

ב"ה

**אין ליכט
פון תורה**

מקראות גדולות - נביאים

מלכים א'

עם ח"י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

859

**הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשס"א לפ"ק**

מקראות גדולות

מלכים

מן עשרים וארבעה

כתבי קודש

דפוס והוצאת
אברהם יצחק פריעדמאן
ניו-יארק נ.י.

מקראות גדולות

ספר

מלכים

מן עשרים וארבעה

באותיות גדולות, ובכל פאר ויופי אשר עוד לא היה לעולמים

מוגה, ומדויק היטב על פי המסורה, עם ח"י פירושים

חדשים גם ישנים, מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים ואלה הם:

(א) תרגום יונתן בן עוזיאל, על כל הנ"ך.	(ח) פי' הרד"ק
(ב) תרגום רב יוסף, על דברי הימים.	(ט) פי' הרלב"ג
(ג) פי' רש"י, שלם, כאשר בספרים ישנים.	(י) מנחת שי, מנוקד היטב עם הערות רבות.
(ד) פי' אבן עזרא, על נביאים האחרונים ועל כתובים.	(יא) מצודת דוד
(ה) פי' אבן עזרא, על ישעיה.	(יב) מצודת ציון
(ו) פי' מהר"י קרא, הועתק מכ"י ישן כתוב על קלף לפני שש מאות ושלושים שנה.	(יג) הנהגות הגר"יב, מהגאון ר' ישעי ברלין זצ"ל.
(ז) פי' רבינו סעדיה גאון, על דניאל.	(יד) תולדות אהרן, מסוכן בסימנים מדויקים.
	(טו) ציוני המסורה, כולם, לא יחמר דבר.

ולמען לא יהיו ספרי העז"א האלה חתומים לאלה אשר לא יבינו במוטב הפירושים האלה, וחפצים גם הם להתחמם באורן של חכמים, ולהנות מ טובם, הוספנו עליהם עוד פירושים אחדים יקרים בשפת יהודית-המדוברת, מועתקים מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, למען יהיו כבאר מים חיים, לשנות מהם כל צמא לדבר ה', והם:

(ז) פי' עי"מ על כל דנ"ך, מתוקן היטב מאוד ביתר שאת מן הע"ט הנדפס בכל ספרי הנ"ך.

(יח) לקוטי יקרים, מפרש כל פסוק בדרך דרוש, מלוקט מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים, הלא המתנ:

(א) אלשיך הקדוש. (ב) אברכנאל. (ג) אבן עזרא. (ד) אפיקי יהודה. (ה) אבן משה. (ו) אמרות טהורות. (ז) ארץ החיים.

(ח) אמרי בינה. (ט) אוהל יעקב. (י) אהבת יונתן. (יא) אדרת אליהו. (יב) אור עולם. (יג) באר שבע. (יד) בינה לעתים.

(טו) גלי רויא. (טז) דרכי יוסף. (יז) דבר שמואל. (יח) דברי שאול. (יט) זוהר הקדוש. (כ) זקן אהרן. (כא) זרע ברך.

(כב) חזון למועד. (כג) חזה ציון. (כד) ילקוט הראובני. (כה) ילקוט השמעוני. (כו) ילקוט חבקוק. (כז) ילקוט חרש.

(כח) כלי גז. (כט) כלי חפץ. (ל) כנף רננים. (לא) כפלים לתושיה. (לב) מדרש רבה. (לג) מדרש הנעלם. (לד) מדרש שמואל. (לה) מדרש משלי. (לו) מגדל דוד. (לז) מדרש תלפיות. (לח) מהר"י ספורני. (לט) מלבי"ם. (מ) ספר חרדים.

(מא) ערבי נחל. (מב) פני ארי' וזמא. (מג) פרקי דר"א. (מד) פרשת דרכים. (מה) פי' צדיק. (מו) קב בשמים. (מז) רמב"ם. (מח) רמב"ן. (מט) רד"ק. (נ) רלב"ג. (נא) ראש אמנה. (נב) רביד הזהב. (נג) ריקאנטי. (נד) שמן המור. (נז) שוחר טוב. (נח) שמן המזב. (נו) הנא דבי אליהו. (נז) הנחומא. (נט) תיקוני זוהר. (ס) תולדות נח. (סא) תאומי צביה.

לובלין

שמות המלכים

קורותיהם. שנות מלכם. בירות מלכותם. ושכני תלדותם.

שאל המלך

המלך הראשון אחר שפוט השופטים. היה משבט בנימין. ושתי שנים מלך על ישראל (כספסר חזק רבו הדיעות) . כגבעת שאל. בארץ בנימין . ויבט בהלחמו את פלשתים. בהר הגלבוע .

איש בושת

בן שאל. מלך שתי שנים על ישראל כולו (מלכד שבט יהודה) בעיר מחנים. בארץ הגלעד. וימיהוהו שני שרי גדודים מכני בנימין. והסב המלוכה לדוד בן ישי. משבט יהודה. מלך ארבעים שנה. שבע שנים בחברון. ואחר לכדו את ירושלים מיד היבוסים. הסב את בירתו שמה. וכן הוא והלאה. היתה ירושלים. בירת ממלכת ישראל .

שלמה המלך

בן דוד. מלך ארבעים שנה. ובתחלת מלכותו בנה את בית ה' הראשון אשר עמד ארבע מאות שנה. והחריבו מלך בבל .

אחרי מות המלך שלמה. נחלקה מלכות ישראל לשנים. שני השבטים לכד. ועשרת השבטים לכד. מלכי שני השבטים. נקראו מלכי יהודה או בית דוד. ומלכי עשרת השבטים. מלכי ישראל או מלכות אפרים.

מלכי ישראל

מלכי יהודה

ירבעם. בן נבט. משבט אפרים. מלך על עשרת שבטי ישראל. עשרים ושתיים שנה. בתרצה .

נדב. בנו. מלך שתי שנים. ויקשר עליו בעשא בן אחיה לבית יששכר. וימיתו וימלך תחתיו .

בעשא. בן אחיה. משבט יששכר. מלך עשרים וארבע שנה. אלה. בנו. מלך שתי שנים. ויקשר עליו עבדו זמרי שר כחצית הרכב. וימיתו וימלך תחתיו .

זמרי. מלך שנתי ימים. ויעל עליו עמרי שר הצבא. וכראות זמרי כי נלכדה העיר. ויבא אל ארכון בית המלך וישרף עליו את בית המלך באש ויבט. וימלך עמרי תחתיו .

עמרי. משבט אפרים. מלך שתיים עשרה שנה. שש שנים בתרצה. ואחרי כן בנה את העיר שומרון ויסב את ביתו שמה. ומאו היתה שומרון לבירת ממלכת עשרת שבטי ישראל. אחאב. בנו. מלך עשרים ושתיים שנה. ויבט בהלחמו עם מלך ארם ברמת גלעד .

אחזיה. בנו. מלך שתי שנים. ויפול בעד השבכת אשר כעליתו ויחל וימת. וימלך יהורם אחיו תחתיו .

יהורם. בן אחאב. מלך שתיים עשרה שנה. ויקשר עליו יחזקאל בן נמשי וימיתו וימלך תחתיו .

יהוא. בן נבשי. משבט מנשה. מלך עשרים ושמונה שנה. יהואחז. בנו. שבע עשרה שנה.

יהואש. בנו. שש עשרה שנה. ירבעם. בנו. ארבעים ואחת שנה.

זכריה. בנו. מלך ששה חדשים. ויקשר עליו שלום בן יבש. וימיתו וימלך תחתיו .

שלום. בן יבש. מלך יחד ימים. ויעל מנחם בן גדי. ויך את שלום וימיתו וימלך תחתיו .

מנחם. בן גדי. מלך עשר שנים. פקחיה. בנו. מלך שתי שנים. ויקשר עליו פסח בן רמליהו.

פסח. בן רמליהו. מלך עשרים שנה. בימיו עלה מלך אשר ויך את ארץ ובלג ונפתלי. ואת העם הגלג אשרה.

ויקשר עליו תרשע בן אלה וימיתו וימלך תחתיו . דושע. בן אלה. משבט ראובן. מלך תשע עשרה שנה. בשנת

שמונה למלכו עלה מלך אשר ויגלה את ארץ תראבני וחגי המנשי. בשנת התשע עשרה. לכד מלך אשר

ואחרי שומרון. ויגלה את ישראל אשרה. ויושב אתם בחלה וחבור וכו'. ויגל את ישראל מעל אדמתו .

רחבעם. בן שלמה. מלך על שבטי יהודה ובנימין. שבע עשרה שנה.

אביה. או אבים. בנו. מלך אחריו שלש שנים. אמא. בנו. ארבעים ואחת שנה.

יהושפט. בנו. חמשים ועשרים שנה. יהורם. בנו. שמונה שנים.

אחזיהו. בנו. מלך שנה אחת. וירד להתראות עם יהורם מלך ישראל. וימצאו וידא בן נמשי. וימיתו .

עתליה. בת אחאב מלך ישראל. אם אחזיהו. אחרי מות בנה. מלכה שש שנים. והיא הוסתה בפקדית יהודיעה חתן. למען הסב המלוכה ליואש בן אחזיהו.

יואש. בן אחזיהו. מלך מ' שנה ויקשר עליו עבדיו וימיתו. אמציה. בנו. מלך עשרים ותשע שנה. ויקשרו עליו קשר בירושלים. וינס לכישה. וימיתו שם.

עזריהו. בנו. מלך חמשים ושתיים שנה. יורם. בנו. שש עשרה שנה.

אחז. בנו. שש עשרה שנה. חזקיהו. בנו. עשרים ותשע שנה.

מנשה. בנו. חמשים וחמש שנה. אמון. בנו. שתי שנים. ויקשרו עליו עבדיו וימיתו.

יאשיהו. בנו. מלך שלושים ואחת שנה. וימיתו מלך מצרים כצאחו להלחם עמו.

יהואחז. בנו. מלך שלשה חדשים. ויסיריהו מלך מצרים. וימלך תחתיו את אליקים אחיו ויסב את שמו יחזקיהו.

יהויקים. בן יאשיהו. מלך אחת עשרה שנה. ויאסרתו מלך בבל. לתוליו בבלה. וימת בדרך.

יהויכין. בנו. מלך שלשה חדשים. ויגלו מלך בבל מירושלים בבלה. יחד עם כל שרי יהודה. וימלך תחתיו בן חנניה דודי. ויסב את שמו צדקיהו.

צדקיהו. בן יאשיהו. מלך אחת עשרה שנה. ויאסרתו מלך בבל בנחושחים. ואת עיניו עור. ויביאחו בבלה.

ונבניארזן עבד מלך בבל שרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים. ואת חומות ירושלים נתן. ואת העם הגלה בבלה עם כל כלי בית ה' הנדלולים והקטנים. ויהיה ירושלים

חרבה עד שנת אחת לכורש מלך פרס .

בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס

א וּמִלְכָּא דוד סיב
על ביומין
ומן ליה בלבושין
וקא שחין ליה ב ואמר
ליה עברוהי יקעון
לרבוני מלכא עולמאה
בהולקאה ותשמישי קדם
מלכא והתי ליה קרינא
ותשוב לותה ותשחן
לרבוני מלכא ג ובעו
ת"א ובכל דוד מרחם סג מנדורין
סג מעלה סג מנדורין
סג וזכי לו מנדורין כד עשרים
ועשר נפש כל סג מנדורין סג

רמ

ב"א יחג

רד"ק

[illegible]

ד'לב'ג

(6) והמדד דוד זקן. עד ויחתך בלחם אה צה ערעה: ויכסבו
בגדיהם ויש לחם לו. וידוע שהגדלים אינם מתחממים
כ"ל במקרה מלד שערמה שהאדיר המקיף גורף אלו ויכסבו וזהו
בקשו לו עזריו דבר שהתחממו מלד חמימות לו וכסבו לו שהתחממו
בחוץ: עברה חמית המעי יסבילנו ויכסבו כול שהתחממו האחת מלד
לחמנו וכלבית ים הוא י"ב יסביר עשנו לחממנו מלד יסיו ויסיו

מנתה שי

א (ה) ולא יחם לו כל האומר יחם בלתי הו'ד אינו חלל טועה שכל
כפדים ל' מדויקים והפוסים ימים בתיק וכן נראה
בנידון מה שכתב רמ"ק בפירושו ובספר מכלול דף קכ"ד ועיין עוד מ"ש באיוב
ג' על פסוק אל יחם:

7. 2002

אל שיקר

החוס) אשר בהובשנית מלך התחממה בהיחה עם הזכר והתפוררה יותה בתולה וזה יכיה סבה אל שיתחמם מעלמו : (ב) ותהי לו

ת ציון

(ג) סכנו

א (6) יחס. מלי חמימות: (ב) סכנת. מתחממת כמו בוקע טלים
בזמנו לפי הימים: ויבסרו. עם שהיו מכסים אותו בנגדים מ"ח לא
יכנת לו: (ג) בערה יפה. כי היוויו יורה על רכיו הדם המוליד
משפיר ברחמים

מ"ג ש

א (א) וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד וְכֹהֵן אֹהֶל מוֹעֵד מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
בְּיוֹאֲרֵז עַד אִין גִּיבֹמֶעַן אִין וִינִי

עלמ' מען וויסטהו בנדרים אין זיינ' קנעכט האבן אים צו געקענט מיט קליידר אונד עס האט גוט גוואריקט צו אים. די חקמים זאגן דר ווס איז מכוה קליידר שטראפט אים נאנט דס ער האט קיין געהא גוט פון זיין קליידר דען ווייל דוד האט אפ גישיגן דעם עק קליידר פון שאול דרום האבן אים דיא קליידר גוט גוואריקט אונד אין מדרש אנדה שטייט רבי שמואל בר נחמני זאגט אז דוד האט געקענט דעם מלאך המות שטיין אין ירושלים אונד זיין שווערד איז גווען אונד זיין האנט איז אים פאר קילט גווארן

[illegible]

אין גלעסן און אין האנט אלס פאר גלעסן גלאזן.
זיין גלעס סתקת זיין מורא און ער האט זיך גיט געקענט דר ווארמען: (ב) וואס לו עבריו האבן ציין
געקענט נאנט צו אים געשלאגן זיי זענען צו מיין האר דעם קינג איין יונג פרוי וואס זיא איין נאך איין
בתולה דעם איין בתולה מואן אידע בתולים ווארמען איהר פלייש וספרה זענען הסכל אין זאל
שמיין פאר דעם סתך צו ברענגען אים אין זיין זאל זיין צו אים איין דר ווארמען אין זי זאל זענען אונדזיין
שנים וחס לארתי אונדזעם ווארם זיין צוא מיין האר דעם קינג: (ג) וועלש נערה יפה אין זיין

הוא טוב תאר מאד ואתו ילדה אחרי
 אבשלום: ויהיו דבריו עם יואב בן
 צרויה ועם אביתר הכהן ויעזרו אחרי
 אדניה: ויצדוק הכהן ובניהו בן

בני את עבד ואף הוא
 שפיר בריוא לתרא
 ויתיה וליבת דתר
 אבשלום: ויהיו
 פהגמוהי בעצה עם
 יואב בר צרויה ועם
 אביתר כהנא וסעדון
 דתר אדניה: ויצדוק

רד"ק

רש"י

כי יודע היה אדניהו כי דוד אמר להסליך שלמה את"ש שלא
 הדעיד דוד המלכה ערין אבל חשב בלבו אבי אוהב אחיו ולא
 נער בי מימי אננס בדבר הכיכבה בימי ואס לא ידע לו ידעתו
 שאני אמלך: וגם הוא מוכ תואר. וגם לרבות על אבשלום
 ואעפ"י שלא זכרו הנח וזכר מעשה אדניהו חושב לו רכב
 ופרשים למלך אבשלום שהיה חושב שיהיה לנצח למלך
 ויפיים גרם להם לשניהם להתנאות ולתפוד: וילדה. הגית
 אם אדניהו אותו אחרו שילדה מבנה את אבשלום כי
 אבשלום היה גדול מאחיו כמו שכתוב השלישי אבשלום
 הרביעי אדניהו ואבנן שהיה הבכור כבר כתא ואולי הניאל
 שהיה מבנהו פת א"ש שלא נכתבה מיתתו ולפיכך היה חושב
 אדניהו למלך: (ו) ויהיו דבריו. דבריו ועצתו בדבר וזה היה עם יואב ועם אביתר כי יואב ידע כי דוד היה שונא אותו שהרי

וגם הוא טוב תואר. כחשכלום שנאמר וכחשכלום לא היה
 חוש יפה (שמואל ב' י"ד כ"ה) הוא גרמה להם שנחנאו:
 ואותו ילדה. חמו: אחרי אבשלום. כמותר גדלתו
 אחר תרבותו שגילה חמו של אבשלום: (ו) עם יואב בן
 צרויה. לפי שהיה יודע שכלבו של דוד עליו על שגרר את
 אבנר ועמשא ואבשלום וסופו שיהיה את בנו המולך תחתיו
 עליו לפיכך היה רואה שיתלך זה על ידו ויאכזבו: ועם
 אביתר הכהן. שנשתלמן מה הכהני' משכרם דוד מירושלים
 אדניהו למלך: (ו) ויהיו דבריו. דבריו ועצתו בדבר וזה היה עם יואב ועם אביתר כי יואב ידע כי דוד היה שונא אותו שהרי

רד"ק

וכתובתו וזה אמר וגם הוא מוכ תואר מלך כמו אבשלום שהיה עם
 תואר מלך כמו שזכר כמה שקדם כיכר כמו שכתב אבשלום שיתלך
 אחר דוד מפני רוב יופיו כמו שכתב אדניהו: (ו) ויהיו דבריו עם
 יואב בן צרויה ועם אביתר הכהן. כל שכתב מלך את נכנס להשקוף
 ולשכס' להלכות וכן פירושו: וזה אמר שכתב מלך מלך מלך
 לדוד לכאמו למלכות ולהלכות כי ידע לו על ידו וזה כי אביתר בל
 אל דוד מפני דבריו מפני שאלו ועל פיו היה מוכה דוד כל משני

גם כן יפה תואר מלך ובעצמו יפיו משכר שהוא ראוי למלך: וואותו
 ילדה אחרי אבשלום. הכה הוא מבורך בלי אפשר שיהיה מזה ענין
 כלדה כי אבשלום היה בן משכח ואדניהו היה בן תעיה ואולי היה
 ענינו כלדה היה ראוי שהיו ביניהם מלח אחת תלך אדניהו אחרי
 אבשלום וזה הוא מבורך שהיה משני גדולו כלמה ולא משכח כי
 מילכ נח כחול אשר ילדה לעדיראל הכחולני שהוא משני גדולו כמו
 שקדם והכלן בזה שאלו גדלה אותו אחרי אבשלום והמכרם דבריו

רד"ק

לו משפט המלכות: (ו) ויהיו דבריו. מלכו היה עם יואב על כי
 ידע כשלמה שנהלש בטיי דוד כדבר אבנר ועמשא והשיל לדעת את
 אכר יואב את שמה עליו לל יקרה ואבשר בלחם טוב עליו וזמנו

גם דעבור היום משכר שכתב הוא למלכות: ואותו ילדה
 אותו מיר אחר שילך אבשלום וא"כ היה עתה גדול המלחם כי למענו
 ודעלה ואבשלום הגדולים ממנו כדכ מיתו ובעבור זה השכר ג"כ אשר

פירוש ע"פ

גמאכא אין גיט גשטראפט פון אלי וייני מענא נאמר
 צו זאגן פריג נוארום האקטו אוז נאמאן אין פון ראגן
 לעריקט מען אפ דער ווס פר מייך שפראפריג פון
 ציוון פרענגט ער איז צום טוט געווארן מיט וואר אונ
 ער איז אוף גווען ויער שייין פון שפראמאל וויא
 אבשלום אונ דס שיינקייט המ ציי בידיגורמנווען
 דס ציי האפן דרום גרום האלפאן אונ דעם אדוניה המ
 ציון מוטר חתית אוף גיצונן למפרות רעה נאך דעם
 שלעקט אוף ציון וואס די מופער פון אבשלום המ
 אוף גיצונן דעם אבשלום: (ו) ויהיו דבריו עם יואב אין
 די רייד פון אדוניה וענן גווען מיט יואב בן צרויה
 נוארום יואב המ גוויקט אז דוד איז אוף אים ברונן
 ווייז ער המ גרנות אבנר אונ עקשא אונ אבשלום
 אונ דר סוף וועט ויין אז ער וועט אן זאגן ציון ווס
 וועט קייניגען נאך אים דס. ער נאל הארענען דעם
 יואב דרום המ יואב גוואלט אז אדוניה נאל קייניגען
 דורך אים דען וועט ער אים ליב האבן ונס אביתר
 הכהן אונ מיט אביתר הכהן איז אוף גווען די רייד
 פון אדוניה ווארום די אביתר איז גוואלט אפ גימדיק
 פון דרהנה גדולה ווייז ער המ גיפרעקט אין דיא
 וירשלים פון אבשלום אין איז גיט געפערט אר
 פון גלי דרום האט ער גוויקט אז ער וועט גיט ציון
 ער גוואלט אז אדוניה נאל סלך ווערן דורך אים

הם אוף די זאכן נאר גיט גיפיקט ער האט פאג מיט נאכס פאר
 גרענגט אין צו קויפן סחורה אונ איז גיפיקטן אהיים צום סוחר
 אונ דעם אים גיפיקטן די סחורה אונ דעם רעכענענן פון דר סחורה
 אונ דעם רעכענענן פון ויין הוצאה. דר סוחר האט גיפיקטן דער
 סחורה דעם נאר קיין הוצאה גיפיקט ארף די סחורה. דעם דער
 סוחר אים גיפיקטן ארפיקט פקנה. דר ווייזער משלח דעם נאכס
 איך בין איין ווען אין אזוי אגריקט אונ אייניקט שפאט דארף
 מען די שפאט ווערן. מען דארף ווערן אלע פריגענווען ווס איז
 דא אין שפאט. אונ מען כוון שפייין אין אשיריקט האקט. דר
 משלח דעם שוין גיפיקט אגריקט הוצאה מיט פיל צייט בוי ער
 איז גיפיקטן אהיים צום סוחר. ער האט גיפיקטן דעם סוחר ווייניג
 סחורה אונ אגריקטן רעכענענן פון הוצאה. דר סוחר איז אפילו
 שפאקט ביי גווען אויף די גרויסע הוצאה ווס דר קייניקט האט
 גיפיקט. נאר ער האט גיפיקטן די סחורה כוון מען ווייזער פאר
 קויפן ווייל דא הוצאה פון די סחורה איז גווען ווייזער פיל. דער
 לאנדאנער משלח ווי ער איז גיפיקטן אינר די גרויסע שפאט לאנדאן
 דעם ער דארט גיפיקטן פיל בעקאנטע מענטשן קאנאנעסן. ער דעם
 אגריקטן צו גיפיקטן דא שפאט אונ גיין אין דא שפאטקטן אים
 נאך אגריקט פריגענווען ער דעם פריגענען אין ער דא שפאט
 צום סוחר אים גיפיקטן סחורה פיל ויין געלט. ער דעם געזעלט ויין
 געלט. ער האט שוין בארד גיט אפילו אויף דר הוצאה אהיים צו
 פארן. דער סוחר דעם גיפיקטן דר לאנדאנער משלח קויפט גיט
 אהיים דעם פארשפאקטן גיט דעם אים ער גיפיקטן גיפיקטן אשיריקט

אריים ונומים אז דוד איז אנטלאפן גיווארין פון
 גווארין אונ דא אביתר איז גווען פון די קינדרס קינדרע
 קיין ביהן גדול אז שלמה וועט סלך ווערן דרום המ
 גיפיקטן אין ציי האפן גהאפען נאך אדוניה: (ח) ויצדוק

אריים ונומים אז דוד איז אנטלאפן גיווארין פון
 גווארין אונ דא אביתר איז גווען פון די קינדרס קינדרע
 קיין ביהן גדול אז שלמה וועט סלך ווערן דרום המ
 גיפיקטן אין ציי האפן גהאפען נאך אדוניה: (ח) ויצדוק

הכהן

וְאֶת־נְתָן הַנְּבִיא וּבְנֵיהוּ וְאֶת־הַגִּבּוֹרִים
וְאֶת־שְׁלֹמֹה אָחִיו לֹא קָרָא׃ וַיֹּאמֶר
נְתָן אֶל־בֶּת־שֶׁבַע אִם־שְׁלֹמֹה לֹא־אָמַר
הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ כִּי־מָלַךְ אֲדֹנִיָּה בֶן־חַגִּית
וְאֲדֹנֵינוּ דָּוִד לֹא יָדָע׃ י וְעַתָּה לְכִי
אֶעֱצֶךָ נָא עֲצֵה וּמַלְטִי אֶת־נַפְשְׁךָ
וְאֶת־נַפְשׁ בֶּן־ךָ שְׁלֹמֹה׃ י לְכִי וּבֹאִי
אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו הֲלֹא־
אֲתָה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאַמְתְּךָ
לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בֶן־ךָ יִמְלֹךְ אַחֲרַי

עבדי סלפא: י ונת נתן
נביא ובניהו ונת גבירים
ות שלמה אחיו לא
זמין: י ואמר נתן לבת
שבע אמיה שלמה
למימר הלא שמעת ארי
קצה אדונייהו בר חגית
ורבונא דוד לא ידע:
י ובקען אתא אמלכיה
קען סלפא ושינבי ות
נפשיה ות נפש בריה
שלמה: י אציל ותעלין
לנת מלפא דוד ומימרין
לית הלא את רבוני
סלפא מקמא לאמרת
למימר ארי שלמה בריה
ימלוק בנך והוא ירבי
ער

רש"י

אמר ברגליו על ידי בעיטה: (י) ואת שלמה אחיו לא
קרא. שזוד היה שהתנבא עליו הכניא למלך:
(יב) ומלטי את נפשו. מן המחלוקת לאחר מות המלך
שיראה בנך למלך כמה בעיטתו הקדוש ברוך הוא:

וקצרה הוא הכובס ובעין הוא הור מכבשין בנדים ונקרא הכובס
בעבור זה רוגל לפי שהוא משפח בנדים ברגליו: (י) לא
קרא. לא קרא לאלה לפי שידע כי ידם עם שלמה: (יב) ויאמר
נתן. חשש בדבר יותר לפי שהוא אמר בנבואה לדוד כי
שלמה ימלך כמו שפירשנו בספר שמואל גם בדברי הימים
כתוב: ואדוניו. בהנעת האלף והוא אחר מן השבעה: לא
שלמה ימלך: (יב) ומלטי את נפשו. כי חשש שאם ימלך
אדוניו ימית אחרי מות דוד בת שבע ושלמה כדי שלא יצא לו
עירער במלכו או יי ומלטי את נפשו ואת נפשו בנך מבין
שלא תהיו עדים לאדוניו: (יג) נשבעת לאמתיך. וידע היה נתן
שנשבע לה ששבע זה מסנה ולפת נשבע לה אמרו כי
שמת הילד אמרה בת שבע הילד מת מפני העון אפי' יהיה לי
מסך בל של קייאמ וכו' אחריו שבתא אלך בעון

מנחת שי

(י) ואת בן הנביא. הו"ל בנביא כפי"ן וכן ואת הנבזרים: (יב) הילד שמת.
מלך וכו' כי הוא הילד בן י"ז מלך כשיצא וסען ממלך כחלי. כפי"ן סוף פסוק
כ"ב: והלוי דוד לא ידע. כהנעם הלוי. והוא לא מן הכהנים כפי"ן
כלילא וסען ממלך כפי"ן מלך. ויש ובהלוי סען ק"ל. כפי"ן כהנעם
סען ק"ל: (יג) הלא אמר לו. מלך וכו' הילד שמת כהנעם:

ונתן הנביא ושמעיו ורעי וכנזרים אשר לזוד כי ידע כי הם יכללו
הכניא וכו' כפי"ן

ידע. שאם ידע חית מותה בדבר שחרי נאמר לו בנבואת כי
אדוניו ימית אחרי מות דוד בת שבע ושלמה כדי שלא יצא לו
עירער במלכו או יי ומלטי את נפשו ואת נפשו בנך מבין
שלא תהיו עדים לאדוניו: (יג) נשבעת לאמתיך. וידע היה נתן
שנשבע לה ששבע זה מסנה ולפת נשבע לה אמרו כי
שמת הילד אמרה בת שבע הילד מת מפני העון אפי' יהיה לי
מסך בל של קייאמ וכו' אחריו שבתא אלך בעון

רלב"ג

ידענו ואפשר כי הכסן היסד היסד גדולה ותקרה מלך ולזכר
מלכות' היו מניסין לזכר כסן וכו': (י) וסכלא קלם שלמה אחיו
לכלל עמו כי ידע שסוף יעד לו כזה להיותו נוסע שיעלך הקרי
דוד אכיו ולזכר הכסן ג"כ לא קלם אל נתן הנביא כי הוא ככל לזכר
שלמה ימלך אחריו כמו שזכר בדברי הימים וככלל הכסן לא קלם
לזכרם שלם היו כסמים לעלמו כמו לזכר הכסן ובעיטו כן יהיו

(יב) הלא שמעת. כלמת בודאי שמעת מלך לזכרם חלם למלך
והדבר קרוב: לא ידע. כלומר לא תחשוב כדבר המלך נשעם ולזכר
פירוש ע"מ

(י) ואת נתן הנביא. אונ נתן הנביא אונ בניהו דא
גבירים ואת שלמה אחיו אונ שלמה זיין ברוך המ ער
ניס גירושן ווארים ער המ גויקס אונ נתן הנביא המ
גאנאם אונ שלמה אונ ער וועם זיין סלף: (יב) ויאמר
נתן אל בת שבע המ נתן הנביא גאנאם צו בת שבע
ריא מוסר פון שלמה לאמר צו נתן הלא שמעת פאר
וואר די האקסם דאך גיהערס אונ אדונייהו בן חגית
אזי סלף גווארן אונ אויגן האר דוד וויקס ניס דר
פון: (יג) ונשעת לבי איעצד אונ היינט גיאי איה וועל
דיה נון ראקסן איין עצה אונ דוא וועקס מאכין
אנשריגן דייין נפש אונ דם נפש פון דייין זון שלמה
פון קרוב אונ ער וועם וועלען סלף ווערן נאך דעם
מום פון דעם סלף דור אונ ווי נאט האט אים מכמים
והספר אליו אונ ואלקס ונאן צו אים הלא איה פון וואר

לכשיב כי המלך לא ידע מה: (יב) ומלטי. כדפי שחמלטי את נפשו
וכו' כ"ל ימלך לזכרם בודאי יכרוז לחכם נתן לא מסיו לו לטון
משלי חכמים
יאהרין אונעם גינאנגן אונ עולה ווי אונ תורה אונ מצות, אונ
אצבענגן די תורה אונ בולת קאספן פייער, אצבע סחורה אונ
דא. אדירסר מענש אונ דא ווס ער המ דערזען וואו הארץ פי
נעמה. די וועלס אונ ווס, האט ער זיך פארנוגן נאך מיס דא
וועלס ער המ גווקס אלע פערזענליגס צו האבן, ווס קען מעג
אונ וואס מען פאר ניס. אונ ווי הקב"ה המ גינען אונ ער האט
שוין באד פארנוגן ווען נאנגן יאהרין מיט נאך ניס אונ האט
קין תורה אונ מצות. קין פגעשט מכמים, שיקם הקב"ה לעם
מלאך הקדש אונ נעקס אים צו פון דא וועלס. אונ ערערס
געשפס אונ לאנגן יאהרין און גיהנם. דערזעלס אונ דער
פסוק דר הסלף איז גינען ווי דר פישלח. והסלף דור. אפילו
דור איז גינען אפילו. פון דעס וועלען וקן קא גימס, ער איז
אלס גינען אונ איז גיקופן מיס אלע מעג. ער האט גינענגס
תורה אונ מצות פאר אלע מעג ווס הקב"ה המ אים גינען ווארים

גיוען: (יג) לבי גוואי גיי אונ קום צו דעם סלף דור
דו מיין האר דר קינג האקס גשווארען צו מיר דייין
רינסמ

וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאֵי וּמְדוּעַ מֶלֶךְ
 אֲדֹנָיָהוּ : יי הִנֵּה עוֹדֶךְ מִדְּבַרְתָּ שֵׁם
 עַם־הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אֲבֹאֲאֲחֲרֶיךָ וּמִלֵּאתִי
 אֶת־דְּבָרֶיךָ : מו וְהִבֵּא בֶת־שִׁבְעָה אֶל־
 הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד
 וְאַבְיָשָׁג הַשְׁוֹנְנִיּוֹת מִשְׁרַת אֶת־הַמֶּלֶךְ :
 מז וְהִתְקַד בֶּת־שִׁבְעָה וַתִּשְׁתַּחֲוּ לַמֶּלֶךְ
 וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מֵהֶלֶךְ : יי וַתֹּאמֶר לוֹ
 אֲדֹנָי אֵתָה נִשְׁבַּעְתָּ בִּיהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לֵאמֹתְךָ כִּי־יִשְׁלַמָּה בְּנֶךְ יִמְלֹךְ אַחֲרַי
 וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי : יי וְעַתָּה הִנֵּה

עַל כּוֹרְסֵי מַלְכִּיתִי וְהָא
 בֵּין מֶלֶךְ אֲדֹנָיָהוּ :
 יי וְהָא עַד דִּי אָתָּה
 מִמְלָאָה בְּמֶלֶךְ הַמֶּלֶךְ
 וְאַתָּה אֵיעוֹר בְּתֶרֶךְ
 וְאַתָּה יָת פְּתָנְמִכִּי :
 מו וְעַלְתָּ בֶת שִׁבְעָה לְקֶדֶם
 מֶלֶךְ אֶל־דְּרֹוֹן בֵּית
 מִשְׁבָּבָא וּמִלְכָּא סִיב
 לְחֲדָא וְאַבְיָשָׁג דְּמֶן
 שְׁוֹנֵם מְשֻׁמְשָׁא קֶדֶם
 מֶלְכָּא : מז וְכָרְעַת בֶּת
 שִׁבְעָה וּסְגִידַת לְמֶלֶךְ
 וְאַמֵּר מֶלְכָּא מַה לִּיךְ :
 יי וְאַמֵּרַת לִיה רַבּוּנִי אָתָּה
 קִנְיָמָא בְּמִימְרָא דִּי
 אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹתְךָ אֲנִי
 שְׁלַמָּה בְּרִיךְ יִמְלֹךְ
 בְּתֵרִי וְהוּא יְתִיב עַל
 כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִי : יי וְכָעֵן

ת"א וְהוּא אֵתָה . (ספרי יי) וְכַעֵן
 כַּעֵן שִׁבְעָה . ע"ס כ"ז :

רד"ק

מִתְחַלֵּל וְלֹא רָצָתָה לְהוֹקֵק לוֹ עַד שֶׁנִּשְׁבַּע לָהּ כִּי הָבִן שְׂחִיחָה
 לוֹ מִמֶּנָּה רֹאשׁוֹנָה וּמִלֹּךְ אַחֲרָיו וְאָמַר לָהּ כִּי עַל פִּי הַנִּבְּאָה
 נִאֲמַר לוֹ זֶה : (טו) זָקֵן מְאֹד . הָלֹשׁ מְאֹד כִּי קִפְצָה עָלָיו וְקִנְיָה
 כְּמוֹ שְׂפִירְשָׁנוּ : מִשְׁרַת אֶת הַמֶּלֶךְ . בְּשֹׁכְבָהּ בְּחוּקוֹ וּמְחַכְמַת
 אוֹתוֹ וּבִמָּה שְׂחִית צָרִיךְ שִׁירֹת אַחֵר וְאִכֵּר הַסֶּפֶר הוּא לְפִי
 שֶׁנִּכְנָסָה בֶת שִׁבְעָה הַחֲדָרָה וְאָף כִּי הִיָּה הַמֶּלֶךְ בְּצַעֲנָה בְּמִסְתָּר
 עִם אַבְיָשָׁג וְלֹא הָיָה רִשְׁתָּה לְאִדָּם אַחֵר לְהִכְנֵס שָׁם בְּלֹא רִשְׁתָּה

מנחת ש"י

(יח) וְעַתָּה אֲנִי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדַעְתָּ . ספ"א וְכִי מִלֵּאָה כְּחֹב וְהָאֵל וְכִי רַבּוּנִי
 מִלֵּאָה . הֵלֵךְ דְּרָךְ כְּבֹד דְּרִים סֵעוּ בִּזְמַת יִקְוֶעַן אֲבוּרָה הַרְבֵּה . אֵין וְהָא
 קִרְבִּי לְעִין אֵין דְּכֹר הוּא אֵלֵינוּ כִּי הוּא וְעַתָּה בְּעִין מִפִּי שְׂחִיחָה מְדוּיָקִים וּמִפִּי
 הַסֶּפֶר עֲלִי וְעַתָּה דְּכֹר כְּחֹב כְּחֹב עָלָיו וְעַתָּה יִסְתְּרִין חֲתָם הַקִּיּוֹן עַתָּה

מצורת ציון

(יח) וּמִלֵּאָתִי מִיָּן הַשְּׁלֵמָה : (טו) וְהִתְקַד . כַּסֶּפֶס הַקִּדְקוֹד :
 לְשֹׁכֵב אֵלָּנוּ אֲמַר וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וְהַסֶּפֶר הַטֶּבְעִי הֵלֵךְ מִמֶּנָּה עַד שֶׁכִּיִּשָּׁב
 עָלָיו לְכֹוֹ אֵלָּנוּ : (יח) וְעַתָּה . דְּכֹר הַטֶּבְעִי עַתָּה הֵנָּה לֹא יָדַעְתָּ

משל חכמים

אוֹסֵפֶר עַד נֹס עַד אֵין גִּיּוֹנִין אֲרֵב בֵּין יוֹדִין . אוֹסֵפֶר נֹס עַד הָאֵם
 נִסְאֵן מִשְׁפָּחָא אֵין עַד אֲדָקָה אֵין עַד יִקְוֶעַן אֲבוּרָה הַרְבֵּה . אֵין וְהָא
 דְּכֹר הָאֵם גִּיּוֹנֵם חֲצוֹת מִלָּה אֶקוֹם לְהוֹדֵר לָךְ . הַלֵּלְכֶךְ נִאֲכָם
 שְׂחִיחָה אֵין אוֹרֵף פֶּן שִׁנְאָה דִּיךְ צִיָּה לִיכֵן . וְיִי דִי בְּמִרְאָה נִאֲכָם
 (בְּכֹרֶת דִּי) דְּכֹר הַלֵּלְכֶךְ הָאֵם גִּיּוֹנֵם פֶּאֶר הַקֶּבֶה בֵּין אֵין דְּעֵן גִּיָם
 אֲחִסְדִּי וְכִי . וְיִי מִלִּזְכָּרוֹת בְּנֵם וְכִי אֵין מִיָּנִיעַ הַקֶּבֶם נִעְנֵן
 בְּשִׁכּוּכָם מִיָם בְּלֹחַ פֶּן דִּיא וְיִנְיָעַר צוּא וְעֵקֶן וְיִלְכָּע אֵלֶּשׁ אֵין
 בֵּין צוֹ אֵין מִזָּן אֵין וְיִלְכָּע אֵין גִּיָם בֵּין . אֵין וְהָא דִּיא בְּמִרְאָה
 נִאֲכָם מִ"ס מוֹ דְּכֹר הַלֵּלְכֶךְ אֵין גִּיּוֹנֵם אוֹרֵף דְּכֹר עֵקֶן עַד הָאֵם
 גִּיּוֹנֵם מִיָם מִיָם דִּיא תִּסְמִידִים אֵין גִּיּוֹנֵם בֵּינָא יוֹף גִּיּוֹנֵם עַד

וְהָא אֲרֹאֲרָעָם :

גִּיּוֹנֵם צוּם מֶלֶךְ נִאֲכָר הַלֵּלְכֶךְ הָאֵם דְּכֹר מֶלֶךְ נִאֲכָם צוֹ אֵין נֹס אֵין צוֹ דִּיר : (יח) וְהָאֵל פֶּן דִּיא גִיּוֹנֵם צוּא
 אֵין אֲדֹנָי מִיָּן הָאֵר אֲתָה נִשְׁבַּעְתָּ בְּה' אֱלֹהֶיךָ דִּיא הָאֵם גִּיּוֹנֵם צוֹ מִיר בֵּין דְּנִקְטָם אֵין
 הָאֵם מִיר גִיּוֹנֵם כִּי שְׁלַמָּה בְּנֵךְ דָּם שְׁלַמָּה בֵּין זֶן וְעַתָּה קִנְיָנֵךְ נִאֲכָר מִיר אֵין עַד נֹעֵם יִנְיָעַן אוֹף מִיָּן
 שְׁמוֹל : (יח) וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנָיָה מֶלֶךְ אֵין הִינֵם נֹן אֲדֹנָיָה קִנְיָנֵם וְעַתָּה אֵין הִינֵם מִיָּן הָאֵר דְּכֹר קִנְיָנֵם
 דִּיא

אֲדֹנֶיהָ מֶלֶךְ וְעַתָּה אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ לֹא יֵדְעוּתָּ: יִשְׁיַבַח שׁוֹר וּמְרִיא־זֵאֵן לָרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאֲבֹתָיו הַכֹּהֵן וּלְיָאֵב שֶׁר הַצִּבָּא וּלְשִׁלְמָה עֲבֹדָה לֹא קָרָא: כ וְאֶת־הָאֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל עָלָיו לְהַגִּיד לָהֶם מִי־יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנֵי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כא וְהָיָה כְּשֶׁכָּב אֲדֹנֵי־הַמֶּלֶךְ עִם־אֲבֹתָיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שִׁלְמָה הַחֹטִאִים: כב וְהִנֵּה עֹדֶנָּה מְדַבְּרֶת עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנְּבִיא בָּא: כג וַיִּגִּדּוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא

קא אדניה מלך ועתה אדני המלך לא רבוי מלפני לא ידעו: יס ונכרים הורין ופטימין ועאן קטני וחסין קרר בני מלכא וליאביתר כהנא וליאב רב חילא ולשלמה עבדה לא זמין: כ וקען רבוי מלכא עיני כל ישראל סבירו, עלה למנחה להון מן יתיב על פורסי מלכותא דרבוי מלכא וישוב רבוי מלכא עם אבדהויה וואהי אקא וברי שלמה מתרבין: כב וקא עוד דהיא ממלכא עם מלכא ונהן נביא אקא: כג וחיווא קמלכא למימר הא נהן

רש"י

(כא) חטאים. חסרים ומנועין מן הגדולה כמו אל השער' וכתבו אות' באל"ף לפי שהיא קרוב לענין אבל ברור הוא אצלנו כי הוא ועתה בע' כפי ספר' המדויק' ובפי הפסוק: (יט) ולשלמה עבדה לא קרא. כיון שלא קרא לשלמה כעסודה זו וקרא לשאר בני המלך גראה כי לדבר מליכה עשה וזכר זה וקרא לכל החסכים ידו שיאכלו עמו: (כ) ואתה אדני המלך. והו' ואתה באל"ף וסומעין בו בעין לפי שהענין יותר קרוב: להגיד להם. שאם לא תגיד להם קודם שתשכב עם אבותיך ותייתי אני ובני שלמה חסאים דיבר המלכה: (כא) חטאים. כ"ל היתרין כלומר מגדרשין מן המלוכה ויש פורשים אם לא יהיה בני כלל נלוו עין יהיה לנו יאמרו כי ספני עון שנמצא בו ובן שגולה סמני לא היתה לו מלוכה ויש פורשים כנגד דוד אמרה אלא שכנתה לפני כבודו כלומר אתה החא חוטא בזה אם לא תמליך שלמה בני כי אתה נשבעת לי בזה: (כב) ונתן ברשת ויגידו לכלל ואמר המלך שיבא וכן נשה ויבא לפני המלך: מנחה שו

רלב"ג בפס' כי מלא אחרי כ': (כא) ויהייתו חיי ובני שלמה חסאים. כ"ל בענין כי עפני שרע מזוניו כי כעמלכה חסירה להיות לשלמה יסחלה להמיתו כמו שזכר מנכס שאלו להדג את דוד נולד הסבה עם שזה ימים כסס להזכיר חסא בת שבע אחרי מוח דוד ויביא זה לען ג"כ שלמה ואלו אם ימנעו שלמה יתבאר לכל כי מה' היתה בת שבע לדוד ושלמה היתה אסורה לו אחרי מוח אורית עם שפטי חסאים עלך ייכלאו למר דבר כנגדו או ימים הדגן בזה ויסיח חיי ובני שלמה חסאים אם לא נעלה חזק על זה בחיך כי נעבדו ממנו כעמלכה מצודת דוד

גירסאות: (יט) ויבוא וכו'. הנהיה כחיס להכריח ואמרה שבע משתה וקדשה לכל בני המלך ולשלמה לא קרא ואם לא היתה המשתה בעמלך דבר המלוכה היה א"כ קורא עם כל שלמה: (כ) עיני כל ישראל עליו. כ"ל וכן תחשוב שכלם נחקו בו ולא חסל להם לא כן הוא כי בכל חסאים עיניהם כך להגיד להם וכו' ויקבלו מאחריך: (כא) והיה. כ"ל לכל כאשר כן יהיה מבלי הכיר כי ימנעו לא כשכ המלך וכו' נביא חיי ובני חסאים מן כעמלם כי ימנעו מזכרים ושלמה כנו יד: (כב) בא. אל חסר בית חסלן: פירוש ע"ט

(כא) והיה כשכב אונ' עם וועם ויין אז מיון האר דר קינגו וועם ליגען מיט וייני עלמערן נאך ויין שום והייתי דען וועל איך אונ' מיון וזן שלמה ויין גמיעערט פון דר גרדלה: (כב) והנה עתה מדברת אין נון ווי וי' הם דא נאך גירעט מיט דעם מלך ונתן אונ' נתן הנביא איו גיקוקן: (כג) ויגידו למלך לאמר אין ויי האבן גאגאט צו דעם מלך צו אונ' ונאן הנה נתן הנביא נתן נתן הנביא איו גיקוקן ונא איו ער גיקוקן פו דעם מלך וישפחו למלך אין הם ניד גיבוקט צום מלך אונ' ויין

וַיָּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ עַל־
 אֲפִיּוֹאֲרָצָה: כִּד וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ
 אֶתְּהָ אֲמַרְתָּ אֲדֹנִי הוּא יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא
 יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: כִּה כִּי יֵרֵד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח
 שׁוֹר וּמְרִיא־זֶאֱן לָרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי
 הַמֶּלֶךְ וְלִישְׂרֵי הַצָּבָא וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן
 וְהַנָּם אֲכָלִים וְשִׁתִּים לִפְנָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי
 הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֵינוּ: כִּי וְלִי אֲנִי־עֹבֵדְךָ
 וְלִצְדָק הַכֹּהֵן וְלִבְנֵיהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע
 וְלִשְׁלֹמֹה עֹבֵדְךָ לֹא קָרָא: כִּי אִם מֵאֵת
 אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִהְיָה הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא
 הוֹדַעְתָּ אֶת עֹבֲדֶיךָ מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא
 אֲדֹנֵי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כִּה וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד

נִבְיָא וְאַתָּה קָדֵם מִלְכָּא
 וּסְגִיד לְמִלְכָּא עַל
 אֲפֹהִי עַל אֲרָעָא :
 כִּד וַאֲמַר נָתַן רַבּוּנִי
 מִלְכָּא אֶתְּ אֲמַרְתָּ אֲדֹנֵיהּ
 יִמְלֹךְ בְּתַר וְהוּא יִמְלִיב
 עַל פּוֹרְסֵי מַלְכוּתִי :
 כִּה אֲנִי נָתַת יוֹקָא בֵּין
 וּבְנֵים תּוֹרִין וּפְטִימִין
 וְעָאן לְסָגִי תִּמְסִין לְכָל
 בְּנֵי מִלְכָּא וְלִרְבֵּי חִילָא
 וְלְאַבְיָתָר פְּהֵאָא וְהָא
 אֵינִין אֲכָלִין וְשִׁתִּין
 קְדָמוּהִי וְאַמְרוּ יְחִי
 מִלְכָּא אֲדֹנֵינוּ: כִּי וְלִי
 אֲנִי עֹבֵדְךָ וְלִצְדָק
 פְּהֵאָא וְלִבְנֵיהוּ בֶן
 יְהוֹיָדָע וְלִשְׁלֹמֹה עֹבֵדְךָ
 לֹא נָמִין: כִּי אִם מִן רַבּוּנִי
 מִלְכָּא הִנֵּה פִּתְקָאָא בֵּין
 וְלֹא הוֹדַעְתָּ יְת עֹבֵדְךָ
 מִן יִמְלִיב עַל פּוֹרְסֵי
 מַלְכוּתָא רַבּוּנִי מִלְכָּא
 בְּתַרְוֵהִי: כִּה וְאַתָּה

מלכא
 ת"א ולי אני עבדך. ככה קרא לו :

רד"ק עבדך קרי
 (כד) אתה אמרת. על דרך תמימה כלומר נראה שאתה
 אמרת לו שימלך שוב וזכרתי ויקרא למי שרצה : (כז) כי
 ירד היום אל עין רוגל לזבוח : (כח) ולי אני עבדך. זה
 שלא קרא לנו ידמה כי לדבר המלוכה עשה הוזהב : (כט) ולא
 מנחת שי
 יוה"ר קרוב : (כז) ולא הודעה את עבדך. עבדך ק :

רש"י
 ולא יתקרא (שופטים כ' י"ח) : (כד) אתה אמרת .
 בתמימה : כי ירד היום. שהעיר היתה גבוה ואכן הוזהלת
 ולא הודעת את עבדך. תמה אני אם פאתך נהי' הרבר הוה איך
 רלב"ג
 הטובה שנתת לנו ולא יסיה האלם וזמתי בנו להגלות הענין שדעתך
 היה להצליחנו כאשר דברת ושכנעת לנעתך : (כד) אתה אמרת לדוים
 הזה ולא הודעת את עבדך ר"ל האל היה מלח לפני המלך הדיכ הזה
 ולא קרא לו כי לא הסכמת להודיע לעבדך מי ישב על כסאך : (כח) וישן המלך דוד ויאמר קרא לי לבת שבע. הכה מלח מזה כי
 כיור המלך כי זה הדבר היה מוסכם בימים ולם קרא דוד לבת שבע
 מצורת דוד

אחיו : (כז) ולי אני עבדך גר'. הביא כלים שהמכסה נעשה
 לשמחת המלכות שהי קרא לכל בני המלך וכו' ולי לא קרא ואם
 לא היחס גדכר המלוכה היה קורא גם לו : (כח) אם מלח וגר'. אם
 המלכות לדוים הוא מנעתך תמה לוי למם לא הודעתני מי ישב
 פירוש ע"ט
 פר אים ויאמרו אין ואנן יחי המלך אדונינו ער נאל לעבך
 דר מלך אדונינו : (כח) ולי אני עבדך וגר' אונ צו מיר
 דיין קנעקט אונ צדוק הפה"א אונ צו בנניהו בן יהוידע
 אונ צו שלמה דיין קנעקט האם ער גיט גירופען :
 (כח) אם פאת אדוני המלך אוב פון מיין האר דעם קניג
 איז גמאן גנאנן די דאויני נאך פון אדונינו . איז
 מיר איין תמיה ולא הודעת ווארום האקטו גיט מודיע
 גווען מיר דיין קנעקט ווער עס נאל זיצען אוף דר
 שטור פון מיין האר דעם קניג נאך אים : (כח) וישן
 המלך דוד גיענפעקט דר מלך דוד אין האם גנאקט
 קרא לי רופט מיר צו פת שבע וקבא איז די גיקוקן פר
 דעם
 (כח) ויבא. מן החלל בא לפניו אל הכית אתה שלום המלך נא לפני
 וקל כדכ המונן מאליו : (כד) אתה. חסדך ה"א השלם וכו' כמו
 הכתה למלח וכו' : (כח) כי ירד היום וגר'. וכו' המעשה היה
 נעשה לשמחת המלכות : ויאמרו וגר' ר"ל כוודא' אמרו יחי המלך
 ציין פנים צו דר ערד : (כד) ויאמר נתן דם נתן גנאקט
 איוני המלך מיין האר דר קניג איתא אמתה האקטו דען
 גנאקט אדונינו נאל קניג עין נאך מיר אונ ער נאל
 זיצען אוף מיין שטור : (כח) כי ירד היום דם ער דם
 היינט גנידערט אונ דרום שמיים ער דם גנידערט
 נוארום דו שטאט איז גשטאנן אוף איין פארג אונ
 דר אכן הוזהלת איז גווען אונקט אין סאג גיבט שור
 יסדיא אונ ער האט גיקולט אוקסן אין גישטאמפי
 אוקסן אין שאף צו פיר אין גיגט אין דם גירופען צו
 אלי קניג דר פון דעם מלך אין צו די הארן פון דעם
 סיל אונ צו אקיקר הפה"א והנן גווען עין סרוקטן

אֲדִינֶכֶם וְהִרְפַּבְתֶּם אֶת־שְׁלֹמֹה בְּנִי
עַל־הַפִּרְדָּה אֲשֶׁר־לִי וְהוֹרַדְתֶּם אֹתוֹ
עַל־גִּחֹן: לִי וּמִנְשָׁה אֹתוֹ שֵׁם צָדוֹק
הַכֹּהֵן וְנָתַן הַנְּבִיא לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל
וְתִקְעֶתֶם בַּשּׁוֹפָר וְאָמַרְתֶּם יְחִי הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה: ^{יה} וְעָלִיתֶם אַחֲרָיו וּבֹא ויֵּשֶׁב
עַל־כִּסְאִי וְהוּא יִמְלֹךְ תַּחְתִּי וְאֹתוֹ צִוִּיתִי
לְהָיוֹת נָגִיד עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְהוּדָה:
^{יו} וַיַּעַן בְּנֵיהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע אֶת־הַמֶּלֶךְ
וַיֹּאמֶר אֲמֵן בֶּן־יֹאמֵר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי

עָבְדִי רַבּוּנִיכוֹן וְתִרְבּוּכוֹן
יֵת שְׁלֹמֹה בְּרִי עַל
פִּוּדְקָהּ דִּי לִי וְתַחְתּוֹן
וְיֵהִי לְשִׁירָחָא:
לִי וְיִקְשַׁח וְיֵהִי תַמָּן
צָדוֹק פְּהֵנָּה וְנָתַן נְבִיא
לְמַלְכוּי מִלְכָּא עַל יִשְׂרָאֵל
וְתִתְקַעֲוּ בַּשּׁוֹפָר
וְיִתְּמוּ וְיִצְלַח מִלְכָּא
שְׁלֹמֹה: ^{יה} וְתַקְּסוּן
בְּתִרְוֵהוּ וְיֵהִי וְיֵהִיב עַל
פִּיכְרִי כְּלִכְתִּי וְהוּא
יִמְלֹךְ תַּחְתִּי וְיֵהִי
פִקְדִית לְמַלְכוּי מִלְכָּא
עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל יְהוּדָה:
^{יו} וְנָתַיב בְּנֵיהוּ בֶר
וְהוֹדַע נֵת מִלְכָּא וַיֹּאמֶר
אֲמֵן בֶּן תְּהִי בְּעָמִן
קֶדֶם וְיֹאמֶר דְּרַבּוּנִי
רַב־אֱלֹהִים וְהוּא מְרִימוֹת:

רש"י

אל קרי

רד"ק

למטה בגזל: (לג) על הפרדה אשר לי. הוא סימן לו
שיומלך ותחלת הגדולה שאין הדיוט רוכב על סוסו של מלך:
אל גיחון. הוא מעיין השלוח מכהן שאין מושחין את
המלכים אלא על המעיינים סימן שתמשך מלכותו: (לד) ומשח
אותו. נותן לו שמן בין ריסי עיניו כמין נור: (לו) אמן.
חמלך. יצאח מלכא וכן תרגם יפתח כל יחי המלך כי התפילה על החיים וההצלחה כי אינם חיים בלא הצלחה:

רלב"ג

מנחת שי

בסוף ויבד לדון הכהן וגו' ויחנך לו זה יואב כי זה לא הביא אלא על גיחון
עליו. יחנך בן יואב כי זה ענין ומלחמה הדבר לנדר מחסור הגדולה שיה כח
וקרי. לא. שגלגל צורא חזק חזק. וזה אל וחד על מנס כחוס אל נחון
מלכותו ותקיים ותתקשט: (לד) ומשח אותו שם לדוק הכהן. ידענו כי
בשם עוד ואלו וזה הוא מנחם שאין זאת המשיחה שיעשהו כולו בשמן
מזה שמש משמנו וזה הוא מנחם שלא ימשח בו כי אם חלק מהמנחה
שמואל את סך השמן ויולק על ראשו והנה ראוי שיהיה זאת המשיחה
למשח שמה אלא מפני מחלוקת אדני כי המשיחה דוד נמשחו כל הקמים
חמריהם להיות כהנים וזה לא הולכו למשח אחר זה כי אם כהן גדול: (לס)
המחלוקת מעל שלמה: (לו) אמן בן יואב כי אלפי אדני המלך. הוא
הוא תפלה שיהיה רצון הסם יתקרב שיהיה הענין בן ר"ל שיהיה

מצורת דוד

מצורת ציון

לדבר בן דודנחמו בשמואל את יפתח ואת שמואל (ש"א י"ב)
ולא אמר וואתי: אשר לי. הנהיה לית לי וסוף ללות על המלוכה
שאין הדיוט רוכב על מה שרכב המלך: אל גיחון. לפיכך טוב
שתמשך מלכותו כחל: (לד) ותקעתם בשופר. להשמיע לרבים:
בגלש: (לו) בן יואב ה'. שיטע על כסא המלוכה:

פירוש ע"ט

מאכן ביישן שְׁלֹמֹה מִיין וזו ארץ דָּעֵם מול אֵינֶלְוִם
צו מיר איז דָּם וְעָמַם וַיֵּן אֵיין סִימָן צו אומֵּה אַז עַד
וְעָמַם קִינִינְען אומֵּה עָם וְעָמַם וַיֵּן אַז וְהָוֶן וַיֵּן גְּדוּלָּה
וְיֹארוֹם אֵיין פֶּקֶדָּמֶר מִעֲנֵשׁ מִיֵּה אֵיין בִּינְיָן אֵיין
דָּעֵם פֶּקֶדָּר פִּון דָּעֵם מִלְּךְ וְהִתְקַדֵּם אוֹתוֹ אֵיין
נֶאֱלָם אִים מִאֲכָן נִדְרֵעֶן צו דָּעֵם מִיֵּה נָחוֹן פִּון דִּאָנֶן
אֵיין גִּידְרִינְגִין אַז מִעֵן הָם אֲנִיכְרֵשׁ גִּים נֶאֱלָם מִיֵּה
מִלְּךְ נֶאֱרַ בִּי מִקְנוֹתָ פִּדִי דָם נֶאֱלָ וַיֵּן אֵיין סִימָן צו
אִים אֵז וַיֵּן מִלְּכָה נֶאֱלָ וַיֵּן צִוְּהָן פִּון אֵינֶעֶם צוֹם
אֲנִיכְרֵן אַז וַיֵּן וַיֹּאמֶר פִּון אֵיין קְנוֹתָ לִי (לד) וְיִשַּׁח
אוֹתוֹ אֵז עָם נֶאֱלָ אִים דִּאָרְט וְנֶאֱלָן צָדוֹק הַכֹּהֵן אֵז

אמי

רצ"ג
העבודה שלמה כי אם היה לו מה לא ויטיל לו זה (לו) ויבדל
אלה כלם ויבדל מהם אליו המהר"ק. נלמדנו מה שצ"ח זה נגד ההלכות
(לו) כי צ"ח הוא הריבוע כי צ"ח זהו המוט: (לח) וצ"ח דרוק כהן
ונקרא כהנא וצ"ח: כי הריבוע והכתיב והפלט. זה היה כהן כהן
כמו שקדקד והי זה הוא שער על פיהם של חסידים ויבדל
בשבתם וזה מה שצ"ח: בשבועה שצ"ח ודוד וכו' והפלט
גדולה כי כל ישראל מחויבים להשקיע להם שבתם כמו
שבתם.

פירוש ע"ט

דס

הָעַם אַחֲרָיו וְהָעַם מִחֲלָלִים בַּחֲלָלִים
וַיִּשְׁמָחִים שְׂמִיחָה גְדוֹלָה וַתִּבְקַע הָאָרֶץ
בְּקוֹלָם: מֵא וַיִּשְׁמַע אֲדֹנָיו וְכָל־
הַקְּרָאִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וְהֵם כָּלוּ לֶאֱכֹל
וַיִּשְׁמַע יוֹאָב אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיֹּאמֶר
מִדּוּעַ קוֹל־הַקְּרִיָּה הַזֹּאת: מִב עוֹדְנִי
מִדָּבָר וְהִנֵּה יוֹנָתָן בֶּן־אֲבִיתָר הַכֹּהֵן
בָּא וַיֹּאמֶר אֲדֹנָיו בֹּא כִי אִישׁ חֵיל
אַתָּה וְשׂוֹב תִּבְשֹׂר: מִג וַיַּעַן יוֹנָתָן וַיֹּאמֶר
לְאֲדֹנָיו אֲבֹל אֲדֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ־דָּוִד
הַמֶּלֶךְ אֶת־שְׁלֹמֹה: מִד וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ־

כָּל עָמָּא בְּתִירוֹתֵי וְעָמָּא
מִשְׁבָּחִין בְּחִנְיָא וְחִדְן
חֲדָא כְּבֵא וְעֵת אֲרַעָא
לְקַלְהוֹן: מֵא וַיִּשְׁמַע
אֲדֹנָיו וְכָל וְנִינְיָא דִּי
עַמִּיה וְאִינוּן סְפִיקוּ
לְמִיכָל וַיִּשְׁמַע יוֹאָב יָת
קוֹל שׁוֹפָרָא וַיֹּאמֶר מָא דִּין
קִלְקֵרָא אֲשִׁתְּגִישֵׁת:
מִב עַד דְּהוּא מְלִיר וְהָא
יְהוֹנָתָן בֶּר אֲבִיתָר בְּרִינָא
אִתָּא וַיֹּאמֶר אֲדֹנָיו עוֹר
אַרְי גְּבַר דְּסִיר חֲסָאִין
אַתָּ וְשֹׁב תִּבְשֹׂר:
מִג וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן וַיֹּאמֶר
לְאֲדֹנָיו בְּקוֹשְׁמָא
רְבוּנָא מִלְּקָא דָּוִד
אִמְרִיה יָת שְׁלֹמֹה:
מִד וַיִּשְׁלַח עַמִּיה מִלְּקָא
יָת

ח"א וסעס מחללים. חמיר כס
ומסעס מלך, חמיר ו חמיר עס:

רש"י

לפני הארון כמו שאנו שונים בסדר יומא: (מ) בחלילים.
פלאוטי"ו בלע"ז: ותבקע הארץ. דבר הכתובים בלשון
הכנאי בלשון בני אדם: (מג) אבל אדונינו. כלומר עכשו

בכלי זמר ששמו חליל הוא כלי חלול ונקוב נקבים קטנים:
נזירות בצורות בשמים: (מא) מדוע קול הקרי' הומה, מדוע
אדם זרי וטוב ותי' גבר חליל חסאין כלומר בעל כח לכבוש
איש חיל אתה. כלומר אינו כמו שאתה חושב כי טוב אבשר לך אכל הוא לחיפך כי אדונינו המלך דוד המלך

רכב"ג

ובנינו דין יסודע וסכנתי וספנתי ספין סכנתי גדולה וזניהו דין
יסודע סין מליס כמו שמכר בספר שמואל: (נ) מחללים בחלילים.
נקבים משמרים להול' עינים מוגבלים עקבות: ותבקע הארץ
כי נקולס נלספו כדים אליהם מכל הסדדים וכליו בקשו אויר הארץ
הוא קול הכרים הומה. ר"ל מה קול הכיר אשר היר הומה זאת הסעים הסנלא' (מז) כי איש חיל חסם וטוב כשבר
ידימה שהכלן בליש חיל איש טוב כי הליש סטוב שושם חיל סטובותיו ומדבר כלים סטוב סטוב חיל

מצודת דוד

(מ) מחללים בחלילים. מונחים בכלי זמר ששמו חליל וכן כהלק
דחיל (ישעיה' ז'): בקולם. כעבור קול הסעים וסוף עין נזומה:
(מא) והם כלו לאכול. חס סקול שמעו בעת כלו לאכול: קול
כי מדבר אדם הסטוב להסמלן להשמיע כשורם טובים:
חל כוס כחיסך כי המלך דוד וכו' ורעס היר:

רד"ק

המליכו שלמה ומשחו אותו פעם שנית כמ"ש בדברי הימים
וימליכו שני לשלמה בפני כי עתה לא היו הם אלא אנשי
ירושלים ואח"כ תקחיל המלך כל שרי ישראל מכל השבטים
אל ירושל' ושרי האלפים ושרי המאות ולענין כל הקהל
משוחו לנגיד ואו משחו ג"כ לצדוק לכהן גדול ואו עשו
משחה גדולה וזכרו וזכר: (מ) מחללים בחלילים. מוסרי'
תרבקע הארץ. מרוב השמחה והוא לשון תגדולה ותוספת כמו נדירות בשמים:
הוא זה הקול שהקריה הומה: (מג) איש חיל אתה. כלומר אינו כמו שאתה חושב כי טוב אבשר לך אכל הוא לחיפך כי אדונינו המלך דוד המלך
את יצורו: (מא) אבל אדונינו. כלומר אינו כמו שאתה חושב כי טוב אבשר לך אכל הוא לחיפך כי אדונינו המלך דוד המלך

מנחת שו

(מג) איש חיל אתה. במקל ספיר כ"י מלעף אך כספרי מרזיקים חסוי
יד וכל ספרי הדפוס מליש וכן מרזיקים (מסכת חות ח"ה) עיר (חזק) סס
ר"ל ספיר מנגנים בחלילים וסס כלי זמר דמיון קים וסס נקבים
לקול. אמר זכו על דר הסנלנה והנזומה או סיה הכלן כזה כי נקולס נלספו כדים אליהם מכל הסדדים וכליו בקשו אויר הארץ
בזחוק: (מא) מדוע קול הכרים הומה. ר"ל מה קול הכיר אשר היר הומה זאת הסעים הסנלא' (מז) כי איש חיל חסם וטוב כשבר
ידימה שהכלן בליש חיל איש טוב כי הליש סטוב שושם חיל סטובותיו ומדבר כלים סטוב סטוב חיל

מצודת ציון

(מא) הקריאים. הנזומים להסעודה כמו אחרי כן ויכלנו
סכרואיס (ס"ט ט): הקריה. הכיר: (מג) איש חיל. אדם
חקריה הומה. קול כנולת חסוי הכיר הומה: (מא) וטוב תבשר. על
(מא) אבל. ר"ל לא כמו שחשבו שאלכר טוב

פירוש ע"מ

דס פאלק וענן אור גנאנגן נאך אים והעם מחללים אין
דס פאלק האנגן גפייקט מיט פייפערלך אין האנגן
זיך גפרייר איין גרויס פרייר והבקע אונ עס איז צו
שפאלטין גיווארין דיא גערד מוכמת זייער קור:
(מא) וישמע אדוניו אונ אדוניו המ דס גיהערט אין
אלי דיא גיריפעיני חס וענן גועין מיט אום אין זיי
האנגן אור גיהערט צו עקן גישפע יואב אונ יואב המ
אור גיהערט דס קול פון דעם שופר נאכר אונ ער המ
גנאנגן פריי וגו' ווארם טום דס קול פון דר שטאמ
גרייפערן: (מב) עדרו מדבר ער האט נאך גרעמ והנה

יונתו אונ גון יונתן דער זון פון אביתר הכהן איז
גקוקן נאכר אדוניו המ אדוניו המ גנאנגן צו אים בא
קום כי איש חיל אתה דען דוא בוקטם איין שטארקער
חילת מאן גלוקר איין פרוקער מאן אונ דו יועקט
געוויס גוטס מבישר ניין: (מג) וישמע אדוניו המ גנאנגן
יונתן אונ המ גנאנגן צו אדוניו המ גנאנגן פאר וואר
היינט איז מיינ גשורה גיט גיט פאר דיר ווארם
אונקד האר דר קינוג דוד המ גמאכט קינינען דעם
שלמה: (מא) וישלח את המלך אונ דר מלך המ גשוקט
מוט אים דעם צדוק הכהן אונ דעם נתן הנביא אונ
בניהו

הַמֶּלֶךְ אֶת־צִדּוֹק הַכֹּהֵן וְאֶת־נָתָן
הַנָּבִיא וּבְנֵיהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְהַפְּרִתִי
וְהַפְּלִיתִי וַיִּרְכְּבוּ אֹתוֹ עַל פֶּרֶדַת הַמֶּלֶךְ׃
מִה וַיִּמְשְׁחוּ אֹתוֹ צִדּוֹק הַכֹּהֵן וְנָתָן
הַנָּבִיא לְמֶלֶךְ בְּגִחוֹן וַיַּעֲלוּ מִשְׁשֵׁם שְׁמֹהִים
וְתֵהֱמָה הַקָּרִיָּה הוּא הַקּוֹל אֲשֶׁר
שָׁמַעְתֶּם׃ מִי וְגַם יֵשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא
הַמְּלוּכָה׃ מִי וְגַם־בָּאוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ
לְכַרֵּךְ אֶת־אֲדֹנָיו הַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר
יֵיטִיב אֵלֵינוּ אֶת־שֵׁם שְׁלֹמֹה מִשְׁמֶךְ
וַיַּגִּדְלֻ אֶת־כִּסְאוֹ מִכִּסְאוֹ וַיֵּשֶׁתְּחוּ
הַמֶּלֶךְ עַל־הַמִּשְׁכָּב׃ מִה וְגַם־כָּבֹה אָמַר
הַמֶּלֶךְ בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
נָתַן הַיּוֹם יֵשֶׁב עַל־כִּסְאוֹ וְעֵינֵי רֵאוֹת׃
מִמ וַיַּחֲרִדוּ וַיִּקְמוּ כָּל־הַקְּרָאִים אֲשֶׁר
לְאֲדָנֵיהוּ וַיֵּלְכוּ אִישׁ לְדַרְכּוֹ׃ י וַאֲדָנֵיהוּ

ית צדוק כהנא ונתנן
נביא וקנהו בר יהודה
ועל שמה וכל ענין
וארבעה ימים על
פונקא מלכא׃
מה ומשחו יתיה צדוק
כהנא ונתן נביא למחוי
מלכא בשלוחא וסליקו
ממון כד חרן
ואשתגישת קרסא הוא
קלס דשמעתון׃ מ ואף
יטיב שלמה על פורסי
מלכותא׃ מ ואף עליו
עבדי מלכא לבקרא ית
דבונגא מלכא דוד
למיקר ויטיב ונת שום
שלמה משמך וירבי ית
פורסיה מפורסי
מלכותה וסניד מלכא
על שיוויא׃ מה ואף
כדון אמר מלכא ברין
יי אלהא לישראל דיהב
יומא דין כד יטיב על
פורסי מלכותי ועיני
דעין׃ מה ונתהו וקמו
כל ומביא די לאדניהו
נאצרו כד לארתייה
ג ואדניהו דחיל מן קרס
שלמה

ת"א ויסע אלהים מבידיו קס׃

רד"ק אלהים קרי

את שלמה׃ (מו) את שם שלמה משמך . אמרו רז"ל בכל אדם מתקנא חוץ מכנו ותלמידו בנו משלמה ותלמידו כיהושע׃ על
מנחת שי
חוסם שם כשעם מלכא׃ (מו) דוד נאמר ייסע . כספים מדויקים כ"י . ודפוסים יסעים כשני יוד"ל כחלס כסלים וסכ"ס כ"י . וכלל יוד ב"ן ס"ס כס"י .
חלס"י . חלס"ס ק׃

מצורת דוד

(מו) על חמשכב . כשכבו על חמשכב כשחוסלו׃ (מח) אשר נתן

פירוש ע"ט

האר דעם מלך דוד לאמר צוא ואנן ויטיב אלהים נאם
זאל בגימטין דעם נאמן פון שלמה קער פון דיין
נאמן אונ ער זאל גרייטן ויין שמול קער פון דיין
שמול וישפתי המלך אונ דער מלך המ זיה גביקט צו
נאם אופ זיין גילענר׃ (מח) וגם ככה אמר המלך אונ
אופ און המ גנאנט דר מלך בידה ה' אלהי ישראל גלובט
אין נאם דר נאם פון ישראל נוס ער המ מיר היינט
גנעבן איין זון וואס ווצט אופ מיין שמול אין מיני
אויגן ועקן עס׃ (מח) ויחרדו וינען זיי ווארען דער
שראקן אין ווען אופ גשמואנאלי די געריפעני נוס
וענן גיעווען כ"י אדניהו אין ווען גנאנטן איסליקר

פירוש ע"ט
האר דעם מלך דוד לאמר צוא ואנן ויטיב אלהים נאם
זאל בגימטין דעם נאמן פון שלמה קער פון דיין
נאמן אונ ער זאל גרייטן ויין שמול קער פון דיין
שמול וישפתי המלך אונ דער מלך המ זיה גביקט צו
נאם אופ זיין גילענר׃ (מח) וגם ככה אמר המלך אונ
אופ און המ גנאנט דר מלך בידה ה' אלהי ישראל גלובט
אין נאם דר נאם פון ישראל נוס ער המ מיר היינט
גנעבן איין זון וואס ווצט אופ מיין שמול אין מיני
אויגן ועקן עס׃ (מח) ויחרדו וינען זיי ווארען דער
שראקן אין ווען אופ גשמואנאלי די געריפעני נוס
וענן גיעווען כ"י אדניהו אין ווען גנאנטן איסליקר

שְׁלֹמֹה וְקָם וְאָלַע
וְאֶת־קִיף בְּקֶרְנֹת
מִדְּבַחָא : נָא וְאֶתְחַנּוּא
לְשֹׁלֹמֹה לְמִימְרָא הָא
אֲדַעְיָה דְּחִיל כּוֹן קָדָם
מִלְּקָא שְׁלֹמֹה וְהָא אֶחָד
בְּקֶרְנֵת מִדְּבַחָא לְמִימְרָא
וְקָדָם לִי פְיוּמָא בִּין
מִלְּקָא שְׁלֹמֹה דְּלָא
יִקְפִּיל יַת עֲבָרִית
בְּחֶרְקָא : נָב וְאֶמְרָא
שְׁלֹמֹה אִם יִגְדִּי לְגַבְרָא
דְּחִיל חֲסָאין דְּלָא יִפּוֹר
מִשְׁעָר דִּישִׁיָּה דְּאַרְעָא
וְאִם בִּישְׁתָּא תִשְׁתַּכַּח
בֵּיתָ וְיִתְקַפִּיל : נָב וְשִׁלַּח
מִלְּקָא שְׁלֹמֹה וְאֶתְחַנּוּ
מַעֲלָנִי מִדְּבַחָא וְאֶתָא
וּסְגִיד לְמִלְּקָא
שְׁלֹמֹה וְאֶמְרָא
לִיָּה שְׁלֹמֹה אֲוִיל לְבִיתָהּ :
וּקְרִיבֹ

יֵרָא מִפְּנֵי שְׁלֹמֹה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיַּחֲזֹק
בְּקֶרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ : נָא וַיִּגְדֵּר לְשֹׁלֹמֹה
לֵאמֹר הִנֵּה אֲדִנְיָהוּ יֵרָא אֶת־הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה אֶחָד בְּקֶרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ
לֵאמֹר יִשְׁבַּע־לִי כִּי־וּם הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
אִם־יִמִּית אֶת־עַבְדּוֹ בְּחֶרֶב : נָב וַיֹּאמֶר
שְׁלֹמֹה אִם יִהְיֶה לְבֶן־חִיל לְאִיפֹל
מִשְׁעָרָתוֹ אֲרָצָה וְאִם־רָעָה תִּמְצָאֵבוּ
וּמָת : נָב וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּרְדְּהוּ
מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וַיָּבֵא וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה וַיֹּאמֶר־לּוֹ שְׁלֹמֹה לֵךְ לְבֵיתְךָ :

רד"ק

אין כשורתי טובה לך (ג) בקרנות המזבח . שהיה
בנכסין אחר הרוני בית דין נקשרין בקריית בית דין אמות
כלן ונקבר בקברי אבותי כך דרש רבי תנחומא :

אם יחא לגבר דחיל חסאין פ"י בן חיל בעל כח לכבוש את יצרו :
רלב"ג

ר"ל אם תחזקת ידי להיות לעבודת המלך ולמנוחו כשאר בני חסיל
לא יעשו נזק מלך וכן שלח דוד לכל אנשי יבש גלעד וטעה תחזקת
ידיים וכו' ולפי חיל : (ג) ויבא וישתחו למלך שלמה ויאמר לו
שלמה . ידעתי כי מפני שהמלך לו שלמה אם יהיה לכן חיל שהם
אלהיהם שילם לעמוד לפניו ויבשרו ואלה לא היה רוצה להסדר ממנו
אלא אם יקח לו כבוד ויבשר הדגים שלמה כזה אמר לו שיקל לביתו :

מצודת דוד

היום יושב . כמו אשר נתן היום בן יושב וגו' : (ג) ירא . שלא לדנו
כמוכר בעלכות על אשר ראה למלך מעל דעת המלך : בקרנות
המזבח . אשר עמד לפני הארון בקדשו שלא יחלל המקום להרגו שם :
ר"ל נעמוד עמודו כשאר עבדי המלך :
אם ימית את עבדו ויבשרו : (ג) ויירדו . ולפי לו לביתו כהנחמו : לך לביתך . כי
פירוש ע"מ

בְּמִן צוּא וַיֵּין וְנָעַן : (ג) וַיִּדְּרִיגוּהוּ יֵרָא מִפְּנֵי שְׁלֹמֹה אֲוִיל
אֲדִנְיָהוּ הָאֵם מִרְיָא הָאֵם פֶּר שְׁלֹמֹה וְקָם אֲוִיל עַד
אִיז אֲוִיל גִּשְׁטָאן אֲוִיל אִיז גִּלְגָּאן אֲוִיל הָאֵם אֵן גִּלְגָּאן
אִיז רִי וַיִּגְלַעְלַע פִּון דְּרַעַם מִקֻּבֶּחַ וּקָם אִיז גִּלְגָּאן אֲוִיל
גִּבְעוֹן וַיִּדְרִיגוּהוּ עַד הָאֵם וַיִּזְךְ גִּלְגָּאן אֲוִיל שְׁלֹמֹה וְנָעַן
גִּיט פֶּאָר שְׁוֹעֵבֶן דָּאֵם אֲרָם פִּון מִקֻּבֶּחַ עַד וְאֵל עֵם
הַרְגִּינֵעַן : (ג) וַיִּגְדֵּר לְשֹׁלֹמֹה לְאֶמְרָא אֲוִיל עֵם אִיז גִּלְגָּאן
גִּלְגָּאן צוֹ שְׁלֹמֹה צוֹ וְאֵן הִנֵּה אֲדִנְיָהוּ וְגַרְגִּין אֲדִנְיָהוּ
הָאֵם מִרְיָא פֶּר דְּרַעַם מִלְּךְ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה אֲוִיל אֲוִיל נִין עַד
הָאֵם אֵן גִּלְגָּאן אִיז רִי וַיִּגְלַעְלַע פִּון דְּרַעַם מִקֻּבֶּחַ לְאֶמְרָא
צוֹ וְאֵן יִשְׁבַּע לִי כִּי־וּם דְּרַעַם מִלְּךְ שְׁלֹמֹה וְאֵל מִיר שְׁוֹעֵבֶן
אֲוִיל הִינֵינִי אִיז מִאֵן אֲוִיל עַד וְנָעַן מִיִּגְלַעְלַע וַיֵּין

ויקברו

המשכב . השתחווה לאל על המשכב שהיה שוכב עליה וכן
וישתחוו ישראל על ראש המזבח : (ג) ויחזק בקרנות המזבח .
המזבח שהיה בירושלים כי הייתה הבכיות היה אז והחזיק
במזבח להנצל עמו : (ג) אם ימית את עבדו . מזה שאני מפרש
תמיד ובמקום בו יושב לי שלא ימיתו : (ג) אם יהיה לכן
חיל . כמו בן חיל לאדוניו וירא מפניו וסר אל משמעתו וה'

גבול וסכסוך מדרך הגבול שיחנך המיד הטוב בדרכי הדין והמלחמה
לפני היותו בלתי מוסר : (ג) ויחזק בקרנות המזבח . ככה ככה
תבאר כדור כי המזבח קובץ אלל כלל שם כולל מנהגים כדור
ובעצמה והנה הדברים לזה כל שם כי שם לא היה מוסר שיבדנו
שלמה ויהיה המקום הוא לו למקל עד שיבשרו המלך שלמה שלא
יעשו : (ג) אם יהיה לכן חיל לא יפול מעשרת לאשו אלה

מצודת ציון

(ג) כיום . כעת כי יום הוא כמו עת וכו' כלל אלמנת הדבר
כמו מדרש כיום (בראשית כ"ה) : (ג) משמעתו . משער ראש :

(ג) אם ימית . ר"ל שלא ימית וכלל אמר שהיה עליו עונש שבעה אם ימית וגו' :
לא יפול וגו' . כלל לומר לא יעשו כל העבר השליל עונש מוסר
בו . ואפילו בדבר שאין בו כדי להמית מ"מ ימית בעבור לוקח הדבר הזה : (ג) ויירדו . ולפי לו לביתו כהנחמו : לך לביתך . כי
פירוש ע"מ

בְּמִן צוּא וַיֵּין וְנָעַן : (ג) וַיִּדְרִיגוּהוּ יֵרָא מִפְּנֵי שְׁלֹמֹה אֲוִיל
אֲדִנְיָהוּ הָאֵם מִרְיָא הָאֵם פֶּר שְׁלֹמֹה וְקָם אֲוִיל עַד
אִיז אֲוִיל גִּשְׁטָאן אֲוִיל אִיז גִּלְגָּאן אֲוִיל הָאֵם אֵן גִּלְגָּאן
אִיז רִי וַיִּגְלַעְלַע פִּון דְּרַעַם מִקֻּבֶּחַ וּקָם אִיז גִּלְגָּאן אֲוִיל
גִּבְעוֹן וַיִּדְרִיגוּהוּ עַד הָאֵם וַיִּזְךְ גִּלְגָּאן אֲוִיל שְׁלֹמֹה וְנָעַן
גִּיט פֶּאָר שְׁוֹעֵבֶן דָּאֵם אֲרָם פִּון מִקֻּבֶּחַ עַד וְאֵל עֵם
הַרְגִּינֵעַן : (ג) וַיִּגְדֵּר לְשֹׁלֹמֹה לְאֶמְרָא אֲוִיל עֵם אִיז גִּלְגָּאן
גִּלְגָּאן צוֹ שְׁלֹמֹה צוֹ וְאֵן הִנֵּה אֲדִנְיָהוּ וְגַרְגִּין אֲדִנְיָהוּ
הָאֵם מִרְיָא פֶּר דְּרַעַם מִלְּךְ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה אֲוִיל אֲוִיל נִין עַד
הָאֵם אֵן גִּלְגָּאן אִיז רִי וַיִּגְלַעְלַע פִּון דְּרַעַם מִקֻּבֶּחַ לְאֶמְרָא
צוֹ וְאֵן יִשְׁבַּע לִי כִּי־וּם דְּרַעַם מִלְּךְ שְׁלֹמֹה וְאֵל מִיר שְׁוֹעֵבֶן
אֲוִיל הִינֵינִי אִיז מִאֵן אֲוִיל עַד וְנָעַן מִיִּגְלַעְלַע וַיֵּין

ב * וַיִּקְרְבוּ יְמִידֹד לְמוֹת וַיֵּצֵא אֶת־
 יִשְׁלֹמֶה בְּנוֹ לֵאמֹר: ^ב אֲנֹכִי הֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ־
 כָּל־הָאָרֶץ וְחֻזְקָתָ וְהִיִּיתָ לְאִישׁ:
^ג וְשָׁמַרְתָּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לִלְכֹּת בְּדַרְכָּיו לְשָׁמֹר חֻקֹּתָיו מִצֻּוֹתָיו
 וּמִשְׁפָּטָיו וְעֲדוּתָיו כִּכְתוּב בְּתוֹרַת
 מֹשֶׁה לְמַעַן תִּשְׁכִּיל אֶת כָּל־אֲשֶׁר
 תַּעֲשֶׂה וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר תִּפְנֶה שֵׁם:
^ד לְמַעַן יָקִים יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר

א וקריבו יומי דוד
למקח ופקיד נת שלמה
בריה למישר : ג אנא
אניל באורח כל ארעא
ותתקין ותהא לגבר
דחיל חסאין : ג ותטר
נת מטרת מימרא דני
אלהך למחך באורחן
דמקנן קדמוהי למטר
קדמוהי פקודוהי ודניוהי
וסהדוהי כמא דכתיב
באורייתא דמשה בדיא
דמלצל נת כל דמעבד
ונה כל אמר דתתפני
ליתקן : ג בדי די קים
וי נת פתגמוהי די מלי
עלי

ה"א ויקרנו ימי דוד. משה וירא:

רד"ק

מצות כגון שלוח טמאים והפרת נדרים וכיוצא בזה; ומשפשו
הענין; ועדותיו; אשר הם עדות וזכר כמו שבת ומעדים
וכיוצא בהם שהם לזכר והנהל ההוראה, ועדותיו נראית לו
היהו"ה בקריו; והוא למד הפועל א"ם שהוא כנתי' ענין
ההפכה ע"ן חפעל וכן בדרך עדותיו; ששתי העדות; להם
השכיל, כתרונם תצלה: אם כל אשר תעשה, כמו בכל אשר
תעשה ויהי תשכיל ופועל עומד או יהיה או תבטענו ויהיה

(ג) הייתי לאיש, דריו ומושל בפפוש וכובש את יצחק וכן תי' לעבר דחיל המאין פני לפניו ושמדת וכו'. וכן ועמשה בן איש ד'ל גדול ועבדך וכו' ואשים גדולים ונבבדים (ג) את שמטתה ח' אחר, כמו ושלם את שמטתי לבדתי מנות במקחת ההויגבון ללכה ברכיו הכן המדות מה הוא חנן אף אאתה היה חנן מה רחם אף אתה היה רחם: לשבור הקדומו, המצוה שבה נלמה משה: מצותיו, וכן נאמר בזה

דערב"ג

[illegible]

מצודה דוד

אשר יזהר' לשמור ולא יצחק אל השטן: ללכת בדרכיו. ליהיו
רוחם ודב סוד חסד כמיו: חקיהו. וסם המלות שזל נתקלו עמימיו
היוס בקר עורס: מוצתו. וסם שצן אלס למקום: ומשפסיו.
מה שצן אלס למדירו: ועדותו. וסם המלות אשר עמימיו
היוס עיל על נפלות' וסם וועדו: והדומים: למצן שציל.
ל' על השמור: על המלות השציל עוד סם אלס על שצן המס

גשאר עומד לפני שלמה בחשבו שכוונתו להיות לבן חיל לעמוד לפניו ולשרתו בכל עת ואמר לו כך לביתך באומר לבדי לא כן יחשוב ה"א תהיה לבן חיל לעת מלוא זמנך האורך :

ב (כ) ברך וגו'. ר"ל במנהג הכהן בכל הדברים : והיית לאיש.
עם שמה עודך נער החזק עליך להיות ראש השלם בשני
הואיל ואמרת ואניני להדיריך בדבר חלל : (ג) משמרת ה' . הדברי

פִּירוּשׁ ע"פ

ב (א) ויקרבו ימי דוד למות איג עם האבן גנעקונו די טעג פון דוד דאס ער ואל שטארבן האט ער

גשׁאֲפֵם שְׁלֹמֹה וַיִּיחַזֵּק צִוּא זָאֲמֹן: (ב) אֲנִי הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ
כָּל הָאָרֶץ אִיהָ גִּיּוּא אֲנִי רַעַם וְעֵגָה כֹּהֵן רֹעֵה גִּאֲנֻצֵּסֶר

וועלט דס מיינט מען ער מוז שטארבן דען קיינר פון
 דר וועלט ווערט דר פונעם ניצול וועט אים זאלען

ד'קלג'ס'טען יאָר נאָך דער געבוי פון דער שול אין וואַרשע

דיך שטארקין אונז זאלסט ניין צו איין פרייען מאן
דערנאָכט מוזא דאָס "הבורח על מזבו" (1) זייער

[illegible]

זיינע חוקים אין זיינע מצות אין זיינע משפטים אין

נייני עדות אזו ווי עס שטייט גשריבן אין דער תורה
נוס דו נעמט מוהקנאט אין צו אלי ערטער נוס דו

לקוטי יקרים

צו וועטן זאל שלמה זאגן, און דאס ווערט וואס דור האט
געזאגט, אלסי הויך בייך פל הארץ איך גיט אין דעם וועג
וואס די באנדל וועלט מענטשן האבן געהער נישט צום ווארד

וְיִצְרָא עַד הָאֵם גִּבְאָתָא. דָּס וואָרעם ווִיצִי גִיחֶער צום יחֶזקֶה וְהִיִּתּ לֵאשׁ. דודֶהם גִּבְאָתָא וְיִין וְזֶהן שְׁלֵמָה ער זאל זיך שטארקען און

זיין אנטעקסט. גאר אזוי האט דרד גיבאמן צו שלמה, לאמר, ער זאל אייביג זאגן דיא ווערער, אלס וועלך בדרך כלל הארץ איז

בזמן שיש להם זמן רב יותר לנהל את המלחמה, הם יוכלו לנהל אותה בצורה טובה יותר.

זוים סוים. אונ אז רוא וועסט שטענדיג גידענקען דעם סוים
והחובה והיית לאיש, וועסטן דו? שטארקן אונ וועסטן וויין איין

פון משה למען משגי פרי דו ואלסט באגליקען אלץ

לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ: (ד) לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
מִשְׁחָרָה

וַיִּתֵּן דָּמִי מִלְחָמָה בַּחֲגֹרְתּוֹ אֲשֶׁר
בְּמִתְּנָיו וּבִנְעָלוֹ אֲשֶׁר בְּרַגְלָיו יוֹעִשִׁית
כַּחֲכֻמָּתָךְ וּלְאַתְּוָרְד שִׁיבְתּוֹ בְּשָׁלוֹם
שֶׁאֵל יוֹלֵבְנִי בְּרֹחֲלִי הַגִּלְעָדִי תַעֲשֶׂה
חֶסֶד וְהָיוּ בְּאֹכְלֵי שְׁלַחְנֶךָ פִּי כֵן קָרְבוֹ
אֵלַי בְּבִרְחִי מִפְּנֵי אֲבִשָׁלוֹם אַחִיךָ׃
וַהֲנִיָּה עָמָד שָׁמָעִי בִּן גִּרָא בֶן־הִימִינִי

הַיְבִיר קִרְבָּאוֹתָיִם לְהֹן
בְּכַמֶּת שְׁלֵמָה וְאַשֶׁר
דָּמָהּ בְּאַסְפִּנְקִי דִי
בְּחִרְצִיָּה וְדָשׁ בְּקִרְיָתָא
דִי בְּרַגְלָהּ׃ וְיִתְעַבִּיר
בְּחֻמְקָהּ וְלֹא תַחֲסִית
שִׁיבְתִּיהָ בְּשָׁלָמָא
לְשֹׂאוֹר׃ וְיִלְבְּנִי בְּרֹחֲלִי
גִלְעָדָא תַעֲבִיר מִיבֹ
וְהָיוּ בְּאֹכְלֵי פִתְוָךְ
אַרְי אֵינִן סָפִיקוּ עָרְבִי
בְּשִׁעְרֵי מִן הָרֵם
אֲבִשָׁלוֹם אַחִיךָ׃ וְהָיָה
עָמָד שָׁמָעִי בִּן גִּרָא בֶן־

מבחרים

ת"א וכו' כאלו: עקידה ט' פז וזכר מרובח:

רד"ק

רש"י

(ו) וְעִשִׂית כַּחֲכֻמָּתְךָ. כלומר שלא תהרגנו עד שתמצא עלינו עילה אע"פ שהוא חייב מיתה כי מלחמות ה' נלחם וסובות נמצאו בו אלא שהרג לאלה שני השרים הגם לפי תעשה כַּחֲכֻמָּתְךָ שיתביאנו לידו עילה והמיתה שיתחייב הרובה: ולא תורד שבתו בשלום שאלו שלא תניחנו לבות מיתה עצמו אלא יתור כמו שהרג: (ז) כִּי בֶן קָרְבוֹ אֵלַי. בזה הדרך קרבו אלי במלכו ובמשתה כמו שכרוב משכב וסופת וחסים וספרים וכן תנישו לדרך וכתבו ודאו כלכל את המלך בשבתו במתנים וכן ת"י אינו ספיקו זכרי: (ח) וְהָיָה עָמָד. כלומר אע"פ שהוא משכב בביתן עמך ובשרותך הוא בשרותך ליד מיתה או פירוש ודנה עמך בירושלים כדי שיתוכל למצוא לו עילה וסבה להמיתו. וברדש כי רבו היה ויהיה מלמדו וזהו פסם עמך קללני. בזה

בחגורתו אשר במתניו. שהגר חרבו מזומדת על מתניו שלא כדרך החוגרים בלחם לקראת עממא וסיה למטה כדי שפול כמה שנלמד וזוא ילא וחסול (שמואל ב' כ"ח) וכשנפלה וטלה כסבור עממא שלא נעל אלא להגביהה מן הארץ ולא שתר מחרב אשכ ביד וחס: ובבבלי אשר ברגליו. את אכנר הרג בערמה ששלו גידמת היאך מוללת כהה שנלמד (שמואל ב' י"ב) וטעה ויחב אל תוך השער לדבר אתו כלי לשון של נעלך: (ו) ולא תורד שיבתו בשלום שאור. אל תניחה למות מיתה עמלמו

רלב"ג

ובזהו המנין כי כהן יחלמח שיאב נח דמי המלחמה בללו הכלים אשר אינם מוכנים ללד המלחמה כלל: (ו) ולא תורד שיבתו בשלום שאלו. ר"ל פסם כמחמתך בחוקן שלא תנימו לנוות מיתה עמלמו כי ככר הגדול לעשות המלחמות בללו ויוכרו שאלו לאשים מעשות ככר ויראו ג"כ מלככות מלכות: (ח) וזכר עמד שמעני בן גירא. אשר לו היה כהן עמו כמחמתו כלמנו ושעני ודמי ובבבלי אשר לזרד לא היו עם אדרכי וירד ג"כ ששכר עמו לעבודתו כי היה מצורת ציון

אכנר בשלום עמו כי הוא כל אל המלך להביא לו המלכות וזוא שנתו ויך בשלום: ויתן דמי מלחמה. כמחורו אשר במתניו ובכעלו אשר בדגליו. זה שכל עממא כי יואב שם כלי המלחמה כהרגו אוחז במחורו אשר במתניו ובכעלו אשר בדגליו לפי שהוא שם חמר חרבו מזומדת כמחורו ולא שם חמר חרבו כמחורו וכאשר ראה עממא שמה לחקן עמלו אשר בדגליו וזוא שחמורו נפל סחור מחמורו לארץ ולקחו יואב משם וזהו אל ששכר עממא מן המכר אשר ביד יואב מצורת דוד

(ב) וקרבו אלי. קרבו אחי: (ה) קללני. מלשון קלות וכזיון: נברצת. חוקה עמו ומכל נעלך (מלכים ב' י):

אח: דמי מלחמה. הסם הכאוי לשפוך בלשני מלחמה ששך הוא בלשני עמלמו: ויתן דמי מלחמה. הסם הכאוי לשפוך במלחמה כמחורו מעורכמת ששך בלשני עמלמו. כמחורו וזוא: ר"ל כמה שחגר חרבו מזומדת במתניו לקחו ככר שחמא ונפלה המכר מחמורו והגביה בידו וסכסכו נפס ומממא לא ששכר על כי ראה אשכ מלמחמה כסלה מחמורו: (ו) כחכמתך. לפי חכמתך העמל לו עילה: ולא תורד שיבתו. ר"ל עם שהוא איש שיבה לא חסדר פניו וראה שלא יד לקבר בשלום בעמית עמלמו: (ז) כי בן קרבו. לזה הדבר מלמו קרבו ונלמנו על שלחן אכיהם וכלומר עוד חמשה עממא חסד וזלם מה שישיו בלכלי שולחן כי זוא ששלום נמצא ולא למסד יקלה: (ח) עמך. ור"ל אכוכך כיושב עמך כמחורו ור"ל אשכר שיהיה מלמנו מוכר: ביום לבתי בחנים. כי ששכר פירוש ע"ט

בַּחֲכֻמָּתָהּ אֹנֶן דָּו וְאַלְקִיָּם טָאָן אֹנֶן וְיִין חֲכָמָה אִין
אֹנֶן דָּו וְאַלְקִיָּם גִּיט לֹאָן גִּידְעָן וְיִין אֲלִיָּם קִיט מִיט
שָׁלוֹם אֹנֶן דָּעִם גִּרֹּב בְּלוֹקֶר דְּוֹא וְאַלְקִיָּם אִים גִּיט
לֹאָן עַר וְאַל אֲלִיָּן שְׁמֵאָרְבָּעִן נִיִּיאָרְמִדְוֹא וְאַלְקִיָּם
אִים הִיָּקִם בְּרַגְעִין: (ו) וְלִבְנֵי בְּרֹחֲלִי הַגִּלְעָדִי תַעֲשֶׂה חֶסֶד
וְהָיָה אִין צִדִּי בְּקִרְבִּי פִּון בְּרֹחֲלִי הַגִּלְעָדִי וְאַלְקִיָּם טָאָן
חֶסֶד אִין גִּי וְאַלְקִיָּם וְיִין צִוְיָשִׁי דָּו עָקֶסֶר פִּון דִּין מִשִּׁי
דָּעֵן אֹנֶן הָאָבָן נִי גִידְעָקִיט צו מִיר עָסֵן אִין שְׁפִיז
אֹנֶן מִיין אֲנִיָּלֹקֶן פִּון פִּר אֲבִשָׁלוֹם בִּיין בְּרֹחֲלִי עַר:
(ח) וְהָיָה עָמָד שָׁמָעִי בֶן גִּרָא אֹנֶן נֹן מִיטְדִיר אִין שְׁמָעִי
בֶּן גִּרָא פִּון שְׁלֵמָה בְּגִימִין פִּון דָּר שְׁמָעִי בְּחֹרִים וְהָיָה
קִלְנִי אֹנֶן עַר הָיָה מִיָּה גְּשָׁאָמָן אִין שְׁמָאָרְקִי קִלְנִי
בִּיּוֹם לְבָתִּי אֹנֶן דָּעִם טָאָן וְהָיָה אִין גִּרָא בֶּן־גִּרָא בֶּן־

פאלן או ערועטע זיך אביסל איין גייגין אין או זיא איז ארום גפאלן אונ ער האט זי אוף גיהרגן האט שמשא גימיינט ער האט זי גאר אוף גיהרגן פון דער ערד גיט אום אים גערענגן מיט איר איין דרום האט ער זי גיט גיט פון דין שווערד וום אונ דין האנג פון יואב איז גווען ובעלל אשר בגליו איז מיט זיין שיה וום אוף זיין פוס איז דר מיט האט ער גיהרגן דעם אנבר דען ער האט אים גיפרעגט וויא און געקט קלציה דו אשה וום האט גיט גיין הענד בלוקר ווי אונקנופט זי אוף דעם שיה פון דעם חלוצ. האט אנבר זיך איין גיבויגן אונ האט אים גנואלט ויזיין או מען קען אוף גייען מיט די ציין אונ זי ער האט זיך איין גיבויגן האט אים יואב דר ווייר גיהרגן: (ו) וְהָיָה

מתנים

יג וַיֵּבֶא אֶדְנִיָּהוּ בֶן־חֲנִיָּה אֶל־בֵּית־
שֹׁבַע אִם־שִׁלְמָה וַתֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם
בָּאָה וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם: יד וַיֹּאמֶר דָּבָר לִי
אֵלֶיךָ וַתֹּאמֶר דָּבָר: טו וַיֹּאמֶר אֶת־
יָדְעָתָּ בִּי־לִי הֲיִתְּהָהּ מְלוּכָה וְעָלִי שָׁמוֹ
כָּל־יִשְׂרָאֵל פְּנִיהֶם לְמֶלֶךְ וַתִּסָּב
הַמְּלוּכָה וַתְּהִי לְאָחִי כִּי מִיְּהוָה הִיְתָה
לִּי: טז וְעַתָּה שְׂאֵלָה אַחַת אֲנֹכִי שְׂאֵל
מֵאַתָּה אֶל־תְּשִׁבֵנִי אֶת־פָּנַי וַתֹּאמֶר
אֵלָיו דָּבָר: יז וַיֹּאמֶר אֶמְרִי־נָא לְשִׁלְמָה
הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא־יָשִׁיב אֶת־פָּנָיָהּ וַיִּתֵּן־לִי
אֶת־אֲבִישֵׁן הַשּׁוֹנֵמִית לְאִשָּׁה:
יח וַתֹּאמֶר בֵּת־שֹׁבַע טוֹב אֲנֹכִי אֲדַבֵּר
עִלְיָה אֶל־הַמֶּלֶךְ: יט וַתֵּבֶא בֵּת־שֹׁבַע
לְקֹדֶם

רד"ק

(טו) כי מיהו היתה לו, כי נודע כי נתן הנביא אבר על פי ה' כי
שאלה ויהיה מלך ואם"כ היה הוא מערער במלוכה אם יוכל ויהיה

מצורת ציון
(טו) שאלת. ענין בקשה:

מלכותו היה כעון מלך: (יז) השלום בואך. שאלה לחסו אס ביהוה
בדבר שלום או יכל להחזיקו עמו בדבר זה: (טז) כי לי וגו'.

טל כי שאלתי היה בדבר אבישן ועל כן כוונתי היתה להשגשג עוד ולאמר אני מלך וכלה לעשות הכנה לה לקחת את אבישן להשגשג
בשמים המלך שאלו כ"ל למלך והשגשג כן חנניה בדבר לה הקדים ולאמר כלל מלך היתה המלוכה כחיו לי על כי אני גדול האחים
ולפי כולם העני כי מלך וטע"ז מלך שאלה כי מה' היתה לו וט"ז כי מי יסור הנה להשגשג מול גזירת המלך: (טז) ועתה. הוליד
ולפי חשש בדבר המלוכה: אל השיבו וגו'. כ"ל פני ריבם מעלי למלכות שאלתי: (יח) טוב. ראו והגון בדבר היום ולכן חזר

פירוש ע"ט

און ויין מלוכה אין גווען וייער אן גברייט דס מיינט
קען זיין מלוכה אין גווען אפילו אויב דיא מלכים
וואס אין הימל: (יג) נביא אדוניוהו בן חנניה און ער אין
גיק מן אדוניוהו בן חנניה צו בתי שבע דו מוטר פון
שלמה ויאמר קט וי צו אים גואנט תשלים אין שלום
ביין קובן ויאמר קט ער גואנט עס אין שלום:
(יד) ויאמר און ער קט גואנט איין נאך אין צו ריידן
צו דיר ויאמר דיר קט וי גואנט ביראוסט ויאמר קט ער
גואנט אף ידעת דו וויססט דאך וואל אז צו מיר האט
גואנט זיין דיא מלוכה ווארם איך בון עלמער פון
שלמה און אוף מיר האבן גאטן כל ישראל וייערי
פענומר צו מאכן מוה קנינען ויטוב מלכותו אין וי
קט ויך גרינגע קט די מלוכה אין וי אין גיווארן צו

ביין ברנרד שלמה כי מה' היתה לו ידען פון גאט אין
זי גווען צו אים: (טז) נשאל און היינט שאלה אחת וגו'
אין גבעט בעט איך פון דיר ואלקט גיט אים קערן
ביין גיט ליידיג פון דעם גבעט בלוך דו ואלקט
עס קיר גיט אב ואגן ויאמר אלף קט וי גואנט צו אום
דבר רייד: (יח) ויאמר האט ער גואנט אפריא נאג גון
צו שלמה דעם מלך דען ער וועט גיט אים קערן
דיין פנים ליידיג וימן זי און ער ואל געבן צו מיר דו
אבישן השונמית פר איין נויב: (יח) ויאמר בתי שבע
קט בתי שבע גואנט סיב עס אין גיט אפריא אף
וועל ריידן פון ביינעט וועגן צו דעם מלך: (יט) ויאמר
בתי שבע אין גיקובן בתי שבע צו דעם מלך שלמה צו
ריידן צו אים פון וועגן אדוניוהו וקט מלך וקראתה
אין

כג וישבע המלך שלמה ביהוה לאמר
כה יעשה לי אלהים וכה יוסיף כי
בנפשו דבר אדניהו את הדבר הזה:
כד ועתה חיייהוה אשר הכינני
וישיבני עלי כסא דוד אבי ואשר
עשה לי בית כאשר דבר כי היום
ימת אדניהו: כה וישלח המלך שלמה
בד בניהו בן יהוידע ויפגע בו וימת:
כז ולאביתר הכהן אמר המלך ענתת
לך על שדיך כי איש מות אתה וביום

צרויה: כג ויקום מלכא
שלמה בקימרא דין
למימר בדין ועביר די
אלהים וברין יוסיף ארי
בנפשיה כמיל אדניהו
יה פתגמא בדין:
כד ובען קים הוא יי
דאקנני ואותיבני על
פוקי מלכותא דדוד
אבא ודקם לי מלכו
כמא דמילר ארי ויקא
דין ותקמיל אדניהו:
כה ושלח מלכא שלמה
בד בניהו בר יהוידע
ושליח ביה וקמליה:
כז ולאביתר פתגמא אמר
מלכא לענתות אורי לך
לקיורך ארי גבר חב
קמור את וביקמא בדין
ר"א על כח דבר הזה ואלהיה
הכהן: יומא עו וזה נח וסוף ויתר

יתיר י

רש"י

מלך הוא תחלת השורה: (כד) עשה לי בית. בית המלוכה כאשר דבר ביד נתן: (כו) ענתות לך. משם היה: כי איש מות אתה. שמרת במלכות אבי כהיותך

רד"ק

יוואב בן צרויה: (כד) ויושיבני. בפתח מקום צרי וכן יואבני אישי: עשה לי בית. בית מלכך וכן ח"י ודקיים לי מלכו: (כז) ביד בניהו. אעפ"י שהיה כהן ואסור להפסא לכהנים כשפגע בו לא פת מיד וסלק ידו ממנו מרס מותו או אעפ"י שאסור לכהן להפסא לכהנים במקום מצות מפתח ולעשות בשפסוק הוא הכה את שני אריאל כואב: (כו) ענתות. איש ענתות כי משם היה וענתות לכהנים היה כי כן כתוב בספר יהושע וכתוב מן הכתובים אשר בענתות וכן ואני תפלה ואני איש תפלה שער מיון איש שער דמישק אליעזר איש דמישק או פירוש לענתות לך וכן ח"י על שדיך אל נחלתך כלומר לך לך לענתות וכן ח"י אולי לך לקרוד ועל במיבקים אל וכן הרפסחה על ביתו ותתפלל על ח' כמו אל ח': איש מות. חייב מיתה הוא מי ששרד במלכות ואביתר מרד בדוד שהיה ידו עם אדניהו

מנחת שי

(נד) ויושיבני. ויושיבני ק' וכו' ופסא בשפסוק צרי:

השונות נאסר לחוק את ידו וידו עזריו שהעלוס נאסר שחיה לו כי אם היסד הכרובים על הסדסד אשר רכב עליה המלך סימן למלוכה כמו שקדם כל שכן שהלכות אלס שר שכנס בחוק העלך הוא סימן למלוכה וזהו המלך הכהן אמר המלך ענתות לך על שדיך אל נחלתך כלומר לך לך לענתות וכן ח"י אולי לך לקרוד ועל במיבקים אל וכן הרפסחה על ביתו ותתפלל על ח' כמו אל ח': איש מות. חייב מיתה הוא מי ששרד במלכות ואביתר מרד בדוד שהיה ידו עם אדניהו

מצורת דוד

ההוא ח"י כן שגלי להשיב לאביתר וליואב את הראוי להם היות כי יומא עו וזה נח וסוף ויתר וכו' בה יעשה וכו' הוא ענין שבעה ונס וגל אמר וכמותו הכנס במקרא: בנפשו. בנפשו נפשו כי ימות עליה: (כד) עשה לי בית. ר"ל בית מלכות וכו' וזהו כח ענין דוד: (כז) ויפגע בו. ולק' שבים כהן ואסור לעמא למה הכה פירש ענינו עוד כי נשחטו: (כז) ולאביתר הכהן. בראותו שהיה עומד במלכות נחם מלה להחיות לקחת את אביתר: ענתות לך. ר"ל אל מלך מלכות ענתות כי הוא היסד שיר הכהנים: כי איש מות אתה. על שהיה קשה בעיני המלך את אדניהו: מנחת שי. ר"ל ואף כיום שכן הכהנים עורק ממוקם במלך בהם מלה להחיות לשלול את אביתר נמלוא חומתו בדבר העלוס ע"כ

ע"מ

הייתם ח"י אשר הכינני אוו ווי גאט לעבט נוס ער הט מוק אן גברייט אונ האט מיד געזעט אוף דר שימול פון דוד מיין פאטער אונ דאס ער הט מיר גמאקט איין הוז פון מלכות אוו ווי ער הט גרעט דורך קהן הנביא כי היס או היינט נאל ווערן גמייט אדניהו: (כד) וישלח המלך שלמה וכו' אונ דר קלך שלמה האט גשוקט דורך דר האנט פון בניהו בן יהוידע אונ ער האט באגעגיקט אונ אים אונ האט אום גמייט: (כו) ולאביתר הכהן אשר תפלה אונ צו אביתר הכהן הט דער קלך וקאנט גמייט לך קיין ענתות גיי אוף ריין פסלד

הם גינוצט ביי ויין לעבן איז דס איין סימן צו ארום אז ער וועט איין מלך ווערן דען דס איז דר אן הוב פון דעם שדרה שאפט ול אונ צו אים אונ צו אביתר הכהן אונ צו יואב בן צרויה איז דאך גינוען די עצה פון דער מלוכה: (כג) וישלח המלך שלמה ביה אונ דר קלך שלמה הט גשווארן ביי גאט יאמר צו זאגן כה יעשה לי אלהים אוו נאל כיר גאט טאן אונ אוו נאל ער מערן כי גפשו אז מוט זיין נפש האט אדניהו גרעט די ראויג נאל פלומר ער הט זיין לעבן פאר שילדענט מיר דער דאויגער נאל: (כד) ויפגע אונ

בְּהַר אֲדוּמִיָּה וּבְהַר
 אֲבִישִׁלֹם לֹא אֶהְיֶה
 וְאֶפְרַיִם יֵאָבֵד לְמִשְׁפַּנָּה
 דָּוִד וְאַתְקִיף בְּקִרְיַת
 סָדֵבְהָא : כֵּן וְאַתְחִילָה
 לְמִשְׁכַּן שְׁלֹמֹה אֲרִיזִיפֹה
 יֵאָבֵד לְמִשְׁפַּנָּה דָּוִד וְהָא
 בְּקִימָה בְּקִרְיַת וְיִשְׁלַח
 שְׂרָמָה בֶן כְּנָזִיזוּ בֶר
 יְהוֹדָע לְמִיכָה אִיזִיל
 שְׂרָמָה בֶר : י אֶתְקִי
 בְּקִימָה לְמִשְׁפַּנָּה דָּוִד
 וְאֶפְרַיִם לֹיִם בְּדָגֵן אֶמֶר
 מִלְכָּא פֹק וְאֶמֶר לֹא
 אֲרִיזִי אֶתְקִימָה וְיִתִּיב
 בְּקִימָה וְיִתִּיב מִלְכָּא בְּקִימָה
 ת"א יִתִּיב וְיִתִּיב מִלְכָּא בְּקִימָה
 וְיִתִּיב מִלְכָּא בְּקִימָה
 וְיִתִּיב מִלְכָּא בְּקִימָה

ת"א יִתִּיב וְיִתִּיב מִלְכָּא בְּקִימָה
 וְיִתִּיב מִלְכָּא בְּקִימָה
 וְיִתִּיב מִלְכָּא בְּקִימָה

רד"ק

שכתוב כי שם העלה דוד עולות וטלמים לפני הארון ושלח
 לא הרנו עד תחת כי אמר עד שימצא לו קצת עולה להמיתו
 כן צוה לו דוד ועושה כחכמך והיה במהלך לו עד שימצא לו
 עולה להמיתו וכיון שהרגו לו לישלח כן כי הלה והחוק
 בקרנית המובח אמר וזה קצת מרד שחושב להנצל מיד והנה
 הוא עדיין בדרגתו ובדרגתו כיון ששם לפני ואינו לא אמרתי להמיתו
 ואמרתי אבשלום כי אחריו אבשלום לא נשח אמרו בקש לגמול ולא נשח כלומר גם
 כדבר אבשלום מרד יואב בלבו ובקש לגמול אלא שלא נשח אחריו אמר עדיין להמיתו של דוד קיימת כלומר גבורתו אבל כדבר
 אדוניו שהיה דוד וכן ומושל במטה נשח אחריו אדוניו בגלוי והחכם רבי אברהם אבן עזרא אמר כי יואב לא נשח אחריו אבשלום
 בעבור שהיה יודע כי יאוננו ראוי להמיתו והמלכות וגם כן חשב על שרממה (כס) אצל המובח כמו שאמר שהחוק בקרנית המובח
 ואמר בדרגתו ויל כי כדבר זה משה יואב כי לא היה קולם המובח אלא על שגנה ויל ננו דכתיב משה מיבחי ולא על שמיבחי (ו)לא
 כי פה אמר כי אמר כן כדי להעניש שרממה לוי כהשכחו שיהרגו במובח ה' ורמזו בהם אמרו כי הרנו כלכות נבסמין לפרך
 ומפני זה לא רצה להצאתו שלא יהיה נכסיו לפרך אמר שרממה לבניה וכו' לממנו אני צריך עשה כאשר דבר ופגע כי ודעם אמרו
 נכסיהם ליהושע כמו הרמזי בית דין וזה שאמר לא כי פה אמר לא אמר אלא ליהושע שעה להאריך בחייו עד שילך בניהו לשלח
 וישב ויוד בדבריהם ויל וכו' יואב שהיה חכם גדול וראש סנהדרין שנא וישב בשבת החכמיו לא היה יודע שכתוב בתורה כי
 יוד אש לא רצה להרגו בערמם ממש מוכחו רמזהו למה שהלך החוק בקרנית המובח וחלל הוא הרג אמר ויגשש ביום
 ושלח שלח להוציאו מים ולתנו בבית דין אמר אמר וזהו הרמז בית דין אמר בקרין בקרין אבותיהם אלא הם לעצמם מושב לי
 שמואל כן ואקבר בקבר אבותיו והוא שאמר לא כי פה אמר וזהו הרמז בלע וזה הרמז בא משה וקברתו ופח כלל פגע שם בו כדבריו
 יקברתו בקבר אבותיו (ז) כה דבר יואב וכו' מני כפל דבר במנהג המקרא כי הוא לא אמר לו אלא לא כי פה אמר ואפשר
 רל"ב

ואחריו אבשלום לא נשח. סוף דבר חלל בקש
 לנכות חלל תמירא עשדיו להלכות כל דוד קיימת
 (9) ויאמר לא חסם לא חלל על קללת סללני דוד
 חכין כמיתת אכר (שמאל ג' כ"ט) והולו על רחש יואב

רש"י

לפירך צוה את בניהו שישפיע בו וברבותיו ויל נכני ממש אחר כי אחריו אבשלום לא נשח אמרו בקש לגמול ולא נשח כלומר גם
 כדבר אבשלום מרד יואב בלבו ובקש לגמול אלא שלא נשח אחריו אמר עדיין להמיתו של דוד קיימת כלומר גבורתו אבל כדבר
 אדוניו שהיה דוד וכן ומושל במטה נשח אחריו אדוניו בגלוי והחכם רבי אברהם אבן עזרא אמר כי יואב לא נשח אחריו אבשלום
 בעבור שהיה יודע כי יאוננו ראוי להמיתו והמלכות וגם כן חשב על שרממה (כס) אצל המובח כמו שאמר שהחוק בקרנית המובח
 ואמר בדרגתו ויל כי כדבר זה משה יואב כי לא היה קולם המובח אלא על שגנה ויל ננו דכתיב משה מיבחי ולא על שמיבחי (ו)לא
 כי פה אמר כי אמר כן כדי להעניש שרממה לוי כהשכחו שיהרגו במובח ה' ורמזו בהם אמרו כי הרנו כלכות נבסמין לפרך
 ומפני זה לא רצה להצאתו שלא יהיה נכסיו לפרך אמר שרממה לבניה וכו' לממנו אני צריך עשה כאשר דבר ופגע כי ודעם אמרו
 נכסיהם ליהושע כמו הרמזי בית דין וזה שאמר לא כי פה אמר לא אמר אלא ליהושע שעה להאריך בחייו עד שילך בניהו לשלח
 וישב ויוד בדבריהם ויל וכו' יואב שהיה חכם גדול וראש סנהדרין שנא וישב בשבת החכמיו לא היה יודע שכתוב בתורה כי
 יוד אש לא רצה להרגו בערמם ממש מוכחו רמזהו למה שהלך החוק בקרנית המובח וחלל הוא הרג אמר ויגשש ביום
 ושלח שלח להוציאו מים ולתנו בבית דין אמר אמר וזהו הרמז בית דין אמר בקרין בקרין אבותיהם אלא הם לעצמם מושב לי
 שמואל כן ואקבר בקבר אבותיו והוא שאמר לא כי פה אמר וזהו הרמז בלע וזה הרמז בא משה וקברתו ופח כלל פגע שם בו כדבריו
 יקברתו בקבר אבותיו (ז) כה דבר יואב וכו' מני כפל דבר במנהג המקרא כי הוא לא אמר לו אלא לא כי פה אמר ואפשר
 רל"ב

לנכות חלל תמירא עשדיו להלכות כל דוד קיימת
 (9) ויאמר לא חסם לא חלל על קללת סללני דוד
 חכין כמיתת אכר (שמאל ג' כ"ט) והולו על רחש יואב

לנכות חלל תמירא עשדיו להלכות כל דוד קיימת
 (9) ויאמר לא חסם לא חלל על קללת סללני דוד
 חכין כמיתת אכר (שמאל ג' כ"ט) והולו על רחש יואב

מצודת דוד

מצודת דוד
 מצודת דוד

מצודת דוד
 מצודת דוד

מצודת דוד
 מצודת דוד

מצודת דוד
 מצודת דוד

מצודת דוד
 מצודת דוד

מצודת דוד
 מצודת דוד

למימר פדין מליל יואב
וקדין אתיבני : לא ואמר
ליה מלכא עביר פמא
דמליל והשלום ביה
ותקברניה ותפלי
חובת דם זכאי דאשר
יואב מנן מני ומן בית
אבא : לב ויתבי יי נת
חובת קמליות פרישיה
דשלט בתרין גבבוא
דזקאין וטבין מגיה
וקמלינן בחרבא ואבא
דוד לא ידע נת אבגר
ברגר רב חילא דישאל
ונת עמשא בר יתר רב
חילא דבית יהודה :
ג ויתבון דמיהון ברש

וכה ענני : לא ויאמר לו המלך עשה
כאשר דבר ופגע בו וקברתו והסירתו
דמי תנם אשר שפך יואב מעלי ומעל
בית אבי : יי והשיב יהוה את דמו
על ראשו אשר פגע בשני אנשים
צדקים וטבים ממנו ויהרגם בחרב
ואבי דוד לא ידע את אבגר בן יתר
שר צבא ישראל ואת עמשא בן יתר
שר צבא יהודה : יי ושבו דמיהם

ר"א ויחזר לו המלך : ויחזרו
דמי (מנעו כה) ויחזרו כה (מלך) ויחזרו

רש"י

יקבלם שלמה עליו ואלה"כ חלל : (לא) עשה כאשר דבר.
אני מקבלם עליו לכך נדבק כל חלה כורע דוד עושה להם
מנוע חסד מחוק ככלך ויהיוס נפל כחכר ומסר להם

רד"ק

שאמר לו דברים אחרים ותחילת הדברים לא כי מה אמר
ודול אמרו כי אמר לו לך אמר לשלמה שלא ידעני בשני
דינין אם יוצא להחיותי יקבל עליו הקללות שקללתי אביו
ושלמה אשר לבניו עשה כאשר דבר ופגע בו ואני אקבל את
הקללות וכן ראינו שנחקקים בזרוע מרחבם דכתיב והמלך
רחבם התאמץ לעלות במרכבה וכתוב וכל המרכב אשר ירכב עליו חוב
הרכיבה מפני חולי חוב שה"י לו מצורע מעתהו דכתיב והצרת ורחק בפצחו מחוק ככלך בפלך מאבא דכתיב חלל
את רגליו נופל בחרב מיאשירו דכתיב ויורו המורים למלך יאשיהו והסר להם מינייהו דכתיב ארוחת תמיד נתנה לו מאת
המלך : (לא) כאשר דבר . השמיתוהו כי אין לשמן בזה שהרי הוא הני שני השנים בערמה ובזרין וכתוב טעם מובתי תקתנו
למות : וקברתו . והשתדל בקברתו כי גדול שר צבא היה ועל אדניה לא היה צריך להחיותו על קבורתו כי בן מלך היה :
(ג) צדקים וטבים ממנו . שלא שפך דם נקי כמו ששפך הוא ואפשר שהיו להם מעלות יתירות עליו ודרשו בו צדקים
וטבים שהם צדקים וטבים בפה ובלב לא עליו כי מה שאמר ויאבגר המלך לרצום הנצבים סיכו ותמיתו את כהני ה' דרשו
בו כי אבגר נעמאס היו שהיו נצבים עליו ופי' הפסוק כן לרצום ולאשר היו נצבים עליו כי אבגר נעמאס שרים היו ולא צדקים וכן
ת"י ולא אבגר עבד המלך אף על פי שאמר להם שאלו בפה להרגו לא רצו הם והוא בארית ושלח לו דוד לסבב כהני
אורית ועשה הורח שהיו צדקים וטבים שדרשו אבין ורקין והוא לא דרש כי כאשר צוה שאלו להם להחיות את
כהני ה' אמרו כי כתיב כל איש אשר ימרה את פיך יומת וכול אפילו צוה שאלו לעבור על דברי הורח והחבר אדם את
פיו וימת למחר ולומר דחוק ואמין ואבין ורקין מעושי הם הנה דרשו הם הפסוק כהנין וימרו את פי שאלו שלא לתרוב
כהני ה' ויואב לא דרש כן כי כיון ששלח לו דוד לסבב מיתת אורית גישה כן כוד : ואבגר דוד לא ידע . כי שבע היה אדם
סבור כי דוד ידע במיתה אבגר לפי שהיה אחרי בית שאלו והיה האמת בקבני עליו ובצביו עד שהכניסו להם כי לא היה
מאת המלך להחיות את אבגר וכן בעמשא שמא היה אדם סבור כי דוד ידע לפי שנמא אחרי אבשלום לפיכך אמר ואבי דוד לא

רלב"ג

מוטיל לו שלא ימסרו לו למלך להחיותו אם לא היה ממויב מיתת
כד"ד וזה נלמד מזה הנקום כמו שהפסוק ככלה פסד ממהדדיו :

מצודת דוד

עשה כמיתת הוא היה ה' הסיב טועם דמי חס על דמו . ומעשה
עשה דמי ויחזר אבד פנט ווי : שר צבא יהודה . על דלא הכס
ואין להבי אשמך בזה ועניו המון : שר צבא יהודה . על דלא הכס
יחידה נכד ממוס לטבטום נכד נלח : (ג) ושבו דמיהם . ר"ל טס
שימות ויחזר מ"י טועם דמי יכוס כדלחם לקבנן גמול חסר הכיטס
גס כדלחם דמיו יחול עד טועם כי הכיטס הוא גס כדלחם המירדס ולא
קבל כזה פדיין טועם טלס על דמי כדלחם : ולביתו . ר"ל לבית
מלכותו ומלך לכסלו לחוססת כדלחם ור"ל שיהיה טלס דין כדלחם

ע"מ

באנעניגים אין צוויי מאנן וים נענן גווען גרעקטער
אונג בעקער פון אים אונג גר המ ויי גיהרקה מיט דר
שווערד אונג מיין קאמער דוד המ המ גים גיט געוויקט
את אבגר וגי דעם אבגר בן גר הובט מאן פון דיא
ישראל אונג דעם עמשא בן יתר דר הובט מאן פון
שבת יהודה : (לג) וישיב דמיהם בחרבא יואב אין ויער
שדך בלום זאל יוק אים קערן אור דעם קאפ פון
יואב אונג אור דעם קאפ פון נייני קונדער בזה אייפג
ולדוד

שנה במה שיטא חולל הארון כלשך יכנסו שמה : ובה ענני . ככל
סדכר כמ"ס : (לא) כאשר דבר . להחיותו שמה : ופגע בו . ככל
דכתיב ויחזר לו (ה) הכי לזה להחיותו לו טילה להרגו כזה היה הטילה
שנאל כי גס זה המלך לקח ממך נצבים ממי המלך : וקברתו .
לא שקברו נעמאס כי כיון היה אבד כוונתו ללוח לקברו כדלחם
לו כי שר גדול היה : והסירות . במה שהמיתו אותו ויגולל עוד
אזכה כי מסיר טועם דם המס עליו ומעל בית אבי כ"ל לא הכיט הוא
יהיה עליו טועם מה על מה שלא כדלחם דמי : (ג) והשיב ה' .

פירוש ע"מ

ער מיר געקעקערט : (לא) ויאבד לו המלך המ דר מלך
גואנמט צו אום עשה מוא און ווי ער חט גרעט ופגע בו
אין בגענן אונאום פלומר דער שלאג אים וקברתו
אונ דר נאלקט אום באגראבן ויחיותה אונ דר וועקט
אפ מוהן דם אים שידרני בלום וים יואב המ פר
גאקן גאני פון אפ מיר אונ פון אפ מיין פאקערס
הוין גיוונד : ולבו השמים ה' אונ גאמ המ אים געקערט
זיין שולר בלום און זיין קאפ אפער פגע ווי וים ער המ

[illegible]

דר"ק
(דע שטריי אומר לך העק לך את איש יודעה ואתה פה עמוד;
יגע שורש ודעו; כמו שקלל דור אביו דעו; כמו שאמר ולא
יכרת מבית וגו'; (לך) ויעל בנתינו; על אל האהל שהיה שם
האיוון והינחת שהחוקן יואב בנקבותיו ויבסוק גבית היה;
בביתו במבדל; מדבר בקר מקום שאין שם יבסוק כלל קריא
המבטה כמו שיש בספר שמואל במקום עובדים על עמי דרך
לנקבה ויהי של בית ובאחי; המקום נקבר ויש בו דש מש
המזל; ד"ה מה מדבר בו מנקה; חסון אף ביתו של יואב
ישראל כמבדל; (לך) בנה לך בית; ל ביתו חסון בבחוריו וצותו
היה מוטל לו וימצא לו עילה להמיתה;

מנחת שי
(ל) בנה לק. הביטח בנשיא :

(לו) אנה ואנה . לכאן ולכאן :

[illegible]

יָדַע תִּדְעַ כִּי מוֹת תָּמוּת דְּמֶלֶךְ יְהוָה
 בְּרֹאשׁוֹ: ^ה וַיֹּאמֶר שְׁמָעִי לְמֶלֶךְ טוֹב
 הַדָּבָר כִּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כֵּן
 יַעֲשֶׂה עִבְדְּךָ וַיֵּשֶׁב שְׁמָעִי בִירוּשָׁלַם
 יָמִים רַבִּים: ^ט וַיְהִי מִקֵּץ שָׁלֹשׁ שָׁנִים
 וַיִּבְרָחוּ שְׁנֵי עֲבָדִים לְשְׁמָעִי אֶל־אֲכִישׁ
 בֶּן־מַעֲכָה מֶלֶךְ גֵּת וַיֵּיגְדוּ לְשְׁמָעִי
 לֵאמֹר הִנֵּה עֲבָדֶיךָ בָּגַת: מִיָּקָם שְׁמָעִי
 וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹרוֹ וַיִּלְךָ גֵּתָה אֶל־אֲכִישׁ
 לִבְקֹשׁ אֶת־עַבְדּוֹ וַיֵּלֶךְ שְׁמָעִי וַיָּבֹא
 אֶת־עַבְדּוֹ מִגֵּת: ^{יב} מֵא וַיֵּגֶד לְשַׁלְמָה כִּי־
 הָלַךְ שְׁמָעִי מִירוּשָׁלַם גֵּת וַיֵּשֶׁב:
^{יג} מִב וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרָא לְשְׁמָעִי וַיֹּאמֶר
 אֵלָיו הֲלֹא הִשְׁבַּעְתִּיךָ בַּיהוָה וָאָעַד
 בְּךָ לֵאמֹר בְּיוֹם צֹאתְךָ וְהִלַּכְתָּ אֵנָּה

דַּקְדְּרוֹן מִיַּדע תִּדְעַ אֲב
 מִימַת תָּמוּת חֻזְכָּת
 קְמוּלָה תִּהְיֶה כְּרִישָׁה:
 לֹא וַאֲמַר שְׁמָעִי לְמֶלֶכָא
 תִּקְוִין פִּתְקִמָא קִמָא
 דְּמִלִּי רְבוּנִי מִלְכָא כֵּן
 יַעֲבִיר עֲבָדְךָ וַיִּתִּיב
 שְׁמָעִי בִירוּשָׁלַם יוֹמִין
 סְגִיָּאִין: ^ט לֹא תִהְיֶה מִסֹּף
 תִּלֵּת שָׁנִין וְעַדְכּוֹ תִּבִּין
 עֲבָדִין לְשְׁמָעִי לָנוֹת
 אֲכִישׁ בֶּר מַעֲכָה מִלְכָא
 דְּגֵת וַחֲסִיָּא לְשְׁמָעִי
 לְמִיָּקָם הֵא עֲבָדְךָ בָּגַת:
^{יב} מ וְקָם שְׁמָעִי וְהָיוּ יָת
 תְּקִירָה וְאֵל גֵּת לָנוֹת
 אֲכִישׁ לְמִבְעֵי יָת
 עֲבָדוּהִי וְאֵל שְׁמָעִי
 וְאֵתִי יָת עֲבָדוּהִי מִגֵּת:
^{יג} מֵא וַתִּקְרָא לְשַׁלְמָה אֲרִי
 אֵל שְׁמָעִי מִירוּשָׁלַם
 גֵּת וְקָב: ^{יב} מֵב וְשִׁלַּח
 מִלְכָא וַקְרָא לְשְׁמָעִי
 וַאֲמַר לִיה הֲלָא קִבַּמְתָּ
 בַּיהוָה בְּמִיָּקָרָא כִּי
 וָאָעַדִּית בְּךָ לְמִיָּקָר
 בְּיוֹם מִפְקָךָ וְהִלַּכְתָּ לְכָא

ר"ק

רש"י
 (מב) ואעד בך. לשון הסתהרה:

(מב) היא השבעתך. א"פ שלא זכר למעלה השבעה
 אלא שהתורה בו נראה שהשביעו אחר שאלו לא
 כפר בו וא"ל פ"י כי מצות המלך הוא כמו השבעה וכן
 בך. כלומר לא צויתך ביני וביניך שלא תוכל להכחיש הדבר
 מצורת ציון

(ע) ויחבוש. ענין תוקן הלוכך כמו ויחבוש את החמור (ש"כ יז):

החמור גת: לבקש. לשלול. מלכית להחזיר לו עבדיו: (מב) השבעתך. כי שלמה הסבירו על הדבר כוונתו על כי לא הוזכר: ואעד.
 ר"ל התקיתי בך להיות מוכר בדבר וע"ש שדך הסתהרה להסוות בעדים אמר לשון ואעד. ותאמר. מלכית או שגם הדבר הנון בעיני
 פירוש ע"מ

(לח) ויאמר שמעי למלך המ ששמעי גואגמט צו דעם מלך
 טוב תדבר עם איז גיט דו ואך באשריגו אזוי ווי מיין
 האר דר קנינו המ גרעם אזוי וועט טוהרן דיין קגעקמ
 נושג שמעי בירושלים אונ ששמעי איז געזען אונ וירושלים
 פיר מענע: (למ) ויהי כהן שלש שנים אונ עם איז גווען
 פון סוף דריי יאר ויברחו גען אנגלאפן גווארן צוויי
 קגעקמ פון שמעי צוא אכיש בן מעכה מלך גת
 ויגידו לשמעי לאמר איז מעקששין האבין גוואגט צוא
 שמעי צו זאגן דה נון דיניי קגעקמ זענען אונ גת:
 (מ) ויקם שמעי איז שמעי אוף גשטאנן ויחבוש אונ המ
 גואגטלעט גיין איהל אין איז גגאנגן קיין גת צו אכיש

וַיֹּאמֶר יְהוָה תִּדְעַתְּ כִּי־מֹת תָּמוּת וְתֹאמַר
אֵלַי טוֹב הַדָּבָר שָׁמַעְתִּי׃ כִּי וּמִדּוֹעַ לֹא
שָׁמַרְתָּ אֶת שְׁבֻעַת יְהוָה וְאֶת־הַמִּצְוָה
אֲשֶׁר־צִוִּיתִי עָלֶיךָ׃ מִדּ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אֶל־שָׁמַעִי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת כָּל־הָרָעָה
אֲשֶׁר יָדַע לְבַבְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְדָוִד
אָבִי וְהַשִּׁיב יְהוָה אֶת־רַעְתֶּךָ בְּרֹאשֶׁךָ׃
כִּי וְהַמֶּלֶךְ שָׁלְמָה בָּרוּךְ וְכַפֵּא דָוִד יִהְיֶה
נִכּוֹן לִפְנֵי יְהוָה עַד־עוֹלָם׃ כִּי וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ
אֶת־בְּנֵיהוּ בִן־יְהוֹיָדָע וַיֵּצֵא וַיַּפְגַּע־בּוֹ
וַיָּמָת וְהַמֶּלֶכָה נְכוֹנָה בִּיד שָׁלְמָה׃

דעם

רד"ק

(מג) את שבוּעָה ה' אשר הצַעַתִּיךָ כֵּה' : יקבלת המצוה והשבוּעָה ואמרת טוב הדיבר והנה עברת על שנים על שבתות השם וכל המצוה אשר צִוִּיתִיךָ : (מד) אשר ידע לבבך , אי"פ שראו רבים ושמיני מה ששנית לדוד אבי כל אלה :

שוארת כפיר: והשיב ה' את רעקו. כי יאמרו היתה הסבה כמו שהזכרנו והאלהי אלה לידו כל השתיות חייב מיתה בלילה ודוד אבי הוא שנבע קץ שלא יסיתך גליה האל על ירך. דבר אחז שאמרה חייב מיתה בעבורו והוא ההגדרה על שבויה ה' ועל סצות: (מו) ריצא, יצא בניחו שלשני המלך והוציא עמי שמעי למקום. המשמש ושם פגע בו: נגזרת ביד שלמה, כיון

רלב'ג

[illegible]

מצודה ציון

(מה) נבון . מתוקן :

מצודה דור

וְיָחִיטוּ אֹתוֹ דָּה וְשִׁמְעִיתִי אֹהֶרֶת ר"ל אֵלֵי מִקְדָּל דְּכִדְרִי בְּשִׁבְעָה :
(מג) וְסֻדְרִי. אֵלֵי אֲחַיִּים מִלְּפָנֶי קִבְלֵת עֵינִי בְּשִׁבְעָה מִלְּפָנֶי דֵּל בְּמַה:
(מז) אִתָּה יִדְעָתָּ. כְּמוֹלֵל מִלְּפָנֶי גַּרְסָן כִּי הִסְכֵּלְתִּי אֶת אִיזֵל וְכֹחַ
(מח) אִתָּה אֲשֶׁר יִדְעָתָּ לִבְנֵי אֶחָד עֵשִׂיתִי אֲשֶׁר וְנִעְבְּרָה עִינִי כִּי כֹחַ בְּלִי לִי
(מט) אִתָּה ה' כִּשְׁבִי בִּי הִסְכֵּלְתָּ שֶׁנִּי לְפָנֶי חֲמוּתָּ : (מז) וְהִבְחִיר שְׂלֵהָ בִּי
מִכָּלֵל בְּשִׁבְעָה : וְכֹסֶד דְּרוּרֵי לִבִּי . עַל כִּי תִקְרִי בְּשִׁבְעָה
כִּי בְּרִיִּים וְנִכְדֵּיִם כִּלְהֵם עַל ה' יִסְרָח מִתְּחֵלָתָהּ מִיָּמֵהּ בִּי :

פירוש ע"מ

דרו וועסט גענוים שטארבן וואסער אל דו האפט
גאנגסט צו מיר עס איז נוס די ואך שפטי איה האב
עס גהערט : (מג) ופרד לא שפית את שבטתי ה'
ווארום האפטו גיט גדיט די שבעה וואס איה האב
דיה בשוארן ביי גאט און דס גבאט וואס איה
האב גבאטן אוף ריר : (מר) ויאמר המלך אל שפתי
און דר מלך הט גאנטש צו שמעי אלה וידע דו ווייסט
וואל גאר דס ביין ווס ריין הארץ ווייסט עס וואל
אשר עלית וואס דו האפט גטאן צו דוד מיין פאכר
ושכיח את היינט הט גאט אום גקערט ריין ביין

וירחם;

אֶל־עֵיר דָּוִד עַד פִּלְתּוֹ לְבָנוֹת אֶת־
בֵּיתוֹ וְאֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־חֹמֹת
יְרוּשָׁלַם סָבִיב׃ ^י בָּרַק הָעָם מִזִּבְחִים
בַּבָּמֹת כִּי לֹא־נִבְנְהָ בֵּית לַשֵּׁם יְהוָה
עַד הַיָּמִים הָהֵם׃ ^י וַיֵּאָהֵב שְׁלֹמֹה אֶת־
יְהוָה לָלֶכֶת בַּחֲקֹת דָּוִד אָבִיו רַק
בַּבָּמֹת הוּא מִזְבֵּחַ וּמִקְטֹרֶת׃ ^י וַיֵּלֶךְ
הַמֶּלֶךְ גִּבְעָנָה לְזִבְחַ שֵׁם כִּי־הָיָא

פרעה ואיתו הַקְּהָתָא
דְּדוֹד עַד רִשְׁצִי לְמִנְי
יֵת בִּיתֵיהּ וְיֵת בֵּית
מִקְדָּשָׁא דִּי וְיֵת שׁוּרָא
דִּירושלם סחור סחור :
ב חֲלוֹד עָמָא מְרַבְּחִין
עַל בְּמוֹתָא אַרִי לֹא
אֲתַבְּנִי בֵּיתָא לְשָׂמָא דִּי
עַד יוֹמָא הַיָּנוּן :
ג וְרַחֲמִים שְׂמָחַ וְיֵת
פִּיִּלְחָנָא דִּי לְמִינֵה
בְּגִזְרַת דֹּד אֲבוּהִי חֲלוֹד
עַל בְּמוֹתָא הוּא מְרַבֵּחַ
וְיִסְמִיק בּוֹסְמִין : ד וְאֹל
מִלְּפָא לְבָעֵזֶן לְרַבְּכָא
מִמֶּנּוּ אַרִי הוּא בְּמָתָא

רעט"י

[illegible][illegible]

אליו הנבואה כי יש בהעלאת העולות רועש הגשעית הכבדאס כמו
שנחזק בפסוק כלום וכבר נתנונו הפסד הזה במה שחזקנו מדברי
החזקת בפסוק נח וזהו זכר שהעלה שלמה חלק עולות כבדאס אשר
בגשעו וסע נחלה לו כפי" בחלום הלילה וחי חסדו שילדיו
לפי מה שחזקנו מעדן השלל האנושי כבדאס הכבדאס:

וְסוֹסֵנוּ הַעֲנִין בְּהַעֲשֶׂה חַי וְצַמְחִים וּפְסָח וּמִצְוֹת וּמִשְׁמֵחַ הַדְּמוּתָה לְהַעֲשֶׂה
 יָמֵינוּ מִהַ שְׂמֵחָה בְּהַעֲשֶׂה : (ב) דָּק הַטֵּם מִצְמִיחַ בְּצִמּוּת כִּי לֹא נִגְמָה
 יָמֵינוּ לִשְׂמֵחָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה . וְזֶה מִמֵּחָ שִׂיחָה כִּי בִין הַמִּצְוֹת וּבְמִשְׁמֵחָה
 וּמִצְוֹת בְּצִמּוּת חַי וְצַמְחִים וּפְסָח וּמִצְוֹת וּמִשְׁמֵחַ חַי וְצַמְחִים אֶךְ אֲחֵר וְזֶה נִגְמָה
 יָמֵינוּ בְּיָמֵינוּ לִשְׂמֵחָה : (ג) דָּק בְּצִמּוּת הוּא מִצְוֹת וּמִשְׁמֵחַ , וְהַיּוֹם הַזֶּה

דוד
 ירושלים העמדה לפני ארון האלהים ולא זיננה כי הכרתה כי
 קרובות קלה נשפטים הסודים ונכונים: עד היום הזה. אשר
 נשאו שלמה: (ג) בבבמות. רק הוא סר מדרכי דוד אצלו כי היה
 מוצא והקטיר נשמות הרבה ככל העם: (ד) הברולה. רלי' גדולה

מציאות
 יד כליות וגו' אה"ו הוליא מעיר דיד אל הכים אשר כ"א נה :
 (ה) רקח העם. ר"ל הס כדס היו מוכחים בעמות הדבס כ"א קלחיו
 י עדין וגו' הכים לאסור הכמות אל המך דיד הכים וזכא אז
 בעסס הסדולס אשר ענכסון שפסס לסי משכס אל' ס במזכס אשר

ע"ס
גאסס נאכן ווענן ביו אין די דאזיקע טעג: (ג) וואָהב
שלמה את' ה' אונג שלמה המ' ליב גהאט נאמ צו גיין
אין די געזעץ פון דוד זיין פאטער דע בנמות גיידאט
און דא במות האט שלמה גקוילט אונג האמ
גרגעקפט: (ד) וילך המלך בשנה אונג דער קלף אז
אנגאנגן מיין געזעץ צוא קולן דארטן גקרגנות פאר
נאמ: בי' הא הכסה הגדולה דעו זיא איז גוועזן דא

פירוש
וְעָשָׂן עַד בְּלוֹתוֹ וְגו' בֵּית ה' בְּיוֹ עַד הָמָּה פֶּרֶעַנְט צו
מְאוּוֹיִן וְיִינִי הוּיז אונ דאָס הוּיז פֿון נאָט אונ דו
מְאוּוֹיִר פֿון יִרְשָׁלָּיִם אַרִיז אונ אַרִיז אונ דער
מֶלֶךְ הָמָּה עַד אִיר גְּבֻלָּתוֹ אִינִי הוּז : (כ) גָּלִילִים
בְּיָחִים בְּמֹת בְּיָאָרִם דאָס פֶּאָרְבִּי הָאָבֶן גְּקֻלִּים
בְּרִבְבוֹת צוֹנָה נאָט אױף דִּי בְּמֹת בִּי לֹא בְּנָה בֵּית לֵשׁ ה'
אֶרֶם עִם אִיר נֶאֱהָ גִיט גְּבֻלָּתָּ גְּבֻלָּתָּ אִינִי הוּז פֿון

גרעסמע

הַבָּמָה הַגְּדוֹלָה אֶלֶף עֲלוֹת יַעֲלֶה
שְׁלֹמֹה עַל הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא: הַבְּנִבְעוֹן
נִרְאָה יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁאֵל מֶה אֶתְּנֶיךָ:
וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה אֶתֶּה עֹשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ
דָּוִד אֲבִי חֶסֶד גְּדוֹל כַּאֲשֶׁר הִלַּךְ לִפְנֵיךָ
בְּאֵמֶת וּבְצַדִּיקָה וּבִישִׁרֹת לֵבָב עִמָּךְ
וְהַשְׁמַרְלוֹ אֶת־הַחֶסֶד הַגְּדוֹל הַזֶּה
וְהַתְּנֶיךָ בִּן יֹשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ כִּי־וְהָיָה
יָוֵעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי אֶתָּה הַמְּלִכָתָא אֶת־

בַּבָּמָה אֶלֶף עֲלוֹת יִסִּיק
שְׁלֹמֹה עַל מִזְבֵּחַ
הַהוּא: הַבְּנִבְעוֹן אֶתְּנֶיךָ
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁאֵל מֶה
אֶתְּנֶיךָ: וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה
אֶתֶּה עֹשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ
דָּוִד אֲבִי חֶסֶד גְּדוֹל כַּאֲשֶׁר
הִלַּךְ לִפְנֵיךָ בְּאֵמֶת
וּבְצַדִּיקָה וּבִישִׁרֹת לֵבָב
עִמָּךְ וְהַשְׁמַרְלוֹ
אֶת־הַחֶסֶד הַגְּדוֹל הַזֶּה
וְהַתְּנֶיךָ בִּן יֹשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ
כִּי־וְהָיָה יָוֵעַתָּה יְהוָה
אֱלֹהֵי אֶתָּה הַמְּלִכָתָא אֶת־
עַבְדְּךָ

ת"א הלך שילום, חסות מן זמנים
ג: גדלה, זכור ואלה:

רשיי
ובואו לנוכח חרבה נוב כימי שאלו וכלו לנבעון: יערה
שלמה. כמו מעלה שלמה: על המזבח ההוא. כיום
אחד: (ו) והשומר לו. לשון מלחמת את דבריו כמו ושמר
ה' אלוקיך לך וגו' (דברים י"ז) ולך כלן ותשמר לו את
דוד

במקום עבר וכמוהו כיום במקום: (ו) חסד גדול, להמליכו בזמנים
כיום לנ: באשר הלך, על כי אשר הלך וגו': עמך. ל"ל כנלוי

פירוש ע"ס
נִרְעָשָׁעָה בָּמָה. דָּם אִין גִּנְעוֹן דְּעַר מִזְבֵּחַ הַנְּחוּשָׁת
וְיָם מִשָּׁה הָאֵם גְּמָאָתָא אִין דָּר מִדְּבָר אֹנָה עַר אִין
גִּשְׁמֻעָתָא גְּמָאָתָא אִין שִׁירָה אֹנָה אִין שִׁירָה אִין חֲרוֹב
גְּמָאָתָא אִין דִּי טַעַג פֿון עֲלֵי הָט מַעַן אִים גִּבְרַעֲנָנָט
קִיין נֹב אֹנָה אִין נֹב אִין חֲרוֹב גְּמָאָתָא אִין דִּי טַעַג
פֿון שְׁאֵר הָאֵם מַעַן אִים גִּבְרַעֲנָנָט קִיין גִּבְעוֹן.
אִין שְׁלֹמֹה גְּמָאָתָא אִין צו קוֹלֵן דְּאִרְסֵן קִרְבָּנֹת
צו גָּאָט אֶלֶף עוֹלוֹת מִזְבֵּינָט עוֹלוֹת פֿלֻעָנָט שְׁלֹמֹה
אֹרֶף בְּרַעֲנָנָט אֹרֶף דָּעֵם דְּאִין גִּבְעוֹן אִין אִין מִאָנָה:
(ה) בְּנִבְעוֹן נִרְאָה ה' אִין גִּבְעוֹן אִין גָּאָט גִּנְעוֹן גְּמָאָתָא
צו שְׁלֹמֹה אִין דָּעֵם הָלוֹם פֿון דְּעַר נִאָכָט יִאִמֶּר
אֱלֹהִים אֹנָה גָּאָט הָט גְּמָאָתָא צו אִים שְׁאֵל גִּעַט וְיָם
אִין אֶל גִּבְעוֹן צו דִּיר: (ו) יִאִמֶּר שְׁלֹמֹה הָט שְׁלֹמֹה
גְּמָאָתָא אֶתָּה עֹשִׂיתָ גִּי דִּי הָאָקָט גְּמָאָתָא מִיט דִּיר
קִנְעָכָט דִּיר מִיין פֿאָטָר אִין גִּרְסֹן חֶסֶד פֿאַשֶׁר גִּי
אֹו וְיִיא עַר אִין גְּמָאָתָא פֿאַר דִּיר מִיט אֶמֶת אֹנָה
מִיט נִרְעָשָׁעָתָא אֹנָה מִיט דָּעֵם־רַעֲכָט פֿאַר־מִקְיִיט
פֿון גִּיין הָאָרֶץ אִין עַר גְּמָאָתָא מִיט דִּיר וְהַשְׁמַר לִי
אֹנָה דִּי הָאָקָט גִּייתָא אֹנָה מִקְיִיט גִּנְעוֹן צו אִים דָּעֵם

רד"ק
ביום השמיני למלוואי והחזרתו היו נעשות ע"י הדיוט איש
הישר בעיניו והן היו במות קפנות במעלה כנגד אותה אשר
בנבעון וכן במשנת אין בין בכמה גדולה לבמה קפנות: יעלה.
עתידין במקום עבר ורכבים כמורה ואומר כי בפעם ההוא שלחך
שלמה לנבעון אלף עולות העלה על המזבח ההוא לא ביום אחד
מצודות

בקהשש כי הוא יוצא הכהונות טעמה משה: אלף עולות. כיום
אלה לא נכנסו אחת כי קצין הוא מכליל: יעלה, כמו העלה פסיד
לקומי חכמים
וה בנבעון נראה ה' אל שלמה וגו' שאל מה אמת לך. הקב"ה
אין גינעון גינעון צו שְׁלֹמֹה אֹנָה הָאֵם גִּנְעוֹנָט צו אִים גִּעַט
פֿון מִיט וְיָם אִין דִּיר גִּבְעוֹן. הָט שְׁלֹמֹה גִּנְעוֹנָט עֲנַעֲרֵן צו
הקב"ה וְהָטָה לְעִבְדְּךָ לֵב לְשִׁמּוֹעַ וְלַשְׁמֹעַ וגו'. דִּי וְאִלְמָט גִּבְעוֹן
דִּין קִנְעָכָט חֶסֶד אִין הָאָרֶץ עַר אֶל פֿאַר־שְׁמִיין צו מִשְׁפָּטִין דִּין
פֿאַלֶּק. צו וְיָם הָט שְׁלֹמֹה פֿרִיעַר גִּנְעוֹנָט צו הקב"ה נִרְאָה אֶנְדִּיר
רִייד נִאָכָדֵם הָאֵם עַר גִּנְעוֹנָט וְיָם עַר וְיָם מִיט אֶל אִים גִּבְעוֹן.
וְיִיל שְׁלֹמֹה הָאֵם גִּנְעוֹנָטִין דִּיא חֶסֶד וְיָם אִין דִּיא גִּבְעוֹן
מַעַנְטָא אִין וְיָם גִּבְעוֹנָט מִיט דָּעֵם מַעַנְטָאִין נִאָמֶר וְיִיא דִּיא
גְּמָאָתָא וְיָם גִּבְעוֹן פֿרִיעַר מִיט הַקְּבָלָה דָּם גִּבְעוֹן וְיָם וְיָם
פֿון דָּעֵם דְּאִרְסֵן וְיָם גִּבְעוֹן וְיָם וְיָם וְיָם דָּעֵם קִיין וְיָם
עַר וְיָם אֶתְּכָם אֶדְעַר אֶנְדִּיר. צו וְיָם דְּאִרְסֵן דִּר מִלָּאךְ וְיָם וְיָם
שְׁמֵשֶׁר וְיָם וְיָם מִיט דָּעֵם קִיין. נִרְאָה בִּאֶלְדִּי וְיָם קִיין וְיָם
בִּשְׁאֵלֵן אִין וְיָם מִשְׁמֵשֶׁר בִּיךְ מִיט מַעַן שְׁמִיין צו גִּבְעוֹנָט וְיָם נִאָמֶר
עַר אֶל וְיָם אֶתְּכָם אֶדְעַר אֶנְדִּיר. אֹנָה אִין וְיָם מִיט עַר וְיָם
גִּבְעוֹן וְיָם אִין מִיט פֿון חֶסֶד אֶדְעַר אִין מִיט פֿון נִרְעָשָׁעָתָא
לִשְׁכַּח קִנְבָּה, אֹנָה נִאָכָדֵם עֲנַדְרֵן אֶמֶל. וְיָם וְיָם הַקְּבָלָה.
סִייר דִּירֶךְ אֶנְדִּיר וְיָם וְיָם אִין אֶתְּכָם אֶדְעַר וְיָם
אִין נִרְעָשָׁעָתָא אֶנְדִּיר וְיָם אִין אֶתְּכָם אֶדְעַר וְיָם
אִין עַר גִּבְעוֹנָט אֶמֶלֶךְ אֹנָה עַר הָט גִּיט גִּנְעוֹנָטִין אֹרֶף וְיָם וְיָם
אֹו הַקְּבָלָה וְיָם אִים גִּבְעוֹן חֶסֶד אֶדְעַר דְּעַר מַעַנְטָאִין נִאָמֶר.
דִּירֶכָה עַר עַר גִּנְעוֹנָט פֿר הַקְּבָלָה צוֹנִיין וְיָם. וְיִיל דִּי הָאָקָט

דְּאִין גִּרְסֹן חֶסֶד וְיָם דִּי הָאָקָט אִים מִבְּמִית גִּנְעוֹן
אִים אִין וְיָם וְיָם אֹרֶף וְיָם שְׁמֵשֶׁר בִּיט הָט אֹו וְיָם הִינְמִינָט מִאָנָה: (ו) וְהָטָה ה' אֶתְּכָה אֹנָה הִינְמִינָט
גָּאָט מִיין גָּאָט אֶתָּה הַקְּבָלָה דִּי הָאָקָט גְּמָאָתָא קִינְיֹן
מִיךְ דִּין קִנְעָכָט אֹרֶף דָּעֵם אֹרֶף פֿון דִּיר מִיין
פֿאַמֶר

עבדך תחת דוד אבי ואנכי גער קמן
לא אדע צאת ובא: וועבדך בתוך
עמך אשר בחרת עסירב אשר לא
ימנה ולא יספר מרב: ונתת לעבדך
לב שמע לשפט את עמך להבין בין
טוב לרע כי מי יוכל לשפט את עמך
הכבד הזה: ויטב הדבר בעיני אדני
כי שאל שלמה את הדבר הזה:

עבדך החות דוד אבא
ואנאניק ועיר לית אנא
ידע למפס ולמיעל:
ה ועבדך בגו עקף
דאחרעיהא עם סגי
דלא וחתשבון ולא
יתמנון מסגי: ה ותמן
לעבדך לב ספר למידן
ית עקף למסכר בין טוב
לביש ארי מן יפול
למידן ית עקף מגיאה
הדון: וישר פתגמא
קדם וישרי שאל שלמה
ית פתגמא הדון:
ואמר

רשי

ההסד האלמנת דברך לקיים לו את ההסד אשר הכתבתיו על ידי נתן הנביא: (ז) גער קמן. כי"ב סנה היה וזה הלך ההסדון ויקרא שמו ירדיה (שמואל ב' י"ב כ"ה) בו כס' ענה אמנו את תמר של ויהי אחרי כן ולאכלום אחות. מן שנתים ימים ויהיו גוויים לאכלום והרג את אמנו ואכלום כרח וילך כגורה ויהי גם כ' שנים הרי ה' שנים ושב אכלום לירושלם וישב בירושלם שנתים הרי שבע שנים הרי עשר. בלחת אחר זאת ויהי רעב בימי דוד שלש שנים הרי עשר. בלחת עשרה מנה את ישראל וישוטו בכל הארץ תשעה חדשים בשנת מותו תיקן משמרות שנאלמר בשנת הארבעים למלך דוד דרכו הרי שנים עשרה למלך שלמה: (ח) את עמך הכבד. מתוך שהם רבים יח להם עסקים רבים ונאלץ לדון ואין לו מתון לעיין בדנים. דבר אחר כי מי יוכל לשפט את עמך הכבד הוה מפסד כבד מאוד אם יבא דין לפני ואטול מזה ואמן לזה שלא כדון הריני נענש עליו עונש נפשות שנאלמר וקבע את קבעיהם נפש (משלי כ"ג כ"ה):

מצודת דוד

לך: ויחשבה לו. שמרת המלכות עדו בקום עליו חכם: כיום חוזה. חכם יתקיימו כי חזי כמי ויושב כדו כסלו: (ז) צאת ובא. ללכת וללכת לפי חכם להשיגם כדלוי: (ח) עבדך וגו'. ר"ל ועוד. שאלו עס כזה: (ז) ונתת. ללכת השאל ללכת לי לב מבין לבשטו וגו': כי מי יוכל. א"ל לשפט פס כלמה מתחמת לבני מבלי טור מן השמים:

פירוש ע"ה

פאמך ויגד נער קמן און איך בין איין קליינער יונג.
רשי גערענגט איין חשבון און ער איז געקענט מאל
גאר אלץ גוטען צוועלף יאר לא אדע צאת ובא איך
וויים גיט צוא ארום גיין און אריין קומן פאר דעם
פאלק פלוואר איך וויים גיט וויי און צו פירן דם
פאלק: (ז) ויגדך בתוך כדו און איך בין קליינער
אין צווישן דיין פאלק ווס דו האסט אום גר געקענט
ווס ווי גען איין פיר פאלק ווס קען גיט גערעכנט
ווערן און גציימט ווערן פון פולקייט: (ח) דרום
בעט איך דיה ונתת לעבדך דו ואלסט געבן צו דיין
געעכט איין הארץ ווס ואל פר שטיין צו משפטן
דיין פאלק להבין צו פאר שטיין צווישן גוטס און
ביוז כי מי יכל ווארום ווער קען משפטן דיין שווער
פאלק דם דאוויג פלוואר ווייז ווי גען פול האבן
ווי פיל עסקים און קומן פאר מיר צום דין און איך
משפטם דרום בעט איך דיה דו ואלסט מיר געבן שכל איך ואל וויי קענען רעכט משפטן:
(י) וישב בירך געצ'ה איז וואל געלעגן דו וואל אין די אוגן פון גאט ווס שלמה דם געבטן די דאוויג

ר"ק

אלא מרב טוב משם לירושלם ומבכירי ר"ל נראה בפנים אחת:
(ז) גער קמן. אדו"ל כי בן שנים עשרה שנה היה כשנשחש
לפניו כי באותו פרק שנולד הכתוב בספר ענין. אבנון ותמר
ואומר ויהי לשנתים ימים ויהיו גוויים לאבשלום ותמר
יברח לנשור ויהי שם שלש שנים הרי ה' שנים ושב אכלום
לירושלם ויהי שם שנתים הרי שבע שנים וכבר באביו ונחרב
אחרי כן ויהי רעב בימי דוד שלש שנים הרי עשר ובשנת הבאה
אחריה מנה דוד את ישראל ובת"כ וישוטו בארץ תשעה חדשים
הרי אחת עשרה ובשנת מותו היא שנת ארבעים ללכת דוד תמן
המשמרות תרי שנים עשרה: צאת ובא לפני העם. כמו אשר
יבא לפניכם ואשר יצא לפניכם: (ט) לב שמוע. מבין ובת"כ לב
סדר כמו שאמר להבין בין טוב לרע למסכר: הכבד. הרב

מצודת ציון

ג (ט) שמוע. ר"ל מבין: הכבד. הרב כמו מקנה כבד מאוד (שמוע

לפני יקרים

גישאן חסד מים פיון פאמער דוד דריקער האסטו אים געגעבן
אויפן ווס ואל ויין און ויין קענען קליינען שטייגל. אבער דר ווען
קום ואל ויין אפאלק האט געקענט ויין איין אנדער ווען גיט איך.
גאר מייער אפאלקער ברודר ווס ווייסט שוין צו פירן א פלוואך
און אז קלוג. און דו האסט אבער מיר גימאכט פיר אפאלק. ווס
איך בין גאך גאר יונג. אויף אויז אפאלק וואס דא האסט וויא
אויפגעדרייטלש. געוויס וועגן ווי קליינען חקמים. און ווי וועגן
ווייגער פיל גיט גען ווי גאר גיט געליין פון קליינס. אויב ווי
שעסט מיר גיט געבן חכמה איך ואל ויין קליינער פון ווי איך ואל
ווי קענען משפטן. וועט קען דאך מיר גיט האלטן פיר אפאלק.
וועט דאך פיל ווערן דיין פאלק ווס דו האסט מיר געגעבן. און
דעם האט אים חכמה געגעבן. ווייל דו האסט גאר געבטן
פון מיר געבן וועגן און פאר מיר פאלק. דריקער וועל איך דיר
אלץ געבן דא וואס ויין און אומאמאליקער פאלק. דא נאנעט
וועלט וואס ווייסט אין דיין חכמה איז אפאלק איז פון מיר
אין געקענט צו דיר די פלוואך:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵלָיו יַעֲזֹב אֲשֶׁר שָׂאֲלָתָּ
אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא־שָׂאֲלָתָּ לָךְ יָמִים
רַבִּים וְלֹא־שָׂאֲלָתָּ לָךְ עֵשֶׂר וְלֹא־שָׂאֲלָתָּ
נַפֶּשׁ אִיבִיךָ וְשָׂאֲלָתָּ לָךְ הָבִין לִשְׁמֹעַ
מִשְׁפָּט: יִהְיֶה עֲשִׂיתִי כַדְבָּרְךָ הַנֶּהוּ
נָתַתִּי לָךְ לֵב חָכֵם וְנָכוֹן אֲשֶׁר כְּמוֹךָ
לֹא־הָיָה לְפָנֶיךָ וְאַחֲרֶיךָ לֹא־יִקְוֶה
כְּמוֹךָ: יִי וְגַם אֲשֶׁר לֹא־שָׂאֲלָתָּ נָתַתִּי
לָךְ גַּם־עֵשֶׂר גַּם־כְּבוֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה
כְּמוֹךָ אִישׁ בַּמְּלָכִים כָּל־יָמֶיךָ: יִי וְאַם
תֵּלֶךְ בַּדְּרָכִי לִשְׁמֹר חֻקִּי וּמִצְוֹתִי

יִי וְאַם יִי לִיָּה חֲלָף
דְּשִׁאֲלָתָא יִת פְּתָנְתָא
קִרְיו וְלֹא שְׂאֲלָתָא לָךְ
יוֹמִין סְגִיאוֹן וְלֹא
שְׂאֲלָתָא לָךְ עֵתְרָא וְלֹא
שְׂאֲלָתָא נַפֶּשׁ בְּעַרְי
דְּבָרְךָ וְשִׂאֲלָתָא לָךְ
סְבָרִיתָא לְמַשְׁמַע רִינָא:
יִי הָא עֲבָרִית כְּפִתְנָתְךָ
הָא יִהְיִית לָךְ לֵב חָכִים
וְסוֹכְלָתְךָ וְכִנְתָּךְ לֹא הָיָה
לְךָ דְּבָרְךָ יִבְתָּרְךָ לֹא יָקוֹם
כְּנִתְךָ: יִי וְאַם דְּלֹא
שְׂאֲלָתָא יִהְיִית לָךְ אֶם
עֵתְרָא אֶם יִבְתָּרְךָ לֹא
הָיָה כְּנִתְךָ גְּבֵר כְּמִלְכִּינָא
כָּל יוֹמָךְ: יִי וְאַם קִסְפָּה
כְּאוֹרֵחַן דְּסִקְנָן קִנְיָנִי
לְמַסַּר קִנְיָנִי וּפְקִינִי
כְּמֹא

רש"י

רד"ק

(יד) ואם הלך בדרכי וגו' והארכתני את ימִיך.
העושר והכבוד שלא התניתי בתורתי לתת למלך חתן לך בין
זכאי בין חייב אבל אורך הימים ומלכות הדורות כבר
התניתי בתורתי לכלתי סור מן המלוא למען ואריך ימים על
ממלכתו וגו' (דברים י"ז כ') ועל אותו תנאי לא אשנה
ואם תלך בדרכי והארכתני וגו' וכן במלכות דורותיו אחריו
אמר לו ואתה אם תלך לפני וגו' לא יכרת לך איש וגו'
(לקמן ט' ה') כך עשויה בספרי ורבי חנינא כן גמליאל
שנה אבל העושר והכבוד היו לו כל ימיו וכן בדברי רז"ל נתתי

כתרנוס סגיאח וכן מקנה כבר ביאר: (יא) ושאלת לך הבין.
כמו להבין: (יב) לב חכם וכו'. אמרו רז"ל חכם המפיק את
למודו כלומר כי מה שלמד מקוים בלבו ומוזמן נבין מבין דבר
מתוך דבר: לא היה לפניך. אפילו משה רבינו בחכמת הפסע
לא היה כמותו אבל בחכמת האלהות היה חכם יותר ממנו או
פירושו לא היה לפניו במלכים: (יג) גם עושר גם כבוד. האחד
לרבות על חבירו כמו גם צאנכם גם בקרכם: איש במלכים. כל
שכן בשאר בני אדם שלא היה איש כמותך בעושר ובכבוד
והעושר והכבוד יהיו לך כל ימִיך: (יד) ואם תלך בדרכי.
והארכתני את ימִיך. אירכות הימים היה בתנאי אבל העושר
והכבוד בין שומר בין לא שומר וכן היה לו כי מפני שלא שמר
מצות אלהיו לא האריך ימים שלא היה אלא חמשים וששים

רלב"ג

דבר זה מהלך שלא ימלא אחריו בעת מהפכתו חכם כמותו אם לא שנקט
לו הש"י מהשכמה האלהית בדרך המופת מהשלא יתכן השגתו לאחר
ולא העשר אף יתכן שליווי זה והכנה יתבאר מעט שיבאר קצת ביאור
השטנין הוא כמו שכתבנו כי ספר חסידים חכמתו למעלה מהחכמה
מצודת דוד

(יב) נפשו איבדך. להיות מסור צדק. הבין. כינה להסין משפטו:
(יג) כל ימִיך. כל ימי חיותו. חסידים בעושר ובכבוד. או כל כל
אכל לאחריו יתכן שיהיה מנוח

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵלָיו אֲנִי נִים גְּנוּעַן פֶּאֶר דִּיר אֲנִי גִאָה
דִּיר נִעַם אֲהִי גִים אֲהִי שְׁמִינִי אֲנִי וַיֹּאמֶר דִּיר
גְּלִיכִין: (יג) וְגַם אֲשֶׁר לֹא שְׂאֲלָתָּ אֲנִי אֲהִי וְנִס דִּיר הָאֲמָס
גִּים גְּעָטָן אֲהִי גִאָה אֲהִי גְעָטָן צו דִּיר גַּם עוֹשֵׁי אֲהִי
עֲשִׂירֹת אֲהִי קְבוֹד הָאֲב אֲהִי גְעָטָן צו דִּיר אֲהִי
לֹא הָיָה כְּמוֹ וְנִאֵם עַם אֲנִי גִים גְּנוּעַן אֲנִי וַיֹּאמֶר דִּיר
גְּלִיכִין קִרְיו מֵאֵן צוֹיִשָׁן דִּיר מְלָכִים כָּל יָמֶיך אֲלֵע
דִּירִיעַ סָעַנ נִעַם הָאֲבִין דָּם עֲשִׂירֹת אֲנִי דָעַם
קְבוֹד: (יד) וְאַם וְגַם אֲנִי אֲנִי אֲנִי דִיר נִעַם גִּין אִין
מִיִּיעַ נִעַם צו הִיָּן מִיִּיעַ נִעַם אֲנִי מִיִּיעַ מִצֹּת
פֶּאֶר הָלָךְ אֲנִי וַיִּיר דִּיר פֶּאֶר אֲנִי גִאָה וְהִיָּקִי

יפך לא ימלא כמות בעושר וכבוד
פירוש
נאך: (יא) ויאמר אלהים אליו אֲנִי נִים גְּנוּעַן פֶּאֶר דִּיר אֲנִי גִאָה
אִים יִנִּי וַיִּיר דִּיר הָאֲמָס גְּעָטָן דִּיר גִּאָה וְנִס דִּיר הָאֲמָס
שְׂאֲלָתָּ אֲנִי דִיר הָאֲמָס דִּיר גִּים גְּעָטָן פֶּיֶר סָעַנ צוֹא
לְעָבִין לֹא אֲנִי דִיר הָאֲמָס דִּיר גִּים גְּעָטָן קִרְיו
עֲשִׂירֹת וְנִאֵם אֲנִי דִיר הָאֲמָס דִּיר גִּים גְּעָטָן אֲהִי
נִאֵר דִּיר אֲיִבֶר עֲנָפָן דִּיר גִּיָּבֶר פֶּון דִּירִיעַ פִּיָּקִם
וְשִׂאֲלָתָּ לָךְ אֲנִי דִיר הָאֲמָס דִּיר נִאֵר גְּעָטָן צוֹא הָאֲבִין
פֶּר שְׂמִינִי צו פֶּר שְׁמִינִי דָעַם מִשְׁפָּט: (יב) הִנֵּה
עֲשִׂיתִי כַדְבָּרְךָ הַנֶּהוּ אֲהִי גִאָה אֲנִי וַיִּיר דִּירִיעַ רִיִּיד
הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ גִּין אֲהִי הָאֲב גְּעָטָן צו דִּיר אִין קִלְיִ
הָאֲרָן אֲנִי אִין פֶּאֶר שְׂבָאֲנִידִים אֲשֶׁר כְּמוֹ וְנִס אֲנִי

כַּאֲשֶׁר הִלֵּךְ הַיּוֹד אֲבִיךָ וְהֶאֱרַכְתִּי אֶת־
יָמֶיךָ: מו וַיִּקֶּן שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חִלּוֹם וַיָּבֹא
יְרוּשָׁלַם וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי אֲרוֹן בְּרִית־
יְהוָה וַיַּעַל עֹלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ
מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו: מז אִז תִּבְאֶנָּה
שְׁתֵּים נָשִׁים זָנוֹת אֶל־הַמֶּלֶךְ
וְהַעֲמַדְנָה לִפְנָיו: י וְהָאִמֶּר הָאִשָּׁה
הָאֶחָת בִּי אֲדֹנִי אֲנִי וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת
יֹשֶׁבֶת בְּבֵית אֶחָד וְאֵלֶּךְ עִמָּה בְּבֵית:
יח וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִּי וְהִלְדָּה גַם־
הָאִשָּׁה הַזֹּאת וְאֶנְחֵנוּ יַחְדָּו אֵין זָר אֶתְנוּ
בְּבֵית זִוְלָתִי שְׁתֵּים־אֶנְחֵנוּ בְּבֵית:

כָּמָא דְהַלִּיךְ דְּיֹד אָבוּךָ
וְאִירָךְ יְת יוֹמָךְ:
מו וְאִנְעֵר שְׁלֹמֹה וְהָא
חִלּוֹם וְהִנֵּה אִירֹשְׁלָם
וְהָא גָּדַם אֲרוֹנָא קְנִימָא
דְּבִי וְאִסִּיק עֲלֹן וְגָבִים
נִקְסָת קִידָשִׁין וְעֵבֶר
מִשְׁתָּה לְכָל עַבְדֵּיהּ:
מז קִבֵּן אֶתְהָא פִּרְתִּין
נָשִׁין פּוֹנִדְקֹן לְמִידָן קָדָם
מֶלֶכָא וְקִנְיָא קְדָמוּהִי:
י וְהָאִמֶּר אֶתְהָא קָדָא
בְּקַעֲו רַבּוּנִי אָנָא
וְאֶתְהָא קָדָא יִתְבֵּן
בְּבִיתָא קָדָא וְיִלְדִית
עִמָּה בְּבִיתָא: יח וְהָיָה
בַּיּוֹמָא הַלִּיקְתָּהּ לְמִלְכָּדִי
וְיִלְדִית אֶף אֶתְהָא קָדָא
וְאֶנְחָנָא בְּחִדָא וְגִאֵין
לִית נִקְרָא עֲקָמָא
בְּבִיתָא אֱלִסִּין פִּרְתִּין
ת"א וַיִּקֶּן שְׁלֹמֹה . פְּקִידָה שְׁעָר כֹּס:

רש"י

אומר הרי הוא אומר גם עושר גם כבוד וגו': (מו) ויקץ
שלמה והנה חלום. והנה הכין שחלומו אמת שומע עוף
מתנפף ומכין לשמו כלב מוכח ומכין לשמו: ויעש משתה.

ובא אל ירושלים והעלה עולות ושלמים לפני ארון ברית ה' ועשה משתה לכל עבדיו. ובדרש והנה חלום כשהקין ראת
שנתקיים חלומו שנתן לו האל חכמה יתירה שחית שומע עוף מצפצץ ומבין לשונו: (סז) אז תבאנה, כמו באר ועם מלת אז
יבא ברוב עתיד במקום עבר כמו אז ישיר משה אז ישיר ישראל אז יבריל משה אז ידבר יתושע אז יבנה שלום ופי' אז כאשר

רלב"ג

הלכתי רמזו אליהם והם איתן האזיני והינן וכלכל ודכדע בני
מחול: (סז) ויעמוד לפני ארון ברית ה' וגו'. הכס עשה זה למח
מורס לש' יעל מה שייפד לו מהמבול: (סז) שמים כמים זונות. אלתשוב
שביי פונדקאות ומוכרות מזון כעסם רחב הוסיק והאפשר שביי מפקידות פלגן והם המהחכם שלמה להכניסם כום סמנין כדי שימכר

מצודת דוד

(סז) ויקץ וגו'. כשהקין ידע שהוא חלום חלום בחלומו
דמס לו כללו הדברים נעשו כהקין: (יח) בי אדוני. להאזין
דכדי: (יח) אין זר אתנו וגו'. להיות עד דכדי:

ע"מ

את יסיד וועל איה דער געגענן דייענע מעג:
(סז) וַיִּקֶּן שְׁלֹמֹה הָאֵל שְׁלֹמֹה אִיף גִּחְאָמָא פִּין
דְּעַם שְׁלֹאָף. הָאֵמ עֵר גִּנְעֵהָן וְהִנֵּה חִלּוֹם אֹנ גִּנְן דְּעֵר
חִלּוֹם אִיף אֶמָת וְאִירֹם עֵר הָאֵמ גִּהְעֵרְמ אִיין פּוֹגֵר
פּוֹפְשֵׁוֹן הָאֵמ עֵר גִּוּיִסְמ וּסְ עֵר מִיִּנְמ אֹנ אִיין הִנְדֵּר
הָאֵמ עֵר גִּהְעֵרְמ בִּירֹן הָאֵמ עֵר פֶּר שְׁמִאָנן וַיִּין לָשׁוֹן
דְּרֹם הָאֵמ עֵר גִּוּיִסְמ אִז נִיין חִלּוֹם אִיף אֶמָת דָּאֵם
גָּאֵם הָאֵמ אִים גִּנְעֵהָן חִקְהָם וְהָא יְרוּשָׁלַם וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי
אֲרוֹן בְּרִית ה' אִיף עֵר גִּקְוֹן קִיין יְרוּשָׁלַם אֹנ הָאֵמ יִיף
גִּשְׁמֵעֵקְמ פֶּר דְּעַם אֲרוֹן בְּרִית פִּין גָּאֵם וַיַּעַל עֹלוֹת
אֹנ הָאֵמ אִיף גִּבְרָאָקט עֹלוֹת אֹנ הָאֵמ גִּמָּאָקט

רד"ק

לך גם עושר גם כבוד על מה שלא התנתי בתורתי נחתי לך בין
שומר בין לא שומר אבל על מה שהתנתי בתורתי למען יאריך
ימים על ממלכתו איני נותן לך אלא א"כ עשית וכן הוא אומר
אם תלך בדרכי לשמור חקי יהארכתי ימיך: (סז) והנה חלום
כשידע החלום כשהקין ושחב במתנה מוכה שנתן לו האל
כשידע חלום משתה לכל עבדיו. ובדרש והנה חלום כשהקין ראת
שנתקיים חלומו שנתן לו האל חכמה יתירה שחית שומע עוף מצפצץ ומבין לשונו: (סז) אז תבאנה, כמו באר ועם מלת אז
יבא ברוב עתיד במקום עבר כמו אז ישיר משה אז ישיר ישראל אז יבריל משה אז ידבר יתושע אז יבנה שלום ופי' אז כאשר

מנחת שי

ג (סז) ויקץ. שלמה והם חלום וגו'. לפני ארון ברית ה'. במקום פקידים
ופקידים ומים כיום כיום על חלום וכן פולחן כמ"ל שחלום זה סם קלד
שחם הכוהנים כל' דלית והלוי ג"כ לחכם ולחומר שחם כן במקרה שלו:
פל הכן הכי ימכר כל ספק סתיה אמו:

מצודת ציון

(סז) ויקץ. ענין סקסס עשנים: (יח) בי. סוף ענין בקשה:

שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה אֹנ הָאֵמ גִּמָּאָקט אִיין סְעֻדָּה
צו אַלְע וַיַּעַשׂ גִּנְעֵהָן מִסְתָּה דְּעֵר שְׁמָהָ פִּין וַיִּין
הָאֲרֵץ דָּאֵם עֵר הָאֵמ גִּנְעֵהָן אִז וַיִּין חִלּוֹם אִיף אֶמָת:
(סז) אִז תִּבְאֶנָּה דְּעַנְקָם מִאֵל עֵנְן גִּקְוֹן צִוּיין וַיִּירָבֵר
זִנְוֹת צו דְּעַם מֶלֶךְ וַיַּעֲמַדְנָה לִפְנֵי אֹנ הָאֲרֵץ יִיף
גִּשְׁמֵעֵקְמ פֶּר אִים: (יח) וְהָאִמֶּר אֹנ אִיין אִשָּׁה הָאֵמ
גִּנְאָמָם בִּי אִירֹן אִיף בְּעַם דִּיךְ מִיין הָאֵר דו וְאֶלְקָם
מִיף צוֹא הָעֵקֶן אִיף וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת אִיף אֹנ דִּיא דְּאִוּיִין
אִשָּׁה וַיִּצֵן מִיר אִיין אִיין הָאֵר וַיַּלְד עִמָּה בְּבִית אֹנ אִיף
הָאֵר גִּוּיִסְמ מִימ אִיר אִין הָאֵר וַיִּין אֹנ עִם אֹנ גִּנְעֵן
אִין דְּעַם דְּרִקֹן מִאָנ צוֹא מִיין גִּוּיִסְמ וַיַּלְד הָאֵמ דִּי
דְּאִוּיִין

יְשִׁימָת בְּנֵה־אִשָּׁה הַזֹּאת לֵילָה אִשָּׁר
שָׁכְבָה עֲלָיו: כ וַתִּקֶּם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה
וַתִּקֶּן אֶת־בְּנֵי מַאֲצְלֵי וְאֶמְתּוֹ יִשְׁנָה
וַתִּשְׁכַּיְבֵהוּ בַחֲזִיקָה וְאֶת־בְּנֵה הַמֶּת
הַשְּׁכִיבָה בַחֲזִיקִי: כא וְאִקָּם בִּבְּקֹר
לְהִינִיק אֶת־בְּנֵי וְהִנֵּה־מֵת וְאֶת־בִּנּוֹ
אֲלִיו בִּבְּקֹר וְהִנֵּה לֹא־הָיָה בְּנֵי אִשָּׁר
יֶלְדָתִי: כב וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֲחֵרֶת לֹא
לִי בְנֵי־הָחַי וּבְנֵה הַמֶּת וְזֹאת אִמְרַת לֹא
לִי בְנֵה־הַמֶּת וּבְנֵי הָחַי וְהַדְּבָרֵנָה לְפָנַי
הַמֶּלֶךְ: כג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וְזֹאת אִמְרַת
וְהִנֵּה־בְנֵי הָחַי וּבְנֵה הַמֶּת וְזֹאת אִמְרַת

אֲנִינָא בְּבִיתָא: יט וְכִית
פֶּר אֲתִיקָא הָדָא בְּלִילָא
רְשִׁיבָתָא עֲלוּהִי:
כ וְקָמָת בְּגוֹ לִילָא
וְנִסְיַבָת נַת בְּרִי מִלְּוִתִּי
וְאִשְׁכַּיְבֵיהָ לְחִיקָה וְנַת
בְּרִיה מִיתָא אֲשִׁיבָת
לְוִתִּי: כא וְאִקָּיֻמָת
בִּצְפָרָא לְאִוְקָא נַת בְּרִי
וְהָא מִית וְאִסְפָּקְלִית
בִּיה בִּצְפָרָא וְהָא לֹא
הָיָה בְרִי רִלִידִית:
כב וְאִמְרַת אֲתִיקָא
אֲוִרְנָתָא דָּא בֶן בְּרִי
חַיָּא וּבְרִיָּה מִיתָא וְדָא
לְדָא אֲמָרָא לֹא בֶן בְּרִיָּה
מִיתָא וּבְרִי חַיָּא וְנִינָן
קָדָם מֶלֶכָא: כג וְאִמְרַת
מֶלֶכָא דָּא אֲמָרָא דִּין
בְּרִי חַיָּא וּבְרִיָּה מִיתָא
ר' א' זלָא לִמְרַת: ע' זִידָא עֲבַר לוֹ:

וְזֹאת אִמְרַת

שֶׁב־מִגְבֵּעוֹן וְכֹא לֹא לִירושָׁלַם בֹּא לֹא זֶה הָדִין לִירוֹנְרָתָהּ כֹּו
הַמֶּלֶךְ הַשּׁוֹבֵה שְׁנָתָן לוֹ הַקִּבְלָה הַכֹּחֶת וְכִינָה: (יט) אִשָּׁר
שָׁכְבָה עֲלָיו. נִרְאָה כִּי מִפְּנֵי שֶׁשָּׁכְבָה עֲלָיו מֵת כִּי אִילֹו לֹא מָת כִּךְ אֵלֶּא שֶׁקָּדָמוֹ תִּלְוִי לֹא נִוְלַד הַסֶּפֶק הַזֶּה כִּי הָיוּ בִּמְקוֹרֵי אוֹתוֹ
שָׂאֵר נִשְׁמֵי בְּחֻלּוֹ הָיָה נִדְרֵעַ לָמִי הָיָה לְפִיכָךְ אִמְרַת אִשָּׁר שָׁכְבָת: (כא) וְאֶת־בִּנּוֹ. הַסְתַּכְלִיתִי בִּבְּקֹר בְּצוּרָתִי: (כב) וְהַדְּבָרֵנָה.
אֵלֶּה הַמַּעֲשִׂוֹת שֶׁנֶּה וּשְׁלֹשׁ לְפָנַי הַמֶּלֶךְ בִּמְנַתָּה בְּעִלֵּי הָדִין שֶׁכָּל אֶחָד שׁוֹנֵה בִּמְעֻנָּתוֹ לַחֲזוֹק וְלַחֲסוֹבוֹ וְלַחֲסוֹבוֹ לְשׁוֹפֵם:
(כג) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וְזֹאת אִמְרַת. אִמְרוּ וְכִינָה וְלִי מִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ הָדִין לְשׁוֹנֵת מַעֲשִׂוֹת בְּעִלֵּי הָדִין כְּדֵי שִׁישְׁמְעוּ בְּעִלֵּי הָרִיב שֶׁהָבִין
מִנְחַת שִׁי
(ד) וְאִמְרַת יִשָּׁה. בְּחֻלּוֹתֵי הַפֶּקָדָה שֶׁנֶּה אִי לִבִּי כָּל כָּבוֹד יִשָּׁה עָלָא וְכִינָה כָּל יִשָּׁה חֲסֵד וְקֶדֶשׁ כִּי כָּל הַפֶּקָדִים חֲסֵד וּבִמְשָׁלָה יִשָּׁה כִּי לִינָה חֲסֵד
יִשָּׁה וְכִינָה עֲבַר:

מַצוֹרֶת צִיּוֹן
(כא) וְאֶת־בִּנּוֹ. עֵינֵי הַמַּמְלָכּוֹת כְּעֵינֵי כָּד וְכֵן אֲלִיךְ יִתְכַנְּנוּ (יִשְׁעֵי יִד):
(כב) וְהַדְּבָרֵנָה. הָיוּ מִשְׁוֹכָחוֹת עַל הַדֶּכֶר: (כג) וְזֹאת אִמְרַת. כְּלֹמֶר מֵת לִי בְּחִסּוֹכֹו שִׁיקֵּךְ
פִּירוּשׁ ע"ט
דְּאִוִּיגִי אִשָּׁה אוֹף גּוֹיִנָן וְנִינָנִי יִתְרִי אוֹנ מִיר וְעִנָן
נָאֵר בְּנִינָנִיר אִין דָּעֵם הַזֶּה מִיין פֶּרְעֵמְדֵר אִין גִּיט
פֶּר הַאֲנָדֵן מִיט אוֹנֵן אִין הַזֶּה וְלִתִּי שְׁפִים נִייעֶרְט מִיר
צִיּוֹנִי וְעִנָן אִין דָּעֵם הַזֶּה (נִיט) וְנִינָנִי בְּהַאֲשָׁה אִין גִּשְׁמֵרְבֵן
דֶּר וִין פִּון דֶּר דְּאִוִּיגֵר אִשָּׁה בְּנִינָנִי נִייר וִיא אִין
גִּלְעָדִין אוֹף אִים אוֹנ הָאֵט אִים דֶּר קִוְעֵמְשֵׁם:
(כ) וְתִקֶּם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה אִין וִיא אוֹף גִּשְׁמֵמָאֵן אִין מִיטָן
דֶּר בִּינָאֵט וְתִקֶּם אוֹנ הָאֵט צוֹא גִּנְוִמָן מִיין וִין פִּון מִיר
נִינָנִי יִשָּׁה אוֹנ בִּיין דִּינִקְטָם הָט גִּשְׁלָאֵפֶן וְתִשְׁכַּיְבֵהוּ
אוֹנ וִיא הָאֵט אִים גִּלְעָדִיגֵם אִין אִיר שׁוֹם וְהָט בְּנֵה
הַמֶּת אוֹנ אִיר מוֹשָׁן וִין הָאֵט וִיא גִּלְעָדִיגֵם אִין מִיין
שׁוֹם: (כא) וְאִקָּם בִּבְּקֹר אוֹנ אִיה בִּין אוֹף גִּשְׁמֵמָאֵן
אִין דֶּר פֶּרֹאֵר צוֹ אִין וִינָן מִיין וִין. הָאֵט אִיה גִּלְעָדִין
וְהִנֵּה מֵת אוֹנ גִּין עֲבַר אִין מוֹשָׁן וְתִיבְנֵן אֲלִיו אוֹנ אִיה
וִיאמֶר

מַצוֹרֶת דָּוִד

(יט) אִשָּׁר שָׁכְבָה. מִיתָתוֹ הָיוּ עַל אִשָּׁר שֶׁכָּבַת עָלָיו וְהַמַּעֲשִׂוֹת עָלָיו
וְעַתָּה כִּי הָיוּ חֲסִים הַמַּעֲשִׂוֹת וְהַמַּעֲשִׂוֹת וְהַמַּעֲשִׂוֹת כֵּן עֵי כֹאֵל:
(כב) וְהַדְּבָרֵנָה. הָיוּ מִשְׁוֹכָחוֹת עַל הַדֶּכֶר: (כג) וְזֹאת אִמְרַת. כְּלֹמֶר מֵת לִי בְּחִסּוֹכֹו שִׁיקֵּךְ
פִּירוּשׁ ע"ט
הָאֵט מִיךְ רִעְקָט צוֹ גִּנְוִמָן צוֹ אִים אִין דֶּר פֶּרֹאֵר.
הָאֵט אִיה גִּלְעָדִין וְהִנֵּה אוֹנ גִּין עֲבַר אִין גִּיט גִּלְעָדִין מִיין
וִין וִין אִיה הָאֵט גִּלְעָדִין: (כב) וְהַדְּבָרֵנָה. הָאֵט אִיה גִּלְעָדִין
הָט דִּיא אֲנִדְרִי אִשָּׁה גִלְעָדִין לֹא עֲבַר אִין גִּיט אוֹו כִּי
בְּנֵי חֲסִי נִייעֶרְט מִיין וִין אִין דֶּר לִעְבָּדִיגֵר אוֹנ בִּיין
וִין אִין דֶּר מוֹשָׁן וְזֹאת אִמְרַת אוֹנ דִּיא דְּאִוִּיגֵר הָאֵט
גִלְעָדִין לֹא עֲבַר אִין גִּיט אוֹו כִּי בְּנֵי חֲסִי נִייעֶרְט מִיין וִין
אִין דֶּר מוֹשָׁן אוֹנ מִיין וִין אִין דֶּר לִעְבָּדִיגֵר וְתִיבְנֵן
אוֹנ וִינָאֵט הָאֵט גִּלְעָדִין גִּלְעָדִין דִּיא מַעֲשִׂוֹת פֶּרֹאֵר דָּעֵם מֶלֶךְ:
(כג) וְהַדְּבָרֵנָה. הָאֵט אִיה גִּלְעָדִין הָט דֶּר מֶלֶךְ גִּלְעָדִין וְזֹאת אִמְרַת דִּיא
דְּאִוִּיגִי גִלְעָדִין הָט דֶּר מֶלֶךְ גִּלְעָדִין גִּלְעָדִין גִּלְעָדִין גִּלְעָדִין
מִיין וִין אוֹנ בִּיין וִין אִין דֶּר מוֹשָׁן וְזֹאת אִמְרַת גִּלְעָדִין
דִּיא דְּאִוִּיגִי לֹא עֲבַר אִין גִּיט אוֹו כִּי בְּנֵי חֲסִי נִייעֶרְט מִיין
בִּיין וִין אִין דֶּר מוֹשָׁן אוֹנ מִיין וִין אִין דֶּר לִעְבָּדִיגֵר:
וִיאמֶר

לֹא כִי בִגְדֵי הַמֶּת וּבְנֵי הַחַיִּי: כִּי וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ: קְחוּ לִי חֶרֶב וַיָּבִיאוּ הַחֶרֶב לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ: כִּי וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ: גִּזְרוּ אֶת־הַיָּלֹד
הַחַי לְשָׁנַיִם וּתְנוּ אֶת־הַחֲצִי לְאַחַת
וְאֶת־הַחֲצִי לְאַחַת: כִּי וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה
אֲשֶׁר־בְּנָה הַחַי אֶל־הַמֶּלֶךְ: כִּי־נִכְכְּמוּ
רַחֲמֶיהָ עַל־בְּנָהּ וַתֹּאמֶר וּבִי אֲדֹנִי תֵּנוּ
לָהּ אֶת־הַיָּלֹד הַחַי וְהַמֶּת אֶל־תְּמִיתָהּ
וְזֹאת אִמְרַת גַּם־לִי גַם־לָךְ לֹא יִהְיֶה
גִּזְרוֹ: כִּי וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ: וַיֹּאמֶר תֵּנוּ לָהּ אֶת־
הַיָּלֹד הַחַי וְהַמֶּת לֹא תְּמִיתָהּ הִיא
אִמּוֹ: כִּי וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ: וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי
הַמֶּלֶךְ: כִּי רָאוּ כִּי־תִכְמַת אֱלֹהִים

וְדָא אִמְרָא לֹא בִן בְּרִיךְ
מִיָּהּ וּבְרִי חַיָּא: כִּי וַאֲמַר
מֶלֶכָא אֵיתֵי לִי חֶרֶב
וַאֲתִיאוּ חֶרֶב לְקֶדָם
מֶלֶכָא: כִּי וַאֲמַר מֶלֶכָא
פְּסוּקוּ נָת רַבָּנִי חַיָּא
לְהַרְיֵן גִּזְרִין וְהִבּוּ פִלְגָא
לְחֶדָא וּפִלְגָא לְחֶדָא:
כִּי וַאֲמַרְתָּ אֵתְהָא דִּי
בְּרָה חַיָּא לְמֶלֶכָא אֲדִי
אֵתְנִלְלוּ רַחֲמֶיהָ עַל
בְּרָה וַאֲמַרְתָּ בְּכַעֲדוֹ רַבּוּנִי
הִבּוּ לָהּ נָת רַבָּנִי חַיָּא
וּמֶקְטֵל לֹא תִקְטְלוּנָהּ
וְדָא אִמְרָא אַף דִּילִי אַף
דִּילָךְ לֹא יִהְיֶי פְּסוּקוּ:
כִּי וַאֲתִיב מֶלֶכָא וַאֲמַר
הִבּוּ לָהּ נָת רַבָּנִי חַיָּא
וּמֶקְטֵל לֹא תִקְטְלוּנָהּ
הִיא אִמָּיה: כִּי וּשְׁמִיעוּ
כָּל יִשְׂרָאֵל נָת רַבָּנִי דְדָן
מֶלֶכָא וְדִחֲלוּ מִן קֶדָם
מֶלֶכָא אֲדִי חֲזוּ אֲדִי
חֻכְמָתָא מִן קֶדָם וְ
בְּמַעוּדֵי

נִתְתִי לֹב לְהַסְתַּכֵּל בּוֹ: (כז) הִיא אִמּוֹ. בַּת קוֹל הַפּוֹעִיעַ
וְאִמְרָה הִיא חֲמוֹ:
לֹא יִתְנוּ לָהּ: (כח) לֹא תְּמִיתָהּ. הִיא אִמּוֹ. כִּי־נִכְכְּמוּ עָלֶיהָ בְּתוֹכָהּ כֵּת קוֹל וַאֲמַרְתָּ הִיא

מִצְוֹת צִיּוֹן
(כח) גִּזְרוּ. חֲסִדוֹ: (כח) נִכְכְּמוּ. נִתְחַמְמוּ כְּמוֹ מַזְלוֹת כְּחוֹד:
נִכְכְּמוּ (לִכְסֵה ה) וְהָיוּ מִיָּן חֲמֵלִים וְכֵן נִכְכְּמוּ רַחֲמֵינוּ (בְּרַחֲמֵינוּ מַעַל):

הַמִּשְׁפָּט הוּא דְבִכְרַת הַכְּמֶסֶד עַל מִי הוּא הִילָךְ הָיוּ: (כח) גִּזְרוּ.
מִתּוֹךְ דְּכִי־הָיוּ הָיוּ בְּחִמְכֵּיהֶם הָיוּ עַם מִי וְאִמְרָא לְהִיבְסִים
לְפָנֵינוּ שֶׁן הוּא הַלְּמַחַת שֶׁהָלַח נִכְסֵה הִילָךְ הָיוּ וְלִמְחַת דְּכִי־הָיוּ עַם
הַכְּמֶסֶד: (כח) גַּם לִי וְגוֹ'. סִי הָיוּ עֹלָם כְּוִנְיַת הַיָּתֵם לְכָל שְׁמֵחַת חֲבִירָה נְמִיחַת בְּנֵה כִּי־מֵה לֵה לְהִיבֹקֵן בֵּן אִשָּׁה חֲסִידָה וּבְשִׁמְעָה כְּלוֹל הַמֶּלֶךְ
לְהִיבֹקֵן לְכָל יוֹתֵם כִּי־לֵה לֹא שְׁמֵחַת בְּזוֹת חֲבִירָה וְכִי־לֵה לֹא מִיָּן בֵּן אִשָּׁה חֲסִידָה וּבְשִׁמְעָה כְּלוֹל הַמֶּלֶךְ
(כח) תֵּנוּ לָהּ. לְכָלֵה שֶׁהָלַח כְּמוֹ לֵה לֵה הִילָךְ וְגוֹ': הִיא אִמּוֹ. הַיָּלֹד וּמִכְמַת מִלּוֹ: (כח) וַיִּרְאוּ. בְּרַחֲמֵינוּ כִּי בְּחִמְכֵּיהֶם מִיָּן תְּפִלּוּמוֹת
פִּירוּשׁ ע"ט

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֵם דָּעֵר מֶלֶךְ גִּזְמָתָם קָרוּ לִי חֶרֶב
נִקְמַת צוּ מִיר אֵיין שְׁנוּעֶרְדֵּי גִזְמָתָם וַיִּבְרַחְמֵם
אֵיין שְׁנוּעֶרְדֵּי פֶר דָּעֵם מֶלֶךְ: (כח) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֵם
דָּעֵר מֶלֶךְ גִּזְמָתָם קָרוּ צוּ שְׁנִידֵי דָם לְעֶבְרִידֵי קִינֵד
אוֹף צִוּוּיָא חֲלָקִים הָיוּ אֵיין גִּזְמָתָם הָיוּ אֵיין הַעֲלָפֵם צוּ
אֵינֵר וְאֵת הַחֲצִי אֵיין דִּי אֲנֵרִי הַעֲלָפֵם צוּ אֵינֵר:
(כח) וַיֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֵם גִּזְמָתָם דִּי אִשָּׁה וְנָאִם אֵיין וְנָא
אֵיין גִּזְמָתָם דָּעֵר לְעֶבְרִידֵי לֵה מֶלֶךְ צוּ דָּעֵם מֶלֶךְ כִּי
נִקְמַת וְנָאִם אֵיין דִּי הָיוּ דִּי הָיוּ אֵיין רַחֲמֵינוּ
אוֹף אֵיין וְנָאִם אֵיין דִּי הָיוּ אֵיין רַחֲמֵינוּ אֵיין
בְּעֵט דִּי מִיָּן הָיוּ לֵה גִזְמָתָם אֵיין דָּעֵר לְעֶבְרִידֵי
קִינֵד אֵיין מִיָּן וְאֵלֵם אֵיין אֵיין מִיָּן וְנָאִם אֵיין דָּעֵר לְעֶבְרִידֵי
מֶלֶךְ

בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: ד' וַיְהִי הַמֶּלֶךְ
שָׁלֵמָה מֶלֶךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: וַיֵּאֲמֶה
הַשָּׁרִים אֲשֶׁר־לֹו עֲזָרְיָהוּ בֶן־צִדּוֹק
הַכֹּהֵן: וַאֲלִיחֻרָף וַאֲחִיהָ בְּנֵי שִׁישַׁא
כֹּפְרִים יְהוֹשָׁפָט בֶּן־אֲחִילֹוד הַמִּזְכִּיר:
וַיִּבְנֶיהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע עַל־הַצֵּבָא וְצִדּוֹק
וַאֲבִיתָר כֹּהֲנִים: וַיַּעֲזָרְיָהוּ בֶן־נָתָן עַל־
הַנִּצָּבִים וְזָכוֹד בֶּן־נָתָן רֹעֵה הַמֶּלֶךְ:
וַיֵּאֲחִישָׁר עַל־הַבֵּית וַאֲדֹנִירָם בֶּן־
עֲבֵדָא עַל־הַמֶּס: וַיִּשְׁלַמָה שְׁנֵים־

בְּמַעוֹהוּ לְמַעַבְדֵּי דִינָא *
א נְהוּה מֶלֶכָא שְׁלֵמָה
מֶלֶכָא עַל כָּל יִשְׂרָאֵל:
ב וַאֲלִין בְּרָבְרָא דִי לִיָּה
עֲזָרְיָהוּ בֶן צִדּוֹק כֹּהֵנָא:
ג אֲלִיחֻרָף וַאֲחִיהָ בְּנֵי
שִׁישַׁא כֹּפְרִים יְהוֹשָׁפָט
בֶּן אֲחִילֹוד כֹּהֲנָא עַל
דְּכִרְבָּנָא: ד וַיִּבְנֶיהוּ בֶן
יְהוֹיָדָע כֹּהֲנָא עַל חֵצָא
וְצִדּוֹק וַאֲבִיתָר כֹּהֲנָא:
ה וַעֲזָרְיָהוּ בֶן נָתָן כֹּהֲנָא
עַל אֶסְמֶרְטִינָא וְזָכוֹד
בֶּן נָתָן רֹבָא שֹׁשְׁבִינָא
דְּמֶלֶכָא: ו וַיֵּאֲחִישָׁר
כֹּהֲנָא עַל בֵּיתָא
וַאֲדֹנִירָם בֶּן עֲבֵדָא
עַל מִסְכָּי מִסִּין:
ז וַיִּשְׁלַמָה תְּרֵי עֶשֶׂר
אֶסְמֶרְטִינָא

ת"א פנו לה. מכוס כז: אליחורף. סוכה ג: ולשלמה שנים עשר. מסדירין עקידס עשר לה: פתח ב"ס

רד"ק

רש"י

ד (א) מֶלֶךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל. מִשְׁרָאֵל בְּחֻמְתּוֹ שְׁמֹחַ
כּוֹלֵס בְּמַלְכוּתוֹ: (ג) כּוֹפְרִים, לְכַתּוּב דְּבָרֵי
הַיָּמִים: הַמִּזְכִּיר, אִיזֵה מִשְׁפַּט כָּל לִפְנֵי רֹאשׁוֹן שִׁפְסִיקוֹ
רֹאשׁוֹן כִּךְ שִׁמְעִית: (ה) עַל הַנִּצָּבִים, שֵׁנִים עֶשֶׂר נְאֻיִּים
הָיוּ לוֹ לְכָלֵל אֶת הַמֶּלֶךְ וְאֶת צִיּוֹתָיו: (ו) עַל הַמֶּס, שֶׁהָלָה עַל
אֲחִישָׁר הָיָה בֶן צִדּוֹק וְעֹזְרָיו בֶּן אֲחִישָׁר: (ז) וַיִּבְנוּ וַאֲבִיתָר
כֹּהֲנִים, הָיוּ שְׂרֵי הַכּוֹהֲנִים וְאֵם זֶה אֲבִיתָר הָיָה אֲבִיתָר בֶּן אֲחִישָׁר תַּחַם הָיָה כִּי הָיָה שְׁלֵמָה בֶּרְשֵׁמוֹ מִיָּתוֹ: כִּיֹּן גָּדוֹל וְאִמֵּר לוֹ
עֲנִיתוֹת לָךְ אֵל שֶׁדָּךְ אֵלָּא מִן הַדּוֹבָה בִּי כִּיֹּן אַחֵר הָיָה שְׁמוֹ אֲבִיתָר: עַל הַנִּצָּבִים, מִבְּנוֹת עַל שְׁנֵים עֶשֶׂר נְצִיבִים שְׂשׂוֹר: (ח) רֹעֵי
הַמֶּלֶךְ, שׂוֹשְׁבֵינָא דְּמַלְכָא שְׁחִיה עֲבוֹ מִיָּד: וְזֶה אֲדֹנִירָם, זֶהוּ אֲדֹנִירָם הַנִּזְכָּר לְמַעֲלָה בְּדוֹר וְכֹן נִזְכָּר עַם רַחֲבֵעַם אֲדֹנִירָם: עַל הַמֶּס,
רַב"ד

(ה) עַל הַנִּצָּבִים, כִּיֹּן הַנִּצָּבִים וְהָלָה צוֹ הַשֵּׁרִים: (ו) וַאֲחִישָׁר עַל
סִכּוֹת, יִדְמֶה שִׁכּוֹת הָיוּ מְנוּחָה לְהַשְׁכִּים בְּדַבְרֵי דִית הַמֶּלֶךְ כִּלּוֹל מִסִּין
שִׁלְטָנִּים: (ז) וַאֲדֹנִירָם בֶּן עֲבֵדָא עַל הַמֶּס, כֹּהֵל הָיוּ מְנוּחָה, שִׁינִי
פּוֹרְעִים שִׁכּוֹת וְיִמֵּר הַשֵּׁרִים שִׁינִי לְמַס: (ח) שְׁנֵים עֶשֶׂר
מִצּוֹרֵת דּוֹד

לֵב: לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט, לִסְבִּין הַלֵּמַת עִם עַי וְלִכְרוֹן ע"י בְּחִינָה:
ד (א) עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, כ"ל מַעֲשֵׂה קִבְלוֹהוּ כּוֹלֵס בְּחֻמְתּוֹ בְּרֹאשׁוֹת
בְּחֻמְתּוֹ: (ב) הַכֹּהֵן, אֲלִי. הַעֲבִידִי לְמַשׁוֹת מַלְכָּהּ תַּחַת
לְמַשְׁכָּנוֹ: (ג) הַמִּזְכִּיר, לְמַס שֶׁכָּתוּב בְּשִׁמּוֹל ל' אֲלִי מִתְּרַל עַד
לֹא טוֹעֵד: (ד) הַכּוֹהֲנִים, מְנוּחָה עַל סִכּוֹת הַכּוֹהֲנִים: (ה) כֹּהֲנִים, הָיוּ
מְנוּחָה עַל שְׁנֵים עֶשֶׂר נְצִיבִים הַמְּנוּחָה עֲבִידִי אֲשֶׁר הוֹעֲמִי לְכָלֵל אֶת הַמֶּלֶךְ כ"ל כְּחֻמְתּוֹ: רֹעֵה הַמֶּלֶךְ, יִשֵּׁב עֲבוֹ בְּחֻמְתּוֹ לְהַשְׁכִּים
מִסִּין: (ו) עַל הַבֵּית, כִּל לִכְרִי הַבֵּית הָיוּ עֲשִׂים עַל פִּי: עַל הַמֶּס, הָיוּ הַמֶּס הַמְּנוּחָה לְמַס וְיִשֵּׁי הַמֶּס שְׁלֵשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

פירוש ע"ט

ד' מֶלֶךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל. מִשְׁרָאֵל בְּחֻמְתּוֹ שְׁמֹחַ
כּוֹלֵס בְּמַלְכוּתוֹ: (ג) כּוֹפְרִים, לְכַתּוּב דְּבָרֵי
הַיָּמִים: הַמִּזְכִּיר, אִיזֵה מִשְׁפַּט כָּל לִפְנֵי רֹאשׁוֹן שִׁפְסִיקוֹ
רֹאשׁוֹן כִּךְ שִׁמְעִית: (ה) עַל הַנִּצָּבִים, שֵׁנִים עֶשֶׂר נְאֻיִּים
הָיוּ לוֹ לְכָלֵל אֶת הַמֶּלֶךְ וְאֶת צִיּוֹתָיו: (ו) עַל הַמֶּס, שֶׁהָלָה עַל
אֲחִישָׁר הָיָה בֶן צִדּוֹק וְעֹזְרָיו בֶּן אֲחִישָׁר: (ז) וַיִּבְנוּ וַאֲבִיתָר
כֹּהֲנִים, הָיוּ שְׂרֵי הַכּוֹהֲנִים וְאֵם זֶה אֲבִיתָר הָיָה אֲבִיתָר בֶּן אֲחִישָׁר תַּחַם הָיָה כִּי הָיָה שְׁלֵמָה בֶּרְשֵׁמוֹ מִיָּתוֹ: כִּיֹּן גָּדוֹל וְאִמֵּר לוֹ
עֲנִיתוֹת לָךְ אֵל שֶׁדָּךְ אֵלָּא מִן הַדּוֹבָה בִּי כִּיֹּן אַחֵר הָיָה שְׁמוֹ אֲבִיתָר: עַל הַנִּצָּבִים, מִבְּנוֹת עַל שְׁנֵים עֶשֶׂר נְצִיבִים שְׂשׂוֹר: (ח) רֹעֵי
הַמֶּלֶךְ, שׂוֹשְׁבֵינָא דְּמַלְכָא שְׁחִיה עֲבוֹ מִיָּד: וְזֶה אֲדֹנִירָם, זֶהוּ אֲדֹנִירָם הַנִּזְכָּר לְמַעֲלָה בְּדוֹר וְכֹן נִזְכָּר עַם רַחֲבֵעַם אֲדֹנִירָם: עַל הַמֶּס,
רַב"ד

אמ"ר: (כח) לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט, לְפִיכָךְ יִרְאוּ מִפְּנֵי לַעֲשׂוֹת דְּבָרֵי רַע
וְאִפְּלוּ בְּחֹתֵר כִּי רָאוּ כִּי בְּרִיב חֻמְתּוֹ וּצִיּוֹתָיו לְאוֹר מִשְׁפָּט כְּמוֹ
שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּזֶה הַמִּשְׁפָּט: (ה) עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, לְפִי שְׁדוֹד אֲבִין לֹא
בִּלְךְ בְּתַחֲלָת מַלְכוּתוֹ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל אֲמַר שְׁלֵמָה מֶלֶךְ עַל כָּל
יִשְׂרָאֵל וְלֹא הָיָה אֲדָם מִפְּקָק מִמַּלְכוּתוֹ כִּיֹּן שְׂרָאוּ בּוֹ חֻמְתּוֹ
אֲלֵהֶם בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: (ז) עֲזָרְיָהוּ בֶן צִדּוֹק, לֹא כָתוּב
עַל מִי בִּנְיָהוּ וְאֵם צִדּוֹק זֶה צִדּוֹק הַכֹּהֵן בֶּן אֲחִישָׁר שְׁחִיה עִם
דּוֹד שְׂמִשְׁחוּ אוֹתוֹ לְכֹהֵן עִם שְׁלֵמָה הֵנָּה עֲזָרְיָהוּ בֶן בְּנֵי הָיָה כִּי
כֹהֲנִים, הָיוּ שְׂרֵי הַכּוֹהֲנִים וְאֵם זֶה אֲבִיתָר הָיָה אֲבִיתָר בֶּן אֲחִישָׁר תַּחַם הָיָה כִּי הָיָה שְׁלֵמָה בֶּרְשֵׁמוֹ מִיָּתוֹ: כִּיֹּן גָּדוֹל וְאִמֵּר לוֹ
עֲנִיתוֹת לָךְ אֵל שֶׁדָּךְ אֵלָּא מִן הַדּוֹבָה בִּי כִּיֹּן אַחֵר הָיָה שְׁמוֹ אֲבִיתָר: עַל הַנִּצָּבִים, מִבְּנוֹת עַל שְׁנֵים עֶשֶׂר נְצִיבִים שְׂשׂוֹר: (ח) רֹעֵי
הַמֶּלֶךְ, שׂוֹשְׁבֵינָא דְּמַלְכָא שְׁחִיה עֲבוֹ מִיָּד: וְזֶה אֲדֹנִירָם, זֶהוּ אֲדֹנִירָם הַנִּזְכָּר לְמַעֲלָה בְּדוֹר וְכֹן נִזְכָּר עַם רַחֲבֵעַם אֲדֹנִירָם: עַל הַמֶּס,
רַב"ד

(א) וְיִשֵּׁי הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה מֶלֶךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, אֲחִישָׁר שֶׁהָלָה צוֹ
שְׁכָלֵם שִׁמְעִית צוֹ וְאִין לְבָבֵם לְמַעֲד צוֹ בְּשֵׁם שֵׁנִים: וְצִדּוֹק
וְאֲבִיתָר כֹּהֲנִים, יִדְמֶה כִּי אֵל"פ שְׁנֵים אֲחֻת מִסִּין כִּסְלֵ"ה וְאִמֵּר לוֹ
עֲנִיתוֹת לָךְ אֵל שֶׁדָּךְ אֵלָּא מִן הַדּוֹבָה בִּי כִּיֹּן אַחֵר הָיָה שְׁמוֹ אֲבִיתָר: עַל הַנִּצָּבִים, מִבְּנוֹת עַל שְׁנֵים עֶשֶׂר נְצִיבִים שְׂשׂוֹר: (ח) רֹעֵי
הַמֶּלֶךְ, שׂוֹשְׁבֵינָא דְּמַלְכָא שְׁחִיה עֲבוֹ מִיָּד: וְזֶה אֲדֹנִירָם, זֶהוּ אֲדֹנִירָם הַנִּזְכָּר לְמַעֲלָה בְּדוֹר וְכֹן נִזְכָּר עַם רַחֲבֵעַם אֲדֹנִירָם: עַל הַמֶּס,
רַב"ד

ד' הַנִּצָּבִים, הַמְּנוּחָה כְּמוֹ לִיבֵי מִלְּשָׁחִים (ש"א יג): (ו) וְכָלֵלָה,
מִיָּד מִפְּקָק הַסּוֹדֵךְ כְּמוֹ וְהָיוּ כִּלְכָּל אֶת הַמֶּלֶךְ (שְׁמֹאֲלֵב י"ט):
צִדּוֹק שְׂמִינֵד לְכֹהֵן גָּדוֹל וְאֵם שְׁדוֹד הַעֲבִידִי אֶת מִיָּדָה לְהוֹסִים
לֹא טוֹעֵד: (ג) הַמִּזְכִּיר, מְנוּחָה עַל סִכּוֹת הַכּוֹהֲנִים: (ד) כֹּהֲנִים, הָיוּ
מְנוּחָה עַל שְׁנֵים עֶשֶׂר נְצִיבִים הַמְּנוּחָה עֲבִידִי אֲשֶׁר הוֹעֲמִי לְכָלֵל אֶת הַמֶּלֶךְ כ"ל כְּחֻמְתּוֹ: רֹעֵה הַמֶּלֶךְ, יִשֵּׁב עֲבוֹ בְּחֻמְתּוֹ לְהַשְׁכִּים
מִסִּין: (ו) עַל הַבֵּית, כִּל לִכְרִי הַבֵּית הָיוּ עֲשִׂים עַל פִּי: עַל הַמֶּס, הָיוּ הַמֶּס הַמְּנוּחָה לְמַס וְיִשֵּׁי הַמֶּס שְׁלֵשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

מֶלֶךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל. מִשְׁרָאֵל בְּחֻמְתּוֹ שְׁמֹחַ
כּוֹלֵס בְּמַלְכוּתוֹ: (ג) כּוֹפְרִים, לְכַתּוּב דְּבָרֵי
הַיָּמִים: הַמִּזְכִּיר, אִיזֵה מִשְׁפַּט כָּל לִפְנֵי רֹאשׁוֹן שִׁפְסִיקוֹ
רֹאשׁוֹן כִּךְ שִׁמְעִית: (ה) עַל הַנִּצָּבִים, שֵׁנִים עֶשֶׂר נְאֻיִּים
הָיוּ לוֹ לְכָלֵל אֶת הַמֶּלֶךְ וְאֶת צִיּוֹתָיו: (ו) עַל הַמֶּס, שֶׁהָלָה עַל
אֲחִישָׁר הָיָה בֶן צִדּוֹק וְעֹזְרָיו בֶּן אֲחִישָׁר: (ז) וַיִּבְנוּ וַאֲבִיתָר
כֹּהֲנִים, הָיוּ שְׂרֵי הַכּוֹהֲנִים וְאֵם זֶה אֲבִיתָר הָיָה אֲבִיתָר בֶּן אֲחִישָׁר תַּחַם הָיָה כִּי הָיָה שְׁלֵמָה בֶּרְשֵׁמוֹ מִיָּתוֹ: כִּיֹּן גָּדוֹל וְאִמֵּר לוֹ
עֲנִיתוֹת לָךְ אֵל שֶׁדָּךְ אֵלָּא מִן הַדּוֹבָה בִּי כִּיֹּן אַחֵר הָיָה שְׁמוֹ אֲבִיתָר: עַל הַנִּצָּבִים, מִבְּנוֹת עַל שְׁנֵים עֶשֶׂר נְצִיבִים שְׂשׂוֹר: (ח) רֹעֵי
הַמֶּלֶךְ, שׂוֹשְׁבֵינָא דְּמַלְכָא שְׁחִיה עֲבוֹ מִיָּד: וְזֶה אֲדֹנִירָם, זֶהוּ אֲדֹנִירָם הַנִּזְכָּר לְמַעֲלָה בְּדוֹר וְכֹן נִזְכָּר עַם רַחֲבֵעַם אֲדֹנִירָם: עַל הַמֶּס,
רַב"ד

ד' וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה אֲוֹן דִּר מֶלֶךְ שְׁלֵמָה אֲוֹן גִּוְעֵן
אֲוִין מֶלֶךְ אֲוִירָא כָּל יִשְׂרָאֵל קְלוֹמֵר וְיִיֵּל וְיִי
הָאֲוֹן גִּוְעֵן וְיִין חֻמְתָּה הָאֲוֹן וְיִיֵּל וְיִי גִבְרִיִּים
וְאֵם עַל אֲוִין מֶלֶךְ: (ב) וַאֲלֵה שְׁרִים אֲוִין דָּאָם
וְעַל דִּי הָאֲוִין וְעַל גִּוְעֵן צוֹ אֲוִין עֲזָרְיָהוּ בֶן צִדּוֹק
כִּפְּלֵי עֲזָרְיָהוּ בֶן צִדּוֹק אֲוִין גִּוְעֵן אֲוִין כִּפְּלֵי: (ג) אֲלִיחֻרָף
אֲלִיחֻרָף אֲוִין אֲחִיהָ דִּי קִינָר פֻּן שִׁישַׁא וְעַל גִּוְעֵן
שְׁכִיבִירָם יְהוֹשָׁפָט אֲוִין אֲחִילֹוד אֲוִין גִּוְעֵן

עֲשֹׂר נִצְבִים עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְכִלְכְּלוּ
אֶת־הַמֶּלֶךְ וְאֶת־בֵּיתוֹ חֹדֶשׁ בַּשָּׁנָה
יְהִי עַל־אֶחָד לְכִלְכָּל : ח וְאַלֶּה
שְׁמוֹתֵם בִּן־חֹר בֶּהָר אֶפְרַיִם : ט בֶּן־
דָּקָר בְּמִקֵּץ וּבִשְׁעָלָיִם וּבֵית שֹׁמֶשׁ
וְאִילָוִן בֵּית־חֲנָן : י בֶּן־חֶסֶד בְּאֶרְבוֹת־לֹ
שֹׁכָה וְכָל־אֶרֶץ חֶפֶר : יא בֶּן־אֲבִינָדָב
כִּלְנֶפֶת דָּאָר טַפַּת בֶּת־שְׁלֹמֹה הִיְתָה
לֹ לְאִשָּׁה : יב בַּעְנָא בֶּן־אֲחִילֹד תַּעֲנָה
וּמְגִדוֹ וְכָל־בֵּית שָׁאֵן אֲשֶׁר אֵצֶל
צִרְתָּנָה מִתַּחַת לְיִזְרְעֵאל מִבֵּית שָׁאֵן

אסטרטגיה מנני על
כל ישראל וקסודרין
מלך ונת אגש ביתה
ירחא בשתא ממי קדר
לסודר : ח ואלין
שמהתהון בר חור
בטורא דבית אפרים :
ט בר דקאר בקקין
ובשעלבים ובית שמש
ואלון דמבית חנן : י בר
חסד בארבות דליה
סוכו וכל ארבע חפר :
יא בר אבינדב כל פלכי
דאר טפת בת שלמה
מות דיה לאתא : יב בענא
בר אחילוד תענה
ומגידו וכל בית שאן
בקטר צרתנה מלכע
דירעאל מבית שאן עד
מישר מחולת עד מעבר

רד"ק

כמו שאמר למטה ויהי הכנס שלשים אלף איש : (ח) ואלה
שמותם . אלה שמות שנים עשר נציבים לא היה במנות
כל אחד על שבט אחד אלא לפי עליו הנחלות שעשי
שנים עשר חלקים בכל ארץ ישראל וגבר הכנס בשנה : בן חור .
נודעים בשם אבותם יותר משמותם לפיכך לא חשש להזכיר
מנחת שי

ד (י) על אחד . האחד קרי : (ט) בן דקאר . ברוב הספרים כ"ס קפואם
והוא פסוקה ונפדוויקוס כ"י והפוסק ויטוס מלפני הספס כ"ס :
(יב) עקב ומגידו . כ"ס הפ' כ"א לכו כ"ס כיוסע יב : אחר חלל ודמס .

האחד קרי

ישראל כמה נאמר ויעל המלך שלמה מס (לקמן ה' כ"ז) :
(ז) וכילכלו את המלך . כל סודותיו ומאלל הסודים וכל
זכרי הולאה : (יא) נפת דאר . פלכי דאר :

זה האחרים שלא זכרם בשבטם אלא בשם אבותם לפי שהיו
רלב"ג

נלצים על כל ישראל . כ"ל סביב על כל ישראל לגבות מהם זה הכנס
וזה יודע כל אחד מהם בהקל מישראל אשר עגורלו לפניהם כהנך
ויטוס כהנאס כדכך סיפרם וסודם כלם כל השנה :

מצודת דוד

(ז) על כל ישראל . הכנס היו ממונים על כל ישראל לקחת מהם די
לודך פרנסת בית המלך וכ"ל כלכל חסד בשנה ועבד מנני חסד
המלך אשר כיוסע עליו : (ח) ואלה שמותם . כל הנלצים : בן חור .
הזכיר : בהר אפרים . סיס ממונים כסר לפניהם לקחת מהם כלכל את המלך כהנאס :
פירוש ע"ט

מצודת ציון
(יא) נפת דאר . מנחת דלר וכן נלסס הכנפת (יבסכט עז) :
כל אלו הנזכרים בשם אבותם לא היו ידועים מנמנים כ"ל בשם
הזכיר : בהר אפרים . סיס ממונים כסר לפניהם לקחת מהם כלכל את המלך כהנאס :
פירוש ע"ט

אוג צו שפיין דעם מלך : (ט) בן דקאר דער זון פון
דקאר איז געווען ממונה צו גובה זיין מס און שפיין
פון דעם מלך . דקאר פון דר שטאט קקין איז פון
שעלבים און פון בית שמש און פון אילון וואס
איז פון דעם הוי גינד פון חנן : (י) בן חסד דער זון
פון חסד איז געווען ממונה אין דער שטאט ארובות
לא שוכה צו אים איז געווען די שטאט שוכה און דאס
גאנצע לאנד חפר צו גובה זיין מס פון זיי : (יא) בן
אבינדב דער זון פון אבינדב דעם גהאט אלי שטעט
פון דאר צו איין געמין מס פון זיין טפת בת שלמה
טפת די מאכער פון שלמה איז געווען צו אים פאר
איין נויב : (יב) בענא בענא דר זון פון אחילוד דעם
גהאט דא שטעט בענא דר פונעם און מגידו און
גאנץ בית שאן וואס איז פריי צוקן פון אונטער
ירעאל גבית שאן און פון בית שאן בן אבד מחולת

מלך דם אלז בערפגניש פון דעם הויז איז גאטאן
גנואקן דורך זיין פגעל ווארעניקס און אדוניקס בן
עבדא איז געווען ממונה איבר דעם מס ווס דער
מלך דעם ארץ גליינט און די ישראל : (ז) ואלה שמותם
און צו שלמה איז געווען געווען ממונים איבר כל
ישראל צו גובה זיין מס פון זיי און פון פרנקס פון
דעם מלך ודלגלי און זיי האבן גשפיין דעם מלך
און זיין הוי גינד וואס ער דעם בראדפסט און דאס
עקסין פון זיין פערד האבן זיי און געגען און גאר
דעם בערפגניש פון דר הוצאה פון זיין הוי האבן
זיי געגען פון דעם מס חודש בשנה איין חודש אין
יאר איז געווען און איברלונג בויגער צו שפיין דעם
מלך : (ח) ואלה שמותם און דעם זענען זייערי געמין
בן חור דער זון פון חור איז געווען ממונה גבית און
און דעם בארג אפרים צו גובה זיין מס פון זיין

עַד אֲבֵל מְחֹלָה עַד מַעְבֵּר לִיקְמָעָם:
 יִבְנֶה בְּרֵמָת גִּלְעָד לֹא חֹת יֵאִיר בֶּן
 מְנַשֶּׁה אֲשֶׁר בְּגִלְעָד לֹא חָבֵל אֲרוֹנֹב
 אֲשֶׁר בְּבִשְׁן שְׁנַיִם עָרִים גְּדֵלוֹת
 חֹמָה וּבְרִיחַ נְחֹשֶׁת: יֵאֱחִינָדָב בֶּן
 עֲדָא מְחַנִּימָה: טו אֲחִימַעִן בְּנִפְתָּלִי
 גַּם־הוּא לָקַח אֶת־בְּשִׁמַּת בֶּת־שִׁלְמָה
 לְאִשָּׁה: טז בַּעְנָא בֶן־חֹוֹשִׁי בְּאִשֶּׁר
 וּבַעֲלוֹת: י״הוֹשֶׁפֶט בֶּן־רוּחַ בִּישְׁשָׁכָר:
 י״ה שְׁמַעִי בֶן־אֵלָא בְּבִנְיָמִן: יט גִּבְרָא בֶן־
 אֲרִי בְּאֶרֶץ גִּלְעָד אֶרֶץ סִיחֹון מֶלֶךְ
 הָאֱמֹרִי וְעַג מֶלֶךְ הַבִּשְׁן וְנָצִיב אַחֵד

לִיקְמָעָם: יג בֶּן־נָכָר
 בְּרֵמָת גִּלְעָד דִּילִיָּה
 בְּפָרְנִי יֵאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה
 דִּי בְּגִלְעָד דִּילִיָּה בֵּית
 פֶּלֶא טְרוֹכָא דְבִמְתָּנָן
 שְׁתִּין קְרוּיִן בְּרֵדִין סָפִין
 שׁוּר רָם דִּילָתָן עֲבָרִין
 דְּנָחֶשׂא: יד אֲחִינָדָב בֶּן־
 עֲדָא מְדִבִּית מְחָנִים:
 טו אֲחִימַעִן בְּשִׁבְקָא
 דְּבֵית נִפְתָּלִי אָף הוּא
 נָסִיב נָת בְּשִׁמַּת בֶּת
 שְׁלֹמָה לְאִתָּהּ: טז בַּעְנָא
 בֶּן־חֹוֹשִׁי בְּשִׁבְקָא
 דְּאִשֶּׁר וּבַעֲלוֹת:
 י״הוֹשֶׁפֶט בֶּן־רוּחַ
 בִּישְׁשָׁכָר דִּישְׁשָׁכָר:
 י״ה שְׁמַעִי בֶּן־אֵלָא
 בְּשִׁבְקָא דְבֵית בְּנִימִן:
 יט גִּבְרָא בֶּן־אֲרִי
 בְּאֶרֶץ גִּלְעָד אֶרֶץ סִיחֹון
 מֶלֶךְ אֱמֹרָאָה וְעֹג
 מֶלֶךְ אֱמֹרָאָה דְּמִתָּנָן
 וְאֶסְטְרָטִינָא חָד דִּי

רש"י

רד"ק

(יג) חבל ארנוב. ממונה היה עליהם לגבות מס המלך. כי משפט המלך יש לגבות ילידותיו מן העם כמה שג'ל' המשפט המלוכה בספר (סמואל א' ח'): (יט) ונציב אחד אשר בארץ. רב ומונאל פליגי חד אמר אחד ממונה על כולם הוא עזריה בן נתן החמור למעלה וחד אמר כנגד חודש העיבור:

שם: (יג) יבריה נחשת, גלה כח שכתוב בתור' דלתים ובריה כי ברית נחשת ר"ל: (טז) באשר יבעלות, בנחלת אשר ובעל' שחיה מארץ יהודה: (יט) ונציב אחד אשר בארץ, בכל הארץ בארץ. רב ומונאל פליגי חד אמר אחד ממונה על כולם הוא עזריה בן נתן החמור למעלה וחד אמר כנגד חודש העיבור:

רש"י
 (יט) ונציב אחד אשר בארץ. יתכן שיהיה שם אחד מושל על כלו השרים יצאם לפניהם המלך ויביתו חס הדשו או היה שם נציב אחד להדש המלך היו ששים ערים גדולים בחומה מסביב: (טז) בנפתלי. בנחלת נפתלי. ויהי היתה מנחלת יהודה: (יט) בארץ גלעד. ר"ל גלעד היתה סמוך לסיחון והוא מלך עוג. ונציב אחד. ר"ל ועוד נציב אחד פירוש ע"מ

מנחת שי
 חסדא פסדים סוף' בנפתלי ומונאל פליגי חד אמר אחד ממונה על כולם הוא עזריה בן נתן החמור למעלה וחד אמר כנגד חודש העיבור: (יט) ונציב אחד אשר בארץ, בכל הארץ בארץ. רב ומונאל פליגי חד אמר אחד ממונה על כולם הוא עזריה בן נתן החמור למעלה וחד אמר כנגד חודש העיבור:

אונ בן פון דר אנדרר וייט צו יקמאם: (יג) בן נכר
 דער וון פון גבר איז גנוען קמונה אין רמות גלעד
 לו חות יאיר צו אים איז גנוען דיא דערפון פון יאיר
 בן מנשה ווס ווען אין גלעד צוא גובה ויין מס פון
 ויאל לו חבל ארנוב צוא אים איז גנוען דיא ששעט פון
 ארנוב ווס ווען אין גלעד צוא אים איז גנוען דיא ששעט פון
 ששעט מיט מאוירון ארום אונ מיט קופערנע
 ריגלן. איז ער גנוען קמונה אוף ויי צוא גובה ויין
 מס פון ויאל אוף דער הוועא פון דעם מלך:
 (יד) אחיננדב דער וון פון ערא איז גנוען
 קמונה צו גובה ויין מס אין מנחם: (טז) אחימען
 בנפתלי אחימען איז גנוען קמונה צו גובה ויין מס

אין ששט בנפתלי גם הוא לקח ער האט אוף גנומן
 בשמית דיא מאכט פון שלמה פאר איין נויב:
 (טז) בענא בענא בן הושי איז גנוען קמונה צו גובה
 ויין מס אין ששט אשר אונ אין בעלות: (יט) יהושפט
 הושפט בן פרוח איז גנוען קמונה איבר דעם מס
 אין ששט יושפט: (יח) ששטי שמעי בן אלאל איז
 גנוען קמונה איבר דעם מס פון ששט בנמינ:
 (יט) גבר וי' גבר בן אורי איז גנוען קמונה איבר
 דעם מס אין לאנד גלעד וואס דאס איז אין דעם
 לאנד פון סיחון מלך האמורי אונ עוג מלך הבשן
 נציב אונ איין האר איז גנוען וואס ער איז קמונה
 גנוען איבר דעם גאנצן לאנד איבר אלע קמונים
 דאס

אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ: ב יְהוּדָה וַיִּשְׂרָאֵל רַבִּים
בְּחֹל אֲשֶׁר־עַל־הַיָּם לָרֹב אֲבָלִים
וְשִׁתִּים וְשִׁמְחִים: ה ״ וְשִׁלְמָה הָיָה
מוֹשֵׁל בְּכָל־הַמְּלָכוֹת מִן־הַנָּהָר אֶרֶץ
פְּלִשְׁתִּים וְעַד גְּבוּל מִצְרַיִם מִגְּשֵׁים
מִנְחָה וְעַבְדִּים אֶת־שִׁלְמָה כָּל־יְמֵי
חַיָּו: ב וַיְהִי לְחַם־שִׁלְמָה לְיוֹם אֶחָד
שְׁלֹשִׁים כֹּר סֵלֶת וְשֵׁשִׁים כֹּר קֶמַח:
וַעֲשָׂה בִּקְרִיבָאִים וְעֲשָׂרִים בִּקְרָרְעִי
וּמֵאָה צֹאן לְבָד מֵאִל וְצִבִּי וַיְחַמּוּר
וּבְרִבְרִים אֲבוּסִים: י כִּי־הָיָה רֹדֶה ו

מִמֶּנָּה בְּאֶרֶץ־אֵל: ב יְהוּדָה
וְיִשְׂרָאֵל מִיָּמִין פְּתָח־
דָּעַל וְיָמָּה לְפָנֵי אֲבָלִים
וְשִׁתִּים וְשִׁמְחִים: א וְשִׁלְמָה
הָיָה שְׁלֹשֶׁת קָבָל
כְּלִיכֹתָא מִן גְּבֹה פֶתַח
עַד אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְעַד
תְּחִינִים מִצְרַיִם מִמֶּרְבֵּן
קֶרְבָּנָא וְפִלְחִין וְהָיָה
שִׁלְמָה כָּל יְמֵי חַיָּוֹ
בִּיהוָה לְחֶמֶד דְּשִׁלְמָה
לְיוֹמָא חֹד קֶלְמִין פֶּרֶן
סֵלָתָא וְשִׁתִּין פֶּרֶן
קֶמַחָא: ג עֲשָׂה תוֹרִין
דְּבִשְׁמָא וְעֲשָׂרִין תוֹרִין
דְּרִבְרִי וּמֵאָה עֶזְרָא כֹּר
מֵאִלִּין וְצִבִּין וְחַמּוּרִין
וְעֲשָׂרִים מִשְׁמִיָּא: ד אֲרִי
הוּא

ה"א וְהָיָה חֹד: כ"ב יְהוֹנָתָן
וְיִשְׂרָאֵל מִיָּמִין פְּתָח־דְּעַל וְיָמָּה
לְפָנֵי אֲבָלִים: א וְשִׁלְמָה
הָיָה שְׁלֹשֶׁת קָבָל: ב וְיְהוָה
לְחֶמֶד דְּשִׁלְמָה לְיוֹמָא חֹד קֶלְמִין
פֶּרֶן סֵלָתָא וְשִׁתִּין פֶּרֶן קֶמַחָא:

רש"י

ה (ג) בראים. פנומים על האנוס: רעי. מן האחו: וברבורים אבוסים. יס מרבותיו אומרים תרגומים

אשר זכר היה נציב אחד ממנו על שנים עשר הנציבים לגבות ככל אחד הנכס לכלכל המלך ור"ל מהם אמרו כמי שש"ו ומהם אמרו ונציב אחד לחדש הנכס: (ג) בחול אשר על הים: כמו על שפת הים והספור הזה ר"ל כי היו מבורכים בימי שלמה ובפרי אדמתם והיו אוכלים ושותים ושמיים כי לא היה להם פחד מאויב: (ה) ביהול בכל הממלכות. שהיו יראים ממנו ובנישים לו מנחה ועבדים אותו: מן הנדה אין פלשתים. כתרנומו מן נדה פרת עד ארץ פלשתאי: (ז) בראים. שמיים ומפוסמים וכח"י פנומים וכן וענלו איש ברא וכן להבריאהם: רעי. מן המרה: אבל הבריות הם המפוסמים בבית: וברבורים אבוסים. ת"י ונפא פנומים ולא פ"י אחת עוף הם וי"מ כי הם המפוסמים כי הם שמיים מהאחרים וברברי ר"ל עוף תלא מברבריא נקראים ברבורים על שם מקומם: (ז) כי הוא רודת. רכב"ג

מפוסמים אלו: השם אחד בבית: (ג) עברה בקר ברורים. ר"ל שמיים: וברבורים אבוסים. הם עופות שמיים: מצורת דוד

ה (ג) בראים. שמיים כמו וענלו איש ברא (שמיים ד): רעי. ברורים בראים: סאיל צבי ויהמור. הם עמית מני חיות טהורות: וברבורים אבוסים. עופות טהורים מלך להבריאה וכן מפוסמים על האנוס והוא המקום העומד להלשים ודומתו וממור חסום בביתו (בבית ה'): (ז) רודת. מושל כמו דרה בקרב לויכך

לכח היה בכל הארץ ממונה על כולם והוא עומד בן נתן האלמו למעלה: (כ) על הים. על שפת הים: ה (ג) מן הנדה. הוצא מן העדן כחול תהלת המנוח עד ארץ פלשתים. מנישים. והם היו מנישים מנחה והיו עובדים לא שמו להעלות לו תנש: (כ) לחם שלמה. לכל הכה אל שמיים: סלת. קמח נקי ביותר: (ז) כי הוא רודת. כל יתן טעם כל זה היו כ"ל רבים שמיים להלשך להם כחשכון הוה והמר

פירוש ע"ט

דאם איז דר ענקהו בן נתן וואס אופן שטייט: (ב) יהודה וישראל רבים שבט יהודה און ישראל זענן געווען פיל אזו ווייז די ואמר ווס און דעם בארשן פון דעם ים צו פיר איבלים וישימים ויפסחים צייה האבן געקעסט און געטרנקען און זענען פרייליך געווען:

ה (א) ושלמה היה מושל אונ שלמה הם געוועלמיגט אין אלץ קינגרייך הו הנד פון דעם מייך פרת ביו אין גבול פון מצרים מנישים גתה און וייה האבן געקענט מקנות און האבען גרייט דעם שלמה אלץ מעג פון ויין לעבען: (ב) ויהי לחם שלמה אנעם איז געווען דאם קרום פון שלמה און איין קאג שלשים כור סלת דרייסיג כור ועסק מעל און ועקציג כור פראקטע מעל: (ג) גשרה דר דרייסיג צעהן רינדער וואס זענן ווארן געשאפט און דער קארטו וישימים און צוואנציג רינדער פון פאשע ישיא און הינדערט שאף דר חוץ פון אינדן און הירשן און חיות וואס הייסן ויהמור און געשאפטע באפהניר: (ד) כי הוא

לְקַטְוִי יָקִירִים וְכִי יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל כֻּבְּסִי כְּחֹל וְגו'. צו דרייט זאבן זאבן ירדן געלעבן געווארן צו די שפעטער ווס אין היסעל. דאם איז דא שרשע בקרה ווס הקבה הם געוואסן צו אברהם אבינו. צו דא ואמר פון ים. דס איז די אנדערע בקרה ווס הקבה הם געוואסן צו אברהם אבינו. און צו די אנדערע הם איז די בקרה ווס הקבה הם געוואסן צו יצחק אבינו. ווען די יידן זענן אין גלות זענן ווי געלעבן צו עיר. אזוי ווי אלץ געוואסן פארשען אייך גער. אזוי פארשען פון אייך די יידן. און אזוי ווי אלץ דאם פארשען

אין אלץ קינגרייך הו הנד פון דעם מייך פרת ביו אין גבול פון מצרים מנישים גתה און וייה האבן געקענט מקנות און האבען גרייט דעם שלמה אלץ מעג פון ויין לעבען: (ב) ויהי לחם שלמה אנעם איז געווען דאם קרום פון שלמה און איין קאג שלשים כור סלת דרייסיג כור ועסק מעל און ועקציג כור פראקטע מעל: (ג) גשרה דר דרייסיג צעהן רינדער וואס זענן ווארן געשאפט און דער קארטו וישימים און צוואנציג רינדער פון פאשע ישיא און הינדערט שאף דר חוץ פון אינדן און הירשן און חיות וואס הייסן ויהמור און געשאפטע באפהניר: (ד) כי הוא רודת

בְּכָל־עֵבֶר הַנֶּהָר מִתַּפְסַח וְעַד־עֵזָה
בְּכָל־מַלְכֵי עֵבֶר הַנֶּהָר וְשָׁלוֹם הָיָה לָאָדָם
מִכָּל־עֵבְרָיו מִסָּבִיב: ה' וַיֵּשֶׁב יְהוּדָה
וַיִּשְׂרָאֵל לְבִטָּחָה אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת
תְּאֵנָתוֹ מִן־וְעַד־בָּאֵר שִׁבְעָה כָּל יְמֵי
שְׁלֹמֹה: וַיְהִי לְשֹׁלֹמֹה אַרְבָּעִים אֵלֶּף
אֲרוֹת סוּסִים לְמֶרְכָּבוֹ וְשְׁנַיִם־עֶשֶׂר
אֵלֶּף פָּרָשִׁים: וְכָל־כֹּחַ הַנְּצִיבִים הָאֵלֶּה

הוא מפלח בקל עבר
פֶּרֶת מִתַּפְסַח וְעַד עֵזָה
בְּכָל מַלְכֵי עֵבֶר פֶּרֶת
וְשָׁלֹמָה הָיָה לָיָה מִכָּל
עֵבְרוֹהִי מִסָּחוֹר סָחוֹר:
ה' וַיֵּשֶׁב יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל
לְרוֹחֶצֶן בְּכָר הַחוֹת פָּרִי
גִפְנוֹהִי וְתַחוֹת פָּרִי
תְּאֵנוֹהִי מִן־וְעַד בָּאֵר
שִׁבְעָה כָּל יְמֵי שְׁלֹמֹה:
וַיְהִי לְשֹׁלֹמֹה אַרְבָּעִין
אֵלֶּפֶין אֲרוֹת סוּסִין
לְרִתִּיכוֹהִי וְהָרִי עֶשֶׂר
אֵלֶּפֶין פָּרָשִׁין: וְיִמָּסְכָּרִין
אִסְמָרְטִינִי

ת"א ויהי כל (סס ס)

רש"י

פסומו: (ו) ארבעים אלף ארות סוסים. וכדברי
הימים (ז' כ"ה) הוא אומר ארבעת אלף סוסים רבותיו
ארבעים אלף ארות היו ובכל אחת ארבע אלף אשכולות

ומה אמרו תפסח ועזת סוסות היו וכמו שמלך על תפסח ועל עזת כן מלך על כל העולם כולו: (ו) ארבעים אלף ארות סוסים.
ובדברי הימים ארבעת אלפים ארות סוסים פירשו ר"ל ארבעים אשכולות ובכל אחת היו ארבעת אלפים סוסים או ארבעים
אלף אשכולות ובכל אחת ארבעים סוסים ופירשו ארות אבוסים ת"י אבוס בעליו אורוה דמרחו וחסרו חכמים ז"ל כי עבר על
לא ירבה לו סוסים ופי' לא ירבה לו סוסים בשלים וכיון שלא היו לו אלא שנים עשר אלף פרשי' וחיו לו ארבעים אלף ארות
סוסים הרבה סוסים בשלים היו לו ומה שהרבה שלמה סוסים ופרשים רואה לא היתה לו שום מלחמה לא עשה אלא לכבוד
וגדולה כדי שילכו עמו כשילך ממקום למקום וגם קצת מלחמה היתה לו כשלך חמת צובה ועצין גבר: (ז) וכלכלו. והלא

רלב"ג

(ו) ויהי שלמה ארבעים אלף ארות סוסים למרכבו. הנה ארות הם
סוסים ויכלו הם הסוסים וסוסה מלכא דדברי הימים פסומו זה
המקום תנה הסוסים והלכו בו שהיו לו ארבעים אלף סוסים למרכבו
כלומר וסוסה היו עשרה סוסים בכל אבוס ולפי שכל אחד זה לבוסים ולכל

ד' (ז) וגלום סוס. כסוסים מדויקים מלעיל:

מצודת דוד
מכל עבריו אף מן המזמות שלל משל כהם וזה היו רבים הכהנים אליו
כן מלכתי שולמו מן המזמות שמשל כהם: (ז) אש. כ"ל יסע
תחת נקטו ולא דוד מנצח בקרב שונה: (ו) ארבעים אלף. וד"ס

פירוש ע"מ

יהיה דען ער הם גוועלמינגם אין אלי קענטשן נום
האקן גוואונטם אוף יענר זייט מייה פֶּרֶת פון הפסח
אונ ביו עזה אונ אלי מלכים נום זענן גווען פון יענר
זייט מייה: שלום היה מ' אונ שלום איז גווען צו אים פון
אלי זייטן פון ארזם אונ ארזם: (ה) וישב יהודה אונ
שקם יהודה אין ישראֵל זענן גווען צווא וייער
אימליכער מאן אונקער זיין וויין שקטאק אונ אונקער
זיין פייגן בום מן פון דן אונ ביו בָּאֵר שִׁבְעָה אֵלֶּימַעַן
פון שלמה: (ו) ויהי לשלמה אונ עם איז גווען צווא
שלמה פערציג מוונד שקטאלן פערד צו זייני רייט
וועגן. (אונ אין דרכי הימים שקטאלן פון מוונד
האקן ריא חקמים מפורש גווען ער האט גיהאט
פערציג מוונד שקטאלן אונ אין אימליכער שקטאל איז
גווען פיער מוונד פערד אָדֶר ער הם גיהאט פיער
מוונד שקטאלן אונ אין אימליכער שקטאל איז גווען
פערציג מוונד פערד) ושנים עשר אין צוועליף
דיא דאניי ממונים האקן גשפייט דעם מלך שלמה

אין

רד"ק

חשש כי האיל וצבי וחסור וברבורים אבוסים שהיו בשלחנו
בכל יום שהיו מביאים לו מנחה מכל עבר הנחר כי מושל בהם
היה כלומר היו יראים ממנו ומגושיו לו כל מלכי עבר הנחר
מנחה תמיד: מתפסח ועד עזה. מדינות הם בעבר הנחר ור"ל
גולקס בזה מהם אמרו תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם
ומה אמרו תפסח ועזה סמוכות היו וכמו שמלך על תפסח ועל עזת כן מלך על כל העולם כולו: (ו) ארבעים אלף ארות סוסים.
ובדברי הימים ארבעת אלפים ארות סוסים פירשו ר"ל ארבעים אשכולות ובכל אחת היו ארבעת אלפים סוסים או ארבעים
אלף אשכולות ובכל אחת ארבעים סוסים ופירשו ארות אבוסים ת"י אבוס בעליו אורוה דמרחו וחסרו חכמים ז"ל כי עבר על
לא ירבה לו סוסים ופי' לא ירבה לו סוסים בשלים וכיון שלא היו לו אלא שנים עשר אלף פרשי' וחיו לו ארבעים אלף ארות
סוסים הרבה סוסים בשלים היו לו ומה שהרבה שלמה סוסים ופרשים רואה לא היתה לו שום מלחמה לא עשה אלא לכבוד
וגדולה כדי שילכו עמו כשילך ממקום למקום וגם קצת מלחמה היתה לו כשלך חמת צובה ועצין גבר: (ז) וכלכלו. והלא

מנחת שי

ה' (ז) וגלום סוס. כסוסים מדויקים מלעיל:
ארבעת אלפים ארות סוסים ומרכבות ומנה האבוסים וזהו
כלומר וסוסה היו עשרה סוסים בכל אבוס ולפי שכל אחד זה לבוסים ולכל

מצודת דוד
(סהלים ק'): מכל עבריו. מכל ארות. אבוס בעליו
(שפי"א) כסוסים מדויקים מלעיל: פירוש. הס הנגלים מלך

נאמר ארבעת אלפים ויחזק. כי שם מנה הארות וכלן מנה הסוסים

לכומי יקרים

אויף די יערד ווערן פארלענדט פון די יערד אונ דיא יערד גלייכט
אויף אייביג. אזוי די אלע קענטשן וואס קענען אויף דיא יערד
וועלן פארלענדט ווערן אונ דיא יערד וועלן גלייכט אויף יערד
וועלן. די יערד זענן גענליכען צו שפעטן. אזוי וויא שפעטן
לייכטן נאר ביי נאכט ווען עס איז פינטקער, אזוי זענען יערן פורים
אונ זענען תורה אונ סוהן. מצות נאר ווען זיי זענן אין פינטקערן
כלה, אונ אזוי ווי די שפעטן זענען אויף אייביג אז וועלן די
יערד זיין אויף אייביג. אונ אזוי ווי נאכד אז איינער נעמט זיין
צוויין אין סוף מאכן זיי אים קאמט דיא ציין. אזוי ווען די יערד
ווערן גיהאלטן ווערן הייליג דיא ציין פון ווערן שונאים. אונ
אזוי ווי איינער מאכט אַנְדֶרֶב אים נאכד ווערן שפעטן יעדן אַנְדֶרֶב
אַנְדֶרֶב נאכד אונ דיא גרוב ווערן צוריק פיהל. אזוי אז עס
פעלן פון דיא יערד אַ אַנְדֶרֶב ווערן זיי צוריק געשונד
פיהל. דריבער נאכט דער פסוק אפילו פון דיא יערד איז נישט
גיווארן ווערן פיל אין דיא צייט פון דוד. פון דעקטענען איז
צוריק געשפילט גיווארן אין די צייט פון שלמה. וויא דער פסוק
נאכט יערד זענן גווען אזוי פיל ווי דיא נאכד. דאס מיינט מען
אזוי ווי די נאכד ווערן די גרוב באלד צוריק פיהל אזוי זענן דיא
יערד באלד צוריק פיהל גיווארן ווערן צאקהל קענטשן:

מוונד ביימער הם ער גיהאט: (ז) וכלכלו הנציבים אין

ת"א הסעודים והתען . פסחים ג :
והתען לכו . פקידה ט' עז: והתען
פסחים . זכור חיי שרה וימי ואחרי
פסח :

רד"ק
בבר ובר למעלה וכלכלו את המלך ואת ביתו למח חור וכתב
לכלכלו את המלך אמר כי כמו שזכר החסידים אמר כי ג' וכתב
יג' וכתב מאכל החסידים ובכלל הכלכלה היה גם כן מה שהיו
החסידים חסידים לאכול כמו שכתבו השעשועים והתבאר להם
והיה שם וזהו ג' וכתב לא חקר אל שלחן המלך כי למעלה
וכן את המלך ואת ביתו והם החסידים בביתו וזהו השם המלך
לא חקר אל שלחן המלך אנשים אחרים שיבואו להשיג את
החסידים: לא יעירו דבר. לא היו מחסידים דבר מכל העוה"ק
המלך חסידים ו"ת לא מנכבין מידעו ומה שכתב שזכר את
חשדו כלומר לא היו מנכבין שם ח' מביא כל אחד ואחד

אז ארבעת חלפים יצאו וכל אחת ארבעים אלף
אנשי צבא (י) לא יעדרו דבר. אפילו של מות החמה
במות הנשמים (ח) והשוערים והבן. היו נותנים
אלו הנתיבים אל המקום אשר יהיה שם המלך (י) מוחבבת
כך בני קדם. מהי חכמת בני קדם יודעים במלות
וכו' כדליתא פסיוחתא דפריה לדומה וכל הפרישה הוחת
נדגשה שם לפי משמעה (יא) ויחכם מכל האדם.
משמעו: איתן והיבן וככלה וירדד. אחין היו בני

[illegible]

היותו קלי המרון והם אשר ירכבו בהם במלחמה או יכלה בזה
ארכעים אלף אריות מוסים ומרכבו אך לא היו בהם כי אם חריצת
אלפים אריות שהיו בהם מוסים ומרכבות : (ז) לא יעדרו דבר , הוא

עשרה ענף אלה: למרכבו. פסח רכב צאלו פסח באלו: (ו) ואת
כל הקרב. עם הנחלים אלו מארלות העוידו כוכבים: לא יעידו
דבר. אלה הדברים הברך אלו: (ח) אשר יהיה שם. קובל
המסים והרכש: איש כמשפחו: כל לניח נחשו: (ט) ואלה לב.
(י) מכתבת כל בני קדם. שהיו ודעים במזלות ועומדים כעיר וס
פסעו והממנום היסודות: (יא) מאיתן וגו'. ארבעה האנשים
האנשים

אין אימליכער וועג האט גינעהעם צו דעם מוש פון דעם מלך שלמה איז דאס אימליכער מאן ווין חודש האבן גיט גינעהעם איין נאך אפילו די נאכן וועגן אים ווער האבן ווי געקען אים ווינענער: (ח) ווערעם ווערעם אין די גענעשטן אין דיא שטרוי צו די פערד אונד צו די קעש דס איין אומן קעקלן: (י) האבן די סטעם געבראכט צו דעם ארט וואס דאס מלך איין דארט איז נישט אימליכער און און:

דוד רעתירין למשלם
בעלמא דרין ובעלמא
דאמרי דמיסחא ואתגבי
על בעירא ועל עופא
ועל ריחשא ועל נוגיא:
יד ואתו מכל עממא
למשמע ית חוקמת
שלמה מכל מלכי ארעא
דשמעין ית חוקמתיה:
טו וישלח חירם מלכא
דצור ית עבדוהי לית
שלמה ארי שמע ארי
ימיה מושחו למדו
מלכא תחות אבוי ארי
ריחמא הוה חירם דדוד
כל יומיא: טז ושלח
שלמה לית חוקת
דמיסר: יז את ירעתה
דוד אבא ארי לא וכל
למבני ביתא לשמא דו
אלהיה מן קדם עבדי

יד"ק

[illegible]

כַּמֵּשֶׁת : (שז) וישלח ה' מלך זור . י' מלא בליבנה וסימן נסדר ביהחזקאל כ"ו במ"ג וסליגא האגדהא דכ"ד כוף פ' ס"א וילמדנו פ' וארח : (יז) רגלו . רגלי ק'

פצודה דול

סיפורות אלה בהם: (יד) באת בל מלכי הארץ. כי כל מלכי הארץ
היו בלתי אל שמה לבנות הכנרת ובבזבז כלו העמים אל מלכיהם
לבנות מהם הכנרת בלמה: (טו) אל שלמה. לנדר על לבו דברי
שלום ואהבה ובתנאי המלכים אלום: (יז) עד חת. להם מלך ארץ

דעם גופיי אין איז גיט צו גפלאנצט ווערן און איר
אונדז דר ערד גיבט צו חסד אונדז ער האט געטאן
אין דעם וואס איין דאס האט עס קען זיין פון איר
אונדז אין וועלכע אירט וי קען פאר אונדז אונדז
וואס איר עסען פאר אונדז זיין געטאן אין אונדז
אין אונדז אונדז אין אונדז פיש האט ער אלץ געטאן
צו וואס איינלייטע מוז : (יד) געטאן פאר אונדז אין זי
זענען געקומען פון אלי אומות צו הערן די חסד פון
שלמה האט אלץ געטאן פון אלי חסד פון דעם
לאנד וואס זי האבן געטאן זיין חסד זענען זיי

דְּבַרִּי שְׁלֹמֹה וַיִּשְׁמַח מְאֹד וַיֹּאמֶר
בְּרוּךְ יְהוָה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן לְדָוִד בֶּן
חָכֶם עַל־הָעָם הָרַב הַזֶּה׃ כִּי וַיִּשְׁלַח
חִירָם אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר שְׁמַעְתִּי אֵת
אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֵלַי אֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת־כָּל־
חֲפֶצְךָ בַּעֲצֵי אֲרָזִים וּבַעֲצֵי בְרוֹשִׁים׃
כִּי עָבְדִי יִרְדּוּ מִן־הַלְּבָנוֹן יָמָּה וְאֲנִי
אֲשִׁימָם דְּבָרוֹת בָּיִם עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־
תִּשְׁלַח אֵלַי וּנְפִצְתִּים שָׁם וְאַתָּה תִּשָּׂא
וְאַתָּה תַּעֲשֶׂה אֶת־חֲפֶצִי לָתֵת לָהֶם
בֵּיתִי׃ כִּי וַיְהִי חִירָם נָתַן לְשְׁלֹמֹה עֲצֵי

שָׁמַע חִירָם יתְּפַתְּמִי
וְשָׁלְמָה וְיֹדִי לְחֹרָא
וְאִסְרָא בְּרִיָּה וְיֹסָא
וְיִתְיָב לְדָוִד בֶּר חַפְּצִיעַל
עָמָא מִנִּיָּא הָדִין :
כִּי וְשָׁלַח חִירָם לְנֹת
שָׁלְמָה לְמִיסְרָא שְׁמַעִית
יֵת וְשָׁלְחָהָא לְנֹתִי אֲנָא
אֲסָפִיק יֵת בָּל עֲזֻרְכָּה
בְּאֻעִי אֲרִיזִין וּבְאֻעִי
בִּירְזִין : כִּי עֲבָרִי יִתְחַנֵּן
מִן לְבָנִין לְמָא וְאֲנָא
אֲשִׁינִין תִּירְנִסִּין בְּמָא
עַד אֲתָרָא דְתַשְׁלַח לִי
וְאִרְמִינִין מִמֶּן וְנָתַתְּמִיל
וְנָתַתְּ תַסְפִּיק עֲזֻרְכִי
לְמִמֶּן מִזֶּן לְאִנְשֵׁי בֵיתִי :
כִּי וְהָהָא חִירָם יְהִיב
לְשָׁלְמָה

דעם

רד"ק

על כלם וכן וזכר אמת ביד מלך אמת יצור תצדק
 ים חבון סוף: (כז) דבורות, אלה המה קורות הגדולות שקראו
 באשמותיהם ביד המושלבים: אמת בים לכן קראו דבורות ובלע"ז
 דאשמותיהם: ועצמיתם: איתרים אשליכים שכן תרבו
 וארבינו: חסן ואמר בלשון נפוח שהוא ענין מפורע השם
 לפי שהדבורות כשנשליכין איתם בים הם קשורות בראשיתם
 ונמשכותאיהם אותם לבישה חתירה הקשיש נמצעים איתם
 וזהו התנא: חסן בתי: בשכר עבדי שכרונה ויוליכום
 עד המקום אשר תציהו' בתי תאולכיהם על שוליהם וזה שכר

זו חרם: (כב) אשימם דברות. רפסמות קורא להם
 דברי הימים (כ' מ"ו) ובלשון אכסנו פליין ובלש"ן ר"ץ
 קושין כתיבם וזו הם וזו מוליין וזו פני מה' ומוליין
 אותן כמו שמוליין ספינות: עד הטקום אשר תשלח
 אלי. אשר תוריעני להביאם הם: ונפוצתים שם.
 שמעיהו קרבן ומוליין להביאם כל עץ וקץ לנלמם הוה
 קרייה ניפון. כל דבר שלם שמחלקים אותו פירקים קרייה

דילב'ג

הדבורות קשירות העצים קלחם בקלחם בלחץ שזכנו החובלים
להעבירם הם רדיל"ן בל"ז: (כג) ונפלים. ר"ל אחרי הקשרים
בדרך שהיו מוכנים לנחם עץ עץ דפני עליהם וידמה שהם היה
מגבול מלכות חירם ולזה ראה חירם להעביר העצים לשלמה עד גבול

האוינים והשונאים כאילו כלל בדבריו הפיוס והאיו יחד: (כד) והנה
הוסיף חירס ואמר שהוא יעשה כל חפצו בעלי ארזים ובעלי כרושים
ויעבירם לו הים ויוליכם אל היבשה אל המקום אשר יבחר שלמה וסם
יחיר הקשרים אשר נקשרים בהם העצים קלם' בקלסם. והנה הרמון

מצודת ציון

מצודת דוד

במו וינהג את הלא (שמות ג) תתנומו ודבר וכן ורשו כבשים כדברם

ולידון קרובים זה לזה והם מעלכם אחת: (כא) וישמח מאד. לפי שמתוך סדור דבריו הכיר חסדו בחכמתו ובד"ס מאלריך יותר ביופי סדור דבריו וקרא כאן: על העם. מולך על העם וכאז מקרא קרא: (כב) כל חפצך. מה שחללה: ובעצי ברושים. עם כי לא שאל ט

הברכות והנתיחה לעשות חסדו גם כזה: (כג) ימה. אל הים הסמוך
ד המקום אשר תזרע ושמה יצחק הקשרים לפלס ונפזרם אלו
וממש להביאם למקום הבנין: את חפצי. בעבור עלי יערי ועבודת

סדרו ודבריו וקראו: על העם. מוכן על העם והוא מקרב קרבן
(כד) כל חפצך. מה שתרצה; ובעצי ברושים. עץ כי לא שאל ט
ללכודו; ואני אשימום. ר"ל עבדי יקשרום אלו באלו להנהיגם בים
שאלו למצן ויכולו לשאת כל קורה לבדה; ואתה. ר"ל עבדך יאמר
יהוה

ע
פיר:

פֿירן אינים פֿלומר איה וועל זיי הייסן צו נויף בונדן
איינ איין האלץ צו דעם אנדערן אין וועל זייא מאכן
פֿירען אין אים אז ווי מען פֿירט שיפען ער הייסן פֿון
אונ דעם ארט וואס דו וועסט שיקען צו מיר מורדע
זיין איה נאל זייא דיר אהן ברענגן ונפֿעסס שם אונ
איה וועל זיי דארטן מאכן צו שפֿרייטן וואהה תעשה
אונ דו זאלסט זיי הייסן אוועק מראגן פֿון דארטן
אחאה אונ דו זאלסט טוהן דר פאר מוין בֿנדר גת
שם ביי דו זאלסט געבן שפֿייז צו די מאגן פֿון מוין
הו : (כד) ויהי חידוש טעם לשלמה המלך חירם גבער צו

זייער גיברייט וואסער און האט גינאנטס ברוך ה' היום
גרינקט איין נאט היינט וואס ער הט גגעבן צו דוד
איין קליין וון צו זיין איין מלך אויך דעם דאזיגן
פיל פאלק: (וב) וישלח חירם אונז חירם הט גשווקט
צו שלמה צו זאגן שבעתי איה האב גהערט דס ווס
דרא האסט גשווקט צו מיר אני אעשה איה וועל טוהן
דיין בנער בעצי אהרים מיט הערצער פון מען ביימ
אין מיט הערצער פון בוקסן ביימ: (ובג) שבי יורדי
סייני קנעכט וועלן מאכן גיערן דס האלץ פון דעם
וואלד בוז אונז ים ואני אשימם אונז איה וועל יימאכן

שלמה

כח וישלחניו ללכנו
עקרא אלפין ירחא
משפנו ירחא הו בלכנו
תרין ירחין גבר בביתיה
ואדונירם סמא על
מקנן בסין: כס ותר
לשלמה שבעין אלפין
דנמלין בכהפא ותמנן
אלפין דפמלין בטורא:

כח וישלחניו ללכנו
עקרא אלפין ירחא
משפנו ירחא הו בלכנו
תרין ירחין גבר בביתיה
ואדונירם סמא על
מקנן בסין: כס ותר
לשלמה שבעין אלפין
דנמלין בכהפא ותמנן
אלפין דפמלין בטורא:

ת"א שנים אף. ימות עז:
רש"י

רד"ק

שלמה עבר כי הגרים היו החוצבים והסכלים ואם תאמר כי
כסף העלה כס על שכר שלשים אלה מה מעל לומר חדש יהיו
בלכנו ושנים חדשים בביתו אלא נאמר כי כריתות העצים
בלכנו לא היתה בעודה קשה כמו חציבת האבנים בדר ונשואם
בכתף וכריתות העצים בלכנו לא היתה עבודה אלא אימנות
לכרות אותם ומשם היו מביאים בעגלות עד הים ועור כי הגר'
לא היו אלא משנים אלה ושלשת אלה שלש מאות
והנה עשה השבעים אלה סכלים ושנים אלה חוצבים ושלשת
אלפים ושש מאות כנצחים אם כן השלשים אלה שהיו בלכנו
בני ישראל היו זהו שם עם עברי חירם ואלה השלשים אלה
היו מתחלפים מחדש לחדש כי לא היו בלכנו מאלה שלשים
אלה אלא עשרת אלפים בחדש וכל עשרת אלפים היו בלכנו
ארבעה חדשים בשנה ושמונה חדשים בביתו הנה שלש פעמים
עשרת אלפים שלמה לאם השנה בלכנו והושלך לך בראבון
שבעין ולוי ביצד הלך בראבון בתשרי ושבעין ולוי היו בביתם
שבעין אלה בחדשיו וראבון ולוי היו בביתם הלך לוי בחדשיו
והוא היה בלכנו בראבון ולוי בביתם הלך לוי בחדשיו וראבון
ושבעין בביתם וכן לששה חדשים האחרים: (כח) שנים חדשים
חולת: (כט) נשוא סכל. ר' נשוא משא יהיה סכל שם ולא תואר או
כתרומו דנמלין בכתפא ויהיה אם כן סכל תואר לכתף

מנחת

מנחת: ונכלה הלאף בזה ד"ק בירוב ומלל דף ק"ג: (כח) שנים חדשים
מקמם פסרים כ"י: שנים חו"א ובחס חו"א: וכן כסף ד"ק כסא נמו ושנים:
והזרים. חין דלית מהריר כ"י:

רש"י

חדש אחד בלכנו ושנים חדשים בביתו: (כח) והנה היה לטריס על
זו המס כי הוא היה על המס: (כט) ויהי לשלמה שבעים אלה נשוא
סכל. סכל הוא מלא חו הוא תואר לכסול העשאל. והנה היה מספר
החולצים היה יותר רב מפני קושי החליצה וזה הכסף פס שמיחם
מחלציה עם החרדים וזה לפיכך נשואם לעשות המחלצה היו כל גרים
וממשי אלה נשואם אלפים ושלש מאות לפי מה שמה אולם שלמה
היה גרים חושבים לא גרי דק והבטיחם כחול מפני זה מתחיל בכל גבול ישראל ועל זה מתו שבעים מבי שחול ואלו שני בלכין ישראל ולפי

מצודות

(כח) בחדש. כל חודש לא עבדו כ"א עשרת אלפים: חליפות.
היו מתחלפים בכל חודש כי חודש אחד היו בלכנו ואחריו היו בני
הדסים בביתם מן הזמן שהלכו עשרת אלפים השנים והבטיחם
ואחריו חזרו הרשעונים ללכת וכן חזר הלילס: על המס. להכריח ל"א
פירוש ע"מ

אזו פיל מעין ואל קענן דונען דר פאר שלשים אלה
איש דרייסיג טוונד מאן: (כח) וישלחם ללכנוה אנן
ער המ ויי נשוקט אין וואלד צריין עשרת אלפים בחדש
צעהן טוונד מאן אין איין חודש חליפות ויי פלענן
זיך בייטן חודש יהי בלכנו איין חודש פלענן ויי גיין
אין וואלד אין צווייא חדשים פלענן וייא גיין
איהיים די צוויי חדשים דייינו צעהן טוונד מאן פון
זי אונ איין חודש אין די אנדער צעהן טוונד מאן פון
אין דעם אנדערן חודש אין אזו פלענן ויי זיך אלץ
בייטן איין גאנץ יאר וואדנירם על המס אונ וואדנירם
אזי ממונה גווען אובר דעם פס צו גובה זיין אים:
(כט) ויהי לשלמה אונ עם אי גווען צו שלמה ויבצוג
טוונד מאן וואס האבין גיטראנין כשאות פלוצר
שמינער פון דעם בארג אין שפאט אריין ושמנים
אלף אין אבצוג טוונד מאן וואס האבן אונ גהאקט
די שמינער פון דעם בארג די אלץ יענען גרים וואס

(כט) סכל. פני מלא כמו יסור סכלו מעל שטמן (פס י):
חוצב. כן קראל כריתות הסכלים ממקום גדולם כמו וכן יקב חלצו

ללכת כחדשו: (כט) נשוא סכל. היו עומדים על הכסף מלא האבנים
לכסוי יקרים

די פולות ויצן אין אראד און דרייין יך אפאל איז דר בול נאנץ
הויבן קיבס דער אנדערער פול אונ פויגט אים אעקע פון זיין
אפס. אזוי יאנץ די פולות איינער דעם אנדערין. און אזוי ווא
דיא פולות ווערין געקאנט איינער פון אנדערין אזוי ווערין דיא
געקאנטן אויך געקאנט איינער פון אנדערין. און בען וויל ווא
אויפקאנין פון ווער אפס אונ פון ווער גרויסקייט, עס יענן דא
געקאנטן וואס יענן ביינע אונ קעמט גים פון פול. דא הקב"ה
הם זיי געקענט ריכטונג אונ קעמט, דיא קעקאנטן יענן געקענט
ביי אלע געקאנטן. אזוי ווא פירע הם געקאנט צו יופס ווען ער
האט אים געקאנט גרויס מאכין. ווייל איך זעה אז זיין חקקה
איז גים פון פול נאר פון הקב"ה וועט דיר קיינער גים קענא
זיין דריבען קען איך דיר גרויס מאכין אויף דעם זאגט בעלבים
דאס זאגט אונ דר פסוק דיר נתן חקקה לשלמה, ווייל די חקקה
פון שלמה איז געקענט פון הקב"ה גים פון פול, דריבער איז געקענט
שלמה צווישן דיא צוויי פלכים. אונ היינט האט גים קעקאנט געקענט
אויף שלמה נאר ווא האבן געקאנט צווישן זיין איין פאקטירינג
אויף שייח:

פון
שלמה

לְבַד מִשְׁרֵי הַנְּצִיבִים לְשִׁלְמָה אִשְׁרָה
עַל־הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת הָרָדִים בְּעַם הָעֵשִׂים בַּמְּלָאכָה:
לֹא וַיָּצוּ הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת
אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיִסֵּד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית:

לְבַד מִרְכְּנֵי אִיִּשְׁתְּרִינִי
דְּמִסְנָן עַל עֲבִידֵיהֶם
דְּשִׁלְמָה חֲלָמָה אֲלָפִין
וְחֵלֶת מֵאָה דְּמִפְּחִין
בְּעֵקֶם אֲדָרָה
בְּעִבְדֵיהֶם: לֹא וַיִּסְעוּ
מִלְכָּה וַעֲקָרוּ אֲבָנִין
בְּרִבְרֵן אֲבָנִין וְחָרָן
לְשִׁכְלָא בֵּיתָא אֲבָנִין
פַּסְיִין

רד"ק

קמץ בספרא

רש"י

ויהיה ענינו נושא בסבל כמו שאמר במשקל אחר והנושאים
יוראו וקראו הכתוב סבל או סבל לפי שהוא נושא המשא
בכתפיו ואם יהי' חסבל תואר לאדם כמו שאמר בדברי הימים
שבעים אלף נושא סבל יהיה ענינו בזהו"ו וי"ו נושא וסבל כמו
שמש ירח ופירוש נושא נושא ומסיע האבנים בהר ממקום
למקום וסבל סמביא האבן בכתפיו עד המקום אשר היו באים
שם והעגלות שלא היו יכולין לעלות בהר ואלה שבעים אלף
שמונים אלף מן הגרים מן האומות כמו שאמר בדברי הימים
שספר שלמה הגרים ומצאם מאת רחמישם אלף ושלשת אלפים
ורש מאות ועשר שבעים אלף נושא סבל ושמונים אלף חרוב
בהר והשלש אלפים ורש מאות מנצחים להעביר את העם כמו
שאמר הנה הרודים בעם אלא ששם אמר שלשת אלפים ורש
מאות והנה אמר שלש אלפים ורש מאות ואלו השלש מאות
היתרי שבנצחים היו על שלשת אלפים ורש מאות והיו
מנצחים על מנצחים כמו שפירשנו ונוגשי' (ל) ויסיעו .
כהרגמנו ועקרו צוה לחוצבי בהר שיוצבו ויסיעו מן החר
אבני' גדולות ואלו היתר היתר אותם הם שאמר עליהם אבני עשר
אמות ואבני שבעה אמות ולשאר הכבדים יחצבו אבנים קטנות
וזה הנקראים אבני גזית וכן אמר בסמוך במלמלה אבני יקיר'
במדות גזית ויהיה אבני גזית חסר וי"ו והשמש כמו ששם ירח
ופירוש אבני' גדולות ליסוד הבית ואבני גזית לשאר הבנין
במלמלה ואבן גזית היה ידוע בנייהם מדרת כמו שאמר בסמוך
במדות גזית כמו שהיה ידוע בימי חכמי המשנה מדרת הגזית
חמשה שפחים אבל של שלמה היו יותר גדולות אבל מדר
ידועה היה להם יקרות . כבירות ואף על פי שאמר אבני
גדולות חסרי' במאמר יקרות שהיו כבירות בכשא כי אותן הם
ביבית ליסוד מן הקל' וי"ו אבני יקיר' תרגם יקרות כמסמנו
כי היו חסבי האבנים בהר ידוע שהיו אבני טובות ויפות
מהפחצבים והאחרים לפיכך היו יקרות כי לא היו נמצאות אלא
כבדות : אבני גזית . נפסלות ומסותות ואם תאמר והרי
שכל כרול לא נשמע בבית כבדותו אלא שהיה מסתת מנחון ומכניס וכוונת מנפנים כך מדרש בסוטה :

רד"ק

שהיו מחזיקים לחצות עולם ולשכור מים לבית הס' כמו שמוכר
בספר יוסעפ היו מוכרים מפני זה לעשות זאת המלמלה והנה ששם
מאות הכבדים הם הלגים שכל אחד מהמטרים הרודים בעם
העושים המלמלה והמטרים הסס היו שרי הלגים' ר"ל צימנים הלגים'

מצודת ציון

(סס ה') : (ג) משרי הנצבים . כמו משרים הלגים : חרדים .
המטולים ונוגשים : (נא) יקרות . כבדות ומקשות : גזית . מלשון

ממקום המחלף אל מקום הכני' וד"ה נאמר שנושאי הסבל
והחלצים כהר היו גרים ויפסן שהיו מהנצבונים : (ג) לְבַד .
המספר הזה הים לנד השירים הממונים על המלמלה שהיו שלשת
הנוגשים הם הנה היו ממונים על הנוגשים בעם עושי המלמלה :
(נא) ויסיעו . מ"ו ועקרו : יקרות . על כי אבנים קטלות טובות
לסוד הכני' : אבני גזית . כמו ואבני גזית וי"ו מסותות שבות
ששמים ולגות האיות כלפון היות לאות לבנות מכן כותלי בית ממעל . ואל
הוא כלל חסרון הו"ו ועל אבני כיסוד ואמר ששם הסס
אבני גזית עם ששין מהדרך להקדיש אבני כיסוד הנכסים מעין האדם
אם יהיו גזוזות או עקומות ועקומות מ"מ שלמה בנזהר לבו הקפיד
פירוש ע"מ

שְׁלֹמָה : (ו) לְבַד מִשְׁרֵי הַנְּצִיבִים חוץ מן די האבן ודיא
קמונים וקאם וְעָנָן וְעָנָן צו שְׁלֹמָה וְעָנָן קמונה
גווען אויף דר קלאַכּה . די וְעָנָן גווען שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
דְּבִי מוּוּנָד אין דְּבִי הונְדֶרְעֶם מֵאֵן הִירִידִים בְּעַם וְעָנָן
הָאָבֶן באַצוּיִיגֶען דָּם פֶּאָלֶק וְעָנָן הָאָבֶן גִּטָּאן דיא
קלאַכּה אין אַיִקְלֶעכֶר פֿון די דְּבִי מוּוּנָד אין דְּבִי
הונְדֶרְעֶם מֵאֵן הָם גִּטָּאם צו שְׁאָפֶן אויף פֿונְף אין
פֿערֶצִיג מֵאֵן : (לא) וַיָּצוּ הַמֶּלֶךְ אֶת דָּרָךְ קֶדֶךְ הָאֵם
אומה

לכ ויפסלו בני שלמה ובני חירום
והגבלים ויכינו העצים והאבנים
לבנות הבית: ויהי בשמונים שנה
וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל
מארץ מצרים בשנה הרביעית
בחדש זו הוא החדש השני למלך
שלמה עלי ישראל ויבן הבית ליהוה:

פסליו: יב ופסלו
אך דיכלי שלמה
וארדילי חירום
וארנוכלי ואתקינו
אעא ואבניא למבני
ביתא: א ויהוה בארבע
קאה וקמן שני למסך
בני ישראל מארעא
ד מצרים בשנה
רביעית בחדש זו
נציגא הוא ירחא הנניא
למסך שלמה על
ישראל ובניא ביתא קדש
ת"א ויהי בשמונים ואלף השנה ב' ו
יא מלכו (כ"ה):

רשי

(לב) ויפסלו: זהבנים. והגבלים. אומה ששמה גבל
ונקראים לסתת אבנים ולבנות כמה שנאמר (ביחזקאל כ"ו
ט') גזור זקני גבל וחכמים היו כך מחזיקי דבך: ויכינו.

לשון הזמנה:
ו (א) בחדש זו. הוא חיר דלות ביה זול לחילוף וכן
תרנס יונתן זו לנניא: הוא החדש השני.
למנין החודשים שהרי יוסף ראש השנה לחדשים: למלך
שלמה. מוסב על השנה הרביעית רביעית למלכות שלמה
וכן הוא אומר בדברי הימים (ב ג') ויהל לבנות שחר
למלך שלמה. שפמו לשנה הרביעית לא לחדש השני שזכר

ככלי כדלך כדקדק שתינה ישרות השטחים ונלכות האיות כחללים
זה שלמשה כי בזה יוסף הכני ויחר קיים: (לב) ויפסלו בני שלמה
ובני חירום והגבלים. ר"ל כי אחר שחלבו הכהנים חלו החוזרים
בכר פסלו בני שלמה שיהי משראל החכמים בואת המלכה והיו
שמהם גם כן אוננים לנשות המלכה מבני חירום ששלח אל שלמה
לנשות המלכה עם הגבלים והם מוסב גבל היו מוסב בקריא בואת
המלכה ולה עזרו יחד כס והם גם כן מקנו העלים ששלח חירם

מצורת דוד

לה כדכין בית ה': (לב) ובני חירום. כי גם חירם שלח אליו אומנים
ו (ה) למלך שלמה. חזון הוא על שנה הרביעית: ויבן. כהחיל

ו (ה) וי. ענין זוהר ומונה כי מונה גזדו (ש"ב כב) תרגומו מיו
יקריש וחודש חיר קרא זיו ע"ש זוהר הפסחים והכללים

פירוש ע"מ

אוקה גבלים דען וייען בקי גווען אום צו האקין
שמייער אין באוון גבייען תכינו העצים אין זיי האבן
אוגבריים די העקצער אין די שמייער צו באין דם
בית המקדש:

ו איהי אום עם איז גווען אין פיער הונדערט אין
אקציג יאר ארום לצאת דם די בני ישראל וענן
ארום גנאנן פון דעם לאנד מצרים בשנה הרביעית
אין פערדן יאר החדש ו אין חודש אייר אום דרום
נוערט דער חודש אייר אן גערופן זיי דען זיי איז
טיימקש לוסער אום אין דער צייט איז פאר האנדן
לוסערקייט צו די ביימך ווארום זיי בלוען אום דר
צייט הוא החדש השני דם איז דר איז דער אנדערער
חודש צו דער צאל פון די חרשים ווארום פון גיסן
הייבט קען אן צו רעבינין דיא חרשים. איז גווען
אין דעם פערדן יאר לילוף שלמה דאם שלמה האם

רדק

באותו החר וכל דבר שאינו נמצא יקרא יקר: (לג) והגבלים.
אובנין ידועים לפוסל האבנים בסדה הצריכה לקיר הוא כענין
גבול שנותניו גבול לאבן בפסלים אותה ויש מפרשים אנשי גבל
כי אותם היו אובני אבן מוכים כמו שאומר זקני גבל וחכמים
היו כך מחזיקי דבך. וינתן תרגם וארנוכליא וכן תרגם
ולגרי' ולחוצבי העבן ולארנוכליא ולפסלי אבני אבן כן לרבריו
יהיו הגבלים ובני הקיר תרגם בני שלמה ובני חירום ארדילי
הם האומנים שיש אומנים אחרים החתיתם ובני
שלמה ובני חירום כולל פוסלי האבן ופוסלי העץ: (ה) בחדש
זו. הוא חרש אייר שהוא שני לחדשים כי גיסן ראש לחדשים
ונקרא זוי כמו שפירשו רבונונו ו"ל דאית בית זיוא לאילני
פירוש זוהר הפסחים והגבלים וכן תרגם יונתן בית זיו נציא:
החל הסכך אליו וכמותו רבים כי בשנה הרביעית למלכותו החל
רלב"ג

ופסלו אותם כדקדק שיהיו נכונים לבנין הבית כוללת תפון אחר וזם
כלו היה כששה חזן מהכית כמו שלמך אחר זם ומקומה והגבול וכל
כלי כדלך לה כשם בבית כהכנסו וזהו אן כן להורות על שלמות הכית
ולזה לא בא שם לבנין דבר יהיה חסר לתפון אחר וזלת הכנים:
(ה) בשנה הרביעית כדמש זיו הוא כדמש השני למלך שלמה על
ישראל וגו'. ר"ל כי בשנה הרביעית למלך שלמה על ישראל כדמש
השני ממנה וזוא חרש אייר חל שלמה לבנות הכנים וכן כחוב כספר

מצורת ציון

גזיוה ו"ל מסתחפות ציוש: (לב) ויפסלו. ענין השולח יחלקת
פני הכהנים כמו פסל ק' (שמות לד): בני. אומני בנין: הרבילים.
אנשי גבל כסיו אומנים בקריא כמ"ש וקני גבל וגו' מחזיקי דבך
(יחזקאל חו)

ו (ה) וי. ענין זוהר ומונה כי מונה גזדו (ש"ב כב) תרגומו מיו
יקריש וחודש חיר קרא זיו ע"ש זוהר הפסחים והכללים

פירוש יקרים

וא יהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל
וגו'. דר אהבת יונתן פקדנן צו גיס דאקן מיר וויסען
דעם צאהל יאקריין פון די צייט וס די ידיו וענין ארום גנאנן
פון מצרים. עם איז נגנזו אין פסאק זאל שפיין דאם איז דער
פערסער יאקרא ויאל שלמה איז גוואקן אפלק. אום אורק שלמה
אלין איז אוראנדער פר וואס קם ער געווארן מיט דעם מלך
אנהייבן באהען ביו דעם פערסין יאקרא פון זיין מלכה פר וואס
קם ער גיס אנהייבן באהען דעם בית המקדש באקד ויין פון פאסר
דרד איז גישפארקען. עם איז דאק גווען אלץ אנגעבריים צום
בית המקדש. וי עס שפיין אין פסאק נד"ה א כסו. דר הדין
איז דער מדרש ואנש עם שפיין אין פסאק יהי קרב יהי בלך
יום אחר. יהי קרב. עם איז גווען אקענד דם פייגס מען דעם
משקן וס משה רבינו האם גימאכט. יהי בלך. עם איז גווען
פריא דם פייגס מען דעם בית המקדש וס מלכה קלמאם. עם גימאכט.
יום אחר. אקענד פאג דם פייגס מען דעם בית המקדש וואס
עזרא קם גימאכט. ווארום משה רבינו קם גימאכט ב' אקף שנים

גימניגט אוקר די ישראל גבן בבית לה האם ער אן

וי: ב ובינתא די בנא
מלכא שלמה קדם וי
שתינ אמין אורביה
ועשרין פותנה ותלתין
אמין רומיה: ג ואולמא
על אפי היקלא דבינתא
עשרין אמין אורביה על
אפי פותנה דבינתא עשר
אמין פותנה על אפי
בינתא: ד ועבר דבינתא

ב וְהָבִית אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
לְיְהוָה שְׁשִׁים-אַמָּה אָרְפוּ וְעֵשָׂרִים
רָחְבוּ וְשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ: ג וְהָאוֹלָם
עַל-פְּנֵי הַיָּבֵל הַבֵּית עֵשָׂרִים אַמָּה
אָרְפוּ עַל-פְּנֵי רֹחַב הַבֵּית עֵשָׂר בְּאַמָּה
רָחְבוּ עַל-פְּנֵי הַבֵּית: ד וַיַּעַשׂ לַבֵּית

ת"א ובינתא וימא בנ מלכא די בנא
לח מלכא די: ויפס לביס.
מנחום פו:

רש"י

השני בשנת ארבע למלכותו: (ב) ששים אמה. ההיכל
והדביר יחד: (ג) והאולם על פני. לפני ההיכל
בכניסתו: ארבו על פני רוחב הבית. אורך האולם
לרחבו של ההיכל מן הכפון לדרום כל מדה היתירה קרויה
אורך והפחותה קרויה רוחב לפי שהיכל מדה מן המזרח
למערב ויתירה קרויה אורך ואולם שמדת מלפון לדרום
יתירה זו קרויה אורך מן הכפון לדרום ומן המערב
קרויה זו רוחב: על פני הבית, לפני הבית ללד מזרח

ארבו בלשון המקרא אולם מה שנקרא בלשון הגמרא בית שער: ארכו
רחב והנה אורך האולם לרחב הבית: על פני הבית, שלא היה
ר"ב

בספר דברי ימינו ששים אמה ועשרים אמה והוא כפל גובה הקדש
וקדש הקדשים: (ד) ויפס לבית חלוני סקופים חלונים פנישו
כ"ל שהיו רחבים מבחוץ ולרבים מבפנים לזכות שטיי לזיך לאורה
אלא כי זה דרך דרש כי ככל התבאר במנחת כחמשים הסקופים כי מפני
היות החלונות רחבים מבחוץ וסלונות בשפופ ירכה יוחזר האור היותם גס כן
כמו שזכר אחר זה ולפי שקומת הבית היתה ששים אמה כמו שקדם
הנה היתה אמצו וסדרות בלחיים כוונת אל מקדש בית היו בה קולות
מזרים והנה היתה התקרה התחממה לעשרים אמה גובה כי
זהו יסוד כפלו בלחון וכוונתו וכוונתו מול ששים אמה ששקן

מצודת דוד

לכנות: (ב) והבית: ב כלל ההיכל עם בית קדש הקדשים:
ארבו: מנוחם למעמד: (ג) על פני ההיכל. למזרחו של ההיכל:
רוחב: אורך האולם מול רוחב ההיכל ששים מול עשרים: על פני

פרושי

גהוין צו ביען דעם בית הירקדש צו גאט: (ב) והבית
אונ דער בית המקדש וואס דר מלך שלמה האט
גיבואט צו גאט איז גיווען ששים אמה ארכו וועקציג
אייילן ויין לענג וועשרים רחבו אין געוואקציג אייילן ויין
ברייט וועשרים אין דרייסיג אייילן איז געווען גיין הוה:
(ג) והאולם אונ דאס פיער הויז איז געווען פאר דעם
היכל פון דעם בית המקדש בלומער פון דעם ארין
גיין פון דעם היכל איז געווען ששים אמה געוואקציג
אייילן ויין לענג על פני רוחב הבית פון דער ברייט פון
דעם בית המקדש בלומער די לענג פון דעם אולם
איז געווען צו דער ברייט פון דעם היכל דהיינו פון
צפון קיין דרום די גרעסטו מאס נועקט אן גערופן
די לענג ווייל ביי דעם היכל איז די גרעסטו מאס
געווען פון מזרח קיין מערב נועקט דם אן גערופן
געווען פון צפון קיין דרום וועקט די לענג אן גערופן
די ברייט שער באהה רחבו צעהן אייילען איז געווען ויין
ברייט פאר דעם בית המקדש ארום צו קיין מזרח

קמץ בדיק

רד"ק

לכנות כן כתוב בדברי הימים ויהל לבנותו בשנת ארבע
למלכותו: ויבן הבית, החל לבנותו: (ג) ששים אמה
ארכו. כל הבית בין הדביר וההיכל כי ארבעים אמה היה
התיכב באורך והדביר עשרים אמה באורך וכן ברוחב במדת
הבית מרובע היה הדביר: ושלוש אמה קומתו. ודבריו הימים
והגובה מאה ועשרים הקרוב אלי בזה כי על האולם לבד אשר
שהיה גבוה מאה ועשרים והגובה הזה היה לו עם העליות שעליו
כי בספור מדות האולם אשר והגובה מאה ועשרים ועוד אמה שם
על האולם וגובהו ועליותיו ואם העליות היו על כל הבית כמו שראו
פדבריו רבותינו ו"ל יהיה מה שאמר שם והגובה מאה ועשרים
עם העליות של הבית והיה גבוה הבית מן הקרקע עד הסקופ
שלושים אמה. וגובה העליות ששים אמה: (ד) והיכל. נקרא
על פני רחב הבית. כי השפה הגדול אשר יקרא אורך והקפן

דברי ימינו: (ב) והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה
ארכו. הכה זה הבית כלל מקום קדש הקדשים ומקום הקדש והנה
מקום קדש הקדשים היה לפנים לפתח מערב אולם וזהו הבית עשרים
אמה ושם היה ארון בית ה' והכרעיים אמה הגמולות הם מקום
הקדש ושם היה הסלון והמזבח ומזבח הזהב וזהו הים גס כן
היה דבר המעשן ששה משה: (ג) והאולם על פני היכל הבית.
ל"ל ללד המזרח ממנו והנה היה ארכו דבק לרחב ההיכל שהוא עשרים
אמה והיה נמשך ברחב עשר אמות עד שהיה הארון בין האולם וההיכל
והדביר ששים אמה ועשרים אמה רחב, והנה קומת האולם נחבאל

מצודת ציון

הנכחים אל צדקן: (א) והאולם. הוא כמו בית שער:

לדקומו יקרים

בשנייה קיום אמתם פי יעבור ואשמוך בלילה. מויענר יאחר
אין בייא הקב"ה אמת, נאר גיט גאנצע מויענר יאחר. נאר
אמייל פון דיא גאנצע קדש צו צום מאג, דער שויל איז פערציג
אמא אונ דר סאג אליין. דאס הייסט גאנצע מעת לעת. איז
נאר גיין הונדערט מויענר אמייל יאחר. אמתאנער מעת לעת איז
פיר הונדערט אמייל יאחר. דריבער זאגט דר פסוק יהי ערב.
עם איז גינאנער זאגט, דס איז דר אנהייב מעת לעת, דס משה
גימאכט דעם משקל ווארדט דר אנהייב מעת לעת לעבונגס מען
פון די צייט ווס דיא ווען ארום גינאנער דאס גאנצע מויענר אונ
אז עס איז אמייל גינאנער פיר הונדערט אמייל יאחר פון דיא
צייט וואס דיא ווען ארום גינאנער פון מציבים. דאס איז
אמתאנער מעת לעת. יהי בוקר. איז גינאנער פרא. דס שלמה
גינאנער דעם בית המקדש דריבער האט געזאגט מויענר ווארדט
ביו צום פערשטן יאחר פון ויין מלוקה עם ואל ווערן פיר הונדערט
אמייל יאחר, אונ דריבער מויענר אמייל פון די צייט ווס דיא
ווען ארום גינאנער פון מציבים. דער בית המקדש פון

די לענג אקר ביי דעם אולם איז דיא גרעסטו מאס
די ברייט שער באהה רחבו צעהן אייילען איז געווען ויין
ברייט פאר דעם בית המקדש ארום צו קיין מזרח
וייט: (ד) ויפס לבית חלוני סקופים חלונים פנישו

חֲלוֹנֵי שְׁקָפִים אֲטָמִים: וַיִּבְנֶן עַל־קִיר הַבַּיִת יָצוֹעַ סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכָל וּלְדָבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב: וַיַּיְצוּעַ הַתַּחְתָּנָה הַמִּשְׁבָּאָמָה

וּמִחֲצֵיקָא קַחֲוֹר קַחֲוֹר: ת"א הַיְצוּעַ הַתַּחְתָּנָה: מִשְׁבָּא סָבִיב מִן: יָצוֹעַ קִיר הַיְצוּעַ קִיר

רש"י

רד"ק

משוך סבבן אלא היה דבק בבית כל פניו ועל רחבו צריך לומר זה: (ד) חלוניו כמו חלוניו כפי נספיו נעמנים כמו נספים אנשי מחקק על הקיר חוללת רבים כמו שכתבנו בספר ככלל: שקופים אטומים. הרגם יונתן פתחון מנליו וסריתן מלברא והוסף בו עוד ותפן כלפנים בית אבנה רישו שרית ארואי ובדברי רבותינו ז"ל בהפך זה שקופי אטומים שקופים מבחין ואטומים מבפנים לא נארה אפי' צריך כלומר רחבים היו מבחין וצרים מבפנים הפך מנה עתה לומר שאינו צריך לאור העולם: (ה) יציע סבב. הוא הנקרא צלע ונקרא תא ונשה סבב כל הבית סבב ההיכל וסבב הדביר מבחין אלה וזאמס וקרא אותם צלעות כי בשלשה שמות אלו נקראו ואחריו כן אוסר איך בנה אותם עם קירות הבית סבב ואמר כי מנרית נקן לבית חוצה חוצה רוצה לומר כי קיר הבית היה רחב מהמטה והלך ומצד כלפי חוץ כנגד ההואם לסיפק הוציע ההתחנה והשם באמה רחב וקרוי ההתחנה שהוא קרקע ההיכלות היה כונה מצד הבית כל קיר הבית אמה אחת וכל איתה אמה לא היה בנין כי הלה הוציע תמיכה היות והוא קיר הבית אמה מצד שתי אמות ונשמה אמה אחת כל ג' חצי' הוציע ההיכלות שהיה חמש אמות והיו הנדנריו' שהוא אוסר ונתן לבית חוצה רחב ההיכלות שש באמה רחבה עם האמה שמוספה ברחבה בקיר הבית וקרוי ההיכלות שהוא קרקע העליונה שהיא השלישית היה שמה על קיר הבית אמה אחת רחב העליונה שבב באמה רחבה כי שתי אמות מוספות ברחבה בקיר הבית נהג קיר הבית העליונה היות צד פמה שהיה למטה בהתחנה שתי אמות וכל זה עשה כדי שלא יאחזו קירות ההואם בקירות הבית בחורים שיעשו בקירות אלא על הבנרעות היו נהנות

ללד חוץ: (ד) שקופים אטומים. רבותינו פירשו שקופים לשון ראייה ופתיחה והשקפה פתוחים מבחין ואטומים מבפנים קצרים מבפנים שלא כדרך שאר הלחות הארות העשויות למחור להראות שאינו לרף לאורה: (ה) יציע. אטומי"ן כלל"ו וכלשה שמות יס לה. יציע. תא. כלל. כך מפורש בנבא בחרא: את קירות הבית סבב. כלומר כנגד ההיכל וצית קדשי הקדשים הוא הדביר עשה לעלות מבחין לדרוס ולמערב ולשון. וסוף הדמקה הוא פירוש נראה. וכן על קיר הבית המוך לקיר הבית יציע סבב. כיצד עשה את קירות הבית להיכל ולדביר עשה לעלות: וייעש. כמו עשה. וכן ויהי לי ליטועה (מכות ט"ז ב') כמו היה לי ליטועה: (ו) הוציע ההתחנה. בכל רוח רוחה היו החאים בלבה זה הלה ומדת ארבו לא נחמרה כאן ובמסכת מדות טענו שלבים ושמה החים היו חמשה עשר בלפין חמשה על גבי חמשה וחמשה על גביה וכן בדרוס. ושמנה במערב בלבה על גבי בלבה ועטם על גביהם ההתחנה חמש והמלכות שש והעליונות שבע למה כי מנרית נקן לבית סבב חלה. קומת התא חמש אמות וכשעלה כותל ההיכל חמש אמות גורע את עוביו. וכנס בו חמה לפנים והגיע על אורה כינסה ראשי קורות גג עליית התא שהיה קרקעית לאחצית. וכשעלה עבר כנס אורה להגיע ראשי קורות

עליות האמלעות שהיו קרקע העליונה נחללת אמלעות

מנחה שי

ו' (ז) קצרים. ת"א חמשה: (ח) יציע ק: (י) הוציע. חמשה ק:

שעשה משה כקוי ויחר מחדד כן היה צום הננין:

רלב"ג

מנחה שד

מצודת דוד

(ד) חלוניו כמו חלונות: שקופים. ענין השנים כמו ויבנה חלונות (כז): אטומים. פתוחים כמו אטום הונו (אטום גז) קיר. כותל: יציע. שם חדר עם ונקרא יציע ונלע יציע היה נקרא ש"ס שהוא מקום ליש וללע היה נקרא ש"ס שהוא כלל הבית: ולדביר. בית הק"ק קרוי דביר ש"ס כשהוא על משה וקף העליונה כשהפסוק ביה להיכל קרוי דביר כמו בית הק"ק: מנחה:

דבית. נמשך כלפי המזרח: (ד) שקופים אטומים. ר"ל פתוחים במחיצה בעירה כמזכיר וכו' לא להשקף דרך פס יוסף כי היו פתוחים: (ה) על קיר הבית. ר"ל במנחתו ומשפחתו לא קיר הבית: יציע סבב. והוא נוסף לקירות הבית אשר היה סבב ההיכל מלפון ומדרום ושהם סבב הדביר מלפון וממערב ומדרום חללים כמק המלכות כלל סביבם: (ו) הוציע ההתחנה. היציעים שהם אשר היו סבב בלבות החומות היו מילבים החתים ונשים ולבשים תפרות הסתמים היו לפנות הבנים ותפרות הסתמים בלבות כללית חמש אמות: והאחר וכלביתם החמש היות הניחו קרוי תפרות הסתמים שהם לפנות הבנים: א"כ נחמנו הבנים אמה אחת של כניסה הכותל ונמנו כן פתחו אמה בלבות עשר אמות ועל כניסה החמש היות הניחו קירות תפרות הסתמים שהם לפנות הבנים ונמנו כן פתחו אמה בלבות חמש עשר אמות: למה על כניסה החמש קירות תפרות הסתמים וזהו שזכר כי מנרית נקן לבית סבב חלה וכו' למנוח הבית מלד חוץ

לפנות הבנים ונמנו כן פתחו אמה בלבות עשר אמות ועל כניסה החמש היות הניחו קירות תפרות הסתמים שהם לפנות הבנים ונמנו כן פתחו אמה בלבות חמש עשר אמות: למה על כניסה החמש קירות תפרות הסתמים וזהו שזכר כי מנרית נקן לבית סבב חלה וכו' למנוח הבית מלד חוץ

פירוש ש"ס

לקימו קירות

לשמה איז ג'שפאקין פיר הנהגות פ'ם ציקון ואחר. ויבנה יאחר איז פ'ן ג'ירין איז בבל. איז ג'יראין פיר הנהגות אבצ'י יאחר דם איז ג'אבאלקט ג'עת לכת פ'ן קאן פ'ן איז ש'ן ג'יראין אנאג'ער מ'עת לכת פ'ן ד'ן יציע וס' ד'ן יציע ונלע יציע ג'אבאלקט פ'ן פ'צ'ים. דם ה'יפס יוס אחר. איז פאק. דם עזרא ג'אבאלקט דם אג'רין בית המקדש:

ל'ו פ'ענסקטער פ'לוקר ער'הט זיי ג'מאכט ב'רייט פון אוס'ענווייניג און ש'קאל פון אוג'ווייניג ניש וויא אנד'ער פ'ענסקטער ווס יע'ן ג'מאכט פון לייבקיין וועג. צו ווייניג אז נאם ב'דארף ניש האב'ן קיין לייבט פון די פ'ענסקטער: (ה) ג'בן און ער'הט ג'יבאלקט ביי ד'ער וואג'ט פון ד'עם בית המקדש יציע סבב איין קאמ'ר ארום און ארום. דו קאמ'ר דם ג'יהאט דרייא ג'עמ'ן יציע און תא און צלע את קירות ביי די ווענט פון ד'עם הו' ארום און ארום צום היכל אום צום קדש קדשים ונש' צלע סבב האם ער ג'יבאלקט קאמ'ערן ארום און ארום פון אוס'ן ווייניג ד'רייט צוא דרום וייט און צוא נאג'ר וייט: (ו) הוציע ההתחנה דו אנאג'ער יציע קאמ'ר חמש פאק רחבה איז ג'ווען ג'ענ'עק איילען איר ב'רייט והתחנה און

ג'עמ'ן יציע און תא און צלע את קירות ביי די ווענט פון ד'עם הו' ארום און ארום צום היכל אום צום קדש קדשים ונש' צלע סבב האם ער ג'יבאלקט קאמ'ערן ארום און ארום פון אוס'ן ווייניג ד'רייט צוא דרום וייט און צוא נאג'ר וייט: (ו) הוציע ההתחנה דו אנאג'ער יציע קאמ'ר חמש פאק רחבה איז ג'ווען ג'ענ'עק איילען איר ב'רייט והתחנה און

נִשְׁמַע בְּבֵית בְּהִנְתּוֹ: פֶּתַח הַצֶּלַע
הַתִּיכְנָה אֶל־פֶּתַח הַבַּיִת הַיְמָנִית
וּבְלוֹלִים יַעֲלוּ עַל־הַתִּיכְנָה וּמִן־הַתִּיכְנָה
אֶל־הַשָּׁלֹשִׁים: וַיִּבְנֶן אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ
וַיִּסְפֹּן אֶת־הַבַּיִת גָּבִים וּשְׁדָרָת

לֹא אֲשַׁתְמַע בְּבִיחָא
בְּאֶתְרֵי הָאָרְעָא: ח פֶּתַח
דְּמִזְרִיחָא אֶרְעִיחָא
פֶּתִיחַ לְעֵבֶר בִּיחָא
מִמִּינָא וּבִמְסָבָא
סֻלְקִין מִן אֶרְעִיחָא
לְעִילִיתָא בְּאוּר
מִצִּיעִיתָא: ט וַיִּבְנֶן יֵת
בִּיחָא וַיִּשְׁכַּלְהִי וַיְכַלֵּהוּ
יֵת בִּיחָא בְּהִנְתּוֹכִין

רש"י

רר"ק

(ח) פתח הצלע. הצלע מלרע: אל כתף הבית הימנית. אינו
אומר שהצלע הייתה פתוחה לבית אלא אומר כי הפתח שהיה
בין התחתונה לתיכונה היה לרוח דרומית של הבית. וכן מח
שבין התחתונה לעליונה הפתוחים היו לצד רוח דרומית של
הבית והנה אומר שהיו הצלעות פתוחות זו לזו ועתה אומר במח
היו עולים מס' זור לא במעלות אבנים ועצים אלא בלולים.
ובלולים כתוב בוי"ו עם הרגש ובלול הוא עמוד חלול עשוי
מעלות סביב והעל' בו עולה דרך היקף והיורד בו גם כן יורד
דרך היקף עד חרגם וינהג ובלולים ובמסכתא וכן חרגם חסמק
תרעא דמצינא' ארעיתא פתח' לעיבר ביתא מימנא ובמסכתא
סלקין מן ארעיתא עיליתא באורה מציעיתא ויש לפרש לול
אורה כלומר דרך אורה היו עולים מזו לזו ובדברי רבותינו
ז"ל לול הפתח מבית לעלית: אל השלשים. אל הוציע השלישית
שהוא העליונה ואומר השלשים כלשון רבים כי רבים היו
היציעים סביב כל הבית מחוץ משלש רוחות דרום ומער' וצפון:
(ט) ויבן את הבית. בנה הבית וכלתו תחלה ואחר כך ספן
אותה כלומר כל קירותיו בנה תחילה ואחר כך הניח הקורות
שהוא הספן: גבים. שתי הקירות קרה הבית התחתון הוא
הקרא גבים ולמעלה מאותה הקרה אחרת מאויים וכן חרגם
יונהג ושליל ית ביתא בהתחילין ועילא מנהגן סדרא דריכסת
ריש' שריית ארזיא ושריית פירשו קירות כמו בצל קרתי
תרגמו בשלל שריותי ופי' גבים כמו עשה הנחל גבים שהוא
הפירות והקירות והם היו מצויירות בהתחילין בדמות גבים וכן
יהי' פי' כהן שחתם עשרה אותה הקרה כבין כהן כהן בדברי
רבותינו ז"ל שלשה נובבין את הקוטה ופירשו כמו כופסין:
שדרות. פירוש כי הארזים היו מונחים סדורים והתקרה
התחתונה הנקראת גבים הית' של ברזשים ושלשלי' מנבש של
ארזים וכן אמר בדברי הימים ואת הבית הנגדל הזה עין ברזשים
וזכר שבת הקרה התחתונה ולא זכר העליונה שחתם של
ארזים הקרוב אלי עוד במלת גבים שהיה כמו הצלעות כי
צלעות התחתונות יקרא נכ שמו שער על גבי בהמה וכן צלעות
האדם הנקראות בוקר כמו בכתוב על גבי חמור חורשים ואמר
אמר גבים כאילו אמר צלעות ברזשים כמו שאמר בסמך
בצלעות ארזים בצלעות ברזשים והלוח' הצרות שאינן רחבות

כלשון רוסיא: (ח) פתח הצלע התיכונה אל כתף
הבית הימנית. י"ת תיכונה וכו' כמו תחתונה לא תיכונה
בין עליונה לתחתונה שבחמש שדרות היה לה פתח אל
החזן בצורה התחתונה וזה (התרגום) ובלולים יעלו על
התיכונה: התיכונה. תרגס וינהג מלמעלה כי התאים הללו
לא היו פתוחין אל החזן. ג' פתחים היו לכל א' כך היה עשויה
במס' מדות לחת מן הימין ולחד לחת מן השמאל וא'
לח' שעל גביו. ולימד כלן שאחד מן התחתונים שזכות
דרומי היה לו פתח אל החזן ודרך אותו פתח נכנסים לכולם
ולעל התיכונה דקרא אל תיכונה בין עליונה לתחתונה אלא
תיכונה שבחמש תאים שדרות היה לה פתח אל החזן
בצורה התחתונה וזהו תרגס ובלולים יעלו על התיכונה
שלמעלה הימנה משמע הלאה התיכונה למטה: בדרום.
תרגס וינהג מסיבתא והוא שקורין כלשונו ווי"ו בלע"ז
ובלשון אשכנז (וינלד עשין) ושם המורגל (שוונלד עשין)
והוא בזין עמוד אבנים שתי מעלות מעלות וההולך בהן
דומה כמקוף סביבות עמוד ועליון בו כמה וכמה אמות
גבוה ואין צריך לשפט כשאר סולם כי הקיפו הוא שיפשו:
אל השלישית. כמו אל השלישים: (ט) ויספון. לשון
ספן שדרות: גבים ושדרות בארזים. שתי הקירות
אחת עשויה לגוי מלמטה. ואחת של לוחי ארזים מלמעלה של
גבים היא התחתונה ות"י בהתחילין ולא ידעתי מה הן
ושמתי משמו של רבי מנחם ז"ל שהם נסרים ארזים נאים
כמו לורה וקורין לו כלשונו ויל"ד ובלשון אשכנז (גהומלט)
והוא אחר שמים שמי קרוב ואלי אומר שהם לבנים חלולים
והם כחצי קנה עגול שעושין לכסוי בתים (כלשון אשכנז דעק
ליגל): גבים. לשון ארמי גובחא דקניא וזהו היו (למעלה)
והשדרות (למטה): ושדרות. לוחי ארזים מלמעלה
ושדרות בארזים וילא מרהו (ר"ל מן הגבים) סידרא דרכפת ריש שריית ארזיא. ורכפת לשון תכנית והזכירו
עבי שחקים (שמואל ב כ"ב) תרגס וינהג מריכפת ענין קליין (ושדרות. כלומר היו נסרים סדורים זה אל זה
מנחת ש

(ח) פתח הלל. מלרע: ובלולים. נכתב בוי"ו עם כהן:

מצודת דוד

מצודת ציון

והן פוסלין את האבנים: (ח) ובלולים. כס עמודים הלולים
ובחלל עשוי מעלות סביב סביב וסמלם צו מקיפו סביב והוא מל'
לול קטן יסין דין כסלל נמוכה (סמלם לז): (ט) ויכלתו. לשלש:
ויספון. ענין כסוי התקרה וכן לשפט בנכחים ספונים (חתי ח'):
גבים. ענין גומות וזכורות כמו שכתב סמלם סלל גבים (מ"ב)

קירות ההיכל: ויספון. כסה את הכסוי דייקס חקוקה ומלויית גבים
ע"מ
קאמר כד' די מרעפ ואלן ית פיר פלאץ פן נעמן
מיט נייגער שייפנע אזו ווי אנדערע קרעפ יבן תיכונה
אין פון דער מוסעל'קסער קאמער אין מען אויף
גיגאנגן אוף די דריטע קאמער: (ט) ויבן את הבית
אונ ער המ אוף גבאויית דס הו' ב' ב' אונ המ אום
פאר קענט פלוקר ער המ אום גאר אוף גיבאויית
ויספון

הנחה לבדו ואם היו צוים כדרך הכנאים לשוט גבים היה א"כ
בכחם לשוט מלכה במקום הכני: (ח) פתח הצלע התיכונה.
אשר על דרך כס אלים מן התחתונה עמדה לרוח הדרומי מסיבה
ר"ל הכלל כס עמדה עמדה הדרומי: ובלולים. כדרך מדרגות
עמוד אשר עמדה בהלל התחתונה עלו נספחים מהיה: וכן התיכונה.
ובדרך: כי עלו מן התיכונה אל השלשים כי עמד העמוד בחלל התיכונה
וכס עלו אל הפתח הפתוח מהתיכונה לכסלשים: (ט) את הבית. את
פירוש

האמערין וינהגו אין העק ד' פלי ברי' קיין שום
איינערין פלים איז נים גיהעקט גווארן אונ דעם
הווי אונ ויין באוויין: (ח) פתח הצלע ד' מרעפ פון דר
אונד'שקער קאמר איז גיווען אל כהן אויף דער
דעקט'ר נייט פון דעם הווינבלאים אין מיט שווינדל
קרעפ איז מען אוף גיגאנגן אוף דער מוסעל'קסער

קירות הבית מביתו בצלעות ארזים
 מקרקע הבית עד קירות הספן צפה
 עץ מבית ויצף את קרקע הבית
 בצלעות ברושים: ויבן את עשרים
 אמה מירכתי הבית בצלעות ארזים
 מן הקרקע עד הקירות ויבן לו מבית
 לדביר לקדש הקדשים: ויארבעים
 באמה היה הבית הוא ההיכל לפני:

מלגאו במחיצת ארזא
 מארצות ביתא עד
 פותלתא עד מטי שמי
 שהתא חפי נסרין
 דארזא מלגיו ופאית
 אושי ביתא במחיצת
 ביתון: ויבנא ביתא עשרין
 אטין מספי ביתא
 במקחיצת ארזא מן
 אושנא עד פותלתא ופאית
 ליה מלגיו לבית פפורי
 לקודש קודש שן:
 ויארבעין אטין הוי
 ביתא הוא ההיכל
 לפני

ה"א ואלעזים בבת: ויבן לו
 (באלים לא ויבן פס):

רש"י

יתיר ואו

רד"ק

כיסוי הגג העליון והספן האמור למעלה הוא תקרת העליונה:
 (טו) מביתה בצלעות ארזים. קירות ארוז אלל קיר
 האכן כד לעלה עליו וזכ כמו שהוא אמר למטה ויץ שלמה
 את הבית פממה וזכ סנור ולא חסר לטוח וזכ על גבי
 האכנים כי הם עשנים וזמסמרות: קירות הספן. קירות
 העליונה: את קרקע הבית. הנלפה כלה: (טז) את
 עשרים אמה מירכתי הבית. ל' משה סוף ההיכל
 והלגה וזכ' שסוף הבית קן כל בית הכפורת (דהיינו קדשי
 הקדשים): עד הקירות. עד התקרה עבה קיר ארוז לכסות
 קיר האכן לטוח עליו וזכ: ויבן לו. לוחש עשרים אמה:
 מבית לדביר. לפני ממחלת אמה ערקסין המספסת
 בין ארבעים לעשרים ואותה ממחלה קרויה דביר: לקדש
 הקדשים. הכדילן לאותן עשרים אמה: (יז) ההיכל

בנה הבית וכלתו קירותיו וקיריו ואחר כך בנה קירות הבית
 מבפנים והוא ההיכל: (טו) בצלעות ארזים. שלא תראה אבן
 הקיר כמו שאמר בספד אין אבן נראה: עד קירות הספן.
 ועד הספן כלומר כל הקירות מקרקע הבית ועד שמי קורת
 צפה עץ ארוז מבפנים ומסיכות קירות הספן רזל עד ראשי
 קירות המבוכות לספן וכת' מארצות ביתא עד בותלוא וגו':
 (טז) ויבן את עשרים אמה מירכתי הבית. כלומר העשרים אמה
 שלקח לצד אחד מירכתי הבית שהיא הדביר בנה אותן גם כן
 בצלעות ארזים מבפנים מן הקרקע עד הקירות כמות שעשה
 לבית שהוא ההיכל: מירכתי. כתוב בסיומן רכזי הנקבות עם
 סיומן הוחרים וקרו מירכתי בסיומן רכזי הוחרים לבר: ויבן לו
 מבית לדביר. אותו שהוא מבפנים בנה אותו לדביר להיוות
 קדש הקדשים שהוא מקדש מההיכל ומהאול: (יז) וארבעים
 באמה. עתה חלק הששים אמה שזכר למעלה כמות שער
 הבית כלומר עתה חלקם שאמר כי העשרים אמה היו דביר
 והארבעים היכל ופי' לפני לפני הדביר כי הדביר היה פנימי
 וההיכל לפניו וכת' לקבילת ולמז' לפני ולמז' לדביר אינם
 משמשות להבדיל דבר אל העצם אבל הם מירות על העצם
 מן הדביר והוא דביר הדביר העומד לפני האחד ובמשקל זה תואר

כלמ"ד הרגו לאבנר והשלישי לאבשלום לאמות המוש. ונלפת פני
 בפתח ביכתי אדם אחרי ולכילו לא יאבד שר:

רלב"ג

מנחת שי

ואולם הבית שזכרנו האכנה חסר חסר קרקעו ען הוא הכיכל שהם
 וגו' עד כדור לזכר (יח) ודן. קדמלת חסר:

(טז) מביתה. מירכתי קיר: ויבן לו מבית לדביר. מעזיזים מלא יוד וכן
 הוא לפי מנחת שי (יז) מלא וז' חסר ויבן ומתבאר עד רעם
 קדמלת חסר:

מצורת דוד

מצורת ציון

היה זה בית וזכ מבפנים וז' ל' לטוח וזכ על האכנים וזכ חסר
 את הקירות מבפנים כלליות הארזים וטליתם היתה את האבן: קירות
 הספן. הוא המקדש העשוי גנים גנים: את קרקע הבית. לטוח
 לה נלפת: (יז) ויבן את עשרים אמה. חלק הול העשרים אמה
 שהיו בסוף הבית למערכת נכח גם אותה כלליתם חסר מהקרקע
 לומר מה שהיה שמשם וזוהו ההלן והאמר שמשות לדביר חל מבפנים

(טז) מביתה. מבפנים: בצלעות. עשוי כסלים ולוחות: קירות
 הספן. תקדש העצמה: (יז) מירכתי. בסוף: דביר. סוף
 הממחלה המקדש בין הכיכל לבין קרקע:

דעם הוו פתחה פון אונטוויינג פאקטא ארזים מיט
 ברעטער פון טעגן האלץ פרי מען ואל קעגן פדעקין
 דרוף מיט גאלד ווארום אוף שטיינר קען מען גיין
 פדעקין מיט גיין גאלד פאקטא פון פון דער ערד
 פון דעם הוי ביי און די פאלקס פון דעם בורים הים
 ער ברעקט מיט האלץ פון אונטוויינג פאקטא אונ ער
 הים ברעקט די גר פון דעם הוי פאלקס קדשים מיט
 ברעטער פון בוקסער האלץ: (טז) גיין אונ ער הים
 גיבואט די צוואנציג איילן ווס געגן געגן פון דעם
 סוף הויין דם און דר קדשי קדשים פאלקס ארזים מיט
 ברעטער פון טעגן האלץ מן פאקטא פון דר ערד בוי

אין דא באקניגים הים ער גימאכט איין וואנט פון
 טעגן האלץ עם ואל פדעקין די ווענט פון שטיינר
 פרי מען ואל קעגן פדעקין דרוף מיט גאלד ויין לו
 אונ ער האט גיבואט פון אונטוויינג פון דער וואנט
 דביר פאקטא ער הים אפ גש"ד די צוואנציג איילן
 ווס געגן געגן פון אונטוויינג פון דר וואנט דביר ווי
 גאלן גיין אוף קדשי קדשים: (יז) ווארבעים באמה אונ
 פערציג איילן איין געגן דאס הויין וואו הוייך דם איין
 געגן דער היכל לפני פון דעם קדשי קדשים ארום
 צו: (יח) וואו איין די ברעטער פון טעגן האלץ נים ער
 הים גמאכט אונטוויינג אונ דעם הויין דם ווי גאלן צו
 דעקוי

רומיה וחפיה ורמא
מבא וחפא מרמבא
גסרין דאקא: כא וחפא
שלמה ית ביתא מלךיו
ורמא מבא ואעבר
בשלשון דרמב, קרם
בית כפורי וחפיה
ורמא: כג וית כל ביתא
חפא ורמא עד דשלים
כל ביתא וכל מרמבא
לבית כפורי חפא
ו"ה זכא סגור, יוסף זכא :

דד"ק

שֶׁל בֵּית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים נִמְכָּר מִשָּׁל הַיֵּכָל : וּיִצְפָּהוּ . לְדַעֲרֵי
הָיָא הַמִּחְמָלָה : זָהָב סָבִיר . פִּירְשׁוּ שֶׁ רִבְבוּתוֹ בִּשְׁעָה
שִׁנְתָּהּ לְיִמְכֹּר כָּל הַחַיּוֹת אַחֲרֵיהֶם נִכְרֹתוֹ . וְיִתְּן דֶּבַע טַב
ר"ל מִי שֶׁ לוֹ מִמֶּנּוּ סוֹגְרוֹ לַעֲמֹו : וּיִצֹף מִזְבֵּחַ אֲרוֹ .
הֵאָז מִזְבֵּחַ הָעֲקֶרֶת וְחִמְמֶה אֵינִי וְשֶׁל מִשָּׁה לְהֵאָז נִגְזַר :
(כא) אֵת הַבֵּית . בֵּית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים . וְיִעֲבֹר . לָשׂוֹן
בְּרִימִים : בְּרִתְרוֹקָה . שֶׁלֹּא לָמוֹת : (כב) זֹאת כָּל הַבֵּית .

(כא) צרתיקות . צרתיקות קרי :

את המזבח בנסרים של ארז ועל מזבח הקשרים אורט ולא אסר
מאנבים וזה אינו כבוד ששעש משה כי אסרו וזה של
מכון כנגד פתח הדביר: (כז) ויעבר בתרוקות וזה הרעם
לפני הדביר מבדיל בין הדביר וכן החיילי במקום שהיה
לפני הדביר נקו; בריזו וזה וצפה וכן הכותל הזה: (כח) ואת
מוקק לשוח קירות הבתים וזה כי לשוח קירות הבתים שפגעם
לשוח שפך הבתים חזן כי החייל ודביריו ור"ל לשוח קירות
שהיה במקום כל בעלי וזהבם: וכל המזבח אשר לדביר. שפם
השלחן לפני שהיה מכוון כנגד פתח הדביר כי בחילי
בדרום משיכה כן הכותל שתי אבות וטענה ומזבח הקשרים מ
דביריו ופסגו וזה סמך המזבח לדביר ואמר המזבח אשר לדביר

ארו וכבר נאל אהרן זה כי כבר נאל איתו זהב. אך כלל נלגותו זה
 המצין: כי (כל) וילך שלמה אל הביית מנצחיה ויג'. ר"ל שכל נלגותו
 שלמה חת המלכה ויהוה והוא הדבר כי כל המצנים ממנו נלגותו
 שהם עשירים אלוך: ויעבר נכחוקות אהרן. ר"ל שמה כמו
 כי הדבר וכן הדין להיות מנצחיה המלכה אהרן. שכל המצנים
 הביט. ר"ל כי גם הדין נלגות זהב. אך לא היה מנצחיה כמו המלכה
 הקדש: וכל המצנים אשר לדבר נלגות זהב. אחרת מה המלכה
 ששם המצנים הביט שחיל על אהרן וכן

מצודת דוד

למטה: ויציא וזה בנור. חזר וכתבו לומר שזכר האפי' היה זכר
 שטוב: ויצא מובא ארו. וכו' מונח הקשורת ועשאו ממזגים וזכרו
 ממעט וזה הארץ אסורו וזה (א) "מטה המזבח דומה למטה
 קורות בית ולזה סמנו כן: וזה"ל יצא שלמה וכו'. ב"א לומר
 שזכר לפי הסיכל הנעשה בפנים היה זכר בנור כמו של בית
 ויציאו. על הנחמיה יחמד: (כב) ואת כל הבית. ב"א לומר שכל
 השקטות: איצ"ל דלבי

ה'ט ברעקט דעם קרשי קדשים פון אונזווייג מיט
ג'ט גאלד וועג און ער האט פ' ריגילט מיט גילדיני
קייזן פ' ד' וואנט דביר נעצטו וקב און האט אים
ברעקט מיט גאלד : (כב) צאט פ' תבית און גאר דעם
היכל האט ער ברעקט מיט גאלד ער האט ב'ז עס האט
זיך אים גילאזט גאר דס האז וכל תפוח און גאר דעם
מסבח וס איז גשטאנן לעבן דעם דביר דס מיינע
סען דעם קרשי קדשים האט ער ברעקט מיט גאלד :
(כג) וועט דבירי און ער האט גמאכט און דעם דביר

אין נידרינגר גענען פונדעם היכל נצטויגט אונז ער האט
 די וואנקט דריי פדעקט מיט גיט גאלד און דרום
 ווערמירט אן גירופן זיב קנור דען קנור אין טייטש
 פאר שרייבונג ווייל אז מען האט געפונען די קלייט
 פון דעם גאלד צו פאר קורן זענען אנדער קלייט פון
 גאלד פאר שלאסן גווארן ווארום זיי זענען גיט שיינ
 געזען אקעגן דעם זיב פונעם אונז ער האט פדעקט דעם
 מזבח וואס מען האט אים באקמיר קמורת געזען
 אזוי מיט מעגליך האלט: (כא) זיב שלמה אונז שלמה

וכנף דכרובא הנניא
 מסנא בכורלא הנניא
 וכנפיהו לנו ב'תא
 מסנא כנף לקנף :
 כח וקפא ית קרובא
 דהקא : כס וית קל
 פותלי ביהא אקופ
 ציורין ונרף קליען
 קרובין וצורה קרין
 ואמנון שושני מלני
 וקרא : 5 וית אושי
 ביהא קפא דהקא מלני
 וקרא : לא ויתרע ביה
 בפורי עבר דשין דאעי
 ויהא אלהי וספורה
 ממקסין

עשה דלתות עיצי---שמן האיל מזוזות

רש"י
 שמן נמצא עץ שמן אינו עץ זית : (כ) וכנפיהם אל תוך הבית .
 כי הכנפים הקצוות היו נוגעות אל הקירות כמו שאמר זאת
 לקיר דרומי וזאת לקיר צפוני כי פניהם כנגד הכו הניחיל כמו
 שאומר בדברי הימים ופניהם לבית והכנפים האחרות שהיו
 תוכיות והיו תוך הבית שאמר כי כלם היו תוך הבית אלא
 שאלה קצוות ואלה תוכיות והתוכיות היו נוגעות כנגד כרוב
 זה לכנף כרוב זה והנה בין ארבע הכנפים עשרים אמה כמות
 הבית ונופת הכרובים הרת הכנפים הם ואין צורך אלה הצויות
 עמודות בנס : (כז) מסב . שם במשקל כצד ופי כמו מסב :
 קלע . שם בשקל פלג ופירוש ציור ד"ל כי סביב הבית ציור
 ציורים כרובים מפיהם לא שהיו בולטין : ותמרות . צורת
 תמרים : מלפנים ולחיצון . מלפנים הוא הדבר ולחיצון הוא
 ההיכל ואמר כי בכל קירות הבית סביב עשה אלה הצויות
 דבריר והיכל וכן פ' לפניהם ולחיצון שצפה קרקע הדבריר
 וקרקע ההיכל זה : (ל) ואת פתח הדבריר . כמו ולפתח הדבריר
 וכן עשה את דמו כמו לדמו וכת"י ולתרע בית כפורי : האיל
 מזוזות חמישית . האיל הוא הסף העליון והמזוזות הם אשר
 בכת ומטה אשר הסף סביב עליהם ואומר כי איל המזוזות חמש צלעות
 רכב"ג

מחלחל וזה יחזיקו כל כומח הדבריר מקד אל קד כי מחלל שביניהם
 היה עשרים אמה . וזה ככר לפי אל הכרובים זה : (כז) מסב
 קלע . כ"ל סביב לזר דמיון יריעה או ככר אילן ותרומתו פחותה
 מכלשום כרובים והמזוזות כ"ל סביב תוקן ומלני : ככר דמות
 יריעות שהיה ככר לזר כרובים ולזר מלני : ככר כמו פקדים
 וזה כי לזר תמרים היה כמו כלה שבי רשעים חזין לו דמות ענפי
 אילן ותרומתו ויהיה ככר לזר כרובים ולזר פקדים ופועלי אלס
 מצודת דוד
 אל כנף . כק כרוב האחד כנף כרוב השני : (כט) קירות הבית .
 הם כלליות שבעים : מסב קלע . מסובב בלזרים וחזר ומכרס
 מה כי בלזרים ואמר שבי פחות יזרי כרובים וזר : מלפנים
 ולחיצון . לכת וקרא"ק ונכיל(ל) צפה זהב . על דפס ללכות ככרופ" :
 לפניהם ולחיצון : לבית קר"ק ולהיכל : (לא) ואת פתח הדבריר .
 ולפתח השנייה במחלל המפסקת בין ההיכל לבית קר"ק : עשה דלתות .
 פירוש ע"מ

דרום וכנפיהם אין וייערי שפיץ פליגל ווס אין גווען
 פאר שפרייט אין מיטען הויז אריין נענטש האבן אן
 גירעקט איין פליגל און דעם אנדערן נאר דר חלל
 פון דעם קדשי קדשים איז דאך נארגווען צוואנציג
 איילן : (וכ) יצף און ער הט כדקעט דו קרובים
 מיט גאלד : (כט) ואת כל קירות הבית אין אלי ווענד
 פון דעם הויז פסד קלענען גווען ארום גרינגעלס מיט
 גימעלן פיהי ויי זענן אום גיקרופט מיט גימעלן
 דעם

עֲצֵי בְרוֹשִׁים שְׁנֵי צִלְעִים הִדְלַת הָאֶחָת
 גִּלְיִלִים וּשְׁנֵי קָלְעִים הִדְלַת הַשְּׁנִית
 גִּלְיִלִים: יָהּ וְקָלַע כְּרוּבִים וְתַמְרוֹת
 וּפְטָרֵי צִצִּים וְצִפָּה וְזָב מִיֶּשֶׁר עַל־
 הַמַּחֲקָה: לוּ וַיִּבֶן אֶת־הַחֲצֵר הַפְּנִימִית
 שְׁלֹשָׁה מֵוָרֵי גֵזִית וְטֹוֹר פָּרֶתֶת אֲרוֹמִים:
 יז בַּשָּׁנָה הֶרְבֵּעִית יָסַד בֵּית יְהוָה בִּירַח
 זו: יח וּבַשָּׁנָה הָאֶחָת עָשְׂרָה בִּירַח

דשין דאעזי כדון הרון
 צירין דרשא דא
 סגלגלין ותרין צירין
 דרשא הנקא סגלגלין:
 לה וקלע כרובים וצורת
 דקלן ואמגין שושנין
 ותמא דרשא סמכש על
 צורהא: יז ונקא נח
 דרשא גוהא דהתא
 סדרין דאבן שפא וסדרא
 חד דמרש אעי ארנא:
 יז ובשפא דביעיתא שרי
 לא שפא דלר א בית
 סקדשא בני בירח ויו
 גזנא: יח ובשפא דא
 ת"א בית יז. (ר"ב ג):

רש"י

כדי חלי רוחב הפתח: שני צלעים. תרגם וינתן תרין
 צירין לזר העליון ולזר התחתון: גליליים. סגלגלין: ושני
 קלעים. אף זה מתורגם צירין. לשון קלעים אומר אני
 שהוא לשון חרמי לשון כניסה שהוא נכנס בחור המפתח:
 (לה) וקלע כרובים. על הדלתות: מיושר על
 המחוקה. הוכח מכון על חיקוק הצורות שוקע במקום
 שקונו וכולע במקום בליעתו שיהי הצורות ניכרות בו:
 (לו) החצר הצדמית. היא עזרת הכהנים ועזרת ישראל
 והיא היתה לפני האולם וקורא אותה פנימית לפי שהיתה
 לפנים מעזרת נשים: (וזמקרא לא מלנו כתוב עזרת כי אם
 צמשה): וטור כרותות ארומים. נדבך של קירות
 (מחוטנות) עשה בחומה: (לז) בשנה הרביעית. למלך
 שלמה: יסר בית ה'. הולם יסודו: (לח) בירח בול.
 בבירה: (לי) ויסד. משנה הרביעית למלכה שלמה החל בגין הבית
 וזו יסד שבניסודו: בירח זו. כמו שבכתב למעלה: (לח) בירח

רד"ק

חמש פאות לכל מוזה ומזוזה ולמוזות החיכל ארבע: (לז) שני
 צלעים. שני צדי הדלת הצד הפנימי והצד החיצון היו עשויין
 מעשה גליליים בצירין וכן הדלת הפנימית: קלעים. כמו צלעים
 וכבר פי' וקלע שהוא כמו וצירי וסקלעות כמו צירי ו"ת תרין
 צירין דרשא חדא סגלגלין ותרין צירין דרשא חגיתא סגלגלין
 תרגם קלעים כמו צלעים כמו שפי' ורגם אותם כמו ציר הדלת:
 (לס) מיושר על המחקה. כפי' למעלה וירד על הכרובים ועל
 התמורות את הורה כך אמר הנה שלא תאמר וצפה והב ולא
 היו כרותות הצורות אלא הורה חור מיושר ומנה על המחקה
 ועד הצורות כמו שהיו שוקעות או בולפות הורה מצפה אותם
 והצורות הם נראות כבתחלה אבל היו מצופות וזה וכת'
 סמכש על צורתא: (לו) ויבן את החצר הפנימית. היא החצר
 הנקראת גם כן עזרה וקראת פנימית לפי שהיתה פנימית לחד
 הבית: כרותות. קורות ארומים כרותות וחשובות היסב לשום
 בכיתל והיו שלשה המורים מאבן גזית ותאחד מקורות ארומים
 וכת' כרותות מירש ודבריו דר"ל על מירש הגזול שבנאו
 חור ויסד שבניסודו: בירח זו. כמו שבכתב למעלה: (לח) בירח

מנחת שי

(לז) המחקה. המ"ס דבש כנחה פסית מדויקת ומקלח (מנחת)
 (לו) כנחה. פלגיה כח ספרי אל חסר הוא אל מלך וכן לקמן: י"ז יסופו
 יבשר על המקלח שם מלכו הליכויס בדרך שהלכות טהינים אלאות צדכ: (לז) ויבן את החצר הפנימית. סוף המזכר ולא ס' שמונה.
 וסנה כנה כחלים ספרי עשה שורס אכני גזים ועוד אחד על גביסם מחסמות גזשם ארומים: (לח) בירח בול. הוא מנחשן: ויבנהו

מצורת ציון

הכודד עניי תחמי (סהלס קמ"ד): (לז) צלעים. ענין לז ועכר כמו
 וללגל המשכן (שמות כ"ו): גליליים. מל' גלגל ואוסון כמו על גלילי
 כספ (אסכר א'): קלעים. ליזרים. או הוא כמו גליליים כחלף
 סק"ף בלח" וכן לסיק למה תדלדון (סהלס ס"ה) וי"ל דמקלחן:
 (לס) המחקה. מל' חקיקה: (לו) שורי. שורות כמו ארבעה שורים
 (שמות כ"ה) גזית. משותפות בישר: (לז) בירח. בחודש: (לח) בול.

בלשון זה לכל יבעל הוכח צורות סלזורים אכל יהיה נראה וזה:
 שם גז צ"ג צ"ג בלשון גזית ופלישם שורה הרביעית כנה
 גביה הכתלים: (לז) בשנה הרביעית. למלכות שלמה: יסד.

פירוש ע"ט

(לז) ויבן אינ ער המ יבואם דעם אונגוייננסקסן הוף
 דם איז דו עזרת פלגים איין דם עזרת ישראָל דם יי
 זענען גווען פאר דעם ארץ אונגוייננסקסן פון עזרת
 נשים דען עזרת נשים איז גווען ארסם צוא שלשה
 שורי גזית דריי שורות פון גיהאקטו שמייןד וסוד איין
 דיא פערדי שורה איז גווען פון גשנימענע סענין
 פאלקים: (לז) בשנה הרביעית אונ דעם פערדן יאר
 דם שלמה איז סלף גווארן יסד בית ה' איז גיגרינד
 פערקט גווארן דם הוז פון גאט פלוקר עס המ יזך
 אף

ר"ל בני לזי הדלת השני היו סלזורים גם כן גליליים: (לס) וקלע
 כרובים וגו' ופשה זכב עיזשע על המחקה. ר"ל שהיו יונד הסכ
 יבשר על המקלח שם מלכו הליכויס בדרך שהלכות טהינים אלאות צדכ: (לז) ויבן את החצר הפנימית. סוף המזכר ולא ס' שמונה.
 וסנה כנה כחלים ספרי עשה שורס אכני גזים ועוד אחד על גביסם מחסמות גזשם ארומים: (לח) בירח בול. הוא מנחשן: ויבנהו

מצורת דוד

בשנתה מזה וסא' מזה וכו' חל כחל רוחב חלל הפתח: שני צלעים
 חדלת האחת. בני עזרי הדלת סא' מזה ומזה היה מלזייר מעשה
 גליליים ר"ל אופני': ושני קלעים. ר"ל וכן שני עזרי הדלת השני
 היה מלזייר מעשה גליליים. או ר"ל ושני ליזרים היו להדלת כ' מזה
 ומזה והיו מעשה גליליים והכוונה יהיה לאחדים עם הסיוע הכרשום:
 (לס) וקלע כרובים. עוד לזי עליהם כרובים וגו': מיושר על
 המחוקה. היה מדרד אל הוכח כחליו מיושר וזה על חקיקה
 הליכויס אכר על הדלתות להיות שוקע במקום שקונו וכולע במקום
 (לו) החצר הצדמית. זה עזרת הכנים: שלשה שורי גזית. ששה
 מלזרים כרותות ומחוטנות בישר וכסדר הוס כנה אותו עד כלות

ווי איין האלקר פון דר שיהר שני צלעים צוויי אנגלען
 איז גווען צו איין מירעל איין אוברערשט אונ איין
 אונגערשט גליליים קיילעקדיג וישני קלעים אונ צוויי
 ענגלין איז גווען צוא דעם אנדערן מירעל גליליים
 קיילעקדיג: (לז) קלע אונ ער המ אום גמאלט אוף
 זיי פוגלן אין שטייל ביימר שמרוק אונ בלייגן אין
 המ זיי פדעקטמייט גאלד מיישר דם גאלד איז גלזיך
 גמאקט גווארן אוף דעם אום קרייצען פון די צורות
 פרי די צורות זאלן דר קענט זענען דורד דעם גאלד:

מלכים א' ז

עֲמוּדֵי אֲרָזִים וּכְרָתוֹת אֲרָזִים עַל־
הָעֲמוּדִים׃ י וּסְפֵן בָּאֲרוֹ מִמֶּעַל עַל־
הַצִּלְעַת אֲשֶׁר עַל־הָעֲמוּדִים אַרְבָּעִים
וּחֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר הַפּוֹר׃ י וּשְׁקָפִים

ת"א ומסון צהרז . (צפה טו) :

רע"ז

[illegible]

ומוציאם על דרך ולא היו זקוקין ובאחריו על העמודים ר"ל על הכרזות שעל העמודים ולא נקרא בשם כפני שנתן לנביאיו . ואפשר גמי שהכרזות אינם עולים למעלה מן העמודים דליתם שוכבים למעלה אלא הם נחומים בראשי העמודים ובכיוון למעלה ולא כעין משקוף הבקוק על המזוזות אלא כמו יתד ארוך המהבר שני עמודים ומ"ש וזכרותו על העמודים פירושו בלד העליון של עמודים , מאלא מה שעל הכרזות היות על העמודים . עד כאן פירוש בעל צורת הבית : (ג) וסופן וצורת המלחמה : ע"ד הצלעות . מחילות עשירות על הכרזות ארבעה מחילות זה אל זה ברוחב משוכים לאורך הבית כולן פתחים וחלונות כי בית הקץ הוא עשוי לאייר ועל אותן מחילות קירוי הספון ארבעים וחמשה נסרים היו הספון שלשה טורים נסרים (לששה חללים) ארבע טורי העמודים חמשה טור נסרים העמוד הבית (כלומר נחומים בין כל חלל פ"ו מהם) ארבע לרוחב שבין טור לשור ורחבן לאורך הבית זה אל זה וסוף ושרקופים שלשה טורים . ועוד עשה ארבעה וסבים וסבים טורי ההקפויים כי רוחב של מ"ו נסרים לא קירא את הבית בכל ארבע שהוא ק' אמה . ועשה אלא לקרות וסבים קרוי של נסרים נחומים כי מריסין קטנים הנומרים (מ"ו הנחומים) מעור כרזות ארבע חל טור . שלשה מריסין זה אל אלא (מ"ו לנסוף) זה וסקופין משני צדדיהן כעין משקוף שהלך שוקק בו ועל אותן שקופין ראשי הנסרים הקטנים נחומים בו ארבע של נסרים קטנים כנגד רחבה שני

גנחת שמי

וְ (ב) אֲרִיסִים עַל הַבְּעֵזִים . כְּסָפִים מְדוּיָקִים מֵלֵא וְהָיוּ וְכֵן רָאוּ כִּי הַמְסֻרִים שָׁמָּה מִנֵּי הָיוּ חֲסִידִים . וְכִסְדֵּי וְיִקְבֵּל מִכֶּסֶד סִימָנָה בְּתָנִי : (ג) עַל הַלְּעָמָה . הַכְּסָפִים מִתְחַלְּשִׁים בְּמִקְלָחֵן חֲסֵד וְהָיוּ וְנִקְלָחֵן מֵלֵא וְהָיוּ : אֲשֶׁר עַל

הבארים אשר עליהם חמשה עשר ומום התבאר יי מקלות עיני העמוד האחד לקחה עובי העמוד השני המושך לו היה שלש אמות ושליש אחד ואחולו עובי העמודים האלו היה לפי מן שיראל יי עומד כעבר הכרז וזה שתי אמות והלי דרך שהיה בין עור וסור שלשים אמה והים עומד העמודים שלש אמה וזהו יי יחמדת שלל העמודים עס כדמות הארצים אשר עליהם היו רבועים: (ד) וסרפספת עשרה עורים, חסס הכללות שזכר יי היו רבמות משקור עס העמודים ובהם נמצא שלל היו יי אש עורים ומאלו עס רבפסת שלש אמות העמודים:

מצודת ציון

(ג) הצלעות. הנסרים: (ד) ושקפים. הנומס אשר יסקיפו וידימו

הוא תלמיד רבני, נולד ב-1917, למשפחה חסידיה. למד בבית המדרש "מנחת יצחק" ובהמשך באוניברסיטת בר-אילן. היה ממייסדי "התנועה החרדית-הרפורמית" ונשוי לרבנית רחל. נפטר ב-1987.

פירוש ע"ט

איינל איז געווען זיין הוף צל ארבעט און פיהר שורות
פון מענן האלץ וברכות אין גשנומעני ביילקים
פון מענן האלץ איז געווען און די ווילען: (ג) וספן
אנא און ער האט בדעקט מיט ברעטער פון מענן
האלץ פון אונגען מי תלילת און די וועט ווס ענן
געווען און די ווילין דו צאל פון די ברעטער איז געווען
אדעם תחטת פיעף אין פערציג פופצען ברעטער

פּענסטער

שְׁלֹשָׁה טוֹרִים וּמַחֲזָה אֶל־מַחֲזָה שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים: ה' וְכָל־הַפִּתְחִים וְהַמְּזוּזֹת רַבְעִים שָׁקָף וּמוֹל מַחֲזָה אֶל־מַחֲזָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: וְאֵת אוֹלָם הָעַמּוּדִים עָשָׂה חֲמִישִׁים אֲמָה אָרְכּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אֲמָה רָחְבּוֹ וְאוֹלָם עַל־פְּנֵיהֶם וְעַמּוּדִים

סדרין וויי קקביל ווי
תלת זמנין: ה' וכל
הפתיחות וקמא קבצין
וקמא קבצין וקמא קבצין
קקביל ווי תלת זמנין:
ו וית אולמא דעמודא
עבר חמשין זמנין
אורפיה ותלתין זמנין
פותרה ואולמא על
אפיהון וזמנין
וסקופתה

רד"ק

רש"י

ווי: (ה) וכל הפתחי' והמזוזות רבעים שקף. הפתחים היו רבועים לא שהיו עשויים מלמעלה כמין כפה וכן מזוזות השערים היו מרובעים ולא עגולים: שקף. ויש לפרש שקף והמשקף הוא חלקן שעושין על הפתח להשקוף ממנו מי שקורא בשער והחלקן הורא היה עשוי מחוץ מול מחוץ שלש פעמים כמו שפירשנו: (ו) ואת אוֹלָם העמודים. האולם הוא הנקרא בית שער וקיריו עשוי כמין כפה וסמך האולם אל העמודים כי הכית היה בנוי על ארבעה עמודים כמו שזכר ואמר כי זה האולם היה על פני העמודים והיו שאמר ואולם על פניה' ועוד היו עמודים אחרים על פניהם ועוד עב על פניהם ועב הוא עץ עב וגדול הוא הנקרא מריש בדברי ר"ל ואמרו

רחנן של נסרים גדולים שנתן חשלה: ומחזה אל מחזה. ראשי נסרים של שקוף זה למול (ראשי) נסרים של (שקוף) זה: מחזה. לשון קנה ומנחם כן פותר וחברו אל מחוץ חפסם וכל חזית שנלחן משנה כך הוא כסדר מערכת התמיד, וכן הוא עושה (חזית) מבחוץ בפי השותפין ב"ב. ויונתן אף הוא תרגמו וזו לקבל וזו. אבל שקופים אטומים (לעיל ז' ד') וכן רבועים שקף כולם חירגם כלוםא: (ה) וכל הפתחים והמזוזות. שסתם מקירת מלכים עשוי פתחים פתחים מפני האורז ולכן קראו בית יער שדומה ליער: רבעים שקף. חירגם ויונתן מרבעין וחסן היו כשאר פתחי בתים ולא עשוין כיפה כעין פתחי מחזה האחרת. ראש הנסר לקראת ראש הנסר שלש פעמים בכל תקרה ותקרה ואינו יודע הארך: (ו) ואת אוֹלָם העמודים. אולם עשה לפני העמודים האולם מבוא לבית חמשים אמה רחבו לבית שהיה חמשים אמה ושלושים רחבו לפני אורך הפתח הכית אלא שלעולם המדה יחירה קרויה אורך והקרה קרויה רוחב: ואולם על פניהם. אולם גבוהה עשה על כל הכית: ועמודים ועב על פניהם. ועל כרמות ארום שעל העמודים התחמתיים הציב על (ל"ל עוד) עמודים אחרים ומרישין מעמוד לעמוד העמודים לארוג בהן גלגלות מזה לזה והעצים לקיריו העליונה. עב היא מריש כמו ששנינו

מנחת שי

רד"ב

העמודים. גם זה מלא וא"ל פל פי הכסות והכפשים המדויקים: (ה) והמזוזות. חילופים רבים ים נסרים אולם כפי הכסות ונפשת חל ששור להיות מלא וא"ל קומא וחסר וא"ל נחלה: (ו) ועמודים ועב על פניהם. וכו' פה ד"ל חסר. יראה האדם מה מבחוץ: (ה) וכל הפתחים והמזוזות רבעים. ר"ל שהפתחים הכלו היו דמויות מרובע וזה כי השקף שהיה עליהם עם העמודים אשר משתי קצותיו משמשים הפתח בלורת רבוע שלשים אמה לכל רוח וזה הפתחל שואל ממזה אל מחוץ על פני רחב הכית שהיה על שלשה פעמים בכית ההוא היה בכל מנשך כזה הרבוע עם השקופים שעליו והנה היה זה הכית נחלק לשלשה חלקים שוים. וזה מה שנכלל לי בפירוט לורת זו הכית והוא מכסים מלח לנשון שכל כזה וזהו לא לריו בו פירוש יאות לזה: (ו) ואת אוֹלָם העמודים עשה חמשים אמה ארכו ושלושים אמה רחבו. והנה זה האולם לפי מה שחשבו היה ארכו לרחב בית יער להנחנו שזכרנו וגם הוא היה מרובע כדורן רבוע החלקים האחרים שזכרנו כי הוא היה סמוך לעמודים ולזה היה גבוה כגבהם: ואולם על פניהם וגו'. ר"ל שעל פני העמודים והוא חלל מקום הפתחים המכרים היה כעין אולם והיו כן עמודים וכרמות אלו עבה כימה על פניהם ולא

ומחזה אל מחזה שלש פעמים. ר"ל הפתח שהיה נכח פתח אחר כנגדו וזה הענין היה כזה הכית שלש פעמים כי שלש פתחים היו בכל אחד ממדי הארך זה כנגד זה והנה קרא הפתח מחזה כי שם ר"ל שהפתחים הכלו היו דמויות מרובע וזה כי השקף שהיה עליהם עם העמודים אשר משתי קצותיו משמשים הפתח בלורת רבוע שלשים אמה לכל רוח וזה הפתחל שואל ממזה אל מחוץ על פני רחב הכית שהיה על שלשה פעמים בכית ההוא היה בכל מנשך כזה הרבוע עם השקופים שעליו והנה היה זה הכית נחלק לשלשה חלקים שוים. וזה מה שנכלל לי בפירוט לורת זו הכית והוא מכסים מלח לנשון שכל כזה וזהו לא לריו בו פירוש יאות לזה: (ו) ואת אוֹלָם העמודים עשה חמשים אמה ארכו ושלושים אמה רחבו. והנה זה האולם לפי מה שחשבו היה ארכו לרחב בית יער להנחנו שזכרנו וגם הוא היה מרובע כדורן רבוע החלקים האחרים שזכרנו כי הוא היה סמוך לעמודים ולזה היה גבוה כגבהם: ואולם על פניהם וגו'. ר"ל שעל פני העמודים והוא חלל מקום הפתחים המכרים היה כעין אולם והיו כן עמודים וכרמות אלו עבה כימה על פניהם ולא

מצורת ציון

מצורת דוד

דך שם: ומחזה. אף הוא ענין חלון אשר יהא ויאלו דרך בה: (ה) שקף. חלון:

המזוזות (מכות) מזה: שלש פעמים. ר"ל כן היה בכל שלשת המורים: (ה) וכל הפתחים. חללי הפתחים שפתח בכתלים הסם היו מרובעים כי המשקופים היו מיושרים לא עגולים: והמזוזות.

הם עמודי המזוזות היו מרובעים בני ארבע גלגלות כדרך רוב המזוזות: שקף. גם חלון הקטן העשוי מנעיל להפתח היה רבוע: ובול מזה אל מחוץ. כמו ומחזה אל מול מחזה ור"ל החלון שנעבר היה מול החלון שנעבר מזה: שלש פעמים. ויכן שהיו שלש פתחים בכותל מזה ושלושה בכותל מזה והחלון מנעיל וכל השלשם היו זה מול זה והיה א"כ בכל חלק שנתחלל העמודים ופתח אחד מזה ופתח אחד מזה: (ו) ואת אוֹלָם העמודים. יבאר מקום עמוד האולם ואמר שעמוד נסמן לבית היער לפני פתחים וכדן בית שער ועמוד ונחנו שלשים אמה: ואולם על פניהם. יבאר מקום עמוד האולם ואמר שעמוד נסמן לבית היער לפני פתחים וכדן בית שער ועמוד ארכו לאורך הכית להיות מול כל שלשת הפתחים שנכלשם חלקי הכית: (ולזה אמר על פניהם כי היו לפני שנלחן ועיין שכתילת קונטרס בנין הכית ובלורה): ועמודים ועב על פניהם. לפני פתחי האולם היה עמוד עמודים חקוקים בדרך מנעיל לנס עב נחכרם יחד

הם עמודי המזוזות היו מרובעים בני ארבע גלגלות כדרך רוב המזוזות: שקף. גם חלון הקטן העשוי מנעיל להפתח היה רבוע: ובול מזה אל מחוץ. כמו ומחזה אל מול מחזה ור"ל החלון שנעבר היה מול החלון שנעבר מזה: שלש פעמים. ויכן שהיו שלש פתחים בכותל מזה ושלושה בכותל מזה והחלון מנעיל וכל השלשם היו זה מול זה והיה א"כ בכל חלק שנתחלל העמודים ופתח אחד מזה ופתח אחד מזה: (ו) ואת אוֹלָם העמודים. יבאר מקום עמוד האולם ואמר שעמוד נסמן לבית היער לפני פתחים וכדן בית שער ועמוד ונחנו שלשים אמה: ואולם על פניהם. יבאר מקום עמוד האולם ואמר שעמוד נסמן לבית היער לפני פתחים וכדן בית שער ועמוד ארכו לאורך הכית להיות מול כל שלשת הפתחים שנכלשם חלקי הכית: (ולזה אמר על פניהם כי היו לפני שנלחן ועיין שכתילת קונטרס בנין הכית ובלורה): ועמודים ועב על פניהם. לפני פתחי האולם היה עמוד עמודים חקוקים בדרך מנעיל לנס עב נחכרם יחד

פִּירוּשׁ ע"ש
פֶּעֶקֶסְטֶר: (ה) וכל הפתחים והמזוזות אין אלי מִיָּרֶעַן אין די ביישמידלע ווען גווען רבנים פיהר עקונדוג אין דארטן אין גווען פיל מִיָּרֶעַן ווארעם דר סדר איז דס יווער היינער פון די קלבים ווען מיט פיל מִיָּרֶעַן בדי די קיטם זאל אריין גיין שקף אין דס קלייני פֶּעֶקֶסְטֶרל לויט אזוי גווען איבך דר מִיָּרֶעַר איז

פֶּעֶקֶסְטֶר: (ה) וכל הפתחים והמזוזות אין אלי מִיָּרֶעַן אין די ביישמידלע ווען גווען רבנים פיהר עקונדוג אין דארטן אין גווען פיל מִיָּרֶעַן ווארעם דר סדר איז דס יווער היינער פון די קלבים ווען מיט פיל מִיָּרֶעַן בדי די קיטם זאל אריין גיין שקף אין דס קלייני פֶּעֶקֶסְטֶרל לויט אזוי גווען איבך דר מִיָּרֶעַר איז

יִסְקוּפָהָא עַל אִפְּהוּן : וְעַבְדְּ-עַל-פְּנֵיהֶם : וְאוֹלָם הַכֶּסֶּא אֲשֶׁר יִשְׁפֹּט־שָׁם אֵלֶם הַמִּשְׁפָּט עֲשֵׂה וְסַפֵּן בְּאֶרֶץ מִהַקְרָקַע עַד-הַקְרָקַע : וּבֵיתוֹ אֲשֶׁר-יֵשֵׁב שָׁם חֲצַר הָאֲחֵרֶת מִבֵּית לְאוֹלָם כַּמַּעֲשֵׂה הַזֶּה הִיָּה וּבֵית יַעֲשֶׂה לְבֵת-פְּרָעָה אֲשֶׁר לָקַח שְׁלֹמֹה כְּאוֹלָם הַזֶּה : כִּלְ-אַלֶּה אֲבָנִים יִקְרָת בְּמִדּוֹת

רש"י

והעבים אלו המרשעים : (ז) ואולם הכסא, סמך האולם אל הכסא כי לא היה שם אלא כסא המשפט אוכר כי עשה אולם לבית המשפט ושם היה הכסא שהיה יושב בו וישפוט הבאים לפניו במשפט ובה שאר אחר כך אולם המשפט הוא כפל דבר או פירושו כי לאותו אולם שהיה בו כסא עשה אולם אחר לפניו הוא הנקרא אולם המשפט שהיה בית שער לבית המשפט וכן נראה דעת המפרשים שחנן אולםא תלפנתא תמן כורס"י בית דינא דראון תמן פורסדא לבית דינא עבדי ופיר' פורסד' בית שער כמו שאמריו התקן עצמן בפרוורדור כדי שחכנם למרלקין נאין ויש נוסחאות פרוסדור כס"י : מהקרקע עד הקרקע, ח"י מאושיא ועד אושיא ר"ל מיסוד כיהל זה לכותל זה שכנגדו כלומר כל הרצפה היתה מכוסה בגמרים של אור : (ח) וביתו אשר יושב שם, הוא הבית שאמר למעלי ואת ביתי בנה שלמה שלש עשר' שנה ואומר כי החצר האחרת שהיתה לבית הות והיא החצר שהיתה בפנינים לאלים היתה עשויה כמעשה אולם המשפט וכבר וכן הבית שעשה לבת פריעה עשה נ"כ כמעשה האלי' הות : (ט) כל אלה, כל אלה הבתים שובר שבנה בית ח' וביתו ובית המשפט בית בת פריעה וחצרותיהם כלם היו בגנים יקרות כלומר טובות ממחצב כבר שפירשנו לעלה : כבודות גיות, גיות גיות היות ירוע כבודות

רלב"ג

העמודים חמש שש של ארז וט"ס שהיה האולם בנין כמו שנראה מהמזכר אחר זה : (ז) ואולם הכסא אשר ישפט שם, ובעמוד אחר יהיה גומא דין וסוף הקהל אולם המשפט או יהיה הכל ענין אחד ר"ל כי האולם הכסא אשר ישפט שם הוא אולם המשפט או יהיה האולם מזה האולם הכסא אשר ישפט שם ר"ל כי ממנו יבנה האולם המשפט כמו שחנן ויזון : וסוף כלרן מה הקרקע עד הקרקע, ר"ל עד סוף כל הקרקע אולם המשפט מיסוד כותל זה עד יסוד כותל מצורת דוד

מצורת דוד

לכל יהוים מתקומם וסוף עשוי לנו ולפאר או להיות כעין מחילה ולשמינה : (ז) ואולם הכסא, ר"ל אל האולם אשר עמד בו הכסא אשר יושב לשפוט שם אל האולם היה עשה עוד חוליה לו אולם המשפט שיממנו שם הכסא למשפט עד אשר יקראו לנו לפי המלך : וסוף בארז, כסא הרעפה כסרי ארז : מהקרקע עד הקרקע, ר"ל מהקרקע כותל זה עד הקרקע כותל שומנו : (ח) וביתו אשר יושב שם, ר"ל מקום מושבו כדכיתוב : חצר האחרת, הכסא אשר עמד בזה האולם הכסא למשפט כדכיתוב כדכיתוב מן הכותל אל מקום כתי המלוכה : כמעשה אולם האחרת, סוף כלרן כמותו : ובית אשר יושב שם לבת פריעה, הכסא אשר עמד בזה האולם המשפט : (ט) כל אלה, כל הכנינים שזכר בנה מעללים יקרות וגדולות נעדרות העולם לאכני גיות כפי מה שפי' דרש להם : פירוש ע"ט

ועמידים אין וייען אונ איין נראבך בארקיין איין גווען שר זיי : (ז) ואולם הכסא אונ צו דעם פאר הוואוס דוא שפוט איין דארקטן גישטאנן אשך ישפוט שם וואסער פלעגט דארקטן וייען אור דער שטול אונ פלעגט מישפאט אונ דעם פיהר הוואוס אולם המשפט עשה הוואס נאך נאכאט איין פאר הוואוס די קעניגשאן ווס קוקן צום משפט נאמן דארקטן שטיין בוח קען וועט וויא רופען צוא דעם מלך וספין בארז אונ עד האט עס פלעגט מיט ברעקער פון סענן האלץ מתקרקע פון דער ערד פון איין וואנד בוח אונ דר ערד פון דער אנדערער וואנד פלומר די גאנצז ערד פון איין וואנד

במדרות

גִּזְיֹת מְנֻרֹת בְּמִנְרָה מְבִיִּת וּמַחֲוִיץ
וּמִמָּסַד עַד־הַטַּפְחוֹת וּמַחֲוִיץ עַד־הַחֲצֵר
הַגְּדוֹלָה: וּמִיֶּסֶד אַבְנִים יִקְרוּת אַבְנִים
גְּדֻלוֹת אַבְנֵי עֵשָׂר אַמּוֹת וְאַבְנֵי שְׁמֹנֶה
אַמּוֹת: י' וּמִלְמַעְלָה אַבְנִים יִקְרוּת
בְּמִדּוֹת גִּזְיֹת וְאָרְזוֹ: י' וְחֲצֵר הַגְּדוֹלָה
סָבִיב שְׁלֹשָׁה מֵוָרִים גִּזְיֹת וְסוּר פָּרְתוֹת

גִּזְיֹת מְנֻרֹת בְּמִנְרָה
 מְבִיִּת וּמַחֲוִיץ
 בְּפִישְׁבָּרָא וּמִלְבָּרָא עַד
 דִּרְתָּא דְרָבָה: וּמִשְׁכָּל
 בְּאֶבְנֵי שְׁמֹנֶה אַבְנִין
 רַבְרָבִין אַבְנֵי עֵשָׂר אַמִּין
 וְאַבְנֵי תִמְנֵי אַמִּין:
 י' וּמִלְעֵלָא אַבְנֵי שְׁמֹנֶה
 בְּמִשְׁמַת גִּזְיֹת וְחָפִי
 גָּסְרִין דְאָרְזוֹ: י' וְדִרְתָּא
 רַבְתָּא סָחֹר סָחֹר
 תִּלְתָּא סָרְרִין דְאָרְזוֹ סָבָא
 וּמִסְרָא

ת"א אבני עשר. תמנן. י'. סחור. י'. סחור.
 גימט. כחה. כחה. י'.

ר"ק

אבני גזית מדה אחת היתה לאבני גזית במסד
 עד המספחות. גובה היה הכנין הוא עשוי לאבני גזית
 האלה מן היסוד עד שמי הקורה: ומסד. לשון יסוד:
 המספחות. שמי קורה. כמו וימני טפחה שמים (ישעיה
 מ"ה ז'): ומחויץ. ל"ה החוץ היה כל מנך הקירות באבני'
 הללו עד החצר הגדולה: (י) ומיסוד וגו' אבנים גדולות.
 ויסוד שבתוך הקרקע היה כל אבנים גדולות יותר ממדות
 גזית: (יא) ומלמעלה אבנים יקרות. ולמעלה ליסודות
 היו אבנים יקרות עד הקפחות כמו שאמר למעלה: וארז.
 וחפי נסרין דארזו כמו שאמר וספן בחרו: (יב) שלשה
 מורים גזית. החומ' עשויה שלשה נדבכין של אבנים ונדכך
 מורים גזית.

ביניהם כמובימי רז"ל שהיה מדה גזית המס' טפחים: במגרות
 במגרה. כמורה הוא המיסוד שהיו פני האבנים חלקות וישירות
 יותר כשהיו במגרה סמה שהיו אלו הוי נפסלות במקביות
 ופי' מבית ומחויץ כי שני הפנים היו מנוגדות: ומסד עד
 המספחות. והיו שם אבנים ישירות וחלקי' כן מן היסוד עד שמי
 קורה ונקרא מקום הנחת הקורות טפחים כי האבנים שפניחין
 ראשי הקורות עליהם יוצאים תיץ לכותל כמדת ספח מבית
 ומחויץ ותכונת הבנין היה גם כן מחויץ לבית עד החצר הגדולה
 אבל החצר הגדולה הית בנין אחר כלו שאמר באבנים שלשה
 מורים וסור כרותות ארום: (י) ומיסוד אבנים. היה הבנין הזה
 מיסוד באבנים טובות וגדולות שהיו אבנים עשיר אמות
 ואבנים שפניה אמות אבל מן היסוד ולמעלה היו אבנים טובות
 אבל לא גדולות כמדת היסוד אלא במדת הגזית ורז"ל אמרו
 כי ארז אבני עשר אמות אמות שפניה אבני' היו איצטונני'
 יוצאות תיץ לכותל בולפות מבפנים לבית ואמר אבני עשר
 ואבני שפניה שאלו נכנסות ואלו יוצאות וכן היוצאות היו
 עולות לגדולות שישם חזי יושנים וקני כחונה שלא היו מכניסין
 מנחת שי

(יב) וסור כרות ארם. מתחלים כרות פלה ורז"ל:

וידועם אלל: מנוגדות צמגרה מבית ומחויץ. ר"ל שהאבנים האלה
 לסתלקם ויתר היו מנוגדות צמגרה וסור חדר פגוס מזה שר"ל
 צלע"ז כי הוא יבשרי האבן חלקה מאד ושלמה והיה זה באלו האבנים בשני
 פתחים כנדרים ושלמה והיה זה באלו האבנים בשני פתחים כנדרים ושלמה
 עד הספחות. ר"ל מאבני היסוד עד אבני הכותל הגדולים כלם היו
 האבן או חצר עד הספחות כי בעור העליון אשר עליו חושב הספקם
 שם וספוחם פנים וזה מנחם בנכונים הפנים והשמים: ומחויץ עד החצר
 הגדולה. מחויץ לבית עד החצר הגדולה היו כל האבנים אשר
 צבנין שפניהם היה האבן ויהיה הכלל צמגרי כל עלו האבנים והבנים
 שזכר אחרי צבנין יתר אבנים יקרות ר"ל שהבני היסוד היו גדולות
 יותר מאבני גזית כי היו כהם אבנים של עשר אמות ושל שמונה אמות:
 (יא) ומלמעלה מן היסוד היו אבנים יקרות נעמד גזית
 והיה ספון באלו בתקרה או היה שם באלהם כרחות אבנים עם
 האבנים ההם: (יב) וחצר הגדולה סביב וגו'. ר"ל שהחצר
 הגדולה אשר סביב המנך היא עוקפת סביב חומה שלשים מורים
 אבני גזית וסור כרחות ארם עליהם וכן היה להלך

מצורת דוד

במגרה. מנך היא כלי ברזל מלאה פנימות ועל כי יתחברו
 העלים אדר גימט קרא מנרה וכן יושם בצמגרה (ש"פ י"ב):
 המכונה אלל בתקרה והוא מתפלקת הנאלכה: וחף יתר הצבנים
 אשר צמדו מחויץ לכתים האלה עד החצר הגדולה אח כולם
 כהם כענין האמור אלל החצר הגדולה עולה כהם צמגרי צבנין:
 (י) ומיסוד וגו'. ר"ל מה שחלל למעלה אשר אבני היסוד
 היו שות לאבני הכותל אין כי לא בדבר שהיו אבני יקרות כמותן
 אלא לא כיון כגודל כי אבני היסוד גדולות מאבני הכותל כי
 אבני יסוד כתל אבנים וגו' וגדולים כהם מנחם אבני גזית: (יא) ומלמעלה
 מן היסוד היו אבנים יקרות נעמד גזית והיה ספון באלו בתקרה
 או היה שם באלהם כרחות אבנים עם האבנים ההם: (יב) וחצר
 הגדולה סביב. אשר היה מסבב כל בתי המנך: שלשה מורים.
 בנין כמלו היה מאבני גזית שלש מורות וזו על גב פירוש ע"ה

אבני אין שמיניר פון אבט איילן: (יא) ומלמעלה אונ
 פון אויבען אייר דעם יסוד נען נען אבנים יקרות
 שנוערי שמיניר ווי די מאם פון האקמי שמיניער
 דען אונ דר צייט איז געווען איין מאם צו די האקמי
 שמיניער ווי גרוס זיי נאלן זיין ואזי אין זיין נען
 ב'דעקט געווען מיט ברעט פון שטען האלץ: (יב) וחצר
 הגדולה אונ דער גרוסער הוף נים איז געווען ארום די
 היינער אונ דער גרוסער הוף נים איז געווען ארום די
 שורות גיהאקמי שמיניער וסור אונ איין שורה פון

במגרה. מנך היא כלי ברזל מלאה פנימות ועל כי יתחברו
 העלים אדר גימט קרא מנרה וכן יושם בצמגרה (ש"פ י"ב):
 המכונה אלל בתקרה והוא מתפלקת הנאלכה: וחף יתר הצבנים
 אשר צמדו מחויץ לכתים האלה עד החצר הגדולה אח כולם
 כהם כענין האמור אלל החצר הגדולה עולה כהם צמגרי צבנין:
 (י) ומיסוד וגו'. ר"ל מה שחלל למעלה אשר אבני היסוד
 היו שות לאבני הכותל אין כי לא בדבר שהיו אבני יקרות כמותן
 אלא לא כיון כגודל כי אבני היסוד גדולות מאבני הכותל כי
 אבני יסוד כתל אבנים וגו' וגדולים כהם מנחם אבני גזית: (יא) ומלמעלה
 מן היסוד היו אבנים יקרות נעמד גזית והיה ספון באלו בתקרה
 או היה שם באלהם כרחות אבנים עם האבנים ההם: (יב) וחצר
 הגדולה סביב. אשר היה מסבב כל בתי המנך: שלשה מורים.
 בנין כמלו היה מאבני גזית שלש מורות וזו על גב פירוש ע"ה

במדות און ווי די מאם פון די האקמי שמיניר
 מנוגרות במגרה זיי נען געזעט מיט איין נען מבית ומחויץ
 פון אונגווייניג אונ פון אויפן ווייניג גרוסער פון ביידי
 נייסן גריי נאלן גלאט זיין ומסד עד המספחות אונ פון
 דעם יסוד בוז אונ דעם גוויקן נים דר באלקין לונג
 דיוף ויחיון אונ פון אויפן ווייניג בוז אונ דעם גרוסן
 הוף איז אלץ גיבנעט געווען מיט אנעלכי שמיניר:
 (י) וייסער אונ דר יסוד איז געווען פון שנוערי שמיניר
 אבנים גדולות פון גרוסי שמיניר אבני שמיניר פון צעהן

וְסָדָא חַד דְּרָבִישׁ אַעֲי
 אַרְוִין וְדָרְבַת בֵּית
 סָקֶרְשָׁא בְּיָ נְהִיָּה
 וְלֹאֲמָא דְּבִיתָא :
 יג וְשִׁלָּח מֶלֶכָא שְׁלֵמָה
 וְדָבַר יַת חִירָם מִצּוֹר :
 יד בַּר אֶתְהָא אֶרְמֶלְקָא
 הוּא מִשְׁבָּקָא דְּבִית
 גִּפְתָּלִי וְנָאבוּהִי גְבַר צוּרִי
 אוּמִין בְּעוּבָדָא דְּנָחֶשָׁא
 וְאֶתְמַלְיָת חוֹקֶקְתָּהּ וְיָת
 סוּבְרָתָנָא וְיָת דְּעָמָא
 לְמַעַבְדָּא דְּרָ עֲבִידָא
 בְּנִיחָשָׁא וְאֶתָּא לְרֹת
 מֶלֶכָא שְׁלֵמָה וְעֲבַר יַת
 רַ"א וְשִׁלָּח הַלֵּל : עֲרִיבִין יו' כו
 חֶסֶה חֶלְמָה : ס :

רש"י

ס עץ עליהם : (יד) חרש. אומן : וימלא את החכמה
 ואת התבונה ואת הדעת. שלמה כלי אומנות כהנולס
 נכרח כן כמלך נחמיה יסד חרן. כן שמים כתבונה.
 בדעתו תהומות נכקעו (מל' ג' כ') כגלשתן כננה הכית :

מפאת למקדש ופרחי כהונה היו יושבים איש על כסותו לארץ :
 (יז) ולחצר. בנין החצר הנדול' כמו שאמר למעלה ויבן את
 החצר הפנימית וגו' וכן עשה לבנין הבית כבנין הזה : (יד) מסמכה
 נפתלי. הוא היה מסמכה נפתלי ואמר מבנות דן כמו שאמר
 בדברי הימים בן אשה אלמנה מבנות דן וזה שאמר ואביו איש
 צורי שהיה נר בצור כמו עובר אורח הנתיב כי לוי היה ולפי
 שגור בנת קראו נתי וצורי קריאתו מלרע : חרש נחשת. הוא או אביו גם כן היה חרש נחשת ורבותיו וז' מסכו סוד כי חייב
 אדם להתעסק באומנות אביו לפיכך הוזכר הכתיב אביו כי גם כן הוא היה אומן ובנו לפיכך הוזכר אביו כן אשה אלמנה
 לתדע כי בית בעלה אבי חירם לפיכך לקח שלמה בנו כי גם הוא היה אומן טוב וזה שאמר חרש נחש' לעשות כל מלאכת
 בנחש' ובדברי הימים אומר וידע לעשות בזהב ובכסף ובנחשת ובברזל וגו' שכת ספר כל אומניו' שהיה לו והנה לא ספר אלא
 מלאכת הנחשת כי לאותו מלאכה היה צורך כי שלמה כפי שאמר שגשג את העבודתו' והכתורות והמבנות ותכונותיה והים
 רלכ"ג

בית ס' הפנימית כמו שדק' וכן היה האולם הנית כ"ל האולם השב' לפני הכיול והדכור : (יג) וישלח המלך שלמה חרס וגו'.
 מצודת דוד
 מצודת דוד : (יד) תורש. אומן :

זו ועליהם שורה הרביעית היה עמלנים כמותות ומחוסדות בישר
 וכמו כן עד כלות נוסב הכתלים היה בנוי כהאולם סוס : ולחצר בית
 ה' הפנימית. כ"ל וכמו הכנין שכל צד נלמד בית ה' האולם
 שזורים גזית וגו' : (יג) את חירם. קד שמו של האומן : (יד) כמשה נפתלי. אביו היה מבני נפתלי ואומר כי היה מבנות דן מל' ד' :
 איש צורי. סתגור מן כר בלוי : חרש נחשת. על חרש כח מור : וימלא. כ"ל היה חירם בנו ממולא כהנמס מלמס

פירוש ע"מ
 גְּשִׁיטָעִי בִּאֲרָקִים פִּון מַעֲנִין הָאֲרָץ אִין גִּוּעִין אַף
 דִּי דְרִי שׁוֹרֹת וְלַחְצֵר בֵּית ה' אִין אִין אִין עַד גְּבוּעִט
 צוֹא דַעֲס הוֹיף פִּון דַעֲס אִין גִּוּעִין אִין אִין אִין
 דַס אִין דִּי קָרְשִׁי קָרְשִׁים וְלֹאֲסִי הִכִּית אִין צוֹא דַעֲס פִּור
 הוֹ פִּון דַעֲס בֵּית הַמֶּלֶךְ : (יג) וְשִׁלָּח מֶלֶךְ שְׁלֵמָה הָם
 גְּשׁוּקָם דַעֲר מֶלֶךְ שְׁלֵמָה אִין הָם גִּוּעִין דַעֲס חִירָם
 פִּון צוֹר : (יד) בִּן אִשָּׁה אֶלְמָנָה עַד אִין גִּוּעִין אִין אִין אִין
 אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין
 פִּאֲמֵר הָם גִּוֹאֲמָם אִין דִּי שְׁמָאם צוֹר חִירָם נַחֲשֵׁת עַד
 אִין גִּוּעִין אִין מִיגְּסָר צוֹ אֶרְבִּישׁן פִּלִּים פִּון קִיפֵר
 וְיִמְלָא אֵת תַּחֲבֵטָא אִין דִּי חִירָם אִין דִּי פִילִט גִּוּעִין
 קִרְוֵן שְׁאֲפֵט אִין מִיט פִּר שְׁטַאנְדִּיקִים אִין מִיט וְיִסִּין
 שְׁאֲפֵט גְּשִׁיט צוֹ מוֹדֵן אֶרְבִּישׁ מִלְּאָכּוֹת אִין קִיפֵר .
 רש"י שְׁרִיבָט מִיט דִּיא דְרִיִּיא וְאִין אִין דִּי וְעֵלְמָס
 בִּאֲשָׁפֵן גִּוֹאֲרֵן וִי אִין מִשְׁלִי שְׁמִיִּים בְּהִכְמָה יִסִּר אִין
 מִיט קִרְוֵן שְׁאֲפֵט הָאֵם נָאֵם גְּרִיבֵר פִּעֻקֵס רֹא עַד
 פִּר שְׁטַאנְדִּיקִים דַעֲרָה תַחֲבֵטָא בְּקִיעֵן מִיט וְיִסִּין
 אִין דַעֲר בֵּית הַמֶּלֶךְ אִין גְּבוּעִט גִּוֹאֲרֵן מִיט דִּיא דְרִיִּיא וְאִין גִּוֹאֲרֵן אִין גִּוֹאֲרֵן צוֹא דַעֲס מִלְּרָה

כונן שמים כהנמס עַד הָם אִין גְּבִרִיִּית דִּי הוֹקִיעֵן מִיט
 שְׁאֲפֵט וְעֵנִין דִּי אִין גְּרִיבֵר גְּשִׁיטָעִי גִּוֹאֲרֵן . דְרִיִּים
 אִין דַעֲר בֵּית הַמֶּלֶךְ אִין גְּבוּעִט גִּוֹאֲרֵן מִיט דִּיא דְרִיִּיא וְאִין גִּוֹאֲרֵן אִין גִּוֹאֲרֵן צוֹא דַעֲס מִלְּרָה
 שְׁמָה

רענא

הדעוים והמזוקות כלל כלי נחשת היו: (פו) ויצר, אמצר ויצר
לפי שזרעם עשית בקרקע שהחייב בו: שמנה עשרה אמה
ונבדרי חיש אמת שלשים אמה אורך מה שזאמר בדברי
המים הוא אומר על מרת שני המזורים נאחד מהם ציחקה
שהיו שובבים לפי אצט שמה אחר והנה אמת קובה
כשהעמידו קובות העמוד האחד היה שמנה עשרה אמה
השני היה שלשים ושש אמה ושיניהם כזה שזאמר שלשים וחמש
האמה האחת היה נכנס חצי אמה בכל עמוד בלתי הכותרת
לפיכך לא אבאר אלא שלשים וחמש והעמודים האלה היו חללים
כמו שאמר בסוף דמיונו ועביו ארבע אצבעות נאחד ובה שזאמר
חמס שתיים עשרה יסוב את החיט השני הוא הדין לראשון
והקובה שזכר לראשון ותחת הדין שלש אלא את החיט בן
קצהו האחד אחד משלשים וחמס מדות שחוריהם נדרשת בן
אמר בסוף דמיונו שמנה עשרה אמה קבוע העמוד האחד
והשני י"ב יסובנו ואמר בסוף בן לעמוד השני וכו' תרגום יונתן
המספר אחר הפני עשרין אבין רומי דעמודא דא תרגום שמה
תרגומו עשרי אבין מוקף ליה וכו' לעמודא תנייגא ומדת חק
העמוד דיה שותי עשרה אמה והוה שפמי אמה שותי חק
אבא יסוב את העמוד: (פו) וישל כי כותרת עשית. מירוש שמיות
כמו חרס מלכו והרגומו דרתינן: עקב נחשת. הכותרת
היו נחשת מותך כלו שהתיכו הכותרות כמו שהתיכו העמודים;
היה אמת קובות הכותרת האחת. ובסוף הוה חספר אומר
התחתנינו: כל כותרתו היו שותל לעמוד שלש הית כזה צורה וכו'

2" 25'

(ט) ומתי בחרת. במדוייקים חסר ואל"ג גם אחר הרי"ש וכן במקורא כמ"ס
דנצרי הימים ב' ו' :

מנצי עשווה הדפוס שבו השליך הגחשת אחר שהחיו: שגמה עשרה
כיהים היה עולמי וחמש המות ויחסר מהם אם כן אהם, ואפשר
בירים כהאמר על דוד כחבריו מלך שבע שנים וחמש השנים ויבדלושם
היה ארבעים שנה: ואותו שנים עשרה אמה יסוד היה העמוד השני
המנוצחיו אמה בקירוב והנה התבאר בספר יצמיה כי העמוד היה
השמיני העמודים מולך תחומם. "ול שחוקי" נחשו ונחש ונתת עמ
היה הריח אדני דני ארבע רבנים בהתעמודים והנה אמה על עמם

מצודה דיר

המנוחה כי למד מאביו: (טו) ויצר. לפי שלא עשה המלאכה

ההבנה לזה אמר וילך ב"ל עשה זכרות שני העמודים אשר היו מנחות ו
אחלם שני גמזר מדת שני העמודים יחד וחלי האמה הופרפת ככל
שבטין וזהו לא חשבו קד"ה כי שם יאמר בשלשון אורך אשר יורש
היהוה אבל כלן אמר בשלשון קומוס והושב א"כ אשר הקמו' ושב
הארכה כי כל שם צרבתו אחד ים בצקומו שלשם: חשני' ו כמו ו
מלכותו נבד: (ט) מוציאן חורשת, מעשה יקראו שני ומנחות

פירוש ע"מ

נושטע סטאקען און אלע נוסטע רעגנים. דאס שטעלדט געזאגט אין דעם
 וכות פון די מילשען מיט לחם וברגס וראם, זענען רעגנים אין דרום
 וויס רייזע די געזעלשאפט סטאקען און נישט געזעלשאפטע רעגנים.
 און ווייזט אלע געזעלשאפטע קאנען פון צפון וויס, דערצווייט דאס, ער
 נישטעלעט פאר מילשען זענען צפון וויס ווי אזאין אר האלעסן די
 שטעלעכע פון צפון וויס זאל גיט קאנען אויף די ווייזן:

ג'רעב פון דעם ערשטן וואך פון יאר 1917

לְאֵלֶם תְּהִיכֹל וַיִּקֶם אֶת־הָעַמּוּד הַיָּמִנִי
וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יָכִין וַיִּקֶם אֶת־הָעַמּוּד
הַשְּׂמָאלִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ בַּעֲז׃ כִּי וְעַל
רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן וּתְתִם
מִלְּאֶכֶת הָעַמּוּדִים׃ כִּי וַיַּעַשׂ אֶת־הַיָּם
מוֹצֵק עֶשֶׂר בָּאַמָּה מִשִּׁפְתּוֹ עַד־שִׁפְתּוֹ
עָגֹל׃ סָבִיב וְהַמֵּשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתוֹ וְקוֹה
שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יֹסֵב אֹתוֹ סָבִיב׃

ע מ ו ד ר א ל א ו י ק מ
ד ו י ק מ ו א ק י מ
ע מ ו ד א מ י מ נ א ו ק ר א
ש מ י ה ו כ י מ ו א ק י מ
ע מ ו ד א מ ס מ ל א ו ק ר א
י ת ש מ י ה ב ו צ ו : כ נ ע ל
ר י ש ע מ ו ד ר א ע ו ב ד
ש ו ש נ ת א ו ש ל י מ ת
ע ב י ר ת ע מ ו ד א : כ נ ע ב ד
י ת ו מ א מ כ נ ע ש ר א מ ין
מ ס מ מ י ה ע ד ס פ י ה
ס ל ג ל ס ח ו ר ס ח ו ר
ו כ מ ש א מ ין ר ו מ י ה ו ח ו מ
מ ש ח ת ל ה ין א מ ין מ כ נ
ל י ה ס ח ו ר ס ח ו ר :
ת"א ו י ע א ל ת מ י ס
מ ו ד ין י ד :

רע"י

כצ"ל וקו קרי

רד"ק

זהו שאמר בדברי הימים ויעזר רמנים מאה ויתן בשרשרות וזה ששרשרת נעשה לעלמות וכן היה שאמר בספר ירמיהו על הרמנים באה על השבכה כמור האחר וזה כמו שכתבנו מאה ודנה הם מאתים בשבכה אחת ומאתים בשבכה האחרת וזה שאמר עם השנים וששה רוח אומר כי תשעין וששה מאה שיהיו שבור האחד היו יחידות מכלי לעבר אלה הארבע מיוחדות לעבר אחר כך מסיב: (לאו) ההיכל. כמו מאתים ההיכל ומתוהו כי שם היתני לפעמי בפעמי ואחרים ואלחו: יכן. מה שראם הם לעמודים לסמך סוב לפי שהיו כבשנים היות קרל להם שמות וסמין סוב לאחד כי ישנו ובהנה שיתן הקדל לעולם כמו שאמר בירח ארץ עולם וישן קיום עו והיה שם מורכב (כ) עו כלומר שיתן האל בו עת לקיום כמו שנאמר ה' עו לעמו: (ד) ותחת. לפי שהיו בשרם מלאכות רבות וצידוים רבים כמו שכחוב אדם עם לו שהלם ידחת: כמו שהיה כי חתיה בדפרים בקרקע אש שהקשוהו אבות והקפו שלשים אמה יסוב אותו וכל שיש בחקוהו שלשת

על האהת וכן על השני: (כב) ועל ראש העמודים
מעשה שושן. היא אמה בראש כל אחד היה כותלו דק
בזמן ושאר העמוד ועניו חרבע אלצעות נבזד לכך לפי
ימינו היה אמה בליקת העמודים בדברי הימים לפי
שלא היה שום תולאכת העמוד: (כג) עשר באמה
משפחה עד שפחה. באמצעותו בכל רוח כל עמוד
באמצעותו הוא: וקו שלשים באמה. זהו שאמור כל
שחם בחיפוק שלשה עשרים ים זו רוחה עפה הקיפוק בלמים
ורוחה יום ומתוכו הוא מודד. בעירובין: קומהו. ומקו
ובדברי הימים הוא אומר עשאוהו לחתית ללבוש לטוב

מלאכת העמודים: (ג) ויעש את הים מוצק. כלומר מידת בצורתו כן היתה כן הרים בדפוסם ברוקע אלא שהקישו בקורנם כמו שעשו הכלים: עשר באמת. שהיתה רחבה עשר אמות והקיפו שלשים אמה יסוב איהו וכל שיש להקיפו קישור

דילב'ג

מנחת שי

י"א חדרים ו'ל'ו' במסורת וכן הוא בפסחים מדויקים : (כג) ועל דאם הפסחיס
משפח שון . וכן פירש חזקוני בפרשת בחוקתו ובקצת מהשם שם :
משה שון : (כד) וכו' . וכן פירש חזקוני :

[illegible]

פצוּדק דוּר

[illegible]

וְקָן מִקְטָן שֶׁאֵל (יוֹנֵה ב') וְיִצְחָק חָלַל מִמֶּנּוּ שֶׁאֵלֹה : (כז) וְתַחֲסֵל :

וְהַיְיָ : בְּדִבְרֵי הַזֶּה בְּקִרְבָּנוֹת הַנֶּחֱשִׁים בָּהּ יִמָּלֵךְ וְהוּקָן לִשְׂכָל :
 בְּדִבְרֵי מִנְחֵה הַשָּׁבוֹן : כִּי רָלֵם הַעֲמִידִים וְהוּלָה מִקְטָן הַרְחֵם כִּסֵּם
 הַיְיָ : הֵינֵךְ הֵינֵךְ שֶׁנֶּחֱסֵה הַשָּׁבוֹן תִּכְרַס הַחֵם הַהֵבָה : (כח) וְיִשָּׁשׁ
 הַיְיָ : שֶׁלֹּבֵל מִמֶּנְחָמָן וְתִרְצִי שֶׁלָּהּ הִיוּ מִיָּסֵם שְׂאוֹרִים : כִּי רָגַל
 הַיְיָ : בְּרוּחַ : בְּדִיקֵם כֵּלֵם כִּי בִדְקֵם קִרְבָּנוֹ : מִשְׁחָן
 וְקָן : שְׁלִישִׁים : כִּי כָל שֵׁם : בְּרַחֲמֵי אֶחָד : בְּדִקְיוֹ שֶׁשֶׁם :

וְהַיְיָ

[illegible]

דער

וַיִּשְׁפְּטוּ בְּמַעֲשֵׂה שִׁפְתֵי כּוֹס פָּרַח שׁוֹשָׁן
 אֲלֵפִים בֶּת יִכְיָל: כִּי וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּכֹנֹת
 עֶשֶׂר נְחֹשֶׁת אַרְבַּע בְּאַמָּה אֶרֶךְ
 הַמְּכֹנֹת הָאֵלֶּת וְאַרְבַּע בְּאַמָּה רָחֶבָה
 וַיִּשְׁלַשׁ בְּאַמָּה קוֹמָתָהּ: כִּי וַהֲמַעֲשֵׂה
 הַמְּכֹנֹת מַסְגֵּרֹת לָהֶם וּמַסְגֵּרֹת בֵּין

וספתי בעובר שפה
 כס קנלגל קקיש
 בשושנתא תרין אלפין
 ביתין ברמיבא מחסיר:
 כי ועבד ית בסימא
 עשרא דנקשא ארבע
 אמין אורקא דבסימא
 קרא וארבע אמין פותיה
 והלח אמין רומה:
 כי תרין עובר בסימא
 גנדפין קהון וגנדפין בין
 ת"א אלפים כס (ערונין יט):

רד"ק

בצ"ל

רש"י

שהיה מונח לו ארבע רוחות כנגד מרובע ובכל רוח היתה שלשת
 בקר שחיה הים יצמד עליהם ופני הבקרים אל הרוחות
 ואחוריהם מרובעים: (כו) ושפתו. תרגם ונתן. וספתי בעובר
 שפת כס כנלגל לקים כדכתיב: אלפים בתי יכיל. ובדברי
 הימים אמר כדתיק בהים שלשת אלפים יכיל פירוש וברתיני
 ז"ל אלפים בלח ושלשת אלפים ביבש וכן תרגם ונתן תרין
 אלפין ביתין ברמיבא מחסיר כי כל כלי שעמקן חציר רחבו נרשו
 משפתו ומושלל הוא שלישי ממש שסביל הכלי עד שפתו לפיכך
 היה הים כסחוק אלפים בלח ששפתאל עד שפתו ושלשת אלפים
 ביבש גם תגודש אומר ולמליל הים לא אמר לחם כשה אהו
 ובדברי הימים אומר לרחצה הכהנים בו פ"י שבתכנים מובלים
 מסובבאין ובדברי ר"ל והלא כל הית ואין סבילה בכלים א"ר
 יהושע בן לוי אמר הים היתה נמשכת לו מעין עולם וחיו
 רגלי השורים פתוחים כרסונים: (כז) המכונות. המכונה היא
 מושב הכיור כמו שנאמר בכיור עששת משות את הכיור ואת
 כנו: (כח) מסגרות להם. לכל מכונה ומכונה עששת מסגרות

מפח. שוליו ודופנותיו אלף שאל פיו היה דק ומרוקע
 ומרודד כמעשה שפת כוס שותין בו ומלוייר פרח
 וסוכן: אלפים בת. ששת אלפים פאים. שהבת שלם סאין
 שנאמר הארפה והבת תוכן אחד להם נמלאו חמשים ומהא
 מקוה טהרה. הארבעים מאות מהא מקואות והעשרים
 מאות חמשי' המקואות. ואף כשתחלקו הכל לפי מדה שיעירו
 חכמים אמה על אמה ברום ג' אמות למקוה תמלאנה כן.
 ג' אמות מרובעות מהא מקואות וסחים העגולות חמשים'
 מקואות שהמרוכב יתר על הטיגול רבועית (ובדברי הימים
 ז' ד' ה') כתיב בתי' שלשת אלפים יכיל. ופירוש רבותינו
 צמדת היבש שהגודש היה שלים בבית הקיבול: (כז) ושרש
 באמה קומתה. על המכה (לכד). פירוש חזן מן הכן
 גופה. יד האופן היא האופן) שיאי יושבת עליו אמה ותאי
 אמה וגובה המכונה אמה ותאי (ד' צלחא אורב וגי') האמה גובה היתה מרובעת אבל חצי האמה היתה עגולה שנאמר
 ובראש המכונה חצי האמה קומה עגול סביב: (כח) מסגרות להם. ראיתי במשנה ארבעים ותשע מדות
 המסגרות כמין עגולות: (כח) מסגרות להם. המסגרות מיד אופן ליד אופן ויד אופן הוא עץ התחוב בתוך האופן כנגב
 וקרוי אייט"ל בצ"ל וארבעה האופנים במכונה מסגרות מכאן ומסגרות מכאן מלרבע לדדיון וכן זו ארבע אמות
 רוחת ומלתשם סריס כמו נסרים מול המסגרות והשלבים מן התחתונה והעליונה ומסגרות האופן מן השלבים כעין
 מלאכת כרעי המנה של בני כפר שאין עגולים אלא פלס לצור כהם אריות וכרובים. ואומר אני שהשלבים הללו כעין

מסגרת שי

(כח) מסגרת להם ומסגרת. סריס סריס ואל' על פי המסגרת וכן מלאכה
 וספתי כמעשה שפת כוס פרח שוכן. שצלויר בו פרח. והכה אחר
 צנה המקום אלפים יכיל ובספר דברי הימים חמס מחזיק חמס
 שלשת אלפים יכיל ומחזיר ד"ל שאלכ טכר צנה המקום הוא בלח אף
 חצי שיעור שמוחזק הוא וזה אסכר כשהיה הדרכ הקנה עולה על הים שיעור רב: (כח) יושב חל המכונות. הכה כיו המכונות
 להיות מושב הכיור והכיורים היו לרחלם בהם חל מעשה העולה ידיו בה כמו שנוכר בספר דברי הימים וזכר שכבר היה אף המכונה
 כחלל ד' אמות וככה רחבה ואלם קומתה היה ג' אמות: (כח) חמס המכונות. החשוב שהמכונות הם בלחון המסגרת אשר סביב
 השלחן המלכותי כעין כלי קבל והנה הלאה יתקן היה הנלאה בעיני שהיו פתחת המכונות ארבעת אופנים לזרעם מעשה אופן
 המרכבה ר"ל מעשה אופן העגולות וכן בין האופנים כמו נסרים מנחשת נלבים עליהם ובארבע קלחותיהם היו תחפות מחזרות בהם
 אלו הכסרים כדרך שיעשו האומנים בלחניהם שהם מושב הכיור ד' אמות האלון בהם נבחרים מלך אל קלה והכחות והנסרים
 היו עולים בגובה עד מקום מושב הכיור והכונס מהתחפות היה מכנים אף מכחן היה הכל מרובע וזהו ומחזן מהלכותו אלו הים
 מושב מעין שלבים הם מעלות סלם היו מרקעים וילמים מעלות שהיו בגובה ושטחם נכחי לשלח הקרקע ומה יולאים מסגרות

רלכ"ז

ועשתי כמעשה שפת כוס פרח שוכן. שצלויר בו פרח. והכה אחר
 צנה המקום אלפים יכיל ובספר דברי הימים חמס מחזיק חמס
 שלשת אלפים יכיל ומחזיר ד"ל שאלכ טכר צנה המקום הוא בלח אף
 חצי שיעור שמוחזק הוא וזה אסכר כשהיה הדרכ הקנה עולה על הים שיעור רב: (כח) יושב חל המכונות. הכה כיו המכונות
 להיות מושב הכיור והכיורים היו לרחלם בהם חל מעשה העולה ידיו בה כמו שנוכר בספר דברי הימים וזכר שכבר היה אף המכונה
 כחלל ד' אמות וככה רחבה ואלם קומתה היה ג' אמות: (כח) חמס המכונות. החשוב שהמכונות הם בלחון המסגרת אשר סביב
 השלחן המלכותי כעין כלי קבל והנה הלאה יתקן היה הנלאה בעיני שהיו פתחת המכונות ארבעת אופנים לזרעם מעשה אופן
 המרכבה ר"ל מעשה אופן העגולות וכן בין האופנים כמו נסרים מנחשת נלבים עליהם ובארבע קלחותיהם היו תחפות מחזרות בהם
 אלו הכסרים כדרך שיעשו האומנים בלחניהם שהם מושב הכיור ד' אמות האלון בהם נבחרים מלך אל קלה והכחות והנסרים
 היו עולים בגובה עד מקום מושב הכיור והכונס מהתחפות היה מכנים אף מכחן היה הכל מרובע וזהו ומחזן מהלכותו אלו הים
 מושב מעין שלבים הם מעלות סלם היו מרקעים וילמים מעלות שהיו בגובה ושטחם נכחי לשלח הקרקע ומה יולאים מסגרות

מסגרת שי

ובד"ה נאמר ובקרים כי עשו כסר לזרוע לרשי בקרים: (כז) בת.
 שם חלם וזה ג' סאין: יכיל. יחזיק כמו קטן מהחל (קמחן): (כח)
 המכונות. ר"ל בסיס ומקום מושב: (כח) חמס המכונות. (כח) חמס המכונות. (כח) חמס המכונות. (כח) חמס המכונות.

דק ומרודד כמעשה שפת כוס המלוייר מפרה וסוכן: אלפים בת
 יכיל. הים היה מחזיק אלפים בת ובה מהא וחמשים מקוה טהרה
 שכלל אחר מ' מהא ובד"ה נאמר חמס שלשת אלפים וזה"ל אלפים
 כגולו של שלשת אלפים ביבש עם הגודש שהיה בעובר מחלית בית
 המכונות: (כז) המכונות. הכה כיו המכונות היה תחוב עוד כן וכו היה מושב הכיור מנחשת נלבים עליהם ובארבע קלחותיהם היו תחפות מחזרות בהם
 אלו הכסרים כדרך שיעשו האומנים בלחניהם שהם מושב הכיור ד' אמות האלון בהם נבחרים מלך אל קלה והכחות והנסרים
 היו עולים בגובה עד מקום מושב הכיור והכונס מהתחפות היה מכנים אף מכחן היה הכל מרובע וזהו ומחזן מהלכותו אלו הים
 מושב מעין שלבים הם מעלות סלם היו מרקעים וילמים מעלות שהיו בגובה ושטחם נכחי לשלח הקרקע ומה יולאים מסגרות

מסגרת שי

און ער המ בקאכט די פוס פון די קעקרום וועט
 ווייטער שטיין גיט ציען נוישע פון קיפער ארבע פאסט
 פיער איינץ איז געווען די קעג פון איין פריס ווארע
 איין פיער איינץ איז געווען איהר פריס ווייטער איין דריי
 איינץ איז געווען איהר הויך: (כח) וזה און דם איז
 דא בעשה פון דער מכונה מסגרות להם לייקטן איז
 גוועזן

געוועזן איין טפח יאשט און ניין ראנד איז אוי שייין
 געווען אוי ווי דא ראנד פון איין פוסט קען שטען שטען
 מוט אים פרי שיש עס איז אום גקאלט געווען אורף
 דר ראנד בליינג פון געווען אלפים בת גיי צוויי מאונד
 קאס ויס הייקט בת המ גקאלט און ים אריין. איין
 בת איז איין קאס פון דריי קאין: (כח) וזה און דם איז
 דא בעשה פון דער מכונה מסגרות להם לייקטן איז
 גוועזן

מִתַּחַת לְכִיּוֹר הַבִּתְּפוֹת יִצְקוֹת מַעְבָּר
 אִישׁ לַיּוֹת: לֹא וְפִיהוּ מִבֵּית לְכַתֶּרֶת
 וּמַעֲלָה בְּאִמָּה וּפִיהָ עָגַל מַעֲשֵׂה־כֶן
 אִמָּה וַחֲצִי הָאִמָּה וְגַם־עַל־פִּיהָ
 מִקְלָעוֹת וּמִסְגֵּרֵיהֶם מִרְבָּעוֹת לֹא־
 עָגֻלּוֹת: לִב וְאַרְבַּעַת הָאוֹפָנִים לְמִתַּחַת
 לְמִסְגֵּרוֹת וַיְדוֹת הָאוֹפָנִים בַּמִּכּוֹנָה

מלכע לכיוור פתחין
 מהבין ככבש עובר
 דבוק: לא ופומיה מגיו
 לקרנהון וקעליא
 באמקא ופומיה סגלגל
 עובר פנהא אמקא
 ופלגות אמקא ואף על
 פומה קליעין ונרביהון
 מרבעין ורא סגלגלין:
 לב וארבעא גלגליא
 רמברע קלגלפניא
 ואשרת גלגליא
 בבסיסא

רד"ק

אלא מהכית היו: מיכר איש ליוות. מעבר כל איש ואיש כן
 הליוות היו הכתפות ואיש זה פירשו כמו ופניהם איש אל
 אחיו וכן ביריעה אשה אל אחותה: (לא) ופיהו: פירשו כל
 אחד מהליוות ופיה פירשו כל אחד מהכתורות: מעשה כן.
 כבר פירשנו בזה הוא כן: לא מגילות. מכל צדיהן לא היות
 בהם שום עגול אלא מרובעות. היו הוצרך לומר זה לפי שהיה
 היה מרובע בכתה ועגול במעל: (גב) וידות האופנים. תרגומנו

רש"י

דחם. בולטות למעלה מן הכסרים בזווית הכן. ותחת הכיור
 שיושב על הכן היו הכתפות יקויות (ס"א) ללמוד שמתוך הכן
 היו הכתפות יוצאות בזיקה אחת והכתפות והזיקות לכיור
 שלא יפול למטה לתוכה של כן: מעבר איש ליוות. מלך
 כל אחד מן הכתפות היה ליוות של זכר ונקבה מעוירות.
 מעבר איש. כמו חץ אל אחיו האמורים בכרובים:
 (רא) ופיהו מבינה לכוהנת ובעלה באמה. פיהו כל כן

לדדיו ובחלש נקט' קצו עגול אמה וחצי אמה רחב בעגול
 וכביד אותו נקב כמין היקף מחילה חצי אמה גובה ובראש המכונה חצי אמה
 קומה עגול כביד וזהו קרוי פי הכתורות והכן מונה על אותו היקף וכולי הכן תחובין בתוך פי ההיקף ולמעלה
 הימנה הוא בולט אמה וזהו שאלמר כאל ופיהו מבית לכותרת. ומעלה כלמה: ופיה עגול מעשה כן. ופיה של כותרת
 עגול דוגמת פי העגול: אמה וחצי האמה. רחבה בעגול: וגם על פיה מקלעות. לורת פרחים: (לב) וארבעת
 האופנים למתחת למסגרות. שהמסגרות מיד אופן ליד אופן כמו שפירשתי: וידות האופנים. הוא עץ התחוב בצופנים

לדדיו ובחלש נקט' קצו עגול אמה וחצי אמה רחב בעגול
 וכביד אותו נקב כמין היקף מחילה חצי אמה גובה ובראש המכונה חצי אמה
 קומה עגול כביד וזהו קרוי פי הכתורות והכן מונה על אותו היקף וכולי הכן תחובין בתוך פי ההיקף ולמעלה
 הימנה הוא בולט אמה וזהו שאלמר כאל ופיהו מבית לכותרת. ומעלה כלמה: ופיה עגול מעשה כן. ופיה של כותרת
 עגול דוגמת פי העגול: אמה וחצי האמה. רחבה בעגול: וגם על פיה מקלעות. לורת פרחים: (לב) וארבעת
 האופנים למתחת למסגרות. שהמסגרות מיד אופן ליד אופן כמו שפירשתי: וידות האופנים. הוא עץ התחוב בצופנים

רד"ב

עגול כמו שזכר אחר זה וגם על פיה מקלעות ר"ל שעל שפתה היו
 ליוותים ר"ל על שפת הכתורות ובה המסגרות העליונה ומסגרותיהם
 מרובעות לא עגולות ר"ל מסגרות העליונה כלם היו מרובעות ואע"פ
 שהיו כן ככור עגול למעלה כעו שזכרנו: (גב) ולרבעת האופנים
 למתחת למסגרות. ר"ל ולרבעת אופנים היו מתחת לכל המסגרות:
 וידות האופנים במכוה. הנה ידות האופנים הם בדמיון הפן התחוב
 בצופנים העגולה השם סביבו יסובב ההופס והם היו דבוקים במכוה

וגל' וזוהו העמוד המכסים האלו היו להם כתפות עגולות עד מתחת
 לכיור וזו הכתפות מחוברות לנכרים הכס במחלף הן הם יקויות
 עומה ונקבה כל א' מהנכרים היו מחוברות בעומה: (לא) ופיהו
 מבית לכותרת ומעלה כלמה. ר"ל שפי הכיור היה עולה אמה בכוהה
 מלפנים מהמסגרת העליונה שהיו הכתפות מתחברות בין הכיור
 ומעלה מהאמה היה פיה עגול מעשה כן הכיור היה עגול והיה
 עולה בעגול עד למעלה אמה וחצי אמה נקב שהיה שם חצי אמה

מצודת ציון

(גב) וידות. הם המסגרות נקבי האופנים ובהם יתגלגלו:

מצודת דוד

מבוצע ולא היה יכול א"כ ליפול לחלל המצודה וחרר מהגולה כי
 נקטו הדיבור. המצודה על קומה חבל הכיור יכול היה ליפול לחלל
 כן יוצא מהגולה כי לא היה לו לנעמד על קומה אה עשו דה' וזוהו הכן כעין כתפות יורדות עד מתחת לכיור להקיפו וכל
 יפול למטה: הכתפות יצוקות. משנה יצוקה היו ולא סקקת הקורבן. מלך כל אחד מן הכתפות במתן העגלה
 לשומת מחברתו היה מעליו ר"ל המוסר יחד: (לא) ופיהו. סה הכן עלה אמה למעלה מבית הכתורת היה המהלך העגולה היוצאת
 ענק הכתורת כי קומת המחילה ההיא הייתה חצי אמה וקומת הכן היה אמה וחצי ובתחתיו היה עגול חצי אמה והיה חצי מחוב
 בתחתית נקב הכתורת והאמה העליונה הייתה מרובעת ועלתה למעלה מבית לכותרת: ופיה. היא בית הכתורת שהיה מחילה העגול
 העולה מנקב הכתרת: עגול. היה עגול מעשה כן הכתרת כן ליוות טה לחובו צו חל כן: אמה וחצי האמה. משפט המחילה עומ
 עד השם המעולה היה חצי אמה ובזוהו נקב הכתורת: וגם על פיה. כל מחילת נקב הכתורת עשו ליוות: ובסגרתיהם
 מחברי המחילה חלל היו בין השלבים הם היו מרובעות בכל אורכן ולא נעלה בהם מקומות עגולות: (גב) וארבעת האופנים. ר"ל נקבי
 לרבעת אופני המכוה והם התקיימו חלל היות מרובעות בהם המכוה היה חצי אמה וזהו חלל המהלך היוצא העגולה המכוה
 בתחתית המכוה אלל בולוי כי שם היו קבועים הדיוד ולמטה היו נקבי האופנים ובדרך אופני העלכס: וידות האופנים. היוות

פירוש ע"מ

גבאנגן מבית לכותרת פון אונגווינג פון דער קרון פון
 דר מכוהה ופגלה אונג ארוף צו באסה איין אייר ופיה
 גגול אונג דס מול פון דר קרון איז גנווען קייליכדיג
 כעשה בן און ווי די פוס ווס און איהר איז גנווען אשה
 איין אייר אונג איין האלבי אייר איז גנווען די ברייט
 פון דר קרון גס איין און איהר מויל איז און גנווען
 אום גקאלט בלוינג וסגרתיהם אין ויערר לייסמן
 וענן גנווען פיער עקידריג גיט קייליכדיג: (גב) וארבעת
 האופנים אין די פיער קעדר ווס וענן גנווען פון אונג

פון דעם פוס ווס און דר מכוהה איז גנווען מבית
 אקקלן צו גיי קדי גינאן פאר האלפן דעם קעסל
 ווס און דעם פוס איז גנווען דס ער זאל גיט אריין
 פאלן אונגווינג אריין קיין ווי קען ברארף ספחת פון
 אונג דעם קעסל ונענן די אקקלן גינאן גינאן
 אונג דעם פוס פגער פון איטלעכער נייט פון דיא
 אקקלן איז גנווען אום גקאלט איין בהעפשוונג פון
 קלייני ששענגליך: (לא) ופיהו אונג דאם מויל פון
 דעם פוס וואס איז גנווען און דער מכוהה איז ארום

יְקוֹמֶת הָאוֹפֵן הָאֶחָד אִמָּה וְחֲצִי
הָאִמָּה: יִמְעֶשֶׂה הָאוֹפֵנִים כַּמְעֶשֶׂה
אוֹפֵן הַמְרַכֵּב יְדוּתָם וְגִבֵּיהֶם
וְחִשְׁקֵיהֶם וְחִשְׁרֵיהֶם הַכֹּל מוֹצֵק:
לִי וְאַרְבַּע כְּתוּבוֹת אֶל אַרְבַּע פְּנוֹת
הַמִּכְנָה הָאֶחָת מִן הַמִּכְנָה כְּתוּבָהּ:
וּבְרֹאשׁ הַמִּכְנָה חֲצִי הָאִמָּה קוֹמָה
עַל סִבִּיב וְעַל רֹאשׁ הַמִּכְנָה יְדוּתָהּ

בְּקִיסָא וְרוּמִיָּה דְגִלְגַל
חַד אִמָּתָא וּפְלָגוֹת
אִמָּתָא: לִי וְעוֹבֵד דְגִלְגַל
כְּעוֹבֵד דְגִלְגַל מְרַכֵּב
וְקָרָא אֶשְׁכְּתוֹן
וְנִפְיָהוֹן וְחוּפְיָהוֹן
וּבְכוּשִׁיָּהוֹן כּוּלָּא מִתָּהּ:
לִי וְאַרְבַּע כְּתוּבוֹת אֶל אַרְבַּע
וְזוֹן דְקִיסָא חַדָּא מִן
בְּקִיסָא כְּתוּבָהּ:
לִי וּבְרִישׁ בְּקִיסָא פְלָגוֹת
אִמָּתָא רומא סְגִלְגַל
סְחור סְחור וְעַל רִישׁ
בְּקִיסָא אֶשְׁכְּתוֹתָא
וּגְדַנְפָּה

רש"י

רד"ק

וקורין אייט"ל: במכונה. דבורים מיקים מכונה ביאק'
אחת: (דג) כמעשה אופן המרכבה. תרגם יונתן
שעבוד גלגלי מרכבה אופן בתוך האופן שמי ועבר כמו
שאלמר ביחוקאל במרכבה גבוה: ידוהם: אייט"ל:
הם עגולים סביב שהוא קישורן: וחשוריהם. זרועות
האופנים התחובים מנביהם לחשוקיהם שקורין ריש"ש בלע"ז:
(לד) וארבע כתפות. כמו שפירשתי למעלה
וארבע פעמותיו כתפות להם ולא שאלן כאלו לומר ומן המכונה כתפיה: (לה) חצי האמה קומה עגול. היא
מחילה כמו שפירשתי למעלה שהיא סביב הנקב והאמה מרובעת: ועל ראש המכונה ידוהיה. (ס) סרני
רד"ב"ג

ואשרת גלגליא: (ג) אופן המרכבה. מרכבת הקדש הנראת
בסראת הנבואה ליחזקאל וכת"י מרכבת יקרא וראה שלמה
בבכתו מה שראה יחזקאל בנבואתו: וחשוקיהם וחשוריהם
הכל מוצק, וחשוקיהם הוא ענין כבוש והדוק וחשוריהם ענין
וגביהם. בזויל"ש בלע"ז הם הנקבים: וחשוקיהם.
האופנים התחובים מנביהם לחשוקיהם שקורין ריש"ש בלע"ז:
(לד) וארבע כתפות. כמו שפירשתי למעלה
וארבע פעמותיו כתפות להם ולא שאלן כאלו לומר ומן המכונה כתפיה: (לה) חצי האמה קומה עגול. היא
מחילה כמו שפירשתי למעלה שהיא סביב הנקב והאמה מרובעת: ועל ראש המכונה ידוהיה. (ס) סרני
רד"ב"ג

הגדולה וכל זה היה מוצק ומחובר בהתקן לא במלאכה: (ס) המכונה
כתפיה. ר"ל שהכתפות אינן מחוברות כלוחות הכתפות והם סרני
הכתפות חבור מלאכות אך היו צענפים ואלוים מהמכונה: (לה) ובראש
המכונה חצי האמה קומה עגול סביב. ר"ל שסביב היה בראש המכונה
שהיה חצי האמה היה עגול סביב כמו שקדם והיה זה על ראש
המכונה כי מתחת היה הכל מרובע כמו שקדם וידוהיה והם שכליהם
ומסגרותיהם אשר סביב המכונה הכל היה ממנה ר"ל מהמכונה צענף

ממנה היו ואלוים: וקומת האופן האחד אמה וחצי האמה. האשכול
שקומת האופן היה קומה יד כי ככה יגביהו ממנו מהקדש:
(ג) ידוהם וגביהם וחשוקיהם ומשוריהם. הם ידוהם הם ידוהם
שהיו האופנים תחובים בזה כמו שזכרנו וגביהם הם העגלות
הגדולות שסביב האופנים כי הם על גביהם וחשוקיהם הם העגלות
הקטנות שסביב ידוהם האופנים כי הם מדובקים ונקשרים בזה
וחשוריהם הם כמו עמודים וזרועות יצאו מעגלה הקטנה אל העגלה

מצורת ציון

התחובות נקבי האופנים ומתגלגלים עליהם הם היו קבועים
צמחיהם. ר"ל שהכתפות אינן מחוברות כלוחות הכתפות והם סרני
הכתפות חבור מלאכות אך היו צענפים ואלוים מהמכונה: (לה) ובראש
המכונה חצי האמה קומה עגול סביב. ר"ל שסביב היה בראש המכונה
שהיה חצי האמה היה עגול סביב כמו שקדם והיה זה על ראש
המכונה כי מתחת היה הכל מרובע כמו שקדם וידוהיה והם שכליהם
ומסגרותיהם אשר סביב המכונה הכל היה ממנה ר"ל מהמכונה צענף

המכונה סביב הנקב הייתה קומתה חצי האמה והיתה עגול מסביב
ודבוקה על ראש המכונה ומשם היו נמשכין ויורדין צענף המכונה כלפי מטה עד אשר בלו מתחת המסגרות היא הפעמילה המכונה ומשם
פחלכרז להלן מן המכונה איך וילקח והיו נסתבות נקבי האופנים: ובסגרתיהם מבנה. מסגרות המכונה היו ממנה ר"ל מן ענף ענף

פירוש ע"ט

ששקעקין אין זיי חשוקיהם אין זייגערין און גורקן דאס
אין די רייף ווס גייט ארום די פלעקער פון דעם ראד
אין האלם זיי אין איינע חשוקיהם אין זייגערין קנופונג
דס זענן די פלעקער פון די רעדער הכל מוצק דס אין
אלץ גאסן גווארן: (לד) וארבע כתפות אין די פיער
אקסן ווס זענן געווען אוף די פיער ווינקלן פון איין
מכונה מן המכונה איין געווען פון די מכונה די אקסן:
(לה) ובראש המכונה און אוף דעם שפיץ פון דער
מכונה אין געווען איין האלבי אייל הויף הייזעקריג
ארום און ארום וועל ראש המכונה און אוף דעם שפיץ
פון די מכונה איין געווען איבער פלעקער ווסגרייז

די זייסמן ויהיה אין די אקסן פון די רעדער בסקונה
זענן גאסן גווארן און איינע מוט דר מכונה וקומת
און דו הוף פון איין ראד אין געווען אמה איין אייר
און איין האלבי אייר: (לג) ובגשה האופנים אין דיא
מלאכה פון די רעדער אין געווען בגשה און ווי די
מלאכה פון די רעדער פון די מרכבה וואס אין ספר
יחזקאל שטייט דען שלמה האט געזעהן מוט ניון
חקמה ווס יחזקאל האט געזעהן בגבואה און אוף דעם
שטייגער האט ער גמאכט די רעדער פון די מכונות
ידוהם זייגערין אקסן וגביהם אין זייגערין הוף דס זענן די
לעקער ווס שטייגער ארום פון די רעדער אין די אקסן

וּמִסְגֵּרֹתֶיהָ מִמֶּנָּה: ^לוּיִפְתַּח עַל־הַדָּלֶת
יְדֹתֶיהָ וְעַל וּמִסְגֵּרֹתֶיהָ כְּרוּבִים אֲרִיֹוֹת
וְתַמָּרֹת כַּמַּעַר אִישׁ וְלִיֹוֹת סָבִיב:
^{לז} כִּזְאֹת עֲשֶׂה אֵת עֵשֶׂר הַמִּכְנוֹת מוֹצֵק
אֶחָד מִדֶּה אֶתֶת קֶצֶב אֶחָד לְכָל־הֶנָּה:

רד"ק

הנחת האמורים למעלה: ובמסגרותיה מבנה. מסגרות התחמונות הולקו עשה ולא שחבירן לאחר כן: (לו) ויפרח על הצחות ידוהיה ועל מסגרותיה. התחמונות על שניהם פתח וחקק כרובים אריות (ותמרות סא''): במער איש יריות. פתח פניו כוכר וקצה המצוקים מזרועותיהן כן פירשו רבותינו: במער. לשון אחיו' ודיבוק כוכר המעורה בנקבה ופירושו איש ולויתו ולפי משמעותו ליות לשון דיבוק סלודור"א בלע"ז כמו ליות היו שם

רצב"ג

ולא היה מחובר בדרך מלאכה: (זו) ויפתח על הלכות. "כל שער
 וקטן וקטן סביב הלכות בדרך ששעם המצוה בעצמה: ידועים.
 חסד השלמים: המצוות. "הכל הלא היה ממנה" כל המצוות
 בעצמה. "המחשבות והפנים לא היו סובבים כי היו מחוברים בעצמה
 עם המצוה" כל הכל היו מולק והנה זכר כי כדל כן
 הכרחיים להיותו המצוות שהיו על התבטלות כלל לא לאדם מהם
 וסיו מחברים סביב כל הלא היה המצוה מולק. והנה המצוות
 כלל א' היס כנו שקדם כלומר העצם שהיו פעמים אחד דיו והנה ה
 מחברים סביב היס היולן כלליו ממער א' כל טעם אחד
 מחברים סביב מלאכות ומצוות בעצמה גב: (זו) נזאת שם את
 המולק כל כל חסד נשעים בהצרכו כל המולק כל מחברים

מצודת ציון

וְלֹא שֶׁנֶּעֱשֶׂה לָכֵךְ וּמִכֵּר בְּמַלְאכָה: (לו) וַיִּפְתַּח עַל הַדְּרוֹתָיו, עֲשֵׂה פְתוּחִים לְיָדָיו וְלִיּוֹרֵים, וְהַנְּכָרִים הַנְּמוּנִים בְּבִלְי הַמְּנוּכָה עַל מַסְמְכָהּ תִּחְסֹרֵם מִן הַיָּדוּת בְּנִקְוֹת הַמְּנוּחַ וְדִבְרַם בְּמִנְחוֹת וּלְפִי עַל גִּמְטְרוֹתֶיהָ יִהְיֶה הַמַּחֲלֵה הַנְּמוּכָה עַל כּוֹלֵם עֲשֵׂה פְתוּחֵי כְרוֹסִים אֲרִיזוֹת וְאֵלֶּיךָ (לז) כְּזֹאת, יִתְמַנֶּה הַזֶּה: בּוֹצֵק אֶחָד, ר"ל כִּי לִיקֻיָּת זֶה פִּירִישׁ

המ

וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרְקוֹת וַיְכַל חִירָם
לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה
לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה : מֵא עֲמֻדִים
שְׁנַיִם וּגְלֹת הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁ
הָעַמֻּדִים שְׁתֵּים וְהַשְּׁבָכוֹת שְׁתֵּים
לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלּוֹת הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר
עַל־רֹאשׁ הָעַמֻּדִים : מִב וְאֶת־הַרְמָנִים
אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי הַשְּׁבָכוֹת שְׁנֵי
טוֹרִים רְמָנִים לְשְׁבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת
אֶת־שְׁתֵּי גִלּוֹת הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
הָעַמֻּדִים : מִג וְאֶת־הַמְּכָנוֹת עֶשְׂרֹת וְאֶת־
הַפִּירֹת עֶשְׂרֹה עַל־הַמְּכָנוֹת : מִד וְאֶת־
הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבֶּקֶר שְׁנַיִם־־עֶשְׂרֹה

יָת פִּיּוּרָא וְיָת
מְגוּרְפִיתָא וְיָת מִזְרְקָא
וְשִׁצֵּי חִירָם לְמַעַבְדָּה
כָּל עֲבִידָא דְעֶבֶד
לְמֶלֶךְא שְׁלֹמֹה בְּבֵית
מִקְדָּשָׁא דִּינִי מֵא עַמֻּדֵינָא
תְּרִין וְאַנְגִּי קְרוּנָתוֹן דִּי
עַל רִישׁ עַמֻּדֵינָא תְּרִמִּין
וּקְרוּנָתָא תְּרִמִּין לְכַסָּא
יָת תְּרִמִּין אֲנִי קְרוּנָתוֹן
דְּעַל רִישׁ עַמֻּדֵינָא :
מִב וְיָת רְמָנֵינָא אַרְבַּע
מָאָה לְתְּרִמִּין קְרוּנָתָא
תְּרִין סְדְרִין דְּרְמָנֵינָא
לְקְרוּנָתָא חֲדָא לְכַסָּא
יָת תְּרִמִּין אֲנִי קְרוּנָתוֹן
דְּעַל אֲפִי עַמֻּדֵינָא :
מִד וְיָת בְּסִיסָא עֶשְׂרֹה וְיָת
פִּיּוּרָא עֶשְׂרֹה עַל
בְּסִיסָא : מִד וְיָת נָקָא
קֶד וְיָת תּוֹרֵי תְּרֵי עֶשְׂרֹה
הַחֹת

רש"י

שְׁקוּרִין וַיִּוִּדל כִּשְׁכֵנו לַחֲתוּת כֵּהן לְשֵׁן כְּתִיד הַסִּידוֹת :
(מב) שְׁנֵי טוֹרִים רְמָנִים . מֵאָה רְמָנִים עֶשְׂרֹה טוֹרִים

הַכִּיּוֹרוֹת הֵן קִי סִידוֹת , כֵּהָה דָּלֹת אֲמֹר כִּיּוֹר אֵשׁ בְּעֵלִים
(זְכָרִים ו"ב ז') וְכֵן וְהִכָּה כִּיּוֹר (כ"א ז') יד : הַכִּיּוֹרוֹת .
כֵּל נְחוֹשֶׁת לְשֵׁן חֵת הַמִּזְבֵּחַ : הַיָּעִים . מְגַרְפוֹת שֶׁל נְחוֹשֶׁת

כְּשֶׁרְשָׁרוֹת :
מִנְחַת שִׁי

(מא) וְגִלּוֹת הַכְּתָרֹת . מְכַסּוֹת יוֹצֵאֵם מִן הַמִּסָּבִיב וְהֵן מְכַסּוֹת עֲשָׂרִים שֵׁטִים
קִדְמָא דְּמִסָּבִיב וְכֵן מְכַסֵּר מִיָּמִין : חֵת שְׁתֵּי גִלּוֹת . מְכַסֵּר הַכֵּל מֵאֻלָּו וְחֵי
הַמְּכָנוֹת : לְעֵיל : (מג) הַכְּתָרֹת לְכַסּוֹת חֵת שְׁתֵּי גִלּוֹת . מֵאָה וְחֵי כֵּי . מְכַסּוֹת
לְעֵיל : (מד) הַפִּירֹת הַמְּכָנוֹת לֹא יִהְיוּ לְחֵלְקֵין מְלֻבָּדִים שֶׁשֵּׁטִים כֵּל כְּדֹשֶׁם
שֶׁמֶיחָו עַל פְּנֵי הַכְּתָרִים הֵם וְחֵי וְהֵלֵךְ לֹא מְכַסֵּס עַם יֵל הַכְּתָרִים שֶׁמֶיחָו

כָּחוֹב בְּדִבְדִּי הַיּוֹמִים בְּשִׁי אֵלֶּה הַמְּקֻשָּׁמוֹת וְהִכָּה עָלֵין חֵת הַכִּיּוֹרוֹת כֹּאֵל
מַעֲלִין אֲמֹרֵי וְהִכָּהוּ כִּיּוֹר אֵל : בְּדוֹד וְהִכָּה אֵלֵי הַסִּידוֹת הֵן מְשַׁמְשׁוֹת
לְכֹס כֵּהן לְשֵׁן הַמִּזְבֵּחַ : וְחֵת הַיָּעִים . הֵם מְגַרְפוֹת שֶׁל נְחוֹשֶׁת לְשֵׁן
כֵּהָה הַמִּזְבֵּחַ : וְחֵת הַמִּזְרְקוֹת . הֵם בְּלִים יִקְבְּלוּ כֵּהָה כֵּהָה לַחֲתוֹת

מְצוֹרֶת דוֹד

(מ) בֵּית ה' . לְלוֹקֵךְ כִּיָּה ה' : (מב) לְשְׁתֵּי הַשְּׁבָכוֹת . הַשְּׁבָכוֹת לַחֲתוֹת
כְּתָרֵיהֶן הַשְּׁבָכוֹת : שְׁנֵי טוֹרִים . כָּל שֹׁר מֵאֵל רְשׁוּס : לְכַסּוֹת
אֶת שְׁתֵּי וְכו' . שֶׁל הַמְּכָנוֹת וְאֲמֹר שְׁכִיב מְכָסִּים חֲלָק הַעֲלִיּוֹן מִן
הַגּוֹלֵם שֶׁכִּי הֵן חֲלָקִים הַשְּׁבָכָה וְהֵן יוֹדֵקִין עַל פְּלוֹטֶה

פִּירֹשׁ ע"מ

לְכַסּוֹת צוֹ בְּדַעֲקִין דִּי צְוֹנִי בְּעֶקְשֵׁים פּוֹן דִּי קְרוּנָן
וְיָם וְעֵנָן גִּנוּעָן אוֹף דִּי שְׁפִירָצָן פּוֹן דִּי נִירָן : (מב) וְיָת
הַרְמָנִים אֵין דִּי מֵאֵל גְּרָאָן וְעֵנָן גִּנוּעָן פִּירָר הַנִּירָר עֲרֵם
לְשִׁי צוֹ דִּיא צְוֹנִי הוֹבֵן שְׁנֵי טוֹרִים צְוֹנִי שׁוֹרֹת מִל
גְּרָאָן אֵין גִּנוּעָן צוֹ אֵין הוֹיב לְכַסּוֹת צוֹ בְּדַעֲקִין צוֹ
צְוֹנִי בְּעֶקְשֵׁים פּוֹן דִּי קְרוּנָן וְיָם וְעֵנָן גִּנוּעָן אוֹף דִּי
נִירָן : (מג) וְיָת תְּקֻבוֹתָא אֵין דִּיא צִעֲקֵן מְכָנוֹת וְיָת
הַפִּירֹת אֵין דִּיא צִעֲקֵן קֶסֶם אֵין דִּיא צִעֲקֵן מְכָנוֹת וְיָת
(מד) וְיָת חֵת בֵּינָם אֵינֶם קִפְּעֵרִים יָם וְיָת הַבֶּקֶר אֵין
דִּי צִעֲקֵרִי הַנִּירָר עֲרֵם וְיָם וְעֵנָן גִּנוּעָן אֲנִיבֵר דֵּעֵם יָם :
(מה) וְיָת הַפִּירֹת יָם אֵין דִּי קִפְּעֵרִי קֶסֶם אֵין דִּיא
פִּירָר עֲרֵם

גְּמַאכְט דִּי קִפְּעֵרִי טַעַפּוֹס קַעֲן וְאֵל טִיט וְיִי אֲרוֹם
טְרָאָן דִּיא אֵשׁ פּוֹן דֵּעֵם מְזֻבֵּם וְיָת חֲזִיִּים אֵין דִּיא
קִפְּעֵרִי פִּלְעֵר וְיִישֵׁעֵן דֵּם קַעֲן וְאֵל טִיט וְיִי אֲרִיין
שְׁאָרֵן דֵּם אֵשׁ פּוֹן דֵּעֵם מְזֻבֵּם אֵין דִּי טַעַפּ אֲרִיין וְיָת
הַפִּירֹתָא אֲנִי דִּי שְׁפִירָעֵנָן בְּעֶקְשֵׁין כָּל חִירָם הֵם הִירָם
פִּרְ לֵעֵם צוֹ טָאן גָּאָר דִּי מְלָאכָה הֵם עַר הֵם גְּמָאן
צוֹ דֵּעֵם מְלָךְ שְׁלֹמֹה בֵּית ה' פּוֹן וְעֵנָן גְּמָאָם הֵו :
(מא) מְטָרִים שְׁנַיִם צְוֹנִי וְיִירָן גְּמִיּוֹת הַפִּירֹתָא אֵין דִּיא
בְּעֶקְשֵׁין וְיָם דִּי קְרוּנָן וְעֵנָן דִּי פּוֹן גְּמַאכְט גְּמָאָן
וְיָם וְעֵנָן גִּנוּעָן אוֹף דִּי שְׁפִירָצָן פּוֹן דִּי נִירָן שְׁפִירָצָן וְעֵנָן
גִּנוּעָן צְוֹנִי וְהַשְּׁבָכוֹת אֵין דִּי הוֹבֵן וְעֵנָן גִּנוּעָן צְוֹנִי

פִּירָר עֲרֵם

תחת הים: מה ואת-הסירות ואת-
היעים ואת-המזרקות ואת-כל-הכלים
האהל אשר עשה חירם למלך שלמה
בית יהוה נחשת ממרט: מי בכבר
הירדן יצקם המלך במעבה האדמה
בין סבות ובין צרתן: מי וינח שלמה
את-כל-הכלים מרב מאד מאד לא
נחקר משקל הנחשת: מה ויעש שלמה
את כל-הכלים אשר בית יהוה את
מזבח הזהב ואת-השולחן אשר עליו

תחת הים: מה ואת-הסירות ואת-
היעים ואת-המזרקות ואת-כל-הכלים
האהל אשר עשה חירם למלך שלמה
בית יהוה נחשת ממרט: מי בכבר
הירדן יצקם המלך במעבה האדמה
בין סבות ובין צרתן: מי וינח שלמה
את-כל-הכלים מרב מאד מאד לא
נחקר משקל הנחשת: מה ויעש שלמה
את כל-הכלים אשר בית יהוה את
מזבח הזהב ואת-השולחן אשר עליו

לחם
ר"א נחשת ממרט. מרטינ: ו
האלה קרי

רשי

האלה קרי

ר"ק

(מו) יצקם. התיכס והתיכס כתבניתם: במעבה
האדמה. כעזבי גרנשטא: (מו) וינח שלמה. משקול
לח משקל הכלים האלה מרוב מאוד והחל לספור משקלם:

נתן חים בשורה לצד דרום משך כלפי מזרח: (מה) ואת כל
הכלים האהל. כן כתיב וקרי האהל והקרי ממואר והכתיב וקרי
בעין אותם הכלים שהיו באהל מועד כן עשה חירם למלך שלמה
בבית המקדש וכן תרגם יונתן כל מאנאי האילין בעובד מאני
משכנא דעבד משה כן עבד חירם לכלכל שלמה בית מקדשא
דח: ממורט. וך ונקי מכל חלודה וטבל סוג: (מו) בכבר הירדן.
כעזבי גרנשטא והגרנישטא היא העץ הטוב אשר ממנו יעשו הכורים לצקת בהם ובכבר הירדן היה שם מקום לצקת בו:
בין סבות ובין צרתן. ובדבריי התיכס צרתה ושני שמות היו לו והעפר הוא סוב לחתב' ובעזבי אותו קרקע צייר דפוס הכלים
ויצקם שם כי לא יתכן לעשות כורים לכלים גדולים כאלה אלא בעזבי האדמה התיכס אותם: (מו) וינח שלמה. התיכס שלמה
מרב מאד מאד לא נחקר משקלם והתיכס כמו שנעשו ולא נודע משקלם וינתן תרגם ואצנע שלמה כלומר התיכס משקלם
יצקתם והתיכס בבית המקדש במקומם ומרוב שהיו הכלים לא נחקר משקלם: (מה) ואת השולחן. שם כלל כמו ויהי לו
שור והמור כי עשרה שלחנות עשה שלמה כמו שכתבו בדבריי הימים ויעש שלחנות עשרה ואף ואת השולחנות ועליהם לחם
רלב"ג

על המזבח: (מה) ואת כל הכלים האהל. קרי וכתבי הכלים האהל
והכס תרגם וינתן לפי הכתב שכלו הכלים היו נעשים בלוחם ששטחם
משה בלחם ונחם לחמו ואת כל הכלים האהל כלליו לחם כל
לחם (מו) בכבר הירדן. ר"ל כעזבי הירדן: כעזבי
האדמה. ר"ל שחפר בעזבי האדמה לוחם הדפוסים להמיר את כל הכלים האהל כי לא היה כיוון לדגלם לעשות להם דפוסים ויחזו בהם
זולת זה הסך: (מו) וינח שלמה את כל הכלים. ר"ל כי מרוב משקלם היתה שלמה מלחקה על משקלם כמה הים: (מה) ויעש
שלמה את כל הכלים אשר בית ה'. ר"ל אשר בבית ה'. את מזבח הזהב. הוא מזבח הקטרת אשר היה בלחם: ואת הסולחן אשר עליו
לחם הפנים וכו'. ככר נחשלת כספר דברי הימים כי שלמה עשה עשר שולחנות והתיכס בהם כל העשה ימינו ומעשה משמאל ימינו

מצורת דוד

הגולג: (מה) בית ה'. ללודר בית ה'. נחשת ממרט. סיו מנחשם
לחך ומזוקק: (מו) במעבה האדמה. בעזבי האדמה ספר לוחות
הכלים הססופר כספא את הכתובת ללחם ההכתוב: (מו) וינח שלמה
וגו'. הים משקול לחם המזבח שהיו מרובים מלחם מזל ולא הים
אשר בית ה'. אשר לבית ה' ואת השולחן. ר"ל קבלת השלחנות כי

סימנים בנחש פירש ויקבל כמלך המלך למלך סימנים מלך: (מה) ואת הסירות.
דפוס ספרים מדויקים מלך דמלח: כאלה. האלה קרי: (מו) בין סבות ובין צרתן.
נחשלת ספרים לדפוס הלוי נחשלת וישינו מלך סימנים מלך: (מה) לא נחקר.

הכלים כלי האהל וכמוכרו רכוס בלשונם: נחשת ממרט. ר"ל לחך ונקי מכל
האדמה. ר"ל שחפר בעזבי האדמה לוחם הדפוסים להמיר את כל הכלים האהל כי לא היה כיוון לדגלם לעשות להם דפוסים ויחזו בהם
זולת זה הסך: (מו) וינח שלמה את כל הכלים. ר"ל כי מרוב משקלם היתה שלמה מלחקה על משקלם כמה הים: (מה) ויעש
שלמה את כל הכלים אשר בית ה'. ר"ל אשר בבית ה'. את מזבח הזהב. הוא מזבח הקטרת אשר היה בלחם: ואת הסולחן אשר עליו
לחם הפנים וכו'. ככר נחשלת כספר דברי הימים כי שלמה עשה עשר שולחנות והתיכס בהם כל העשה ימינו ומעשה משמאל ימינו

מצורת דוד

הגולג: (מה) בית ה'. ללודר בית ה'. נחשת ממרט. סיו מנחשם
לחך ומזוקק: (מו) במעבה האדמה. בעזבי האדמה ספר לוחות
הכלים הססופר כספא את הכתובת ללחם ההכתוב: (מו) וינח שלמה
וגו'. הים משקול לחם המזבח שהיו מרובים מלחם מזל ולא הים
אשר בית ה'. אשר לבית ה' ואת השולחן. ר"ל קבלת השלחנות כי

מצורת דוד

הגולג: (מה) בית ה'. ללודר בית ה'. נחשת ממרט. סיו מנחשם
לחך ומזוקק: (מו) במעבה האדמה. בעזבי האדמה ספר לוחות
הכלים הססופר כספא את הכתובת ללחם ההכתוב: (מו) וינח שלמה
וגו'. הים משקול לחם המזבח שהיו מרובים מלחם מזל ולא הים
אשר בית ה'. אשר לבית ה' ואת השולחן. ר"ל קבלת השלחנות כי

מצורת דוד

פירש ויקבל כמלך המלך למלך סימנים מלך: (מה) ואת הסירות.
דפוס ספרים מדויקים מלך דמלח: כאלה. האלה קרי: (מו) בין סבות ובין צרתן.
נחשלת ספרים לדפוס הלוי נחשלת וישינו מלך סימנים מלך: (מה) לא נחקר.

פירש ויקבל כמלך המלך למלך סימנים מלך: (מה) ואת הסירות.
דפוס ספרים מדויקים מלך דמלח: כאלה. האלה קרי: (מו) בין סבות ובין צרתן.
נחשלת ספרים לדפוס הלוי נחשלת וישינו מלך סימנים מלך: (מה) לא נחקר.

דעם

רד"ק

(מג) חמש מימין וחמש משמאל. אי אפשר לומר חמש מימין הפתח וחמש משמאל הפתח אם כן מניין המורה בפסוק והחורה אמרה על ירך המזכן תימנה אלא של משה באמרו חמש מימנה וחמש משמאלה: והפרה: של המורה: והגרות. בויקן שנותנין בן השמן והפתילה: והמקדשים. שמרמזין בהן את הפתילה מתוך השמן: **(ג) והספורה.** כלי של מיני זמר הוא וכן מומרות: והמזמורות. לקבל דס: והכפות. לכוזיז לבונה: והמזמורות. לחמות בהן תרומ' העין וגחלים להוליך מומזבח המזבח למזבח הפנימי להקטיר קטורת: והמזמורת: ומפתחות שנותנין שמפתחין בהם את המנועל: לדרגות הבית. שהוא קדש קדשים: לדרגתי הבית. שהוא להיכל

הות שהיו להיכל כי הוא הנקרא בית בסתם באותם הב
רלב"ג

[illegible]

מצודה ציון

מִסֵּר שְׁלֵחָתוֹ עִשָּׂה כְּעֵשׂ דְרָסָה וְזָבֵחַ, מוֹסֵף עַל הַשְׁלָחָה; (צַמַּח חֲשֹׁם שִׁימּוֹן, י"ב עֲשָׂרָה מִדְּרָשׁוֹ מֵעַל אֶחָד מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַמַּמְלִיכִי בְּהַסְתָּרוֹ הָאֲמִרָה כִּי הָיָה מִשְׁתַּכֵּחַ חֲמִימָה "שְׂמוּת חַיִּים") לְפָנֵי הַדּוֹר, כִּי הִשְׁכִּיל עַל־מִדּוֹ; הַבִּיטָה הַנִּבְיָאִית, וְלִחְסוֹסֵם בְּיוֹדֵה כֶּסֶף וְאִמֶּר לְקֹדֶשׁ סִקְרֵיטִים, וְכֵן לְדַלֵּת סִימָה כִּסֵּף לְחִסּוֹסֵם בְּיוֹדֵה הַיִּסְרֵל: הַלְלוּ:

(מִתַּם) וְהַפְרָח, קִבּוּלֹם פִּרְמֵי כְּמִנְיָן; וְהַדְרָגָה, מַשְׁוִים כִּמְעַן בְּיוֹדֵה וְהַסְתָּתִים מִשְׁתַּכֵּחַ הַסִּקְרֵיטִים וְהַמְלָכִיּוֹת; וְהַמְלָכִיּוֹת, הַכְּסִימִים יִלְחָקוּ צִדִּים וְהַסְתָּתִים לְמוֹסָדִים וְלִיחְסוֹת כִּי מִקּוֹם הַמִּלּוֹ: כִּי הַסְתָּתִים, כִּלְיִים מִתַּם דְּלִים כִּי מ"ה קִיּוּלֹת וְכֵן וְקִדְשׁ מִן שְׂמֵחָה (בְּרִלְשֵׁיטִים כ"ה) מ"ה וְקִדְשׁ; וְהַמְצוּרָה, כִּלְיָ עֲשָׂרָה; וְהַמְצוּרָה, הַבְּיוֹדֵה כִּי הַקִּשּׁוֹת: הַלְלוּ:

אֶלֶּל יְהוָה וְהַסְתָּתִים מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַמַּמְלִיכִי בְּהַסְתָּרוֹ הָאֲמִרָה כִּי הָיָה מִשְׁתַּכֵּחַ חֲמִימָה "שְׂמוּת חַיִּים" לְפָנֵי הַדּוֹ, כִּי הִשְׁכִּיל עַל־מִדּוֹ; הַבִּיטָה הַנִּבְיָאִית, וְלִחְסוֹסֵם בְּיוֹדֵה כֶּסֶף וְאִמֶּר לְקֹדֶשׁ סִקְרֵיטִים, וְכֵן לְדַלֵּת סִימָה כִּסֵּף לְחִסּוֹסֵם בְּיוֹדֵה הַיִּסְרֵל: הַלְלוּ:

תחפוזות. הם העשויות להלי

פִּירוּשׁ ע"פ

[illegible]

אָרֹן וְהָאֵלֹהִים בְּיָדָאָהָרָב
 דְּרָדָר הָיָא צִיּוֹן :
 ג' וְאֶתְבְּנִינּוּ לֹת מִלְכָּא
 שְׁלֵמָה כָּל אֲנָשׁ יִשְׂרָאֵל
 בְּיָחֵא דְעִתִּיקָא דְהָרָן
 לֵיהּ יָחֵא קְרִמָּה בְּחָא
 יִכְעַן הָאָה יָחֵא
 שְׂבִיעָא : ג' וְאֵתוּ כָּל
 סְבִי יִשְׂרָאֵל וְנִמְלִי
 בְּהֵיָא יֵת אֲרֹנָא :
 ד' וְאִסְתַּבְּרִית אֲרֹנָא בְּיָ
 יֵת מִשְׁכֵּן וְהָיָה יֵת כָּל
 כִּנֵּי קוֹדֶשָׁא דִּי בְּמִשְׁכָּנָא
 וְאִסְתַּבְּרִי וְיִתְהוֹן בְּהֵיָא
 וְלִצְוָי : ה' מִלְכָּא שְׁלֵמָה
 ח"א יִכְרַח תְּרֵינִי : י"ב יֵת מִלְכָּה
 י"ג יֵת אֲרֹנָא :

דד"ק

ס' דוד כשהבילו מזית עובד
איהנים . תרגם וינתן בירח
קדמה כהנא ובען הוא ירח
וכתיב גיטן שהלך הוא השנים
ואת איהנים מועד . מפעה משה
ראשון כמו ששנינו בתוספתא
במזמרה חזקת חדרה הארשן
שביטוי לו כי אכר כל חל האר
שן . בהן . קדמך חזקת חדרה
הוא ששקלתי בירושלם כמו
זמנים את הארץ ששכרתי ישראל
למנוחה לבית המקדש
ועד . את ארץ ה' ששן כמו שאמר
ועד וכלי חדרה אשר באהל ואלה

[illegible]

ולתבטלו בקדש הקדשים. והבד שכבד היה זה בידה הלאהים והוא
 שחבר היה הוסיפו והתבטלו שפלה יחד הלאהים כי הוסיפו
 ליהוד חוקים וביניהם מצינו כי כל המצוות לפי מה שבררנו צבדורנו
 לדבריהם הורונו וברכרם פתחם להלכו רוח ה' הענין: (א) והיה כי יש
 כל ילד ישראל שפלה שפלה" וכל משלה האלה (ה) הלאהים כל
 הכהנים והע"פ שבים שפלה הלאהים מעבדות חל המהדף אל הכהנים
 שוב המקום שפלה ליהוד הלאהים לפי שהכונה סתם הלאהים ביה
 קדש הקדשים והוא סתם אצל כל הלאהים להענין בו כי אצל
 גדולי היה ביה וכלכל אל היה אכפר שיהיה סתם הלאהים וכל
 הלאהים היה יחד רחמי שיהיה סתם הכהנים שפלה סתם הלאהים וכל

מצודת ציון

הנשיאים לכל בתי האבות של בני ישראל ובהם הם ראשי המעוז שזכר ולחוספת ציבור כלל: (ב) בירח האהבים. חדש השני נקרא ירח האהבים מלשון איתן וחזק ע"ש כי בחודש השני (ד) ואת אהל סועד, בנבענן הים ומשם העלוהו וגזרוהו בארצות

1

קײן ירושלים? **לְהַגִּיט אַתְּ אַרֹן בְּרִית ה'!** צו אױף פֿרעגן דעם אַרֹן בְּרִית פֿון נאָם פֿון דער שטאָט פֿון דוד דאָס איז צײַן וואָרום דוד האָט אים אַדלן געגעבן אז ער האָט אים אױף געבראַכט פֿון דעם האָר פֿון עזבֿר אַדום: (ב) וועלן אַל הַלֵּל אײַן נײַ זענען וואָסן אײַן גראַמפֿילט צוואַר דעם סוף שלמה אלי פֿאַנן פֿון ישראָל בִּיבֿה האָבן אונד דעם חורש פֿון די שטאָרקן פֿלוקער וואָס די שטאָרקן זענען אונד אים געבאָרן געוואָרן דאָס זענען די אַבֿות בִּתּוּ אײַן יום טוב הוּא הַחַדָּשׁ הַשְּׁבִיעִי דאָס איז דער זעכצער חורש , (דאָס איז) מִשְׁרֵי וואָרום דאָס חֲדָשִׁים

אין

שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים
עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן מִזְבְּחִים צֹאן
וּבִקָּר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מֶרֶב׃
וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קִדְשׁ
הַקִּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנְּפֵי הַכְּרוּבִים׃
וְכִי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כַּנָּפִים אֶל־מְקוֹם
הָאָרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־
בִּדְיוֹ מִלְמַעְלָה׃ ח וַיֹּאדָמוּ הַבָּדִים
וַיֵּרְאוּ רֹאשֵׁי הַבָּדִים מִן־הַקִּדְשׁ עַל־פְּנֵי

וְכָל בְּנֵי שְׁלֹמֹה וְיִשְׂרָאֵל
דְּאוֹדְמֵנוּ עֲלוּהוּ קִמְיוֹן
עֲמִינָה קָדָם אֲרֹנָא
מַעֲבָדִין עֲאֹן וְחוֹרִין דְּלֵא
יְתַחֲשֹׁבוּן וְלֹא יִתְמַנּוּ
מִסְּגִי׃ ו יִמְנוּ עֲלֵיהוּ בְּהִנְיָא
יְת אָרוֹן קִמְיָא דְּבִי
לְאַתְרֵיהּ לְבֵית בְּפֹרִי
דִּי מִתְקַן לֵיהּ כְּגוּ בִּיתָא
לְקִדְשׁ קִדְשָׁא לְתַחַת
כַּנְּפֵי כְּרוּבִינֵי׃ ז אֲרִי
כְּרוּבִינֵי פְּרִיסֵן גְּדִפְרִיחוֹן
עַל אֲמֵר אֲרֹנָא וּמִשְׁלִין
כְּרוּבִינֵי עַל אֲרֹנָא וְעַל
אֲרִיחוֹהִי מִלְמַעְלָה׃ ח
וַאֲרִיכוֹן אֲרִיחָא
וּמִתְחִינֵן בִּישֵׁי אֲרִיחָא
מִן

ת"א וְאֲרִיכוֹ הַבָּדִים, מִתְחִינֵן בִּישֵׁי
(שְׁקִילֵם מִן): וַיֵּרְאוּ רֹאשֵׁי
הַבָּדִים, יִמְנוּ ז׃

רש"י

רד"ק

דְּמוֹטָה: אֲשֶׁר בִּאֵהָר. אֲשֶׁר נֶעַם דוֹד לֹארוֹן: (ו) כַּנְּפֵי
הַכְּרוּבִים, אֲחֻץ שְׂעָשֶׂה שְׁלֹמֹה הַעוֹמְדִים עַל רִגְלֵיהֶם
בְּקִרְקֶה וְאֵין אֵלּוֹ כְּרוּבִים שֶׁל כְּפֹרֶת שֶׁעַל הָאָרוֹן: (ז) אֶל
מְקוֹם הָאָרוֹן, מִקֵּיר אֶל קֵיר כְּמוֹ שֶׁאֲמַר לְמַעַל בְּנִעִין:
(ח) וַיֵּרְאוּ רֹאשֵׁי הַבָּדִים, בְּפִרְוֹת סַכְנָג הַפֶּתַח בְּאֵמֶה
מִרְקָסִין יוֹכֵל יֵהִי מִקְרָעֵן כֵּה וַיּוֹלְחִין תַּלְמוּד לומר וְלֹא יֵרְאוּ
כַּאֲשֶׁר אֵין לָנוּ לִשְׁאֹל לֵבָא לֹא עֲשֵׂה אֵרִין אַחֵר וְנִשְׁחָב וּמִרְבּוּת
אֲחֵרִים וּמִנִּיחוֹת וּשְׁלֹחֹת וְכֻלָּם אַחֲרֵיהֶם כִּי הִכֵּל עֲשֵׂה עַל פִּי הַגְּבוּחָא כְּמוֹ שֶׁפֶסֶר לוֹ דִּיד אֲבִי כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּ"ה שֶׁאֲמַר לוֹ
דוֹד הִכֵּל הִכֵּל בִּבְתָּב מִיד ה' עַל הַשִּׁכֵּל כֹּל מִלֹּאכֶת הַתְּבִנָּה: (ח) וַיֵּרְאוּ הַבָּדִים, הָאֲרִיכוֹ אֹתָם לְחוּץ כְּלוּמַר שֶׁשִּׁכְּבוּ אֹתָם
כִּלְפֵי חוּץ לִפִּי שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ עוֹד לִשְׁאֹל בְּתַתָּה וּמִתְחִילָת הָיָה הַבָּדִים נִתְּנִים בָּאָרוֹן בְּשׁוּחַ שְׁחִי וְעוֹפִים אַחֲרָיו הָאָרוֹן כְּמוֹ

אל דְּבִיר תְּבִית: (ו) אל תחת כנפי הכְּרוּבִים, הַכְּרוּבִים הַכְּנִים
בְּתַחֲלִית וּבְחֻרְבָּוֵי הָאֵלֶּה שְׂעָשֶׂה שְׁלֹמֹה הָיָה עוֹמְדִים עַל רִגְלֵיהֶם
וּפְנִיהֶם לְבֵית כְּמוֹ שֶׁאֲמַר דְּבִירוֹ הַיּוֹמִי וּפְרִישֵׁי כַּנְּפֵיהֶם מִקֵּיר
אֶל קֵיר וּבֵין כְּרוֹב לְכְרוֹב הַכְּנִים הָאֵרִין תַּחַת הַכַּנְּפִים וּבְחֻרְבָּוֵי
שְׂעָשֶׂה בְּצִלָּל הָיָה בְּשֵׁנֵי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת עַל הָאָרוֹן וְהָיָה מִכְּתָה
הָאָרוֹן כְּמוֹ שְׁחִיָּה מִתְחִילָה אֲבָל אֵלּוֹ הַכְּרוּבִים הָיָה כַּנְּפֵיהֶם
נִבְתָּוִים עַל הָאָרוֹן כִּי הִשָּׁש אֲמוֹת הָיָה קוֹם הַכְּרוֹב וְאֵין צָרִיךְ
לְקוֹץ הַכְּרוּבִים שְׁחִיָּה עוֹמֵד בֵּנָם כִּי וְנִגְרַף הָחֵת הַכַּנְּפִים וְאֵין לָנוּ
לִשְׁאֹל לִמַּת עֲשֵׂה שְׁלֹמֹה כְּרוּבִים אַחֲרֵיהֶם וְלֹא בְּתַבּוּת הָרִאשׁוֹנִים
אֲחֵרִים וּמִנִּיחוֹת וּשְׁלֹחֹת וְכֻלָּם אַחֲרֵיהֶם כִּי הִכֵּל עֲשֵׂה עַל פִּי הַגְּבוּחָא כְּמוֹ שֶׁפֶסֶר לוֹ דִּיד אֲבִי כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּ"ה שֶׁאֲמַר לוֹ
דוֹד הִכֵּל הִכֵּל בִּבְתָּב מִיד ה' עַל הַשִּׁכֵּל כֹּל מִלֹּאכֶת הַתְּבִנָּה: (ח) וַיֵּרְאוּ הַבָּדִים, הָאֲרִיכוֹ אֹתָם לְחוּץ כְּלוּמַר שֶׁשִּׁכְּבוּ אֹתָם
כִּלְפֵי חוּץ לִפִּי שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ עוֹד לִשְׁאֹל בְּתַתָּה וּמִתְחִילָת הָיָה הַבָּדִים נִתְּנִים בָּאָרוֹן בְּשׁוּחַ שְׁחִי וְעוֹפִים אַחֲרָיו הָאָרוֹן כְּמוֹ

רלב"ג

מנחת שי

הַנוֹעֲדִים עָלָיו, וְכֵס רֹאשֵׁי הַכֶּסֶם וְקִמְיוֹן הָיָה מִנְּזַחֲתֵם לָאֵן וּבִקָּר לְרֹכֵץ
מִלֵּךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן הַיּוֹמִי הַכְּנִים לִנְדִּים בְּעִנְיָתָם הָאָרוֹן לְמַקְוֶה
וּבְחֻרְבָּוֵי הַכְּרוּבִים אֶל דְּבִיר הַיּוֹמִי שְׂעָשֶׂה שְׁלֹמֹה הָיָה עוֹמְדִים עַל רִגְלֵיהֶם
וּפְנִיהֶם לְבֵית כְּמוֹ שֶׁאֲמַר דְּבִירוֹ הַיּוֹמִי וּפְרִישֵׁי כַּנְּפֵיהֶם מִקֵּיר
אֶל קֵיר וּבֵין כְּרוֹב לְכְרוֹב הַכְּנִים הָאֵרִין תַּחַת הַכַּנְּפִים וּבְחֻרְבָּוֵי
שְׂעָשֶׂה בְּצִלָּל הָיָה בְּשֵׁנֵי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת עַל הָאָרוֹן וְהָיָה מִכְּתָה
הָאָרוֹן כְּמוֹ שְׁחִיָּה מִתְחִילָה אֲבָל אֵלּוֹ הַכְּרוּבִים הָיָה כַּנְּפֵיהֶם
נִבְתָּוִים עַל הָאָרוֹן כִּי הִשָּׁש אֲמוֹת הָיָה קוֹם הַכְּרוֹב וְאֵין צָרִיךְ
לְקוֹץ הַכְּרוּבִים שְׁחִיָּה עוֹמֵד בֵּנָם כִּי וְנִגְרַף הָחֵת הַכַּנְּפִים וְאֵין לָנוּ
לִשְׁאֹל לִמַּת עֲשֵׂה שְׁלֹמֹה כְּרוּבִים אַחֲרֵיהֶם וְלֹא בְּתַבּוּת הָרִאשׁוֹנִים
אֲחֵרִים וּמִנִּיחוֹת וּשְׁלֹחֹת וְכֻלָּם אַחֲרֵיהֶם כִּי הִכֵּל עֲשֵׂה עַל פִּי הַגְּבוּחָא כְּמוֹ שֶׁפֶסֶר לוֹ דִּיד אֲבִי כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּ"ה שֶׁאֲמַר לוֹ
דוֹד הִכֵּל הִכֵּל בִּבְתָּב מִיד ה' עַל הַשִּׁכֵּל כֹּל מִלֹּאכֶת הַתְּבִנָּה: (ח) וַיֵּרְאוּ הַבָּדִים, הָאֲרִיכוֹ אֹתָם לְחוּץ כְּלוּמַר שֶׁשִּׁכְּבוּ אֹתָם
כִּלְפֵי חוּץ לִפִּי שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ עוֹד לִשְׁאֹל בְּתַתָּה וּמִתְחִילָת הָיָה הַבָּדִים נִתְּנִים בָּאָרוֹן בְּשׁוּחַ שְׁחִי וְעוֹפִים אַחֲרָיו הָאָרוֹן כְּמוֹ

(ז) כי הכְּרוּבִים, מִתְחִילָת הַכְּפֹרֶת וְעַל הַכְּפֹרֶת מִלֵּךְ וְאֵין שְׂעָשֶׂה
הַכְּפֹרֶת מִכְּתָה מִתְחִילָת הָאָרוֹן כְּמוֹ שֶׁאֲמַר דְּבִירוֹ הַיּוֹמִי וּפְרִישֵׁי כַּנְּפֵיהֶם מִקֵּיר
אֶל קֵיר וּבֵין כְּרוֹב לְכְרוֹב הַכְּנִים הָאֵרִין תַּחַת הַכַּנְּפִים וּבְחֻרְבָּוֵי
שְׂעָשֶׂה בְּצִלָּל הָיָה בְּשֵׁנֵי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת עַל הָאָרוֹן וְהָיָה מִכְּתָה
הָאָרוֹן כְּמוֹ שְׁחִיָּה מִתְחִילָה אֲבָל אֵלּוֹ הַכְּרוּבִים הָיָה כַּנְּפֵיהֶם
נִבְתָּוִים עַל הָאָרוֹן כִּי הִשָּׁש אֲמוֹת הָיָה קוֹם הַכְּרוֹב וְאֵין צָרִיךְ
לְקוֹץ הַכְּרוּבִים שְׁחִיָּה עוֹמֵד בֵּנָם כִּי וְנִגְרַף הָחֵת הַכַּנְּפִים וְאֵין לָנוּ
לִשְׁאֹל לִמַּת עֲשֵׂה שְׁלֹמֹה כְּרוּבִים אַחֲרֵיהֶם וְלֹא בְּתַבּוּת הָרִאשׁוֹנִים
אֲחֵרִים וּמִנִּיחוֹת וּשְׁלֹחֹת וְכֻלָּם אַחֲרֵיהֶם כִּי הִכֵּל עֲשֵׂה עַל פִּי הַגְּבוּחָא כְּמוֹ שֶׁפֶסֶר לוֹ דִּיד אֲבִי כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּ"ה שֶׁאֲמַר לוֹ
דוֹד הִכֵּל הִכֵּל בִּבְתָּב מִיד ה' עַל הַשִּׁכֵּל כֹּל מִלֹּאכֶת הַתְּבִנָּה: (ח) וַיֵּרְאוּ הַבָּדִים, הָאֲרִיכוֹ אֹתָם לְחוּץ כְּלוּמַר שֶׁשִּׁכְּבוּ אֹתָם
כִּלְפֵי חוּץ לִפִּי שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ עוֹד לִשְׁאֹל בְּתַתָּה וּמִתְחִילָת הָיָה הַבָּדִים נִתְּנִים בָּאָרוֹן בְּשׁוּחַ שְׁחִי וְעוֹפִים אַחֲרָיו הָאָרוֹן כְּמוֹ

פירוש ע"ש

מצורת ציון

פִּי דִּי כְּרוּבִים וְאֵם שְׁלֹמֹה הָיָה גְּמֵאָמֶת דָּאָם וַיֵּי
וְעֵנָן גְּשָׁמָאן מִימֵי זִיגְרִי פִּימֵי אֹפֵן דְּרֵי עֲדָר אֹן דָּם
וְעֵנָן יִשְׁמָרֵי כְּרוּבִים פִּימֵי בְּפֹרֶת נִים אֹפֵן אָרוֹן אִין
גִּינֵעַ: (ז) כִּי הַכְּרוּבִים פִּימֵי פִּימֵי פִּימֵי דָּאָם כְּרוּבִים
הָאָרְקֵן פִּימֵי שְׁפִירִים זִיגְרִי פִּימֵי פִּימֵי דָּאָם דָּאָם
פִּימֵי דָּאָם אָרוֹן פִּימֵי נִים דָּאָם דָּאָם דָּאָם
נִים דָּאָם דָּאָם דָּאָם דָּאָם דָּאָם דָּאָם
אֹפֵן דָּאָם אָרוֹן אֹן אֹפֵן זִיגְרִי שְׁמֵאָמֶת מִלְּגִיָּה פִּימֵי
אֹבֶעַן: (ח) וַיֵּרְאוּ הַבָּדִים אִין דִּי שְׁמֵאָמֶת וְעֵנָן אֹם
גִּינֵעַ וְעֵנָן גִּינֵעַ וְעֵנָן גִּינֵעַ וְעֵנָן גִּינֵעַ וְעֵנָן גִּינֵעַ
דִּיא

אֹן דִּי כְּרוּבִים וְאֵם שְׁלֹמֹה אִין גָּר דָּם אִין וְאֹמְלִיגֵן פִּי
דִּי יִשְׂרָאֵל נִים וְעֵנָן נִים אִין גְּמֵאָמֶת צוֹ אִים
וְעֵנָן גִּינֵעַ מִימֵי פִּימֵי דָּאָם אָרוֹן מִימֵי אִין הָאָרְקֵן
גִּינֵעַ שְׁפִירִים אִין רִיגְרֵר אֹן פִּימֵי אִין יִשְׁפִיר נִים
וַיֵּי אִין גְּמֵאָמֶת דָּאָם דָּאָם דָּאָם דָּאָם דָּאָם דָּאָם
נִים דָּאָם דָּאָם דָּאָם דָּאָם דָּאָם דָּאָם
נִים דָּאָם דָּאָם דָּאָם דָּאָם דָּאָם דָּאָם
אֹפֵן דָּאָם אָרוֹן אֹן אֹפֵן זִיגְרִי שְׁמֵאָמֶת מִלְּגִיָּה פִּימֵי
אֹבֶעַן: (ח) וַיֵּרְאוּ הַבָּדִים אִין דִּי שְׁמֵאָמֶת וְעֵנָן אֹם
גִּינֵעַ וְעֵנָן גִּינֵעַ וְעֵנָן גִּינֵעַ וְעֵנָן גִּינֵעַ וְעֵנָן גִּינֵעַ
דִּיא

הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצוֹת וַיְהִיו שָׁם עַד
הַיּוֹם הַזֶּה׃ ^טאֵין בְּאֶרֶץ רֶק שְׁנֵי לְחוֹת
הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנֵּחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב
אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם׃ וַיְהִי בְצֵאת
הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהֶעֱנָן מָלֵא אֶת־
בֵּית יְהוָה׃ וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד
לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה

אָרײַ אַתְּמײַ יִקְרָא דײַ ת"א אײַן באַרײַן . כּנאָ כּחַר יד :

רעזי

החוצה הא כיצד דוחקין ובלטין בעין שני דדי אשה בענין
גמאמר בין שדי וליין (כיר א' י"ג): (י) בצאת הכהנים
מן הקרש. הכהנים שנשאו הארון בדביר כשילאו שרתה

דר"ק
לפני הארון שחרי ארכבע אגישו חיו נושאין אותו לכל בד שני
אגשים אחד לפניו ואחד לאחוריו וכיון שחובאין הארון לדבר
שם שהיה עם בדיו ולא היה עתיד עז לנשוא בבחף האריות
הבדדים ומשכן כלפי חוץ עד שראו ראשי הבדים על שני
הדברים כדי שיהיה נכנסם כהן גורל ביום הכפורים להקפיד
על תדביו ולא יראו חוצצו לפני הדברים וזה האמור והוא ארד
על תפרכת הדברים היה רחבו עשרים אצ"ט א"ל שם משכן
לכותל מערב אלא הרחוקו אותן מן הכותל עד כדי שיהיה
מקום ארון אגישו מן הכתובות לפני עומד שחרי בתוך הכתוב
הוא לכל דוח: ויהיה שם עד היום הזה, אלא השירי אותו עוד
ארוכה אלא שיש משכבים לפני הדברים לעולם זהו עד היום הם
לעשות מרכת להיות מדרול: (ט) אין בארון, זה אריה כי לא
בארוצות בית' ה' עם אלה מועד ועם הכלים שם נראה הדברים
היו תגילים בן בלא' היו ודעונו אותם שם בארות הנה: אשר
עם בני ישראל: (י) בצאת הכתבים, שהכניס שם הארון בצאתם
א"ל

ב"ג

על הסודות כוא שגארו כפרת יתרו: (א) ויהי בלאת כהנים מן
הקדש. וכן כספר דברי הימים י' על הכהנים הקדושים לא יאכלו בזה
הקדש. והתמקלות לזכר הכהנים העוולות בעצמם: (ב) והלויים וכן
הכהנים לא יאכלו לאדם ועליו: (ג) הכהנים ממלכית המלכות
יהיה להם עוונותם שלא יאכלו בזה הקדש: (ד) על דרך כבוד
במלכותם וזהו כלו היה בעת כעלותם העוולות וזאת היתה.
וזהו כבודם שיהיה שרתם בזה הקדש: (ה) והוא כבוד ה' שכן
על בלא וכלו הכהנים לעמוד לפניו בזאת הזמן על בלא וכלו

797

במקום: (י) מן הקדש. אחר שהעמידו בה את הארון: והענין.
הוא כעין עשן: (יה) לעמוד. כהיל ועזרה: כבוד ה'. הוא
הענין שזכר:

צ"ע

הפון לאנד מצרים: (י) ביה צאט פהנים אונ עס איז
גוען ווי די פהנים ווס האבן אריין גיטראגן דעם
אירון אונ קרשי קדשים ווי וויא נעקען קאר אירוס
גנאנען פון דעם קרשי קדשים האבן קאל אה ביה ח'
הם דר וואלקן מיט דר שביעה דר פילט דס הוו פון
קאט: (יא) ולא קלו פהנים אין די פהנים האבן גיט
הקענט שטיין פריין פון וועגן דעם וואלקן ב' קאל קינד
ד' רען דר כבוד פון קאט פלוכר דר שביעה הט דר
פרייטקאט ביה ח' דס הוו פון קאט: (יב) אז אסר שילה
דעקטמאל הט שילה גיטאט פלוכר און ער האט
געזעהן דעם וואלקן הט ער גיטאט איה נעה היינט
אז דיא שביעה ווהט אונ דעם הו וואס איה האב

၁၃၃၂

היה 'שורר עשירי' אחר ואחר שכבר היו 'לחיים קרובים' הדברים מן הקדש
הכלל בין הדברים וזהו פתח קדש קדשים וגו' היה שני הסוג
השלישי בין ה' מציגים שני הדברים וזהו ה' מציגים שני הדברים
ושם היה פתח הדברון וכן הקדש וכן קדש קדשים 'שם' שבו
שם הדלות כי לא היה אפשר להכניסו כי הדברים יתנו שם: (ז) חן
לחמן קדש שני מנחות הדברים, וזהו שם שכלל את שני הדברים
השניים: חבורה שם מציגים שני דברים אחרים ונלמדה חן שכל
שם כלל את שני המהות קדש שם הדברים כי שם מציגים שני

797

כָּל־לֵא לֵא הֵיוּ נִדְחִים הַחַיִּים לְהִיטֵם מִקְרָעֵינָם בְּפִרְכּוֹת לְלֵאָה הַזֹּאת לוֹ :
וַיְהִי שֶׁמֶל הַבְּדִידִים יֵאָמֵר שֶׁהֵיוּ בָּס בְּאוֹתוֹ הַנֶּחֱמָה וּמֵלֵב : עַד הַיּוֹם
הַזֶּה . כִּ"ל מֵלֵב הַשֶּׁר נִכְנָן בְּיַמֵּי יִשְׁחִיָּהוּ : (ט) אִשֶּׁר כָּרַה וְגַ' . בַּעַת

צ"ע

די שפייען פון דיא שטאנען פון דעם הייליגן ארם
צו פרעם קרשי קרשים ולא ירא החוצה אין זיי וענן
ניסטוארין געקן ארום צוא ברוקר ויאי האבן גאר
בולעם גווען דורך דעם פרוכת פון דעם קרשי
קרשים אבער ויאי האבן נימ דורך גלעביקט דעם
פרוכת ויאי נאלן אן געקן ווערן ארום צו מיי שם
אין זיי וענן דארטן בו אנ דעם היינטיגן טאג :
(ש) אין פארשעס איז גיט פר האגריין אנ דעם ארון
נאר די צוויי שטייגערן טאקויל דס וענן די לוחות
פון משה קט אררטן אריין גלייבט שטען די חורב אשר
כתב ווס נאט הט פשעת ויער עקן פוהת ברות
גוועז מוט די בני ישראל אז זיי ענן ארום גימאגין

אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִי אֶת דְּוֹד אָבִי וּבִידּוֹ
מֵלֵא לֵאמֹר: ^י מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־
בְּחֶרְתִּי בְּעִיר מִכָּל שַׁבָּתִי יִשְׂרָאֵל
לִבְנוֹת בַּיִת לַהֲיוֹת שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר
בְּדוֹד לַהֲיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: ^י וַיְהִי
עַם־לֵבָב דְּוֹד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ^י וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־דָּוִד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְבְּךָ
לִבְנוֹת בַּיִת לְשְׁמִי הִטִּיבְתָּ כִּי הָיָה עִם־
לִבְבְּךָ: ^י רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת

בְּמִסְכְּרֶיהָ עִם דָּוִד אָבָא
וּבְרַעוּתֶיהָ כִּנָּם לְמִיכָר׃
סוּ מִן יוֹמָא דִּי אֲנִקְוָת
יַת עַמִּי יַת יִשְׂרָאֵל
שְׂמַעְרוֹם לֹא אֲהַרְצִיתִי
בְּקִרְחָא מִכָּל שְׂבָטֵי
דְּיִשְׂרָאֵל לְמַבְנֵי בֵּיתָא
לְאַשְׂרָאָה שְׂבָנְתִּי הִסֵּן
וְאַתְרָעִיתִי בְּדוֹד לְמַדְנִי
כִּלְכַּא עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃
יִי הִוְהָה בְּלִבָּא דְּדוֹדִי
אָבָא לְמַבְנֵי בֵּיתָא
לְשִׁמָּא דְּרֵי אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל׃ יִתְאַמֵּר יִי
דְּדוֹד אָבָא לְמַדְנִי דִּי הִוְהָה
עִם לִבֵּן לְמַבְנֵי בֵּיתָא
לְשִׁמִּי אֲתִקְנִיתִי אֲדִי
הִוְהָה עִם לִבֵּן׃ יִי לְחוּד
אֶת לֹא לְמַבְנֵי בֵּיתָא
אַלְהוּן׃

ת"א לא קחמנא, ויסקל: דק
איהו מילתא:

၇/၅-

ולא שרתה כענין במקום אחר : (בן) אשר דבר בפיו .
 שיתן לו בן שיפנה בית : ובידו מלא . קיים את דברו בידו
 הטובה : (בן) מן היום וגו' . את זה דבר אל דוד חני :

ב"ג

יָסַד וְלֹא יִתְחַלֵּל שְׂמֵלֵי בֵּית דֹּד הַזֶּה לֵכֶם צְרוּרָה: (פס' וצדק)
מֵלֶךְ, הָיָה שְׂמֵלֵי הַבָּיִת בְּיָדוֹ וּבְכֹחוֹ מִשְׁמֵר הַבָּיִת: (פ' לְעִמָּה)
בֵּית לֵכֶם ב' (פ' עַד הַדְּלִילָה לִחְתֹּם מִלִּפְנֵי מֶלֶךְ, לְעִמָּה מִשְׁמֵר הַבָּיִת)
בֵּית הַמֶּלֶךְ, מֵלֶךְ שִׁבְעָה בָּיִת קֹדֶם, כְּקִדְשֵׁי מִקְדָּשׁ לְעִמָּה שִׁבְעָה

מצודת דוד

למנוח בן בית: (יה) הטיבות וגו', טוב עשית צדק ולמנוח תהאב
כי ע"י צדק ההכנה ללוח ולחיה בלל: (יט) רק אהיה וגו', עם
מחנה הכל:

משלי חכמים

[illegible]

געבן איין זון וואס ערלויבט בווען דעם בית המקדש
ווערן באלאנגט און מיט זיין גיטער האנד האט ער דער
פארט פלוצער ער האט געקענט געווען זיינע רייד וואס ער
האט געזען צו מיין פאטער זאגט צו נאכן: (מח) זי פיינט
פון דעם טאג אן וואס איך האב אום געזען מיין
פאלק ווערענדיג פון מויערס לא געווען האב איך גוט
אום דר ווערענדיג און איין שטאט פון אלע שטעט פון
ישראל געזען צו בווען דארטן איין הויז דעם מיין נאכן
נאל דארטן זיין פלוצער מיין שטיבל נאל דארטן וואו
געבירט איר איר איך גאט האב אום דער ווערענדיג
דער ער האט זיין איין טיף איין פאלק ווערענדיג:
(מח) זי פיינט און עס איז געווען מיט דעם הארץ פון
דור מיין פאטער געזען בית המקדש וואו יענע צו בווען
איין הויז צו דעם נאכן פון גאט פון ישראל (מח) זאגט

אוי געזען מיט דיין הארץ צו בויען איין חורבן צו מיין
יט דיין הארץ: (יט) נאך געזען דאס וועסט גיט בויען

אלמין בר דתוליד הוא
יבני ביתא לשמי:
כ זקנים יי זה פתגמיה
דמליל וקמית תחות
דוד אבא וימכית על
כורסי מלכותא דישאל
כקא דמליל יי ובגית
ביתא לשקא דני אלהא
דישאל: כא ושויתי
המן אמר מסמן לאונא
די ביה מסתין תרין
לוחי אבגיא די עליהון
קמא דני די גור עם
אבהתנא באקמיתיה
יהוון מארעא דמזרים:
כב וקם שלמה קדם
מדבחה דני לקביל כל
קחלא דישאל ופרס
יהוה בצלו לצית
שמיא

בְּי אִם־בְּנֶה הֵי־צֵא מִחֻלְצִיךְ הוּא־יִבְנֶה
תְּבִית לְשָׁמִי: כ וַיָּקָם יְהוָה אֶת־דָּבָרוֹ
אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקָם תַּחַת דָּוִד אָבִי
וַאֲשַׁב עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה וַאֲבָנֶה תְּבִית לְשָׁם יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: כא וַאֲשֵׁם שֵׁם מָקוֹם לְאֹרֹן
אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם
אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
כב וַיַּעֲמֵד שְׁלֹמֹה לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה נֹגֵד
כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׁ כַּפָּיו הַשָּׁמַיִם:

רש"י

רד"ק

(כב) ויעמוד שלמה לפני מזבחה ה' . כתיב (נלדרי
המים ב' ו' י"ג) כי עשה שלמה כבוד נחשת ויתנהו בתוך
שעשה שלמה כמו שכנתו בדברי הימים כי עשה מזבח הנחשת
נגד כל קהל ישראל . בדברי הימים אומר כי עשה כבוד
נחשת חמש אמות רחבו ושלוש בעורה ויתנהו ויבדק עליו על דרכיו ופרש

פירוש כי לא הודעתו בחיורתי בירושלים עד שבחרתי בדרך
להיות על עמי ישראל והראתי לו המקום הנבחר בירושלם
כשנעתי לו בדרך ארונה באש מן השמים : (כא) ואשים שם
מקום לארץ . והוא הרביר : (כב) לפני מזבח ה' . מזבח הנחשת
עשרים אמה ארכו ועשרים אמה רחבו ועשר אמות קומתו : נגד כל קהל ישראל ויבדק עליו על דרכיו ופרש

רלב"ג

הוא יוסף כבוד לוי מה שחשבו כי לא יתקרב לשם . מפני נא
מהצורה אל פני המזבח המלחים אם לא כחלל כי מפני שהיה מקום
המזבח נבחר כמו שנראה מצד זה שזכר בסוף ספר שמואל הכהנים

שם הכהן : (כב) ויעמוד שלמה לפני מזבחה ה' . לחשוב שהיה מועד
בעצרה גדולה שהיה עומד ישראל שיהיה בחלל הכהנים כשהתפלל
זאת התפלל לו כל בחלל הכהנים לפני מזבח החיות והנבחר הכהן

מצודת ציון

(כא) ואשים שם . כעצת הו' : אשר שם . כזה הכהן : ברית
ה' . לוחות הכהנים אשר כרת ברית עם ישראל בעם שמים :

(יט) בחלצ'ך . הם העתים והוא כיוון על היותו סמוך להם :

(כב) ויפרש כפיו :

משלי חכמים

רס הוא כי אם בנה וייערם דין וזן וזן וועט ארום גיין
פון דיניג לענדן ער וועט בווען רס הוא צומיין נאמן:
(כ) ויקם ה' און נאם הם מקיים גווען ייניג ביידי ווס
ער הם גרעט וקיים און איך פון אוף גשטאנן און
דעם ארט פון דוד מיין פאטער וואש און האב און
געצט און דער מלכות שטול פון די וישאל כאשר
דבר ה' און ווי נאם הם גרעט וקמית תבית לשם ה' אלהי
ישראל און האב געוועט דאס הווי צו דעם נאמן פון
נאם דר נאם פון ישראל : (כא) ואשים שם און קאב
דאקמן איין ארט צו דעם ארון אשר שם ברית ה' ווס
דאקמן אין דעם ארון ווען דא די לוחות הברית פון
נאם אשר ברית ווס ער הם געשעט וייער געבן פורת
ברית גווען מיט אונזערע עלטערן ווען ער הם ווי אום
געזען פון לאנד מצרים : (כב) ויעמוד שלמה לפני מזבח
ה' און שלמה הם ויך גשעעלט פון נאמן מלכות
דען ער הם גימאקט אקופערנעם האנד פאס און
הם ויך גשעעלט און אים און האב נאמן און ויניג
מפרש כפיו השמים און ער האב פאקשפרייט ויניג
הענד

זיך אין שטוב . און מאקטן פריה הם דער בעל הבית געטען
זיין ווען ווי אלץ ארון גיין צום רב פריען ווס ער פאקט
און פאקט דארף ער עפעס ווי דער בעל הבית הם געפינט די
סיד אין ער פאקט דער פראקט געווארן נאר צום חלשין . ער
הם ויך אבער באנד געשטארקט און איז פרייליך געווארן . און
איז ארון געקניגן צום רב און הם גרעט מיט אים און איז
ארום געקניגן פון רב ארום געקניגן וואס דער ווען צום
פאקט . זאג מיר ווס איז געווען דין שרעק און גרום ווען דא
האטם געפינט דאס מידר ארון געקניגן צום רב . און וואס איז
נאמן געווען דין פרייליכקייט און גרום . הם דער פאקט
גימאקט צום ווען און דאס ביימ ארון געקניגן צום רב אין שטוב
האטם דין נאר גיט געווענעם . הם דער ווען געקניגן איך
האב מיד געווענעם און ויך דער מיד נאך אונז און . דא
האטם געקניגן און פיל קאסען צום באשטייגן דא שטוב . מיט
און פיל מלכות געקניגט און ווען דא ווען . מיט געקניגן פון
הווי און פריילי . ווס אין די געקניגט פאלאצן איז גיט געקניגט .
און דר הם אלץ ווען באקעם מיט אלץ מיטקענער און
לייטקע . און ער ווען און ער ויל נאר גיט די אלץ שטוב .
הם דער פאקט געקניגט דאס איז פאקט געקניגן צום און . נאר

הם אים אנדער געשעעלט אין מיטען דר עזרה אין
קניע נגד אקענען דעם אייגנאמליג פון אלץ יודין

שָׁמַיָּא : כֵּן וְאָמַר יי
אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל לֵית בֵּר
מִנֶּה אִתָּה הוּא אֱלֹהֵא
דְּשִׁכְנִיתָהּ בְּשָׁמַיָּא
מִלְּעֵזְרָא וְשִׁלְשִׁם
עַל אֲרַעָא מִלְּדַע וְנֹסֵר
קִנְיָא וְחִסְרָא לְעֵבְדָּהּ
דִּי מְהֻלְבִּין מְדֻסָּה
בְּכָל לְבָהוּן : כֵּן דִּי
נִסְרִיתָ לְעֵבְדָּהּ דְּדֹר
אָבָא יְתָא דְּמִלְּיָתָא
לִיָּהּ וְנִגְרִיתָא בְּסִימְרָהּ
וּבְרַעֲיוֹתָהּ קִנְיָתָא
בְּיוֹסָא דְּהָדִין : כֵּן
וְכַעַן יי אֱלֹהֵא
דִּישְׂרָאֵל מַרְגְּלֵי עֵבְדָּהּ
דְּדֹר אָבָא יְתָא
דְּמִלְּיָתָא לִיָּהּ לְמִימֵר
לָא יִפְסֹק לָהּ גְּבַר
מִן קְדָמִי יְמִיב עַל
פְּרוּסִי מִלְּכֻתָּא
דִּישְׂרָאֵל לְחוּד
אִם יִסְרֹן בְּגָהּ יְתָא
אוֹרְחֵיהֶון לְהִלְבָּא
קְדָמִי כְּמָא

(נג) הכרית והתסד . כספרי ספרד הוא'ו כגעי'ה :

מצודת דוד

משלי חכמים

הקעגן צום הימל: (כנ) יאזג אונז דאס גאנצע דאס
ישראל גאט דער גאט פון ישראל אין כבוד אלהים עס
איז גיט פאר האנדל דיין גלייכ איין גאט אונז דעם
הימל פון אויבען אין אויף דער ערד פון אונטן שוין
הגיה נואם ער ווארט אונז בהאלט דעם ברית אונז
דעם חסד צו טוהן לעבדי צו דיין געזעט ווס גייגן
פר דיר מיט ווייזע נאגלן הארצן: (כד) אשר שברה
דעם די האקט גווארמט פלומד די האקט מקיים גווען
צו דיין געזעט דוד מיין אקט דעם וואס די האקט
גרעט אונז און יתברך בידך פאר די האקט גרעט מיט
דיין מויל יתברך מלכת אונז מיט דיין מויל האנד
האסטו דר פילט פלומד די האקט עס מקיים גווען

ישראל

מלכים א ח

הרגום

לפני בא אשר הלכת לפני: כי ועתה אלהי ישראל יאמן נא דברך אשר דברת לעבדך דוד אבי: כי האמנם ישב אלהים עליה ארץ הנה השמים ושמי השמים לא יכלולך אף כי הבית הזה אשר בנית: כח ופנית אל תפלת עבדך ואל תחנתו יהוה אלהי לשמע אלהיך ואל תתפלל אשר עבדך

פמא דהציקתא קדמי: כי ובען אלהי דישראל ותקמן פוען פתגמא די מלכה לעבדך דוד אבא: כי ארי מן וסובר ומן דמי כי בקושטא אתרעי וי ראשראה שוכנמיה בגו בגי אנשא דבנין על ארעא הא שמיא ושמי שמיא לא יכלון לסוכרא יקרה אף אלהין פיקא קדיון דבניתי: כח ותתפני לעלותא דעבדך ודבעותיה וי אלהי לקברא צלותא ובעותא דעבדך מצלי קדמך רש"י

ת"א לשמע אל הכנה: כדמות י' נ: דברך קרי רד"ק

לעבדך. לזרעם אחריהם: (כו) דברך. כתיב על הפרס וקרי דברך על הכלל: (כז) כי האמנם. הו"א פתוחה כי היא לתיבה כלומר באמת הוא שישב אלהים עם האדם בארץ זה לא יתכן הדברים השפטים וזו מקום סוף כי השמים ושמי השמים לא יכלו אלה מקום העולם ואין העולם מקומם אם כן בית שבנתי הבית לך אינו אלא על דרך משה שיהיה רצונך. וכבודך נמצא בבית הזה לשכנוי אל התפלה אשר יתפללו במקום הזה ואע"פ שבכל המקומות הוא רצונו אל הצורך אליו בלב שלם לשכנוי אל תפלתו בקש שלמה מהאל שיהיה המקום הזה הנבחר מסייע המתפלל בתפלתו כאילו הבית הזה היה מלאך מליץ ותשבע תפלת כל המתפלל בבית הזה בקרוב יותר משיתפלל במקום אחר:

מנחת שי

(כו) דברך. דברך קרי: (כז) יכלולך. צורבא דסיפרי דיקי מלא ואל' קח אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני כאשר הלכת לפני: (כו) כי ההמנם יבא אליהם על הארץ. ר"ל הנני מתפלל לפניך את התפלה הזאת כי אני כוזה בלמח ששנים הס"ו והשנתו תמשך גם כן באלו הדברים השפטים וזו מקום סוף כי השמים ושמי השמים לא יכלו סודך ורוממות מדרגתך והינעם המושלל והמושקף לך מהם כי זה בלתי מושלל ולולאך כי נכסה מאלו מדרגת המושקף לך מהם על מה עליו מהמליחות כמו שזכרנו בפרשנו ובהנמי מספר מלמחות ה' וכל שכן שתדבק השגחתך והשקפתך באלו הפעולות הפשוטות מאלו עד שתחד השגחתך בזה הבית אשר בנית ויושב לך ענינו: (כח) ופנית אל תפלת עבדך. ר"ל כי משני סיוות שניתך בבית הזה תפנית אל תפלת עבדך: כל המעלה בזה הבית הוא הכיר והשכנת כי הוא קודם אל התפלה וזהו פתח שפתו שלמה דברכי שם מצודת ש"י

מצודת ש"י

(כו) יאמן. מל' האמנה: (כז) האמנם. כ"ל' הינעם ר"ל האמת: יכלולך. ש"י. הנהיה כמו אליהם בית יכלי (לפני י'): אף כי. הוא כענין כל שכן וק"ו וכן ק"י כי אם אלכחיו (יחזקאל ע"ו): כי: (כח) ופנית. לזאת פנה סוף אל תפלתו מה שתפלה על עיקר כוונת תפלתו ונראה יקרה בית ה': פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

ישראל רק גייערמ אוב דיני קינער וועלען היקען ווייער וועג זעלכע לפני צו גיין פון מיר אוו ווי דו בוקט גינאנגן פאר מיר: (כו) נעמא אלהי ישראל אונ חיינמ דו גאט פון ישראל יאפו נא דערך לאו זיין בגלייבמ פלומר מקוים ווערן דיניי בייד ויס דו האקט גרעמ צוא דיין קנעקמ דור מיין פאמיר: (כז) פי האקמ ישב אלהים ווארום איז דס דען אמת דאס גאט נאר רוען צווישן די מענשןש ווס וואגן אוף דר עקר הנה השפים נון די הונקערשטי הימלן אונ די אייבערשטי הימלן קענן נים דער לידן דיין קבור אף כי תבית הוה מקר ששן דס דאזיג הו וואס איף האב גבועמ גייערמ דאס הויו איז נאר גבועמ גווארן דאס יעדער נאר דארט מתפלל זיין אין דארט נאל גיהערמ ווערען זיין תפלה. דרום פערט איף דיה: (כח) ופנית אל תפלת עבדך אונ דו וואקסט זיך קערן צו דר תפלה פון דיין ששמי אף דהרה דוא ואלקט צו הערען צו דעם גואנג נאמ

קנעקמ אונ צוא זיין גייערמ ה' אלהי גאט מיין נאמ

הַשָּׁמַיִם וְעִשִּׂיתָ וּשְׁפַטְתָּ אֶת־עַבְדְּךָ
לְהַרְשִׁיעַ רִשְׁעִי לָתֵת דֶּרֶכִּי בְּרֹאשׁוֹ
וּלְהַצִּדִּיק צְדִיק לָתֵת לוֹ בְּצַדִּיקָתוֹ :
לִג בְּהִנָּף עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אוֹיֵב אֲשֶׁר
יִחְטְאוּ־לָךְ וְשָׁבוּ אֵלֶיךָ וְהוֹדוּ אֶת־שִׁמְךָ
וְהִתְפַּלְּלוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ בְּבֵית הַזֶּה :
יז וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסַלַּחְתָּ
לְחַטֹּאת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁבַּתָם אֶל־
הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לַאֲבוֹתָם :
יח בְּהַעֲצֹר שָׁמַיִם וּלֹא־יִהְיֶה מָטָר כִּי
יִחְטְאוּ־לָךְ וְהִתְפַּלְּלוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה

תקבל מן שמיא ותעביר
ותנין בה עבדך לתיבא
תיבא למתן אורימיה
ברישיה ולפאה זכאה
למתן ליה בכותמיה :
לג פד ותחזון עמך
ישראל קדם בעלי
דביתון דחובון קדמך
ויתבון לפולחנה וידון
לשמך ויצלו ויגעון מן
קדמך בביתא דבין :
לד ואת תקבל מן שמיא
ותשבוק לחובי עמך
ישראל ותתיבון
לארעא דהבתא
לעבדתהון : לה פד
ותפלון שמיא ולא יהי
מטרא אורי חובון קדמך
ויצלון לאפי אתרא
הדון

ת"א כהנף עמך . עקידה עבר
זה וספולו . כרות נא : א
המקום הזה . ש : ב

י"ח) : (לב) לתת דרכו בראשו . ולכתה בטנה וגו' :
ולהצדיק צדיק . וקתה וגורשה ורע . כן נדרש
בתוספת' דסוקה : (לג) והודו את שמך . שחייב אלדס
כאלמנו וחסלה כסגנה מקדשי' ה' נפש כי תחטא ומעלה מעל כה
וכחש בעמיתו כפקדון לו כחשונת די לו כגול וכסכונת העדות כחזק
הכלון כזה שכלשך יחטאו ויטלול דברך שמשפס שיגפו לפני אויב
וכחש כזה כחשונת ידיו וכלכודן קודם החפלה כלאו' וחסר כך יחטלנו ויתמנו אלכ
ישראל וקשיב אל הלהמה אשר נתת לחכום : (לד) כהנף שמים ולא יהיה מטר וגו' . הכלון כאלמנו כי תענה כי תענה כס חטאתם
ותסיד על דרך אלמנו ישמע אל ויענה כהכלון כו ויענה כס לרעש קלת המפסדים וכמוהו סן מוי שדי ועניי ר"ל יענה די . והכס כס
עמוהר הקודם בזמן וסוף כהנף חטאתם כי תענה כס אשר על כן עלך את השמים ומטר לא היה וחסר זכ יעבדו את

מצודת דוד
המוצא : (לג) להרשיע רשע . לחייב את הכפע לתת גמול דרכו
כרלשו כהשבע לשקר כס המשפיע כחנס ולפי שאלמר למעלה ושמוע
אלה השבע צדיק . את השבע כאלמנו ואת המשפיע כאלק : (לג) אשר
יחטאו . על אשר חטאו : (לד) והשבותם . ר"ל כשיר ילכו עוד למלחמה לא יסיו עוד גפנים ללכת בשבי אכל יסובו ללחם :
פירוש ע"מ
אין ויי וועלן מתפלל ביין אין וועלן בעמך צוא דיר
אונ בעם דאויגן הו : (לד) ואתה תשפיע השמים אונ דו
ואלקם עם העען פון דעם הימל ופלה אונ ואלקם
פר געען צו דר ווגד פון ביין פאלק ישראל והשבותם
אונ ואלקם ויי אונ קעען צו דר עקד ווס דו האקם
גגעען צו ויעירי געלטען : (לה) בהנף שמים ווען
דר הימל וועט וועען אונ גהאלטן אונ עם וועט גימ
ניין גיין קעען וייל ויי וועען וינדען צו דיר והתפלל
אין ויי וועען בעמך פר דיר אונ דעם דאויגן ארם
אונ וועעען לוכן ביין נאמן ויחפאקם ושיבון אין פון
זייערי

מאריך אף להשבע לשקר ואין אתה נפרע ממנו בשעת עונו אם
ישבע בבית הזה לא תאריך לו שיכיר בני אדם כי המקום הזה
הנבחר סייע במהירות העונש וייראו מן הבית הזה ויפחדו ממנו
יכל זה הוא כבודך וגם האל יתברך צוה בן ואמר וטקדשי
תיראו : להרשיע רשע . איזה מהם שיהיה רשע הנשבע לשקר
או המשביע בהנם והוא נשבע באמת כי העונש על המשביע :
כמו שמברך על הסובה : בבית הזה . הנשואים בעיר אשר לא יצאו למלחמה ותפללו אליך בבית הזה על אחיח' שיצאו
למלחמה ואתה תשמע תפלה וסלחת לחטאתם והשובותם אל אדמתם : (לד) כהנף שמים אל אדמתם : כי תורם הדרך הסובה שתודיעם
על איזה עון נעצר השמים ותורם הדרך הסובה ונתת מטר :

מנחת ש
(לג) כהנף . הכית בעיניו :
נפש כי תחטא ושמוע קול אלס : (לג) וסכו אלכ וסכדו את שמך . הכלון כזה שכלשך יחטאו ויטלול דברך שמשפס שיגפו לפני אויב
וכחש בעמיתו כפקדון לו כחשונת די לו כגול וכסכונת העדות כחזק
הכלון כזה שכלשך יחטאו ויטלול דברך שמשפס שיגפו לפני אויב
וכחש כזה כחשונת ידיו וכלכודן קודם החפלה כלאו' וחסר כך יחטלנו ויתמנו אלכ
ישראל וקשיב אל הלהמה אשר נתת לחכום : (לד) כהנף שמים ולא יהיה מטר וגו' . הכלון כאלמנו כי תענה כי תענה כס חטאתם
ותסיד על דרך אלמנו ישמע אל ויענה כהכלון כו ויענה כס לרעש קלת המפסדים וכמוהו סן מוי שדי ועניי ר"ל יענה די . והכס כס
עמוהר הקודם בזמן וסוף כהנף חטאתם כי תענה כס אשר על כן עלך את השמים ומטר לא היה וחסר זכ יעבדו את

מצודת ציון
(לה) בהעצר . כהמנע : תענם . מל' פנים ומשוכה :
וסלחת אשר על כן לא תסלח הוהל וסלחת הכית עם השכונת : ולהצדיק צדיק . את השבע כאלמנו ואת המשפיע כאלק : (לג) אשר
יחטאו . על אשר חטאו : (לד) והשבותם . ר"ל כשיר ילכו עוד למלחמה לא יסיו עוד גפנים ללכת בשבי אכל יסובו ללחם :
פירוש ע"מ
אין ויי וועלן מתפלל ביין אין וועלן בעמך צוא דיר
אונ בעם דאויגן הו : (לד) ואתה תשפיע השמים אונ דו
ואלקם עם העען פון דעם הימל ופלה אונ ואלקם
פר געען צו דר ווגד פון ביין פאלק ישראל והשבותם
אונ ואלקם ויי אונ קעען צו דר עקד ווס דו האקם
גגעען צו ויעירי געלטען : (לה) בהנף שמים ווען
דר הימל וועט וועען אונ גהאלטן אונ עם וועט גימ
ניין גיין קעען וייל ויי וועען וינדען צו דיר והתפלל
אין ויי וועען בעמך פר דיר אונ דעם דאויגן ארם
אונ וועעען לוכן ביין נאמן ויחפאקם ושיבון אין פון
זייערי

משפסון בייני קנעקם להרשיע צו שולדיג מאכן דעם
רשע צו געען ויי שפעקען וועג אונ ויי קאפ ויהצדיק
צדיק אונ צו געען מאכן דעם צדיק צו געען צוא
אום אזו וויא ניין געעקטיקייט איז : (לג) בהנף עקד
ישרא' ווען ביין פאלק ישראל וועלן גמארדעט וועען
פאר דעם פייגט ויירי ויי וועען וינדען צו דיר ושיבו
אליה אין ויי וועען זיה דר נאה אום קעען צו דיר אונ
וועען לוכן ביין נאמן אונ דר שטראפ ווס דו וועקם
זיי שטראפן ווארן איין מענקש איז מחויב צו לוכן
נאמ אונ איין קעה גלייח ויי אונ איין מוכה והתפלל

והודו את־שִׁמְךָ וּמִחֲטָאתָם יִשׁוּבוּן כִּי
תַעֲנֵם: ^{יז} וְאַתָּה | תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם
וּסְלַחְתָּ לַחֲטָאת עַבְדֶּיךָ וְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
כִּי תוֹרַם אֶת־הַדָּרֶךְ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
יִלְכּוּ־בָהּ וְנִתְּתָה מָטָר עַל־אֲרָצְךָ
אֲשֶׁר־נִתְּתָה לְעַמְּךָ לְנַחֲלָה: ^{יח} יִרְעַב כִּי־
יִהְיֶה בָאָרֶץ דָּבָר כִּי־יִהְיֶה שָׂדֶפּוֹן
יִרְקוֹן אֲרֵבָה חֲסִיל כִּי יִהְיֶה כִּי יִצְרִלֹּ
אִיְבּוֹ בָאָרֶץ שְׁעָרָיו כָּל־נֶגַע כָּל־מַחֲלָה:
לֹא כָל־תַּפְלָה כָּל־תַּחֲנָה אֲשֶׁר תַּהֲיֶה
לְכָל־הָאָדָם לְכָל־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר

הָיוּ וַיִּוְדוּן לְשִׁמְךָ
וּמִחֲבִיבוֹתָם יִתְּנוּ אֶת־
תְּקֵלָה לְעֹלֵהֶיהֶם: ^{יז} וְאַתָּה
תְּקַבֵּל מִן־שָׁמַיָא וְתִשְׁבּוּק
לְחֻבֵי עֲבָדֶיךָ וְעַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל אֲרִי מִלִּפְנֵי־יְהוָה
אוֹרְחָא דְמִקְנָא דְיִהוּבֹן
כֶּה וְהִנֵּן מִסְרָא עַל־
אַרְעֶךָ דִּיהִבְתָּא לְעַמְּךָ
לְאַחֲסָנָא: ^{יח} לוֹ בִּפְנֵי־אֲרִי
יְהוָה בְּאַרְעָא מוֹרְחָא אֲרִי
יְהוָה שְׂדֵפוֹנָא יִרְקָנָא
גֻּבְיָא שְׂמוֹמָא אֲרִי יְהוָה
אֲרִי יַעֲקוֹן לִיָּהּ בְּעַלִּי
דְּכִבְיָהּ וְנִתְּתָה מָטָר עַל־
קִרְיֵיהוֹן כֹּל מִקְבֵּשׁ כֹּל
מִדָּע: ^{יח} לוֹ כֹּל צְלוֹתָא כִּי
בְּעוֹתָא דְתַהֲיֵי לְכָל
אֲנָשָׁא לְכָל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
דִּי

ת"א וְהָיָה שִׁמְךָ . חֲסִינֵת ח :

רש"י

לכך על הרעה: (לח) כי תענם, למען תענם כי משמע
לשון אשר: (לז) ירקון, שהתבואה אינה עולה בקנה
לנשות כבולות:

(לז) רעב כי יהיה, והלא זכר העצור השמים והוא הרעב אם
כן מה פסע אמר אחר כך רעב כי יהיה לפי שיתכן שיהיה מסר
ויהיה רעב והוא מה שפירש אחר כך שדפון וירקון ארבה חסיל:
כי יצר לו איבו, פירוש או כי יצר לו איבו: בארץ שערי, ב
בארצו בשערי, כמו שכתוב והצר לך בכל שעריך: כל נגע
מחלה, אף על פי שזכרתי מצרכי עמך בפרט אשר יתפללו
להם שכל תפלה וכל התנה שיתפללו על כל נגע ועל כל מחלה אשר תהי
רלב"ג

הש"י ואחר נתינת השבת חסיה התפלה: (לז) כי חורס את הדרכ
סוֹבֵב אֲבִי לִבּוֹ כֶּה, ר"ל כִּי הוּא מְהֵרָה חוֹרֵס אֶת הַדֶּרֶךְ
סוֹבֵב כִּי יִשְׁפֹּט בְּמִשְׁפָּטִים וְיִסּוּרֵי מֵתָה שִׁחְטוּ אֲבִי עֲלָיו נִשְׁמָו
כֹּה הַעֲוֹב: (לז) רַעֵב כִּי יִהְיֶה בָאָרֶץ, ר"ל בְּכִסְתָּ שֶׁכָּר מִדֵּר או
כִּדְרָא בְּכִסְתָּ הַחוֹמוֹת או בְּכִסְתָּ חוֹס הַבָּשָׂם בְּשָׂלִים אֲחֵר הַמִּנְחָ
שֶׁכָּס עֲנִיִּים מִלֵּד הַעֲוֹב, וְהִנֵּה מֵה יִסְיֶה בְּכִסְתָּ הַעֲלֵל הַמִּנְחָ כִּכֵּר
מִדֵּר: דָּבָר כִּי יִהְיֶה שְׂדֵפוֹן יִרְקוֹן, ר"ל כִּי יִהְיֶה דָבָר בְּכִסְתָּ מִלֵּי
שְׂדֵפוֹן או הִיקוֹן או מֵה יִסְיֶה לִכֵּס: אֲרִכֵּס חֲסִיל כִּי יִהְיֶה, וְיִסְיֶה

מצודת דוד

(לח) כי תענם, יסובו ומחטאכם למען, אשר תענם בעת ההר
זלם מחטאכם העוקב: (לז) ואתה תשבע, עם שכל שבו מחטאכם:
כי חורס, כזה תלמד דרך הסובב לעשות מחטאכם כדלמות חסדי
הסוקס: ונתתה, וזה מלה משללוחס וכן כפוס: (לז) רעב כי
יהיה, מחסות המכות לאמללחיה המכר: שדפון נר', והכרע מוכן לזלם:
כל נגע, או כל מני נגע ומחלה אשר יבוא בו: (לח) לכל האדם יבוא, לכל
פירוש ע"ט

ג"כ רעב בסבתם עמי אכילתם התבואות והשחתתם אותם: כי ילך
לו אויבו בדרך שערי, ר"ל כי יבנה מלך סביב העיריות כדלום שלם
יוכל לם ללאת בשעת לקחת התבואות או לעבוד המלכות והנה
יתקשה שם רעב בסבת זה: כל נגע כל מחלה, ר"ל כל מחלה
חלי וכל לזר שחשך החסלה והתמנה עליו אשר חסיה ללם מס
מישראל הנגע והמחלה או הלוך הארץ או שיהיה שחיה חסלה
ומחנה עליו לם שידע לם ולם מחס חלי לזו אשר הוא לרך עליו
להתמך לשפין, והנה הכלון בלמנו אשר חסיה לכל האדם למען

מצודת ציון

(לז) הורם, תלמד כמו יורה דעה (שע"ט כ"ח): (לז) שדפון,
מנין לקחת הכרע עד לא נגמ' הכשול: ירקון, כיא הכספת פני התבואה
והסך לירקון: חסיל, מין ארבה: יצר, מלי מלך: מחלה, מלי

ויעם ויין דסדר האגיל וועם אוס שלאנדין די תבואה
דיקוון איין ליידיקייט ווען עס וועט ויין דס תבואה
וואקסט גיט אין די וואנגן ארבה חסיל איין היישידיק
וואס הייבט ארבה חסיל ווען עס וועט ויין כי יצר לו
אדר ווען עס וועט אים באליידיגן ויין פיינט אין
לאנד פון ויניי ששטעט כל נגע אלערליי פלאג אין
אלערליי קראנקשאפט ווען עס וועט קומען אוף
איינם: (לח) כל פסיה אלערליי תפלות אין אלערליי
גיבועת ווס עס וועט ויין צו אימליכן מענטשן צוא
גאר ריין פאלק ישראל אשר גידי ווס ויין וועלן וויסן
אימליכר

זייער וינד וועלן ויין ויך אוס קערן כי תענם קרי דו
זאלסט ויין ענפערן: (לז) ואתה תשבע השבים אונ דו
זאלסט עם הערן פון דעם הימל וסלחם אונ זאלסט
פר געבן צו דיוונד פון רייני קנעכט אין ריין פאלק
ישראל כי חורס רען דו זאלסט ויין לערנן דעם גיטען
וועג ווס ויין זאלן גיין אונ איר ונתתה פיר אונ זאלסט
געבן צו אונ אוף ריין לאנד ווס דו האסט געגעבן צו
דיין פאלק ונא גתלהלול רעב כי יהיה איין היינגער
ווען עס וועט ויין אין לאנד דבר כי יהיה איין קאדיר
ווען עס וועט ויין איין אוס קלאפניג ווען עס

יִדְעוּן אִישׁ נִגַּע לִבּוֹ וּפְרִשׁ כַּפּוֹי אֶל־
הַבַּיִת הַזֶּה: לֹא וְאַתָּה תִשְׁמַע הַשָּׁמַיִם
מִכּוֹן שִׁבְתְּךָ וְסִלַּחַת וְעִשִׂיתָ וְנָתַתָּ
לְאִישׁ כִּכְל־דֶּרֶכּוֹ אֲשֶׁר תִּדְרַע אֶת־
לִבּוֹ כִּי־אַתָּה יֹדַעַת לִבְדֶּךָ אֶת־לִבּוֹ
כִּלְ־בְנֵי הָאָדָם: מִלְמַעַן יִרְאוּךָ כִּלְ־
הַיָּמִים אֲשֶׁר־הֵם חַיִּים עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה
אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאַבְתִּינוּ: כִּי וְגַם אֶל־
הַנְּכָרִי אֲשֶׁר לֹא־מֵעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הוּא
וּבֹא מֵאַרְצֵי רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמֹךְ: כִּי
יִשְׁמָעוּן אֶת־שְׁמֹךְ הַגָּדוֹל וְאֶת־יִדְּךָ
הַחֲזָקָה וְזֹרַעַךְ הַנְּטִייה וּבֹא וְהִתְפַּלֵּל
אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה: מִגִּבְרַת תִּשְׁמַע

די ידעון גבר מכם
לביהיופרום ידוהי בצלו
לאפי ביהא דרין:
ים את תקבל מן שמיא
מאתר בית שבתך
ותשבוק לחוביהון
ותעביד בעותהון ותפן
לגבר בקל אורחיה
דגלי מקדק לביה ארי
את הוא לית בר מנה
מקדק לחור גל לבקיא
דבר בני אנשא: מ גדיל
ידעון מן מקדק כל
יומא דאמין מקאין על
אפי ארעא די יהבת
לאבהתנא: טא ואף מן
בר עממין דלא מעקד
ישראל הואנתי מארעא
רחיקא גדיל שך:
כב ארי ישמעון ית שך
בבא וית ידך מקפחא
ורקע מקפחא ונתי
וצלי לאפי ביהא דרין:
מ את תקבל מן שמיא

ת"א מנן שחר . תנינא יב שחר
שחר 35 : אל לבדו שם שחר
יד : למען יראוך . שם שחר 35 :

רד"ק

ליחידים בין לרבים כל איש ואיש לפי נגעו אשר ידעו לבו כמה
שלא נודע לאחרים כלומר בין מן המכאובים הנסתרים בין מן
הגללים: ופרש כפוי אל הבית הזה . כמו בבית הזה כלומר
יפרוש כפוי אל ה' בבית הזה או יפרש בכל מקום שיהי' כנגד
רלב"ג

ישראל אשר תהיה לכל אחד ממימי האדם אשר נעמן וישראל כי
מהכבדי לא התפלל עתה שלמה: (לט) ועתה לאש ככל דרכיו אשר
קדע את לבו . כי בשר בזה כי מפני התפלה לא יקבל תועלת אם
לא יהיה לבו שלם עם הש"י אז תשמע תפלתו לת לו ככל דרכיו לפי
מניינו עתה התפלה וזה יהיה סבה שייראוך ישראל תמיד בהכירם

מצודת ציון

חולי: (זה) נגע לבבו . ר"ל מין ומסל . (מכ) הנסויה . מלשון הטיה:
פרע את לבו שלם עמך: (מ) למען יראוך . כדאמרו שם התפל' והשפיע הלכה לה הלא ידעו שיד' מ'שפס זאת: (מא) למען שפך .

פירוש ע"מ

וּמִן נִי וְעֹלָל לְעֶבֶד אוֹף דֶּרֶךְ וּמִן דִּי הָאֶסְמִי נִגְעָן
צוֹ אוֹנְזֵעִי עֲלִמְעֵן: (מא) וְגַם אֶל הַנְּכָרִי אוֹן אוֹף צוֹ
אִיין פֶּרַעְמִין וּמִן עֲרִי אִי נִיט פִּון דִּיין פֶּאֶלְקִי יִשְׂרָאֵל
יבֹא אוֹן עֲרִי וְעֵמֶס קִוְּמִן פִּון אִיין וְיִיט לֹאנֵד פִּון וְעֵנִן
דִּיין נֶאֱמָר: (מב) כִּי יִשְׁמָעוּ וְגַר דָּעִן נִי וְעֹלָל הֵעֵן
דִּיין גְּרוֹסִין נֶאֱמָר אוֹן דִּיין שְׁמֵאֲרִקִי מֵאֶמֶס אוֹן דִּיין
אוֹם גְּשִׁמְרֵקִימִי אֲרוֹם יבֹא וְהִתְפַּלֵּי אוֹן עֲרִי וְעֵמֶס קִוְּמִן
אוֹן וְעֵמֶס קֵעִמִּין פֶּאֶר דִּיר אוֹן דָּעִם דְּאִוְנֵעִן הוּי:
(מג) אֲתָה תִשְׁמַע וְאֶלְקִימִי פֶּרַעְמִין נִי נֶגְעֵמֶס פִּון דָּעִם
הִיבֶל־דָּאִם אֵן בְּרִימֻנִי פִּון דִּיין וְיִצְוֹנִי וְעִשִׂיתָ אוֹן
וְאֶלְקִימִי מִוְּהֵן אוֹן וְיִי אֶלְקִי נִיט עֲרִי וְעֵמֶס רִוְּפִן צוֹ דִּיר

דער

הַשָּׁמַיִם מִכּוֹן שְׁבִתְךָ וְעֵשִׂיתָ כָּכָל
אֲשֶׁר־יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנִּבְכָּרִי לְמַעַן יִדְעוּן
כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת־שִׁמְךָ לִירְאָה אֹתְךָ
בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְלָדַעַת בִּי־שִׁמְךָ נִקְרָא
עַל־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי מִדְּבָרֶיךָ
עִמָּךְ לַמִּלְחָמָה עַל־אֵיבֹו בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
תִּשְׁלָחֵם וְהַתַּפְלִלוּ אֵלַי־יְהוָה דֶּרֶךְ
הָעִיר אֲשֶׁר בַּחֲרַתָּ בָּהּ וְהַבַּיִת אֲשֶׁר־
בָּנִיתִי לְשִׁמְךָ מִדְּבָרֶיךָ וְשִׁמְעַת הַשָּׁמַיִם אֶת־

מִאֲחֵר בֵּית שְׁבִתְךָ
וְתַעֲבִיר כָּכָל דִּי וְצִלִּי
קִרְבֶּךָ כִּי עֲקִמֹן בְּדִיר
דִּבְדְּעוֹן כִּי עֲקִמֵי אֶרֶץ
יֵת שָׁמָּה לְמִדְחָל קִרְבֶּךָ
בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְלַמִּידַע
אֲדִי שָׁמָּה אֶתְקַרֵּי עַל
בֵּיתָא חֲדָן דִּי בָנִיתִי :
סִד אֲדִי וּפִק עֲקָךְ
לְאַתְחָא קִרְבָּא עַל בְּעָלִי
דְּבִבְהִיוֹן בְּאִוֶּרָה
דִּתְשַׁלְחִינוֹן וְצִלִּיוֹן קִרְבֶּךָ
יֵי לְאַפִּי אֹרֶחַ קִרְבָּא
דְּאַתְרָעִיתָא בְּהַ וְבִיתָא
דִּי בָנִיתִי לְשִׁמְךָ :
מִדְּבָרֶיךָ מִן שְׁמִיָּא וְתִ
צִלֹתוֹהוֹן

רש"י

כי עמך הסליחה למען תירא : (מג) ככל אשר יקרא אליך הנכרי, אף על פי שלא יהיה ראוי לכך תשמע הפתחו אבל בישראל אמר נחמה לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו אבל הנכרי אף על פי שאין לבבו כבון אליך עשה ככל אשר יקרא אליך למען ידעון כל עמי הארץ את שמך ולדעת כי שמך נקרא על הבית הזה ומתוך כך ידעו ליראה אותך כעמך ישראל : (עד) כי יצא עמך למלחמה על אויבו, דרך כלל : בדרך אשר ללד רלביג

(מג) ככל אשר יקרא אליך הנכרי, ובישראל הוא חומר ומת לאיש ככל דרכיו לפי שישראל מכיר בהקב"ה וידוע שהיכולת בידו ואם אין תפלתו נשמע' תולה את הדבר בעלמו ובחטאו אבל העכו"ם קורא תגר ואומר בית ששמו הולך לסוף העולם נתייגעתי לכמה דרכים ובחתי והתפללתי בו ולא מנחתי בו ממש כשם שאין ממש בע"ל לפיכך ככל אשר יקרא אליך העכו"ם אבל ישראל אם אתה רואה שהוא משחית בממונו את חתנו אל תתן לו : (מג) דרך העיר, פוטס ללד

בזאת ישראל למלחמה על אויבו ואמר בדרך אכז תשלח העיר בום שאין ראוי שילוח למלחמה אם לא יהיו מלכים בנביאם אם על נבוא אם על יד חורם ומומים והתפלל כשלא ירד הענין כן והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה ליל שמשלל נכח ירושלים וכחך בית המקדש ישמע הכ"י תפלתו והתחנן ועשה משפטם לחם

ישראל וכדי שתפסדו כי אם ה' נקרא על הבית הזה עד שהקורא אליו מזה המקום הריב הפלגו נשבעה בכל אשר יקרא אליו : (מג) כי ילך עמך למלחמה על אויבו, עד שיהיה ג' תפלות שחיה בן חן הבית הקדוש הזה וכל עמך לזכור תפלתו שחיה מן מלכות נכח בית המקדש כשלא יהיה אפשר שחיה בבית המקדש כמו הענין מצודה

לזול לבית ה' להפלתו כל גלות אלה אף כשימונו שחן תפלתו כשמינים דרך העיר והבית :
ע"מ
כחש דען איך בין גים געגפערט גווארן גוא וועט
עם דאך זיין איין חילוול היים דרום ואלקטו מוהן
אזו ווי גילן וואס ער וועט רופן צו דיר אפילו ווען
ער וועט גים ווערט זיין לשון דען פון וועגען אלי
פעלקר פון דר ערד נאלן וויסן דיין נאמן ליהא אהר
זיין נאלן מורא האבן פאר דיר אזו וויא דיין פאלק
ישראל וצבא אין ברי זיין נאלן וויסן אז דיין נאמן
ווערט אן גירופן אוף דעם דאזיגן הויז ווס איך האב
גבוועט : (מג) כי יצא עמך למלחמה ווען דיין פאלק
וועט ארום זיין צוא מלחמה האלקטן אוף זיין פאנר
אין ווען נאם דר וועסט זיין שיקען והתפלל אל ה' איין
זיין וועלן בעקן צו גאטאין וועלן זיין קעגן דר העיר
אקעגן דעם וועג פון דער שטאט ירושלים ווס דר
האקט אוס דר וויילט אונ איר נביא אונ אקעגן דעם
הז ווס איך האב גבוועט צו דיין נאמן : (מג) ושמע
השמים ואלקטו העקן פון דעם היקל וייערי תפילות
אין וייערי גיבעט ושיש משפטם אונ ואלקט מוהן
ויער

דער פרעמדער רש"י שרייבט שלמה המלך גאט געקען
ווען איין ישראל וועט קוקן בעקן פאר דיר אונ דעם
בית המקדש ואלקטו אים געבן גאר זיין בקשה
אוב ער וועט ווערט זיין, אונ אוב גים ואלקטו אים
גים געבן זיין בקשה ווארום איין ישראל ווייסט
וואל אז גאט האט יכולת צוא מוהן זיין בקשה אונ
ווען זיין תפלה וועט גים ווערן אן גיגון וועט ער
עם אן הענגן אונ וייני גבירות אפר ווען איין
פרעמדער פון די אומות וועט קוקן תפלה מוהן פאר
זיין אונ דעם בית המקדש ואלקטו אים געבן זיין
בקשה אפילו ער וועט גים ווערט זיין ווארום איין
פרעמדער וועלן זיין תפלה וועט גים אן גיגון ווערן
אזו וועט ער הייבן אן הייבן צו ביידין שלעכטי ביידי
אוף דעם בית המקדש איין וועט נאמן דעם הויז ווס זיין
שם גיט בוז אין עק וועלט האב איך מיד גיטיגט
אזו פיל וועט אונ בין גיגון אונ האב מתפלל גווען
אונ דעם הויז איין האב גים געקען אונ אונ קיין

הַשָּׁמַיִם מִכּוּן שַׁבָּתְךָ אֶת־תַּפְלָתָם
וְאֶת־תַּתְּנָתָם וְעִשִּׂיתָ מִשְׁפָּטָם :
וְסִלַּחֲתָ לַעֲמֹךְ אֲשֶׁר חָטְאוּ־לָךְ וְלִכְל־
פִּשְׁעֵיהֶם אֲשֶׁר פִּשְׁעוּ־בְךָ וְנָתַתָּם
לְרַחֲמִים לִפְנֵי שִׁבְיָהֶם וְרַחֲמוּם : יא כִּי־
עֲמֹךְ וְנַחֲלָתְךָ הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ
מִמִּצְרַיִם מֵתוֹךְ כּוֹר הַבְּרָזִל : יב לַהֲלוֹת
עֵינֶיךָ פֶּתַחַת אֶל־תַּתְּנֹת עַבְדְּךָ וְאֶל־
תַּתְּנֹת עֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְעַע אֱלֹהֵם
בְּכָל קְרָאָם אֵלֶיךָ : יג כִּי־אֵתָהּ
הַבִּדְלָתָם לָךְ לְנַחֲלָה מִכָּל עַמֵּי הָאָרֶץ
כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדְּךָ
בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־אֲבֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם אֲדָנִי

רש"י

(נא) כור הברזל. חרסים שמוקקין בו וזה קרוי כור : ויעשו תשובה בנלותם ויתפללו דרך ארצם תשמע תפלתם וכן ראינו בדניאל שנאמר וכיון פתיוחן לית בעליתיה נגד ירושלים : (מע) ועשית משפטים. בשוביהם שלא חסלו עליהם והכבירו עוליהם ועוד תתנם לרחמים לפני שוביהם ורחמם שניחום לצאת מהגלות ולשוב לארצם כמו שעשה כורש מלך פרס : (נא) מתוך כור הברזל. כי כמו שצורפין הכסף יהושב בכור כן נצורפו במצרים בעבודת קשה ועת שאמר הברזל והכורים לא יעשו אותם מברזל אלא מאדמת אמר הברזל לחזק הצורף שנצורפו שם : (נג) בכל קראם אליך. בכל עת שיקראו אליך בצדקם וישבו אליך וכן כה' אליהו בכל קראיו אלו רלב"ג

לרחמים לפני שוביהם ורחמם נחלק שם נולידם כה' וזה לא דבק שיטתם תפלתם מהגלות כי זה ממש שילמדו אל עולם ההשקפות הספרים והיכלם עון העם היושב לו בלתי ישראל כחמרו כי לא שלם עון האמרי עד הכה : (נג) לשמוע אליהם בכל קראם אליך. ר"ל בכל מה שיבקשו ממך בדיוחם בלתי שוביהם ואל"פ שאלים מתפללים מוך הכים הזה אחר שהם מתפללים לנכחו לפי מה שאפשר להם : מצודת דוד

(לע) ועשית משפטים. לנקום מאויביהם למען יכירו שלא סוג בעיני ה' הכבוד עולם על ישראל : (ו) ונתתם לרחמים. כנה שיראו כי אלה חסלה ותרחם יביתו שמהלכיו לרחם על ישראל וכן יעשו כי ירחמו : (נא) מתוך כור הברזל. כ"ל ההולאה ממלכים היום כבדי לפנים עיניך פתומות בין פלתידי בין כל כדים : (נג) חרסים. כל דבר אשר יקראו אליך : (נז) כי אתה הברזל. לפי שהברזלם מכל החומות להיותם לך לנחלה א"כ מהלכיו לשמוע פירוש

פון דעם אן ברייטונג פון דיין ויצוג וייערי תפלות אין וייער גבעת וישית בשפסס אונ ואלקטם מוהן וייער מישפט פרוקר אין נקמה אין וייערי פיינט : (ג) וספחתי לעקב אונ ואלקטם פר געבן צו דיין פאלק ווס וייא האבן גויעריגט צו דיר אין צו אלי וייערי קרירות ווס וי האבן מורד גווען אונ דיר וספחתי לרחמים אונ דו ואלקטם וי געבן צו דר בארימקייט צו פר וייערי גפענגערס ורחמם אין וי ואלן ויה קרחם ויין אובר זיי : (נא) כי שפך ונחלתהם הם דען וי ונענען דאך דיין פאלק אונ דיין נחלה וואס דו האקטם וי אום געזון

יְהוָה: נִי וַיְהִי וּכְבָּלוֹת שְׁלֹמֶה לְהַתְּפִלָּה
 אֶל־יְהוָה אֵת כָּל־הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה
 הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה מִכְרַע
 עַל־בְּרָכִיו וּכְפִיו פְּרִשׁוֹת הַשָּׁמַיִם:
 נִי וַיַּעֲמֵד וַיְבָרֶךְ אֵת כָּל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל
 קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר: נִי בָרוּךְ יְהוָה אֱשֶׁר
 נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר
 דִּבֶּר לֹא־נִפְלָא דְבַר אֶחָד מִכָּל דְּבָרָיו
 הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מַלְאָךְ עַבְדּוֹ:
 נִי יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כְּאֲשֶׁר הָיָה
 עִם־אֲבוֹתֵינוּ אֶל־יַעֲזֹבֵנוּ וְאֶל־יִטְשֵׁנוּ:
 נִי לְהַטּוֹת לִבֵּבֵנוּ אֵלָיו לִלְכֹת בְּכָל־
 דְּרָכָיו וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו
 אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אֲבוֹתֵינוּ: נִי וַיְהִי דְבָרֵי

אֱלֹהִים: נִי וַיְהִי כִּד
 שְׂצִי שְׁלֹמֶה לְצִלָּאָה
 קָדָם יְיָ כָּל צִלּוֹתָא
 וּבְעוֹתָא קָדָם קָם מִן
 קָדָם מִדְּבָרָא דְּנִי
 מִדְּהוֹנָה דְּרִישׁ עַל
 דְּכַרְפוּהִי וַיְדוּהִי פְּרִיזָן
 בְּצִלּוֹ לְצִיּוֹת שְׁמִיָּא:
 נִי וְקָם וַיְבָרֶךְ וְהָ כָּל
 קֹהֶלָא דְּיִשְׂרָאֵל קָרַב
 לְמִיָּקָר: נִי בָרִיךְ יְיָ דִּי
 וְהִיב גְּזָהָא לְעַמִּיָּה
 וַיִּשְׂרָאֵל כְּכָד דִּי מַלְיָא לֹא
 כְּמִיל פְּתִיחָא חַד מְכָר
 פְּתִיחָא מִתְּקַנָּא דִּי
 מַלְיָא בִידָא דְּמִשָּׁה
 עַבְדִּיה: נִי וַיְהִי מִיָּקָר
 דְּנִי אֶלְהָנָא בְּסַעֲדָנָא
 בְּמָא וְהָיָה בְּסַעֲדָא
 בְּאֶבְרָהָמָא וְנָא
 וַיִּשְׂרָאֵל בְּנִי וְנָא
 וַיִּתְּקִינָא: נִי לְאֶפְסָה
 לְבָנָא לְדִתְלִמִּיהָ לְמִתָּה
 בְּכָל אֲוִרָהּ דְּמִתְקַן
 קְדֻמּוֹתֵיהּ וּלְמִטְרָא פְּקִידוֹתֵיהּ
 וּקְנִימוֹתֵיהּ וְדִינוּתֵיהּ דְּפִקִּיד
 יְהִי אֶבְרָהָמָא: נִי וַיְהִי
 ת"א וַיְהִי כְּכֹל: עַם לֹא מְלֵא כִּי
 לֹא שְׁנוֹתָיו (דְּכִנּוּס ג):

רש"י

רד"ק

(נו) ככל אשר דבר, והיכן דבר והיכן לכם מכל חוביכם
 (דכריו י"ב י')

בהשובה: (נו) ככל אשר דבר, והינני לכם מכל חוביכם:
 (נח) להטות לבבנו אליו, פעמו דבק עם יהי ה' אליהנו

רכב"ג

מנוחה לעמו ישראל ככל אשר דבר, סה סה סה מה שאמר בפרשת
 ראה אלני וישבתם בחרן אשר ה' אליהם מנחל את העם ראה כי טוב לבדך
 מכל חוביכם מסיב וישבתם בטח: (נח) להטות לבבנו אליו, ר"ל

(נד) ויהי ככלות שלמה להספיל אל ה'. למנוח וזהו שהמלך כרע על
 כרכיו מהשתלת תפלתו עד כלותו ראה וזהו שהקם אמר רבותינו
 שהמלך כיון שכרע שוב אליו וזקף עד כלותו תפלתו: (נו) אשר נתן

מצודת ציון
 אליהם בכל קהלת אליו: (נד) מכוונ: ממה שהיה כורע על כרכיו
 בעת תפלתו: (נו) ברוך ה'. טעם בכך את העם ראה כי טוב לבדך
 דבר אלהי' אליהם עטו נאמא אונג'ר נאמא זאל זיין מיש
 זעבנו ער זאל אונג'ר ניש פר לזאן אונג זאל אונג'ר ניש
 פאר שפרייטן: (נח) ער זאל זיין מיש אונג'ר תפלות
 לזבנו אליו צו גיין אונג'ר העקר צו אים צו גיין
 אין אל' זיינע וועגן לשמור מצויות אונ צו היסן זיינע
 מצות אונ זיינע געזע אונ זיינע משפטים וזש ער
 קום גשאפט אונג'ר ערשטן: (נח) ויהי דבר אלה
 אשר התחננתי לפני ה' אונ זיי זאלן זיין פויני רייד דר
 דאויג

מצודת ציון
 (נח) יושנו, עיני עובדי וכל הדבר במ"ש:
 אה ה' כדאשונה: לא גפל. ר"ל לא נחמר: (נח) עם אבותינו. סה אש' דור המדבר שמים שורה עמם כמציאות:
 (נח) להטות וגו'. כמו שהם לכב אבותינו כדכור מלי להט: (נח) דברי אלה. ה' אלוהינו למנוח כדכרי תחתיו אשר שאל על כל
 פירוש ע"מ

דר האר: (נד) ויהי ככלות שלמה להספיל אל ה' אונ עם איז
 גווען אז ש'למה קום פר לענט צו בעשן צו נאמא נאר
 דו דאויג תפלה אין תהייה קום מלפני מנח ה' איז ער
 אונג'ר נאמא פון פר דעם מנח פון נאמא פון צו
 קניאן אונ זיינע קניא וכל פרישות אין זיינע הענט
 זענען גווען פאר שפרייט אקעגן דעם הימל:
 (נח) ויעמוד ויברך אונ ער קום זיך גשטעלט אונ קום
 גבענטש דאס גאנצי איין נאמלונג פון ישראל קול
 גדול מיש איין גרום קול לאמר צו זאלן: (נו) ברוך ה'
 געבט איז נאמא וזש ער קום געען איין רואנג צוא
 זיין פאלק ישראל אזו ווי אלץ וזש ער קום גרעם לא

נפל דבר עם איז ניש גפאלן איין נאך פון אל' זיינע
 גיטערייד וזש ער קום גרעם דורך משה זיין געענט:
 (נו) ויהי ה' אליהם עטו נאמא אונג'ר נאמא זאל זיין מיש
 אונג'ר אזו וויא ער איז גווען מיש אונג'ר ערשטן אז
 זעבנו ער זאל אונג'ר ניש פר לזאן אונג זאל אונג'ר ניש
 פאר שפרייטן: (נח) ער זאל זיין מיש אונג'ר תפלות
 לזבנו אליו צו גיין אונג'ר העקר צו אים צו גיין
 אין אל' זיינע וועגן לשמור מצויות אונ צו היסן זיינע
 מצות אונ זיינע געזע אונ זיינע משפטים וזש ער
 קום גשאפט אונג'ר ערשטן: (נח) ויהי דבר אלה
 אשר התחננתי לפני ה' אונ זיי זאלן זיין פויני רייד דר
 דאויג

אֵלֶּה אֲשֶׁר הִתְחַנְּנֹתִי לִפְנֵי יְהוָה
קִרְבִּים אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וּלְיָלָה
לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדָיו וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל הַבְּרִיּוֹם בְּיוֹמוֹ : לְמַעַן דַּעַת
כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים
אֵין עוֹד : סָא וְהָיָה לְבַבְכֶּם שְׁלָמָה
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת בְּתַקְיָו וּלְשֹׁמֵר
מִצְוֹתָיו בְּיוֹם הַזֶּה : סָב וְהַמֶּלֶךְ וְכָל־
יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ זִבְחִים זָבַח לִפְנֵי יְהוָה :
סָג וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֶת זִבְחַת הַשְּׁלָמִים
אֲשֶׁר זָבַח לַיהוָה בְּקֶרֶךְ עֲשָׂרִים וּשְׁנָיִם
אַלְפֵי וְצֵאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֲלָף וַיַּהֲנוּ
אֶת־בֵּית יְהוָה הַמֶּלֶךְ וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

פתגמי אלון די בעיתו
מן קדם וי מתבדל
קדם וי אלהא יומם
וליל למועד דין עבדיה
וערבן עמיה ישראל
פתגם יום ביומיה :
ס בדיר תדען כל עממי
אדעא ארין הוא אלהים
לית עוד : סא ויהי לבבון
שלם בדתקא דין
אלהא למה בקומיה
ולמטר בקדוהי קיומא
הרין : סב ובלפא וכל
ישראל עמיה מנכסין
דבסת קורשין קדם וי :
סג ונכם שלמה ית נכסת
קורשין די לבס קדם וי
חורו פרמין רבוא ותרין
אלפין וצאן מרפא
עשרי רבוא ויהנו ויה
ביר מקדשא דין מלכא
וכל בני ישראל :
ביומא

ח"א דבר יום ביומו : מלכא (ס)
סג : כהנא (ס) : ויהנו מלכא
ויהנו (ס) :

רש"י
(גמ) לעשות משפט עבדו ומשפט עמו . לתכוע
והרבה לו כלומר לתת לנו דבר יום ביומו מה שאנו צריכי
ה' הוא האלהים כי הדברים כי שביעי טובה ונשמרים מרעה :

רלב"ג
עמו ישראל דבר יום ביומו . ר"ל שיתן לכל אחד מהם לפי הראוי
לו ולא יחסר פניו מהם בעת הצורך . אבל יחסר בדרך שיחורו
למוטב וזכר ויחסרם לכל עמי הארץ כי ה' הוא המלכות ואין עוד

מחפלות : קרובים . להיות החפלות קרובים להשטת לה' בכל עת
החפלה בין יום בין בלילה : לעשות . ר"ל למוטב החפלה ולעשות
המוטב : משפט עבדו וכו' . ר"ל דבר המלך בין לחד בין לרעה :
דבר יום ביומו . ר"ל דבר המלך ביום הסוף יעשה ביומו : (סג) ויהי
שלם . כלומר כן יהיה כלבם יהיה כלבם שלם וכו' וכל צונית ואל

פירוש ע"ט
דאויג ווס איה האב נפשן פר גאט קרובים אל ה'
אליהו נארוגט צו גאט אונד נאט טאג און נאכט
לעשות משפט עבדו צו גאט דעם משפט פון זיין
קנעקט און דעם משפט פון זיין פאלק וישראל
בדוקר ער זאל זיך נאכט זיין ויער נאכט פון זייערי
פייגט דבר יום ביומו פון איינליכן טאג און
זיין טאג : (ס) לבין בעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלהים
פון וועגן אלי פעקקער פון דר ערד זאלן וויסען אז
גאט איז איין גאט עס איז נישט דא נאך אזו וויא
ער : (סא) ויהי לבבכם שלם יס' אליהו און אייערע
הערד זאלן זיין גאטן מיט גאט אונזער גאט צו

ממעללֵא וְחִמָּה עַד
נִחְלָא וְדַמְעִים קָדָם יוֹ
אַלְהֵנָּא שְׁבַעַא יוֹמִין
חִנּוּכָה בֵּיתָא וְשְׁבַעַא
יוֹמִין חָגָא אַרְבַּעַת עָשָׂר
יוֹמִין: כִּי בִּיּוֹמָא הַמִּנְיָה
שְׁלַח יְתָ עָמָא וְקִרְיִנָּה
יְתָ מִלְּקָא וְאַחַר לְקִרְיִיוֹן
כַּד חָדָן וְשִׁפְרָא לְבָהוֹן
עַל כֵּן מִכְתָּא עֲבָדִי יוֹ
לְדֹרֵה

ת"א ציוס השמיני. שנת לא ת"ק ט :

רד"ק

פלוגי ופסול לעבודה : (קה) מלבד חמט . שהיא בלוגה
של ארץ ישראל : עד גדר מצרים . שהיא כנגדו בדרומה .
באלה מסעי : שבעה ימים . של חנוך : וישבע ימים .
באלה מסכות מנאם שאלו ושמו ביום הכיפורים : (סו) צדור
עבדו . להודיע שמה לו עוונותיו כליאתו בתוך קטן
שבעה שבועות שלמה להכניס הארון לבית קדשי הקדש
דבוקו שערס זה בזה : ולישראל עמו . שמהל להם על
עון ויום הכיפורים ויתנה בן קול ואמר : כולכם מזומנים
לחיי העולם הבא :

בַּת קוֹל וְאָמְרָה לָהֶם כֻּלְּכֶם מְזוֹמְנִים לַחַי הָעוֹלָם הֵבֵא וְעַל דָּרֶךְ יִשְׂרָאֵל עֲמוּ וּפִי' לִירוֹד עֲבֹדוּ שְׂתוּמֵי לוֹ מִחַ שְׁהִכְמִיתוּ כֻלְּכֶם וְכֵן הָיָה יוֹ כִּי הַתַּלְמִידִים אֵת עוֹבְדֵימָהּ יוֹמְרִים וְיִשְׂרָאֵל בְּמִנְחָתָהּ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לִירוֹד וּלְשַׁלְּמָהּ לְיִשְׂרָאֵל עֲמוּ וּפִי' אֵת לִפְנֵי הַפְּנִים דְּבָקִי שְׂתוּמֵי לוֹ כֹּהֵן וְאָמַר שְׂאוּ שְׂתוּמֵי לוֹ לַחֲסִידוֹ עוֹבְדֵי מִיד נִעְנָה וְיִזְעַק כִּי יִשְׂרָאֵל שָׁחַל הַקְּרוֹת מִלְבָּא חֲסֵת עַד נִתְּלָה מִצִּיּוֹרֵי.

נחתה שי

[illegible]

• **אפואור**

[illegible]

1992

פירוש
דעס יום טוב פון חנוכה הבית וכל ישראל עמו און כל ישראל מיט אים איין גרוס איין נאמלונג מלכות יחידה פון דעם אורט ווס מען קומט דורך דעם קיין חמא ווס יא אז איז צפון וייט ארץ ישראל זר בתל מצרים ביו איז טיף פון מצרים ווס ער איז אקעגן דעם אורט אין דרום וייט ארץ ישראל האט ער גמאכט איין יום טוב לפני ה' אליהו צו פאר גאט אונזער גאט שבע ימים ויבן מעג פון חנוכה הבית און נאך ויבן מעג דער נאך פון סוכות דס איז סך הכל פערצן מעג אחוץ דעם טאג יום כפור וואס ייי האבן ניט גגעסן און גטרונקן : (סו) ימים השמיני

לְדוֹד עֲבָדָיו וְלִישְׁרָאֵל עַמּוֹ: ט וַיְהִי
כְּבָלוֹת שְׁלֹמֹה לְבָנוֹת אֶת־בֵּית יְהוָה
וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת־כָּל־חֶשֶׁק שְׁלֹמֹה
אֲשֶׁר חָפֵץ לַעֲשׂוֹת: ז וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־
שְׁלֹמֹה שְׁנִית כַּאֲשֶׁר נִרְאָה אֵלָיו
בְּגִבְעוֹן: ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו שְׁמַעְתִּי
אֶת־הַפְלִתָךְ וְאֶת־תַּחֲנֻתְךָ אֲשֶׁר
הִתְחַנַּנְתָּה לִפְנֵי הַקֹּדֶשֶׁתִי אֶת־הַבַּיִת
הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתָה לְשׁוֹם שְׁמִי־נָשָׂם עַד־
עוֹלָם וְהָיוּ עֵינֵי וְלִבִּי נָשָׂם כָּל־הַיָּמִים:
י וְאַתָּה אִם־תֵּלֵךְ לִפְנֵי כַּאֲשֶׁר הִלַּךְ
דָּוִד אָבִיךָ בְּתַם־לֵבָב וּבִישׁוֹר לַעֲשׂוֹת
כָּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ חֻקִּי וּמִשְׁפָּטִי
תִּשְׁמֹר: יוֹהֵק־מִתִּי אֶת־כֶּסֶּא מַמְלַכְתְּךָ
עַל־יִשְׂרָאֵל לְעָלִם כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עַל־
דָּוִד אָבִיךָ לֵאמֹר לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ

לְדוֹד עֲבָדָיו וְלִישְׁרָאֵל
עַמּוֹ: ז וַיְהִי כְּבָלוֹת שְׁלֹמֹה
לְבָנוֹת אֶת־בֵּית יְהוָה
וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת־כָּל־
חֶשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חָפֵץ
לַעֲשׂוֹת: ח וַיֵּרָא יְהוָה
אֶל־שְׁלֹמֹה שְׁנִית כַּאֲשֶׁר
נִרְאָה אֵלָיו בְּגִבְעוֹן: ט
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו שְׁמַעְתִּי
אֶת־הַפְלִתָךְ וְאֶת־תַּחֲנֻתְךָ
אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּה לִפְנֵי
הַקֹּדֶשֶׁתִי אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה
אֲשֶׁר בָּנִיתָה לְשׁוֹם שְׁמִי־
נָשָׂם עַד־עוֹלָם וְהָיוּ עֵינֵי
וְלִבִּי נָשָׂם כָּל־הַיָּמִים: י
וְאַתָּה אִם־תֵּלֵךְ לִפְנֵי
כַּאֲשֶׁר הִלַּךְ דָּוִד אָבִיךָ
בְּתַם־לֵבָב וּבִישׁוֹר לַעֲשׂוֹת
כָּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ חֻקִּי
וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמֹר: יוֹהֵק־
מִתִּי אֶת־כֶּסֶּא מַמְלַכְתְּךָ
עַל־יִשְׂרָאֵל לְעָלִם כַּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתִּי עַל־דָּוִד אָבִיךָ
לֵאמֹר לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ

רד"ק

(א) ואת כל חשק שלמה, כמו שפירש בדברי הימים ואת כל
הבא על לב שלמה לעשות עשה בבית ה' ובביתו והוצלית:
(ג) והיו עיני ולבי שם כל הימים, השגחתי ורצוני יהי שם כל

מצודת ציון

(מ) חשק, טנין חלום:

(נ) כאשר נהי, ר"ל כחשק ונחלה סכנוהם שנראה אליו בגבעון:

פירוש ע"ט

מ (ג) והיו עיני ולבי, תרנום ונתן ונתתי סכנתי שריא
זיה אס רעונו מתעבדל: והיו עיני ולבי שם, אס

מצודת דוד

ולישוראל עמו, על כי ראו אשכ סכנתי סכנתי סכנתי סכנתי:
(ג) לשם שמי, לחול בו שמי, להיות בית ה': עיני ולבי, ר"ל

דאקטן פלוקר צו מאקן רואן מיין שכינה דאקטן
ביז אייביג ויהי עיני אונ מיינע אוגען פלוקר מיין
שכינה אונ מיין הארץ וועלן דאקטן זיין אלי טעג:
(ד) ואתה אם תלך לפני אונ אונ דו וועסט גיין פר מיר
אזו וויא דוד דיין פאקט אונ גמאנגן בתם לבב גור מיט
איינ גאנגען הארצן אונ מיט רעכט פרימקייט צו
טאן אזו וויא אלץ ווס איך האב דיר גשאפט אונ
מיינע געגן אונ מיינע משפטים וועסטו היקן:
(ה) וקממתי ווער איך און שטעלן דו שטיל פון
דיין מלוקה אויך ריא וישוראל און אייביג פאשר
דבתי אזו וויא איך האב געט און דוד דיין פאקט
לאמר

ר"ל אלו שמי, סוכה לח: וזו
שמי, סוכה סכ, ימות קט
(לכנסו ח)

מֵעַל פֶּסַח יִשְׂרָאֵל: י אִם־שׁוֹב תֵּשְׁבוּן
 אַתֶּם וּבְנֵיכֶם מֵאַחֲרֵי וְלֹא תִשְׁמְרוּ
 מִצְוֹתַי חֻקְתִּי אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֵיכֶם
 וְהִלַּכְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: י וְהִכְרַתִּי אֶת־
 יִשְׂרָאֵל מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי
 לָהֶם וְאֶת־הַבַּיִת אֲשֶׁר הִקְדַּשְׁתִּי
 לִשְׁמִי אֲשַׁלַּח מֵעַל פְּנֵי וְהָיָה יִשְׂרָאֵל
 לְמוֹשָׁל וְלִשְׁנִינָה בְּכָל־הָעַמִּים: י וְהַבַּיִת

נָבֵר מֵעַל פֹּרֶסֶי
מְלָכֻתָא דִּישְׂרָאֵל :
 וְאִם מִיתֵב הִתְּיָבוּן
 אֲתוֹן וּבְנֵיכֹון מִבְּתָר
 פִּוְחָנִי וְלֹא תִמְרוֹן
 פִּקְדוֹי קִימִי דִּי יְהִיבִית
 לְךָ דְּמִיכֹון וְתִתְּכֹון
 וְתִפְלְחֵן לְטַעְנֵת עֲקֻמְיָא
 וְתִסְתְּרוֹן דְּהֹון : וְנֹא שִׁינִי
 יַת יִשְׂרָאֵל מֵעַל אֲפִי
 אֲרַעֵא דִּי יְהִיבִית דְּהֹון
 וְנִת בֵּיתָא דְּאַקְדִּישִׁית
 לְשִׁמִּי אֲרַחֵק מִקְּבֹול
 מִיכְרִי וְיְהִי יִשְׂרָאֵל
 לְמַתַּל וּלְשִׁוְעִי בְּכֶל
 עֲקֻמְיָא : חִיבִיתָא דְּהִין
 דְּהוּה

רעפלי

הַיּוֹמִים וְתִרְגַּם יִנְתֵּן וְתֵּרָא שְׂכֵנֵי שְׂרָא בֵּית אִם רַעוּתִי
מִתְעַבְדָּא חֲכָן בֵּל יוֹמָא : (ו) אִם שׁוּב הַשִּׁיבֵן אִתָּם . פִּירוּשׁ
אֵתָה וְיִשְׂרָאֵל : (ז) הַשְׁנִיב . לְחֹבֵב שִׁיבְרֵהוּ הַיּוֹמִים יֵל דְּרֵב

[illegible][illegible]

(ח) וכו' הזה יכיה עליו. ר"ל וכו' הזה חשך היה עליו
 כהנאס המור ככה יכיה חיוו כהנאס זו ככה היה משה וכן
 חיוו כהנאס ר"ל יכיה זה וכו' הזה עליו: כל עובד עליו
 יכיה וכו'. ר"ל כל עובד עליו כהנאסו יכיה חשך היה עליו
 יכיהו כהנאסו על זה מרוב ההתפעלות וכו' יכיה חשך היה עליו

מצודה דוד

במקומות: (ו) אתם. ר"ל אתם ובעי כדור הזה: (ז) אשלח. ר"ל
פירוש ט"ז

פירוש ע"כ
יורה דא מניין

זאגט צווא נאָגן לאַ גרֶת אֵין אִישׁ עִם וועט נישט פאַר
 שניטן ווערן צו דיר אײַן מאַן פון אַפּ דער מלוכה
 שְׂמֹר פון די יִשְׂרָאֵל: (1) אַם שׁוֹב הַשְּׁבוּעִן אָבֵר ווען
 אום קערן וועט איר זיך אום קערן איר אונ אייגער
 קינד פון אַפּ מיר וְאֵל הַשִּׁמְחָה אונ איר וועט נישט
 היסן מײַנע געזען ווס איר האָב געזען צו פֿר אײַך
 הַלְלָהּ אונ איר וועט גיין אונ וועט דינען פֿרעמד
 אַפּ געבט אונ איר וועט זיך בוקן צו זיי: (2) הַחֲרָפִי
 וועל איר פֿר שניידן די יִשְׂרָאֵל פון אַפּ דר ערד
 ווס איר האָב זיא געזען צו זיי וְאֵל הַחַיִּית אונ דאָס
 הוּי וואס איר האָב גהייליגט צו מיין נאָמן אַשְׁמָה
 וועל איר אַנְוֶעק שיקן פון פֿר מיין פֿנים בלוֹמֵר
 איר וועל אים חרוב מאַכן דען אונ האָב איר אַהֲרָמִי
 אום גנוֹבן מיט אײַך אײַן דר תּוֹרָה אַם לאַ הַשְּׁמִיט
 אוב איר וועט נישט צו הערן מיני מצוֹת וְהַשְּׁבוּתֹת אַתּ
 פֿאַרשׁיִבִּים וועל איר פֿאַר וויססן אײַגער בית הַמִּקְדָּשׁ
 וְהָאֵל יִשְׂרָאֵל אונ דער יִשְׂרָאֵל וועט זיין אײַן מִשְׁלֵךְ אונ
 צו צו אײַן שְׁעָרֵי הַיָּרֵד צווישן אַלֵּי פֿאַרשׁוֹר
 (3) וְהָיָה חַיִּת אֵלֶיךָ דָּם הַדְּמוּיִם אֵלֶיךָ אֵלֶיךָ גוֹיִים דָּם

בן אייכר איר קאמפאניאן אָפּר דער נאך און איר

וועט

**הַמֶּלֶךְ: יֵאָחִיָּה חִירָם מֶלֶךְ־צֹר נִשָּׂא אֶת־
שְׁלֹמֹה בַּעֲצֵי אֲרָזִים וּבַעֲצֵי בְרוֹשִׁים
וּבִזְהָב לְכָל־חֲפָצָו אֹז יִתֵּן הַמֶּלֶךְ.
שְׁלֹמֹה לְחִירָם עֲשָׂרִים עוֹר בָּאָרֶץ
הַגִּלְיָד: יֵצֵא חִירָם מִצֹּר לָרְאוֹת אֶת־
הָעָרִים אֲשֶׁר נָתַן־לּוֹ שְׁלֹמֹה וְלֹא יִשְׂרָוּ
בְּעֵינָיו: יֵאָמֶר מֶה הָעָרִים הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי אָחִי וַיִּקְרָא לָהֶם אֲרָץ
כְּבוֹל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: יֵשְׁלַח חִירָם
לַמֶּלֶךְ מֵאֵה וְעֲשָׂרִים כֶּכֶר זָהָב: מִן זֶה**

בית מלְכָא: יֵאָחִיָּה
מלְכָא צֹר סוכר ית
שְׁלֹמֹה בַּעֲצֵי אֲרָזִים
ובַּעֲצֵי בִירוֹן וּבִדְהָבָא
לְכָל צוּרְמִיה בְּכֹן יִהְיֶה
מלְכָא שְׁלֹמֹה לְחִירָם
עֲשָׂרִים קֶרֶוּן בָּאָרֶץ
גִּלְיָד: יֵצֵא חִירָם מִצֹּר
לְמַסְעָר ית קִירוֹנָא דִּיהֵב
לִיה שְׁלֹמֹה וְלֹא בִשְׂרִין
בְּעֵינָוִי: יֵאָמֶר מֶה
קִירוֹנָא הָאֵלֶּין דִּי יִהְיֶה
לִי אָחִי וַיִּקְרָא לָהֶן
אֲרָץ כְּבוֹל עַד יוֹמָא
הַדִּין: יֵר וְשִׁבְר חִירָם
לְמלְכָא מֵאֵה וְעֲשָׂרִין
כֶּכֶרִי דְהָבָא: מִן וְזִין
פְתָנִם

ח"א ולא ישרו . שכתב ד: יואמר .
שם :

לחירם וזכר בדבריו הימים מה שנתן חירם לשלמה: (טו) וזה דבר הסם. נמשך עצמו עד כל העם הנותר כי בהם לקח לעבדים להם ירדע בכל שנה לבנות הבתים והערים האלה והוא טח שאמר למעלה ע' אלה נושא סבל ושבטונים אלה חוצב בהר ויש לפרשו כמו זה הדבר אשר מל' ויחשע שפ' וזה הדבר

רשי
ואת ביתו שלם עשרה שנה כמו שאמר למעלה: (יא) נשא את שְׁלֹמֹה . ענין עומם לכלל את משלו בדבר זה: (יג) ארץ כְּבוֹל . ארץ כבלים ארץ טעם שהרגל משתקע ונכבלת בה: (טו) וזה דבר הסם . מה שמפרש בסוף

מנחת שי
(יא) וזכר לכל חפצו . פ' דמטין כולו דמטין כל קריין לכל מפורט סוף דמטת פורסם:
לחירם וזכר בדבריו הימים מה שנתן חירם לשלמה: (טו) וזה דבר הסם. נמשך עצמו עד כל העם הנותר כי בהם לקח לעבדים להם ירדע בכל שנה לבנות הבתים והערים האלה והוא טח שאמר למעלה ע' אלה נושא סבל ושבטונים אלה חוצב בהר ויש לפרשו כמו זה הדבר אשר מל' ויחשע שפ' וזה הדבר

רשי
(יא) נשא את שְׁלֹמֹה . הוא מטין חרובת ומשחך כעסות חס נשאת נכח ללו או יביח הולין כוח שחול רומס ונשא כוח את שלמה שהעביר עמלו לעשיית מלכותו: או יתן המלך שלמה לחירם עשרים טיר בלרן הגליל. כבר נזכר בספר ד"ה כי חירם נתן גם כן שלמה טיירות כשיש בהם ארץ בני ישראל וזהו היה להיום כי כי לא יתכן למלך נמשך חסן ישראל: (יג) ארץ כְּבוֹל . כ"ל ארץ טעם שהרגל משתקע ונכבלת בה: (טו) וזה דבר הסם . הולין כוח כי זה דבר הסם אשר העלה המלך שלמה לבנות כל אלו הכניסים שוכר

מצודת ציון
(יא) נשא . סבל הנשא הכוח: (יג) אחי . אלוהי וכו': כבול . מלשון כבלי כחול (תהלים קמ"ט): (טו) דבר הסם . לזכר הסם:

מצודת דוד
יפתח על חורבנו: ואמר: אלו אליו: (יא) חירם . לשתי סמכים הלאה היה חירם סובל לחותו כחל לו די סיפוקו עלי ארצו וכו': או . אחר השלמת הכתים נתן המלך לחירם יתשלום גמול מלכד הכתים והסמך האמור למעלה: (יג) ארץ כְּבוֹל . כ"ל ארץ טעם שהרגל משתקע ונכבלת בה: (טו) וזה דבר הסם . כ"ל הסם אשר העלה משהלל על זה היום דבר הסם לבנות ארץ ב"ה וכו': ואת הכול . מלשון מטיס פירוחים: (טו) וזה דבר הסם . כ"ל הסם אשר העלה משהלל על זה היום דבר הסם לבנות ארץ ב"ה וכו': ואת הכול .

משלי חכמים
אִיֶּךָ נָאֵר מִיֶּסֶד דִּיר אֲלִיָּן . אֲפִילּוּ דִּיא פִּרְסָקִיִּים וְעוֹסֵם דִּיר שְׁוֹעֵר אֲנִיֶּךָ . דִּי וְעוֹסֵם דִּיֶּךָ אֲבֵעֵר דִּר סִנְיִן דִּיא פִּרְסָקִיִּים מִן דִּיִּין אֲפִסֵּר דִּיר אִין מִיֶּנֶע חֲקוּקִים אִין מִשְׁפָּטִים חוּס אִיֶּךָ הָאֵב גִּבְרָאִין אִין דִּעֵם שְׁכָר חוּס אִיֶּךָ וְעוֹסֵר דִּיר עֲבָדִין אִין אִין קִיבֵדֵעַ וְעוֹלִין וִיִּין מְלָכִים אִיֶּךָ דִּי יוֹרִין דִּם וְעוֹסֵם גִּבְרָא וִיִּין צוּר דִּיר וְעוֹקֵעִין דִּיר הָאֲרִין צוּר וִיִּין פִּרוּם . וְיִיִּיל פִּרוּם וִיִּין אִין אֲשׁוּרֵעַ נָאֵךְ כּוֹז דִּיר קִיבֵדֵעַ אֲנִיֶּעֱרִין פִּיל מִיֶּסֶדֶן צוּר דִּי פִּרְסָקִיִּים . אֲבֵעֵר צוּר גִּיש פִּרוּם וִיִּין דִּי שְׁכִינָם אִיֶּךָ מִיֶּסֶד אֲלֵעַ וִיִּין אִין דִּם אִין נָאֵר אֲנִיֶּעֱרִין נָאֵךְ אִין שׁוֹב אִיֶּךָ וְעוֹסֵם נָאֵר אֲנִיֶּעֱרִין צוּר רִיק צוּר קִיבֵדֵעַ אִין מִיר־הַשְׁכִּין . וְעוֹקֵעִים אִיֶּךָ אִיֶּךָ שׁוֹוִין צוּר רִיק אִין צוּר רִיק קִיבֵדֵעַ אִין עֵם וְעוֹסֵם וִיִּין אֲלֵעַ מִאֲחֵל עֲרֵנֵעַ . פִּרְסָקִיִּים וְעוֹסֵם אִין גִּיש הִיֶּסֶן מִיֶּנֶע סִנְיִן נִאֲבָדִים וְעוֹסֵם אִין דִּיֶּעֵן עֲבָדֵה וְהָ בִּין דִּיר בִּית הַסִּפְרָשׁ וְעוֹסֵם חֲרִיב וְעוֹסֵם:

דעם בית המקדש הם ער גבאווים ויבן יאר ויין הזו הם ער גבאווים דרייצעהן יאר אזו ווי אויבן שמיים: (יא) חירם מלך צור אונ חירם דר קלף פון צור הם אום גהאלטן דעם מלך שלמה בעצי ארבים מיט מענן האלץ אונ בוקסערן האלץ אונ מיט גאדל לכל חפצו צו נאר ויין וייען בלוקר ווי פיר ער הם ברארפט אי יום הם דענקט מאל דר מלך שלמה געבען צו חירם צוואנגציג שטעט אונ לאנד גליל: (יב) ונשא חירם צור אונ חירם איז ארום גיבאנגן פון צור צו זעהן די שטעט פון דעם ווס שלמה הם געבען צו אים ולא ישרו בבניו אי ווען גיב וואל געען אונ

ויינע אויגן: (יג) ויאמר ויבן ער האט גאנצט מה הערים געגען צו מיר דו מיין ברידער ויבן ליה אונ ער הם היינטגענען קאג בלוקר עם איז גווען איין ליימיג לאנד ווס די פיס זענן פאר שלאקן אונ איין גוועקען גווארן דרינען: (יד) וישלח חירם לבלק אונ חירם הם געשיקט צום מלך שלמה הונדערט אונ צוואנציג יעקען גאלד: (טו) וזה דבר הסם אונ דס איז גווען דוא נאך פון דעם טס וואס דער מלך שלמה האט אף גבראכט

דְּבַר הַמֶּסֶד אֲשֶׁר הֶעֱלָהוּ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
לְבָנוֹת אֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּיתוֹ וְאֶת־
הַמִּלּוֹא וְאֶת חֹמֹת יְרוּשָׁלַם וְאֶת־חֲצֹר
וְאֶת־מְגִדוֹ וְאֶת־גִּזְרֹ: מִן פְּרֻעָה מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם עָלָה וַיִּלְכְּדוּ אֶת־גִּזְרֹ וַיִּשְׁרְפֵהָ
בְּאֵשׁ וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּעִיר הָרֶג
וַיִּתְּנָה שְׁלֹחִים לְבָתוֹ אִשֶּׁת שְׁלֹמֹה:
וַיָּבֵן שְׁלֹמֹה אֶת־גִּזְרֹ וְאֶת־בֵּית חֲרוֹן
תַּחְתָּיו: יי וְאֶת־בַּעֲלָת וְאֶת־תִּמְרֹ
בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ: יי וְאֶת כָּל־עָרֵי

פְּהָגִים מִמִּגְדוֹ מִסִּין דְּמִגְדוֹ
מִלְכָּא שְׁלֹמֹה לְמִגְדוֹ יֵת
בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי יֵת
בֵּיתִיהָ וְיֵת מִלְכָּא יֵת
שׁוּרָא דִּירוּשָׁלַם וְיֵת
חֲצוֹר וְיֵת מְגִדוֹ וְיֵת
גִּזְרֹ: מִן פְּרֻעָה מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם סָלִיק וַיִּכְבֹּשׁ
יֵת גִּזְרֹ וַאֲוֹקְדָה בְּגִזְרֹ
וְיֵת בְּנִצְנָאָה דְּלִמְבִּי
בְּקִרְתָּא קָטָל וַיִּתְּנָה
מִתְּנִן לְבִרְמִיָּה אִפְתִּי
שְׁלֹמֹה: יי וַיִּבְנֵא שְׁלֹמֹה
יֵת גִּזְרֹ וְיֵת בֵּית חֲרוֹן
אֲרֻעָא: יי וְיֵת בַּעֲלָת
וְיֵת תִּמְרֹ בַּמִּדְבָּר
בְּאֶרֶץ: יי וְיֵת כָּל
קִירוֹ

רד"ק

קמץ ב"ק הדמור קרי

רש"י

הענין כל העם הנותר וגו' ויעלם שלמה למס עובד אלות
המס היה לבנות צו כל חלל: ואת הכולוא. מקום היה
בידועים בעיר דוד וקרא מלוא ע"ש שמוקף חומה נמוכה
ומלאו לתוכה עפר: (מז): שְׁלֹחִים. נדווא: (יח) ואת הדמור במדבר בארץ. אלל הישוב: (יט) ערי

מנחת שי

רלב"ג

שכנה שלמה. והנה המס הזה היה כל העם הנותר מן האמורי החסי
הפכו והיו ויבנו אשר אל עבדי ישראל המס ר"ל שלל נתיניו
הנה בנייה אשר. ונתנו להם יסורים בדרך הלבד לא יכלו בני ישראל
להתקיים הנה העלם שלמה כלם נלכדו והם נכדו אמות דבנייה
הלו חך עבדי ישראל לא נח שלמה עבד כי הם היו אשכנזי נלכדו
כשילמדו והם היו עבדי שלמה המעשרים לפניו והם היו אשכנזי
הממנויה תחת משנה המלך והיו שרי נכדו והיו נכדו. והנה היו
אלו הכנענים בני בית ה' ונכדו בית המלך ובני המלוא שיהם עבדי
ליון כי דוד בנה מן המלוא ולפניהם כמו שכתוב בספר שמואל וישאל
מלוא כשעם קרמו מלאו המלוא עבדי חלופים שוי ישראל ולזה נקרא
המלוא בלתי כמי והוא התקום שהיו לאספים שוי ישראל ולזה נקרא
מלוא כשעם קרמו מלאו המלוא עבדי חלופים ירושלמי כי משנה
עיר חלור נעמדו וגזר כי פרעה מלך מצרים שרף חלופה בלל וזה
סולך שלמה לבנות: (טז) שלוחים. ר"ל מנחה. ובני בית חורון התחנן
המלוא שיהם במדבר בדרך ר"ל שיהם לזה אחד למדבר ולזה המלך ללך העבדים
צא אל הסוקו הלו וכן נזכר בספר ד"ה כי הערים ההם בנה שלמה
בצורת דוד

במקום מנחה שאלוהי ב"ל לבנותיהם וכן לכן תהי שלוחים (מכס: א):
(יז) ויבן וגו'. ר"ל ועל שפרעה שרפה לזה בלל שלמה: (יח) במדבר
ע"מ

הם ער גיהונות וינתנה שלוחים לבתי. און הם יז געגן
גן צו ויין מאבקר ווס ויא און געגן אשתי שלמה דם
ווייב פון שלמה: (יז) ויבן שלמה את גזר און שלמה
האמ גבאונים דו שטאמ גזר און דו אונקשער שטי
שטאמ בית חורון: (יח) ויבן שלמה און דוא שטאמ
בעלת און תדמור און גזר מידר ביי אבאואון
לאר: (יט) ויבן כל עיר התמנות און אלי שטעט פון
דוא ביהעקמניש ווס געגן געגן צוא שלמה ואת ערי
הקרב אין די שטעט פון די בייט געגן אין די שטעט
פון די בייט ואת חשק שלמה און דם גליקסעני פון
שלמה ווס ער דם גליקסעני צו באוין און ירושלים
און

כי דוד הניח סמוך להחומה מקום קטן להחלוק בו אנשים כמ"ש ויבן
מן המלוא ויבנה (ט"ז) וכל שלמה ובנאה: (טז) שלוחים. ר"ל
גבאראמ לבנות את בית ה' צו באוין דר מיט דם הלו
פון גאמ און ויין הלו ואת המלוא און דם דער פיליג
דען עס און געווען איין אורמ און ירושלים ווס און
געווען ארומ גרינגעלמ מיט איין קלייני מאנויר און
קען הם דריגן אן גליקס ערד דרום האמ קען דם
גרינקן מילוא דם דר פיליג ואת חלופה ירושלים און דו
מאנויר פון ירושלים ואת חלופה און דו שטאמ חצור
און מגידו און גזר: (מז) פרעה מלך מצרים עלה פרעה
דר מלך פון מצרים און אור גבאאון און געגן געגן
דו שטאמ גזר און הם וי פר ביהעקמני אין פייגער ואת
געגני און דעם געגני ווס איז געעסן און דר שטאמ

אֱתוֹ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָם אֶת־
הַבֵּית: כִּי וַאֲנִי עָשֵׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלָמָה
בְּעֶצְיוֹן לְבָר אֲשֶׁר אֶת־אֱלֹת עַל־שֹׁפֶת
יַם־סוּף בְּאֶרֶץ אֲדוֹם: כִּי וַיִּשְׁלַח חִירָם
בְּאֲנִי אֶת־עַבְדּוֹ אֲנָשִׁי אֲנִיּוֹת יָדַעִי
הֵם עִם עַבְדִּי שְׁלָמָה: כִּי וַיָּבֹאוּ אוֹפִירָה
וַיִּקְחוּ מִשָּׁם זָהָב אַרְבַּע־מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים
כֶּכֶר וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלָמָה:
י א וּמִלֶּכֶת־שָׂבָא שָׁמַעַת אֶת־שְׁמַע

עלויה קמורת בוקמא
די קדם יי ושלם ית
ביהא: כו וקפיקתא עכר
שלמה מלכא בעציון
גבר דעם אילות על ביה
יקא דסוף באקעא
דאדום: כו וישר חירם
בקפיקתא ית עברויה
גברין ספנין דאומנין
לדברא ביקא עם עבדי
שלמה: כח ואתו אופירה
ונסיבו ממקן דהקא
ארבע מאה ועשרין
כפרין ואתו אופירה
מלכא שלמה: א ומלכת
שבא שמעת ית שמע
שלמה

י"א ומלכת שבה שמעת את שמע

רשי

אתו. וזוהו מוכח הקמרת אשר לפני ה' לקמורת הסמים:
(כו) ואני. חנייה:

ומספר עלויה קמורת בוקמא יתל הכוח אשר לפני ה' אשר
זה שהיה מוכח חזקתו שהיה בהיכל אשר לפני ה' והוא היה
מוכח הקמרת או ש' אתי בפשיטתו ולפי שזכר כי העלה עליות
ג"כ על המזבח האחר אשר עמו ואף על פי שלא היה עמו בבית
כי זה בהיכל וזה היה בעזרה לפני האולם אף על פי שבבית ה' היה עמו לפיכך פירש אשר לפני ה': ושלם את הבית. השלים
עבודת הבית כמו שזכרנו בדברי הקרובות והעמיד הלוים ומה שזכר בדברי חושים בפרט וזה הנה בכלל ואמר
ושלם את הבית ושם גם כן אמר בסוף הדברי שלם את בית ה': (כו) ואני עשה. בדברי חושים אמר אז הלך שלמה לעציון
גבר ואל אילות ר"ל שהלך ולכדם והנה אמר כי עשה שם אנית: אשר את אלות. עציון גבר הסמוך לאילות נראה כי עציון
גבר אחר היה וחירם שלח לו שם עוד אניות וזה שאמר הנה וישלח חירם באני ר"ל באניות וכן הוא אמר בדברי חושים
אניות: (כו) אנשי אניות יודעי הים. כתרומתו גברין ספנין דאומנין לדברא בימא: (כח) ארבע מאות ועשרים ככר. ובדברי
חושים אמר ארבע מאות וחמשים ככר והב כי השלשים הוציאו בחוצאות הדרך: (ה) ששעת. שומעת המיד את שמע
שלמה: והבא לנסותו בחידות. כלומר בדברים תמימי בחכמ' ובה שאמר לשם ה' כי רוב החכמים והאשפים המתעסקים

מנחה שי

(כו) אשר אל חלום. כספיים מדויקים חסר יי: ומלא ואלו כתיב ומספר עליו
לית וכתוב:

כספר ד"ה. ודמנה כמנה שומע הכית מעל כי ר"ל פסיו: (כו) משה אלוהי יודעי הים. ר"ל
משה כמו שזכרנו ולמה הפנים אשר על שולחן הסוכ: (כו) ואני עשה המלך שלמה. ר"ל פסיו: (כו) משה אלוהי יודעי הים. ר"ל
משה כמו שזכרנו ולמה הפנים אשר על שולחן הסוכ: (כו) ואני עשה המלך שלמה. ר"ל פסיו: (כו) משה אלוהי יודעי הים. ר"ל
משה כמו שזכרנו ולמה הפנים אשר על שולחן הסוכ: (כו) ואני עשה המלך שלמה. ר"ל פסיו: (כו) משה אלוהי יודעי הים. ר"ל

מצורת דוד

(כח) אחי. שם המונח ר"ל עליו: (כו) ואני. פסיו:

וכד"ה לאמר וחמשים ואולי שלשים מהם הוליוו כהולאת הדך:

לקושי יקרים

(א) וּמִלֶּכֶת שָׂבָא ונ"ה דיא קננין פון דעם לאנך שָׂבָא ואין אין
ארבא: דס ריפס קען דיא גליליקע ארביא. דאָרם אין צוא
גיישינען פיל נאָרל און בישמים פינירי. און דס אין נאָנען דס דער
כדבר הים די יודין זענען אין אים גינאנגען פון מצרים גינאגיי.
און די שישען חס שלמה הם נישקען אין אופיר אין אויך גאנץ
פון סאנר שָׂבָא. און די מענטשען וס זענען גינען פון די שישען
האבין דר צייקען דאָרפֿין אין חכמות פון שלמה. זיי האבין אָבער
דער צייקען אז די חכמה פון שלמה אין גיט מים דר נאסער נאר
הקב"ה האט אין אים גינען דיא חכמה. און אזוי אין דר צייקען
גינאָרין פון איין מענטש צום אנדערן ביי דיא קיניגין פון שָׂבָא
האט דאס אויך גינען דאס הערליך פון דעם מלך שלמה. ויין

משלו טען המצויין כל יום ולמספיק לשכמות וכלמדיש כמו שזכר
בספר ד"ה. ודמנה כמנה שומע הכית מעל כי ר"ל פסיו: (כו) משה אלוהי יודעי הים. ר"ל
משה כמו שזכרנו ולמה הפנים אשר על שולחן הסוכ: (כו) ואני עשה המלך שלמה. ר"ל פסיו: (כו) משה אלוהי יודעי הים. ר"ל
משה כמו שזכרנו ולמה הפנים אשר על שולחן הסוכ: (כו) ואני עשה המלך שלמה. ר"ל פסיו: (כו) משה אלוהי יודעי הים. ר"ל

מצורת דוד

ושלם. השלים עבודת הכית לכל משפטו: (כו) את אילות. מס אילות
ר"ל סמוך ל: (כו) אנשי אניות. מלומדים ללכת בלחיות יודעי
דך הים: (כח) אופירה. שם הים מקום מחלל סוכ: ועשרים.

פירוש ע"מ

לפניה' אונ קמ מקמיר גינען קמורת און דעם מונח
הקרב וס אין גשטאנן און היכל צו פיר נאט פרי
קען זאל און אים מקמיר קמורת ויין ושלם את הבית
אין המאנאקמאכט די עזרה פון דעם הו: (כו) ואני
עשה און איין שיה קמ דר מלך שלמה גמאכט בעציון
גבר און דר שטאט עציון גבר וואס זיא אין ביי דער
שטאט אילות ביי דעם באקאן פון דעם ים סוף אין
לאנד אדום: (כו) וישלח חירם באני חירם. קמ ששקמ
און דר שיה זייני קנעקען שיה זייני ודעי הים וס
נויסקו צו פירען שישען אין מיט דר קנעקעם פון
שלמה: (כח) ואתו אופירה אינצייא זענן בקומען קיין
און צונאנציג צענען גאלד וזבא אל חסדק שיליה אין האבען עס גבראכט צוא דעם מלך שלמה:

י (א) ומלכת שבה שמעת את שמע שלמה
ווס

שְׁלֹמֹה לָשֵׁם יְהוָה וַתֵּבֵא לְנִסְתּוֹ
 בַּחֲדוֹת: ב וַתֵּבֵא יְרוּשָׁלַּיִם בְּחֵיל
 כְּבֹד מְאֹד גְּמָלִים נִשְׂאִים בְּשָׁמַיִם
 וַהֲב רַב־מֶאֶד וְאַבְן יִקְרָה וַתֵּבֵא אֶל־
 שְׁלֹמֹה וַתְּדַבֵּר אֵלָיו אֵת כָּל־אֲשֶׁר הָיָה
 עִם־לִבָּבָהּ: וַיַּגִּדֶּה שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־
 דְּבָרֶיהָ לֹא־הָיָה דָּבָר נֶעְלָם מִן־הַמֶּלֶךְ:
 אֲשֶׁר לֹא הִגִּיד לָהּ: וַתֵּרָא מַלְכַּת־
 שַׁבָּא אֶת כָּל־הַכֶּמֶת שְׁלֹמֹה וְהַבֵּית
 אֲשֶׁר בָּנָה: וַיִּמְאָכַל שְׁלֹחֲנוֹ וּמוֹשֵׁב
 עַבְדּוֹ וּמַעֲמֵד מִיִּשְׂרָאֵל וּמַלְבִּישֵׁיהֶם

שְׁלֹמֹה לָשֵׁמָּה בְּיָוֶז וַתֵּבֵא
 בַּחֲדוֹת: ב וַתֵּבֵא יְרוּשָׁלַּיִם
 בְּמִשְׁכָּן סִינַיִן לְחֶדָּה
 גְּמָלִין מְעֻנִין בּוֹמְקִינִין
 וְהַבָּה סִינַיִן לְחֶדָּה
 וַתֵּבֵא אֶת־כָּל־אֲשֶׁר הָיָה
 עִם־לִבָּבָהּ: וַיַּגִּידֶּה שְׁלֹמֹה
 אֶת־כָּל־אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבָּבָהּ
 לֹא־הָיָה דָּבָר נֶעְלָם מִן־הַמֶּלֶךְ:
 אֲשֶׁר לֹא הִגִּיד לָהּ: וַתֵּרָא
 מַלְכַּת־שַׁבָּא אֶת־כָּל־הַכֶּמֶת
 שְׁלֹמֹה וְהַבֵּית אֲשֶׁר בָּנָה:
 וַיִּמְאָכַל שְׁלֹחֲנוֹ וּמוֹשֵׁב
 עַבְדּוֹ וּמַעֲמֵד מִיִּשְׂרָאֵל
 וּמַלְבִּישֵׁיהֶם

רד"ק

משרתיו קרי

בַּחֲמֹת הַחֲצוֹנוֹת אֵין מִלֵּאכָה לָשֵׁם ה' וַחֲמֹת שְׁלֹמֹה הִיחָה
 לָשֵׁם ה' לְפִיכָּה בֵּאת לְדַבֵּר עִמּוֹ לְחַקֵּר עַל חֲכָמָתוֹ כִּי הִיא הִיחָה
 רַב־ג

בַּחֲמֹת הַחֲצוֹנוֹת אֵין מִלֵּאכָה לָשֵׁם ה' וַחֲמֹת שְׁלֹמֹה הִיחָה
 לָשֵׁם ה' לְפִיכָּה בֵּאת לְדַבֵּר עִמּוֹ לְחַקֵּר עַל חֲכָמָתוֹ כִּי הִיא הִיחָה
 רַב־ג

הַכֹּל בְּחֵדָּה לָשֵׁם ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' וְהָיָה הַכֹּל בְּחֵדָּה לָשֵׁם ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה'
 שְׁמֹנוּ שְׁכָלֵם שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה'
 חֲמֵר וְהַסִּינַיִן מִפְּנֵי זֶה בְּחֵדָּה כִּי זֶה אֶחָד מִתְּכֵלִים גְּדוֹלִים לִשְׁמֹנוּ
 הַחֲכָמָה אֵל אֵלֶּה כֹּה־שֵׁחִיתָ לֹא חֲכָמָה נִפְלְאוֹת וְלֹא הִיא מִתְּכֵלִים
 כְּחֵדָּה לָשֵׁם ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה'
 בְּחֵדָּה לָשֵׁם ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה'
 שְׁמֹנוּ שְׁכָלֵם שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה'
 חֲמֵר וְהַסִּינַיִן מִפְּנֵי זֶה בְּחֵדָּה כִּי זֶה אֶחָד מִתְּכֵלִים גְּדוֹלִים לִשְׁמֹנוּ
 הַחֲכָמָה אֵל אֵלֶּה כֹּה־שֵׁחִיתָ לֹא חֲכָמָה נִפְלְאוֹת וְלֹא הִיא מִתְּכֵלִים
 כְּחֵדָּה לָשֵׁם ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה'

ו' (ב) וַתֵּבֵא יְרוּשָׁלַּיִם: כ' מִכּוֹן הַסִּינַיִן וְיִדְּוִסִימִן מִסֵּר מִכּוֹן (יִשְׁעִיָּהוּ דִּישׁ
 מִיִּצְחָק: י) וַתֵּבֵא אֶל שְׁלֹמֹה: בְּדִמּוֹס מִן חֵדָּה אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁמֹנוּ וְיִסְכּוּסֵהוּ:
 (ג) וַיִּגִּד לָהּ שְׁלֹמֹה: כְּתִיב 'לֹא בִינִי כֹה־שֵׁחִיתָ נִפְלְאוֹת דְּפוֹסִים דְּחֵדָּה:
 (ד) מִשְׁתָּחִי: מִשְׁתָּחִי קרי:

מַצּוֹת צִיּוֹן

מַצּוֹת צִיּוֹן

ו' (א) לָשֵׁם ה': כ' לָשֵׁם ה' שְׁמֹנוּ שְׁכָלֵם שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה'
 מִסֵּר מִכּוֹן: ל' לִשְׁמֹנוּ בַּחֲדוֹת: לִשְׁמֹנוּ בַּחֲדוֹת: לִשְׁמֹנוּ בַּחֲדוֹת: לִשְׁמֹנוּ בַּחֲדוֹת:
 חֲדָה לָשֵׁם ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה'
 חֲדָה לָשֵׁם ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה'
 חֲדָה לָשֵׁם ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה'
 חֲדָה לָשֵׁם ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה' בְּעֵבֶד שֶׁ ה'

ו' (ב) בְּחֵיל: עֹשֶׂר וְקִינִים כֹּה־שֵׁחִיתָ וְכָל אֲלוֹרוֹתָיִם (יִכְתֹּב: כ'):
 כְּבֹד: עֵינִן כְּבֹי: יִקְרָה: חֲשׂוֹה:

פִּירוּשׁ ע"מ

פִּירוּשׁ ע"מ

וְכֹס עַד הָאֵם גִּהָמָה פֹּה גִּהָמָה וַתֵּבֵא לְנִסְתּוֹ בַּחֲדוֹת: וַתֵּבֵא
 וַיִּקְרָה צוֹ פִּירוּשׁ אֵיִם מִיִּם רַעֲמֵנִישׁ: (ב) וַתֵּבֵא
 יְרוּשָׁלַּיִם אֵין ו' אֵין וַיִּקְרָה קִיִּין יְרוּשָׁלַּיִם מִיִּם וַיִּעֲרִי
 אֵיִין שְׁוֹעֵר חֵיל פִּירוּשׁ פִּירוּשׁ בְּמִיִּם נִשְׂאִים בְּשָׁמַיִם
 קַעֲמָלִין הָאֵבֶן נִמְרָאֵן בְּשָׁמַיִם אֵין וַיִּעֲרִי פִיל גִּהָמָה
 אֵין וַיִּעֲרִי שְׁמִינֵר וַתֵּבֵא אֵל שְׁלֹמֹה אֵין ו' אֵין וַיִּקְרָה

חֲקִיקָה: אֵין דִּי חֲקִיקָה הָאֵם גִּהָמָה הָאֵם גִּהָמָה הָאֵם גִּהָמָה הָאֵם גִּהָמָה
 פֹּה חֲקִיקָה: מִיִּם הָאֵם גִּהָמָה הָאֵם גִּהָמָה הָאֵם גִּהָמָה הָאֵם גִּהָמָה
 וְכֹס עַד הָאֵם גִּהָמָה פֹּה גִּהָמָה וַתֵּבֵא לְנִסְתּוֹ בַּחֲדוֹת: וַתֵּבֵא
 וַיִּקְרָה צוֹ פִּירוּשׁ אֵיִם מִיִּם רַעֲמֵנִישׁ: (ב) וַתֵּבֵא
 יְרוּשָׁלַּיִם אֵין ו' אֵין וַיִּקְרָה קִיִּין יְרוּשָׁלַּיִם מִיִּם וַיִּעֲרִי
 אֵיִין שְׁוֹעֵר חֵיל פִּירוּשׁ פִּירוּשׁ בְּמִיִּם נִשְׂאִים בְּשָׁמַיִם
 קַעֲמָלִין הָאֵבֶן נִמְרָאֵן בְּשָׁמַיִם אֵין וַיִּעֲרִי פִיל גִּהָמָה
 אֵין וַיִּעֲרִי שְׁמִינֵר וַתֵּבֵא אֵל שְׁלֹמֹה אֵין ו' אֵין וַיִּקְרָה

צוֹ שְׁלֹמֹה אֵין הָאֵם גִּהָמָה צוֹ אֵיִם אֵלֶּךְ וְכֹס אֵין גִּהָמָה
 גִּהָמָה אֵלֵי אֵיִרֶע רִיִּיר וְכֹס אֵין הָאֵם גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה
 פֹּה רַעֲמֵנִישׁ מִיִּם עַד הָאֵם גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה
 פֹּה שְׁלֹמֹה וְהַבֵּית אֵין גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה
 וּמוֹשֵׁב עַבְדּוֹ אֵין גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה
 אֵין גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה גִּהָמָה

וּמִשְׁקֵיוֹ וְעָלְתוּ אֲשֶׁר יַעֲלֶה בֵּית יְהוָה
 וְלֹא־הָיָה בָּהּ עוֹד רוּחַ: וַתֹּאמֶר אֶל־
 הַמֶּלֶךְ אִמַּת הָיָה הַדָּבָר אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
 בְּאָרְצִי עַל־דְּבָרֶיךָ וְעַל־חֲכָמְתֶּךָ:
 וְלֹא־הָאֵמַנְתִּי לְדִבְרִים עַד אֲשֶׁר־
 בָּאתִי וַתֵּרָאֵנִה עֵינִי וְהִנֵּה לֹא־הִגְדִּילִי
 חֲחָצִי הוֹסַפְתָּ חֲכָמָה וְטוֹב אֶל־
 הַשְׁמוּעָה אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי: אֲשֶׁר־
 אֲנִשְׁיךָ אֲשֶׁר־עָבַדְיָה אֱלֹהֵי הָעַמִּידִים
 לְפָנֶיךָ תָּמִיד הַשְׁמָעִים אֶת־חֲכָמְתֶּךָ:
 יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרוּךְ אֲשֶׁר חָפֵץ
 בְּךָ לְתִתְּךָ עַל־כַּסֵּא יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבַת
 יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל לְעַלְם וַיִּשְׁמַךְ
 לְמֶלֶךְ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וצֶדֶקָה: וַתֵּתֶן
 לְמֶלֶךְ מֵאָה וָעֶשְׂרִים א פָּכָר זָהָב

וּשְׁקֵיוֹ מִיָּה וְעָלְתִּיהָ
 דְּמִסִּיק בֵּית מִקְדָּשָׁא
 דְּבִי וְלֹא אֲשַׁקֵּאָר בָּהּ עוֹד
 רוּחַ: וַיֹּאמֶרְתָּ דְּמִלְכָּא
 קוּשְׁטָא הָיָה פִתְקִיָּא
 דִּי שָׁמַעִיתָ בְּאָרְצִי עַל
 פִּתְקִיָּךְ וְעַל חוֹכְמָתְךָ:
 וְלֹא הִימְנִיתָ לְפִתְקִיָּךְ
 עַד דְּבָאתִי וַתֵּרָאֵנִי עֵינִי
 וְהִנֵּה לֹא אֶתְקִיָּא לִי פִלְגִּי
 מִה דְּחִזִּיתִי אוֹסְפָתָא
 חוֹכְמָתָא וְטִבְחָא עַל
 שְׁמוּעָתָא דִּי שָׁמַעִיתִי:
 ח טוֹבִי גִבְרָה טוֹבִי
 עֲבָדָה אֲלִין דְּקִיָּין
 קְדָמָה תְּדִירָא דְשִׁמְעִין
 ית חוֹכְמָתְךָ: ח יְהִי יְיָ
 אֱלֹהֵיךָ בָּרוּךְ דְּאֶתְרַעֲבִי בָּהּ
 לְמִתְקָה עַל כּוֹסִי
 מִלְכוּתָא דִּי שָׁר אֶל
 בְּרִחִימָת יְיָ יִשְׂרָאֵל
 לְעַלְם וּמִגִּדָּה לְפָחִיו
 מִלְכָּא לְמַעַבְדִּי דִּין
 דְּקִשּׁוּט וְכֹחַ: י וַיְהִיכֹת
 לְמִלְכָּא מֵאָה וָעֶשְׂרִין
 כִּכְרִין

י (ה) ועולתו אשר יעלה בית ה'. דרך מבוא שהכין
 לעבודה שהיה עובד: יעולתו אשר יעלה בית ה'. טעלות שלשה לעלות הכיתו לכית המקדש היו בניוים בחכמת
 רש"י
 חכמה: (ה) ומשקיו. ודבריו חכמים ומשקיו ומלבושים: כי כל
 ענין ביתו היה בסודר מאד ומלבושי כל משרת כפי הראוי
 חכמת
 (ז) וישקן למלך. מנחת מנחת חסד יוד ונרון מלל:

זכרה הכלל כלומר וטעמו חכר בית ה' ועליו וכן כחזבם
 ד"ה: (ז) כל השמועה חכר שמועתי. הכלל כל לשמועה חכר שמועתי
 מהכחשן ומהשזב חכר יסודר מן יחזקל עוד לפי מה שצוהו מלך
 מנחת
 דרך טעמו לכות ה': ולא היה יגור. חכר כל נוסח לכות החמיון
 (י) חכמה. כחכמה הנמלך כך מנחה וזה מלשון חכר ל:

פירוש ע"ט
 גמקטרת חכמה און גיטס אופ דעם הערינג ווס איה
 קאב גהערט אופ דיר: (ח) אשתי אנשיך וואל דיינע
 מענטשן וואל דיינע קנעכט די דאזיגע ווס שמייען
 תמיד פאר דיר וואס הערן דיין חכמה: (ט) יהי ה'
 אלהיך דיין גאט ואל ניו גלוקט ווס ער קט גוואלט
 און דיר צו געבן דיר אופ דר מלוכה שטייט פון דר
 וישראל באהבה ה' את ישראל לשלם ווייל גאט קט ליב
 די ישראל ביז אייביג. דרום וישקן למלך קט ער דיר
 גמאקט צוא איין מלך דו זאלקט טאן משפט אין
 צדקה: (י) ויתן למלך מאה ועשרים פכר אין וי קט
 גנבן

כָּדָרִין וְהָבָא וּבִקְסָנִין
סְגִי לְחָדָא וְאִבְגִּין סְגִין
לֹא אֶתָּא כְּבוֹקְסָנִיא
הָאִינִין עוֹד רִסְגִי דִי
יְהִיבָת מִלְכָּת שְׂבָא
לְמַלְכָּא שְׂלֵמָה : יא וְאִי
סְפִינְתָא דְחִירָם דְּמִיתָא
דְּהָבָא מְאֻפִּיר אֶתִּיבָת
מְאֻפִּיר אֶעִי אֶלְמוֹנִין
סְגִי לְחָדָא וְאִבְגִּין סְגִין :
יב וְעַבְד מִלְכָּא יְהִי אֶעִי
אֶלְמוֹנִיא סְעִיד לְבֵית
מִקְדָּשָׁא דִּי וְלְבֵית
מִלְכָּא וְכוּנְרִיא וְנִבְלָא
לְבָנִי לִוִי לֹא אֶתָּא כֵּן
אֶעִי אֶלְמוֹנִין וְלֹא
אֶתְחִיבָא עַד יוֹקָא דְּרִין :
יג וּמִלְכָּא שְׂלֵמָה יְהִיב
לְמַלְכָּת

וּבְשָׂמִים תִּרְבֶּה מְאֹד וְאִבְנֵי יִקְרָה לֹא
בָּא כְּבִשָּׁם הֵהוּא עוֹד לָרֹב אֲשֶׁר--
נִתְּנָה מִלְכַּת שְׂבָא לְמֶלֶךְ שְׂלֵמָה :
י"ג וְגַם אֲנִי חִירָם אֲשֶׁר--נִשְׂא זָהָב
מְאֻפִּיר הֵבִיא מְאֻפִּיר עֵצֵי אֶלְמוֹנִים
הַרְבֵּה מְאֹד וְאִבְנֵי יִקְרָה : י"ד וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ
אֶת-עֵצֵי הָאֶלְמוֹנִים מִסְעָד לְבֵית-יְהוָה
וּלְבֵית הַמֶּלֶךְ וּכְנָרוֹת וְנִבְלִים לְאֲשֵׁרִים
לֹא-יָבֹא כֵּן עֵצֵי אֶלְמוֹנִים וְלֹא נִרְאָה עַד
הַיּוֹם הַזֶּה : י"ה וְהַמֶּלֶךְ שְׂלֵמָה נָתַן

רד"ק

מכירת לבית המקדש שהיה עליה ח' (יא) עצי
אלמונים : קורו"ל בלע"ז (יב) מסעוד לבית ה'
(ובדברי הימים ב' ט' י"א) כתיב מסילות לבית ה' לכך אני
אומר המסעוד הזה לשון רלפה : דשרים : לבני לוי :
(יג) נתן למלכת שבא : נתינה זו אינה חלה לימוד
של י"ב שנים בחלק של י"ב שנים : מהר"י ו"ל
רלב"ג

היה הסוד המסעוד והמסודר : ממנו (י) לא בא כדכונס הסוד
עוד לרוב : ר"ל שלא בא עוד כדכונס מהכונס הסוד : (יא) פלי
אלמונים : קור"ל בלע"ז : והוא נון גדל בקלל הימים : (יב) מסעוד לבית ה' ולבית המלך : סנה בספר ד"ס כתוב המסודר זה מסילות
ולא חסוד : שבעות אשר יעלה כל בית ה' מביא המלך ב' לא היו בהם שבעות ולא כדכונס המסודר : (יג) כתיב מסילות לבית ה' לכך אני
אומר המסעוד הזה לשון רלפה : דשרים : לבני לוי : (יג) נתן למלכת שבא : נתינה זו אינה חלה לימוד
של י"ב שנים בחלק של י"ב שנים : מהר"י ו"ל
רלב"ג

ובאומנות וכן בדברי הימים ועליותיו אבל ויהוה תרנום ועליותיו
דמסוק בית מקדש דר"ה ולא היה בה עוד רוח מרוב שחמחה
על חכמתו : (יא) עצי אלמונים : ובדברי הימים אומר אלמונים
ואחד הוא כמו כבש וכשב והוא העץ הנקרא קורא"ל :
(יב) מסעוד : ובדברי הימים מסילות ופירושו כדברי : למסית
דהקרות : ולא נראת : ובר"ה ולא נראת להם לפני בארץ יהודי :
חכמה : כל חפצה : (בא חלילה ונוול ממנה כדכונסלר וההר"ב
מנחת ש

(י) אשר נתינה מלכת שבא : ה"פ : נתינה : כדכונס : כענין :
אלמונים : קור"ל בלע"ז : והוא נון גדל בקלל הימים : (יב) מסעוד לבית ה' ולבית המלך : סנה בספר ד"ס כתוב המסודר זה מסילות
ולא חסוד : שבעות אשר יעלה כל בית ה' מביא המלך ב' לא היו בהם שבעות ולא כדכונס המסודר : (יג) כתיב מסילות לבית ה' לכך אני
אומר המסעוד הזה לשון רלפה : דשרים : לבני לוי : (יג) נתן למלכת שבא : נתינה זו אינה חלה לימוד
של י"ב שנים בחלק של י"ב שנים : מהר"י ו"ל
רלב"ג

היה הסוד המסעוד והמסודר : ממנו (י) לא בא כדכונס הסוד
עוד לרוב : ר"ל שלא בא עוד כדכונס מהכונס הסוד : (יא) פלי
אלמונים : קור"ל בלע"ז : והוא נון גדל בקלל הימים : (יב) מסעוד לבית ה' ולבית המלך : סנה בספר ד"ס כתוב המסודר זה מסילות
ולא חסוד : שבעות אשר יעלה כל בית ה' מביא המלך ב' לא היו בהם שבעות ולא כדכונס המסודר : (יג) כתיב מסילות לבית ה' לכך אני
אומר המסעוד הזה לשון רלפה : דשרים : לבני לוי : (יג) נתן למלכת שבא : נתינה זו אינה חלה לימוד
של י"ב שנים בחלק של י"ב שנים : מהר"י ו"ל
רלב"ג

ובאומנות וכן בדברי הימים ועליותיו אבל ויהוה תרנום ועליותיו
דמסוק בית מקדש דר"ה ולא היה בה עוד רוח מרוב שחמחה
על חכמתו : (יא) עצי אלמונים : ובדברי הימים אומר אלמונים
ואחד הוא כמו כבש וכשב והוא העץ הנקרא קורא"ל :
(יב) מסעוד : ובדברי הימים מסילות ופירושו כדברי : למסית
דהקרות : ולא נראת : ובר"ה ולא נראת להם לפני בארץ יהודי :
חכמה : כל חפצה : (בא חלילה ונוול ממנה כדכונסלר וההר"ב
מנחת ש

היה הסוד המסעוד והמסודר : ממנו (י) לא בא כדכונס הסוד
עוד לרוב : ר"ל שלא בא עוד כדכונס מהכונס הסוד : (יא) פלי
אלמונים : קור"ל בלע"ז : והוא נון גדל בקלל הימים : (יב) מסעוד לבית ה' ולבית המלך : סנה בספר ד"ס כתוב המסודר זה מסילות
ולא חסוד : שבעות אשר יעלה כל בית ה' מביא המלך ב' לא היו בהם שבעות ולא כדכונס המסודר : (יג) כתיב מסילות לבית ה' לכך אני
אומר המסעוד הזה לשון רלפה : דשרים : לבני לוי : (יג) נתן למלכת שבא : נתינה זו אינה חלה לימוד
של י"ב שנים בחלק של י"ב שנים : מהר"י ו"ל
רלב"ג

ובאומנות וכן בדברי הימים ועליותיו אבל ויהוה תרנום ועליותיו
דמסוק בית מקדש דר"ה ולא היה בה עוד רוח מרוב שחמחה
על חכמתו : (יא) עצי אלמונים : ובדברי הימים אומר אלמונים
ואחד הוא כמו כבש וכשב והוא העץ הנקרא קורא"ל :
(יב) מסעוד : ובדברי הימים מסילות ופירושו כדברי : למסית
דהקרות : ולא נראת : ובר"ה ולא נראת להם לפני בארץ יהודי :
חכמה : כל חפצה : (בא חלילה ונוול ממנה כדכונסלר וההר"ב
מנחת ש

לְמַלְכָּת שָׂבָא יֵת כָּל
רְעוּתָהּ דְּשָׂאֵלִית בְּרִי
מִדְּמִנִי כִּי קְעוּרָה יֵתָא
דְּמִקְרָא שְׁלֵמָה
וְאֶתְפְּנִיָּא וְאֵלֵּית
לְאַרְעָה הַיָּא וְעֵבְדָּתָא:
יֵת וְהוּא מְתַקֵּל דְּהִבָּא
דִּי הָוָה אִתֵּי לְשִׁלְמָה
בְּשֵׁתָא מְדָא שִׁית מְזָה
שְׁתֵּי וְשִׁית כְּפִירֵי דְּהִבָּא:
סוּבְר מְאֵנְר אֻמְנִיָּא
וְסִחוּרָת תְּנִיָּא וְכָל
כְּלָבֵי סוּבְרָהּ הָא
וְשְׁלֵמִי אֶרְעָא וְסוּבְרָהּ
מְלָכָא

9/1/21-

מולדב אשר נתן לה מתנות ומגדל' המצויין כהן ואינם מצויין
במקומה: (יד) שש מאות ששים ושש. הירש נתן לו
ק"ף ומלכת שבא ק"ף ואלי תרשים הביאה מחומר ת"כ הרי
תרס' והשאה של ידעתי מחין (ובדברי המים ב' ח"א) ש
כהיה שביצאו מחומר חרוב ממות ומשמים ואין מונה זה
ק"ף של הירש ויש לתקן המקרא שהשלים היחידים עדין מן
הק"ף של הירש שהיה עבדי הירש היו שם עם עבדיו :
(טו) לבד באנשי ההרים. שהיו מביאים לו המסותים
התרים בפרץ הסמרה: הירובלים. מוכרי בשמים ומוליכין
אותם מעיר לעיר: וכד מלכי הערב. תרגם וינתן וכל
מלכי המוכותא לכון ערובה. ההלכים שהיה צדוקתן
אנשי כחקה כל הקיר אנשי בני בלעיל חלוני שקופים והדומים
בני

[illegible]

פירוש ע"ט

סוחרים ווס קופן בשמים אין פירן צו פאר קופן פון איין שטאט צו דר אנדערער וכל כלי הערב און פון די אלי קלבים פון דעם ערבות ווס שלמה המ זיי ערב גוען צו קופן העלפן ויית פחות הארץ און פון די הארץ פון דעם לאנד : (מו) ויש ספק שלמה און דר קלה שלמה המ גמאכט צוויי הונדערט פאנצערן פון געזונג לאנד בליקער פון ווייז גאלד דען גוט גאלד לאזט ויה צענן ווי וואקס שש פאת זעקס הונדערט רענדעליה איז אנוועק גיגאנגן אוף איין פאנצער :

ושלש

אֲרִיִּים עֹמְדִים שָׁם עַל־שֵׁשׁ הַמַּעֲלוֹת
מִזֶּה וּמִזֶּה לֹא־נַעֲשֶׂה בֵּן לְכָל־מַמְלָכוֹת:
כִּי וְכָל כָּלִי מִשְׁקָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה זָהָב
וְכָל כָּלִי בֵּית־יָעַר הַלְבָנוֹי זָהָב סָגוֹר אֵין
כֶּסֶף לֹא נִחְשֵׁב בְּיָמַי שְׁלֹמֹה לְמֵאוֹמָה:
כִּי כִי אֲנִי תַרְשִׁישׁ לְמֶלֶךְ בָּיִם עִם אֲנִי
חִירָם אַחַת לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים תָּבוֹא אֲנִי
תַרְשִׁישׁ נִשְׂאֵת זָהָב וְכֶסֶף שְׁנֵה־בָיִם
וְקָפִים וְתַכְיִים: כִּי וַיִּגְדֵּל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
מִכָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ לְעֵשֶׂר וּלְחֻכְמָה:
כִּי וְכָל־הָאָרֶץ מִבְּקָשִׁים אֶת־פָּנָי
שְׁלֹמֹה לְשִׁמֹּעַ אֶת־חֻכְמָתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן

אֲרִיִּים עֹמְדִים בְּתוֹךְ הַמִּזְבֵּי
שָׁמָּה דָּרְגִין מִכָּא וּמִכָּא
לֹא אֶתְעַבֵּר בֶּן לְכָל
מַמְלָכוֹת: כִּי וְכָל כָּלִי
מִשְׁקָה דְּמִלְכָּא שְׁלֹמֹה
דְּהָבָא וְכָל כָּלִי בֵּית
סָגוֹר מִלְכָּא דְּהָבָא
טָבָא לֵית כֶּסֶף לֹא
אֶתְחַשֵּׁב בְּיָמַי שְׁלֹמֹה
לְמֵאוֹמָה: כִּי אֲנִי תַרְשִׁישׁ
אֶפְרַיָּא מִלְכָּא גְּבִיָּא
עִם סָפִינְתָא דְּחִירָם תָּבוֹא
לְתַתָּא שָׁנִין אַחְרָי
סָפִינְתָא אֶפְרַיָּא טַעֲמָא
דְּהָב וְכֶסֶף שְׁנֵי דְּפִיל
וְקָפִין וְתַכְיִים: כִּי וְהָבָא
מִכָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ
אֶתְעַבֵּר וְלְחֻכְמָא:
כִּי וְכָל דִּיכְרֵי אֶתְעַבֵּר
לְמַחְוֵי וְהָבָא אֶתְעַבֵּר
שְׁלֹמֹה לְמִשְׁמַע
חֻכְמָתִיהָ דְּהָב
בְּלִבִּיהָ

ה"א וכל על מלכותו. מנחת שני

רש"י

ושנים אריות. של זהב וכל צורת הכסף מפורשת כהגדת
מניית הספר: (כא) אין כסף לא נחשב. אין כסף
בחדר מהם כי לא נחשב: (כב) אני הרשיש. ספינת
אפריקא: שנהבים וקפים והכיים. שן דפיל וקופין
רלב"ג

אל האקוס ספיס יושב בן וסגן היות הם כמו ונעושות יסמך כסף
המקין היו נספחו כסף והיה היות ארץ חלל כל יד נלד פני הכסף
וללד היות הים פני ארץ וכן חלל כל משלח ממשלת הכסף כדפי
שם לרעמה טבר היות: (כג) כהנים. הם בני הפיל הגדולים אשר

מצורת דוד

(כ) המצולות. אשר ישלם כסף לבנות על הכסף: כוזה וכוזה. ששה
מזה וכוזה וכוזה: (כה) אין כסף. לא היה כסף. כל כסף כי הכסף
לא היה נחשב לנאומה: (כז) לילך בים. המקין הים לו בים הים
כוללת הכסף כוללת ויהיה עם ארץ הים מלך ליד ואחיה לבנות כסף
המזה הכסף מן הכסף: (יח) שנין שנין זה הוסיף המלך נאומה וכוזה

פרוש

טרעפ פון דר זייט אונ פון דר אנדערער זייט לא נעשה
בו געם איז גיט גמאכט גינארן או איין שמיט צוא
אלי קיניגרייכן: (כא) וכל כל מלך מלך אין אלי גמראנק
פלים פון דעם מלך שלמה זענן געווען פון גאלד וכל
כל בית גני מלך אין אלי פלים פון זיין וימער הוז
זענן געווען פיר שלאסן גאלד דס איז גיט גאלד דס
דרום ווערט. געם אן גינארן זעב סגור נוייל דר וואס
בוקסט גאלד פיר שלייכט ער געם אונ ביהאלט געם
אין געם געם איז גיט געווען קיין וילדער אונ איין כלי
פון די פלים ווארום דאס וילדער איז גיט חשוב
געווען אין די מענע פון שלמה צו עפיים: (כב) כי אני
תַרְשִׁישׁ מִלְכָּא מִמְלָכִים אֵין שִׁיף פון דעם הרשיש

רד"ק

והיו צירות אריות עומדות אצל הדירות: (כא) אין כסף לא
נחשב. כל הכלים האלה היו זהב סגור אין כסף בהם כי לא
נחשב הכסף למאומה ביום שלמה מרוב הזהב לשיכר עשה כל
הכלים זהב ולא עשה אחר מהם כסף: (כב) הרשיש. תרגום
יונתן אפריקא: נישאת זהב וכסף. בהגעת האלף: שנהבים

מנחת שני

(כא) לא נחשב. איז מלך דוד:

קלוי המעלה ללד פני הכסף וללד הכסף היו פני הכסף וכוזה
מהם היות מהם ממשלתו ממשלתו ממשלתו וכוזה: (כג) וקופין.
מצורת ציון

(כא) סגור. הסגור כבוד נלדו להסיר הכסף: למאומה. לנלם:
(כב) שנהבים. הוא כן הפיל: וקפים. הוא הקוף המזכר בדרול:
(כג) ונחש כ"ט. ונחשים הם בעלי חיים לנחש: והנחשים. הם

הנחשים מן הכסף: (כד) מלכים וגו'. היו מלכים לנלם לנחש

דאס איז אפריקא איז געווען צום מלך שלמה אוף
דעם ים מיט דר שוף פון חירם אחת לשלש שנים איין
מאל אונ דריי יאר איז געווען דר שוף פון תרשיש
אונ איז געווען בלאדן מיט גאלד אונ וילדער אונ
העלפאנד ציין אונ מלכים אונ פוויס: (כג) וינחש
המלך שלמה אונ דער מלך שלמה איז גינארסט
אונ גאכפערט גינארן מער פון אלי מלכים פון דר
ערד געווען וילדער צו רייכקייט אונ צו קליינקייט:
(כד) וינחש הארץ אלע קעניגשין פון דער ערד האבין
געקענט צו זענן דס פנים פון שלמה לעשויה אה הכהן
צו הערן זיין חכמה ווס נאט דאס געקענט אונ זיין
הארצן: (כה) וינחש ספינים איז גיט האבן גמראנק

אלהים בלבב: בה והמה מביאים איש
 מנחתו בלוי כסף וכלי זהב ושלמות
 ונשק ובשמים מוסים ופרדים דבר
 שנה בשנה: כי ויאסף שלמה רכב
 ופרשים ויהיו לו אלף וארבע מאות
 רכב ושנים עשר אלף פרשים וינהם
 בערי הרקב ועם המלך בירושלם:
 כי ויתן המלך את הכסף בירושלם
 כאבנים ואת הארזים נתן בשקמים
 אשר בשפלה לרב: כי ומוצא הסוסים

בלבב: בה ואינון מיתן
 גבר קורבניה מני כסף
 ומני דהבא וקרבשין ומני
 זבן ובוסמין סוסון
 וכורנן גזירת שקא
 בשקא: כי וכנש שלמה
 רהיבין ופרשין והיו ליה
 אלף וארבע מאה
 רהיבין ותרעס אלפין
 פרשין ואשרינון בקריני
 רהיבא פר מדהו
 עם מלכא בירושלם:
 כי ויהב מלכא ית כסף
 בירושלם כאבניא וית
 ארזא יתב בשקמא
 רב בשפלה לרבי:
 כי ומתקין סוסותא
 דלשלמה

ת"א ויתן המלך: פסחים כ"ד ע
 ספרדיו כ' י"א:

רשי

וטוסין: (כה) ונשק. כלי יוין: (כו) אלף וארבע
 מאות רכב. וכד"ה (כ"א) ח' (ל"ד) כתוב חלף ובעד מאות
 ואומר חלף חלף וד' מאות בערי הרכב היו והכלל מאות עם
 המלך בירושלים וכך פירושו כד"ה וינחם בערי הרכב ועם
 המלך היה עוד רכב אחד בירושלים וכלן כך פירושו וינחם
 בערי הרכב ועם המלך היו מקלות ובירושלים: וינחם.
 ויהלל: (כו) כאבנים. ולמעלה הוא אומר למאומה
 רבותיו פירושו כלן קודם שגשא שלמה את בת פרעה כלן
 לאחר שגשא שלמה את בת פרעה: (כח) ומוצא הסוסים
 הנרי מלכא ובנין מקוה בדמן. וי"ם מקוה מענין תקוה חוש

רלב"ג

הם שיענו"ם בלג"ה: ומוכיים. הם כסאות"ם בלג"ה: (כה) ונשק. הם
 כלי יוין: (כו) וי"ם לו חלף ושרעט מאות רכב. הם הכותב בדכ"ה
 הימים בזה המאמר חלפת אלפים אריות: ובעד שקדם כתוב
 חלפת חלף אריות מוסים למרכב. ובעד השקטו הספק היה בעת
 חלפת אלפים רכב לכל הפחות חלף היו בעת סוסים בלל מרכבות אל כן היו לו
 חלפת אלפים רכב לכל הפחות חלף היו בעת סוסים בלל מרכבות אל כן היו לו
 חלפת אלפים רכב לכל הפחות חלף היו בעת סוסים בלל מרכבות אל כן היו לו
 חלפת אלפים רכב לכל הפחות חלף היו בעת סוסים בלל מרכבות אל כן היו לו

מצודה דוד

פני שלמה: (כה) דבר שנה בשנה. מנהג שנה בשנה כי כן היה
 עם בואם פעם בשנה: (כו) ויאסף. מן המנחות שהיו נתינו לו לנד
 מה שהיה לו מזה המנחה למעלה: וינחם. מקלות הרכב בערי הרכב
 ומקלות נשלוטו עם המלך בירושלים: (כז) ויתן המלך ויתן: כאבנים.
 הינחם בדכות בעיר כאבנים ובעבור כי היו רכי המרכב לא היה
 מאד: (כח) ומוצא הסוסים. מקום מולא הסוסים שהיה למעלה
 ארץ נאכא רען אין די ששעט פון די רייט וועגן
 וי"ם בלל בירושלים: און נאך איין ערלייא רייט וועגן
 חוץ די פערצן הונדערט וועגן גווען מיט דעם מלך
 אין ירושלים: (כו) ויתן המלך און דר מלך הט גנעבן
 דם ויבקר אין ירושלים און ווי שטיינר ואת הארזים
 נתן בשקמים און די קעגן בוקר הט ער גנעבן און ווי
 די שלעכט בוקר ווס וועגן און קאל צוא פיר:
 (כח) ומוצא הסוסים אשר לשלמה און דאם אום נאגן פון
 דא

רד"ק

וקופים ותוכיים. ת"י שן דפיל וקופין ומוסין שן הפיל ידוע
 והקוף נ"ב שרומים פניולפני אדם ופוסם הוא: העוף הק' בלע"ז
 פארוין: (כז) וינחם בערי הרכב ינחם המלך בירושלים. וינחם
 סבנין הפיל כמו אשר הנחתי בדרך אכת ובדברי הימים וינחם
 מן הנחתי וינחתי הנחם בענין וינחם ואשרינון ויש לפרש כמשפטו
 אחרי שאספם כלם בירושלם הנחתי אותם בערי הרכב שהיו
 שם ונשארו מהם עם המלך בירושל' וינחתי הנחם בר מדהו
 עם מלכא בירושלם פ"י אלה היו בערי הרכב מלבד אותם שהיו
 עם המלך בירושלים ועל כן נקראו ערי הרכב שהיו שם הסוסים
 והמרכבות: (כו) כאבנים. על דרך גזומא והפלה טרוב הכסף
 שהיה בירושלם. ובדרש כאבנים ולא היו נגזבות אחר רבי יוסי
 אבי עשר אבות ואבני שטנה אמות היו: (כח) ומוצא הסוסים.
 תני הפסוק כי ומתקין סוסותא די לשלמה מצודים ומקוה
 מנחת ש

(כז) והמה מביאים. מין מלכים ומה מביאים. ד"ה ומה מביאים. זה
 פסוק טעם דאם ואלו הם הפסוק וי"ם ומה מביאים. י"ם מלכות
 כשפנים ידענו לו חוסר יוד המלה ומחמדות ימים סוף מיתן י"ז נראה כהוא
 מלא בלא מנהג ע"ס מלך דהיינו יוד בלשון דעיה:

שקדם שבאחרונה שנה ארבעים חלף היו לרבעת אלפים שהיו בהם
 הרבעת אלפים רכב לכל הפחות חלף היו בעת סוסים בלל מרכבות אל כן היו לו
 חלפת אלפים רכב לכל הפחות חלף היו בעת סוסים בלל מרכבות אל כן היו לו
 חלפת אלפים רכב לכל הפחות חלף היו בעת סוסים בלל מרכבות אל כן היו לו
 חלפת אלפים רכב לכל הפחות חלף היו בעת סוסים בלל מרכבות אל כן היו לו

מצודה ציון

העופות יפופת מאוד ד' זוטותיהם בחלף המלאות וכו' השווים:
 (כה) ויבאנו. ומלכותם. ויבשק. כלי יוין כמו בעד כיה היער
 (ישעיה כב): (כו) וינחם. מלכות הנחם: (כז) בשקמים. שם
 חלף גזומא ושפל כמו שקמים גזומא (כס ט'): בשפלה. בעמק:
 מאפסר לגננם וללקחם: אשר בשפלה. הגדלים בשפלה הרכב
 פירוש
 איש כנחחו אימליכר כאן יוין מהנה ויבקרני פלים
 און גירעני פלים און קלייער און יאפונגן דם
 אין פלי יוין און בשקמים סוסים ויבקרני פלים און מולי
 צייגן דאם גנעץ פון אימליכרם יאר און דעם יאר:
 (כו) ויאסף שלמה און שלמה און איין גנאמילר רייט
 וועגן און ריימער וי"ם לו און עם אין גווען צו אים
 טוונד און פיהר הונדערט רייט וועגן און צוועלף
 טוונד רייט וינחם בערי הרכב און ער הט וי גיריט

אשר לשלמה ממצרים ומקוה סחרי
המלך יקחו מקוה במחיר: כס ותעלה
ותצא מרכבה ממצרים בשש-מאות
פסך וסוס בחמשים ומאה וכן לכל-
מלכי החתים ולמלכי ארם בידם יצאו:

דל שלמה ממצרים
ומקוה סחרי מלך ארם
מקוה בדמיון: כס וסלקא
ונפקא רהיקא ממצרים
בשמה מלך ארם
וסוקותא במדיה וסמיון
וכן לכל מלכי החתים
ומלכי ארם בקרעותהון
נפקין

ת"א והא' מלכים: סוכרין: כס

רד"ק

השני כלומר שני דברים אלה היו באין לשלמה ממצרים
הסוסים והסוס הפשהן כי הוא המשובח בארץ מצרים כותו
שכתוב שש ברקבה ממצרים האריות אפון מצרים וכו'
הדברים היו לוקחין סחרי העלך במצרים במחיר דברים אחרים
שהיו במכאון מירושלם למצרים ואדוני אבי ד"ל פ"י כי פרעה נתן
לשלמה מוצא הסוסים והוא כי לא יוצאו ממצרים סוסים אלא
ברשות המלך ונתתין המוציא: למלך דמיון בהוצאות הסוסים
ואתו המוצא נתן פרעה לשלמה ושלמה היה סוכר אחר
לסוחרים לשנה במחיר דמיון היו לוקחין מהמלך מקוה המוצא
כלומר קבוץ כל המוצא בידיו והם היו במצרים והיו לוקחין
מחיר המוצא על ידי כסו שהיו מוציאין מלכי הארץ הסוסים
במצרים וכו' שאמר בידם יוצאו כי מלכי החתים ומלכי ארם
(כס) בידם, וכו' ברשותם כסו ויקח את כל ארצו מידו וכו'.

רש"י

אשר לשלמה, היה ממלכים: ובקוה, אסופת סוחרים
הסוסים כמלכים סוחרים המלך שלמה היו קוין חותם כמחיר
ממלכים מן המלך שלא יוצא חסד כסו מלך אלא על ידו
כך שמתנה ולכן נקוד על מקוה טעם וקף גדול ללמוד
שהחיה עומדת כעלמה ואינה דוקה לאחריה: (כס) וסוס
בחסושים ומאה, למדנו שהמרכבה נזרעת סוסים וכן
נדרמים הללו לכל מלכי החתים ומלכי ארם: בידם,
של סוחרים שלמה ויוצאים ממלכים:

סחרי העלך היו קוין זה המוצא ממנו בכך רב לבוסים ולמקום
הסוסים קלל המלך כי סוחרים העלך היו גם כן לוקחים הסוסים שם
ועדים יקחום על פי שירלו לכוזלים ממלכים: (כס) וסמל וסמל
מלכ' ממלכים, ר"ל כי בהפלות המלכ' ממלכים אפון יסלל
והולתה יתנו שם מלחם כסך בשלם ונמלל כסו יתנו משמם
ומל' כסך כי המלכ' מלכ' סוסים וכו' מי שיוצאו ממלכים למלכ' ימלכ'
המלכים ולמלכי ארם היו מוציאם חסד כמלכים סוחרים העלך וכו'
היו לוקחים זה הכס מהם לבוס ולרדק, ואפשר שנתנה שנתנו
באמרו ומקוה כי מלח הסוסים חסד כמלכים ממלכים היו מניע ממנו
גם כן מקום כמלכים וכו' שם כסך כסך מלכות וזה כי סוחרים
העלך היו לוקחים מקום בארץ וזה שרלו סוחרים כמלכים מן המוצא
וכסך שיהיה ללוי כמלכים והוא חסד שם מלחם כסך לרדק ומלחם
וממלכים לבוס, ואפשר גם כן שהיו העלך כמלכים וכן נלל ממלכ'
המלכים ולמלכי ארם כסך ויוצאו כי שם מלחם ממלכים וכן נלל ממלכ'
כמלכים וזה סחרי העלך ונדרמים היו מוציאם היוצאים מלכ':

מצודת ציון

(כח) במחיר, פניו מלך הדבר וכו' כלו אקסס מלוקח כמחיר
(במחיר ב' כ"ד):

היה סוסים ולא באופן חסד קום ממלכים דה הוא שלח סוחריו והוא
יקחו ממלכים קום ממלכים קום והוא לא יקחו: (כס) וסמל וסמל
מלכ' ממלכים, ר"ל כי בהפלות המלכ' ממלכים אפון יסלל
והולתה יתנו שם מלחם כסך בשלם ונמלל כסו יתנו משמם
ומל' כסך כי המלכ' מלכ' סוסים וכו' מי שיוצאו ממלכים למלכ' ימלכ'
המלכים ולמלכי ארם היו מוציאם חסד כמלכים סוחרים העלך וכו'
היו לוקחים זה הכס מהם לבוס ולרדק, ואפשר שנתנה שנתנו
באמרו ומקוה כי מלח הסוסים חסד כמלכים ממלכים היו מניע ממנו
גם כן מקום כמלכים וכו' שם כסך כסך מלכות וזה כי סוחרים
העלך היו לוקחים מקום בארץ וזה שרלו סוחרים כמלכים מן המוצא
וכסך שיהיה ללוי כמלכים והוא חסד שם מלחם כסך לרדק ומלחם
וממלכים לבוס, ואפשר גם כן שהיו העלך כמלכים וכן נלל ממלכ'
המלכים ולמלכי ארם כסך ויוצאו כי שם מלחם ממלכים וכן נלל ממלכ'
כמלכים וזה סחרי העלך ונדרמים היו מוציאם היוצאים מלכ':

פירוש ע"מ

ד' פערד ווס נענן גווען צו שלמה ממצרים אין גווען
פון מצרים ויפאז אונ דאס איין נאמלונג פון דיא
פערד סוחרים ווס אין גווען אין מצרים סוחרים בפה
האפן די סוחרים פון דעם מלך שלמה גקופט דס
איין נאמלונג פון דעם מלך מצרים פאר בייטונג
פארקאר פאר געלט דס קוין מענטשן נאל גוט טארן
ארום פירן קוין פערד פון מצרים נאר דורך וייערי
הענטזוכט ויפאז בפה אונ וי איז ארץ גנאנגן
אונ ארום גנאנגן איין רייט וואגן פון מצרים פלוקאר
די פערד ווס מין בראקף האפן צו איין רייט וואגן
גהאט

מַעֲלִיךְ וְנִתְּתִיהָ לְעֶבְדָּךְ : י' אֲדֹנָיִךְ
 בְּיָמֶיךָ לֹא אֶעֱשֶׂנָה לְמַעַן דָּוִד אֲבִיךָ
 מִיַּד בְּנֶךָ אֶקְרָעֶנָּה : י' רַק אֶת־כֶּלֶךְ
 הַמַּמְלָכָה לֹא אֶקְרָע שְׂבִט אֶחָד אֹתָן
 לְבֶנְךָ לְמַעַן דָּוִד עֲבָדִי וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם
 אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי : י' וַיָּקָם יְהוָה שָׁטֵן
 לְשִׁלְמֹה אֶת הַדָּד הָאֲדָמִי מִזֶּרַע
 הַמֶּלֶךְ הוּא בָּאֲדָם : טו וַיְהִי בַּהֲיוֹת
 דָּוִד אֶת־אֲדָם בַּעֲלֹת יוֹאָב שֶׁר־הַצָּבָא
 לְקָבֵר אֶת־הַחֲלָלִים וַיֵּךְ כָּל־זָכָר

מַלְכוּתָא מִנָּה וְאֶתְּנָהּ
 לְעֶבְדָּךְ : י' כִּרְם בְּיָמֶיךָ
 לֹא אֶעֱבֹדָה כִּדְלִי דָוִד
 אֲבִיךָ מִיַּד בְּנֶךָ אֶקְרָעֶנָּה :
 י' לְחֹדֶר יָת כֶּל מַלְכוּתָא
 לֹא אֶקְרָע שְׂבִטָא אֶחָד
 אֹתָן לְקָבֵר כִּדְלִי דָוִד
 עֲבָדִי וְכִדְלִי יְרוּשָׁלַם
 כִּרְתָּא : י' וַיָּקָם יְיָ שָׁטֵן
 לְשִׁלְמֹה יֵת הַדָּד אֲדָמָא
 מִזֶּרַע הַמֶּלֶךְ הוּא
 בָּאֲדָם : טו וַיְהִי כִּדְ
 הַדָּד דָּוִד בָּאֲדָם כִּדְ
 סָלִיק יוֹאָב רַב חֵילָא
 לְחַצְצָא קְטִילָא וְקָטַל
 כָּל דְּכֹרָא בָּאֲדָם :
 ארי

ה'א חֲקֹעַ : זכר כְּחֹלֶס דָּוִד
 עֲבָדִי : כְּחֹלֶס דָּוִד וַיָּקָם יְיָ
 שָׁטֵן :

רשי

קבץ בז"ק

רד"ק

לשלמה . על ידי נביא ודוא אחיה השילוני : (יג) שבט אחד .
 כי בנימין לפי שהיה חלקו עם יהודה בירושלם בין שניהם
 נחשבים ל שבט אחד : (יד) ויקם ה' שטן . זה הוה לית זקנת
 שלמה נסמך לבני טבע ה' : הוא באדום : כדכתיב ויבטל
 שהיה באדום או הוא אמר זה כל הדר : (טו) בהיות דוד את
 אדום . כמי באדום כספר ענין כי עתה כי ברת הדר היה נער
 קטן כבדור וברח באדום עם אנשים אדומיים כשהיה יואב
 את כל דבר באדום וכאשר ישבע כי כתר דוד יוואב חשב להנעם
 בישראל ידע כספר מענין אשתו שחיהא אשתו אשתו וברח
 שחיהא נבול בדרך בני פדעה כל זה אמר להודיע כי כל כך
 יואב נבול לפרעה ויאמר לפרעה ויחל לארצו ולא עתה ביד
 להצד לישראל עד עת קבץ . שלמה שהקריב ה' לשמן בירשאל בעבר עין ע"ג ששטן נשחיה וברח בכות וכן הקים שטן אחר
 לשלמה את ריון בן אליעזר ושניהם הצרו וקנת שלמה : ויד כל דבר באדום . אחר שהיה כל דבר באדום כי
 קודם הכס ויבא בן קברם וכו' וי"ו זה הן אלה קצפת ונחשאו אחר שישא אחר הים לחרבה ויבקיע והים אחר
 לשבטקו הים שם הים לחריבה ויולת אלה שבתבנו כספר בכלל ולענין זה פירש ר"ל ויש דוד שם שבונו מהכות את אדום
 זה שם מבי שקנה כננים שצות לקבור את התרגומים וכן אמר הנביא במלחמות גוג ובעגו וקברום כל עם הארץ וחיו להם

אשר ידעת שאתה עובר על מלותי : (טו) ויהי בהיות דוד
 את אדום . זה ויכרה הדד מפני דוד ויואב : לקבר את
 החללים . שקברו להרוגים של אדום הוא שנאמר שם
 כספר כמולל (כ' ח' י"ג) וישע דוד שם כשבונו מהכות את
 אדום שהיו הכל מקלסין אותו איש חסיד שקובר את הרגוני
 וכן הוא אומר במלחמות גוג ומוגו וקברו כל עם הארץ והיה
 להם לשם וי"ו לקבר את החללים להלאה ית קטילא לקחת

גברה שנאמר לישראל עד שהגיע כל המוכה הוואת להנעם מירשאל
 להצד לישראל עד עת קבץ . שלמה שהקריב ה' לשמן בירשאל בעבר עין ע"ג ששטן נשחיה וברח בכות וכן הקים שטן אחר
 לשלמה את ריון בן אליעזר ושניהם הצרו וקנת שלמה : ויד כל דבר באדום . אחר שהיה כל דבר באדום כי
 קודם הכס ויבא בן קברם וכו' וי"ו זה הן אלה קצפת ונחשאו אחר שישא אחר הים לחרבה ויבקיע והים אחר
 לשבטקו הים שם הים לחריבה ויולת אלה שבתבנו כספר בכלל ולענין זה פירש ר"ל ויש דוד שם שבונו מהכות את אדום
 זה שם מבי שקנה כננים שצות לקבור את התרגומים וכן אמר הנביא במלחמות גוג ובעגו וקברום כל עם הארץ וחיו להם

רלב"ג

יגו יברחל מפל המעט ולא יתבס צות המקדש : (יג) למען דוד
 עבדי . מנחם כשהתבסח על כלל המנחם לכן וזה למען דוד עבדו
 הכניח כנניה כלה יקדש דבר הממלכה ממנו כחיו ולמען דוד
 קרה שם אחד יהודה ובענין מפני כיום נחלם יחד : ולמען ירושלם אשר כחרמי . ר"ל כי מפני שנבנה ירושלם ללא ליהיה צו
 צות המקדש חללם כהענין צו מתקיים מלכותו שם חמיד עם שזה יהיה כנה להעמיד ענייני צות המקדש בלשון ויקר שם כי כל אחד
 מהממלכים הללו ישפלו כחוקו מפני שבונו אבותיו : (טו) ויהי בהיות דוד את אדום . ר"ל שדוד היה את אדום לקבר את החללים

מצודת דוד

אמר לו : (יג) שבט אחד . כל יהודה ואמר ואלך בענין כלל עמו
 על כי ירושלם שיר הממלכה היותם נחלם לכניהם והוא היה טפל
 ליסודה : ולמען ירושלם . לפי שנבנה ירושלם צו כס"ע וכדלי
 מנחם בונה הכית ליהיה חושב וזהו בעצמה אכז : (יד) הוא באדום . ר"ל הוא מנחם שנקר שנקר כחלום : (טו) את אדום . ר"ל כחלום :
 בעלות יואב . כעצמה יואב שמה לכנסם היה שם דוד לקבר החללים : ויד . ר"ל כי יואב הכה כל זכר כחלום וכעצמו מרבים

פירוש ע"ט

ויענין ירושלים וואם איך האב אום דער וויילט :
 (יד) ויקם ה' אונ נאם דם און נשפֿעלֿט אײן שָׁטֵן
 צו שְׁלִמֹה דָעם הַדָּד פֿון אָדָם הַדָּד הַדָּד פֿון רִיא
 קִינְדֶּר פֿון דָעם מֶלֶךְ אײז עַר גִּוְעֵן און אָדָם :
 (טו) וַיְהִי בַּהֲיוֹת דָּוִד אֶת אָדָם אונ עַם אײז גִּוְעֵן אַז דָּוִד
 אײז גִּוְעֵן און אָדָם בְּנֵי־יֹאָב אַז יוֹאָב דָּער הוֹיָקִם
 מָאן אײז און גִּנְאָנֵן צו בִּאנְרָאָן דִּי דָר שְׁאִינְע
 פֿון אָדָם . אונֶר לְקַבֵּר אֶת הַחֲלָלִים צו אֶם צוֹקֵנֵן רִיא
 קִינְדֶּר

צו רייסן דם קיניגרייך פון דיר אונ וועל זיא געבן
 צו דיין קנעקט : (יב) אַז בְּיָדָךְ לֹא אֶעֱשֶׂנָה נִיִּיאָרְטִי אונ
 בִּינִיעַ מַעַן וועל איך עַם גִּוְעֵן מָאן לְשֵׁן דָר אִידִי פֿון
 וועגן דָר בִּיין פֿאַמִּיר מִיַּד בְּנֶךָ אֶקְרָעֶנָּה פֿון דָר האַמִּי
 פֿון בִּיין זון וועל איך זי צו רייסן : (יג) רַק אֶת כָּל
 הַמַּמְלָכָה נִיִּיאָרְט דָם גִּנְאָנֵן קִינְיָרִיךְ וועל איך גִּוְעֵן
 צו רייסן שָׁטֵם אִידִי אײן שָׁטֵם וועל איך געבן צו בִּיין
 זון לְשֵׁן דָר עֲבָדִי פֿון וועגן דָר מִיין קנעקט אונ פֿון

מז ארי שפא ירחין ויתב
מקן יואב וכל ישראל
עד די שיצי קל כדקא
באדום: י' ונעבך אנד
הוא ונכרין אדומאין
מעבדי אבותי עמיה
למעל למצרים נבדר
ניק נעיר: יח וקמו
ממדין ואתו לפארן
ודברו נכרין עמיהן
מפארן ואתו למצרים
לנת פרעה מלכא
למצרים ויהב ליה ביתא
ומזון אמר למפקא ליה
וארעא יתב ליה:
י' ואשכח הדד רחמין
בעיני פרעה למדא ויהב
ליה אתמא נת אחת
את תיה א' תיה
דמחפנים מלכא:
כ וילידה ליה אתמא
דמחפנים נת נגובת
בריה

ת"א כי שטח פסחים פ"ו כנח
כחא כל:

באדום: מז כ"ששת חדשים ישב
שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל
זכר באדום: י' ויברח אדר הוא
ואנשים אדמיים מעבדי אביו אתו
לבוא מצרים והדד נער קמן: יח ויקמו
ממדין ויבאו פארן ויקחו אנשים עמם
מפארן ויבאו מצרים אל פרעה מלך
מצרים ויתקלו בית ולתם אמר לו וארץ
נתן לו: י' וימצא הדד תן בעיני פרעה
מאד ויתקלו אשה את אחות אשתו
אחות תחפנים הנבירה: י' ויתקלו לו
אחות תחפנים את נגבת בנו והתגמלהו

רש"י

רד"ק

את חליתם: (יח) ולחם אמר לו. אמר למשרתיו כך
וכך לחם תנו לו ליום: (יט) הנבירה. המלכה:
החלצים: (יח) ויברח אדר. באל"ף והאחרים בח"א ואדר הוא כי אותיות אחו"י מתחלפין כמו יש אשיר והדומים להם:
(יח) ויקובו ממדין. אולי בצאתם מאדום במדין ויקובו משם ויבאו פארן ויקובו אנשים עמם מפארן כי איתם היו
מבירים אותו שהוא מורע המלוכה לפיכך לקחם עמם כדי שיעזרו עליו לפני פרעה שהוא מורע המלוכה: ולחם אמר לו.
אמר לתת לו וחי' ומזון אמר למפקא ליה: וארץ נתן לו. עדים שיהיה שר' ופיקדן עליהם:

לשם אבל י"ת לקבד את החללים לחלצא קפיליא כלומר
לקחת חליצותם וכליותם: (טז) וכל ישראל. כל ישראל אשר עמו
בגדחתו ישבו שם עד הכריתו כל זכר באדום ועד קברם
החלצים: (יח) ויברח אדר. באל"ף והאחרים בח"א ואדר הוא כי אותיות אחו"י מתחלפין כמו יש אשיר והדומים להם:
(יח) ויקובו ממדין. אולי בצאתם מאדום במדין ויקובו משם ויבאו פארן ויקובו אנשים עמם מפארן כי איתם היו
מבירים אותו שהוא מורע המלוכה לפיכך לקחם עמם כדי שיעזרו עליו לפני פרעה שהוא מורע המלוכה: ולחם אמר לו.
אמר לתת לו וחי' ומזון אמר למפקא ליה: וארץ נתן לו. עדים שיהיה שר' ופיקדן עליהם:

מנחת שי

(ח) ויברח אדר. באל"ף ובכ"ף דלח"י ודלח"י ודלח"י ודלח"י:

לשם האדם בעת שכלל יואב שר צבא של אדום ונחמנו זה ספר
ספרה כסס יואב כל זכר חלצים: (יח) ויקחו אנשים עמם מפארן.
יתכן שנקחם כדי שיסיו עמו עם רב וזה יקום סבה שיכדדו פרעה ויבאסו עם סבה גם כן הסיו שזא מנחם המלוכה ולזה נתן לו
פרעה מה שנתן: ולחם אמר לו. ר"ל בכדא אמר לתת לו לחם תמן תמיד: ולחם נתן לו. ר"ל שנתן לו עדים וסיו מושל עליהם:

לשם האדם בעת שכלל יואב שר צבא של אדום ונחמנו זה ספר
ספרה כסס יואב כל זכר חלצים: (יח) ויקחו אנשים עמם מפארן.
יתכן שנקחם כדי שיסיו עמו עם רב וזה יקום סבה שיכדדו פרעה ויבאסו עם סבה גם כן הסיו שזא מנחם המלוכה ולזה נתן לו
פרעה מה שנתן: ולחם אמר לו. ר"ל בכדא אמר לתת לו לחם תמן תמיד: ולחם נתן לו. ר"ל שנתן לו עדים וסיו מושל עליהם:

מנחת שי
הללו הם דוג מקבצים להצעת ומהלל: (יח) ויברח אדר
ויבא הדד: (יח) ויקובו ממדין. כי כדלח דדך מדון ונחם כלא
לכאן ולקחו מנחם אנשים משם לנחם למנחם במדברית אנשים להיות נחמם בעיני פרעה לשם וגדול: ויתן. פרעה נתן לו בית לשבת כס

הללו הם דוג מקבצים להצעת ומהלל: (יח) ויברח אדר
ויבא הדד: (יח) ויקובו ממדין. כי כדלח דדך מדון ונחם כלא
לכאן ולקחו מנחם אנשים משם לנחם למנחם במדברית אנשים להיות נחמם בעיני פרעה לשם וגדול: ויתן. פרעה נתן לו בית לשבת כס

קליידר פון די דר שלנגע ווד המ יואב דענקט מאל
דר שלאגין אלי זכרים וום אונ אדום: (טז) כי ששת
הדשים רעו ונקם הדשים איז דאמקן געסין יואב
אין כל ישראל פון ער המ פר שניגון אלי זכרים וום
אונ אדום: (יח) דענקט מאל נקבת אדר איז אדר
אנמלאפין גוארן פון פר דוד אונ יואב הוא ונאשים
אדומיים ער אונ מאנן פון אדום פון די קנעכט פון
זיין פאטער מוט אים צו קומן לזיין מצרים והדד נער
קמן אונ הדד איז נאח גווען איין קליידר יונג:
(יח) נקוטי מפרן איז זיי זענן ארץ גישטאנן פון מדין
אין זענען גיקומן לזיין פארן נקוטי אין האבן גינאמן
מאנן מיט זיך פון פארן. ויבאו מצרים אין זענן נקומן

קליידר פון די דר שלנגע ווד המ יואב דענקט מאל
דר שלאגין אלי זכרים וום אונ אדום: (טז) כי ששת
הדשים רעו ונקם הדשים איז דאמקן געסין יואב
אין כל ישראל פון ער המ פר שניגון אלי זכרים וום
אונ אדום: (יח) דענקט מאל נקבת אדר איז אדר
אנמלאפין גוארן פון פר דוד אונ יואב הוא ונאשים
אדומיים ער אונ מאנן פון אדום פון די קנעכט פון
זיין פאטער מוט אים צו קומן לזיין מצרים והדד נער
קמן אונ הדד איז נאח גווען איין קליידר יונג:
(יח) נקוטי מפרן איז זיי זענן ארץ גישטאנן פון מדין
אין זענען גיקומן לזיין פארן נקוטי אין האבן גינאמן
מאנן מיט זיך פון פארן. ויבאו מצרים אין זענן נקומן

צווישן

ה"א ויהי שפע . צבא ביהמה קטנה :

לשלמה לאשה ויצא ממצרים ולא עלתה מהשבתו בידו כי כל ימי
ההה הדר ורוקן גם כן (באוג) ויקם אלהים לו שם, לשלמה כאומר עת
ידוד אותו כמו שכתוב בספר שמואל ואומר כי אז ברח מאת אדוני
לארצו כדי להקם לישראל הלך הוא ג"כ עם אנשיו רמקן ורצלי

(כא) יִיאָמַר הַדָּד אֶל פֶּרֶסֶס בְּהֵי וְאָח אֶל אֶלִי. יִדְעוּ כִּי הַשֵּׁד
יִתְּנָם מִיִּשְׂרָאֵל בְּרֹחוֹ כִּי מָהוּ גִבּוֹרִים הַמְּלִיכִים בְּמַלְחָמָה וְעַם
יִלְכֵּל לוֹ לֹא יִבְנֶה שָׂהִים שֶׁנֶּחַ' הוּאִן בְּדַרְכֵי י'. כִּדּוּד אֲבִי קָר לִשְׁח
קִקְוָהוּ בְּמַלְחָמָה כִּי זֶה הַשֵּׁד אֵל הוּא הַדָּד שֶׁנֶּחַ' בְּלִמָּה' וְיִשְׂרָאֵל וְחַפ־

וְהָיָה לָהֶם לְחֶם מֵאֲכָלוּ וְהָיָה נֶקֶד לֹא אֶתֶר לְהִלָּה : (כ) בֵּית פְּרִיעָה .
בֵּית פְּרִיעָה : בְּרוּךְ בְּנֵי וְגו' . לְהִיט מַעֲדֹל טַמְאִים וְדוּמָם לָהֶם :
(כא) אֵל אֲרִצִּי . יְיָ חֲסֵד לְחַסֵּךְ אֲנֹשִׁים לְנֶקֶד : יִשְׁרָאֵל בְּשִׁמְשׁוֹ מִחַ
פְּרִיעָה

צווישן די קינדער פון פרעה : (כא) ויהי שבע מצרים
אונגער. הא געהערט אונג מערים אז דוד הא זיך
גלייבט מיט זיינע עלטערן אונג דס יואב דר הוכט
מאז איז גשטארבן רש"י שרייבט דוד איז גשטארבן
אזאף זיין בעט דרום שטייט ביי אים שבע אבד יואב
איז נהרג גוארן דרום שטייט ביי אים פאר אודר
נייט דוד הא גלאזט איין גיסען זון ווס : סא מכלא
מקובו זיין דרום שטייט ביי אים שבע בלוקר עס
איז גלייף ווי ער הא זיך גאר גלייבט מיט גשטארבן
אבד יואב הא גיט גלאזט איין גיסען זון ווס ער זאל
מכלא מקובו זיין דרום שטייט ביי אים סא ער איז

אֲנָשִׁים וַיְהִי שָׂרֵגְדוֹד בְּהַר גִּדְּוֹד אֹתָם
וַיֵּלְכוּ דְמִשְׁק וַיֵּשְׁבוּ בָּהּ וַיִּמְלְכוּ
בְּדִמְשֶׁק : כֹּה וַיְהִי שָׁטֵן לְיִשְׂרָאֵל
בְּלִימֵי שְׁלֹמֹה וְאֶת־הָרַעָה אֲשֶׁר הָרַד
וַיִּקֶן בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ עַל־אֲרָם :
כִּי יִרְבְּעָם בְּנֶגְבְּתָא אֶפְרַתִּי מִן־הַצִּדְדָּה
וְשֵׁם אִמּוֹ צְרוּעָה אִשָּׁה אֶלְמָנָה עֶבֶד
לְשְׁלֹמֹה וַיִּרְסִיד בַּמֶּלֶךְ : כִּי וַהֲהִדְבֵּר

גִּבְרִין וַהֲהִרְב מִשְׁרֵתָא
פֶּד קִמִּיל נְיוֹד וַהֲהוֹן
וַאֲזֵלוּ לְבִמְשֶׁק וַיִּתְּבוּ בָּהּ
וַיִּמְלְכוּ בְּדִמְשֶׁק : כֹּה וַהֲהוֹן
סָטָן לְיִשְׂרָאֵל בְּלִימֵי
שְׁלֹמֹה וַהֲהִרְב מִשְׁרֵתָא
וַהֲהִרְב מִשְׁרֵתָא
בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ עַל־אֲרָם :
כִּי יִרְבְּעָם בְּנֶגְבְּתָא אֶפְרַתִּי
מִן־הַצִּדְדָּה וְשֵׁם אִמּוֹ
צְרוּעָה אִשָּׁה אֶלְמָנָה
עֶבֶד לְשְׁלֹמֹה וַיִּרְסִיד
בַּמֶּלֶךְ : כִּי וַהֲהִדְבֵּר

ר"א וירבעם : סנהדרין קא : חס
הדבר : ע"פ פס :

רש"י

רד"ק

(כח) ואת הרעה אשר הרד : ע"פ הרעה שעל ידי הדד
היתה גס זו של ריון : (כו) וירם יד במלך : הוכיחו
ברבים : (כו) וזה הדבר : אשר הוכיחו עליו : שרמה

על כל אדם כי דמשק בארם היתה ומתחילה לא התגבר על אנשיו
שבאו עמו והניחם להיות שלימים על העיר עמו עד שהתחזק
דונו במלוכה וסלך הוא לבדו על ארם והרע לישראל : (כס) כל
ימי שלמה : מעת שקם לשטן היתה לשטן כל ימי שלמה לישראל
אבל לא נזכר לפרש כל ימי שלמה מעת שקם לשטן שלמה שהיה
כתוב וישב יורדתי וישראל לבמה איש תחת נפנו וחתת תאנתו כל
שלמה קמו אלה השטנים מעת שנשמה לבבו מעם ה' ואחר שקמו היו לשטן לישראל כל ימי שלמה עד שמת שלמה כיו שניגס
על תחומא וכיכר כי בעיר שהיה ארוב את ה' אין שטן ואין פגע רע וכיון שחשם קמו השטנים : ואת הרעה אשר הרד : התחברת
דעתו עם הרעה אשר עשה הרד לישראל : ויקץ וירגמו וסדר בישראל ואפשר שהיה פלג
עומד כהבדיו קלומר קץ בהם ומאם אותם בהיות בשלום עמם : (כו) וירבעם בן נבט : אמרו בדרש הוא נבט הוא מיכה
הוא שבע בן בכרי והנה שבע בן בכרי משבט בנימין ונבט משבט אפרים : אפרתי : משבט אפרים : וירם יד במלך : מרד
בו שדבר בו ולא ירא ממנו וכבר הפקיד אותו שלמה לכל סבל בית יוסף לקבל הסם ממנשה ואפרים : כי ראה כי עושה מלכא
כלומר ראוי וריו במלכותו ובעת ההוא קודם שהיה יד במלך מצא אותו אדריה השילוני וישרהו במלכות על כן על הפקידות
שהיה לו מתחילתו שאמר לו אחיה נבט לבו רדבר מה שדבר בשלמה ושלמה חוגר לו בקש להפחיתו

רלב"ג

לשטן כל ימי שלמה ר"ל כל ימי שלמה השטנים מעת וקנתו אשר
עבדו ואלהם תחלים : (כס) ויקץ בישראל : ר"ל סיה קן ומואס
בישראל לו יהיה הריון זו סיה במלכות לבו צעבור וישראל כשלם
יכול לעשות כל דבר מהם כי סיה כללו להשמים סל יוכל ומעיד
היו עיניו נשאות לעשות להם כל הרע כשיפלו בידו וכיזכר השתדלותו
להרע לישראל מלך על ארם וסבב שיגדלו בתוך שלמי יד קודם זה
היו ארם נושאי נחמה לשלמה ולדוד כמו שזכר בספר שמואל וידעם
שכל המלכים סביב בלחם אחר זה היו מנוגים וזה תמלל סביב סם
מלך ארם בימי אהאב בן כדד וסיה מיוחסים אותו ללכיו וסיה נקראם
שמו מפני עולם מדרגת סדד אללם : (כו) וירבעם בן נבט אפרתי :
ר"ל סהוט מנבט אפרים : עבד לשלמה וירם יד צעק : ר"ל כי מפני
שנשמו שלמה מעבדיו וסריו נבט לבו עד שכבר הרים יד בתוך כלליו
הבסה ונעלה למעלה ממדרגת המלך וזאת הסכנת יד היתה מס

לשטן כל ימי שלמה ר"ל כל ימי שלמה השטנים מעת וקנתו אשר
עבדו ואלהם תחלים : (כס) ויקץ בישראל : ר"ל סיה קן ומואס
בישראל לו יהיה הריון זו סיה במלכות לבו צעבור וישראל כשלם
יכול לעשות כל דבר מהם כי סיה כללו להשמים סל יוכל ומעיד
היו עיניו נשאות לעשות להם כל הרע כשיפלו בידו וכיזכר השתדלותו
להרע לישראל מלך על ארם וסבב שיגדלו בתוך שלמי יד קודם זה
היו ארם נושאי נחמה לשלמה ולדוד כמו שזכר בספר שמואל וידעם
שכל המלכים סביב בלחם אחר זה היו מנוגים וזה תמלל סביב סם
מלך ארם בימי אהאב בן כדד וסיה מיוחסים אותו ללכיו וסיה נקראם
שמו מפני עולם מדרגת סדד אללם : (כו) וירבעם בן נבט אפרתי :
ר"ל סהוט מנבט אפרים : עבד לשלמה וירם יד צעק : ר"ל כי מפני
שנשמו שלמה מעבדיו וסריו נבט לבו עד שכבר הרים יד בתוך כלליו
הבסה ונעלה למעלה ממדרגת המלך וזאת הסכנת יד היתה מס

מצודת ציון

הדדועו ברה אז חוון וקנן חליו חלשים ויהי להם לנאש וכשבו הדד
לאלו הלק גם סווא ואשיו אל דמשק ושמלו דסיה דעמו להפחית
עם הדד וללחום בישראל : (כס) כ"ל ימי שלמה : מעת שקם עד
מסע הדד ונלחום בישראל : ויחלד : ומלך הוא בלחם מלך נבט : (כו) אפרתי :
הדבר : ר"ל דביר סווא מרד בתוך ארם גינם לעשיו כפרסום ואמר

לשטן כל ימי שלמה ר"ל כל ימי שלמה השטנים מעת וקנתו אשר
עבדו ואלהם תחלים : (כס) ויקץ בישראל : ר"ל סיה קן ומואס
בישראל לו יהיה הריון זו סיה במלכות לבו צעבור וישראל כשלם
יכול לעשות כל דבר מהם כי סיה כללו להשמים סל יוכל ומעיד
היו עיניו נשאות לעשות להם כל הרע כשיפלו בידו וכיזכר השתדלותו
להרע לישראל מלך על ארם וסבב שיגדלו בתוך שלמי יד קודם זה
היו ארם נושאי נחמה לשלמה ולדוד כמו שזכר בספר שמואל וידעם
שכל המלכים סביב בלחם אחר זה היו מנוגים וזה תמלל סביב סם
מלך ארם בימי אהאב בן כדד וסיה מיוחסים אותו ללכיו וסיה נקראם
שמו מפני עולם מדרגת סדד אללם : (כו) וירבעם בן נבט אפרתי :
ר"ל סהוט מנבט אפרים : עבד לשלמה וירם יד צעק : ר"ל כי מפני
שנשמו שלמה מעבדיו וסריו נבט לבו עד שכבר הרים יד בתוך כלליו
הבסה ונעלה למעלה ממדרגת המלך וזאת הסכנת יד היתה מס

פירוש ע"מ

גִּבְרִינִים אוֹף אֲרָם : (כו) וַיִּרְבְּעָם אוֹן יִרְבְּעָם בֶּן נֶבֶט
פֶּון שְׁבֵט אֶפְרַתִּים פֶּון דִּר שְׁטָמָא צִדְדָּה וְשֵׁם אִמּוֹ אוֹן
דִּר נֶאָמָן פֶּון נִיין מוֹקֵר אִיז גִּבְרִינִים צִדְדָּה יִי אִיז גִּבְרִינִים
אִיין אִיז אִיז גִּבְרִינִים : וַיִּמְלֹךְ עַל־אֲרָם : וַיִּרְבְּעָם בֶּן נֶבֶט
אִיין קֶנְעֵקֶם צו שְׁלֹמֹה וַיִּרְבְּעָם אוֹן עַר הֵם אוֹף גִּבְרִינִים
אִיין הֵאָנָם אוֹן דַּעַם קֶלֶךְ שְׁלֹמֹה דִּם מִיִּינָם מִעֵן עַר
הֵם אִים גִּשְׁמָרָאָמָם פֶּאר פִּיר לִיִּים : (כו) וַהֲהִדְבֵּר
אוֹן דִּם אִיז דִּי נֶאָךְ נֶוָאָם עַר הֵם אוֹף גִּבְרִינִים אִיין
הֵאָנָם

אִיין האר אובר דעם חיל אז דוד הָם וַיִּגְדְּהָת וַיִּגְדְּהָת
בִּשְׁשָׁן אִין זִי עֵנָן גִּבְרִינִים קִיין בִּשְׁשָׁן אִין האבן וַיִּה
בִּשְׁשָׁן אוֹן אִיז וַיִּמְלֹךְ אוֹן האבן גִּבְרִינִים אוֹן
בִּשְׁשָׁן : (כו) וַיִּרְבְּעָם בֶּן נֶבֶט אִיז גִּבְרִינִים אִיין שְׁטָן
צו דִּי יִשְׂרָאֵל אִלִּי קֶעַן פֶּון שְׁלֹמֹה וְשֵׁם אִמּוֹ אוֹן מִיט דַּעַם
בִּיין נֶוָאָם אִין גִּבְרִינִים צו זִי פֶּון הָרַד אִין נֶאָךְ גִּבְרִינִים דִּם
בִּיין פֶּון חוֹן אוֹף וַיִּקֶן בְּיִשְׂרָאֵל אוֹן עַר הֵם פֶּר מִיִּינָם
אִין דִּי יִשְׂרָאֵל פֶּר מִיִּינָם מִעֵן עַר הֵם אִין גִּבְרִינִים אִין
הֵאָנָם

הַנְּבִיא בִּדְרֹךְ וְהוּא מִתְכַּסֶּה בַּשְּׁלֶמָה
חֲדָשָׁה וּשְׁנֵיהֶם לְבָדֶם בַּשָּׂדֶה: וַיִּתְּפֹשׁ
אֶחָדָה בַּשְּׁלֶמָה הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר עָלָיו
וַיִּקְרָעָה שְׁנִים עֶשְׂרֵי קָרְעִים: וַיֹּאמֶר
לְיִרְבֵּעַם קַח-לָךְ עֲשָׂרָה קָרְעִים כִּי כֹה
אָמְרִידוּהָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי קֹרַעַתָּ
הַמַּמְלָכָה מִיַּד שְׁלֶמָה וְנָתַתִּי לָךְ אֶת
עֲשָׂרָה הַשְּׁבָטִים: יב וְהַשְּׁבָט הָאֶחָד
יִהְיֶה-לָּו לְמַעַן וְעַבְדִּי דָוִד וּלְמַעַן
יִרְוּשָׁלַם הָעִיר אֲשֶׁר בְּחֶרְתִּי כֹה מִכָּל
שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל: יג יַעֲזֹן אֲשֶׁר עֲזֻבֹנִי
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַעֲשִׂתֶרֶת אֱלֹהֵי צִדְנָן
לְכַמּוֹשׁ אֱלֹהֵי מוֹאָב וּלְמַלְכָם אֱלֹהֵי
בְנֵי-עַמּוֹן וּלְאֵלֵהֶלְכוּ בְּדַרְכֵי לַעֲשׂוֹת

גביאה באורחא והוא
מתפסי בבסותא חתא
ומרביהון אינון
בחדוניהון בסקלא:
ל ואחר אחיה בבסותא
חתא די עלוהי וסדיקה
לרנין עשר סדקין:
לא ואמר לירבעם סב
לך עשרא סדקין ארי
כדנן אמר יי אלהא
דישראל הא אנא מעדי
נת מלכותא מידא
דשלמה ואמן לך נת
עפרי שבטין: לבן שבטא
חד ויהי ליה בדיל דוד
עבדי ובדיל ירושלם
קרתא דאתרעיתי בה
מכל שבטא דישראל:
לג חלף דשבקו פלקני
וסגירו לעשהותא מענות
צדוקאי ולכמוש מענות
מואבאי ולמלכום מענות
בני עמון ולא הליכו
באורחן דבאנן קרמי
למעבר

רד"ק

מסתבר כמאן דאמר של אחיה שכן דרך של צדקי לחיות ובנימין חושב לשבט אחד עבדו שהיו מיוחדים בנחלת קרעים במחלוקת של בית דוד: (לג) ותשבש האחד יתורה ובירושלם: (לג) אשר עזבוני, שלמה וביתו ותנוסו אחיהם: מנחת שי

(לג) דרנין: לית כתיב כן כנון וכדכז פסלים חסר יוד קדמא וכן כנון כמ"ס (בשעטין י"ח):

מצודת דוד

מצודת ציון

משח המס: (ג) ויתפוש, ואחז:

החיה, כאשר נמסו וילא מירושלים ללכת לגלות סמס: והוא, על
למיה השילוני חוזר: ושניהם לבדם, ולא היה שם מי לגלות סדכ
אשר יעשה: (ג) שנים עשר קרעים, כ"ג י"ב החיכות או קרעים ממש וכו' ב קרעים יס י"ג, מחיכות ומת לירבעם י"ח החיכות וכסס
עשרה קרעים לנעו על עשרה שבטים וידיו נשאר כ' החיכות וכסס קרע אחד לנעו עשרה יסודי ישאל לנלכות בית דוד ושכט כעמין
ככלל כשש יסודה וכו' טפלים להם והלטים הלא יסודו בין כל שבטי ישראל ולא יחשבו כלל: (לג) קח לך גבר, לסיח ללות ולסימן:
(לג) אשר עזבוני, כ"ג היתם את גשו לנעו אתי ולסשתחום לע"ג, ולא הלכו בדרכי, לא למד אותן ללכת בדרכי וכו' כאשר
פירוש ע"מ

דיר דיא צעתין שבטים: (לג) ותשבש אחיה
אייגר שבט נועם ויין צו אים (עיין מצ"ד) למען עבדי
דוד פון וועגנין מיין קנעכט דוד און פון וועגנין
ירושלים די שטאט נוס איה האב אום דער ווייזט
און איר מער פון אלי שבטים פון ישראל: (לג) וזו
ווייז ניי האבן מיה פר לאזט אין האבן זיה גיבוקט
צו עשתות דוד אפ גאט פון די צדוקין למשח און
צוא כמוש דוא אפ גאט פון מואב ולמלכום און צוא
מלכום דאס איז מולך דוד אפ גאט פון די בני עמון
ולא הליכו בדרכי אין ווי וועגנין גימ גיבאנן און מיינע
וועגן צו טאן דס נוס איז רעכט פארמיג און מיינע

גבאנן פון ירושלם ונבא אוחי אים גיפין אחיה
השילוני דר גביא און וועג וואו מתכסה און דר אחיה
אין גווען צו גרעכט מיט איין ניי קלייד ושניהם אין
זיי בידיאלצין ווען נאר גווען און פערל: (לג) ויתפוש
אחיה און אחיה אן גיבוקט און גינעם קלייד נוס און
אום איז גווען גיבוקט און האט עס צוא ריסק אורף
צוועלף ריסק: (לג) ויאמר לירבעם און אים גאנאט צו
ירבעם און לך נעם דיר צענדן ריסק יס כה אפר ה' אלהי
ישראל ווארום און אים גאנאט גאט דר האר גאט פון
ישראל הני נון און וועל צווייסקן דאס קניגיה
פון דר האגט פון שלמה גימתי לך און וועל געבן צו

הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינַי וְחֻקְתִּי וּמִשְׁפָּטַי בְּדוֹד
אָבִיו׃ ^יוְלֹא־אָקַח אֶת־כָּל־הַמַּלְכָּה
מִיָּדוֹ כִּי־נָשִׂיא אֲשֶׁרֶנּוּ כָּל־יָמֵי חַיָּו
לְמַעַן דּוֹד עַבְדִּי אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי אֹתוֹ
אֲשֶׁר שָׁמַר מִצְוֹתַי וְחֻקְתִּי׃ ^יוְלִקְחָתִי
הַמְּלוּכָה מִיָּד בָּנוּ וְנִתְּתִיהָ קָדָּה אֶת
עֲשֶׂרֶת הַשָּׁבָטִים׃ ^יוְלָבְנוּ אֶתֶּן שִׁבְט־
אֶחָד לְמַעַן הִיוּ־נִיר לְדָוִיד עַבְדִּי כָּל־
הַיָּמִים׃ לִפְנֵי בִירוּשָׁלַם הָעִיר אֲשֶׁר
בָּחַרְתִּי לִי לְשׁוֹם שְׁמִי שָׁם׃ ^יוְאֵתֶךָ
אָקַח וּמַלְכָּת בְּכֹל אֲשֶׁר־תֹּאמֶר נַפְשֶׁךָ
וְהָיִיתָ מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל׃ ^יוְהָיָה אִם־
תִּשְׁמַעְ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְהִלַּכְתָּ
בְּדַרְכֵי וְעָשִׂיתָ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינַי לְשִׁמּוֹר

לְמַעַבְדִּי דָכָשׁוּר קָדְמִי
וְקִיְמוּ דִּינִי בְּדוֹד אֲבוֹתַי:
יֵד וְלֹא אֶסֶב יֵת כֹּל
מַלְכוּתָא מִיְּמֵה אֲרִי
מַלְכָּא אֲשׁוּרֵיהּ כֹּל יוֹמֵי
חַיֹּתַי בְּדִיל דְּזֵד עֲבָדִי
דְּאַתְרָעִיתִי בֵּיה דְגִמְר
פִּקְדוֹי וְאוֹרְתֵי וְקוֹמִי:
יֵה וְאֶסֶב מַלְכוּתָא מִד
בְּרִיה וְאַתְנֶה לָּהּ זֵה
עֲמָרָא שְׂבִמִין: וְיִוְלְבְּרִיה
אַתָּן שְׂבִמָּא חֵד בְּדִיל
לְמַקְרָא מַלְכוּלְדוֹד עֲבָדִי
כָּל יוֹמָא קָדְמִי
בִּירוּשָׁלַם קָרְתָּא
דְּאַתְרָעִיתִי לְאַשְׁרָאָה
שְׂכִנְתִּי תַמָּן: יֵז וְיִתֶּה
אַתְרִיב וְתַמְלֹחַ כָּל
דְּרֵעוּא נִפְשָׁה וְתֵהִי
מַלְכָּא עַל יִשְׂרָאֵל:
יֵה וְיֵהִי אִם תִּקְבִּיל
לְמִימְרֵי זֵה כֹּל
דְּאַתְרָעִיךָ וְיִתֶּה בְּכֶל
אוֹרְחֵי דְתַמָּנִן קָדְמִי
וְתַעֲבִיד דָּכָשׁוּר בְּעִינֵי
לְמַמְר

רד"ק
(גד) ולא אקח את כל הממלכה. שים דבר מן הממלכה לא
אקח מירדן לא הנשח כל מלכא כל הלב וכל דם לא תאכלו
מזבחי כצ"ל כמו שאמר ערכתי נר למשיחי וי"ת מלכו ותרגום
כ"ף רפה וכן אשר אנכי מצוך בפרשת ואתתן:

קבץ זו"ק

דעם

(לו) ניר. ממסלה וייר לשון עול:

מִנְחָה (ו) הַיּוֹם עֲבַדְתִּי בְּמִסְפָּרִים מְדֻנְיָקִים כִּי לֹדֵד הִלֵּיתִי בְּמִסְפָּרִים וְלֹא בְּחִינּוּתִים
הַיּוֹם עֲבַדְתִּי בְּמִסְפָּרִים מְדֻנְיָקִים כִּי לֹדֵד הִלֵּיתִי בְּמִסְפָּרִים וְלֹא בְּחִינּוּתִים

מצורת ציון

מצודת דוד

עשה דוד אציו : (לד) את כל הממלכה . ר"ל שום דבר מן הממלכה

כאשר הוא עשה: (לו) גיר, ר"ל מלך מושל וכה"א טרדתי נד
וירי נראה אור: לדוד עבדי. להיות מזרעו מלך מושל: (זו) בכל
ט"ז

פֶּה חָקָה מִיָּדוֹ וּדְוָגָמָתוֹ לֹא תַעֲסֶה כֹּל מַלְאָכָה (שְׁמוֹת כ"ו) וְלֹא שׁוֹס
מַלְאָכָה: בִּי נִשְׂיֵא אִשְׁתִּינֹר. כֹּל יַמֵּי אֲחִים אוֹתוֹ לִנְשִׂא עַל כֹּל יֵשׁ
לַמֵּשִׁיחִי (תְּהִלִּים קל"ב) וְיִקְרָא הַמֶּלֶךְ בֶּן עַל שֵׁם שְׁמַיְשִׁי וּמֵאִיר
פִּירְוֹ

וועגן עס קאל זיין איין געזעלשאפט צו מיין קענעם
 זי הייסט גור אלי מען פר מיר און ירושלים רי
 שטאט ווס איר האב אום דר וויילט צו מיר צו מוהן
 נאמךדארטן קלויסר צו מאכנריהן מיין שכינה
 ווייזט אה און דר וועל איה קעטן הייליג
 וועסט קיניגען און אלץ ווס דיין לייב וועט
 גלייטן הייז און וועסט זיין איין מלך איבר די
 וועט איה און עס וועט זיין און רי וועסט
 אלץ ווס איה וועל דיר שאפן וועלכע
 און מייע וועטן געשע און מייע
 וועסט מוהן דס וואס רעכט פארטיג און מייע

אונג וויקיטי אונג מיניע געזע אונג מיניע משפטים
אזו נוי דוד זיין פאטער: (רד) ולא אהא אונג איה וועל
ניט צו געבן דס גאנצע קינגרייך פון זיין האנט כי
נשיא גייערשט איין האר פלובר איין מלך וועל איה
אים מוהן אלי מעג פון זיין לעבן לשון דוד גברי פון
וועגן מיין קנעכט דוד ווס איה האב אום דר וויילט
אונג אים וואס ער הט גיהוט מיניע מוצות אונג מיין
געזע: (רד) ונתתי תפליה אונג איה וועל צו געבן דר
מלוכה פון דר האנט פון זיין ווייב וועל דא אונג איה
אונג געבן דר דור דר פון זיין נשכים: (רד) ולבט איה
אונג צוא איה ווי וועל איה געבן איין שבת לשון פון

1214

חֲקוֹתַי וּמִצּוֹתַי כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה עִבְדִּי
וְהִיִּיתִי עִמָּךְ וּבִנִּיתִי לָךְ בֵּית־נֶאֱמָן
כַּאֲשֶׁר בָּנִיתִי לְדָוִד וְנָתַתִּי לָךְ אֶת־
יִשְׂרָאֵל: לֹא וְאֶעֱנֶה אֶת־זֶרַע דָּוִד לְמַעַן
זֹאת אֲך' לֹא כָל־הַיָּמִים: ׀ וַיִּבְקֹשׁ
שְׁלֹמֹה לָהֶמִּית אֶת־יָרֵבֵעַ ׀ וַיִּקַּם
יָרֵבֵעַ ׀ וַיִּכְרַח מִצָּרִים אֶל־שִׁישַׁק מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם וַיְהִי בְּמִצְרַיִם עַד־מֹות שְׁלֹמֹה:

רש"י

הא' נחה

רד"ק

(ל) ואענה את דוד זרע, האלף נחה ורעניו הוא שלא תחזור להם מלכות על ישראל ולא נוכל לפרש עניו אלו כי כל המלכים השובים מורע דוד היו בשוב ובשלוה: וזאת מה שעשה שלמה ובסדר עולם למען זאת למען ל"ו שנה שנחתן שלמה בבת פרעה כי בשנה הרביעית למלכו נשאה והגזירה נגזרה למלכות בית דוד לחלק מלכות בית דוד ל"ו שנה ובסוף ל"ו שנה תחזור המלכות לישראל לפיכך אמר אך לא כל הימים ובימי אסא היתה עתידה לחזור אלא שקלקל אסא שנאמר בשנת שלשים ושש מלכות אסא עלה בעשא וכו'. ולא היה אלא בשנת י"ו לאסא אלא ל"ו למלכות שלמה שעתידה לחזור אלא לפי שקלקל ונשען על מלך ארם לא חזרה: אך לא כל הימים, עתידה לחזור לימות המשיח בימי מלך המשיח שנאמר ועשיתם לעץ אחד ואמר ומלך אחד יהיה לכלם ואומר ועבדי דוד מלך עליהם כמאן תשובה לאומרים שוא אנו מצפים ימי מלך המשיח כי לא יהיה רעה הנביא אומר אך לא כל הימים ומשנחלקה מלכות בית דוד בימי הרבעה לא חזרה עוד כי כל הימים היו לשתי ממלכות עד הגלות ובשוב הגלות מכלל לא שבו השבטים אלא גלות

בבל שהוא יהודה ובגבין: (ג) אל שישק מלך מצרים, פרעה רלב"ג

(ז) עוד ספר שעל מה שאמר ירבעם כנגד שלמה ראה שלמה להעניו וכולך לבנות אל מלכים עד מות שלמה, הכה זה הוא צלור הכרסו הנלויים אל צלור צמה שהכלמו בלורו בזה המקום: ואולם המעלות המענינים ממנו הכה, הרועלת הרשון הלא הכודע

שאלו הכונה בקרבנות הכוז זה והקטרה אך הכונה בהם הוא מה שיעידו עליו מסודות המעלות אשר יעמדו עליו המזרחים לזאת המעודה המתבוננים בה בלורך הזמן ולזה לא יקובל בזה חולעת אלא כשעשה על ידי הכהנים אלא שהמורה הכהנים לעשות כל איש הישר בעיניו לזבח ולקטר בכמות עד בואם אל המזבח ולא הנחלה כמו שזכר בחזרה כדי שיחיתו לעבודת ה' מפני מה שהזכיר בזה המעודות הנעשות לזלזול אחריים יתשוב שלם יהיה ה' אלוהי אש לא יעבדו בזה האופן ולפי שהעבודה היתה הנעשית בכמות אינה מעוכנת מלך עולם כלל מן הלהיות שזכר בזה המקום בשלמה שהיה מוכח ומקטר בכמות בחלל יראה ממנו שלם היתה פעולתו זאת מעובדתו וכבר נזכר זה בחזקו ויחבב שלמה את ה' ללכת בקהות דוד אביו רק בכמות הוא מוכח ועקשיר כללו אשר שבו הענין ששה מה שאינו ראוי לעשות: והנה הוא לכודים שיש בעלת העולם מזה להנעת הגדולה וכ' כשהספלו בדבויים ולזה חתולא שספר כי בגבון שחיה ב' בכמה הגדולה ולזה היה בו מזה הנחתה שפשה משכ היה מעלה שלמה חלף מולות וספר חתף כי בגבון נראה ה' אל שלמה וכבר נזכר

מצודת ציון כמו כר: (ל) נאמן, ממקרים כמו נאמן ציור (שמואל ב' ז'): (ש) ואענה, למען עמי וימורין:

עמי המשיח שזכר כל המלכה לזרע דוד: (ג) להמית וגר, בעבור שהיה כי די במלך: אל שישק, לא זהו ששם שלמה בכו:

פירוש אונ' לשומר חוקתי צו יהושען מייגע געזען אונ מייגע מצות אונ ווי מיי קעקעב דוד המ' גימורין ויהיית' אפד נוער איה זיין מיט דיר וגיית' קה אונ איה נוער בואן צו דיר איין באגלייבט קינגו הויז אונ ווי איה האב גיבוועט צו דוד וגיית' קה אונ נוער געבן צו דיר דיא ישראלי: (ל) ואענה אונ איה נוער פייגענין די קינדער פון דוד לבן ואת פון נוען דעם דאזיגן וואס שרמה

גשמארבן

[illegible][illegible]

הכל

[illegible]

הַיּוֹם תִּהְיֶה עֹבֵד לַעֵם הַזֶּה וְעַבְדֵּיהֶם
וְעַנִּיתָם וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם דְּבָרִים טוֹבִים
וְהָיוּ לָךְ עֲבָדִים כָּל־הַיָּמִים: ^ח וַיַּעֲזֹב
אֶת־עֲצַת הַזִּקְנִים אֲשֶׁר יַעֲזֹבוּ וַיַּעַן
אֶת־הַיִּלָּדִים אֲשֶׁר גִּדְּלוּ אֹתוֹ אֲשֶׁר
הָעֲמֻדִים לִפְנָיו: ^ט וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מָה
אַתֶּם נוֹעֲצִים וְנָשִׁיב דָּבָר אֶת־הָעַם
הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַי לֵאמֹר הִקֵּל מִן
הָעֵל אֲשֶׁר־נָתַן אֲבִיךָ עֲלֵינוּ: ^י וַיִּדְּבְרוּ
אֵלָיו הַיִּלָּדִים אֲשֶׁר גִּדְּלוּ אֹתוֹ לֵאמֹר
כֹּה־תֹאמַר לַעֵם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַיךְ
לֵאמֹר אֲבִיךָ הַכְּבִיד אֶת־עֲלֵנוּ וְאַתָּה

אִם יוֹמָא דִּין תַּתְּעִילִיב
לְעָמָא דְרִין וְתַפְלִהִינוּ
וְתַעֲנִינוּ מִלּוֹן מִבְּן
וְתַמְלִיל עֲמַחוּן פְּתַנְמִין
תַּקְנִין וַיְהִין לָךְ עֲבָדִין
כָּל יוֹמָא: ^ח וַשִּׁבְקַת
מִלְּקָא דְסִבְקָא דִּי
מִלְּכֻהִי וְאֵת מִלְּיָה
בִּינְקָא דְרִבְיָא עֲמִיה
דְּמִשְׁמִשִּׁין קְרַמְוִי:
^ט וַאֲמַר לְהוֹן מָה אַתָּה
מִתְּמַלְכִין וְנִתְּמִיב מִתְּנָקָא
נִת עָמָא דְרִין דְּמִלִּיל
עָמִי דְּמִיבִר אֲמִיר מִן
נִירָא דִּיהִב אֲבִיךָ עֲלָנָא:
^י וַמִּלִּיל עֲמִיה וְנִקְנָא
דְּרִבְיָא עֲמִיה דְּמִיבִר
דְּרִין מִיבִר לְעָמָא דְרִין
דְּמִלִּיל עָמִי לְמִיבִר
אֲבִיךָ אֲתַקִּיף נִת נִירָא
וְאַתָּה

וְאַתָּה

רד"ק

עצמם שהיו עומדים לפני שלמה כמו אם ח"י ח"י בתתם עצה
הונתה לרחובם בנו: איך אתם נועצים. פ"י איך אתם נועצים
בעצמכם איש באחיו לתת לו עצה: (ו) תהיה עבד. שתהיה
בכנע להם ותענם כרצונם: ועניתם. כתרוממו ותענינון מלך
מצורת ציון

פני. לפני: (י) ועניתם. ממש עמיה ומתוכם:

כ"ל לנו להכליל והתענו עו"ג וימים וד"ס שובו אלי: (ז) תהיה
עבד. כ"ל תדבר ככונס כעבד: ועבדתם ועניתם. תעבדו ותרש
מעם ועניתם דבק עם דברים טובים: (ח) ויעזבו. שלא ישרת
עצמם בעניניו: אשר העומדים לפניו, אשר הם עומדים לפניו
כלומר עוב עצת חוקנים העומדים לפני אביו ולקח עצת
מצורת דוד

פירוש ע"מ

דאוינן פאלק ונבדקם און וועסט דיין זיי אונ זיי
ענטפערן ווי זייער בער און וועסט ריין צו זיין
גומי רייד וזיי לך גבדים דען וועלן זיי זיין צו דיר
קנעכט אלי מעג: (ח) ויעזב את עצת חוקנים המ ער
פר לאומ דו עצה פון דיא זקנים ווס זיי האבן אים
גראטין וועגן אונ המ וזה גראטין מיט די יונגי קינד
וואס זענן און געזען גווארין מיט אים אשר ווס זענן
גשטאנן און האבן פרינט פר אים: (ט) ויאמר אליהם
אונ המ גאנאט צו זיי מה אקס נועצים ווס ראט איר דס
מיר זאלן אום קערין איין ענטפער דעם דונן פאלק
אשר דבר ווס זיי האבן גרעט צו מיר צו זאגן המ מן
העז וגו מאה גרונגר פון דעם יאה ווס דיין פאטיר
המ געבען און אונ: (י) וידברו אליו תלדים האבין
גרעט צו אים די יונגי קינד וואס זענן און גוואקסן
גווארן מיט אים לאמ"ר צו זאגן מה תאמר וגו' אזו זאלסטו
זאגן אבד הקביר דיין פאטיר המ שווער גמאקט אונזער
אזו זאלסטו ריין צו זיי קנני מוין קליינער פלגר
אין

(י) אם היום היתה עבד לָעַם הַזֶּה וגו'. די אלעס זייט פון דיא
ידין האבן געקאנט צו רחוקים אוב דו וועסט היינט זיין איין
קנעכט צו דיא ידין, נאר מיט דעם מויל וועסטו זיין צו זיין
אקנעכט. וועסטו נאכדעם ווערן אפֿלעך איינער דיא ידין. דיא
גמרא זאגט דר וואס איז אפֿלעכטער איבער אפֿאלק, הייסט ער
אקנעכט ביי זיי, ווי עס האט אפֿאל גיטראפֿן רבן גמליאל מיט
רבי יהושע זענן גיטראפֿן מיט אישף אויף דעם ים. רבן גמליאל
הט מיט גיטראפֿן דרום, און רבי יהושע הט מיט גיטראפֿן דרום
און מעהל. ביי רבן גמליאל הט יך גיטראפֿן דעם דרום, האט
רבי יהושע גיטראפֿן צו רבן גמליאל נאך, גיט מיר איז דא
סקהל וועלן מיר האבן צו קען. האט רבן גמליאל גיטראפֿן צו
רבי יהושע פון וואנען האסטו געוואקסן אז דיא שוף וועט אזוי
זאגן פֿער האלשטן ווערן אויף דעם ים אז דו האסט מיט גיטראפֿן
מעהל אויף. האט רבי יהושע גיטראפֿן צו רבן גמליאל עס איז דא
אין היטלע אפֿשטערן ווס ער וועט גיטראפֿן איין קאל אין וועגע
נאר אונ צו פארברענגען די שטעקס ווי זאלן גיט וועסטן דעם
וועט אויף דעם ים. האט איך גיטראפֿן אפֿשטער איין היינט דיא
וועגע צו יאר און אפֿשטערן וועט קענען און איינער שוף וועט
זאגן צו דעם פאלק וואס זיי האבן גירעט צו דיר צו
יאה וועט און דא מאה גרינגיר פון אפֿ אונן מה קינד

וְאֵת אֶחָד מֵעַמּוֹת כְּנָעַן כִּדְּוֹ
 הַיָּמִיךְ הָיוּ חֲלָשׁוֹתַי
 מִקִּיפָא מִשְׁוֹמֹתוֹתַי
 דְּאִכָּא : י' וְכֵן אָבָא
 רָמָא עֲלֵיכוֹן גִּיד הַקֹּדֶף
 וְאָבָא אוֹסִיף עַל גִּידְכוֹן
 אָבָא דְרָא יִתְכוֹן
 בְּשִׁרְבִישֵׁין וְאָבָא אֲדָרִי
 יִתְכוֹן בְּמִרְקָנֵין י' וְאִתָּא
 יִרְבְּעָם וְכָל עַמָּא דְּזֵת
 דְּחִבְעָם בְּיִמְמָא הַלְּהִיטָא
 מִמָּא דְּמִלִּיל מִלָּבָא
 לְמִסְתַּר הַוִּיבֻלְתִּי בְּיִמְמָא
 הַלְּהִיטָא : י' וְאִתְּיֵב
 מִלָּבָא זֵת עַמָּא פְתָנָם
 קִשְׁי וְשִׁבְק זֵת מִלָּבָא
 דְּסִבְקֵי דִי מִלְּכֻדִי :
 י' וְכִלִּיל עֲקֻהוֹן מִלָּבָא
 דְּנִקְוָא לְמִיטָר אָבָא
 אֶתְקִיף

הַקֹּדֶף מֵעֲלֵינוּ כִּי הִדְבֵּר אֵלֵיהֶם קִשְׁי
 עָבָה מִמּוֹתָנִי אָבִי : י' וְעַתָּה אָבִי
 הָעַמִּים עֲלֵיכֶם עַל כָּבֵד וְאֲנִי אִסְיָף
 עַל־עַלְכֶּם אָבִי יִסֵּר אֶתְכֶם בְּשׁוֹטִים
 וְאֲנִי אִיִּסֵּר אֶתְכֶם בְּעִקְרָבִים : י' וַיָּבֹ
 יִרְבְּעָם וְכָל־הָעָם אֶל־רִחְבְּעָם בַּיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר
 שׁוּבוּ אֵלַי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי : י' וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ
 אֶת־הָעָם קָשָׁה וַיַּעֲזֹב אֶת־עֵצַת
 הַזִּקְנִים אֲשֶׁר יַעֲזֹדוּ : י' וַיִּדְבֵּר אֵלֵיהֶם
 בַּעֲצַת הַיִּלָּדִים לֵאמֹר אָבִי הַכְבִּיד אֶת־

רעט"ף

וַיֵּצֵא קָרִי

ה'תש"ה

יב (י) קמני עבה. חלשקע קמני טלוי (יא) בעקערבויס. הילדים העיפרים לפשו: (י) קמני עבה. האבר הקטן שני עבה ממנו אני זולת קמני קשה בדקדוק כי אם היה מנורת קטן משמו קמני כמו מן גדול גדולו אלא נשאר הקטן בקוף כמו שחשבו מרם התקבולת אל הפשו כמו שאמרנו בזה בניהם אחתה וכן שליש בדקר שלישו הדומים להם שנשארו על תנייתם והם נכלע בגוש שני החלום הקטן בחינה ויתר יליו כח ואומץ כמה שחיה לאדם וזהו אצלנו עבה. ופול ענין לומר בנשקר שמה ויש לפרשו תואר לנקבת תואר הלה לאנשנו הקטנה ומה אצבע וכן אצבע הולך כהרוב המריר הקטן וזוית הלישות הקטן מלימותו דבא: (יג) העינים. ענין משא כמו העינים איש על הפה: בשיטות. תלוי בשרבוטין וכן שום לשון. העיפרים קשים כמה שהם עוקצים בקוצים שבהם ויתקן תחתם כדמיון: (יד) רוב ידבשם. כתוב בחז"ל קרר בלילי ואחר הוא כי אוחזת אחז"ל מנהגו שני.

[illegible]

מְצוּרָה דוּד

לפנינו: (י) קטני: הקטן טבח הוא מבשר מזהב אבי ר' אליהו
שוד העצום הזה מלפניו: (ה) נעמה: כותל והגדר מלפניו: ארסוק
שוד על טולסם כי שוד יחזרו אבי וסביב נעשים לכלכל יסר אהבהם.

[illegible]

3229

ביתך דוד ויֵלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְאַהֲלָיו :
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה
 וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רְחִבְעָם : וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ
 רְחִבְעָם אֶת־אֲדָרָם אֲשֶׁר עַל־הַמֶּם
 וַיִּרְגְּמוּ כָל־יִשְׂרָאֵל בּוֹ אֶבֶן וַיָּמָת
 וַהֲמֹלֶךְ רְחִבְעָם הַתְּאֵמִין לַעֲלֹת
 בְּמִרְכָּבָה לָנוֹם יְרוּשָׁלָּם : יִשְׁפָּשְׁעוּ
 יִשְׂרָאֵל בְּבֵית דָּוִד עַד הַיּוֹם הַזֶּה :
 וַיְהִי כַשְׁמֹעַ כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁב
 יִרְבֵּעָם וַיִּשְׁלָחוּ וַיִּקְרְאוּ אֹתוֹ אֶל־
 הָעֵדָה וַיִּמְלִיכוּ אֹתוֹ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל לֹא
 הָיָה אַחֲרֵי בֵית־דָּוִד וַיִּלְתִּי שִׁבְט־
 יְהוּדָה לְבָדוֹ : כֹּא וַיָּבֹאוּ רְחִבְעָם

דוד ואול ישראל לקרויה : יובני ישראל רחבין בקרוא רבית יהודה וקלף עליהן רחבעם : יה ושלח סל בא רחבעם ית אדום רמקא על מסקי מסין ורגמו כל ישראל ומה באבא ומה ומה באבא רחבעם אתה רמקא ברהיקא למסך וירושלם : יש ומדכו בית ישראל בבית דוד עד יומא הדין : כ ונהה בד שמעו כל ישראל ארי תב ורחבעם ושלחו וקרו ומה לות בגשמה ואמליכו ומה על כל ישראל לא הוה במר בית דוד אלהין שבא יתנהג ברחוביה : כא ואתא רחבעם לירושלם

רדיק

יבא קרי

רשי

בית דוד ובדרש ראה ביתך דוד זה בית המקדש : (יז) וימלך עליהם רחבעם. מלך עליהם ותינו כו"ו וישא אברהם והדומים למלך ונחמיה ויבין שרדי רחבעם כי נחמיה ידע כי הקשר אחר שהלכו כל ישראל לאהליהם וירבעם שב למקומו אשר היה שם בית אביו ומשפחתו נגדו ישראל ולא נזכר באיזה מקום ואפשר שחזרו לשבם ומפני זה בנה אותו להיות לו לבית מלוכה ושלחו וקראו ירבעם "יבא אל העדה במקום שנתקבצו שם החמליכו אותו על כל ישראל : שבם יהודה לבדו. כבר רלב"ג

בית המקדש מכניז לך לכדך יהיה : (יח) אדום. הווא לו : (יח) את אדום. שלח אותו אחריהם שישבו אלו וקבלוהו אמין והתאמץ לרכוב ולנס : (כ) ויהי כשכסות כל ישראל. אחר שהלכו כל ישראל לאהליהם וירבעם שב למקומו אשר היה שם בית אביו ומשפחתו נגדו ישראל ולא נזכר באיזה מקום ואפשר שחזרו לשבם ומפני זה בנה אותו להיות לו לבית מלוכה ושלחו וקראו ירבעם "יבא אל העדה במקום שנתקבצו שם החמליכו אותו על כל ישראל : שבם יהודה לבדו. כבר רלב"ג

עמוד כ"בלי יקר חלון גסם כספול ח' ח' ונתיי פסח וישב והלכתי פני כספול חלון סופרים כדברי' כי כספול כספול כספול : (כז) ויבאו רחבעם. מנחת שי

כדי שלא יעמיתו : (כ) ואלתי שבת יהודה לבדו. שבת יהודה ימים א' שבת כענין לא חשב שבת כענין מלכות כענין כענין

מצודה דוד

מצודה דוד

מעליכו לוחו : עתה. כ"ל חסד רחבעם הכה מרוד מעשה חסד ככהנה ביתך כחלד כעס וזמן לך עסק כעלול : (יח) וישלח הובלך. כעס חל העם להחיות כדברי רכות : התאמץ וגו'. כי סמך לנפשו : (כ) כשמוע כל ישראל. כי זקני העדה לנדם שלחו ואלתי שבם יהודה. ואף כי כענין כעלול עמם על כי יושלם סמך המלכות היסס להחלה לעיניהם ומפני כבוד שבת יהודה לא הוזכרו ע"מ

פירוש ישראל און אימליכר מאן פון די ישראל איז גנאנגן צו זיין גייעלעט : (יז) ובני ישראל יגו' אונ די קינדער ישראל וים וענען געזעסן אין די שטעט פון שבט יהודה האט גקניגט און זיי רחבעם : (יח) וישלח המלך אונ דר מלך רחבעם הט גשיקט דעם אדום דס איז אדונידס וואס ער איז איין ממנה גנווען איבך דעם כס. דס ער זאל איין ריידן דו ישראל זיי זאלין אים דאך געמין פו איין מלך איבער זיך וירגמו האבען אים כל ישראל פאר שטייגט מיט שטייגער נחם אונ ער איז גישטארבן וקלף רחבעם אונ בר מלך רחבעם האט זיך גישטארקט צו און גיין

און איין רייט וואגין לנס ירושלים צו אנשטלפין קיין ירושלים : (יט) ויפשיע ישראל אונ די בני ישראל האבין מורד גנווען אין דעם הו גיוגד פון דוד ביז אין דעם היינטיגן טאג : (כ) ויהי כשמוע אונ עס איז גנוען אז כל ישראל האבין דער הערשט אונ רחבעם האט זיך אום גיקערט פון מצרים וישלחו האבין זיי גשיקט אונ האבין אים גרופן צו דעם איין ואמליגן וקליטו אותו אונ האבין אים גמאכט קניגן איבך כל ישראל אז היה עס איז גיט גנוען נאך דעם הו גיוגד פון דוד גייערשט שבט יהודה אליין : (כא) ויבא רחבעם אנשטלפן אונ גקניס קיין ירושלים ויקהל

עמוד כ"בלי יקר חלון גסם כספול ח' ח' ונתיי פסח וישב והלכתי פני כספול חלון סופרים כדברי' כי כספול כספול כספול : (כז) ויבאו רחבעם. מנחת שי

יְרוּשָׁלַם וַיִּקְהַל אֶת־כָּל־בֵּית יְהוּדָה
וְאֶת־שֶׁבֶט בְּנִימִן מֵאָה וּשְׁמֹנִים אֶלֶף
בַּחֹר עָשָׂה מִלְחָמָה לְהִלָּחֵם עִם־בֵּית
יִשְׂרָאֵל לְהָשִׁיב אֶת־הַמְּלוּכָה
לְרַחֲבֵעַם בֶּן־שַׁלּוּמָה: כִּי וַיְהִי דְבַר
הָאֱלֹהִים אֶל־שְׁמַעְיָה אִישֵׁי־הָאֱלֹהִים
לֵאמֹר: כִּי אָמַר אֶל־רַחֲבֵעַם בֶּן־שַׁלּוּמָה
מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶל־כָּל־בֵּית יְהוּדָה
וּבְנֵימִן וַיִּתֵּר הָעָם לֵאמֹר: כִּי כֹה אָמַר
יְהוָה לֹא־תֵעָלוּ וְלֹא־תִלָּחֲמוּ עִם־
אֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ
כִּי מֵאֲתִי נִהְיָה הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּשְׁמְעוּ
אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיָּשׁוּבוּ לָלֶכֶת כַּדָּבָר
יְהוָה: כִּי וַיִּבֶן יִרְבֵּעַם אֶת־שֶׁבֶט בֶּתֶר

לירושלם וכנש ית קר
בית יהודה ונת שקטא
דבית בנימין מאה
ושמנן אלפין גבר גבר
עבדו קרבא לשקטא
קרבא עם בית ישראל
לאהבא ית מלכותא
לרחבעם בר שלמה:
כי ויהו פתנם גבואה
מן קדם וי עם שמעיה
גבאי דיו למימר:
כי אמר לרחבעם בר
שלמה מלכא דבית
יהודה וקרבא שקטא
דבית יהודה ושקטא
בנימין ושאר עמא
למימר: כי כן אמר
י' לאתקין ולא תגידון
קרבא עם אחיכון בני
ישראל תובו גבר
לביתיה ארי מן קדם
מימרי הוה פתנא
דדיו וקבילו לפתנא
דיו ותבו למייל
כפתנא דיו: כי וקבא
ירבעם ית שקם כמורא
דבית אפרים ויתב כה
ותב

כחבנו כי שבט בנימין בכלל שבט יהודה כי ירושלם בין שניה
היתה ובי שומרון בירושלם בורא וימלך על שניה לפיכך
בכלל שבט בנימין בכלל שבט יהודה: (כה) ויבן ירבעם את שבט
מנחת ישי

ויבן קרי: (כז) ויבנו לזכר (כח) ויבנו לזכר (כח) ויבנו לזכר
היה חזק נחלת בני יהודה: (כח) ויבן כל בית יהודה ויבנו ויבן
הם: זה לזכר שמן על יהודה ויבנו הם היו מלכא השבטים
וזה אמרו ויבן הם ויבנו שבי ישיבם בירושלם מלכא השבטים
עמלות רחבם כי נחלת שמעון היתה מפיסת חזק נחלת בני יהודה
כיו כמורא כסם ירבעם: (כח) ויבן ירבעם את שבט כסם ירבעם
כיו: מלכא השבטים על כונת כסם ויבנו לא יללם: (כח) ויבן ירבעם את שבט כסם ירבעם
מזכרת דוד
כי יליט קק שפלים להם: (כח) ויבן ירבעם חזקת יהודה ויבנו: (כח) כי מאתו ירבעם
והם נחלתם: (כח) ויבן ירבעם חזקת יהודה ויבנו: (כח) כי מאתו ירבעם
פירוש ע"מ

בנקלה אונ קט איין גימאקלם נאר דס הוו גימנד פון
שקט יהודה ואת שקט בנימין אונ דעם שקט בנימין
ווס ויי האבן גואנט ביי דעם גבול פון יהודה דען
דער גבול פון יהודה אונ פון בנימין איז גווען
גאהונט איינער פון דעם אנדערין פאך וישיבם אף
הינדרט אונ אכציג טויזנט מאן אונ דר וויילע
ווס קענין מלחמה האלטן האט ער איין גימאקלם
להטם צו מלחמה האלטן מיט דעם הוו גימנד פון
ישראל דעשיב צו אונ קערין דו מלחמה צו רחבעם
בן שלמה: (כח) ויבן דר האללים אל שפיקה איש
האללים אונ עם איז גווען דיביר פון גאט צו שמעיה
דעם געטליכען מאן פלוקר דעם גבאי פון גאט

דיא

**וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם רַב־לָכֶם מַעֲלֹת יְרוּשָׁלַם
הִנֵּה אֶלְהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֶיךָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: כִּי וַיֵּשֶׁם אֶת־הָאֱלֹהִים
בְּבֵית־אֵל וְאֶת־הָאֱלֹהִים נָתַן בְּדָן: לַיהוָה
הַדְּבַר הַזֶּה לְחַטָּאת וַיִּלְכְּוּ הָעָם לִפְנֵי
הָאֱלֹהִים עַד־דָּן: לֹא וַיַּעֲשֶׂה אֶת־בֵּית בָּמוֹת
וַיַּעֲשֶׂה כַּהֲנִים מִקְצֹת הָעָם אֲשֶׁר לֹא־**

דַּבְּחָא וְאָמַר דְּהוּן
סְגִיָּה לְכוּן אֶרְחָא
מִלְּמִסְק לִירוּשָׁלַם הָא
אִינוּן דִּחְלָתָהּ יִשְׂרָאֵל
דְּאֶפְסָקִיה מֵאֶרְעָא
דְּמִצְרַיִם: כִּי וַיִּשְׁוִי יְת
בֵּית בָּמֹת אֶל וְנָתַן דָּן
יְהוָה בְּדָן: לַיהוָה
פְּתִיחָא דְּהוּן לְחֻבָּא
וְאִינוּן עֲמֵא מִקְדָּם חַד עַד
דָּן: לֹא וַיַּעֲבֵד בֵּית בָּמֹת
בְּמִקְצֵי וַיַּעֲבֵד בְּמִקְצֵי
קִצְת

(ת"א) וַיֵּשֶׁם אֶת הָאֱלֹהִים בְּבֵיתֵי
(עשרה טו) לפני האלהים, וזכר טהא:

רש"י

כשאר העם נמלאתו בזיו: (ד) עד דן. כסוף נבול
הארץ:

ידעתם כי המלכות נחלקה בהצון האל כמו שאמר לי אחיה
השלוני הנביא אם כן האל לא רצה במלכות בית דוד ולא רצה
ג"כ בירושלם שהיו מלכות בית דוד אם כן נעשה מקום אחר
שהתבאר ונחברו שם ולמה ענין אמר להם הארץ עשה להשרות השכינה
במקומו להשרות שכינה בו לפיכך אמר אלה אלהיך ישראל אשר
העליך מארץ מצרים כמו שאמר בענין המדבר כי לא היתה כוונתו לע"ז ולמה עשה שנים כרוי להפריח ישראל שובאו כלם
למקום אחר. וישם את האלהים בבית אל ואת האלהים נתן בדן. בבית אל יפץ שאמר להם זה המקום גם כן נבחרו כמו בירושלם
כי יעקב אבינו אמר על המקום הזה והיה בית אלהים ואחר נתן בדן בסוף נבול ישראל כמו שכתוב מרן ויהי באר שבע וזכר לכם
מעלות ירושלם. די לכם עד עתה הנחיתו מהיום ואילך מעלי ירושלם ויהי סגיא לכוון אורחא למסוק לירושלם אל דחן דחלקתך
ישראל. ובדרש רב לכם מעלות מה עשה הושיב שני פרדסיא' או קסתר'א' אחת על תבור ואח' על המצפה וזו שאמר הושיב
כי פה היתה למצפ' ורבת פרושה על תבור: (ג) להפסות. כי מתחלה לא אמר ירבעם כי לישם ע"ז היה עושה אותם אלא לישם
האל ואחר כך שב הרבה ויהי להפסות באלות ומסנו יצאו לאלהים אחרים ככל הנשים לפיכך אמר ויהי הרבה הזה
להפסות: עד דן. אל על פי שהיה בקצה הנבול באו אליו מן הקצות האחר כל כך היו אדוקין ב"ז והקצה האחר היה באר
שבע כמו שכתוב מרן ועד באר שבע וכל זה אמר הנביא חי אלהיך דן וחי דרך באר שבע כי במבאר שבע היה דרכם לאמין דן והיו
נשבעים בו: (ד) וישם את בית במות. עשה בית ובנה שם במות: מקצות העם. כמו ומקצה אחיו מן הגדולים או מן הפחותים
ובדברי רבותינו ז"ל מן הקוצים שבעים: אשר לא היו מבני לוי. כי לא רצו לעבוד ע"ז וכן בענין ישיש מדברך כשאתר משה
בו לח' אלי ויאספו אליו כל בני לוי וישע עבדו הם את הענין ואמר מעיל לא עבד שבע לוי ע"ז וזהו שאמר כי ששור
אמרתי ובריתך יוצרתי ומה שאמר אך לא יעלו כהני הבמות כי אם אכלו מצות מקריבים היו בבמות אבל לישם ה' או מה
שאר מעלות לא עבד שבע לוי ע"ז עד מן השמא מלכי יהודה אבל כיון שחמא מלכי יהודה והעמידו ע"ז בבית אל. והוא גם
כן מקצת הכהנים והקריבו לע"ז בבית ה' ומבני לוי שהם מבני אלוהים לא עבדו ששם מבני אלוהים כי
הם לא הקריבו לע"ז מעולם כמו שפירש ביחזקאל וכיון שראה ירבעם שלא רצו להקריב בבמותיו גרשם מביתם ומהותם
והיה להם לארץ יהודה כמו שאמר בדברי הימים כי עזבו הלויים את מגרשיהם ואחיותם וילכו ליהודה ולירושל' כי

מנחת שי

(סג) מקלות. הקוף דרש כמו שכתוב דני' י"ב:

רלב"ג

שלמה ומה הענין. פלוגי החסידים האלו בכל וישראל וידמה שאמר
לכם מה לכם לעלות לירושלם וכן החסידים חסר עובדים היום טוב
שנעבוד האלהים שעזרו אבותינו שהם נעשם ע"י הארץ שהם נביא ליהוה
מאלף מלכים: (קט) והם עשה להם בנות אל. להפסותם הענין שכתב שבת' שם שכינה ליעקב וישראל נקן בן סורא בקול ארץ. וישראל
ולאם אמר אנכי לדוד מן ועד בלש שבע: (ג) ויהי הדבר הזה להפסות. כ"ג שכתב היה זה להפסות עליון קף על פי שכתוב לעבוד
הש"י כל שכן כשעשו מהם ע"ז: וילכו העם לפני האלה עד דן. סדר זה בעבור גטוס שהיו מדוקים כל כך בע"ז עד שכתב היו בלשים עד
הארץ ללכת לעבוד הסגל אשר בן: (ל) וישם את בית במות. לחשוב שפשה בית שסיו בו במות רבות דברך מה שהיה בבית
הקדש שלא היה בו כי אם כהן אלהים וישם כהנים מקלות העם אשר לא היו מבני לוי. הנה מן דן דן כן לך הנה כי הוא פסח
הואם המעשע"ז ואלו מחנות כהנים שהיו נותנים לשבת לוי חלק עבודתם גם ששם הערים מהם שהיו להם לשבת מגרשיהם כמו
שזכר בספר דברי הימים כי להם שיהיה קרן כל מי שילך ולא יעלכו ישראל לתת לו מחנות ואפשר גם כן שלא כלו שבת לוי לעבוד

מזוורת דוד

עכ"ס חלם דהאריך הונו חטלו וכן עשאו. לעכ"ס נמש: עד
דן. הסחיקו ללכת עד דן שיהיה סוף סגול ויזוהי הכי מתחילם
פסח בעבור מתחב סדקת יושלים וכן ענין הסחיקו ללכת אל הסגל
אשר בן: (ל) בית במות. ששה שבת' דן עזב למעשר וכו' ונחיתו:

פירוש ע"ש

האם ער גנעבין אין דן: (ל) ויהי הדבר הזה אונ דן
דאויג ואך אין גנעבין צו איין זינד ויגליי העם אונ דם
פאלק אין גנאנגין צו פר איין עגל בן דן וואס דם
אין סוף נבול ארץ ישראל: (לא) וישם את בית במות
אונ דער דרבעם האם גימאכט איין הו אונ האם
דרען און גישמעלט במות פלוקר מן בחות צו די
עגלים וישם בלמים אונ ער האם גמאכט פהנים פון
איין מייר פון דעם פאלק וואס זיי זענען גים גנעבן

הָיוּ מִבְּנֵי לֵוִי׃ יָב וַיַּעַשׂ יִרְבְּעָם ו חָג
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַחֲמִשָּׁה־עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ פָּתַח ׀ אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיַּעַל־
הַמִּזְבֵּחַ בֵּן עֲשָׂה בְּבֵית־אֵל לִזְבֹּחַ
לַעֲנָלִים אֲשֶׁר־עָשָׂה וְהַעֲמִיד בְּבֵית
אֵל אֶת־כֹּהֲנֵי הַבָּמֹת אֲשֶׁר עָשָׂה׃
לג וַיַּעַל־עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֲשֶׁר־עָשָׂה בְּבֵית־
אֵל בַּחֲמִשָּׁה־עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי
בַּחֹדֶשׁ אֲשֶׁר־בָּרָא מִלְכָּד וַיַּעַשׂ חָג

קצת מן עמא דלא הוו
מבני לוי : יב ועבד
ירבעם חגא בירחא
המינאה בחמשא עשרא
יוקא לירחא פחגא
דשבטא דיהודה ואסיק
על אגורא פן עבד
בבית אל דירבעא
לענליא די עבד ואקים
בבית אל ית פוקרי
דקתא די עבד :
ג ואסיק על אגורא
בעבד בבית אל בחמשא
עשרא יוקא לירחא
המינאה בירחא כערא
מרוותיה ועבד חגא
כבני

ה"א בחודש . נדדים . (ע"ב טז) :

רד"ק

מלכו קרי

רש"י

(צג) בחודש השמיני. דרש להם הווא חדש האסיף וכו' ראוי
החג להיות : ברא מלכו. לטון כוזב (קונטריב"ר בלע"ז) :
ויהו שאמר כי הוניהם מבית לה' הרחיקם מכתח מעשרותיהם
לח' לירושלם הוניהם וירבעם מצרו : (לג) בחודש השמיני, החלק החדש השביעי בשמיני להרחיק ישראל עיר מחקות
את ה' אלהי ישראל באי ירושלם לזבח עשה הוא חג בחודש השמיני כי כבר שבו לביתם הירושלמי לירושלם ויהיו שם בבית
אל ברגא אשר עשו מיראת המלך : בן עשה. כחג אשר ביהודה בשביעי בן עשה בבית אל בשמיני : לזבח לענלים אשר עשה .
ובבית אל לא היה אלא ענל אחד אלא כמו שנייה בבית אל בן עשה בן אלא מפני המנייה הזה שהיה בבית אל והוא ירבעם
עלה על המזבח אשר בבית אל להקמיר ובא הנביא אלוי למיכך אמר בבית אל : (לג) ויעל על המזבח אשר עשה . העלה עליו
סולות וזבחים : אשר ברא מלכו. אשר הוציא מלכו וכן כי מלכך אחת בודאם מוציאם ודבריו ר"ל שאור בודת להם
ובחמשתם : אשר וי"ת דערא מרעות' : מלכו. מלכך כתי' ר"ל אשר ברא מלכך מידיו ה' ולא ראינו אם עשה בן בשא'
המור"ה כמו בחג הסוכה ואפשר כי באותו זמן היה החלת מלכותו כמו שכתבנו למעלה לפיכך אמר כי זה ברא מלכו
מנחת שי

(לג) בחודש השמיני בחמשא עשר . בחמשא בביתא דעמא כגל הספרים ועמאל לא
ידעאל : (לג) מלכו . מלכו קרי . ובלתי דכתי' פסוק וירבעם כגל שג' ה'
בנינו מועד רבס . אשכנזי'ל' שכתב עמוס וירבעם ויחזקאל אלא
שעוראוי' ומכאן כי ירבעם בן נבט שגאל' לא היה חגא דעמא כגל שג' ה' :
הוא מלכו . מלכו דכתי' מלכו בחמשא ה' :

מקלות והם אשר לא היו מבני לוי ועשה חג בחדש השמיני בן עשה
בית אל נ"כ בית כמות וירבעם שם גם כן בבית כמות אשר עשה מקלות הכעס אל היה לבית יוסף כנה היה שם ירבעם בחג
הזה והוא בעמלו העלה עולות על המזבח להקמיר והכעס וזכר עמנו מה שזכר לחמיו מדבר אלם אלהים לירבעם :

מצודת דוד

(לג) ברא . ענין הכאלל הכעס כמו מלכך חמס בודאם (נחמיה ו) :

מקלות העם . מחקלות יהיה מי שסיה : (לג) כחג אשר
ביהודה . לעשות כז כמלות חג הסוכות כעשה ביחודה כפ"ו לחודש
השביעי : ויעל . העלה עולות על המזבח : בן עשה וגו' . כמו
אשר עשה . מקלות הכעס : (לג) ויעל . העלה עולות כמו דוד : אשר ברא מלכו . אשר המלך ממחשבותו לנו אשר לא כדת : ויעל

ע"פ

פון די גני לוי : (לג) ויעל וירבעם חג און הרבעם האמ
גמאכט איין פיינער קאגן פלומר איין יום טוב
אין דעם אכטן חודש דס איז חששון און פופצען
קאגן אין חודש חג און וויא דר פיינער קאגן וואס
ווערט גמאכט אין יהודה אין וויקטן חודש דס
איז תשרי דען דער ירבעם האט גדרשנה צו די
ישראל דס חששון איז חודש האסיף דיום קער
קען אין אים קאכן חג הסוכות און וויא אין דר
הורה שמיט דס אין דעם חודש ווס קען ואמילט
איין די קבואה אין הווא ארץ . אין אים נאל קען
מאכן חג הסוכות ויעל על המזבח און ער הט און

לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל וְיָדִיק עַל
אֲגוּרָא לְאֶקְטִירָא : אִי וְהָא
נִבְיָא דְבִי אֶתָּא מִשְׁבֵּט
יְהוּדָה בְּפִתְנָקָא דְבִי
לְבֵית אֵל וְיִרְבֵּעַם קָאִים
עַל אֲגוּרָא לְאֶקְטִירָא :
ב וְאֶתְנַבֵּי עַל אֲגוּרָא
בְּפִתְנָקָא דְבִי וְאָמַר
מִדְּבַחָא מִדְּבַחָא בְּרִנָּן
אָמַר יְיָ הָא בְּרָא מִתְּלִיד
לְבֵית דָּוִד יִאשְׁהוּ שְׁמִיהּ
וְיִנְכִּים עֲלָהּ וְת פּוֹמְרִי
בְּמֵתָא דְאִסְיָקוּ בּוֹסְמִין
עֲלָהּ וְגִרְמִי אֲנָשָׁא
יִזְדָּרִין עֲלָהּ : ג וַיִּהְיוּ
בְּיוֹמָא הַהוּא אֶתָּא
לְמִימַר דָּא אֶתָּא דְרִמְלִי
וְיִדְרִיעוּן דִּי שְׁלַחְנִי וְיִ
הָא

לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל וַיַּעַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ
לְהַקְטִיר : יג וְהִנֵּה אִישׁ אֱלֹהִים בָּא
מִיְהוּדָה בְּדָבָר יְהוָה אֶל־בֵּית אֵל
וַיִּרְבֵּעַם עִמָּד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר :
וַיִּקְרָא עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּדָבָר יְהוָה וַיֹּאמֶר
מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ כֹּה אָמַר יְהוָה הִנֵּה־בִן
נוֹלָד לְבֵית־דָּוִד יִאשְׁהוּ שְׁמוֹ וְזָבַח
עָלֶיךָ אֶת־כֹּהֲנֵי הַבָּמֹת הַמִּקְטִירִים
עָלֶיךָ וְעִצְמוֹת אָדָם יִשְׂרְפוּ עֲדֶיךָ :
י וַנִּתֵּן בַּיּוֹם הַהוּא מוֹפֶת לְאָמַר זֶה
הַמוֹפֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה הִנֵּה הַמִּזְבֵּחַ

ר"א סנה כן מילה יבמות ג מדרים ל
(מדרים ד)

רש"י

יג (א) והנה איש אלהים . זה היה עדו : (ב) מזבח
מזבח . שזכית אל וסבדן : ועצמות אדם . אל
ירבעם זה הלל שחלק לו כבוד : (ג) ונתן ביום ההוא .
הנביא מופת לדבריו כיום שנתנא . זה לשם האות המונח

מזבח משה משה משה יעקב יעקב אברהם אברהם יעקב יעקב
שכבת אל יבוצח שכן : הנה בן נולד . יהיה נולד : ועצמות אדם . וכן
בעלות אשר יעלו אחר שישרפו עליו עצמות אדם וכן עשה יאשיהו כמו שכתוב ויקח את העצמות בן הקברים וישרף
מנחת שי

יג (ב) כהן מלך לבית דוד . כהן בן יוסף מלך כהן מלך
מזבחה דוד

והו' להקטיר . ירבעם בעלמו עלה להקטיר את הקטורת לכל שלח
הקטנות עלו כהני הכותר במלכותו :
לכנס (בדלית כ"ג) . נולד . יוסף מלך : ועצמות אדם . כלומר היה עתה מלכות עליו מלכות כהן לכל לו יכנסו
עליו מלכות חס כמ"ס ויקח את העצמות מן הקברים וישרף על המזבח (צ"כ כ"ג) : (ג) ונתן ביום ההוא . ליום המלכות כמ"ס מופת
פרוש ע"מ

און איז אוף גנאנגן אוף דעם מזבח צוא מקטיר
ויון קטורת :

יג (א) והנה איש אלהים און נון איין געטליכער מאן
איז גקומן פון דעם לאנד יהודה . דאס
איז גווען עדו מנביא בדבר ה' דורך דיא רייד פון
נאט אל בית אל צו בית אל וירבעם יעזר און ירבעם
איז גשטאנן אוף דעם מזבח מקטיר ויון קטורת :
(ב) ויקרא על המזבח בדבר ה' און עד קארפן
אויף דעם מזבח דורך דיא רייד פון נאט יאשיהו
און דעם זאגן דו מזבח דו מזבח להאמר ה' און

הט נאט נאנט תהי בו יקר נון איין זון וועט גבוה ווערן צו דעם ה' ה' גויער פון דוד יאשיהו
יאשיהו וועט ויון ויון נאנט תהי ליה און עד וועט קולן אוף דיר דיא פהנים פון דיא במות
הקטירים ווס דעמקן אוף דיר ונאנט און מענטשן בייגער וועלן ווי פר ברענגען אוף דיר : (ג) ונתן ביום
ההוא און דר נביא הט געגען אין דעם דאווענן קאן איין צייכן לאמר צו זאגן זה המופת אשר דבר ה'
דאס

דוד
והוא הרין לאחרים וברברי ויהי אף שבתות וימים טובים ברא
ירבעם מלכו הלא הוא דרמיו אשר ברא מלכו מלכר כתי'
מלכר שבתות ה' : וועל על המזבח להקטיר . ירבעם עלה על
המזבח להקטיר : (ב) והנה איש אלהים ארז"ל שהיא יעזר
הנביא ואמת הוא כי ביום ירבעם נבא ועליו נבא כמו שכתוב
ברברי וימים ובמות עדו ההוא על ירבעם בן נבט : (ג) מזבח
מאן . בן דוד הקריאה כמו שכתוב אברהם אברהם יעקב יעקב
שכבת אל יבוצח שכן : הנה בן נולד . יהיה נולד : ועצמות אדם . וכן
בעלות אשר יעלו אחר שישרפו עליו עצמות אדם וכן עשה יאשיהו כמו שכתוב ויקח את העצמות בן הקברים וישרף
מנחת שי

יג (ב) כהן מלך לבית דוד . כהן בן יוסף מלך כהן מלך
מזבחה דוד
יג (ג) מופת : ה' :
מזבחה דוד

יג (א) בדבר ה' . כ"ל בעלמא חס : (ב) מזבח מזבח . כלומר היה עתה מלכות עליו מלכות כהן לכל לו יכנסו
לכנס (בדלית כ"ג) . נולד . יוסף מלך : ועצמות אדם . כלומר היה עתה מלכות עליו מלכות כהן לכל לו יכנסו
עליו מלכות חס כמ"ס ויקח את העצמות מן הקברים וישרף על המזבח (צ"כ כ"ג) : (ג) ונתן ביום ההוא . ליום המלכות כמ"ס מופת
פרוש ע"מ

עב הנה בן מלך לבית דוד יאשיהו שמו . ויהי יקר וילקוח
שיעריש רבי מנחם ונאט דברי הקטורת יאר קטיר אייגער
יאשיהו איז גקומן וינאדן דעם בן און יעקב וינאדן דעם בן און יעקב
עס נעיסט גמאנן דר דוד יאשיהו . און ווען ער איז אלס געווען
אנט יאר דעם ער פאר מיאוסט דר מלכות ויהי און דעם צו קראנן
אלע כעצות און מנחות דאס גענון געמאכט געווארן צוא דיא
מלכות ויהי און ויון זכית דאס . געשטאנן און היקלען און איז
געווען די צום פאר דעם . און וועל דר יעזר וינאדן געווען
מלכות ויהי און געשטאנן . ווען ווער ווער און ער געשטאנן
געשטאנן געווארן און פיל יעזר גענון פארשטענדט געווארן און
קין דעם ווי פארשטענדט און קלית און דר נאט וירבעם דעם געשטאנן
געשטאנן אויף אים :

הט נאט נאנט תהי בו יקר נון איין זון וועט גבוה ווערן צו דעם ה' ה' גויער פון דוד יאשיהו
יאשיהו וועט ויון ויון נאנט תהי ליה און עד וועט קולן אוף דיר דיא פהנים פון דיא במות
הקטירים ווס דעמקן אוף דיר ונאנט און מענטשן בייגער וועלן ווי פר ברענגען אוף דיר : (ג) ונתן ביום
ההוא און דר נביא הט געגען אין דעם דאווענן קאן איין צייכן לאמר צו זאגן זה המופת אשר דבר ה'
דאס

וַיִּקְרָע וַיִּשְׁפֹּךְ הַדִּשָּׁן אֲשֶׁר־עָלָיו׃
וַיְהִי כַשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבַר אִישׁ־
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר קָרָא עַל־הַמִּזְבֵּחַ
בְּבֵית־אֵל וַיִּשְׁלַח יָרָבֵעַם אֶת־יָדוֹ מֵעַל
הַמִּזְבֵּחַ לֵאמֹר הַתַּפְשֵׁהוּ וְתִיבֵשׂ יָדוֹ
אֲשֶׁר־שָׁלַח עָלָיו וְלֹא יָכֹל לְהָשִׁיבָה
אֵלָיו׃ וְהַמִּזְבֵּחַ נִקְרַע וַיִּשְׁפֹּךְ הַדִּשָּׁן
מִן־הַמִּזְבֵּחַ כַּמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר נָתַן אִישׁ
הָאֱלֹהִים בְּדַבַּר יְהוָה׃ וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ
וַיֹּאמֶר אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים חַל־נָא אֶת־
פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַתַּפְלֵל בְּעַד־יֹתֶשֶׁב
וַיַּחַל אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֶת־פְּנֵי

הא מ'דב'חא מ'הב'ע
וּמִשְׁמִינָה קִטְמָא דִּי
עֲלוּהִי : ד' וְהִיד פִּד
שְׁמַע מִלְּפָא ית פִּתְקֹא
דִּנְבִיא דִּי רֵאָהוּבִי עַל
אַנְדָּא בְּבִית אֱלִי וְאִישִׁים
וְרַבְעָם נָתַדִּיה מַעֲלִיו
מִדְּבָחָא לְמִימֵר אַחֲרֵיהּ
וּבִשְׁתַּי וְדִיה דְּאִישִׁים
עֲלֵהִי וְלֹא יִכִּיר
לְאַתְבוּתִיה קְלוּתִיה :
ה וּמִדְּבָחָא אַתְקֹעַ
וְאִשְׁמִינָה קִטְמָא מִן
מִדְּבָחָא בְּאַתָּא דִּיהב
נְבִיא דִּי בִּפְתִּיחָא דִּי :
ו וְאַתְיֵב מִלְּפָא וְאַמֵּר
לְנְבִיא דִּי עַל כְּעֵן קִדְם
וְאַלְהֵי וְנִבְעִי מִן קִדְמוּתִיה
וְיִתְרַבּ וְדִי לִי עֲלִי נְבִיא
דִּי

דר"ק
 על המבוא, ובדרש עצמותו ירבעם ד"ל אלא שחלק כבוד
 למלכות: (ו) הל את פני ה' אלהיך, כלומר שהוא שולח
 ונאחזה בשלומו ואינו ארע כי ישמע אלוך יורא כמנו וחלה את
 פניו שישבו ידו אליו ובדבריו ד"ל אלהיך ולא אלהי ועוד באיות
 פנים יקרא אותו אלהי הדוא עומד אחריו לנ"א אף על פי כן
 מנחת שו
 פנים הד' יד קדמא: (ז) ויהי כעש, כעש פסוקים ד"ק דמס
 ובספר ד"ל חסידה ד"ל חסידה ד"ל חסידה ד"ל חסידה ד"ל חסידה
 עלו הכותשים ועס כל על לה שבי ירבעם מדרכו הכעש כמו בספר
 מצורת ציון
 (ו) חל נא, ענין בקשם כמו ויחל עשה (שמות לב):

קצת ב"ק
רע"ו
 נקרא היום מחלו ונשפך הדגן לתרוץ : (ד) ותיבש ידו :
 נקם הקדוש ברוך הוא על כבודו של לדיק יות' מכבודו שומד
 ותקפיר לעבודת כוכבים לא יבשה ידו וכביל לבו הצדיק
 יבשה ידו : (ו) אלהיך : ולא אלהי עדין עומד במדבר :
 רלב"ג
 הדברים הנפלאים כליו : הם היום : (ז) חל חל את פי ה' אלהיך
 והתהלך בצרי : זה ענה י"ח דב' הנהי' יצאם הכסין ה"י' ששום
 חפצו הציט לנפלו והפצור יס' עשה לו ד' שיסוב בחפצוהו בנפלוהו
סצורת דוד
 צמח ההוא לאמס דציו : (ד) וישלח : חושב ידו על הכניס' לנפלו
 לעבדיו לחפשו : (ז) והשוב : ה"ל שכולל ה' יציר : והשוב : חס
 מביטו אליו והצדקתו

(ה) ויבשם ידו וגו'. די האנט פון זינגען דעם שרעקן געווארן
 האט לויט וואסס זעקס זאכן פערזענלעך פאר מענטשן. איבער
 וואס זאכן געווענליכע דער מענטש, און איבער דער נאכן, נאכן
 דעם גוט געווענליכע, דער מאנעך, די נאז דע אונז. אויף די רייז
 זאכן קען דער גוט געווענליכע, דער זעהט וויס דער וויל גוט זעהן,
 און הערשט וויס דער וויל גוט הערן. און שטעקט וויס דער וויל גוט
 שטעקן. און די מאל דע הענט און די פיס אויף ווי געווענליכע
 האנד פון אפ דעם מונד. לאמיר צואן זאגן תפשוהו
 זאגט וויס דער האט אים געשרעקט און אים ווא יכיל
 (רש"י) שרייבט נאט איז ווי נאנט איבער דעם פבור
 דע איז געשטאנן און האט מקטיר גווען צו דער אפ
 און ווייל דער האט וויין האנד אים געשרעקט און
 ווארן: (ה) ויבשם יגרו. איז דער מונד איז צוא
 דע אש פון דעם מונד כמות ווי אזוי וויא דער צייכן
 אט: (ו) ויבשם יגרו ווי דע געפערט דע פער און האט
 גוואלט

פירוש ע"מ
 דס איז דר צייכן ווס גאט הט גרעסט הנה המוכה נון
 דר מוכה וועט צו ריזן ווערן וישמעל אונעס וועט פאר
 נאכן ווערן דס אש ווס און איר איז: (ד) ויהי בשבע
 וגו' איש אחים אונעס איז געווען וויא דער מלך הט
 געהערט דיא רייד פון דעם געמליכן מאן אשר קרא
 ווס ער הט גרוזן און דעם מוכה וואס איז אין
 בית אל וישמעל ובעט האט ורבעס געשמעקט ויין
 האפט אים ויפכש דו איז אין גארטן גווארן ויין
 געשיקט אונער הט גיט געקענט צו אים קערט צו ויין
 פון דעם צוריק מער ווי און ויין גבור. דען טייל
 גאט איז אים ויין האט גיט אים גבארט גווארן:
 דעם גבאי איז אים ויין האט גיט אים ויין גבארט
 ריזן גווארן וישמעל דען אונעס איז פאר נאכן גווארען
 ווס דר געמליכן מאן הט געקען ויין דר רייד פון

יְהוָה וּתְשֹׁב יִדְהִמְלֹךְ אֵלָיו וְתַחֲבֹר
בְּבְרָאשׁוֹנָה: וַיְדַבֵּר הַמֶּלֶךְ אֶל־אִישׁ
הָאֱלֹהִים בְּאֵה־אֵתִי הַבֵּיתָה וְסַעֲדָה
וְאַתָּנָה לִךְ מִהֵת: וַיֹּאמֶר אִישׁ־
הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ אִם־תִּתֵּן־לִי אֶת־
חֲצִי בֵיתְךָ לֹא אֲבֹא עִמָּךְ וְלֹא־אֲכַל
לֶחֶם וְלֹא אֲשֶׁת־הַיָּמִים בְּמָקוֹם הַזֶּה:
מִכִּי־כֵן צִוָּה אֹתִי בְּדַבַּר יְהוָה לֵאמֹר
לֹא־תֹאכַל לֶחֶם וְלֹא תִשְׁתֶּה־יָמִים וְלֹא
תִּשׁוּב בְּדֶרֶךְ אִשְׁרֵי הַלְכָתִּי: וַיֵּלֶךְ

דני קדם יי ונתת
דמלך א ליה ונתת
במלך מיתא : ומלך
מלך עם נביא דני
על עמי לביתא וסעוד
ואתן לה מתנא : ויאמר
נביא דני למלך אש
תמן לית פלגות ביתך
לא איעול עמך ולא
איכול לחמך ולא אשתי
מא באתרא דרין :
מ ארי בן פקיד יתי
בבתנא דני למימר לא
תיכול לחמך ולא
השתי מן מא ולא
תשוב בדרךך באורחא
באורחא : ויאמר
באורחא

ת"א י כ וס . סנדרין פא :

רש"י
הס' בחפץ קמץ
ותחי כבראשונה . עומד ומקריב לעבודת כוכבים :
(י) וסעדה . חול :

החל איש האלהים : ותחי כבראשונה . שהגיע אותה כרצונו
בבתחילה וברדיו"ל אם תכחש את האוויר במכתש אין אתה
מועיל כלום . מה כבראשונה עומד ומקריב לע"ג אף אחר כן
עומד ומקריב לע"ג : (י) וסעדה . במקץ חפץ : כי כן צוה אותו . והלכך שדבר עמי בדבר ה' ולמה מנעוה מלאכול
ולשתות במקום ההוא לפי שאסור להם לעיר עובדי ע"ג אם לא להתרות בהם ולמנעם אז לדבר להם בשם ה' לפי שיראו
העם כי לא נכנס שם אלא לספר נבואות בלבד מנעוה מלאכול ולשתות שם ולפי שלא יזכר דרך הלכת ההיר ההוא ולא ישוב שם
מנחת ש

רש"י
דס . וישנימה שחכמי צופוסים ו' ולקח סי י"ה (י) וסעדה . דעת רש"י יוס
כסר הקדש שספד' קדש וקדמות זו של כהנים . ולכן דר"ק
בשרים כולל כשחזר וספד' כולל . ויש ספרים שספד' חפץ קמץ וסמל
כס סוף חזר וספד' כולל כולל חפץ קמץ וסמל
י' קדש וכל ספד' חפץ קמץ וכל כס כפד' :
ספד' :

מצודת ציון
(י) וסעדה . אכול סעודה : כחה . מנחה כמו מנח אלהים היל
לקומי יקרים
דר קענש , אויב ער וויל דעם ער מיש ער מויל תורה וקפלה ,
אויב ער וויל דעם ער לשון הרע . אונ נאך אונלעך רייד גופע
אדער שלעכע , מיש דא תענש אויב ער וויל מוהם ער מצוה ,
אונ אויב ער וויל נבכה ער אונ גללה אונ הרגה ענשען . מיש
די מיש אויב ער וויל גיש ער מיש וי' אין שיהל אין בית המדרש .
אויב ער וויל גיש ער אין סעהאסער אדער אין שלעכע ערש .
אונ אויב דער קענשען אז וכה אדער ער אז גיש וכה . נעם
הקבלה אונען ביי דעם קענשען די ווארן ויש ער גינעלשונס און
זי , עס אז מיש וי' גיטאן וערין דער ווילען ער הברה . וויא
סיד געפילן ביי יצחק . ויין מויל האם גרויס גינעם אויף יעקב
בס ברוך יהיה , ער זאל אויף ויין גינעלשונס . בייא רבנעס דא
האט גינען איז פילן גינאורא , ער האט , ויא גיש גינעלשונס צו ויך
געפילן , צו דעם נביא האט קען גינאונס ופסקו מ' ער זאל גיש
צוריק גיין דר וועג ויש ער אין געקעפן :

גְּעִמְלִיכֶּדֶר מֵאֵן צִוָּה מֶלֶךְ אִם־תִּתֵּן־לִי וְנִעַן דָּוָא וְנִעַם מִיר אָפִילוּ גַעבֵן דִּין הַמֶּלֶךְ הוּא לֹא אֲבֹא
וְנִעַל אִיךְ גִּימ קוֹמֵן מִימ דִּיר וְיֵא אֲבִיל אֲוֹנ וְנִעַל גִּימ עֲסִין קִיין בְּרוּם אֲוֹנ וְנִעַל גִּימ מְרוּקֵן קִיין וְנִאמֶר
אִין דָּעם דְּאוּרִין אֲוִרִם : (ט) מִי צו דָּען אֲוֹנ הָאָם מִיר גִּשְׁאָמֶם דֶּר מֶלֶךְ אִם־תִּתֵּן־לִי וְנִעַל גִּימ מִיר בְּדֶרֶךְ ה'
דְּרִיךְ דִּיא רִייר פֿון גָּאָם לֵאמֹר זאָגן לֹא הֵאָבֵל דִּיא וְזָאמֶם גִּימ וְזָאמֶם גִּימ עֲסִין קִיין בְּרוּם אֲוֹנ גִּימ מְרוּקֵן
קִיין וְנִאמֶר וְלֹא תִשׁוּב אֲוֹנ וְזָאמֶם וְיֵךְ גִּימ אֲוִם־קֶעֶר אִין דָּעם וְנִעַל וְנִעַל גִּימ אִין דָּעם וְנִעַל
אֲוִם אֲוִם עֲר אִין אֲוִם־נִאמֶן אִין אִין אֲוִם־קֶעֶר וְנִעַל וְיֵא שִׁב אֲוִם הָאָם גִּימ אֲוִם גִּימ אֲוִם גִּימ אֲוִם
וְנִאמֶר

וואס

בִּדְרֹךְ אַחֵר וְלֹא־שָׁב בִּדְרֹךְ אֲשֶׁר
בָּא בָהּ אֶל־בֵּית־אֵל: י וַנָּבִיא אֶחָד
זָקֵן יָשָׁב בְּבֵית־אֵל וַיָּבֹא בָנוּ וַיִּסְפֹּר־
לָנוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר־עָשָׂה אִישׁ־
הָאֱלֹהִים | הַיּוֹם בְּבֵית־אֵל אֶת־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־הַמֶּלֶךְ
וַיִּסְפְּרוּם לְאַבְיָהֶם: י וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם
אֲבִיהֶם אִיזָה הַדְּרֹךְ הַלֵּךְ וַיֵּרְאוּ בָנָיו
אֶת־הַדְּרֹךְ אֲשֶׁר הָלַךְ אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר־בָּא מִיְהוּדָה: י וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָיו
חֲבֹשׁוּ־לִי הַחֲמֹר וַיַּחֲבֹשׁוּ־לָוּ הַחֲמֹר
וַיִּרְכָּב עָלָיו: י וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אִישׁ
הָאֱלֹהִים וַיִּמָּצְאוּהוּ יֹשֵׁב תַּחַת הָאֵלֶּה

בְּאֹרְחָא אַחֲרֵי וְלֹא הִב
בְּאֹרְחָא בְּאֹרְחָא כֹּה
לְבֵית אֵל: י וַנָּבִיא
שֶׁקֶרָא חֹד קָבֵא יְתִיב
בְּבֵית אֵל וְאֵתָא בְּרִיָּה
וְאִשְׁתֵּי לֵיה יֵה קִל
עֹבְדָא בְּעֵבֶד נָבִיא דִּי
יֹמָא דִּין בְּבֵית אֵל יֵה
פִתְנָמְיָא דְּמִלִּי עִם
סִרְקָא וְאִשְׁתַּעֲוֹנוּ
לְאַבְיָהוֹן: י וַמִּלִּי קָהֹן
אֲבֹהֹן קָבֵא דָא אֹרְחָא
אָנֹל וְאִתְוִיָּא בְּנוֹהֵי יֵה
אֹרְחָא רִאשֹׁן נָבִיא דִּי
דָּתָא מִשְׁבִּטָא דִּיהוּדָה:
י וַאֲמַר לְבְּנוֹהֵי וַיֵּרִיו לִי
קָמְרָא וַיֵּרִיו לֵיה חֲמָרָא
יִרְכִיב עָלֶיהּ: י וַאֲנֹל
בְּתֵר נָבִיא דִּי וְאִשְׁתַּחֲוִיָּה
יִסִּיב תַּחֲתָא בּוֹמְקָא
וְאֹמַר

רד"ק

רש"י

מנעוהו מלשוב בדרך אשר בא בה: (יג) ונביא אחד זקן. ת"י
ונביא שקרא חר סבא ויש נוסחאות שכתוב בהם ושמה מיכה
וכן בדברי רש"י כי מיכה היה. מהם אמרו כי אמציה כהן בית
אל היה ומהם אמרו זה עיריאל הנביא ומהם אמרו זה יונתן בן
גדשם ותחתלו ויכתיבו בשמרון היתה כמו שכתוב בדברי יאשיהו
באורו חפרק עיר שמרון בנביח עדיין שהיה עמדי בנה את
העיר היה שם מתחילה או העיר או שהיה שם מתחילה כמו שתרנגם וינתן ויכן את ההר וכן ית
כרכא אלא שעמדי חוק הבנין וקרא לעיר שם אחי: ויספרים. אמר ויספרים אחר שאמר ויבוא בנו ויספר לו פירוש כי תחלה
בא בנו האחד והיה מספר לו אשר עשה איש האלהים ובעודו מספר באו שאר בניו גם כן ויספרו הדברים לאביה כמו שהיה
מספר הראשון: (יד) ויראו את הדרך. ת"י ואחיוא כמו ויראו בפתח הי"ד מכניח המפיל כלומר שתראו לאביהם הדרך
רל"ב

(יא) ונביא אחד. כדל' השקר: וישוב בבית אל. ואינו
משם אלא ממומרן כל וכן הוא לומר בפירוש יאשיהו (מלכ')
ב' כ"ג י"ט) וימלטו את עלמות הנביא אשר כל ממומרן:

לכך לא ידע שם חין זה חסדל כי לא חסדל שם דבריו כלום לפיכך
נתיי ידענו: (יג) ויראו בנו ויספר לו. הכס במלך המלך הספור
במה שפסח איש האלהים בבית אל ובנו אחר ספר הדברים אשר דבר אל העלך באופן שגנו ספרו לו אלו הפסוקים לאביהם: (יד) תחת
מצודת דוד
(הקלס ה): (יג) חבשו. ענין תקון סליק: (יד) האלה. שם חלין
(יג) ויראו. כמו ויראו דפת"ח ור"ל שהלאו לאביהם:

הנביא אשר בא משמרון ובא לבית אל וישוב שם ואפי' שלא היה
העיר היה שם מתחילה פרו ועמדי קנה הורר ובנה שם העיר או שהיה
כרכא אלא שעמדי חוק הבנין וקרא לעיר שם אחי: ויספרים. אמר ויספרים אחר שאמר ויבוא בנו ויספר לו פירוש כי תחלה
בא בנו האחד והיה מספר לו אשר עשה איש האלהים ובעודו מספר באו שאר בניו גם כן ויספרו הדברים לאביה כמו שהיה
מספר הראשון: (יד) ויראו את הדרך. ת"י ואחיוא כמו ויראו בפתח הי"ד מכניח המפיל כלומר שתראו לאביהם הדרך
רל"ב

לכך לא ידע שם חין זה חסדל כי לא חסדל שם דבריו כלום לפיכך
נתיי ידענו: (יג) ויראו בנו ויספר לו. הכס במלך המלך הספור
במה שפסח איש האלהים בבית אל ובנו אחר ספר הדברים אשר דבר אל העלך באופן שגנו ספרו לו אלו הפסוקים לאביהם: (יד) תחת
מצודת דוד
(הקלס ה): (יג) חבשו. ענין תקון סליק: (יד) האלה. שם חלין
(יג) ויראו. כמו ויראו דפת"ח ור"ל שהלאו לאביהם:

אז גמאנגן ויראו בני האבן ויניי קינדר אים גוויין
דעם וועג וואס דר געטליכער קאן ווס איו גקוקן
פון לאנד יהודה איו גמאנגן אין אים: (יג) ויאמר
אז בניי הט ער גואנט צו ויניי זון חבשו לי החמור
ואמילט מיר דעם איינל ויחבשו האבן ויניי אים
גמאמילט דעם איינל ויחבשו עניי האט ער גריקן
אוף אים: (יד) וילך אחרי איש האלהים אונ איו גמאנגן
נאך דעם געטליכער קאן ויחבשו אונ האט אים
גפונן ויצן אויסקר איין ליינדן בוס ויאמר אזי האט

ווס ער איו גקוקן אין איר נאך בית אל: (יא) הנביא
אחזקו אונ איין אלטער גביא שיקר פון שומרון איו
גנעקן אין בית אל נבא בני ויספר לו איו גקוקן ויין
זון אונ האט אים דר ציילט דו גמאנעז מעשה ווס
דער געטליכער קאן הט גמון דעם קאנ אין בית
אל אה הדברים די רייד ווס ער הט גנעט צו דעם
מלך האבן ויניי דער ציילט צו וייער פאמיר:
(יב) ויחבשו אליהם אביהם הט וייער פאמיר גרעט צו
ניי א יו חבשו הקר וועלכס איו דר וועג ווס ער

וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲאֵתָהּ אִישׁ־הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר־בָּאתָ מִיְהוּדָה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי :
טו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָךְ אֵתִי הַבֵּיתָהּ וְאֶכֶל
לָחֶם : טז וַיֹּאמֶר לֹא אוֹכֵל לָשׁוּב אֶתְךָ
וּלְבֹאֵא אֶתְךָ וְלֹא־אֶכֶל לָהֶם וְלֹא־
אִשְׁתָּה אֶתְךָ מִיָּמַם בְּמָקוֹם הַזֶּה :
יז כִּי־דָבַר אֵלַי בְּדִבְרֵי יְהוָה לֹא־תֵאכֶל
לָחֶם וְלֹא־תִשְׁתֶּה שֵׁם מַיִם לֹא־תֵשׁוּב
לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־הִלַּכְתָּ בָּהּ :
יח וַיֹּאמֶר לוֹ גַּם־אֲנִי נָבִיא כְמוֹךָ וּמִלֵּאָךְ
דִּבַּר אֵלַי בְּדִבְרֵי יְהוָה לֹא־אֲמַר הַשְׁבֵּהוּ
אֶתְךָ אֶל־בֵּיתְךָ וַיֹּאכֵל לָחֶם וַיִּשְׁתֶּה מַיִם
בַּחֹשׁ לֹא : יט וַיֵּשֶׁב אֹהֶל וַיֹּאכֵל לָחֶם

נאמר ליה האתה איש-האלהים
דני ואתמא משיבטא
יהודה ואמר אנא :
טו ונאמר ליה אתא עמי
לביתא ואכול לחמא :
טז ונאמר לא איכול
למיסב עמך ולמיסב
עמך ולא איכול לחמא
ולא אשתי עמך מיא
באתרא תרין : יז אנני
גורא עלי בפתגמא דני
לא תיכול לחמא ולא
תשתי סגן מיא ולא
תשוב למינא בארמא
דאורמא ביה : יח ונאמר
לני אף אנא נביא כמך
ומלאך מליל עמי
בפתגמא דני למימך
אמידי עמך לביתך
ויוכול לחמא וישתי מיא
כדיב ליה : יט ותב עמי
נאכל לחמא בביתיה
ושתו

תולדות אהרן

ויאמר לו גם אני כמך :

רד"ק

והוא האוין לדבריו ונענש בזה כי היה לו לחקור ולשאול עליו
אם הוא נביא אמיתותא עבר על דבריו עצמו לפיכך היתה מיתתו
בדיו שמים שנאמר אשר לא ישמע אל דבריו הנביא אשר ידבר
בשמי אנכי אדרש מעבד כל שכן אם הוא עצמו לא ישמע אל
רעב"ג

הכלל. חלמי בעל"ז וקום יושב סלית ללל : (יז) כחש לו .
חלמי יסובל ספר חין לא נענש זה חין . לך השיב סלמא לו בשם
כ' אשר לא לוסל וכבר נחלקה חסוד השבוש וזו חייב נחמס
כדי שנים . וסוד יסול ספק למה נענש הנביא אשר כל מוסודם וסמם
הנבחה סלית כח"י יסילה חס בני לעולה ואחר כן לוס סניט סלל
לפי זמם סילאכט סלמא בשנין עקדס ילחמ וזה סח"י לא סב מליוני

מצורת דוד

(יח) כי דבר אלי . כ"ל דבר אל עלי ט"י הנלחך סלמא דדבר ה' וגו' : (יז) כחש די . ללל דכדי הכחש סלמא הנס הכחש סלמא
פירוש ע"מ

ער גאנאם צו אים תאקא איש האללים דו ביקט געם
דר געפיליכר מאן ווס דו ביקט גקוקן פון דעם
לאנד פון שבת יהודה ויאמר אני קט דר נביא
גאנאם איה בן עס : (טז) ויאמר אליו קט ער גאנאם
צו אים דר איה תיקת גיי מיט מיר אין מיין הוז
דאכט דעם אונ געם ברום : (טז) ויאמר קט דר נביא
גאנאם איה קען גיט צו אום קעקן מיה מיט דיר
אונ צו קוקן מיט דיר ויא אונ אונ איה וועל גיט
גסין קיין ברום אונ וועל גיט ברום קיין טאקס
מיט דיר אין דעם דאוינן אורט : (יז) די דר אל
בדיר דרען איין בירד אי געקען צו מיר דורך די
בירד פון גאט אונ קט מיר גאנאם לא תאבי דו

ויין

וַיִּמְצָא אֶת־נִבְלָתוֹ מִשְׁלֶכֶת בְּדָרֶךְ
וְחִמּוֹר וְהָאֲרִיָּה עֹמְדִים אֵצֶל הַנִּבְלָה
לֹא־אָבַל הָאֲרִיָּה אֶת־הַנִּבְלָה וְלֹא
שָׁכַר אֶת־הַחִמּוֹר : כִּס וַיֵּשֶׁא הַנָּבִיא
אֶת־נִבְלַת אִישׁ־הָאֱלֹהִים וַיִּנְחֵהוּ אֶל־
הַחִמּוֹר וַיֵּשִׁיבֵהוּ וַיָּבֵא אֶל־עִיר הַנָּבִיא
הַיִּזְקֹן לְסֹפֶד וּלְקִבְרוֹ : ^ל וַיִּנַּח אֶת־נִבְלָתוֹ
בְּקִבְרוֹ וַיִּסְכְּדוּ עָלָיו אָחִי : לֹא וַיְהִי
אַחֲרֵי קִבְרוֹ אֹתוֹ וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנָיו
לֹאמֹר בָּמוֹתַי וקִבְרֹתַם אֵתִי בְּקִבְר
אֲשֶׁר אִישׁ הָאֱלֹהִים קָבַר בּוֹ אֵצֶל
עֲצַמֹתָיו הִנֵּחֻהוּ אֶת־עֲצַמֹתַי : יב כִּי הִיָּה

בְּנִבְלָתָהּ בָּקִיא בְּאוֹרְתָהּ
וְחִמְרָהּ וְאֲרִיָּה קִימִין
בְּסֹפֶר נִבְלָתָהּ לֹא אָבַל
אֲרִיָּה יָת נִבְלָתָהּ וְלֹא
הִסְרִית חִמְרָהּ : כִּס וַיִּמְצָא
נָבִיא שֶׁקָּרָא יָת נִבְלָתָהּ
דְּנָבִיא דְּבִי וְאֶתְחִיָּה עַל
חִמְרָהּ וְאֶתְחִיָּה וְאֶתָּה
לְקִבְרָתָהּ דְּנָבִיא שֶׁקָּרָא
סָקָא : קָמָא
וְלִמְקַבְרֵיהּ : יג וַאֲחִיתָיָה
נִבְלָתָהּ בְּקִבְרֵיהּ וּסְכְּדוּ
עָלֶיהָ וַיֵּלַע אָחִי :
לֹא וַיְהִי בְּסֹפֶר דְּקִבְרוֹ
וְאָמַר לְבָנָיו
לְמִיָּקֶר כֹּד אִימֹת
וְהַקְבִּינוּ יָתִי בְּקִבְרָה
דְּנָבִיא דְּבִי קִבִּיר בִּיָּה
בְּסֹפֶר גְּרַמְדֵי אֲחִיתָיָה
הָתָה נִרְמִי : לב אֲרִי

אתקומא

תולדות אהרן

ויקרא וספר דברי הימים

רשי

(ל) בקברו. נבית קבורה שהיה לנבית השקר הזה כעיר :
(לב) כי היה יהיה וגו'. ר' לוי יצחקו עליו את עלמותיו :
והחמיר בלא ידיעה כי כבר נזכר פסוקים וכן וישרף עליו את בית מלך באש בלא ידיעה כי כבר נזכר בירידה ארמון בית המלך :
לא אכל האריות את הנבלה ולא שבר את החמור. לא אכל את הנבלה על דרך וספר פסוק אריותא אכל הרגו לעונש שפחה פי
השם והנה הראה לנו בזה מסור הצדיק וענשו כחור' בעולם הזה וכן נבול החמור בעולם הזה לכבוד הנביא שרוב עליו כי יש
נבול ונזכר בשאר בעלי חיים בעולם הזה כענין האדם כמו שכתבנו בפ' תלום במזמור הנהלה דוד : (כט) וינחתו אל
התהוה. כמו על החמור כמו אל התהוה לא אכל על התהוה וזהו חמור (ל) בקברו. בקבר הנביא חזקן אשר כרה לעצמו :
ויספדו. הוא ובניו : (ס) אצל עצמותיו הניחו את עצמותיו : וזכר העצמות במקום הנקרא כי הם מוסרי הנקרא : (ג) היה יהיה.

רלבג

ואת הנביתים אשר דבר לירבעם לא ספדו הנבית חזקן ובניו עליו :
(יג) חזקן עלמותיו כענין את עלמותיו. חזקן כי ידע עלמותו חזק
הנביתים ונזכר חזקן ישרם וישיבו ולמנו עלמותיו עסס זה וכן

מצורת ציון

(כ) אל החמור. על החמור : (ג) חזקן. חזקן עליו :
(ל) עצמותיו. זכר העצמות במקום הנקרא כי הם מוסרי הנקרא :

ע"מ

לְיָי אִין וַיֵּי הָאֲבִין גְּלָלָאֲנָם אוֹף אִים דָּעַר נָבִיא אוֹנ
וַיִּנְעַע וַיֵּי אִין הָאֲבִין גְּלָלָאֲנָם הִי אִי וַיֵּי גִשְׁרִין אִיבָר
מִיִּין בְּרוּדָה : (ל) וַיֵּי אֲחֵרִי קִבְרוֹ אוֹתוֹ אוֹנ עִם אִין
גִּוְעִין נֶאֱדָר דָּעַם אוֹ עֵר הָם אוֹם בִּאֲנָרָאֲן וַיֵּי אִין
עֵר גְּלָלָאֲנָם צוֹ וַיִּנְעַע וַיֵּי צוֹ גְּלָלָאֲנָם אִין מִיִּין מוֹט
כְּלוּמָר אוֹ אִין וַיֵּי אִין גִּשְׁרִין גְּלָלָאֲנָם וַיֵּי אִין
מִיִּין בִּאֲנָרָאֲן אוֹ דָּעַם קִבְרוֹ וַיֵּי דָּעַם לִיבָר מִיִּין
וַיֵּי בִּאֲנָרָאֲן אוֹ אוֹם אִין גְּלָלָאֲנָם בִּי וַיִּנְעַע בִּיבָר
וַיֵּי אִין לִיבָר מִיִּין בִּיבָר : (לב) כִּי חִיָּה הָיָה דָּעַן
וַיֵּי וַיֵּי גִשְׁרִין דִּי וַיֵּי אִין עֵר הָם גִּרְוִין דִּיבָר דִּי
וַיֵּי פִין גִּשְׁרִין אוֹף דָּעַם מִיִּין וַיֵּי אִין אִין בִּיבָר
וַיֵּי אִין גִּשְׁרִין אוֹ אוֹף אִין מִיִּין דִּיבָר דִּיבָר

יום

היוצאים עם שאלו יס' זה סבה להכניס ויבטחו מדבריו
בביתו כי על שאלו זה פסוק הנבית זה המושב הנשאל : (ל) ויספדו
עליו כפי ספרו עליו כל שיעור שיעור זה פסוק נבית זה

מצורת דוד

(ג) בקברו. ספקה אשר כרה נבית חזקן לעצמו : ויספדו. הנבית
חזקן ובניו : ה' חזקן. חזקן עליו :

פירוש ע"מ

גְּלָלָאֲנָם אוֹנ הָאִם גְּלָלָאֲנָם וַיֵּי גִוְעִין אוֹף גִּוְעִין אוֹף
דָּעַם וַיֵּי חִמְרָה וְאֶתְחִיָּה אוֹן דָּעַר אִיבָר אוֹן דָּר לִיבָר
שְׁמִינִין בִּי דָּעַם גִּוְעִין לֹא אִין הָאִין דָּר לִיבָר הָם גִּוְעִין
אוֹף גִּוְעִין דָּעַם גִּוְעִין פִּין דָּעַם נָבִיא לֹא שְׁבִיר אוֹן הָם גִּוְעִין
צוֹ בִּאֲנָרָאֲן דָּעַם אִיבָר כְּלוּמָר גִּוְעִין : (כ) וַיֵּי אִין גִּוְעִין
אוֹן דָּעַר נָבִיא שֶׁקָּרָא הָם אוֹף גִּוְעִין דָּעַם גִּוְעִין פִּין
דָּעַם גִּוְעִין מִיִּין אוֹן הָם אִים גִּוְעִין אוֹף דָּעַם
אִיבָר גִּוְעִין אוֹן הָם אִים אוֹם גִּוְעִין אוֹן אִין גִּוְעִין
אוֹן דָּר שְׁמִינִין פִּין דָּעַם אִין גִּוְעִין נָבִיא שֶׁקָּרָא לִיבָר הָם גִּוְעִין
צוֹ בִּאֲנָרָאֲן אוֹם אוֹן צוֹ בִּאֲנָרָאֲן אִים : (ל) וַיֵּי
אוֹן דָּר הָאִם גִּוְעִין וַיֵּי גִוְעִין אוֹן וַיֵּי בִיבָר הָם גִּוְעִין
וַיֵּי דָּר נָבִיא שֶׁקָּרָא הָם גִּוְעִין אוֹן דָּר שְׁמִינִין

הַטֹּבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נָתַן לְאַבוֹתֶיהֶם
וְזָרָם מֵעַבְרָ לְנֹהֵר יַעַן אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־
אֲשֶׁר־יָהּ מִכְּעִיסִים אֶת־יְהוָה: ִּי וַיִּתֵּן
אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגַּל חַטָּאוֹת יִרְבְּעָם
אֲשֶׁר חָטְאוּ אֲשֶׁר הִחֲטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל:
וַיִּתְּקֵם אִשֶּׁת יִרְבְּעָם וַתִּלְךָ וַתִּבְאֵה
תִּרְצָתָהּ הִיא בָּאָה בְּסָפָה הַבִּית וַהֲנַעַר
מֵת: ִּי וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ וַיִּסְפְּדוּ־לּוֹ כָּל־
יִשְׂרָאֵל כְּדָבָר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־
עַבְדּוֹ אַחִיהוּ הַנָּבִיא: ִּי וַיִּתֵּר דְּבָרֵי
יִרְבְּעָם אֲשֶׁר גָּלָתָם וְאֲשֶׁר מָלַךְ הַנֶּחֱסִים
כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי

מִכָּתוּב הָרָא הָרָא הָרָא
לְאַבְהֻתָּהוּן וּבְגִלְגַּל
מִשְׁכַּב פָּרָה חֲלָף
בְּעִבְרוֹת אֲשֶׁר־יָהּ
סִרְיָוִן הָרָם: ִּי וַיִּתֵּן
יָהּ יִשְׂרָאֵל בְּדִיל חֲסִי
יִרְבְּעָם חֲסִי וְחֲסִי
יִשְׂרָאֵל: ִּי וַיִּתֵּן אֶת־
יִרְבְּעָם וְאֶת־יָהּ
לְתִרְצָתָהּ הִיא
בְּסִפָּא דְּבִיתָא וְדָבָא
מֵת: ִּי וַיִּקְבְּרוּ אֹתָהּ
וְסָפְדוּ עָלֶיהָ כָּל יִשְׂרָאֵל
כְּפִתְקָא דִּי דְּמִלָּה
כְּדָבָר אֲחִיהוּ הַנָּבִיא:
יָהּ וַיִּשְׁאֵר פְּתָמֵי יִרְבְּעָם
דְּאִגִּיָּה מְרָבָא וְדִּקְלָה
הָלָא אִינוּן פְּתִיבִין עַל
סֵפֶר פְּתָמֵי יִשְׂרָאֵל
לְמַלְכֵי

כלא ר'

ר"ק

וזהו גלות ראשון שהגלו כלך אשור ונחם כחלת ובהביר ותי
מעבר לנהר מעב: פרת: (טו) ויתן את ישראל: כקרא קצר
רצה לומר ויתנם לקבלה ולשבת: (יז) תרצ: והמילה אשר כי
ירבעם היה יושב בשכם ובתחלה מלכותו ישב שם ואחר כך ישב
ברב"ג

כמו במתחלה בספר דברי הימים וכן שני הספרים וחלי הספר
וכהנא גולה שם גם כן כימי הושב כן חלס: (יז) היה נחם בספר

מצודת דוד

אללו: מעבר לנהר: הוא כר טון כי לנס גלו מל"ט נצ"ב ונ"ד: כ:
מכעיסים: (טז) ויתן את ישראל: לנדר העונם
הטור: אשר חסא: הוא עמלו: ואשר ונו: בעשות להם עמלי
הטור: (יז) תרצתה: כל חלס והיא היתה עיר המלוכה עד עמרי
שנה את שומרון: בספר הכית: ויתן שבעד הכית בקלה העיר
מהמלחמות אשר נלחם: ואשר מלך: משנין המלוכה אשר מלך:

פירוש ע"ט

אשר נתן ווס ער השם נגנען צו וייער עֲלֵמָעֶרֶן וורם
אונ ער וועט זי פֿר שפֿיינפֿון וינער זייט מייז
פרת יִשְׂרָאֵל אֶת־ה' דרום ווס זיי האָבן גמאכט וייער
לִינְדֵּעֶן בִּימֹר אונ דר צערן דר מִיט גאַט: (טו) וַיִּתֵּן
אֶת־יִשְׂרָאֵל אונ גאַט וועט איכר ענפֿערן די יִשְׂרָאֵל צו
דעם בִּיז גַּלְיָה פון ווען די וינר פון יִרְבְּעָם אֲשֶׁר חָסָא
ווס ער השם וינדרִיגט וַאֲשֶׁר אונ ווס ער האָט גמאכט
זינדרענען די יִשְׂרָאֵל: (יז) וַיִּתֵּן אֶת־יִשְׂרָאֵל אונ גַּלְיָה
ווייב פון יִרְבְּעָם וַיִּתֵּן אֶת־יִשְׂרָאֵל אונ גַּלְיָה ווייב פון
קִיָּין תִּרְצָה הִיא בָּאָה זי אֶת־יִשְׂרָאֵל אונ גַּלְיָה ווייב פון
אֶת־יִשְׂרָאֵל אונ גַּלְיָה ווייב פון אֶת־יִשְׂרָאֵל אונ גַּלְיָה
(יח) וַיִּקְבְּרוּ אֹתָהּ אִין וַיִּתֵּן אֶת־יִשְׂרָאֵל אֶת־יִשְׂרָאֵל אונ גַּלְיָה
די רייד פון גאַט ווס ער השם גַּלְיָה ווייב פון אֶת־יִשְׂרָאֵל אונ גַּלְיָה

אֲשֶׁר חָטְאוּ: כַּגִּיבָנוּ גַם־הֵמָּה לָהֶם
בְּמוֹת וּמַצֵּבוֹת וְאֲשֶׁר־עַל כָּל־גִּבְעָה
גְּבוּהָה וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן: כִּי וְגַם־
קָדַשׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עֲשׂוֹכָבֵל הַתּוֹעֵבֹת
הַגִּוִּים אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל: כִּה וַיְהִי בַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית
לְמֶלֶךְ רַחֲבֵעַם עָלָה שׁוֹשֶׁק מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם עַל־יְרוּשָׁלָּם: כִּי וַיָּקָח אֶת־
אֲצִרוֹת בֵּית־יְהוָה וְאֶת־אֲצִרוֹת בֵּית

הבו: כג וכן אף אינו
להן קמן וקמן ואשריו
על כל קמא קמקלא
והחות כל אילן ענפיו:
כד ואף נפקת ברא הוה
בארעא עבדו בכל
הועבת עממא די תריק
זי מן קדם בגי ישראל:
כה ויהיה בשהא
חמישהא קמקלא
רחבעם שלוק שישק
מקלא קמצרים על
ירושלם: כי ונסיב ית
אוצרי בית מקדשא דני
וית

ת"א ויהי חנוה: פתחיו פו קיט:
ויקח את אצרות: טז קיט:
וגם קדש: סנהדרין דו (טז כה)

רד"ק

שישק קרי

רשי

ע"ג אחרי שנים שלש כמו שאמר ברברי היטי': (כד) וגם
קדש. ככשמעו וינתן הרגם נפקת ברא וכן הרגם ועבדו
הקדשי' נפקת ברא: בכל התועבות הגוים. באה ה"א הידיעה

(כג) גם המה. כשאר השכנים: (כד) קדש. נילוף:
(כה) שישק. מלכנו כמרדש סיר השורים הוא פרעה
נכה וקרח שישק על שהיה שוקק ומתחור כל ימיו לכסא

הסן שהיה ללמה התנו ועבדיו עלה ולקחו: (כו) ואת הכל לקח. את הכסף החביב מן הכל:

מנחת שי

(כז) פלה שוקן. שישק קרי:

מציורה ציון
(כז) בסות. כגין גבוה לע"ג מקום יעמוד בו המזבחות: ובצבות,
מזבחות מאלן לחם: רענן. ענין לחם וכו' כמות כמו בשמן רענן
(תהלים ל"ב) כי מיל"א הוא מנוכר בשמים: (כד) קדש. נילוף

כולה לומר ויכתיבו: אומה כמבדות ע"ג: (כג) ויבנו גם המה להם
במות. הנה אמר זה כי ככר נלסכו הכמות מעת שבינה בית המקדש

ולזה חטאו כזה על פי ס' שובחו להם לה': ומלכות. הנה הזכירה המורה גם כן שלא להקים מזבח אסור להם
לך מלכה: והשלים. הנה דבר האשרה ידוע וידמה כי אשרים הם אלילים
במקום הגוים אשר הוריש ס' מפני בני ישכאל והאשרים הנימו תחת כל פני כי פשו אשרם מהסן הכוח: (כד) וגם קדש היה שאלן.

מציורת דוד

(כז) גם הכהה. כגו כזה בני פשרת השכנים: להם. לעלמם: ותחת
כל עץ רענן. מוזר הוא על הממות והמלכות: (כו) ואת הכל. ולא

כמו ליה הקדשה (בכאשת ל"ח): הוריש.
פירוש ע"מ

פון שפאם ארויס גינאנגן גענין רבי אלעזר און האבן גינאנגס צו
רבי אלעזר שלום עליו רבי רבי מורי. האם דער פקנשש
גינאנגס צו די פקנששין פון שפאם צו וועקען רופס איר רבי רבי
מורי מורי. האבן די פקנששין גינאנגס צו אים. צו דעם פקנשש
ווס גיים אונסער דיר רופס מיר רבי. הם דר פקנשש צו זיי גינאנגס
אויב דר פקנשש וואס גיים אינאנער מיר איר ארבי. אונזלעק רביס
אזאין גיים זיין פיל ביי יודין. האבן די פקנששין פון שפאם גינאנגס
צו אים פון וואס ברוס אויב זיין אויף דעם. רבי. האם ער ווי
דערצוילען ווס עס איז: זייען צווישן אים און רבי אלעזר. האבן
די פקנששין אים גינאנגס פון וואס מוחל זיין צו רבי אלעזר ווייל דר
איר אונזרס לידן. הם דר פקנשש גינאנגס צו די שפאם פקנששין
ווייל איר קעם מיר דעריבער בין איר אים מוחל. נאך ער זאל
ווייטער גיין פקנשש פון שפאם, איז רבי אלעזר אריין גינאנגס
אין בית הקברות און האט גינאנגס אין דיר דרשה אויבן זאל
אפגעשש זיין ווייך ווי אפגעשש פון וואסער און זאל גיים זיין
האדש ווי אפגעשש פון:

אצומען ווס וזייער גלעטשען האבן אים גמאן דער
צערנין דם האבן זיי גמאן בחסאחם מיט וזייער וינד
ווס זיי האבן גינאנדיקט: (כג) רבנו אין זיי האבן אוף
גבאנוים צו זיך אזו ווי אנדערי שקטים כמות ומצבות
אשרים כמות צו די אפ געטר און באשטאנען און
לינדן ביימער על כל גבעה אוף אימליקין הוקען בארג
אונטער אימליקין צווייג האפמינגן בוס: (כד) וגם קדש
און אויף היקען היינער איז גווען און דעם לאנד
עשו ככל השעבוד וזיי האבן גמאן אזו וזיי אלי אום
ווערדיקייט פון די פקלער וואס גאט האט ווי פאר
מירובן פון פר די בגי ישראל: (כה) ויהי בשנה החמישית
און עס איז גווען און דעם פופטן יאר צו דעם כלף
רחבעם עלה שישק מלך מצרים און ירושלים איז אויף
גמאנגן שישק מלך מצרים און ירושלים. דר מדרש
שבייבם דער שישק איז גווען דריהנעדיק פרעה
שישק דען שישק איז מיינשט גליקטן ווייל ער הט
און דיינגט איז דער און גמאנגען און ירושלים און דעם
אצרות בית המקדש און ער האט גנוקן די אצרות פון
גאמס ווא און דא אצרות פון דעם ווא פון דעם מלך

הַמֶּלֶךְ וְאֶת־הַכֹּל לְקַח וַיָּקֵה אֶת־כָּל־
מִגְנֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה :
כִּי־עָשָׂה הַמֶּלֶךְ רַחֲבָעַם תַּחְתָּם מִגְנֵי
נְחֹשֶׁת וְהַפְקִיד עַל־יָד שָׂרֵי הָרָצִים
הַשְּׂמָרִים פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ : כֹּחַ וַיְהִי
מִדִּי־כֹא הַמֶּלֶךְ בֵּית יְהוָה יִשְׁאוּם
הָרָצִים וְהַשִּׁיבּוּם אֶל־תֵּא הָרָצִים :
כֹּחַ וַיִּתֵּר דְּבָרֵי רַחֲבָעַם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה
הֶלֶא־הֶמָּה כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי
הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה : וּמִלְחָמָה
הִיְתָה בֵּין־רַחֲבָעַם וּבֵין יִרְבֵּעַם כָּל־
הַיָּמִים : לֹא־יִשְׁכַּב רַחֲבָעַם עִם־אֲבֹתָיו
וַיִּקְבֹּר עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וְשֵׁם

וְהָאֲצִרִי בֵּית מֶלֶכָּא
וְהָאֲצִרִי נְסִיב וְנְסִיב
יָת כָּר מִגְנֵי דְהֶקֶא
דְּעֶבֶר שְׁלֹמֹה: כִּי וַעֲבַד
מֶלֶכָּא רַחֲבָעַם חֲרוּפֵיהוֹן
מִגְנֵי נְחָשָׁא וּמִגְנֵי עַל
בְּרִגְיָ דְהֶמָּא דְנִמְרִין
תָּרַע בֵּית מֶלֶכָּא :
כֹּחַ וַיְהִי בְּזִמְנָא דְעַלְלִיל
מֶלֶכָּא לְבֵית מִקְדָּשָׁא
דִּבִּי נִסְבִּין לְהוֹן דְּהֶמָּא
וּמִתְבִּין לְהוֹן לְדוּקָא
דְּדְהֶמָּא : כֹּחַ וְשָׂא
פְתִיגֵי רַחֲבָעַם וְכָל
בְּעֶבֶר הָלֵא אִינִין
פְתִיגִין עַל סֵפֶר פְתִיגֵי
יִמְיָא לְמַלְכֵי דְבֵית
יְהוּדָה : וּמִקְרָא הָתַּן
בִּין רַחֲבָעַם וּבִין יִרְבֵּעַם
כָּר יִמְיָא : לֹא וְשָׁכִיב
רַחֲבָעַם עִם אֲבֹתָהוּ
וְאִתְקַבֵּר עִם אֲבֹתָהוּ
בְּקִרְיָא דְדָוִד וְשֵׁם
אִמִּיה

רד"ק
על המסיכות כמו על המזבח בית אל והדוכים לו בספר מכלל :
(כ) והפקיד. מנה אותם על ידי שרי הרצים שישאו' הרצים
לפני המלך כבואו בבית ה' ואחריו שבו השיבו'ם אל תא' הרצי'
כי שם היו מוסקדי' המגנים ודבר זה שחיה עושה אולי היה ידא ממך דא
חדר ויונתן תרגם לדבוא וכה שאמר מדי בא בית ה' אחר שנכנע הוא ויהודה כמר ושכ אל ה' כמו שאמר בדבריו הימים
ואמר שם יגם ביהודה היו דברים טובים : (ג) ומלחמ' היתה. אף על פי שאמר שמנעו שמנעיה הנביא מלחמה בישראל ושמעו
אליו זה היה בתחלת המלכות שחשב רחבעם לחשיב המלכה אליו וכפעם הותא כנעו כיון ששמעו כי מל' היתה סבה אבל
רלב"ג

חשוב כי קדש הוא כזה המקום המזון למשכן ולזה אמר עשו ככל
מצודת ציון
(כז) והפקיד. מלשון פקדון והנחה : על יד. כמו ביד : (כח) מדי.
מדי ר"ל כלל זמן כמו מדי עולמה (במולח א' ב') : תא. ענין מדי
מה כמו מנה הכח (יחזקאל מ') :

וְאֶת־הַכֹּל לְקַח אֲנִי הָאֵל הָעַר צוֹ גִּינוֹמֵן דָּם מִיִּינוֹמֵן
מִעַן דִּי שְׁמִיל פִּזְּ שְׁלֹמֹה וּסְ וִי אִיז אִים לִיבֵר גִּוּוֹעַן
פִּזְּ אִלוֹמֵן וַיָּקֵה אֲנִי הָעַר צוֹ גִּינוֹמֵן אִלֵּעַ גִּילְדֵעַנֵּעַ
פִּאֲנֵצֵעַן וּסְ שְׁלֹמֹה הָם גִּמָּאֵם : (כז) וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ
הָאֵם דְּעַר מֶלֶךְ רַחֲבָעַם גִּמָּאֵם אֲוִף יִיזַעַר אֲוִרָם
קִפְעֵרֵי פִאֲנֵצֵעַן וַיִּפְקִיד אֲנִי הָעַר צוֹ גִּינוֹמֵן בְּהַאֲלָמֵן
אֲנִי דִי הָעֵנֶם פִּזְּ דִּי הָאֲרֵן פִּזְּ לִוְיִפְעֵרָם הַשְּׂמָרִים וּסְ
הַיִּמְעַן דִּי מִיָּהֳר פִּזְּ דָּעַם הַיִּזְּ פִּזְּ דָּעַם מֶלֶךְ : (כח) וַיְהִי
מִדִּי־כֹחַ בֵּית ה' אֲנִי הָעַר צוֹ גִּינוֹמֵן וַיִּנֵּעַ דְּעַר מֶלֶךְ
אִיז גִּקוֹמֵן אֲנִי גִמָּסֵם הָוִי יִשְׁאוּם הָאֲבִין דִּי לִוְיִפְעֵרָם
גִּמָּרָאֵן דִּי פִאֲנֵצֵעַן פִּאֲר אִים פִּזְּ כְּבוֹד וַעֲנֵן אֲנִי

וְאֶת־הַכֹּל לְקַח אֲנִי הָאֵל הָעַר צוֹ גִּינוֹמֵן דָּם מִיִּינוֹמֵן
מִעַן דִּי שְׁמִיל פִּזְּ שְׁלֹמֹה וּסְ וִי אִיז אִים לִיבֵר גִּוּוֹעַן
פִּזְּ אִלוֹמֵן וַיָּקֵה אֲנִי הָעַר צוֹ גִּינוֹמֵן אִלֵּעַ גִּילְדֵעַנֵּעַ
פִּאֲנֵצֵעַן וּסְ שְׁלֹמֹה הָם גִּמָּאֵם : (כז) וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ
הָאֵם דְּעַר מֶלֶךְ רַחֲבָעַם גִּמָּאֵם אֲוִף יִיזַעַר אֲוִרָם
קִפְעֵרֵי פִאֲנֵצֵעַן וַיִּפְקִיד אֲנִי הָעַר צוֹ גִּינוֹמֵן בְּהַאֲלָמֵן
אֲנִי דִי הָעֵנֶם פִּזְּ דִּי הָאֲרֵן פִּזְּ לִוְיִפְעֵרָם הַשְּׂמָרִים וּסְ
הַיִּמְעַן דִּי מִיָּהֳר פִּזְּ דָּעַם הַיִּזְּ פִּזְּ דָּעַם מֶלֶךְ : (כח) וַיְהִי
מִדִּי־כֹחַ בֵּית ה' אֲנִי הָעַר צוֹ גִּינוֹמֵן וַיִּנֵּעַ דְּעַר מֶלֶךְ
אִיז גִּקוֹמֵן אֲנִי גִמָּסֵם הָוִי יִשְׁאוּם הָאֲבִין דִּי לִוְיִפְעֵרָם
גִּמָּרָאֵן דִּי פִאֲנֵצֵעַן פִּאֲר אִים פִּזְּ כְּבוֹד וַעֲנֵן אֲנִי

אָמִיה נַעֲמָה הָעַמְנִית וַיִּמְלֹךְ אֲבִים בְּנוֹ
 תַּחְתָּיו: טו * וּבִשְׁנַת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה
 לַמֶּלֶךְ יִרְבֵּעַם בֶּן־נִבְט מֶלֶךְ אֲבִים
 עַל־יְהוּדָה: ז שָׁלֹשׁ שָׁנִים מֶלֶךְ
 בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמִיה בְּתֻלָּה
 אֲבִישָׁלֹם: יוּיָלֶךְ בְּכָל־חַטָּאוֹת אָבִיו
 אֲשֶׁר־עָשָׂה לָפָנָיו וְלֹא־הָיָה לָבָבוֹ
 שָׁלֹם עִם־יְהוָה אֱלֹהָיו כִּלְבַּב דָּוִד אָבִיו:
 י בִּי לָמַעַן דָּוִד נִתְּנָהוּ אֱלֹהָיו לְאִי נִיר

אמיה נעמה העמנית וימלך אבים בנו
 עמון ומלך אבים בניה
 תחתיו: טו * ובשנת שמונה עשרה
 למלך ירבעם בן־נבט מלך אבים
 על־יהודה: ז שלש שנים מלך
 בירושלם ושם אביו בתול
 אבישלום: יוילך בכל־חטאות אביו
 אשר־עשה לפניו ולא־היה לבבו
 שלום עם־יהוה אלהיו כלבב דוד אביו
 י ביי למען דוד נתנהו אלהיו לאי ניר

ת"א וסא אמו . בנא קמא נח :

רש"י

טו (א) ובשנת שמונה עשרה למלך ירבעם . שנה
 אחת אחר מות רחבעם ושנת עשרים לירבעם
 מלך אסא שנה השלישית של (בד) (אבים) נמנית למלך אסא
 שנה ולו נמי נמנית :

לסמא אשר עשהה כפלצת לאשרה ובנה הלך
 רלבי' :

הא הכלים . הכה הללן בנא מנא פירכ' בנא' . וסא הכה
 מניא חוסס לשם כדי סיהי יוחי כספר : (ב) וסא אמו מעכה בת
 אבישלום . הכה כספר דברי הימים וזכר שמה מייכרה בת אוריאל
 מנעמה וכלל אחד עוד זכר שם מעכה בת הכהנים והחשוב
 סהא אששלום בן דוד כי סא זכר לרהבעם כלם סים החתם בת בן
 דוד והשנית בת בן יס וסלישית מעכה בת אששלום ודעה סאכר
 סלו הכשים מפני היוםם מנעמהנא נא זכר בנאשלוס סיהי בן דוד

מנעמה
 טו (ב) ובשנת שמונה עשרה . כי ירבעם ורחבעם מלכו כאחד
 וסא רחבעם כי' למלכו כסא סהא מלך סהים . כסא
 זי"ח לירבעם : (ג) שלש וגי' . ומקוטעוה סיו : (ד) ביי למען דוד .

פירוש ע"ס
 דער נאמן פון זיין מוסר איז גווען געמאכט פון עמון
 וימלך אבים און אבים זיין זון האט גיקיניגט אויף
 זיין אורט :

טו (א) ובשנת שמונה עשרה און אין אכציען יאר צום
 מלך ירבעם בן נבט מלך אבים הט גיקיניגט
 אבים איבר יהודה : (ב) שלש שנים דריי יאר הט ער
 גקיניגט און ירושלים שם אמו און דר נאמן פון זיין
 מוסר איז גווען מעכה דוא סאכמך פון אכשלוס :
 (ג) ויולך גוי און ער איז גאנגען אין אלי ויגר פון זיין
 פאטער ווס ער הט גמאן פראים ולא היה לבבו שלם עם
 ה' אלהיו און זיין הארץ איז גיט גאנץ גווען מוט גאט
 זיין גאט אזו ווי דם הארץ פון דוד זיין פאטער : (ד) כי
 לפשו דוד נמו ה' אלהיו דען פון וועגן דוד הט גאט זיין
 גאט גגעבן צו אים איין גוועלטיקייט און ירושלים

לרס
 דס ער ניהאם . די פינף סאחל הונדערט שוויצן יעדן וואס ער
 וויערע נכו סען זאל זיין דר קניני וויקיע

רד"ק

אחר כן היו מלכות בנימין : (ה) ובשנת שמונה עשרה שנה .
 לא ירענו למה נתיצב שנה אחת מלפניך שהיו רחבעם לא מלך
 אלא י"ז שנה ורחבעם וירבעם תחתל מלכות' בשנה אחת הית'
 ויהיו לפרש כי רחבעם נבנם בשנה שמו' עשרה ולא מנו אחתה
 לפי שלא השלימה מנחה אחת לירבעם כמסעם : (כ) וסא אמו
 מעכה בת אבישלום . להודיע כי אשה רעה היתה כמו שאמר
 מלכות : (ד) ניר בירושלם . כבר פירשנוהו למעלה :

כי לא כהן עמו מנחם בן וואלי סאכר הכשים סלקה וס'גשו לא זכר
 סמס אף זכר סלו לבד לסיחון מנעמהנא כמו סאכמא וסא : זכר סס
 אמו להסיד כי סיהא מתיחסס ללכיה סיהי ח'ס כע מלך וסא סמלס
 גס בן סאכר כי סיהא עסחה מפלגת ללסרה וסליו כלר סאסנה כסיחון
 ללכיה סושה כע כעני' ה' סיהא מפני סיחון בן מעסכ' : (ז) ניר
 כירובסלס . ניר סוה סלרן סנעבסס כלסון סיסי' סלמססס אסכר כס
 פריס וכסס ילמכר כי סללל דוד לא סיהס יסכרן סוכן לו כירובסלס

מנעמה
 טו (ד) ניר . כמו כי וכל' מלכות :

ל"ל כ"כ כשיעור עד שלא היה כאן למלך רק למען דוד וכו' : לו

לרס
 (א) ויולך בל חטאת אביו אשר עשה לפניו וגי' . דיא פסוקים אין
 ספר דברי יקמים בןקפסל יב זאגין אינז או רחבעם מיס די
 יודין האבין גיטאחך תלסכב צוא גאם און זינגין אונסערעפניג
 גיווארין צו הקד' . זינגן עס איז אף זיין גיווען דיא מלכות פון
 שישל בלך כצרים . נאכדעם זאגט דער פסוק רחבעם דס וויסר
 געווענדעס צוא הקד' . זינגן פיר אז רחבעם האם איסחיניניג
 גיווען אונסערעפניג צו הקד' . זיין ווערן אבים איז אבער גיווען
 אסחיניניג צו אלע געווענליך . ער דס נאר גיווענליך די כעשיוס וואס
 זיין פאטער ווס . אבער ווס אין זיין הארץ האם ער גיט גיקענט
 זינגן . דריבער זאגט דר פסוק ויולך בל חטאת אביו אשר עשה
 לפניו . אבים דס גיטאחך אלע ווערן ווס זיין פאטער דס גיטאחך
 פאר אים . ווס ער דס זיין גיווען . אזו ער דס גיט גיווען זיין פאטער
 סווס האם ער און גיטאחך . אבער דיא הארץ זינגע וואלט : זיב
 גיווען צו הקד' . ער וואלט פון זיין פאטער גיווען כצות און
 כעשיוס סוכים . וואלט ער אויך גיווען אצור' . דריבער האם
 הקד' געברענגט אויף אים אכסחקה ער זאל סאחן תלסכב און
 זאל ווערן אצור' . און ער איז גיווארן אצור' נאר איין עבירה
 האם גיטאחך אין די סחקה דס ער גיטאחך סען זאל אכשניידן
 וויבער זאלן גיט . קעניגן געקניג סאנען :

מלכו בירושלם לאקמא
 נת בריה תחותיה
 ולקמא נת ירושלם :
 ח דעבר דוד נת דבשר
 קדם וי ולא קמא מכל
 דפקדיה כל יומי חייה
 לחוד בפתקמא דאוריה
 חתמה : ו וקרבא חות
 בין רחבעם ובין ירבעם
 כל יומי חייה : ו ושא
 פתגמי אבנים וכל עבד
 חלא אינון פתיבין על
 ספר פתגמי יומא
 למלכי דבית יהודה
 וקרבא חות בין אבנים
 ובין ירבעם : ח ושיב
 אבנים עם אבקהיה
 וקברו ימיה בקרבא
 דדוד וכלה אקא בריה
 תחותיה : ט ובשנת
 עשרין וירבעם מלכא
 דישראל מלך אקא על
 שבטא

תולדות אהרן

רק דבד . שנת פ' טו :

בירושלם להקים את בנו אחריו
 ולהעמיד את ירושלם : ה אשר
 עשה דוד את הישר בעיני יהוה
 ולאמר מכל אשר צוהו כל ימי חייו
 רק בדבר אוריה החתי : ו ומלחמה
 היתה ביירחבעם ובין ירבעם כליימו
 חייו : ו ויתר דברי אבנים וכל אשר
 עשה הלאהם כתובים על ספר
 דברי הימים למלכי יהודה ומלחמה
 היתה בין אבנים ובין ירבעם : ח וישב
 אבנים עם אבתי ויקברו אתו בעיר
 דוד וימלך אסא בנו תחתיו : ט ובשנת
 עשרים לירבעם מלך ישראל מלך

ר"ק

(ט) ובשנת עשרים לירבעם מלך ישראל מלך אסא על יהודה . ולא מנה אותם לרחבעם ומנה אותם לאבנים בנו ו"ח וקצת כקצה שמונה עשרה שנה שמלך רחבעם כמו שכתבנו למעלה שנת עשרים חרי שלש שנים לאבנים :

רל"ב

זרע שישולט בו להעמיד את ירושלם והוא אסא : (ה) רק בדבר אוריה חתמי . זה מנה שיעור כי בשאר דבריו ככלל עשה דוד הישר בעיניו פ' : (ו) ומלחמה היתה בין רחבעם ובין ירבעם כל ימי חייו . ר"ל כל ימי חי רחבעם ואף על פי שכתלה מנעם הנביא מלהלחם להשיב אל רחבעם המלוכה אחר זה הים בימים מלחמות : (ז) ומלחמה היתה

מצורת דוד

גיר . לדוד נתן ניר בירושלם ולחוספת בראר אחר להקים את בנו אחריו : ולהעמיד גור . ר"ל בכדי שתקיים הבית אשר בירושלם כאשר ימנעו בה מנעם הבונה אסא : (ה) אשר עשה . ר"ל במצור אשר עשה דוד את הישר וכו' : רק בדבר אוריה . כי בכת שבע לא חסא כי כל הוצא למלחמה בית דוד גט כרימות כותב לאשתו :

פרוש ע"ט

להקים צו אור ששעלן גיין וזן גאח אים אונ צו מאכן בשמיין דו שקאמ ירושלם : (ח) אשר עשה דוד את הישר בעיני ה' ויור דוד המ גמאן דם וס איז רעקמ פאקמיג אונ גאקס אורין ויא סר אונ ער המ גיט אפ גקקמ פון ארומען ווס ער המ אום גשאפט אלי טעג פון גיין לעקן בך דברי נאר מיט דער נאח פון אוריה החתי האש ער גפעקט אקער מער גיט : (ו) ומלחמה היתה איז די מלחמה ווס איז גנוען צווישן רחבעם אונ צווישן ירבעם דם איז גנוען בן ימי חייו אלע טעג פון אבנים : (ז) ויתר דברי אבנים אונ דיא איקבעקע נאמן פון אבנים אונ אלץ ווס ער המ גמאן

היא הם כתיבים פר ווס גיין לעקן גשריגן אור דעם בוך פון די צייטונג ווס איז גנוען צו די מלכים פון שבט יהודה ומלחמה היתה אונ איין מלחמה איז גנוען צווישן אבנים אונ צווישן ירבעם : (ח) וישב אבנים אונ אבנים המ ויה לייגמ מוט ויגע עקמערן איין ויא האכן אים באגראכן אונ דר שקאמ פון דוד וימלך אונ אקא גיין וין האמ גיקיגמ אור גיין אורמ :

(ט) ובשנת עשרים לירבעם אונ איין צוואגניקמן יאר צו ירבעם מלך ישראל מלך אקא המ גיקיגמ אקא איקר שבט יהודה : (י) וירבעם וחת שנה אונ איין אונ פערציג יאר המ ער גיקיגמ אונ ירושלם יאמ

שָׁבָא רְבִית יְהוּדָה : וְאַרְבָּעִין וְחָדָא שְׁנִין
 קִלְךָ בִּירוּשָׁלַם וְשׁוּם
 אִמְיָה מַעַכָּה בַת
 אֲבִישָׁלוֹם : יֵא וְעֵבֶר
 אָסָא דְבִשְׂר קָדֵם יֵי
 בְּדוֹד אֲבוּהִי : יֵי וְפָלִי
 גִּבְרָתָהּ בְּרָא מִן אֶרֶעָא
 וְאֶעֱדִי יָת כָּל מַעֲנָתָהּ
 בַּעַד בְּדוֹ אֲבִיהָ וְהָיָה
 יֵי וְאָף יָת מַעַכָּה אִמְיָה
 אֶעֱדָה מִפְּלִכּוּתָהּ
 בַּעַד בְּרִית מַעֲנָתָהּ
 לְאַשְׁרָהָא וְקָץ אָסָא יָת
 מַעֲנָתָהּ וְאֶקְוִיד בְּנִחְלָא
 דְּקִדְרוֹן : יֵי וְקִבְרָתָהּ לֹא
 עֲמָדָה לְחֹדוֹר לְבָא דְאָסָא
 הוּהָ

ת"א ונס את מעכה. ע"נ עד (ע"ג)
 (י) : ויכרת אסא : (סז) :

רשי
 (יב) ויעבר הקדשים. הרגום ונתן ופלו נפקת הוה :
 (יג) ויסירה מגבירה. מהיות נבירה : אשר עשה
 מפלצת. אמרו רבותינו מפלצת ליננותא כמין זכרות עשהה
 לה והיא היתה נבעלת לו כלל יוס : (יד) והבמות לא סרו.
 צמות היחיד שהורגו ליקרב עליהן לשמים משמרה
 שילה עד שנכנה הבית שהיו הבמות מותרות לא סרו עתה
 ואלע"פ שאלסרו משכנה הבית והיו ענושים עליה כרת :
 אימים חגוללים כמ"ש ובאמים יתחללו : וישרוף בנחל קדרון.

רלב"ג
 אך חכים כלה מלחמות בין ידענוס ובין אביו : (י) וסא חמו מעכה
 צח אבישלוס. ידעס שאל חמו גדלה אותו וזכר כי עס כל זה לא
 לגד חסא ממעשים ועשה הישר בעיני ה' כדור אביו : (יב) ויסבר
 הקדשים מן הכלן. הם המוקדים לאשכ : (יג) ויסירה מגבירה.
 הסירה מהיות גבירה כדי שלא תבלי העם לעבוד ע"ג : מפלצת

מצודת דוד

מלך אסא ונחשבה השנה ההיא לחכים ולאסא : (י) ושם אמו. אס
 אביו היסה ולפי שהיה מנדלמו אצל חמו : (יג) וגם את מעכה.
 מוסב על יוסר האמור בעקרה שלפניו לומר נס את מעכה הסיר
 להסיר לעבודת כוכבים : אשר עשהה. בעבור אסא עשהה מפלצת והיא דמות
 נקללים פלצים ע"ש שנתפזר לב עובדיהם כן יקלל המלל כי מביא רעות כי הוא
 לימים כמ"ש ואלאמים יתחללו (יהושע ז') : וישרוף בנחל קדרון. ר"ל שמה
 כהנאס : (יד) והבמות. אשר היו עשויות לשמים ולפי שכלל נכנה
 כיתא לאסרו הכמות כלל מקום לה יחשב לחסא :

סירוש ע"מ

אמי דר מצודת דוד שרייבם דו מעכה איז גווען זיין
 פאטערס מיטער און ווי אוןן שטייט נאר נוייר זי המ
 אום מגדל גווען דרום רופט זי דער פסוק און זיין
 מיטער : (יא) ויש אסא הישר בעיני ה' און אסא
 המ גמאן דס נוס איז רעכט פארטיג און גאסס אונן
 גרוי אפי און ווי דוד זיין פאטער : (יב) ויעבר הקדשים
 און ער הא אום גירומט די הירען ויעבר פון דעם
 לאנד גיפ און המ אפ גימען די אלי אפ געמיר נוס
 זיינע געלעטערן האבן גמאכט : (יג) גם את מעכה אמו
 און און זיין מוטר בנהיה המ ער זי גימירן צו

שָׁלַם עִם־יְהוָה כָּל־יָמָיו: מו וַיְבֹא אֶת־
קִדְשֵׁי אָבִיו וְקִדְשׁוֹ בֵּית יְהוָה בְּכֶסֶף
וְזָהָב וְכֶלִים: מז וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין
אָסָא וּבֵין בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל כָּל־
יָמֵיהֶם: יו וַיַּעַל בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
עַל־יְהוּדָה וַיִּבֶן אֶת־הַרְמָה לְבִלְתִּי תֵת
יֵצֵא וּבֹא לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה: יח וַיִּקַּח
אָסָא אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הַנּוֹתָרִים
בְּאֻצְרוֹת בֵּית־יְהוָה וְאֶת־אֻצְרוֹת
בֵּית מֶלֶךְ וַיִּתְּנֵם בְּיַד עֲבָדָיו וַיִּשְׁלְחֵם
הַמֶּלֶךְ אָסָא אֶל־בְּנֵי־הָרָד בֶּן־טַבְרִמָן

הָיָה שָׁלֵם בְּחֻלָּתָהּ
דְּבִי כָּל יוֹמָיו: טו וַיָּבֹא
יָת קִדְשֵׁי אָבִיו
וְקִדְשׁוֹ לְבֵית
מִקְדָּשָׁא דְבִי בְּכֶסֶף
וּזְהָבָא וּמִנְיָא: מז וּמִלְחָמָה
הָיְתָה בֵּין אָסָא וּבֵין
בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ דְּיִשְׂרָאֵל
כָּל יוֹמֵיהוֹן: יו וַיַּעַל
בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ דְּיִשְׂרָאֵל
עַל דְּבֵית יְהוּדָה וַיִּבְנֵא
יָת רְמָתָא בְּדִיר דְּלָא
לְמִשְׁבֵּק לְמִסְבָּן גְּבִיק
וְעִלִּיר לְאָסָא מֶלֶךְ
דְּבֵית יְהוּדָה: יח וַיִּקַּח
אָסָא יָת כָּל הַכֶּסֶף
וְהַזָּהָב הַנּוֹתָרִים
בְּאֻצְרוֹת בֵּית
דְּבִי וַיִּתֵּן אֻצְרֵי בֵּית
מֶלֶךְ וּמִנְיָן בְּיָדָא
דְּעֲבָדָיו וַיִּשְׁדָּרִינָן
מִלְכָּא אָסָא לָנֶת בְּרִי
הָרָד

ר"א ויחלם המלך. יבמות סב (סג ג):

וקדשי קרי המלך קרי
רד"ק

(טו) וקדשי בית ה' ה' וקדשי עצמו וחסר הנסכין כמו ושכורת
ולא מיין וכן הוא בדברי הימים וקדשי וכת"י וקדשוהי לבית
מנחת שי

טו) וקדש. וקדשי קרי: (טו) כעשה מלך ישראל. כעשהחוט כ"י וכל
הענין כשה' נלדו וכן הם כמקל דמוס: (יח) בית מלך. המלך קרי:
האלון בו כעבר הציא בית ה' קדש' אביו וקדשי עמלו ולזה הוא קרי וקדשו וכן כחזר ד"ס: (יח) ויעל בעשה מלך ישראל וכן את הכמה
יש ספק בזה כשהוא בזה בספר ד"ס כי שם כתוב שזה ה' שבת שלשים ושש למלכות אסא וכבר מלאנו כי שבת שלם למלכות אסא
מלך כעשה ולל מלך כעשה כי אם הכרע ופשרים שזה אולי יתכן עס זה שהיה זה המלחמה שבת שלשים ושש למלכות אסא ואולי
הסר זה הספק הוא לפי מה שהוזכר והוא שכבר שקטם החלן מכל מלחמה עשר שנים דינו אסא כמו שכתוב בספר ד"ס והלכות ישראל
הללחמו בקבלו הלו רבים משהאל כחמש עשרה שנה במלכו כי אז נלחם עס ישראל והציאו שלל רב כמו שכתוב שם ושם כתוב ומלחמה
לא היתה עד שלשים וחמש שנה למלכות אסא והללן בו שלל היתה ומלחמה לו עס ישראל קודם זה כי לא יתכן לומר שלל היתה לו מלחמה
כלל כי לא שקטם החלן דינו כי אם עשר שנים וכאשר הכיבד זה הוא עובד שמה שהמר עד שלשים וחמש שנה למלכות אסא הוא
חמש עשרה שנה למלכות אסא כי אז היתה לו מלחמה עס ישראל וחמש שנה למלחמה עס ישראל וחמש שנה למלכות אסא הוא
עשרים שנה למלחמה עס ישראל וחמש שנה למלחמה עס ישראל וחמש שנה למלכות אסא הוא עשרים שנה למלכות אסא הוא
מלכות כי מה שעשה אסא על דבר בניית הרמה סבב גם כן החלק המלכות כי כבר החל המלכות לשון לו קודם זה כמו שזכרנו
ובעבור זה החטא נעלמה המלכות חלקת כדלכאונה והנה הכחא היה שש בשך זכרנו דמה ששלל אל בן דוד מלך אסא ולא כעס
ב' אשר הפיל מהנה הכושבים לפניו והחשוב שללחם הסבה הלה את רגליו לעס וקנתו כי הוא שלח זה אל בן דוד כחלו לא היו לו
רגלים וללחם במלחמה ולזה סבב הכ"י ששלח כח רגליו לעס וקנתו:

מצורת ציון

(טו) וקדשי אביו. אולי אסא שסדקס הוא ולחם מן ההקדש והכניס
הסא לניהל ה' וקדשי וגו'. כ"ל קדשו הציא בית ה' ודלס
נלמד וקדשו: (טו) ובין בעשא. אשר מלך אסא נדב בן ירבעם כאשר יאמר למשה: כל ימיהם. מן הכח שכתבנו: (יח) את הרמה. גגול
גבול בנה מול עשרי ירושלים להשליך ממנו אבנים ליואל ולבא: (יח) הנוותרים. מה שלל לקח שישק ושם שנלמד למעלה אסא ככל לקח הכס
מירוש ע"מ

מצורת דוד

צווישן בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כָּל יָמֵיהֶם אֵלֶּי וַיַּעֲרִי מַעֲנֵה:
(יח) וַיַּעַל בַּעֲשָׂא אֹנֶן בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֹנֶן
גְּמֵאָנָן אֹנֶן יְהוּדָה אֹנֶן הָמָּה גְּמֵאָנָן אֹנֶן הוּא אֶקְעָן
יְרוּשָׁלַיִם לְבִלְתִּי תֵת פֶּן וַיַּעֲרִי נִים צִי לְאֹנֶן אֲרוֹם גִּיין
אֹנֶן אֲרִיין קֹמְעָן פֶּן אָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה: (יח) וַיִּשְׁחַ
אָסָא וְגו' בֵּית ה' הָאֵם אָסָא גְּמֵאָנָן גֵּאָר דָּם גֵּאָר אֹנֶן
וַיִּקְבַּע רֹאם אֹנֶן אֲרִיין גֵּאָר לִיבֵן אֹנֶן דִּי אֻצְרוֹת פֶּן
נֶאֱמָם הוּא וְאֵת אֻצְרוֹת אֹנֶן דִּי אֻצְרוֹת פֶּן דָּעָם הוּא
פֶּן דָּעָם מֶלֶךְ וַיִּתְּנֵם אֹנֶן הָמָּה זִי גְּמֵאָנָן אֹנֶן דִּי רֵאָנָן

בְּרִחְיוֹן מֶלֶךְ אֲדָם הַיֵּשֶׁב בְּדַמְשֶׁק
לֵאמֹר: ^י בְּרִית בִּינִי וּבִינֶיךָ בֵּין אֲבִי
וּבֵין אֲבִיךָ הִנֵּה שְׁלַחְתִּי לָךְ שְׁחָד כְּסֶמֶת
וְזָהָב לָךְ הַפְּרָה אֶת־בְּרִיתְךָ אֶת־
בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֶה מֵעָלָי:
כ וַיִּשְׁמַע בְּנִהְדָד אֶל־הַמֶּלֶךְ אִמָּא
וַיִּשְׁלַח אֶת־שָׂרֵי הַחִילִים אֲשֶׁר־לוֹ
עַל־עָרֵי יִשְׂרָאֵל וַיֶּךְ אֶת־עֵינֹן וְאֶת־
דָּן וְאֶת אֲבֵל בֵּית־מַעֲכָה וְאֶת כָּל־
כְּנָרוֹת עַל כָּל־אֶרֶץ נַפְתָּלִי: כג וַיְהִי
כַּשְׁמֹעַ בַּעֲשָׂא וַיַּחְדֵּל מִבְּנוֹת אֶת־
הָרְמָה וַיֵּשֶׁב בְּתַרְצָה: כד וְהַמֶּלֶךְ אִמָּא
הַשְׁמִיעַ אֶת־כָּל־יְהוּדָה אֵין נָקִי וַיִּשְׁאַל

הָרַד בַּר מְכַרְיוֹן בֶּר
חַיִּיזוֹן מִלְכָּא דְאַרְס
דְּהִיבִּיב בְּרַמְשֶׁק לְמִימֵר :
יֵשׁ קִיס בְּיַנִּי וּבְיַנִּה וּבִין
אַבָּא וּבִין אֲבוּהָ קָא
שְׁדָרִית לָךְ שׁוּדָא
כִּסְפָּא וְדִהְבָּא אִוִּיל
אַשְׁנֵי יַת קִמְדָּךְ עִם
בַּעֲשָׂא מִלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל
וְיִסְתַּלַּק מִנִּי : כ וְקָבַל
בַּר הָרַד מִן מִלְכָּא אִסָּא
וְשָׁדַר יַת רַבְנֵי חִילְקוּתָא
דְּלוּלִיָּה עַל קְרוּי יִשְׂרָאֵל
וּמִסָּא יַת עֵינֵי וְיַת דָּן
וְיַת אֲבָר בֵּית מַעֲבָה
וְיַת כָּל גִּינוֹסָר עַל כָּל
אַרְעֵי שְׁבָטָא דְּבֵית
נַפְתָּלִי : כא וְהָיָה בֶּר
שְׁמַע בַּעֲשָׂא וְאַתְרִימַע
מִלְמַבְּנֵי יַת רַבְתָּא וְיַת
בְּתָרְעִיתָא : כב וּמִלְכָּא
אִסָּא פָּגַשׁ יַת בַּר דְּבֵית
יְהוּדָה לִית דְּקָמִי וְנָטַל
יַת

ה"א והמלך חטא. שו"ת י (כ"ג כג) :

רש"י

בד"ה

(כב) אין נקי: אפי' חתן מחדרו שנאמר בו (דברים כ"ד)
 וצורת בית ה' אמר הנותרים כי לא לקחם כלם: (פ) אבל
 בית עמלק: הוא אכל מיתת הנותרים בדברי הימים: וזה לא
 נזכר. וכלל כהן חת ת"י גיטור והוא אין שמה מאד ור"ל הפלוג
 העליון בספר שכן מייחסת הקיבוצ רצון לומר שהיו קמחות
 העליון וכלם היו שמי' : על כל ארץ נפתלי: (כג) ע"פ שם
 נפתלי: (כד) ישע בן יצחק: על שם שכן יצחק ורבי' א"ל
 שם כל כפר שבהם למשה לא רצה להחזיק עמו שם מלך יהודה:
 וזהו שם המלך: ויהי' בתעניתו הרבה בתרגום שם ישע בן יצחק
 ורצון כלומר ישע בן יצחק ורצון רצון: וזהו חדר ורצון כפני
 מלך: ארם: (כז) אין נקי: אפי' חתן מחדרו שנאמר בו (דברים כ"ד)
 וצורת בית ה' אמר הנותרים כי לא לקחם כלם: (פ) אבל
 בית עמלק: הוא אכל מיתת הנותרים בדברי הימים: וזה לא
 נזכר. וכלל כהן חת ת"י גיטור והוא אין שמה מאד ור"ל הפלוג
 העליון בספר שכן מייחסת הקיבוצ רצון לומר שהיו קמחות
 העליון וכלם היו שמי' : על כל ארץ נפתלי: (כג) ע"פ שם
 נפתלי: (כד) ישע בן יצחק: על שם שכן יצחק ורבי' א"ל
 שם כל כפר שבהם למשה לא רצה להחזיק עמו שם מלך יהודה:
 וזהו שם המלך: ויהי' בתעניתו הרבה בתרגום שם ישע בן יצחק
 ורצון כלומר ישע בן יצחק ורצון רצון: וזהו חדר ורצון כפני
 מלך: ארם: (כז) אין נקי: אפי' חתן מחדרו שנאמר בו (דברים כ"ד)

מנחת שי

[illegible]

מצודת ציון

(י"ט) הפרה . ענין צבול :

במקומות אלו, על כל, עם כל חקונו' (כא) בהרצה, שכיחה ציור המלוכה: (כב) השמיים, הכניז לשמיים: אין נקי, לכל יהיה מי יירושלם י"ח

פֿירוש ע"ה

פון דעם חיל וואס צוא איס זל גיי ישראל אוף דיא
שטעט פון די ישראל'דיג ווי אונ האט גשלאגן דוא
שטאט עיון און דן אונ אָבל בית מעקה ואת כל בנות
אונ דעם גאנצן ים בנרות כלומר די שטעט וואס
שטייען ביי דעם ים בנרות מיט דעם גאנצן לאנד
פון שבט נפתלי : (כא) ויהי לשבט בעשא אונ עם איז
גנוען ווי בעשא הט דס גהערט הט ער ייה פר מיטן
צוא בויען דר הויף וישב הקהה אונ איז געסען אונ
תרצה : (כב) והשלל אסא אונ דער מלך האט
גמאכט איין נאמען דעם גאנצן שבט יהודה איז גע
עס איז קיינער נישט גנוען ריין כלומר פריי וואס ער

22

אֶת־אֲבִי הַרְמָה וְאֶת־עֲצִיָּה אֲשֶׁר
בָּנָה בַּעֲשָׂא וַיְבִן בָּם הַמֶּלֶךְ אֶסָּא אֶת־
גִּבְעַת בְּנִימָן וְאֶת־הַמִּצְפָּה : כג וַיִּתֵּן
כָּל־דְּבָרֵי אֶסָּא וְכָל־גִּבּוֹרָתוֹ וְכָל־אֲשֶׁר
עָשָׂה וְהָעָרִים אֲשֶׁר בָּנָה הֲלֹא־הָיָה
כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי
יְהוּדָה רַק לָעֵת זָקְנָתוֹ חָלָה אֶת־
רַגְלָיו : כד וַיִּשְׁכַּב אֶסָּא עִם־אֲבֹתָיו
וַיִּקְבֹּר עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד אָבִיו
וַיִּמְלֹךְ יְהוֹשָׁפָט בְּנוֹ תַּחְתָּיו : כה וַנֵּדַבֵּר
בְּיָרְבֹּעַם מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁנָה
שְׁתִּיתִים לְאַסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל שְׁנָתִים : כי וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינָיו
יְהוָה וַיִּלְךְ בְּדֶרֶךְ אָבִיו וּבַחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר

ית אבני רמחא וית
אשהא די גנא בעשא
ובנא בהון מלכא אסא
ית גבעתא דבנימין
ות מצפה : כג ויתן
כל מהנמי אסא וכל
גבורתיה וכל די אשר
וקרנא די גנא הלא
איתון כתיבין על ספר
פתגמי יומא למלכא
דבית יהודה לחור לעון
סיבתיה אתקדע
ברגלוי : כד וישכב
אסא עם אבותיה
ואתקבר עם אבותיה
בקרית דוד אביו
ומלך יהושפט בניה
החיותיה : כה ונדבר
ירבעם מלך על ישראל
בשנה תרתין לאסא
מלכא דשכטא דבית
יהודה ומלך על ישראל
תרתין שני : כי ועבד
דכיש קרם יי ואול
באורח אבותי ובחטאתי
דחייב

ר"א רק לעת זקנתו. כס. ספרד פה

רשי

(ה') נקי יהיה לביתו שנה אחת : (כה) שנתיים . השנים והשלושית לאסא :

בעבודה זו תלמידי חכמים : רלב"ג

ובשטא ונ"א שכב מלך נדב שנתיים ואחר מלך בשטא עשרים וארבע שנה וזוהי כאלו בשנת עשרים ושש לאסא ולא השלים השנה והשנה לו השנה היא לו ולעמרי ואחר מלך עשר שנים עשרים שנה ולס כאלו בשנת שלשים וששנה לאסא וזוהי חסדו ספקות מצורת דוד

מכוסק נקי ונפטר מלכות : (כג) רק . כלומר כל דבר היה מולול רק לעת זקנתו וגו' : (כד) בשנת שתיים לאסא . כי הלא מלך א"ל הוא בשנת שנים לאסא : שנתים . ומקושעות היו :

ע"ט

וקרני נאר צו דר צייט פון זיין עלטער איז ער קראנק גווארן אוף זיינע פיס : (כד) וישכב אסא און אסא המ ויה גיינא מוט זיינע עלטערן קבר און איז ווארן באגראבן מוט זיינע עלטערן און דער שטאט פון דוד זיין עלטער פאטער מלך יהושפט און יהושפט זיין זון האט גקניגט אוף זיין אורט : (כה) ונדב בן ירבעם און נדב בן ירבעם האט גקניגט אויף דא ישראל און דעם אנדערן יאר צו אסא מלך יהודה מלך און ער האט גקניגט אוף די ישראל צוויי יאר : (כו) וישכב דוד געזי' און ער האט גבוהן דם ווס

רד"ק

(כג) וכל גבורתו . במלחמתו ובכשרו : חלה את רגליו . כן רגליו וכן הם יצאו את העיר בן העיר והדומים לו וברברי ר"ל אין נקי שעשה אנגריא לתלמידי חכמים ומפני זה נעש חללה את רגליו מפני שהעביר בעבודה זו תלמידי חכמים :

(כה) בשנת שנים לאסא מלך יהודה . ידוע כי מת ירבעם בשנת שנים לאסא כי עשרים ושתי שנה מלך וכבר מלכו עשרים שנה רחבעם ואחז . ולא השלים השנה והשנה הכנה היא לו ולנדב כמו ולא השלים נדב הכנה השלושית לאסא והשנה הכנה היא לו מצורת ציון

(כג) את רגליו . מרגליו כמו ילא את העיר (כד) וישכבו בשנת כי ירבעם וירבעם מת בשנת כ"ב ומיד מלך נדב פירוש

זאל נים גיין און דער מלחמה וישא אין זיי האבן אוועק גימראן די שטיינר פון דער הוף און אירע העלצער אשר בנה בישא נום בעשא המ גבועם וכו' ויה און דער מלך אסא המ גבועם מיט זיי דו שטאמ גבע בנמין און מצפה : (כג) ויתן כל דברי אסא אין דא אירענע ואכן פון אסא היי גידור און נאר זיין שטארקייט און אלץ וואס ער האט גימורן הערים אין די שטעט ווס ער המ גבועם הלא המה כתיבים פר וואר זיינען גשריפן אוף דעם בוך פון די צייטונג וואס איז גווען צו די מלכים שכתב יהודה רק לזכר

וַיִּקְשָׁר עָלָיו
 בַּעֲשָׂא בִן־אֲחִיהָ לְבֵית יִשְׁשָׁכָר וַיִּפְּהוּ
 בַּעֲשָׂא בִּגְבֻתָּן אֲשֶׁר לְפִלִּשְׁתִּים וַנִּדְב
 יֶלְדֵי־יִשְׂרָאֵל צָרִים עַל־גְּבֻתָּן :
 כִּי וַיִּמָּתְהוּ בַּעֲשָׂא בִּשְׁנַת שְׁלֹשׁ לְאַסָּא
 מֶלֶךְ־יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו : כִּי וַיְהִי
 כַּמֶּלֶכְו הִכָּה אֶת־כָּל־בֵּית יִרְבֵּעַם לֹא־
 הָשָׂאִיר כָּל־נִשְׁמָה לִירְבֵּעַם עַד־
 הַשְּׁמָדוֹ כַּדָּבָר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־
 עַבְדּוֹ אֲחִיהָ הַשִּׁילֹנִי : יַעֲלֶה־חַטָּאוֹת
 יִרְבֵּעַם אֲשֶׁר חָטָא וְאֲשֶׁר הַחֲטִיֵּא
 אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּכַעֲסוֹ אֲשֶׁר הִכְעִים
 אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : לֹא וַיִּתֵּר
 דָּבָרִי נִדְב וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־

דְּחַב וְתִּשְׂרָאֵל :
 כִּי וַיִּמָּרְד עָלָיו בַּעֲשָׂא
 בֶּן־אֲחִיהָ מִשְׁבָּמָא
 וַיִּשְׁשָׁר וַיִּפְּהוּ
 בַּעֲשָׂא בִּגְבֻתָּן דִּי
 לְפִלִּשְׁתָּאִי וַנִּדְב וְכָל
 יֶלְדֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־גְּבֻתָּן
 כִּי וַיִּמָּתְהוּ בַּעֲשָׂא
 בִּשְׁנַת שְׁלֹשׁ לְאַסָּא
 מֶלֶכְיָהּ דְּיְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ
 תַּחֲתָיו : כִּי וַיְהִי
 כַּמֶּלֶכְו הִכָּה אֶת־כָּל־בֵּית
 יִרְבֵּעַם לֹא־הָשָׂאִיר
 כָּל־נִשְׁמָה לִירְבֵּעַם
 עַד־הַשְּׁמָדוֹ כַּדָּבָר
 דִּי־יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר
 בְּיַד־עַבְדּוֹ אֲחִיהָ
 הַשִּׁילֹנִי : יַעֲלֶה־חַטָּאוֹת
 דְּיִרְבֵּעַם אֲשֶׁר חָטָא
 וְאֲשֶׁר הַחֲטִיֵּא אֶת־
 יִשְׂרָאֵל בְּכַעֲסוֹ דִּי
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : לֹא
 וַיִּתֵּר דָּבָרִי וְכָל־
 אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־

ר"א על חטאיהם כי חטאיהם :
 ר"ק
 (כט) ויהי כמלכו . בכ"ף :

מנחת שו

רבים שכתבו כס מלך אס : (כט) נבוא . כי"ח נבוא ויח"ו ר"ח . כחצו
 שכתבו ואחרים שכתבו זה : (כט) ויהי כמלכו . כי"ח ויח"ו כספים טו' כחצו
 על פי האסורה : (ז) כעסו . כי"ח ויח"ו כספים טו' כחצו

מנחת שו
 (כז) ויקשר . ענין מרד הנעשה על ידי בני אדם
 קשורים במגודה אחת : צרים . מל' מלחמה ר"ל חט
 ללוח וללכד :

פירוש ע"ט

גווען און וויין קיניגען הָהָה האט ער גשלאגן דאס
 גאנצע הויז גויער פון ירבעם לא השאיר ער האט גים
 איבער גלאזט קיין נשמה צו ירבעם ביז ער האט אים
 פר מיליגם דבר ה' אזו וירי דייט פון גאט וס ער
 האט גרעט דורך וויין קנעכט אחיה השילוני : (ל) על
 חטאות ירבעם איבער דא וינד פון ירבעם ווס ער האט
 גויער און ווס ער האט גמאכט ויגדין די ישראל
 בכעס אשך חקקים אה ה' אלתי ישראל מוט ויין צערנונג
 ווס ער האט גמאכט דר צערן גאט דעם גאט פון
 ישראל : (לא) ויהי דבר נדב און רוא איבערע ואכן
 פון נדב און אלץ ווס ער האט גיטוהן הלא הם ירבעם

רבות ופלו נצנין מלו כספים שכתבו ללוח וללכד : (כט) ויהי
 כמלכו הכה אח כל בית ירבעם . ראו נספח סוף נחשכ זה לו לעון
 וכו' היה דבר ה' ביד אלוהים הנביא שיהיה זה לבית ירבעם כן נכט
 וכו' מאלו שכתב לו לעון נכט שאלה אלה זה ועל כל הכרח אשר עשה ירבעם
 הכה אחיו . ואשר שאלה כי נכט על זה מפני שכבר הראה שלא עשה זה
 עשה זה גם כן למלך דבר ה' כמו שכתב ויהי אלה עשה זה לירוע לבדו
 לבית ירבעם ונכט גם כן בעבור שכתב נכט שיהיה נכט מלחמות ה' עם
 ירבעם ונכט גם כן בעבור שכתב נכט שיהיה נכט מלחמות ה' עם ירבעם
 ונכט גם כן בעבור שכתב נכט שיהיה נכט מלחמות ה' עם ירבעם

מנחת שו
 (כז) ויקשר . ענין מרד הנעשה על ידי בני אדם
 קשורים במגודה אחת : צרים . מל' מלחמה ר"ל חט
 ללוח וללכד :

ווס ביין און גאטס אויגן ויגד דורך אביו און איו
 גיגאגן און דעם ווען פון גיין פאקט ויבסאחא און
 אין ויין וינד ווס ער האט גמאכט ויגדין די ישראל
 (כז) ויקשר עליו גשא און גמאכט ויגדין די ישראל
 און אום בַּעֲשָׂא בֶּן־אֲחִיהָ צווא דעם הויז גויער פון
 ויששכר ויבדו גשא און בַּעֲשָׂא אים גשלאגן און
 דר שגאט גבהון וואס האט גקערט צו די פלששים
 ויגד גי און נדב אין כל ישראל האגן כלעגידט און
 גבהון : (כח) ויבסאחא גשא און בַּעֲשָׂא אים גשליט
 און דעם דייטן יאר צו אסא סוף יהודה און האט
 גקיגט און ויין אורט : (כט) ויהי כמלכו און עסא

הם כתובים על־ספר דברי הימים
למלכי ישראל : כב ומלחמה היתה
בין אסא ובין בעשא מלך
ישראל כל־ימיהם : לג בשנת שלש
לאסא מלך יהודה מלך בעשא
בן אחיה על־כל־ישראל בתרצה
עשרים וארבע שנה : לד ויעש הרע
בעיני יהוה וילך בדרך ירבעם
ובחטאתו אשר החטיא את־ישראל :
טז ויהי דברי־יהוה אליהוא בן־חנני
על־בעשא לאמר : יען אשר הרימתך
מנהפך ואתנך נגיד על עמי ישראל

עבר קלם אינו פתחין
על ספר פתחמי יומא
למלכי ישראל :
ובין בעשא מלך
ישראל כל ימיהו :
לג בשנת תלת לאסא
מלך שבמא דבית
יהודה מלך בעשא בר
אחיה על כל ישראל
בתרצה עשרין וארבע
שנין : לד ועבר דביש
הקדם וי ואור באורח
ירבעם ובחוביה דחב
די חוב ות ישראל :
טז יהוה פתחם נבואה
מן הקדם וי עס יהוא בר
חנני על בעשא למימר :
כי חלף דאפרישתך מן
עפרא ומניהך מלך על
עמי

רשי

רדק

(לג) בשנת שלש לאסא מלך יהודה מלך בעשא .
סנה השלישית לאסא מניית לגדז ולבעשא :

(לג) בשנת שלש לאסא מלך בעשא . הואך היה זה והלא מלחמה
זו שנלחם בעשא עם אסא ובנה את הרמה היתה בשנת שלשים
ושל למלכות אסא כמו שאומר בדברי הימים ובעשא לא מלך
ל"ו לאסא אלא פ' בשנת שלש בשנת שלש שהלא אסא להלחם עם
מלך בעשא וגלחם עם אסא כמו שאמר ומלחמה היתה בין אסא ובין בעשא כל ימיהם ומלחמה זו ששלח בעשא ובנה את הרמה
היתה בשנת כ"ג למלכות בעשא שהיא שנת ל"ו לתחילת מלכותו של אסא והוא שנת כ"ה או כ"ו למלכות אסא כי שנת
שניה של נדב בן ירבעם מנה איתה ג"כ לבעשא כי לא שלמה לו השנת ועשר שנים ששקפה הארץ בתחילת מלכותו של מלך נדב על
שאוחר בדברי הימים לא מנה אותם לגדב בן ירבעם ושתי שנים מהם היו בימי ירבעם ושמונה השנים לא מלך נדב על
ישראל ואם מלך לא חוקה מלכותו ולא מנה אותם לו ובשנת השנית אחר העשר שנים מלך נדב מלכות שלימה וגלחם
עם אסא וזה הוא נדב בן ירבעם מלך ישראל בשנת ששים לאסא כלומר בשנת ששים לאסא למלכותו ויהיה שנת י"א למלכו
התחילו מלכותיו וכל החשבונות שמונה בספר זה לאסא אינם לתחילת מלכותו אלא לתחילת מלכותיו וזה שמונה אחר החשבונות שאומר
בדברי הימים הם לתחילת מלכותו וראוי לדברינו כי בחשבונות דברי הימים אוסר למלכות אסא ובחשבונות זה הספר אומר
לאסא בסדר עולם אומר כי הבלכות היתה בשנת פ"ו לאסא שנה אחת אחר מלכות הכושיים

מנחת

וגו' אשר דבר אל בעשא וכן נוסחה כ"י נחמד עליו למערכא אל ולמדינחא על
וכן כתב בתיכור מילונים שני מערכאי למדינחא . למערכאי ומערכא וגו'
אל בעשא . למדינחא על בעשא . וידוע מהו מילונים על קליים ומערכא וזה
שחכם יוכנס גם על פני דמילן על בעשא פירושא קא פתח ומקלס פתח ממר

רד

הוא פתח סדק מאשר יאמר למעלה ולא נחשלו א"כ לכו' מה שהסמך
בית ירבעם : (לג) בשנת שלש לאסא . כסנה היא נחשם גם לגדב גם
לבעשא כי כס' היא סנה לגדב ומלך מירעש"י וגו' ומקושטות הן :

מירוש

(לד) ויעש הרע בעיני ה' אונ ער הם נקאין דם ווס אזי
בייז אין נאקסם אונ' וילך אונ אזי נבאננן אין דעם
וענ פון ירבעם אונ אין וייני וינר וואם ער האם
גמאכט וינדינן די ישראל :

טז (א) ויהי דבר ה' אל יהוא אונ עם אזי נוענן דיא
בייד פון נאם צו יהוא בן חנני אונ בעשא
לאמר צו נאנן : (ב) גמ דרום ווס איה הקב דיק אונ
גדוהן פון דר ערד ואתנך נגיד אונ הקב דיק געלען
אין

טז (ב) אל יהוא בן חנני . כס' כ"י וגם באים דפוס הטעם כנ"ל שיהיו וכן
הסדר שפירסם אל ברוך הספרים שנים מלשיל הטעם בנ"ל וזהו
ועיין ברוך המלים : על בעשא לחמ . מקדח גדלים חבוט על וס למערכא אל
בעשא וזה טעמו כדל' ולין כלן קמוטו דר על סוק חמר כפירסם . וינר ומיר

מצודת

ברכו ומתחילן להכתיבו ומלכו בו : (לג) ומלחמה הית' . עס שכבר
כל' למעלה כל פתח לו' אף שסוף הים לדיק נמור ובעשא הלא הטיב
למעות להסמך בית ירבעם ככ"ל לא נמנע אסא מלהלחם עמו ט"כ גם

פירוש

פר נואר ניי וענן גשריין און דעם בוך פון דיא ניי
צייטונג ווס אזי גוענן צו די מלכים פון די ישראל :

(לג) ומלחמה היתה וגו' אונ איין מלחמה אזי גוענן
צווישן אסא אונ צווישן בעשא מלך ישראל כי
ישיחם אלע וייערע מעג : (לג) בשנת שלש לאסא אונ
דעם דריטען יאר צוא אסא מלך יהודה מלך
בעשא האם גקינינט בעשא בן אחיה אונ בר
ישראל אין תרצה פיר אונ צוואנציג יאר :

וּתְלָךְ אֶבְדָּרְךָ יִרְבֶּעַם וּתְחַמֵּא אֶת־עַמִּי
 יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיסֵנִי בְּחַמָּאתָם: י הֲנִי
 מִבְּעִיר אַחֲרִי בַעֲשָׂא וְאַחֲרֵי בֵיתוֹ
 וְנָתַתִּי אֶת־בֵּיתְךָ כְּבֵית יִרְבֶּעַם בְּךָ
 נִבְט: י הַמֶּת לְבַעֲשָׂא בְּעִיר יֹאכְלוּ
 הַכְּלָבִים וְהַמֶּת לוֹ בַּשָּׂדֶה יֹאכְלוּ עוֹף
 הַשָּׁמַיִם: י וְיִתֵּר דְּבָרֵי בַעֲשָׂא וְאִשׁוּר
 עֲשֵׂה וּגְבוּרָתוֹ הִלָּאֵהֶם כְּתוּבִים עַל־
 סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל:
 וַיִּשְׁכֹּב בַּעֲשָׂא עִם־אִבְתּוֹ וַיִּקְבֹּר
 בְּתַרְצָה וַיִּמְלֹךְ אֱלֵה בְּנֵי תַחְתּוֹ:
 וְגַם בֵּיד יְהוּא בֶן־חֲנָנִי הִנְבִּיאֲדָבָר־

עמי ישאל ואנקהא
 באורח ירבעם ונבקהא
 נת עמי ישאל לרנא
 קדמי בחוביהו: ג הא
 אנא כפלי בחר בעשא
 ובהר ביתיה ואמן ית
 ביתך כבית ירבעם בר
 נבט: ד דימות לבעשא
 בקרקא יקלון כלביא
 ודימות ליה בקרקא
 יקלון עוקא דשמיא:
 ה ושאר פתגמי בעשא
 ודעבר וגבורתיה הלא
 אינון כתיבין על ספר
 פתגמי וימא למלכי
 ישראל: ו ושכב בעשא
 עם אבדתוהי ואנקבר
 בתרצה וימלך אלה
 בניה תחתוהי: ז ואף
 עם יהוא בר חנני נביא
 פתגם נבואה מן קדם יי
 הוה

רשי

ומנין ל"ו שאומ' בדברי ד' י"ב הוא למיתת שלמה כי כשנשא
 שלמה את בת פריצה בשנה ארבעת מלכותו ננורה גזירה שהחלק
 מלכות בית דוד ל"ו שנה כנגד אותן ל"ו שנה שהיה שלמה חתן
 פריצה והיתה כתיבה מלכות בית דוד לחזור בשנת פ"ו לאסא
 ששלמו ל"ו לשלמה ומפני שקלסל אסא במלכותו בעשא ונישקן
 על מלך ארם ושלח לו אתרות בית ד' ולא נשקן על ה' לא ד' ה'
 יקשה הפסוק שאמר בדברי הימים ומלחמ' לא היה עד שנת
 (ג) חנני כבעיר. מן ובגרת הרע: (ד) וגם ביד יהוא.
 לפי שאמר וימלך אלה בנו תחתיו אמר כי לא היתה מלכו שלמה כי לא מלך
 בשנת כ"ו לאסא וגברי המיתוהו בשנת כ"ו לאסא הנה לא מלך אלא שנת אחת ובה
 שאמר דמיא לרבות על בית ירבעם כי כמו שנבא אחיה השיכוני על ירבעם ועל ביתו
 שלא תקום מלכותו וכן היה לי כי נדב בני לא מלך
 רלכ"ג

מז (ז) וגם ביד יהוא בן חנני הנביא דבר ה' היה אל
 בעשא. כלומר הרי שמלך אלה בן בעשא ואף גם
 זאת דבר ה' היה ביד יהוא שלם חתקים מלכותו: ועל
 אשר הכה אותו. הוואל ואלה הלק כחשמתיו ומלל

מלכות בית דוד והיתה חלוקה כשהיה ולדברי בעל סדר עולם
 שלשים וחמש למלכות אסא והנה מלחמת אסא קודם ל"ה תית' לדברי:
 לפי שאמר וימלך אלה בנו תחתיו אמר כי לא היתה מלכו שלמה כי לא מלך
 בשנת כ"ו לאסא וגברי המיתוהו בשנת כ"ו לאסא הנה לא מלך אלא שנת אחת ובה
 שאמר דמיא לרבות על בית ירבעם כי כמו שנבא אחיה השיכוני על ירבעם ועל ביתו
 שלא תקום מלכותו וכן היה לי כי נדב בני לא מלך
 רלכ"ג

(ד) המה לבעשא בעיר ואלו הכלבים. ר"ל שלא יבא אחד מהם אל
 קבר: (ה) וגם ביד יהוא בן חנני. ר"ל כי היה עוד דבר ה' על ידו
 מצורת דוד

מז (ז) וגם ביד יהוא. כי למעלה לא הוזכר ליעד העולם כי אם
 על מה שהמשיא אל ישראל ולא הזכיר מה שחשף הוא בעלמו
 לכן הוסיף לומר וגם ביד יהוא וגו' ור"ל בואה הנעולה עמלה
 שכלה ביד יהוא שמיחד הוא לעולם על אשר החזיק אל ישראל

פירוש ע"מ
 אים אין פערק וועלן די פוגלן פון דעם הימל אוף
 עסין: (ה) ויתר דברי בעשא אונ די איגרי ואכן פון
 בעשא אונ ווס עד האם גמאן אין ויין שמיאקויט
 הלא הם כתובים פר וואר ווי שמיאן גשריבן אוף
 דעם בוך פון די צייטונג ואכן ווס אין גורען צו די
 מלכים פון די ישראל: (ו) וישב בעשא אונ בעשא
 המ ויה גלייגט מיט וייע עלקערן אונ אין ווארן
 בגראבן אין תרצה ויגלה אונ אלה ויין אוי האם
 גקניגט אוף ויין אורט: (ז) וגם ביד יהוא אונ איה
 האשוי אלה דער וון פון בעשא איז מלך גמאן
 איין האר קלוסר איין קלך איגר מיין פאלק
 ישראל ויתר אונ דו ביקט גמאנן אין וועג פון
 ירבעם ויחזיק אונ האקט גמאכט ויגדינן מיין
 פאלק ישראל לתפאצי צוא דער צערקן מיד מיט
 וייערי וינד: (ג) דר פר הנני פקערי וועל איה גמי אום
 ראבן קאה בעשא אונ נאך ויין הוו גינדק גמאן אונ
 וועל געפן דיין הוו גינדק אזו וויא דם הוו גינדק פון
 ירבעם בן נבט: (ד) המ לתפאצי בעיר דר ווס וועט
 שטארבן צו בעשא אין שקאט דעם וועלן די הנמ
 אוף עסין ויבא לו אונ דער ווס וועט שטארבן צו

מֶלֶךְ יְהוּדָה וּמֶלֶךְ תַּחְתָּיו: יִיְהוֹיָה
בְּמַלְכוֹ כְּשִׁבְתּוֹ עַל־כִּסְאוֹ הִכָּה אֶת־
כָּל־בֵּית בַּעֲשָׂא לֹא־הָשְׂאִיר לוֹ מִשְׁתִּין
בְּקִיר וְגַאֲלִיו וּרְעָהוּ: יִיְשָׁמַד זִמְרִי אֶת־
כָּל־בֵּית בַּעֲשָׂא כַּדְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר
אֶל־בַּעֲשָׂא בִיד יְהוָה הִנֵּבִיא: יִי אֵל כָּל־
חַטָּאוֹת בַּעֲשָׂא וְחַטָּאוֹת אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר
חָטָאוּ וְאֲשֶׁר הִחַטִּיאוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל
לְהַכְעִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
בְּהַבְלִיהֶם: יִי וְיִתֵּר דְּבַרִּי אֱלֹה וְכָל־
אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לָאֱתָנָס כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר
דְּבַרֵּי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: ^{טו} בַּשָּׁנָה
עֲשָׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה לְאַסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה

שָׁבַט דְּבֵית יְהוּדָה
וּמֶלֶךְ הַחֹתָוִתִּי: יִיְהוֹיָה
בְּמַמְלָכָהּ כְּמַתְבִּי עַל
כִּסְאוֹ הִכָּה יָדָה כָּל
בֵּית בַּעֲשָׂא לֹא אֲשָׁר
לִיה יָדַע מִדַּע וְקִרְבוֹהִי
וְתִבְרוּהִי: יִי וְשִׁיזִי וְקִרְי
יָדָה כָּל בֵּית בַּעֲשָׂא
כַּפְתָּנָמָא דִּינִי דְמִלִּיל עַל
כַּעֲשָׂא בְּיָד יְהוָה וְנִבִּיא:
יִי עַל כָּל חֲזָבִי בַּעֲשָׂא
וְחֲזָבִי אֵלָה בְּבִיהִי דִי
קִבִּי וְדִי חֲזָבִי יָדָה
יִשְׂרָאֵל לְאַרְגָּא כְּדָם יִי
אֵלָה דִּי שָׂרָא לִי
כְּמַעֲתָהוֹן: יִי וְשָׂאֵר
כְּתָנִי אֵלָה וְכָל דִּי
עָבַד ה' אֵינִין כְּתָבִין
עַל סֵפֶר כְּתָנִי וְיִמְנָא
דְּמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל:
^{טו} בַּשָּׁנָה עֲשָׂרִים וְשֶׁבַע
שָׁנָה לְאַסָּא מֶלֶךְ שָׁבַט
דְּבֵית

רש"י

הוא ואחר היו שרים על הרכב: (יא) וגאליו ורעהו.
וקרבוהו ורממוהו:
רלב"ג

רד"ק

כן בית ארצא מעוהה דִּי בביתא בתרצה: (טו) ויהי במלכו.
בביתא: כשבתו. בב"ק: לא השאיר לו בכל דעו והכה גם כן

מבנה שי

מלכו וכמו ש' ט"ז סוף: (טו) חטאו. בבית המלך לעיל סימן ט"ז: שבתו.
בב"ק וזה שנים נכונות ודבריו שבתו על כסא מלכותו (דברים י"ח):
(י"ט) וישמד זמרי וגו' אל נכסא. סימן ט"ז למעלה בבית המלך:

אשר לפלסטים והוא גם כן בעת שבי ישראל הוסיף על גבולות אשר
לפלסטים כדנ ואמר אל כל בית בעשא ונשפחתו ודבשו: (טו) והיה
מלך ויהי שבעת ימים וזהו ה' ה' בן בעשא ויכרעו ומת
בגלותו אשר חטא וחיך המלכו הכה את בעשרי שביה כד נכס על
גינה כה נכס המלכות ובעשר ומת שבעת שנים ושמונה לאלסא ונחשבה לו השנה כהיה ולזה אמר כי מלך עשרי שנים ששה שנה וממנו ה' כ"ב
שנה מלך שש שנים שלמות כדלה זה כי כשנת שלשים ושמונה לאלסא מלך יהודה מת חביו ומלך עשרי על ישראל כדלס ר"ל עשרת הכשטים
וככה היה כל זמן מלכותו שנים ששה שנים כדלס ובהלכה מלך שש שנים שלמות שש מאות שלש' וחמס לאלסא עד ראש שלשים ושמונה:

מצודת דוד

היה לסס אים לשנת חמדי עס המלך כמ"ט וזוהו וגו' דעה המלך
(לעיל ד'): (טו) בשנת עשרים ושבע. כי מלך עד כשהיה לאלסא:
וזהם חוננים. כשזמלך כדלס היו כעס. חמלס כגבסון:

ע"ט

איבר אלי יונד פון בעשא אונ איבר. דיא. ווגד. פון.
אלה יין וזן אשר חסאו ווס זיא האבן גינדיגס אונ
וואס זיי האבן גמאכט וינדיגן די ישראל ויחבסן את
ה' אלהי ישראל צו דער צעקנן דעם גאט פון ישראל
מיט וייערע בארישקייט: (יד) ויתר דברי אלה אשר די
איברעג' ואכן פון אלה אונ אלץ ווס עד הם גיטוהן
היו אים כהנים פאר וואר ויזא שטייען גישריבן און
דעם בוך פון דו צייטונג ווס איז געווען צו די מלכים
פון ישראל: (טו) בשנת עשרים ושבע אונ זייען אונ
צוואנציגסטן יאר צו אסא מלך יהודה כלה ויהי המ
וקרי גיקניגט אונ תרצה זייען מען ויקים חוננים אונ

י' שנים מקצעות: (יא) משתין בקיר. הוא הזכר העושה קלות
למחמוק: ואליו. קרוביו כמו זכר וזהו (ויקרא כ"ב) על כי
לכרוב: דיה משפט. המלכות לעולם שדוד עד הקונס: ורעהו. מיוחד

צוואנציגסטן יאר צוא אסא מלך יהודה ויפלד אונ
הם גיקניגט און זיין אורם: (יא) ויהי ככלל אונ עם
אז גוועזין אין זיין קריגן בשבת' אין זיין און זיין
שמייל הקה' עד דר שלאגן דס גאנצי הוז גווגד
פון בעשא לא השאיר עד האט גיט איבר גלאוס צו
אים דר ווס מוט מחשבות אין זיין הארץ פלומר
דר ווס הם שכל גאנצי אונ זיני קרובים אונ זייע
ליב האבער: (יב) וישמד זמרי אונ וקרי האמ פאר
סיליגט דאס גאנצי הוז גינדיג פון בעשא דבר ה'
אז ויזא די חיד פון גאט ווס עד הם גרעט איה
בעשא ויהי והוא הנביא: (יג) אל כל סמאית בעשא

מֶלֶךְ זִמְרִי שִׁבַּעַת יָמִים בְּתִרְצָה וְהָעַם
 חָנִים עַל־גִּבְתָּו אֲשֶׁר לְפָלְשֵׁתִים:
 מִן וַיִּשְׁמַע הָעָם הַחֲנִים לֵאמֹר קִשְׁר
 זִמְרִי וְגַם הִכָּה אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיִּמָּלְכוּ כָל־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲמִירִי שֶׁר־צָבָא עַל־
 יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא בַּמַּחֲנֶה: י וַיַּעֲלֶה
 עֲמִירִי וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִגִּבְתָּו וַיִּצְרוּ
 עַל־תִּרְצָה: יי וַיְהִי כִּרְאוֹת זִמְרִי כִּי־
 נִלְכְּדָה הָעִיר וַיָּבֹא אֶל־אַרְמוֹן בֵּית־
 הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׂרֹף עָלָיו אֶת־בֵּית־הַמֶּלֶךְ
 בְּאִשׁוּיָמָת: יג עַל־חַטָּאתָיו אֲשֶׁר חָטָא
 לַעֲשׂוֹת הִרְעִיבָנִי יְהוָה לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ
 יִרְבָּעָם וּבַחַטָּאתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לְהַחֲטִיא
 אֶת־יִשְׂרָאֵל: כ וַיִּתֵּר דְּבָרֵי זִמְרִי וְקִשְׁרוֹ
 אֲשֶׁר קִשְׁר הִלְאֵהֶם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר

רד"ק

המלך שנשבע בה ומת זמרי: את בית מלך. חסר ה"א הידיעה שלא כמנהג ולפי שזכרו לא הוצרך בו ה"א הידיעה: (ט) לחסות את ישראל. והלא לא מלך אלא שבעת ימים בתרצה לכהות חסות ישראל את ישראל בשבעת הימים אלא קודם לכן שהיה שר מחצית הרכב היה חסות את ישראל וכן מה שאמר ויתר דברי מצודת דוד

(טז) כל ישראל. אוחס שהיו במחנה המלכו את עמיר ולא חסלו זמרי: (יח) וישרף עליו. עמירי שרף על זמרי: (יט) אשר ויחטאו את המלכים חסות משלחו:

ע"מ

גזעיהן אז דו שקטא איז באצווינגן גווארן ויבא אל ארמון וגו' איז ער גיקוקן אונ דעם פאליץ פון דעם הויז פון מלך אונ האט פאר ברענגט אונ זיך דס היוז פון דעם מלך אונ פייער נישט אונ איז גישטארבן: (יט) על חטאתיו איבך ויינע זינד ווס ער האט גיזינדיג לעשות הרע בגיני ה' צוא טיען דאס וואס ביין איז אונ גאטס אויגן ללכת צו גיין אונ ווען פון ירבעם ויחטאו אונ איבערזיינע זינד ווס ער האט גיטווקן ויחטאו צו מאכן זינדיגן די ישראל: (כ) ויתר דברי זמרי אונ דיא איבריגע וואכן פון זמרי אונ זיין בונד ווס ער האט גיבינדיגן הלא הם כתובים פר וואר זיי שטייגן גשריבן אה

גואליו והם קרוביו וגם הכה רעהו והם אוהביו. ורעהו כמו רעיו וכן בהחלולו בער רעהו סגן נבחרתו כמו נבחריו: (טז) והעם חננים על גבתו. נדב וישראל צרו על גבתו ולא לכדות ועתה בימי אלה שבו לצור עליה: (טז) וימליכו כל ישראל. איהם שהיו במחנה: (יח) וישרף עליו. עמירי שרף על זמרי בית מצודת ציון

(יח) ארכיון. היכל.

חבא. צמוד כיוס שר מהלית הכבד חבא

פירוש

דס פאלק האבן גירוהט אונ דר שקטא גבתו ווס איז צו דיא פלשתיים: (טז) וישמע העם אונ עם האט גהערט דאס פאלק וואס האבן גירוהט אונ גבתו לומר צו זאגן קשר זמרי וזמריהאט גמאכט איין בונד אונ אונ ער האט דער שלאגן דעם מלך וימליכו וגו' האבן כל ישראל גמאכט קנינען אונ דעם דאוינען מאג אונ דר מחנה דעם עמירי ווס ער איז גוועזן איין הויבט מאן איבער דיא ישראל: (יז) ויגלה עמירי איז אונ גינאנגן עמירי אונ כל ישראל מוט אים פון גבתו ויזירו אין האבן פאלענערט אונ תרצה: ויתר דברי זמרי אונ עם איז גוועזן אונ זמרי האט

דְּבַרֵּי הַיָּמִים לְמֶלֶכִּי יִשְׂרָאֵל׃ כֹּא אֲזַ
וַיִּחַלֶּק הָעָם יִשְׂרָאֵל לְחֻצֵּי חֻצֵּי הָעָם הָיָה
אַחֲרָי תִּבְנִי בְּךָ גִּינַת לְהַמְלִיכֹו וְהַחֲצִי
אַחֲרֵי עֲמָרִי׃ כִּי וַיִּחֻק הָעָם אֲשֶׁר אַחֲרָי
עֲמָרִי אֶת־הָעָם אֲשֶׁר אַחֲרָי תִּבְנִי בְּךָ
גִּינַת וַיָּמָת תִּבְנִי וַיִּמְלֹךְ עֲמָרִי׃ כִּי בִּשְׁנַת
שְׁלֹשִׁים וָאַחַת שָׁנָה לְאַסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה
מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה
שָׁנָה בְּתַרְצָה מֶלֶךְ שְׁשִׁי־שָׁנִים׃ כִּי וַיָּקֵן

פְּתִיכִין עַל סֵפֶר פִּתְחֵי
יוֹמִין לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל :
כִּי בָּן אֶתְּכֵנִי עֲמָא
יִשְׂרָאֵל לְתַרְמִי פִלְגֵּן
פִּלְגֵּת עֲמָא הוּא בְּמֵר
הַבְּנִי בֵּר גִּינַת
לְאִמְלִיכּוּתָהּ וּפִלְגֵּת
בְּמֵר עֲמִרִי : כִּי וְתַקִּיף
עֲמָא דְּבִתְרָא עֲמִרִי מִן
עֲמָא דְּבִתְרָא תְּכֵנִי בֵּר
גִּינַת וּמִית תְּכֵנִי וּמִלְּךָ
עֲמִרִי : כִּי בְּשֵׁנַת הַלְתִּין
וְחִירָא שְׁנִין לְמִלְכָּא אֶסְא
שְׁבָאָא דְּבִית
יְהוּדָה מִלְּךָ עֲמִרִי עַל
יִשְׂרָאֵל תִּירָא עֲמִרִי
שְׁנִין בְּתַרְדָּא מִלְּךָ עֲמִרִי
שְׁנִין : כִּי וּבִן יֵת דְּבָרָא
דְּלִשְׁמוּרִין

ת"א יקו את כס. . סוסדלין קג :

רד"ק

וזכיר על הימים אשר היה שם אמר: (כז) או יחלל העם ישרא-
ל חסר המצור כמו הארץ: הברית וכתבו בספר עולם וזכה היתה
למחלוקת היום ארבעת חזרות: (כח) ויתור העם, אמר: אל
שנתתם עם יהושע חוק: את העם, מן העם וכן נצאתי אל
העיר: וזכת הבני, מן מיתח, עצמו ויתור שמת אלף עמי
העיר: אל מחלוקת בסדר עולם אומר כי הרנו הבני מן שהשיאם
בחר של עשר ליהושע הרנו את הבני: (כט) בשנת שלשים
ואחת, וזל בשנת כ"ז לאסא מלך ומרי ואל מלך אלא בשנת
ימים והוא עשרי ארס מבני מחלוקת הבני ואל מלך מלכות
שלימה ובעלת שלשים ואחת לאסא מה תבין עמי עשרי מלכות
שלימה ובעלת ימי מלכותי: (ל) שנת אחאב שנת שנים על מלכות
שלימה שהיו בשנת ל"ח לאסא מלך אחאב בנו ומוציא על מלח
ג שנה ותחתיו אומר שנים עשרה שנה שנת ג' אל שלמו

(כב) וימות תבני. כנענא אלא בתו של עמרי ליהושפט
בנו הרוג את תבני כשראו חסידיו של עמרי. כסדר עולם:
(כג) בשנת שמיים ואחרת שנה ראסא וגו' מלך
עמרי. מלכות שלשים. והמש: חסידים מחקוהו של תבני
ממשרו. ובשנ אלא עד לז' שנים: שיתום שנה.
סך הכל המ: בתולדות יסבע בתולדות שלמה ואי אפרס
לומר שנים עשרה מלכות שלמה סכרו אלאכ בני מלך
שנות שלשים ואננה אלא: בהרציה מלך שש שנים.
עד כלל גירסא חסידיו:

(כד) ויקן את הכר שמרון. ר"ל הכר שענה בו עיר שמרון ולפי שהיה שם אדני הכר שמר קרא שם העיר שמרון וזה לומר כי היה מצודת רוד

דוד

מאבות שלמים עד כי הוציא חזני בשנים ל"א לאסא כי אז חזק על כל ישראל : שנים ושלשה שנה , ומקוטעות היו והבדל מעט שהחזק המעט אשר נחזקו חז"ל המעט שנים עם חזני כחשם וזכע בני אחר אחר חזני וזכי שבארץ חזק על : ישראל הוד לחזקו ולאחיותו גם אלו המעט השנים : (72) יקן . כשנה השבועיים למלכותו : את

שבע שנים ושיש שנים שכלך בתרצה עד מחלוקת תבני הרי י

20

דור: אבות שלימים עד כי הוצת חבני בשנת 1740 לאחרי כי חזו מתוך על כל ויבא: שחיים שררה שנה. ומקוטטות היו וחובטת שחיונות וסמכות אשר בתחנה ומתן ח"כ חתם שנים עם חבני כחשם ושבע בני חתם חבני וכלי כשכחם חזר על כל כי שרלה חזר לחשוב ולתלכוחו וגם עלו חתשם הבנים: (72) ויקן. כשהם שביעיים למלכות: את

לקומי יקרים

(כד) ויקח את הָהָר שְׁמִירָה גִּזְרִי. דַּע וְלִקְחֵם שְׁרִיבֻת רִבִּי
 ויקח נֶאֱמָר פֶּר וּסֵם הֵם עֲשֵׂי וְהָךְ נִיחֻץ צֵן וְזוֹן אִמְלָה וְיִיחֵל
 עַם הָסֵם פֶּאֶר גִּרְעֻסָתָם אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל מִיֵּם אִיִּן שְׁסָאֵם. דִּר תִּנְא
 רִבִּי אֵלִירוֹת אֵלִירוֹת הַנִּבְנִיט מִיֵּם גִּינְאָם אִיךְ בִּין אִכְאֶלֶל
 גִּינְאָם אִיךְ בִּית הַמִּקְדָּשׁ פֶּר רִיאַת חֲכָמִים אִיךְ יִדְרֻשֵׁים הָאֵלֶּךְ הָאֵלֶּךְ
 גִּינְאָם צִי דִר חֲכָמִים רִבּוּיָהּ פֶּאֶר וּסֵם הֵם וְהָךְ עֲשֵׂי נִיחֻץ
 וְהָךְ אִנּוּ נִיחֻץ וְהָךְ אֵלִירוֹת נִיחֻץ מִכִּסִּים. וּסֵם כִּיִּן נִיחֻץ צֵיִם הֵם
 דְּסִינְאָם וְהָךְ נִיחֻץ. הָאֵלֶּךְ דִּר חֲכָמִים גִּינְאָם סִר וְיִיחֻץ נִיחֻץ.
 הֵם אֵלִירוֹת גִּינְאָם צִי דִר חֲכָמִים אִיךְ וְעַל אֵיִךְ נֶאֱמָר. דָּס אִיִּן
 וְזִכַּת וְיִיחֵל עַם הָסֵם פֶּאֶר גִּרְעֻסָתָם יִדְרֻשֵׁים מִיֵּם אִיִּן שְׁסָאֵם
 פֶּאֶר אֵלֶּךְ מַלְכִּים אִיךְ נִיחֻץ אֲחָאֵב דַּע דִּרְבִּינָאֵם. צִיִּי הַנִּבְנִיט
 אִנּוּ צִיִּי אִנּוּ דִּרְבִּינָאֵם מַלְכִּים הָאֵלֶּךְ אִיךְ עֲרֻסָתָם. אִנּוּ כִּי יִבְדֵּר

[illegible]

פִּירוּשׁ ע"ט

אויף דעם בוך פון דר צייטונג וואס איז געווען צו דיא
מלכים פון דיא ישראל; (כא) אז יחזקאל האט געזען
מאל איז צוויי מאל געווארן דאס פאלק ישראל אויף
דעם ערשטן מאל וואס איז געלעבט פאלק איז געווען נאך
הבני בן נחית צו מאכן קיניען אים וואס איז דיא
אנדערע העלפט איז געווען נאך עמרי; (כב) וואס
האט אים געזען וואס ער האט געזען דאס פאלק וואס איז
געווען נאך עמרי אז ער האט געזען דעם פאלק וואס
איז געווען נאך הבני בן נחית וואס האט געזען
אויף געזען וואס ער האט געזען וואס ער האט געזען.

דער סדר עולם שרייבט אז אסא האט גינוקען דאס מאכטער פון עמרי צו ניוון ירושקם האבען דא ישראל דעם הכני אוסגבראכט אין האבן גמאכט קיניגען דעם עמרי ווייל זיי האבן געזעהן ניוון חשיבות. זיך דר מלך פון שבת יורה הט זיך משה געווען מוט אים : (כג) בשבת שלשים ימים אור דעם איין און ערבייטעט, יאר צו אסא מלך יהודה געזיגט האט עמרי געקניגט און רי ששאל צוועלפן יאר געהרגעט און מרצה הט ער קיניגטעט ועקס יאר איירט ער הט געבאוועט שמואל וברקען יאר און ער האט געקניגט

וַיִּקְבֹּר בְּשֹׁמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ אַחָאב בְּנוֹ
תַּחְתּוֹ : כט וַאֲחָאב בֶּן־עֲמִרִי מֶלֶךְ
עַל־יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה
שָׁנָה לְאַסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ אַחָאב
בֶּן־עֲמִרִי עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן עָשְׂרִים
וּשְׁתַּיִם שָׁנָה : לו וַיַּעַשׂ אַחָאב בֶּן־עֲמִרִי
הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה מְכַל אֲשֶׁר לִפְנָיו :
יא וַיְהִי הַנֶּקֶל לָכֶתוּ בַּחֲטָאוֹתֵי רַבְעָם בֶּן־
נִבְט וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־אִיזֶבֶל בַּת־
אֶתְבַּעַל מֶלֶךְ צִידוֹנִים וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֶת־
הַבַּעַל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לוֹ : יב וַיָּקָם מִזִּבְחַ
לַבַּעַל בֵּית הַבַּעַל אֲשֶׁר בָּנָה בְּשֹׁמְרוֹן :

ואחאב קבר בשומרון ומלך
אחאב בריה תחתיה :
כט ואחאב בר עמרי
מלך על ישראל בשנת
שלשים ושמנה
ל'אסא מלך יהודה ומלך
אחאב בר עמרי על
ישראל בשומרון עשרים
ושתיים שנים : לו ועבד
אחאב בר עמרי דבש
קדם : יז מפל די
קדמוהי : לא והנה שים
בעינוהי למיזל בחובי
ירבעם פר נבט ונסיב
אחאב ואת איזבל בת
אתבעל מלך צידון
ואזל ופלח ואת בעל
וסגיד ליה : יב ואקם
אחאב לקבעל בית
קבעל דבנא בשומרון :
ועבד

ת"א אחאב : כט : ויב : הנקל .
כט (ספרדן) פח :

רש"י

רד"ק

(דא) ויעבד את הבעל . מוסף על עגלים של ירבעם :
(ל) הנקל לבח . אם היה בעיניו נקל ללכת בחטאת ירבעם
וזה העגלים כן הראה במעשיו כי נקלים היו בעיניו אותם החטאות ולקח אשה מגויי הארצות לחצוא עוד ולעבד הבעל
שהיו הם עובדים שם והוא שאם וילך ויעבד הלך שם לצידון ועבד הבעל שהיו עובדים שם והשתחוה לו כלומר שקבלו עליו
באלוה ועשה כדורו בשבדון ובנה לו בית וקראו בית הבעל והקים לו שם מזבח : (לג) בית הבעל . חסר בי"ת השבועש וכן
מנחת שי

הי"א כחז פמרי וכל אשר עשה וטעם הוא : (ל) מלך צידונים . כחז פמרי
מחזיקים מלך ירד ס' אחל לו' וכן פשטו מחזיקים שפטים י"ח כחז פמ :
כי חטאת ירבעם היו קלים ונקלים בעיניו אך כוספין על החטאים
האלו ולקח להם לא לזבל והוא היתה בת אתבעל מלך צידונים והוא חסרן כזה
אתבעל בת מלך צידונים והיה מלך בת מושבת עמלם ואחרת עמלם רלז לומר שחטא בכיותה בת אתבעל והוא חסרן צידונים והלכו
בו שלל נתיביו וטעמוהו אמרו ובעל בת אל נכר ולא די לו כזה חבל גם הוא הלך ועבד את הבעל שהיה מובדל לו לזבל והשתחוה לו
ולקח זה כזה מנזח לבעל נכית הבעל אשר כזה בשמרון וטעם עוד אשר לבעל ועוד טעם חטא לזוסף להכעיס את ה' אלהי ישראל

מהמסור מפני זה להפיר מעט חטאת ירבעם הלא רלז שחטא
שבע מכל אשר לפניו ויעד שהפירן כן מפני אמרו וילך ככל דרך
ירבעם כן נכח : (ל) ויהי הנקל לבח חטאת ירבעם . ר"ל כי
האלו ולקח להם לא לזבל והוא היתה בת אתבעל מלך צידונים והוא חסרן כזה
אתבעל בת מלך צידונים והיה מלך בת מושבת עמלם ואחרת עמלם רלז לומר שחטא בכיותה בת אתבעל והוא חסרן צידונים והלכו
בו שלל נתיביו וטעמוהו אמרו ובעל בת אל נכר ולא די לו כזה חבל גם הוא הלך ועבד את הבעל שהיה מובדל לו לזבל והשתחוה לו
ולקח זה כזה מנזח לבעל נכית הבעל אשר כזה בשמרון וטעם עוד אשר לבעל ועוד טעם חטא לזוסף להכעיס את ה' אלהי ישראל

מצורת דוד

לחטא : עשרים וז' ומקוטעות היו : (ל) ויהי הנקל . קלל שחטא
היה ללכת בחטאת ירבעם כי הכשע עוד יותר ממנו : (לג) בית

למיר מלוכה לשבת זה : (כט) שלשים ושמנה . כי עמרי מלך מיד כשעת
אמרי כז' נלכח וימי מלכותו י"ב שנים ומת ומיר מלך אחאב הרי ל"ח

פירוש ע"ט

מיר ווס האב איך געוידניקס צו דיר . פאר ווס וועקסט נאר דעם
אנהייב פסקו אינ גיט דעם סוף פסקו . אין סוף פסקו שפטים
דאך אַזש הסתה אותו איזבל אששו . איך האב נאר געוידניקס
ווייל פון ווייב איזבל האב פוך אנגריקט . און אזו נאנט גזרת
אויף מיר דער פסקו . דיא אנדערע זעקס חרשים האב רבי לוי
געדרישט דעם נאנצין פסקו זעס איז גיט גייען נאך אפליק וואס
האב אזו פיל געוידניקס ווי אחאב ווייל פון ווייב איזבל האב אים
אנגריקט ער זאל וידניקע :

נוארן באגראבן אין שומרון ויפלו אחאב אונ אחאב
זיין זון האט גקיניקט אוף זיין אורט : (כט) ואחאב בן
עמרי אונ אחאב בן עמרי האט גקיניקט אויף דיא
ישראל אונ אבם אונ דרייסיגןקמן יאר צו אסא מלך
יהודה ויפלו אחאב אונ אחאב בן עמרי האט גקיניקט
איבר ישראל אונ שומרון צוויי אונ צוואנציג יאר :
(ל) ויעש אחאב בן עמרי דרע בעיני ה' אונ אחאב בן עמרי

הם נקמן דם ווס ביין איז אונ נאקם אויגען קער פון אלע ווס וועגן גווען פר אים : (לא) ויהי הנקל אונ זיין
גרינגקע עבירה איז גווען זיין גיין אונ די וינד פון ירבעם בן נבט ויהי אשה אונ ער האט גנזקען איין
אשה איזבל דו מאקמר פון אתבעל דר מלך פון דוא צידונים וילך ויגיד אונ ער איז גינאנגן אונ האט
גדיקט דו אפ גאט בעל וישתחו לו אונ הם זיך גיבוקט דער צו : (לב) ויקם מנזח אונ ער האט און גשטעלט
אבן בן דער אפ גאט בעל אין דעם הויז פון דעם אקנאט בעל ווס ער האט גיבויעט אין שומרון :
ויעש

לג ויעש אחאב את האשרה ויוסף
 אחאב לעשות להבעים את יהוה
 אלהי ישראל מכל מלכי ישראל אשר
 היו לפניו: יד בימיו בנה חיאל בית
 האלי את יריחה באבירים בבלו
 יסדה ובשגב צעירו הציב דלתיה
 כדבר יהוה אשר דבר ביד יהושע
 בנגנו: יז ויאמר אליהו התשבי

לג ועבד אחאב את
 אשרה ואוסף אחאב
 למעבד לארנא קדם יי
 אלקא דישאל מכל
 מלכי ישראל ודורו
 קדמוהי: לד ביומיה
 בנא חיאל בית מוקיית
 וריחה קמל אבירים
 בובריה פד שרי
 לשכלי יתה ושגב
 ועיר בנויה פד אקים
 דשהא פפתנא דיי די
 מלכי בידא דיהושע בר
 נון: א ויאמר אליהו

ת"א ויעש אחאב: טס: כימיו כנס
 (ס: יד כס): ויאמר אליהו:
 פסוקים פה סוכסוק קין (בכוח ע
 עניות סג סוכסוקין כת):

ובשגב קרי

רד"ק

(לג) האשרה, חילן הנעבד: (לד) חיאל בית האלי, חיאל
 אשר מבית אל כמו ישיצית הלחמי (שמואל א' י"ז) ולא נחמר
 הבית לחמי, וכן יהושע בית השמי במסר (שמואל א' י"ד)
 ולא הבית שמי וכן בעפרת אבי העזרי (שופט' י' כה) ולא
 נחמר הארעזרי, ויש פותרין בית האלי על שקבל עליו קלל'
 יהושע הארז האש אשר יקום ובנה וגו' (יהושע י' כ"ו) אמרו
 רבותיו חיאל משל נחמיה וימיו משל ירושם ומפני מה
 תלכו באחאב שתולין את הקללה במקולקל (ס"א במקולל):
 באבירים בכרו יסדה, כשיסדה מת בנו בכורו וקברו והלך
 וקבר כל בניו עד שמת האחרון בלכתם דלתותיו (ס"א)
 של יהושע בכבורו ייסדה וציעורו יליד דלקים (ס"א)
 יז (א) ויאמר אליהו התשבי, מארז (ס"א שם העיר)

על האלה הששביע יהושע ומפני זה נקרא בית האלי על שעבר על אלה שאמר
 יהושע ארור האיש וגו': יריחה, כתיב בח"א וקרי בוי"ו כמו אהלה והרומים לו: באבירים בכורו יסדה, וסמ' וכו' מחו כל בניו
 ובעת שהציב דלתיה הוה עדיין שגוב צעירו וי"ת קמל אבירים בוכריה כד שרי לשכלל יתה וקמיל שגוב ועיר בנחור כד
 אקים דישא: ובשגב, כתיב בוי"ד וקרי בוי"ו כמו פעי פעי עליו עליו כי אותיות אורח' מתחלפות:

(ה) ויאמר אליהו התשבי נלעד, מעיר ששמה תושב היה תחילה ואח"כ ישב בנלעד וכת"י אליהו דמורשב מתחבי

רל"ב

מכל מלכי ישראל אשר סיו לפניו: (לד) כימיו כנס חיאל בית האלי
 את יריחה, ר"ל כי כימיו כנס חיאל שיהי מבית אל ייחוס

ונחמתי מה שקלל יהושע אשר יבנה את יריחו כי כאשר יסדה מה אבירים בכורו ומחו כל בניו עד שמת האחרון בלכתם דלתותיו (ס"א)
 של יהושע בכבורו ייסדה וציעורו יליד דלקים (ס"א) ויאמר אליהו התשבי, מארז (ס"א שם העיר)

מנחת שי

(לד) יריחה, כתיב בח"א וקרי בוי"ו כמו אהלה והרומים לו: ובשגב, מעיר ששמה תושב היה תחילה ואח"כ ישב בנלעד וכת"י אליהו דמורשב מתחבי

קרי בוי"ו שגוב והסוכין בוי"ד:

מנחת ציון

(לד) צעירו, קמן בניו: יז (ה) התשבי, מעיר ששמה תושב היה תחילה ואח"כ ישב בנלעד וכת"י אליהו דמורשב מתחבי

מנחת ציון

שהניח היסוד מת אבירים בכורו ושאר בניו מחו במשך הכנין ובעת העמיד דלתות מת שגוב לעיר בניו: כדבר ח' וגו', שגובו יריחה לפני

ס' הארז השם וגו' בכבורו ייסדה וציעורו יליד דלקים (יהושע י' כ"ו) ואח"כ ייחוס יריחה שגוב צעירו וי"ת קמל אבירים בוכריה כד שרי לשכלל יתה וקמיל שגוב ועיר בנחור כד

לומר שכל זה ר"ל ולא נקם מוסר: (ז) ויאמר אליהו וגו', ח"ל כאשר מתו בני חיאל בית האלי הלכו אחאב וחליו לנחמו ואמר אליהו

פירוש ע"מ

דעם יסוד פון דר שטאמאזי אום גשטארקן אבירים
 ניין עלצער זון, און איין דעם בונען זענען אום אלע

נייע קינדער אום גשטארקן, ביי צום אונטערשטן
 דעם ערשטערען אריין גשטעלט איז אים גשטארקן

ניין יונגסטער זון שגוב דבר'ה אזו ווי די רייד פון
 גאם וואס ער האט גרעם דורך יהושע פון נון:

יז (א) ויאמר אליהו התשבי אונ אליהו פון דעם לארז
 תושב פון די ויער פון גלעד פון גאמאם צו

אחאב ח'ה' א'לי ישראל אזו ווי גאם לעבט דר גאם
 פון ישראל וואס איך פון גשטאמן און האב גדינמ

בר

הנמצא בית חשם שהיו כמו בבית חשם והרומים לו שכתבנו
 בספר מכלל בחלק הדקדוק: (לג) ויעש אחאב, הוסיף עוד
 לחסוא ונעש אשרה לעבדה וזולתי הבעל עששה וברש מאי
 ויעש אחאב את האשרה אחר י' ויומן שכתב על דלתו שפרון
 אחאב כפר באלהי ישראל לא יתא לו חלק באלהי ישראל:
 (לד) חיאל בית האלי, מבית אל היה כמו בית הלחמי מבית
 לחם בית הששבי מבית שמש ורחת ממשלה של אחאב היה
 ועשה דבר זה ולא מיחה בידו אחאב כל כך הרשע לעשות ועד
 ימיו לא היה אדם שעלה בלבו לבנות יריחו מפני השבעה
 שהשביע יהושע ארור האיש אשר יקום ובנה את העיר וגו'
 ותמיה' הוא כי יריחו לבל'ך היה בית האלי בנחמיה וי"ת
 ואיך נתן יהושע רשות לבנותה ומצאנו בירושלמי חיאל מן
 יהושעס יריחו בבנימין אלא שמתלגלג וכות על ידו וכאן וחובה
 על ידי חייב ואחר שנבנתה לא נאסרה ישיבתה כי החרם היתה
 שלא תבנה כמו עיר הנדחת והביתה אותה עובר בחרם והוא
 נעש כאשר דבר יהושע וי"ת בית האלי בית מומי כלומר שעבר
 על האלה הששביע יהושע ומפני זה נקרא בית האלי על שעבר על אלה שאמר
 יהושע ארור האיש וגו': יריחה, כתיב בח"א וקרי בוי"ו כמו אהלה והרומים לו: באבירים בכורו יסדה, וסמ' וכו' מחו כל בניו
 ובעת שהציב דלתיה הוה עדיין שגוב צעירו וי"ת קמל אבירים בוכריה כד שרי לשכלל יתה וקמיל שגוב ועיר בנחור כד
 אקים דישא: ובשגב, כתיב בוי"ד וקרי בוי"ו כמו פעי פעי עליו עליו כי אותיות אורח' מתחלפות:

(ה) ויאמר אליהו התשבי נלעד, מעיר ששמה תושב היה תחילה ואח"כ ישב בנלעד וכת"י אליהו דמורשב מתחבי

רל"ב

מכל מלכי ישראל אשר סיו לפניו: (לד) כימיו כנס חיאל בית האלי
 את יריחה, ר"ל כי כימיו כנס חיאל שיהי מבית אל ייחוס

ונחמתי מה שקלל יהושע אשר יבנה את יריחו כי כאשר יסדה מה אבירים בכורו ומחו כל בניו עד שמת האחרון בלכתם דלתותיו (ס"א)
 של יהושע בכבורו ייסדה וציעורו יליד דלקים (ס"א) ויאמר אליהו התשבי, מארז (ס"א שם העיר)

מנחת שי

(לד) יריחה, כתיב בח"א וקרי בוי"ו כמו אהלה והרומים לו: ובשגב, מעיר ששמה תושב היה תחילה ואח"כ ישב בנלעד וכת"י אליהו דמורשב מתחבי

קרי בוי"ו שגוב והסוכין בוי"ד:

מנחת ציון

(לד) צעירו, קמן בניו: יז (ה) התשבי, מעיר ששמה תושב היה תחילה ואח"כ ישב בנלעד וכת"י אליהו דמורשב מתחבי

מנחת ציון

שהניח היסוד מת אבירים בכורו ושאר בניו מחו במשך הכנין ובעת העמיד דלתות מת שגוב לעיר בניו: כדבר ח' וגו', שגובו יריחה לפני

ס' הארז השם וגו' בכבורו ייסדה וציעורו יליד דלקים (יהושע י' כ"ו) ואח"כ ייחוס יריחה שגוב צעירו וי"ת קמל אבירים בוכריה כד שרי לשכלל יתה וקמיל שגוב ועיר בנחור כד

לומר שכל זה ר"ל ולא נקם מוסר: (ז) ויאמר אליהו וגו', ח"ל כאשר מתו בני חיאל בית האלי הלכו אחאב וחליו לנחמו ואמר אליהו

פירוש ע"מ

דעם יסוד פון דר שטאמאזי אום גשטארקן אבירים
 ניין עלצער זון, און איין דעם בונען זענען אום אלע

נייע קינדער אום גשטארקן, ביי צום אונטערשטן
 דעם ערשטערען אריין גשטעלט איז אים גשטארקן

ניין יונגסטער זון שגוב דבר'ה אזו ווי די רייד פון
 גאם וואס ער האט גרעם דורך יהושע פון נון:

יז (א) ויאמר אליהו התשבי אונ אליהו פון דעם לארז
 תושב פון די ויער פון גלעד פון גאמאם צו

אחאב ח'ה' א'לי ישראל אזו ווי גאם לעבט דר גאם
 פון ישראל וואס איך פון גשטאמן און האב גדינמ

בר

לֵךְ קַדְמָה וְנִסְתַּרְתָּ בְּנַחַל כְּרִית אֲשֶׁר
 עַל-פְּנֵי הַיַּרְדֵּן: וַיְהִי מֵהַנַּחֵל תִּשְׁתַּה
 וְאֶת-הָעֲרָבִים צִוִּיתִי לְכַלְכֵּלָךְ שָׁם:
 וַיֵּלֶךְ וַיַּעַשׂ כְּדַבַּר יְהוָה וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב
 בְּנַחַל כְּרִית אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הַיַּרְדֵּן:
 וַיְהֲעֲרָבִים מִבֵּיָאִים לוֹ לֶחֶם וּבָשָׂר
 בַּבֶּקֶר וּלְחֶם וּבָשָׂר בַּעֲרָב וּמִן-הַנַּחֵל
 יִשְׁתֶּה: וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיֵּיבֶשׁ הַנַּחֵל
 כִּי לֹא-הָיָה גֶשֶׁם בָּאָרֶץ: וַיְהִי דָבָר--
 יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר: מָה קוֹם לֵךְ צִרְפָּתָה

וְהַתְּפִי לָךְ לְקַדְמָה
 וְהִסְתַּר בְּנַחֲלָא דְכְרִית
 דִּי עַל אֶפְרַיִם יַרְדֵּנָא:
 וַיְהִי מֵהַנַּחֲלָא תִשְׁתִּי
 וְאֶת עֲרָבִים צִוִּיתִי
 לְכַלְכְּלָךְ שָׁם:
 וַיֵּלֶךְ וַיַּעַשׂ כְּדַבַּר
 יְהוָה וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב
 בְּנַחֲלָא דְכְרִית אֲשֶׁר
 עַל אֶפְרַיִם יַרְדֵּנָא:
 וַיְהֲעֲרָבִים מִבֵּיָאִים
 לוֹ לֶחֶם וּבָשָׂר
 בַּבֶּקֶר וּלְחֶם וּבָשָׂר
 בַּעֲרָב וּמִן-הַנַּחֲלָא
 יִשְׁתֶּה:
 וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים
 וַיֵּיבֶשׁ הַנַּחֲלָא
 כִּי לֹא-הָיָה
 גֶשֶׁם בָּאָרֶץ:
 וַיְהִי דָבָר
 יְהוָה אֵלָיו
 לֵאמֹר: מָה
 קוֹם לֵךְ צִרְפָּתָה

ת"א ויבשרו: חולין כ': ויבי
 מן: סוכרין ח': דלפניה
 וזה קרי:

רש"י

ר"ק

אלוהו גוי': (ג) ונסתרת. מפני חמלק ואחזבל: (ז) ויבשר
 הנחל. כדי שידע לורך הגשמים ויעריח לגלות שהיה קשה
 בעיני הקב"ה שישאל שריון ברעם: (ט) צרפתה.
 באין היו מביאין לו כי באמת ממקום כשר היו מביאין לו אחר
 שברצון האל היו מביאין לו והרבה כשרים היו בישראל שאמר והשארתי בישראל שבעה אלפים כל הכרבים אשר לא כרעו
 וכל הפה אשר לא נשקלו. ובדברי ר"ל י"א שהיו מביאין לו משלחנו של אחאב ויש אומרי משלחנו של יהושפט ויש
 העורבים שחורים כמו עורבי מערבך והנה הכתוב אומר ונסתרת שלא ידעך אדם שם שהיו ראונו כי אחאב היה מחפש
 אחריו כמו שאמר אם יש גוי וממלכת גוי'. ואולי הסותרים החם היו מסתירים אותו: (ט) צרפתה אשר לצידון. לפי שיש
 מנחת שי

כי האל אמר לו תחילה לך הראה אל אחאב ואתה מפר א"כ
 לפי דברי ר"ל ע"ד שאמר בבצית האל: (ג) ונסתרת. שלא
 ידעך אדם שם: (ד) והיה מנחת השתה. והיה חיותך זה כי
 מנחת השתה והעורבים וכלכלך: ואת העורבים צויתי
 עורבים משם והם העופות חשודים ומעם צויתי ששמי
 בלבם לחבוט לחם ובשר שתי פעמים ביום ואין לשאול
 שברצון האל היו מביאין לו והרבה כשרים היו בישראל שאמר והשארתי בישראל שבעה אלפים כל הכרבים אשר לא כרעו
 וכל הפה אשר לא נשקלו. ובדברי ר"ל י"א שהיו מביאין לו משלחנו של אחאב ויש אומרי משלחנו של יהושפט ויש
 העורבים שחורים כמו עורבי מערבך והנה הכתוב אומר ונסתרת שלא ידעך אדם שם שהיו ראונו כי אחאב היה מחפש
 אחריו כמו שאמר אם יש גוי וממלכת גוי'. ואולי הסותרים החם היו מסתירים אותו: (ט) צרפתה אשר לצידון. לפי שיש
 מנחת שי

הענין בטל וזה הוא יורד אל סוף החלק השני מהלילה והפליג
 חליהו בשליחות השם למנוע מהם טל ומטר כללנות כל השנים ההם
 כל שבע שאלה חליהו בשליחות השם: כי הטל על ענף חס"י
 היבש: (ג) ונסתרת בנחל כרית. הכה זה פדונו כי הש"י יעשה מה
 שיעשה בצדו וזה כלל השם ית' שיסחר שם מפני חמלק ואחזבל ופסד השם ית'
 שיעשה בצדו וזה כלל השם ית' שיסחר שם מפני חמלק ואחזבל ופסד השם ית'
 שיעשה בצדו וזה כלל השם ית' שיסחר שם מפני חמלק ואחזבל ופסד השם ית'
 שיעשה בצדו וזה כלל השם ית' שיסחר שם מפני חמלק ואחזבל ופסד השם ית'
 שיעשה בצדו וזה כלל השם ית' שיסחר שם מפני חמלק ואחזבל ופסד השם ית'

והוא יורד אל סוף החלק השני מהלילה והפליג
 חליהו בשליחות השם למנוע מהם טל ומטר כללנות כל השנים ההם
 כל שבע שאלה חליהו בשליחות השם: כי הטל על ענף חס"י
 היבש: (ג) ונסתרת בנחל כרית. הכה זה פדונו כי הש"י יעשה מה
 שיעשה בצדו וזה כלל השם ית' שיסחר שם מפני חמלק ואחזבל ופסד השם ית'
 שיעשה בצדו וזה כלל השם ית' שיסחר שם מפני חמלק ואחזבל ופסד השם ית'
 שיעשה בצדו וזה כלל השם ית' שיסחר שם מפני חמלק ואחזבל ופסד השם ית'
 שיעשה בצדו וזה כלל השם ית' שיסחר שם מפני חמלק ואחזבל ופסד השם ית'

הנחל העומד למזרח היקדן: (ד) והיה מנחתה. ר"ל והיה נדון
 למזרח כי מנחתה תהיה: ואת העורבים וגו'. כדלי להעיר רומח
 לכלכלו ואף לא יתנום הוא על יערל: צויתי. ר"ל נסתי כלכל: (ט)
 וצרפתה. שם עיר כחלן לידון: הנה צויתי. ר"ל ונמנתי שם
 ע"מ
 (ו) והיה מקץ ימים עם איז גונוען פון סוף פועג נייבש
 הנחל איז אום גפריקענט גווארן דעם טייה פו יא היה
 גשם דען עם איז גיט גונוען קיין רעגן אונד לאנד אונ
 גאט האט אזוי גפריט דר טייה זאל אום גפריקענט
 דען גפרי אלדוה זאל וויסן דאס גפריקענשי פון
 דעם רעגן אונד זאל גיטען פאר טייהן ווערן פון
 ווערן דרארשט. ער עם איז גיט גפריקענט אונד גאט
 אויפן גוט די ישראל רואן אונד היינער איבער דעם
 וואס קיין רעגן איז גיט דא: (ח) והיה דבר ח' אונ עם
 איז גונוען דר רייד פון גאט צו אים צו זאגן: (ט) קום
 לך צרפתי שמי אורף אונ גי קיין צרפת גוט גהער צו
 צידון

(ד) העורבים. הם העופות השחורות: לכלכלך. ענין סיפוק המזון:
 לכל יתאכזר על ישראל כדאיות כי העורבים האכזרים יתחננו עליו
 (ו) ובשר. ועל כי ה' אמר לו לאלו ידע שכבר כשר הוא:
 זאקטם ויה פאר בארגן פאר אחאב אונ אינגל ביי
 דעם טייה כרית גוט איז פו דעם ירגן: (ד) והיה אונ
 עם וועט זיין מנחת השקיה כן דעם טייה וועט
 טרינגן ואת העורבים אונ דו ראגן האב אונד גשאקט
 זי זאגן דו דרארשט שפיינן: (ה) ויגד ויעש כדבר ה'
 ער איז גאנגן אונד גאט אונד ווי דר רייד פון גאט
 ויגד אונ איז גאנגן אונד האב ויה גנעצט ביי דעם
 טייה כרית גוט איז פאר דעם ירגן: (ו) והעורבים וגו'
 אונ דו ראגן האבן אום גפריקענט פרום אונ קלייש
 אונ דער פריא אונ פרום אונ קלייש אורף דר נאקט
 ינו מנחל אונ פון דעם טייה פליקענט ער טרינגען:

אשר לצידון וישבת שם הנה צויתי
שם אשה אלמנה לכלכלה: ויקם
וילך צרפתה ויבא אלפתח העיר
והנה שם אשה אלמנה מקששת
עצים ויקרא אליה ויאמר קחינא לי
מעטמים בכלי ואשתה: והלך
לקחת ויקרא אליה ויאמר לקחינא
לי פת לחם בידך: ויהאמר חייהוה
אלהיך אם ישי לי מעזג כי אם מלא
כף קמח בכד ומעט שמן בצפתת
והנני מקששת שנים עצים ובאתי

לצידון וישבת שם הנה צויתי
שם אשה אלמנה לכלכלה: ויקם
וילך צרפתה ויבא אלפתח העיר
והנה שם אשה אלמנה מקששת
עצים ויקרא אליה ויאמר קחינא לי
מעטמים בכלי ואשתה: והלך
לקחת ויקרא אליה ויאמר לקחינא
לי פת לחם בידך: ויהאמר חייהוה
אלהיך אם ישי לי מעזג כי אם מלא
כף קמח בכד ומעט שמן בצפתת
והנני מקששת שנים עצים ובאתי

רד"ק

צרפת אחר חזו שגאבר עליו אשר כנענים עד צרפת חזו צרפת
שאמר הקב"ה לאליהו שם הוא סמוך לצידון והוא של
ישראל: הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלה, אם גאבר שנת
בלב האלמנה לכלכלו לא תיהיה זה כי היא לא תיהיה לה במח
שתחיה היא אלא ע"י הנס אבל אליהו הבין בדבר האל כן כמ"ש
לו גם כן ואת העורבים צויתי לכלכלך שם וכיון שראה אליהו
כי לא היה לאלמנה במח תחיה היא עצמה כ"ש שתכלכלו:
ידע כי מה שאמר לו האל צויתי שם ע"י נס הוא שאמר שיצוה
האל את האלוי ישראל כדי לקחת לא תכלה וצפתת השמן
לא תחסר, ואמרו בדרש כי זאת האלמנה אשר של יונה הנביא (י"א)
לקחי נא לי, הלמ"ד במסדר בנעמי: (י"ב) אם
יש לי מעזג, כל דבר עזג בין פרוסה גדולה או קטנה: כי אם מלא כף קמח,
וכלת כף תרגם מלא פיסת

מנחת שי

גלגל מלחין נד"י ובמקום ספרים נחלקין וישוין מ"ש ביוסף כ" (י"א) וזל
לקחת, הקו"ף פתח בלשון: לקחי נא לי, נל פסוק כ"י הל"ז בחזקת וזכר
רד"ק ע"י ומכלול דף י"ט וקראו בזה נח: (י"ב) וצויתיהו: במקום ספרים

לקחת הסמים והלחם מיד האלמנה: (י"ב) אם יש לי מעזג, הוא מענין

מצודת ציון

(ו) מקששת לקיטת דברים הדקים קרוי קישט וכן לקושט קש (שמות
(י'): (י"א) חת, חסידים כמו שחט חסיד (ויקרא כ'): (י"ב) סעזג
טוהר וכן כחשי לפני מעזג (מחלים לה): כף, פס סיד: בדר, פס

פירוש ע"ט

גפריבם רבקה דודך איין מרינן וואסר וואסר האט
ער אוך אוי גאטן אויב האט גאטן דא אשה ווס וועט
מיר געבן וואסר מרינן דא איז דא אשה ווס וועט
מיר שפיינן: (יא) ואלה לקחת אויזי וגאנאנן צו געסן
וואסר ויקרא אליה האט ער גרופן צו איז אויב האט
גאנאנן לקחי נא געס צו מיר איין שטיק ברוט אוי דיין
האנט: (יב) ויאמר המ' גי גאנאנן חי' ה' אליהו אוי ווי
גאט דיין גאט לעבט אס יש' גי אויב עס איז דא צוא
מיר איין קיבעל כי אס גייגרמ איין האנט פיר מעל
האב איך אוי איין קרוי ויקם שמן אויב אביסל בוקל
אוי איין ביטערל והנני מקששת אויב נון אויב קלוב צוויי
העלצר

רש"י

סס העיר: צויהי שם, כפמליא שלי שתכלכלך סס אשה
אלמנה: (י') קחי נא לי מעזג מים, הוא לא היה מכיר
באלמנה שמר לו הקב"ה ולמד מהלשור עבד אברהם ואמר
אחיה שחת לי מים לשותות הוא האלמנה: (י"ב) מעזג,
כמו טוה: מלא כף, תירגס ונתן מלי פיסת ידל:
בצפתת, ביטוי"ל כע"ז כמו שנאמר בשולל לפשת המים
דברו וברכתו בבית האלמנה שתוכל לכלכלו לפיכך אמר לה
לא תחסר, ואמרו בדרש כי זאת האלמנה אשר של יונה הנביא
יש לי מעזג, כל דבר עזג בין פרוסה גדולה או קטנה: כי אם מלא כף קמח,
וכלת כף תרגם מלא פיסת

רלב"ג

ססים סס לפשת חמדת בלשון וגלית החל הוא לבני ישראל אשר
כנענים עד גפשת אמר לפשת אשר ללדון: הנה צויתי סס אשה
אלמנה לכלכלך, כ"ל ט"י מוסס כי לא היה לה דבר שתכלכלה צו כמו
שנאמר אחר זה ולפי שמר לו סס"י שיחל שתכלכלה לה חלילה

מצודת דוד

אשה אלמנה לכלכלך: (י') קחי נא לי, קחי מניחן והביאו לי:
(יב) מלא כף קמח, יש לי כדך קמח שמור מלא חק: שנים עצים,
לפסוד וכו', והנני, כמות כדכס כי אין לי עוד מלחמה:

צידון וישבת שם אויב דואלסם ויצען דארטן הנה צויתי
נון אויב האב גשאפט דאס איין אשה אלמנה נאל
דיך דארטן שפיינן: (י') ויקם וילך צרפתה איז ער אויב
גישמאנן אויב איז גינאנאן, קיין צרפתה איז אויב איז
גקוסן אויב דר טיהר פון דר שטאמט והנה שם אשה אויב
גון איין אשה אלמנה האט דארטן גקליבן האלץ
ויקרא אליה המ' ער גריפן צו איר אויב המ' גאנאנן קחי
נא געס נון צוא מיר אביסל וואסר אויב איין בלי אויב
אויב וועל מרינאנן, רש"י שרייבט אליהו המ' גיט
גוויקט או דאס איז דא אלמנה גאר ער האט ויה אפ
גלערניט פון אלעזר עבד אברהם דאס ער האט

וַעֲשִׂיתִיהוּ לִי וּלְבָנִי וְאֶבְלָנָהּ וּמִתְּנֹה :
 י וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלֶיהָ אֶל־תִּירָאִי בְּאִי
 עֲשִׂי כְּדִבְרֶךָ אֶךְ עֲשִׂי־לִי מִשֶּׁם עֲנֶה
 קִמְנָה בְּרֹאשָׁנָה וְהִצֵּאתָ לִי וְלֶךְ
 וּלְבָנֶךָ תַעֲשִׂי בְּאַחֲרָנָה : יד כִּי כֹה
 אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּדְּהִקְמָה לֹא
 תִבְלָה וְצִפְחַת הַשֶּׁמֶן לֹא תִחָסֵר עַד
 יוֹם תִּתֵּן יְהוָה נָשִׁים עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה :
 טו וַתֵּלֶךְ וַתַּעֲשֶׂה כְּדִבְרֵי אֱלֹהֵיהָ וַתֹּאכַל
 הוֹאֲדָהּ וּבִיתָהּ יָמִים : טז כִּדְּהִקְמָה
 לֹא־כִלְתָּהּ וְצִפְחַת הַשֶּׁמֶן לֹא חָסָר

וְאִתָּהּ וְאֶעֱבֹדֶנָּה לִי
 וְלִבְרִי וְנִיבְלָנָהּ וְנִמְוֹתָהּ :
 י וַיֹּאמֶר לָהּ אֵלֶיהָ לֹא
 תִדְחָלִין עִוְלִי עֲבִידִי
 כְּפִתְגָמוֹכִי בְּכֶם עֲבִידִי
 לִי מִסָּמֶן תִּרְרָא וְעִירָא
 בְּקִרְמִיתָא וְתִקְבִּין לִי
 וְלִבְנֵי וְלִבְרִי תַעֲבֹדִין
 בְּבִתְרִיתָא : יד אֲרִי כִדְנָן
 אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 מְנָא דְקִמְנָה לֹא יִסָּר
 וְצִפְחַתָּא דְמִשְׁהָ לֹא
 יִחָסֵר עַד יוֹמָא דִּימֵן יְיָ
 מִקְמָא עַל אֲפִי אֲרִי :
 טו וְאַחֲרָיִת וְעִבְרַת
 כְּפִתְרָא דְאֵלֶיהָ
 וְאַחֲרָיִת הִיא וְהוּא וְאַחֲרָיִת
 בִּיתָא יוֹמִין : טז מְנָא
 דְקִמְנָה לֹא יִסָּר
 וְצִפְחַתָּא דְמִשְׁהָ לֹא
 חָסָר

ר"ק תת קרי קרי והוא קרי קמץ ב"ק רש"י

יב : ומתנו . אחר שנאכלו נבות כי אין לנו מה נאכל עוד :
 (יג) עשי כדברך . שחששה אותו שלא כף ועשיו לי מסני עונה
 קמנה כי יספיק הקמה לי וְלֶךְ וּלְבָנֶךָ וְכֵה שֶׁמֶן בְּרֹאשָׁנָה כִּי
 רַעֲבָה הָיָה כִּי לֹא אָכַל בְּאִתּוֹ הַדֶּרֶךְ וְיֵשׁ דֶּרֶשׁ לִפִּי שְׁהִיָּה כְּהֵן שְׁתוּצִיא לֹא בֶן הַעִיסָה חָלָה תַחֲלִילָה : (יד) לֹא תִבְלָה . נִבְתָּב
 בְּהִיא וְנִקְוֹדוֹ כְּבִעַל אֵלֶּה וְעִינֵינוּ לְשׁוֹן כִּלְיוֹן וְחִסְרוֹן כְּבִעַלִּי הָהִיא : עַד יוֹם תִּתֵּן לִי . כְּתוּב בְּנִיזָן כְּמוֹ לִחְתֹּן שֶׁם וְנִקְרָא בִּלְא
 נִיזָן תֵּת וְשִׁנִּיחָם נִבְנִיחָם וְכִבְר כְּתַבְנֵנוּ דְרֵיתֵינוּ בְּכַתִּיב וְקִרִי כִי בְּנִלֹת נִשְׁתַּכְּשׁוּ הַנִּסְמָחָת הָיוּ מִצֻּצָא בְּנִסְמָחָת אַחַת כִּדְּבִנְסָמָחָת
 אַחֲרֵית כִּדְּלֹא עֲסָרוּ עַל בִּירוֹרָם וְכַתְּבוּ דָּאחַת מִבְּנִיחָם (טו) וְתֹאכַל הִיא הוּא . הַחֲבוּב הוּכֵר בְּתַחֲלִילָה וְהַנִּקְבָּה
 בְּאַחֲרִיתָהּ וְהִקְרִי לַחֲפֵץ וְשִׁנִּיחָם עֵינִן אַחֵר כִּי שְׁנִיחָם אִכְלוּ אֲבֵל מִנְחָה הַלְשׁוֹן הוּא כְּשׁוּכֵר זִכֵּר וְנִקְבָּה כֹּאחֵר יִפּוֹל הַלְשׁוֹן עַל
 הַקִּדְרִים אִם זִכֵּר וְאִם נִקְבָּה וְהִרְשָׁאוֹן הוּא הַעִיקֵר לִפִּי נִזְכֵּר בְּרֹאשׁוֹנָה כְּמוֹ וְתִדְבֵּר מִרִּים וְאִתְּרִי וְתִכְתֵּב אַחֲרֵית הַמִּלְכָּה
 וְתִדְרֹכִי וְהִיחֲדִי קוֹיִם עֲלֵיהֶם מִרְדִּכִי וְהִיחֲדִי וְאִתְּרִי הַמִּלְכָּה וְכֵן וְהַתֹּאכַל הִיא וְהוּא כִי הוּא הַעִיקֵר וְאִתְּרִי שְׁעַל יְדֵי אִלְיָהוּ בֵּא
 לַח הֵסֵם . וְבִדְרֵשׁ הוּא וְהוּא כְּתִיב בְּכֹכּוֹת אִלְיָהוּ אִכְלוּ וְכִיתָה . בְּנֵה וְאַחֲרֵיתִים בְּנֵי בִיתָה אֲבֵל לְמַעַלְתָּ לֹא אָמַר אֵלֶּה לִי וּלְבָנִי כִּי
 לֹא הָיָה מִסָּפִיק אֵלֶּה לְשִׁנִּיחָם לְבַד וְהֵם קוֹדֶמִין לְשֹׁאֵר בְּנֵי הַבֵּית : (טז) וְצִפְחַת הַשֶּׁמֶן לֹא חָסָר . לִיִּיִיִּית פֶּעַל בְּצִירִי כְּמוֹ כִּי
 מִנְחַת שִׁי

חבר יו"ד מניח : (יג) והוא לא י . כדור המדיניות מלא וְאִלֵּי וְכִיתָה עַל־יְקִידָה
 (יד) לֹא תִבְלָה . כְּמִקְוֹדוֹ וְשִׁנִּיחָם נִבְנִיחָם : תֵּת . חֵת קִרִי וְכֵה כַּעַל כִּי יִקְרַב כֶּסֶם
 סֶפֶר חִיבָר חֹסֶם לְבָנוֹ עַד יוֹם חֵת ה' כֶּסֶם . וְכִיתָה לֹא כֶּסֶם עַד תֵּת חֵת
 הַלְשׁוֹת שְׂפִי . הַכּוֹס וְנִיחָת עוֹנֵם קִסְמָה שְׁחִתִּי לִי חֵתִי לֹא כֹכּוֹתִים הַכֶּסֶם כִּי
 כְּתִיבִיחֵיתִים הַתְּחִיבִיחֵיתִים יְעִידֵר שְׂפִי תַחֲתִי פִּי . וְעִינֵי עוֹד שֶׁם חֵת חֵת
 עֲבִיחֵיתִים מִכֵּיב : (טו) הוּא וְהוּא . הוּא וְהוּא קִרִי וְדִרְשׁ כֵּה כְּשִׁנִּיחָם דִּרְשׁ כְּסָמֶךְ
 סִמְכִיחֵיתִים כְּשִׁמְכֵיתִים וְכִפְתִּי דִּבִּי לְעִידֵר יִשֵּׁי פ' ל' וְעִינֵי כִלִּי יִקְרַב וְסִמְכֵיתִים כְּשִׁמְכֵיתִים

כלה כד הקמנה וצפחת השמן לא חסר וכו' ס'ס זה המוסף
 מצורת ציון

בני : בצפחת . ללוחות וכן לפחת כדע' : עשי כדברך . ללוח הקמנה
 מלשון כליון : (טז) ימים . חז"ל שם :

עד יום וגו' . כי לא חין לוכך אל הכס : (טז) לא חסר . השמן בצפחת :

פירוש ע"ט

וְאֶל־קִסְמָה מִמֶּנִּי צוֹם הַיְּמִימָה שְׁמֵן : (יד) כִּי כֹה אָמַר
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל דִּעֵן אֲזוֹ הָאִם גְּמָאָה גְּמָאָה דְעֵר גְּמָאָה פִּון
 יִשְׂרָאֵל כִּדְּתַקֵּם דְעֵר קִרְיָה מִיִּם מְעַל וְעֵיט גִּיט פִּר
 לְעֵיט וְעֵרֶן וְצִפְחַת הַשֶּׁמֶן אֲזוֹ דְעֵר בִּימָלָה מִיִּם בּוֹימָל
 וְעֵיט גִּיט מִיִּם גְּמָאָה וְעֵרֶן גִּיט יִשֵּׁי חֵת ה' בִּי אֲזוֹ דְעֵס
 קִסָּם וְנָאִם גְּמָאָה וְעֵיט גְּמָאָה דִּעֵן אֲזוֹ דְעֵר אֲזוֹ :
 (טז) וְתִקְבִּיחָהּ אִיזֵי זֵי גְמָאָה אֲזוֹ הָאִם גְּמָאָה אֲזוֹ וְי
 דִּי בִייד פִּון אֱלֹהֵיהָ וְאִתְּרִי הָאִם זֵי גְמָאָה דִּר פִּון אֲזוֹ
 אֱלֹהֵיהָ

כְּדַבֵּר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד אֱלֹהֵיוֹ:
 וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲלָה בֶן־
 הָאִשָּׁה בַּעֲלַת הַבַּיִת וַיְהִי חֲלָיו חֲזָק.
 מְאֹד עַד אֲשֶׁר לֹא־נִוְתַרְהֶבּוּ נִשְׁמָה:
 וַיֹּתְאֹמֶר אֶל־אֱלֹהֵיוֹ מִה־לִּי וְלִךְ אִישׁ
 הָאֱלֹהִים בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת־עֲוֹנֵי
 וְלִהְמִית אֶת־בְּנִי: יֵשׁ וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי תַנִּי־
 לִי אֶת־בִּנְךָ וַיִּקְחֵהוּ מִחִיקָה וַיַּעֲלֵהוּ

חֶסֶד כְּפִתְּנָא דִּי
 דְּמִלִּי בִידָא דְּאֵלֵּיהּ:
 וַיְהִי אַחֲרֵי כֵּן פִּתְּנָא
 הָאִלִּין אֶתְמַרַּע בֶּר
 אֶתְמַרַּע סָרָה בִּיתָא וַיְהִי
 מִרְעִיָּה פִקִּיף לְמַדָּא עַד
 דְּלֹא אִשְׁתָּאֲרַת בִּיה
 נִשְׁמָתָא: יֵה וַאֲמַרַת
 לְאֵלֵּיהּ מַה לִּי וְלִךְ
 גִּבְיָא דִּי אֶתְמַרַּא לְוָתִי
 לְאֶדְבָּרָא יֵת חֲזָקִי
 וְלִמְקַטֵּל יֵת בְּרִי:
 יֵה וַאֲמַר לָהּ הִבִּי לִי יֵת
 בְּרִיךְ וְנִסְבִּיָּה מִחִיקָה
 וַאֲבָקִיָּה

ת"א חלה . מסוברין בני העולם . כל
 הפסוקים עקריהם כ" ככ

רש"י

בב"ר (למה בראשונה) כותמלר להם בגד: (יז) חלה בן
 האשה . כדי שיטעור למפתח של תחיות המתים כלותיה
 בשלילה אגדתה דחלק: (יח) להזכיר את עונו . עד שלא
 באת אלי הו' שוקלן מעשיו ומעשה עירו והיותו רחול לנש
 משפחה לנחלן לא נחשבתו כלום ואין לדקתי ניכרת (ס"א)
 נזכרת) וכן בלעז הוא אומר (בראשית י"ט י"ט) ואנכי לא
 אוכל להמלט ההרה חלל אחרים שלא תהא זכותי נזכרת
 מיתה נזכרת כמו שסוברין בני העולם: (יט) להזכיר את עוני .

מנחת ש"י

רד"ק
 חפץ בבית יעקב ואמר חסר לשון זכר כי מעמו אל השמן
 ולמילה אמר לא החסר לשון נקבה מעמו על הצפחות והענין
 אחד כמו שאמר למעלה הוא מנחם הלשון בירוב להיות משם
 הפעל אל הדבק וכשם ויהי הפעל אל הדבק כמו כי היתה
 אליו פני הדבקה קול נגידים נחבאו קשת נבזרים חטים:
 (יז) עד אשר לא נותרה בו נשמה . יש מי שאומר שלא מת
 מכל וכל אלא היה חליו חזק מאד עד שנעדרה נשמתו ולא
 היו מכידין ממנו שום סימן חיות לא בנשמה ולא בדפוס
 הנגידים עד שחשבה יצו כי מת הוא וכן הוא אומר בנביא לא
 נותרה בי נשמה אבל אותו חלה על דרך הפלגה והנכבד כי מת
 כמדרש כי על ידך נזכר עוני שמא לא עבדתי לפנך כראוי

מנחת ש"י

הגדול סימ' חללי: (יז) לא נותרה בו נשמה . נפקח נפקח כפרים וכו' וכו'
 נדבג נדבג כפרים כ"י חזקיים . ועיין מ"ש בכלל א"ת מנחת:

הענין בהפך המעשה נלחש: (יז) ויהי חליו חזק מאד עד אשר לא
 נותרה בו נשמה . ר"ל ששכחו מות מפני החלי לחזקו: (יט) באת
 אלי להזכיר את עוני ונחמתי את בני . אחרים זה כי מפני היות חליו נקי
 מעשי וישישיו יתיר על חטאיו מזה שיעשו א"ת אחר כמו שזכרנו בדבר
 שביא חזק אשר בבית לא וזה יתכן ששם לא היה שם חליו ויהי כפי
 מצורת דוד

(יז) עד אשר וגו' . ר"ל כ"כ חזק עליו החלי עד שחט מחליו זה:
 (יט) מה לי ולך . ר"ל מה הליכה והשגחה אשר בינינו מה עשית
 לי ומה עשית לך ומדוע באת אלי להזכיר את עוני כי עד לא באת

מצורת ציון
 (יז) בעלת הבית . מדות הכים:

אֱלֹהֵיוֹ אֹנֶן אִתָּהּ הִוא גִּיבְיָא דִּימִס פִּירִל מַעַן: (כז) פֶּד
 תַּקְפָּא וּמִתְקַדֵּר קִרְיָנִימִס מַעַל אִינוּ נִימ פֶּר לַעֲנִימִס גִּוּוֹאֲרִין
 אֹנֶן דְּעִי בִּימַעַל מִימִס בּוֹבֶר אִינוּ אֹפֶן נִימ גִּמְיָנִימִס
 גִּוּוֹאֲרִין מִיבִר ה' אֹוֹן וְוִי דִּי רִייד פִּון גִּאֲמ וּוִס עֵר הִמ
 גִּרַּעַמְחִין ה' אֱלֹהֵיוֹ: (יח) וַיְהִי אַחֲרֵי כֵּן הִבְדִּים הָאֵלֶּה אֹנֶן עִם
 אִינוּ גִּוּוֹעֵן נֶאֱדָר דִּיא דְּאִוִּיבֶר רִייד תִּלִּי בֶן הָאִשָּׁה אִינוּ
 קִבְּרָאֵן גִּוּוֹאֲרִין דִּין פִּון דִּר אִשָּׁה דִּרְהֶאֱרַעַמְעִין פִּון
 וְעֵם הִוא וְוִי תִלִּי אֹוֹן נִיין קִבְּרָאֲקִשְׁאֲפִט אִינוּ וְוִיִּיעַר
 שְׁמֶאֱרַק גִּוּוֹעֵן דִּי וְוִי פִין עִם אִינוּ נִימ אִיבֶר גִּבְלִיבִין
 אֹוֹן אֹוֹן חִיִּין אֲמִימִס: (יח) חֲקִמִיס וְאִנֵּן גִּאֲמ הִמ עִם
 דְּרוּם גִּיטֵעַן פֶּרִי אֱלֹהֵיוֹ וְאֵל בִּאֲדֶאֱרַן הָאֵבֶן דְּעִם
 שְׁלִיִּסְעַל פִּון תַּחֲתִית הַמֶּתִים דְּעִן דִּרִּישְׁלִיִּסְעַל הָאֵמ
 גִּאֲמ אֱלִיין פִּון אִיין יוֹרֶתֶת אֹוֹן פִּון רַעֲנָן אֹוֹן פִּון
 תַּחֲתִית הַמֶּתִים אֹוֹן עֵר עֲנִשְׁפֶּקֶרֶט גִּיט אִיבֶר צוֹקִינִים
 צוֹוִי שְׁלִיִּסְעַל פִּון וְוִי מִימִס אִיין מֶאֱר דְּרוּם הִמ גִּאֲמ
 קִבְּרָאֲקִי גִּאֲמֶקֶט דְּעִם וְוִי פִון דְּעִר אִשָּׁה פֶּרִי אֱלֹהֵיוֹ
 וְאֵל בִּאֲדֶאֱרַן הָאֵבֶן דְּעִם שְׁלִיִּסְעַל פִּון תַּחֲתִית הַמֶּתִים

אוף

אֶל־הַעֲלִיָּה אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב שָׁם
וַיִּשְׁכְּבוּהוּ עַל־מִטָּתוֹ: וַיִּקְרָא אֶל־יְהוָה
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי הָגֶם עַל־הָאֱלֹמָנָה
אֲשֶׁר־אֲנִי מִתְגֹּרֵר עִמָּה הִרְעוֹתָ
לְחַמִּית אֶת־בְּנָהּ: כֹּא וַיִּתְמַדְד עַל־
הַיֶּלֶד שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּקְרָא אֶל־יְהוָה
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי תַשְׁב־נָא נַפְשִׁי
הַיֶּלֶד הַזֶּה עַל־קִרְבּוֹ: כִּי וַיִּשְׁמַע יְהוָה
בְּקוֹל אֱלֹהֵיו וַתִּשָּׁב נַפְשֵׁי־הַיֶּלֶד עַל־
קִרְבּוֹ וַיְחִי: כִּי וַיִּקַּח יִצְחָק אֶת־הַיֶּלֶד

וְאִמְקִיָּה לְעֲלִיָּהָ דְהָא
יִתְבּ מִתָּן וְאִשְׁכְּבִיהָ עַל
עֲרִסָּהּ: כ' וְצִלִּי קִדְם יי
וְאִמֵּר יי אֶלְהֵי בְרַם עַל
אֶרְמִלָּתָא דִּי אָנָּה דִּר
עֲמָה לֹא יִתְבָּאֵשׁ דִּה
וְלֹא יָמוּת בְּרָהּ:
כ"א וְאִתְמַחֵר עַל בְּרָהּ
הַלֵּל וְזִמְנִי וְצִלִּי קִדְם יי
וְאִמֵּר יי אֱלֹהֵי הַתְּרֹב
פִּעֵן נַפְשָׁא דְבְרָכִיא הַדִּין
לְמַעֲוָהּ: כ"ב וְקִבִּיל יי
צְלוֹתָא דְאַלְהֵיו וְתַבֵּת
נַפְשָׁא דְבְרָכִיא לְמַעֲוָהּ
וְחֵי: כ"ג וְקִיֵּב אֶלְהֵיו
יֵת

תולדות אהרן

הגם על האלמנה. שוכר ויגם (נכנס)
ע' תענית (כג):

קמץ ב"ק קמץ ב"ק רש"י
אללו: (כא) ויתמודד. מלשון מדה נכתתה עליו:

רד"ק
וה' בן הדיבור לו האל עת שיש לו והענישו האל בכני שמת:
(כ) הגם על האלמנה. כלומר אפילו על האלמנה פקדת הענין
כמו שאמר פוקד היום עונם לישראל בעצירת הנשפים ואפי'
בזכותו שאני מתגורר עמה ויונהג תרגם ברם על ארמלתא דו' אגא דר עמה לא יתבאש לה ולא ימות כרה. וזה סיוע למה
שכתבנו כי לא מת מימה נמורה: כ' מתגורר עמה. כמו גם לכן נרתי והיא מבנין התפעל: (כא) ויתמודד. מענין מדה פכנין
התפעל כלומר שם עצמו כמדת הילד כשנשתתח עליו כענין יאמר באלישע וישכב על הילד וישם פיו עליו ויניחו על
ענינו וכפיו על כפיו והענין הזה שחתית הפילתו בכונה יותר על הילד כשנשכב עליו ויתמודד עליו ד' הוח ופחת יצחק
לה' הנחם אשתו כלומר שחיה אשתו ונלנדי בעת תפילתו כדי שיכין תפילתו עליה כי עקרה היא ואפשר ג"כ כי עשה כן
להנחם עליו ולחמור בדום המבנה היוצא מפניו ומבשרו כי רוב פעמים הנשים נעשו' ע"י מעט התחבול מדרך העולם: שלש
פעמים. ולא הוצרך יותר כי בפעם השלישי נענה ובכל פעם מהשלשה פעמים היה קורא ה' אלהי השב נא נפש הילד הוח
על קרבו וענין תשובת הנפש על קרבו תשובת נשימתו ותרשנותו שבסלו וכן ויאכל ותשב רוחו אליו והדומים לו: על
רצ"ב

ענינו וסיו' אלל פיו ונפשו אל כפיו וכן כזה הדרך כמו שפשה אלשע
בבן השומעין כלילו ילד כזה שכתב הכות מהכרי הכתו אל אכרי
הילד: פש' יא נפש הילד וסיו' אלל פיו ונפשו ונשי' שכתב הכות רש"י

מצורף

ומנחה טו' ועי' מה בני והשכר כלומר תתקדם על הנדל יעקרי
לה' בעבור בנה: (כ) חגם על האלמנה. כ"ל לה' די השכר
לל' נע ונד מסיפס דלל' על שכתבתי את המכר וכי גם על האלמנ'
לל' נע ונד מסיפס דלל' על שכתבתי את המכר וכי גם על האלמנ'

הנעשה בזה אשר הוא גם ויהיה זה סבה להנעם עליה השנים:
(כ) מתמודד. מענין גר כ"ל דר: (כא) ויתמודד על הילד שלש
פעמים. כ"ל שכתתה אללו ונשם כלמה מדה לו ירשם טעמו אלל

מצורף

(כ) מתמודד. מלשון גרוח ומדור וכן טע' לכן נרתי (בראשית ל"ב):
(כא) ויתמודד. מלשון מדידה: קרבו. סוף גופו:

יתרה לך על אשר הכניסם אחי' דר סה והכנסת לה להנחית את בנה
(כא) ויתמודד. כ"ל פס פיו ע"י פיו וענינו על ענינו וכו' כמה שפשה אלשע בבן השומעין וכלילו מדד טלמו למדת הילד ולהשפיע הכוח

משירי הכתמים

וכן ויקרא אל ה' ויאמר הגם על האלמנה וגו'. רבי יהודה ונאם
ה' ענין קר' אל' פים הקב"ה אי' קבש' אינער אי' אקאהל
ארי' גבאנען צוא אקאפאר קם ער גייען עס אי' קינער
גאט אין שטוב קם ער גינגט אקאפאר מים געצייג וואס דער
דאקטאר הילף מים וי' אונ אלץ מעדיציענע וואס אין שטוב
אין גייען אונ אי' אונקע גבאנען צו ויך אהיים און קאם אלץ
בעדאלטן. דער דאקטאר קאם אונקע גייען ויך אונקע
גינגט. קם דר דאקטאר גיט אקאפ' מים הקב"ה. ער קאם גייען
ביי נאכס אין ווערדע ויגע ער ויגע גיין קאם ער גייען אקאפין
אין דעם וועג. וואס דער גינגט אין גיטאנען. אין ער נעמאלן
און דעם שטיין אונ קאם ויך גיטאנען וואס און ער נעמאלן
קעטער. אי' ער גיטאנען צום דאקטאר ער נאל אים היילן. קם
דר דאקטאר גיטאנען צום אים מים ווס ויגל און דר היילן און
אלץ מעדיציענע וועגן בייא דיר. דערנאך מיר צו ריק פיינע אלץ

אוף ויין קעט: (כ) ויקרא אל ה' אונ ער קאם גרופן צו
קאט אונ קאט גאנאם ה' אלהי גאט מיינ קאט קאט
האלמנה אוב איהר און דר אקאנדה ווס איה טוא וואנ
פיי איהר האקסען ביי גאטאן און מיינן איהר וון:
(כא) ויתמודד ער הילד אונ ער קאט ויך גאטאנען און
דעם קינד כלומר ער קאט ויך פר שפרייט און אים
דריי מאל ויקרא אל ה' אונ קאט גרופן צו קאט אונ קאט
גאנאם ה' אלהי גאט מיינ קאט קאט גאט קאט נא לאו דאך נון
אום קערן דס נפש פון דעם דאויגן קינד אונ אום
אריין: (כב) וישפץ ה' קאט צו נהערט אונ דעם
קול פון אלהיו ותשב נפש הילד אונ קאט ויך אום
נקערט דס נפש פון דעם דאויגן קינד אונ אום אריין
אליהו נגמקען קאט קינד ויזכרו אונ קאט אים אקאפ

נגירערמ

נהי אונ ער איז לערדיג גוארן: (כג) ויקרא אליהו קאט

די סמנא על ביתא
ועובדיהו יהוה דחיל מן
הדסין ליהוה : ויהוה
בד קטלת איזבל ות
נביאא דיו ודבר
עובדיהו מאה נכרין
נביאין ואמרינו
חמשין נכרא במקרא
וסוברינו בל חמא
ובמא : הוואמר אחאב
לעובדיהו חליה בארעא
על כל סבוגי מוא ועל
כל נחליא מאים נשכח
עקבא ונקבם סוסין
וכדעון ולא נפסוק
מבערא : ופליגו להון
ית ארעא למעבר בה
אחאב אול באורחא
חדא בל חורו הי
ועובדיהו אול באורחא
חדא בל חורוה : ויהוה
עובדיהו אול באורחא
והא אליהו לקממותיה

ר"א מלה. שם. ויחי נכרית. שם :

יהוה ירא את-יהוה מאד : ויהוה
בהכרית איזבל את נביאי יהוה ויקח
עבדיהו מאה נביאים ויחביאם
חמשים איש במערה וכלכלם לחם
ומים : ויאמר אחאב אל-עבדיהו לך
בארץ אל-כל-מעני המים ואל כל-
הנחלים אולי וגמצא חציר ונחיה סוס
ופרד ולוא נכרית מן-בהמה : ויחלקו
להם את-הארץ לעבר-בה אחאב
הלך בדרך אחד לבדו ועבדיהו
הלך בדרך אחד לבדו : ויהי עבדיהו
בדרך והנה אליהו לקראתו ויכרתו

מהבהמה קרי

רד"ק

ז' אלפים אשר לא כרעו לבעל : (ג) ירא את ה' מאד. ועתה
אומר האידך ירא את ה' מאד כי שם נפשו בכפו להציל
נביאי ה' ולהחיותם ואמר דו"ל כי זה עובדיהו החביא ג' איש
במערה אחת וחמשים איש במערה אחרת כמו שאמר למשה
חמשים חמשים איש במערה : (ד) לחם ומים. כי המים היו
יקרים בשני הרעב : (ה) ולא נכרית מן בהמה. מן בהמה כתיב

מנחת שי

ספיקו מאלוהי בטל : (ה) חמשים. חמשים כוונתו. מלה ואלו
ואלו על פי הספיקו מהבהמה. כה דר"ק מן כהמה כתיב וקרי מהבהמה ע"ל.
כן הוא משקל ספרי כדפוס חלל בספרים כ"י שונים וגם בדפוסים וימים כתיב
מהבהמה ואלו מן קרי וכתב כלל : (ו) וחלקו. חולקו במחלוקת בספרים כ"י :

מצורת ציון

יח (ד) ויחביאם. הסמנים במחשבות : (ה) חציר. דשא. ונחיה
ומון וכן למשים בלתי (קדשית ג"ה) :

משלי חכמים

גם דר האקס נישאון אין ביון ויעקב שיעקב איד דיר די קאה
אונ עם שטיים אין פסקי נשבע ה' ולא יקחם. אז נאם האם
נישווארין וועט ער גיט חרפה האבין. רבי שמואל בר תחמי
זאגט דער קאה קוקט גיט אין וכות פון מענטשן. אז וידין
ויערין ויעקב קרי ארפטיהאלסין דר רענין אבער גיט דר קאה :

זי בהאלטן פופציג מאן און איין הייל און פופציג
מיט ברומ און וואסער : (ח) ויאמר אחאב המ אחאב
קוואלן ברונן פון וואסער אין צוא אלי שייכן אולי גמצא חציר
וועלן דר עקר אונ מויל אייןקען ולא נכרית אונ מיר וועלן גיט
(ו) ויחלקו להם וגו' אין זיי האבן צו שייקט דס לאנד צו איבר פארין
אונ איין וועג אליון ויעבדיהו קלד אונ עובדיהו איז גמאנען
עובדיהו איז געווען אונ וועג ויהוה אליהו אונ גון אליון
קענט נישט און איז גפאלן ארץ זיין פנים אונ ער המ גמאנט
האקט זה דוא בוסק דאס מין האר אליון :

יח (ד) ויהי בהכרית איזבל. להגיד זא איך הוה
עובדיהו ירא את ה' : חמשים איש במערה
אחת והמסים איש במערה אחרת : (ה) ולא נכרית

וקרי מהבהמה ואתה הוא ופי' לא נכרית עירנו מהבהמה :

רד"ב

השלישית. ר"ל בשנים השלישית לפלידת הסל והמער : (ה) ויחביאם
חמשים איש במערה. ר"ל כי ליהלוח סתמאלס לויזל חלקם לבי
מחנות וזה שם חמשים איש במערה אחת וחמשים במערה אחרת :

(ה) חציר. עשב להאכלי הכבשות : ולא נכרית מהבהמה. כלל לומר
מנחת שי

מצורת דוד

הנ"ל למטה בטעין : על הכות. ממנה הים על ציד מחלוקת
(ד) חמשים איש. ר"ל חמשים לנר וחמשים לנר : (ה) ולא נכרית.

פירוש ע"ט

ממונה איבר זיין הון ועובדיהו היה ירא את ה' אונ
עובדיהו המ ויער מורא בהאם פאר גאט : (ד) ויהי
בהכרית איזבל את נביאי ה' אונ עם איז געווען אז איזבל
המ פר שנימן די נביאים פון גאט וועט עובדיהו המ
עובדיהו גינגן הונדערט נביאים ויחביאם אונ המ
מאן אונ איין אנדער הייל וקלס אונ המ זיי גשפייט
גמאנט צו עובדיהו דר גאנץ זיי אונ לאנד צוא אלע
קוואלן ברונן פון וואסער אונ מויל אייןקען אונ מיר וועלן גיט
פאר שנימן ווערן פון דיא בהמות :
(ו) ויחלקו להם וגו' אין זיי האבן צו שייקט דס לאנד צו איבר פארין
אונ איין וועג אליון ויעבדיהו קלד אונ עובדיהו איז גמאנען
עובדיהו איז געווען אונ וועג ויהוה אליהו אונ גון אליון : (ה) ויהי עבדיהו בדרך אונ
קענט נישט און איז גפאלן ארץ זיין פנים אונ ער המ גמאנט
האקט זה דוא בוסק דאס מין האר אליון :

ויאמר

וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנָי
אֱלֹהָיו: ^ה וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֹךְ אֲמַר
לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה אֱלֹהָיו: ^ט וַיֹּאמֶר מֶה
הִטָּאתִי בְיָדְךָ וְנָתַן אֶת-עַבְדְּךָ בְּיַד
אֲחָאב לְהַמְיֹתָנִי: ^י הִזְוִיָּהוּ אֱלֹהֶיךָ
אִם-יִשְׁׁגֹּוּ וּמִמְלָכָה אִשָּׁר לֹא-יִשְׁרָה
אֲדֹנִי שָׁם לְבִקְשָׁךְ וַאֲמָרוּ אִין וְהַשְׁבִּיעַ
אֶת-הַמִּמְלָכָה וְאֶת-הַגֹּוֹי כִּי לֹא
יִמְצָאָכָה: ^{י"א} וַעֲתָה אֵתָה אֲמַר לֹךְ אֲמַר
לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה אֱלֹהָיו: ^{י"ב} וְהִתָּה אֲנִי ו
אַלֶּךְ מֵאַתָּה וְרוּחַ יְהוָה וַיִּשָּׁאֶךְ עַל-
אִשָּׁר לֹא-אֲדַע וּבְאֵתִי לְהַגִּיד לְאֲחָאב

וַאֲשֶׁר מִדְּעִיָּה וַיִּפֹּל עַל
אֶפְסוֹ וַאֲמַר הֲאֵתָה בֵּין
רַבּוּנִי אֱלֹהֶיךָ: ^ה וַאֲמַר
לִיָּה אָנָּה אֲוִיל אֲמַר
לְרַבּוּנֶךָ הִיא אֱלֹהֶיךָ:
^ט וַאֲמַר מֶה חֲבִית אֲרִי
אֵת מִסְרֹת עַבְדְּךָ בְּיָד
דְּאֲחָאב לְמַקְטָלִי:
^י כִּסֵּם הוּא זֶה אֱלֹהֶךָ אִם
אִיתָ עִם וּמָלְכוּ דְלָא
שִׁלַּח רַבּוּנִי לְתַמָּן
לְמִבְעָה וַאֲמַר לֹא הוּא
כָּא וּמָלְכוּ נִת מִלְכּוּתָא
וְנִת עָמָא אֲרִי לֹא מִשְׁפַּח
לָךְ: ^{י"א} וַיִּבְעֵן אֵת אֲמַר
אֲוִיל אֲמַר לְרַבּוּנֶךָ הִיא
אֱלֹהֶיךָ: ^{י"ב} וַיְהִי עוֹד
בְּאֵנָה אֲוִיל מִלְתָּה
זִרְחָא מִן קִרְסֵי יִשְׂרָאֵל
לְאַתֵּר דְּלָא אִידַע וְהִתָּה
לְתוֹרָה לְאֲחָאב וְלֹא
יִשְׁבַּחֲנִיךָ

ת"א י"ה י"ה י"ה י"ה י"ה

מִבְּהֵמָה. ^ל לֹא תִכְרַת כָּל בְּהֵמָתוֹ מִמֶּנּוּ: ^מ לְהַמְיֹתִי
כְמוֹ שֶׁכָּרַשׁ וְלִוְמוֹ וְרוּחוֹ ה' יִשָּׁךְ עַל אֲשֶׁר לֹא אֵדַע: ^{י"ג} כִּי
לֹא יִמְצָאָכָה. שְׁאִין הֵעֵם יִכּוֹל לִמְלֹא חוֹסֶךְ:

גוי וממלכה לארץ ישראל היה משביע אותם אם ראו אותך בארצם:
שלא מצא אותך בארץ ישראל שחל לבקשך בארצות הגוים ויש לחשוב אף לא מצא אותו ורוח ה' היה בצורת הסבך לצידו
שהיה בא"י אולי האלמנה הסתיר אותו ולא נלתה אותו לבני עירה או בני עיר ה' הסתירוהו לשלחי אחאב כשבאו לבקשו:
(י"ד) ורוח ה' ישאך. היו חושבים כשלא היו מוצאים אותו כי רוח ה' נשאו על אחד ההרים כמו שאמרו בני הנביאים
ר"ל ב"ג

שלא נכחית טענת מהכמה שלא תשאר ממנו לו קלח: ^{י"ה} אִם יִשָּׁא
גוי וממלכה אשר לא שנה דני בס נקבן. הכה חף ע"פ שלא יסב
לחשב מולן עליהם היה חוקר עמכם הם כרח שם אליהם גם היה
עשירי סגור והממלכה באלהיה' ביאמרו לו הלמח כמו שכתב
שביע כאלס חכמו כמס ששאל ממנו שיער לו הלמח כך לא מלך

מצודת דוד

ולא נכח נכחית מן ובהנח: ^{י"ז} וישול על פניו. להשתחו
לאלהיו: ^{י"ח} כי אלה נותן. ר"ל אלה סביב שיהיה שח
לחש: ^{י"ט} כי לא ימצאכה. אם לא ימלא חוסך: ^כ ורוח ה'
לשך לא מדע אלה הוא לבקש שם: ולא ימצאך. כמקום הזה: והרגני. כחשבו שיהיה לו וכלומר דרך לשם הכה שחתי לבקש
פירוש ט

(ח) ויאמר לו אני הם ער גזאנמ צו אום איך בין דאם
לך אומר גוי זגנ צוא דיין האר נון אליהו איך דא:
(ט) ויאמר האת עוברדיהו גזאנמ סה קסאני וום האב
איך גזיגרינמ כי אה גימ וואם דוא גזקט מוק דיין
קנעקט אונ דער האנמ פון אחאב לחשיני צו מייסן
מוך: ^י תי' אליהו און ווי גאט דיין גאט לעקט אס
יש נוי אוב עם איך דא איין פאלק אונ אקניגרייך
עם מייין האר הם גיט גשיקט אהון צוא ויגערן דרך
והסרו און איין ווי האבן גזאנמ עם איך גיט דא והשביע
ער הם באשיוון דם קניגרייך אונ דם פאלק כי לא

מצודת ציון

(י) אין. אינו פה:
נחשם היה למוד כך כעסם כעסם: על אשר. על מקום
כחשבו שיהיה לו וכלומר דרך לשם הכה שחתי לבקש
פירוש ט
מצאכה אוב ווי קענן דרך גיט גפנין: ויאמר היינמ
ואנאקטע צוא מור לך אסר גיי זגנ צוא דיין האר נון
אליהו איך דא: ^{י"ב} ויהי אני אה' גיט עם וועט ויין
איך וועל אנועק גיין פון דרך ויהי וי' וישאך אונ איין
ווינמ פון גאט וועט דרך אנועק קראנמ אוף איין
אורש וום איך וועל גיט ווינמ ווי דו וועקט ויין ונאמי
אונ איך וועל קומן ואנן צו אחאב און דו בוקט דא
אונ ער וועט דרך גיט גיפונן קנעקט וועט ער מוק
הקנעקט ויגדיר יא אה' אונ איך דיין קנעקט האב
מוך פאר גאט פון מייין וינמ און דרום גהערקט
רחמינה

יִשְׁכַּחֲנֶה וְקָטְלֵנִי
וְעֲבֹדָה דְּחִי מִן הַקִּדְּשׁ וְ
מִזְעוּרֵי יְיָ הֵלֵא אֶתְחַנֵּא
לְרֹבְנֵי יְהוָה הַעֲבֹדִית פֶּד
קִשְׁלֵת אִיזְבֵּל יְהוָה נְבִיאָא
דְּנִי וְאַמְכַּרִית מִנְבִּיאָא
דְּנִי מֵאָה גְּדָרִין חֲמִשִּׁין
חֲמִשִּׁין גְּבֵר בְּמִשְׁרָפָא
וְסוּבְרִתִּינוּן פְּלִחְמָא
וּבְמֵאָה יִדְרֻקְעֵן אֶת אִמְר
אִזְבֵּל אִמְר לְרֹבְנֵה הָא
אֱלֹהֵה וְקָטְלֵנִי :
סוּ וְאַמְר אֱלֹהֵה קִנְס הוּא
יְיָ צְבָאוֹת דִּי מִשְׁמִשְׁנָא
קְדָמָהי אֲבִי וְיִקָּא דִּין
אֶתְנִי לִיה : סוּ וְאַמְר
עוֹבְדֵיה לְקַדְמוֹת אֲחָאב
וְחִנִּי לִיה וְאַמְר אֲחָאב
לְקַדְמוֹת אֱלֹהֵה : יְיָ וְהוּא
פֶּד חֲנֵא אֲחָאב יְהוָה
אֱלֹהֵה וְאַמְר אֲחָאב לִיה
הֵאֵת דִּין עֲבָדֵיה
דְּיִשְׂרָאֵל : יְיָ וְאַמְר לֹא
עֲבָרִית יְהוָה יִשְׂרָאֵל
אֱלֹהֵה אֶת וּבֵית אֲבִיה
כְּדִשְׁבָּקְתוֹן יְהוָה פְּקוּדֵיה
דְּנִי וְאַמְרֵתוֹן בְּתֵר
בַּעֲלִיא

ר"א ועבדך ירה . מרים ס"ב :

וְלֹא יִמְצְאֶךָ וְהִרְגֵנִי וְעֲבֹדָה יִרְא אֶת
יְהוָה מִנְעָרֵי : יְיָ הֵלֵא־הֵנִד לְאֲדֹנִי
אֶת אֲשֶׁר־עֲשִׂיתִי בְּהִרְגִי אִיזְבֵּל אֶת
נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחַבָּא מִנְבִּיאֵי יְהוָה
מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ
בַּמַּעֲרָה וְאִכְלֻכְלָם לָחֶם וּמִים : יְיָ וְעֵתָה
אֶתָּה אֹמֵר לְךָ אֹמֵר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֱלֹהֵה וְהִרְגֵנִי : סוּ וְאַמְר אֱלֹהֵה חִי יְהוָה
צְבָאוֹת אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם
אֶרְאֶה אֵלָיו : סוּ וְיִלְךָ עֲבָדֵיהוּ לְקִרְאָת
אֲחָאב וַיִּגְדְּלוּ וַיִּלְךָ אֲחָאב לְקִרְאָת
אֱלֹהֵה : יְיָ וְיִתֵּי כִרְאוֹת אֲחָאב אֶת־
אֱלֹהֵה וַיֹּאמֶר אֲחָאב אֵלָיו הֵאֵתָה יְהוָה
עֲבָרֵי־יִשְׂרָאֵל : יְיָ וַיֹּאמֶר לֹא עֲבָרְתִּי אֶת־
יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־אֶתָּה וּבֵית אֲבִיךָ
בַּעֲבֹדְכֶם אֶת־מִצְוֹת יְהוָה וְתִלְךָ אַחֲרֵי

ר"ק

לאלישע פן נשאו רוח ה' וישליכוהו באחד ההרים : ועבדך ירה . לפיכך יש לך לחמול עלי שלא תביאני לידי מיתת :
מנחת ישי

(יט) ויפלה . כי"ח בעשרת בספרים כ"א :

מצודת ציון

(יז) עובר . מבטלי ונחמל וכן בעלפס מוסי (טס לד) :

מצודת דוד

ולא מללחו וסנס סוא מועד פס : ועבדך ירה וגו' . ולמה ל"כ פסוקים
למה מסיב על מיתת : (יד) ועתה וגו' והירגני . ואל"כ מי יוכלל
למה פסוקים כנס משפעת לפסוק סנער : (יט) לא עברתי . ל"ל אין מני

פירוש ע"מ

מנה ה' קָטְלֵנִי : (מז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵה הֵאֵתָה וְאֱלֹהֵה גִּנְאָמְס חִי
ה' צְבָאוֹת אֲנִי נָאִם לְעַבְדְּךָ דְּעֵר הָאֵר אִיכָר אֲלֵע
חִיָּלוֹת נִסִּים אֵיךְ בִּין גִּשְׁמָאֵן אִיכָר הָאֵר גְּדִינִים פֶּאֶר
אִים כִּי־חִים אֲנִי הִינֵנִי וְעַל אֵיךְ וְעַרְךָ גִּנְעָהן צו אִים :
(מז) וַיִּלְךָ עֲבָדֵיה אִיזְבֵּל וְעוֹבְדֵיהוּ גִּנְאָמְס אֲחָאב
אִיזְבֵּל הֵאֵת גִּנְאָמְס צו אִים נִון אֱלֹהֵה אִיזְבֵּל אֲחָאב
אִיזְבֵּל גִּנְאָמְס צו אֲחָאב : (יז) וַיִּתֵּי כִרְאוֹת אֲחָאב אִיזְבֵּל
גִּס אִיזְבֵּל וַיִּתֵּי נִון אֲחָאב הָאֵת גִּנְעָהן דְּעַם אֱלֹהֵה
וַיֹּאמֶר אֲחָאב אֵלָיו דִּם אֲחָאב גִּנְאָמְס צו אִים הָאֵתָה יְהוָה דִּם
כִּי־חִים דִּם דְּעֵר בְּאִמְרִיכָר פֶּון דִּי יִשְׂרָאֵל : (יח) וַיֹּאמֶר
הָאֵת

הַקִּמּוֹת הָאֵלֶּךְ אִיךְ מִיר אֵיךְ וְאֵל גִּי־חִים וְעַרְךָ :
(יז) הֵלֵא חֲנֵר וגו' נְבִיאֵי ה' פֶּד נִסִּים אִיזְבֵּל דְּעֵר גִּנְאָמְס
גִּנְאָמְס צו מִיָּין הָאֵר דָּאֵם וְאִים אֵיךְ הָאֵר גִּנְאָמְס אִיזְבֵּל
הֵאֵת גִּנְעָהן דִּי נְבִיאִים פֶּון נָאִם וְאִיכָר מִנְבִּיאֵי
ה' אִיזְבֵּל הָאֵר בְּהִלְכֵּן פֶּון דִּי נְבִיאִים פֶּון נָאִם
הִנְדְּעֵרְס מִאֵן פּוֹפְצִיג מִאֵן אִיזְבֵּל הִיִּיל אִיזְבֵּל פּוֹפְצִיג
מִאֵן אִיזְבֵּל אֲנִי־עֵרִי הִיִּיל וְאִיכָרְלָם אִיזְבֵּל הָאֵר נִון
גִּשְׁפִּינִים כְּרוֹם אִיזְבֵּל וְאִיכָר : (יז) וַיִּתֵּי כִרְאוֹת אֲחָאב אִיזְבֵּל
הִינֵנִי וְאִיכָרְסוֹ צו מִיר גִּי־חִים אִיזְבֵּל הָאֵר נִון אֱלֹהֵה
אִיזְבֵּל אִיזְבֵּל וְעַרְךָ דִּי גִי־חִים גִּי־חִים וְעַרְךָ

הַפְעֵלִים: יִשְׁעָתָה שְׁלַח קִבְּץ אֲלֵי
אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל אֶל-הָר הַבְּרָמָל וְאֶת-
נְבִיאֵי הַבַּעַר אַרְבַּע-מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים
וְנְבִיאֵי הָאֱשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת אֲכָלֵי
שֶׁלֶתֶן אֵיזֶבֶל: כִּי וַיִּשְׁלַח אֲחָאָב בְּכָל-
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת-הַנְּבִיאִים אֶל-
הָר הַבְּרָמָל: כִּי וַיֵּנֶשׂ אֶלֵיהֶם אֶל-כָּל-
הָעָם וַיֹּאמֶר עַד-מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל-

בְּעֵלִים: יִשְׁעָתָה שְׁלַח
 קִבְּץ אֲלֵי יִשְׂרָאֵל
 וְאֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל
 אֶל-הָר הַבְּרָמָל
 וְאֶת-נְבִיאֵי הַבַּעַר
 אַרְבַּע-מֵאוֹת
 וְחֲמִשִּׁים
 וְנְבִיאֵי הָאֱשֵׁרָה
 אַרְבַּע מֵאוֹת
 אֲכָלֵי שֶׁלֶתֶן
 אֵיזֶבֶל: כִּי וַיִּשְׁלַח
 אֲחָאָב בְּכָל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת-הַנְּבִיאִים
 אֶל-הָר הַבְּרָמָל: כִּי וַיֵּנֶשׂ
 אֶלֵיהֶם אֶל-כָּל הָעָם
 וַיֹּאמֶר עַד-מָתִי אַתֶּם
 פֹּסְחִים עַל-בְּעֵלִים

רד"ק

מסופרים מחשבות שאין אתם יודעים לברור בדעתכם מי האלהים
 אם האלהים אם הבעל וא"ל ואלה הם נושם אחרי הבעל ולא
 היו נושם אחרי האלהים נאמר כי כאשר ראי' כי נעצרו הנשמים'
 בדבר אלהים שחית נביא ה' נסה לבכם אחרי ה' אלא שנביאי
 הבעל היו מתעבים אותם ואומרים להם שלא יצוהו כבודת הבעל
 כי היא טובים להם ומפני זה היו פוסחים על שני הסעיפים
 וז"ל עד אומת אהן פליגין לתרין פלוגין הלא ה' הוא אלהים
 פלוגין קרסותיו בלחודוהו ולמה אתון שכן בחר בעל דלת בית
 צירוק' והנה הנביאין שעשה אלהים אפשר שיעשה אותו מלכו
 ובשם באל שלא ישיבנו רוקם ושיקדש שבו בכיבם ומה שאמר
 וברדך עשיתי כלומר אם חענו ידעו הם הזה כי לא מלכי
 אני עושה מה שאני עושה אלא בדרבך ובמכותך שאני אומר
 אתה בקים או אפשר שהאל אמר לו אף על פי שחתבוב לא
 ספר והוא שאמר וברדך עשיתי אבל הראשון קרוב שאם האל

(יט) אכילי שלחן איזבל על נביאי הבעל ונביאי האשורה
 אמר או על נביאי האשורה לכו והוא הנכון לפיכך לא הניחה
 אותם איזבל ללכת להבנות עם אליהו וזה הראיה שאמר אליהו
 גוי נותרתי נביא לה' לבדי ונביאי הבעל ארבע מאות וחמשים
 איש ולא דבר נביאי האשורה נראה שלא היו שם: (כ) ויקבץ
 את הנביאים ולא אמר את כל ישראל כי ישראל נקבצו מצעדם
 ברגון כששכעו כי אליהו רוצה לעשות מעשה הבחינה אבל
 הנביאים לא נקבצו אלא בחבריה אחר כי ידעו כי שרק שם
 אבל נביאי האשורה לא יכולו אחאב להכריחם ללכת שם מפני
 איזבל לפי שהיו אכילי שלחנה לא רצתה שילכו שם:
 (כא) פסחים כמו הפסח שהיא פוסח בשתי רגליה כי מי
 שפסח רגלו אחת נופל על הרגל אחת ומי שהיה פסח שתי
 רגליו איננו יודע בלתי רגל העמוד כן אתם פוסחים על שתי
 הסעיפים והם המחשבות לפיכך אמר לשון נקבות לפי שפירוש

רלב"ג

הכל ואין מועיל בה ומלטה אותם איזבל שלא הוכרחו ללכת שם
 בזכות המלך כי נביאי הבעל הוכרחו ללכת שם בזכות המלך: ולא
 ענו השם אותו דבר ויחן שכתב היו נבזים בזה ולא היו יודעים
 לזה זה ידעו כי מפי מה שאלו מעשר הטל והממך מהם נכמת
 הכנסות נעשו ללכת אחרי אלהים חלשים היתה מטה מחשבתם כי ה'
 הוא האלהים ולכוד הסקות נבזיה הבעל וכאלהם היתה מחשבתם
 נושא כי בעצם הוא האלהים ויודע כי הם כעצם לא האמונות
 מהלים נעשו טלם בזה כי הוא מעולות האלו ולא לזה נזכר
 זה בזה שם אומרים שהוא מיוחס אל הבעל וכזה האל ומפני זה
 נחללו בו העם ונצילו הבעל וממה שזכר שם חסדי שיהיה הבעל
 מהלים כתפולדס כמבשרם עד שזמן דם עליהם כי שפית הדם הוא
 מהדברים המיוחסים מהלים ולזה אמר להם דרך החול שיקראו
 בקול גדול כי אלהים הוא מי שזכר חלו על זה הבעל והוא המערכת
 העליון ולזה הוא חקוק מאד מהם וזהו כזה לחקק מסכת שלם וימנע

(כב) עד מתי אתם פוסחים ענ שתי הסעיפים הנה הפסח יסע פסח
 אל רגלו ה' ופסח אל רגלו ה' וכן היו יבדלו מתי' על ב'המחשבות
 פסח האמין כי י' לבדו הוא הבעל ופסח האמין כי הבעל הוא
 האלהים והנה ענין הבעל היה לפי מה שהתשובו סביו עושים לזה
 ויודעו כי לפי מה שהתבאר כח המערכת העליון השלים על האומה היתה
 ועל האלקים היתה וזו נבזיה הבעל עושים מינים ומפעלות ויעו
 עסם להם עין מה מערכת השפע לזה הודגשם לפי מה שהתבאר
 מהשלים האלו אשר ידלו כחיותו ככח הבעל אשר טעו לפי
 מה שהתבאר וזהו ה' נבזיה האשורה חושבים שישפכו הקדוה הכס
 בחין האשורה אשר נעשוהו צדע מונבל וזו מגיעים להם עין
 מהקסם המותן הפעולות המגולות וכבר נבדלו מהסדון המגיע
 כדועת הקסם כעני מהכר מהמחמה ה' והנה ספר נביאיה האשורה
 היו אלהי' זלמן אלהי' וזה לא באו שם כמלך קדל להם האלהים כי
 נעשו כי נזכרן כח האשורה קדוהו והם נעושים ידעו כי שרק נכסם

מסורת דוד

מחלה הכס ל"א חסם כחם כטוהר את ה': (יט) ועתה ר"ל חס
 כחם על המלך שלח קבוצו חס' וזה יהיה סבה שיעור האמור:
 אכילי וז' על נביאי האשורה ואלמך: (כ) ויקבץ וז' כל
 אשר יבדלו הדין של שניהם וזה לא קבץ כל נביאי הבעל ולא נביאי
 שניהם: (כא) אתם פוסחים ר"ל כחלל חס אשר פסח יסע על ד'

מחלה הכס ל"א חסם כחם כטוהר את ה': (יט) ועתה ר"ל חס
 כחם על המלך שלח קבוצו חס' וזה יהיה סבה שיעור האמור:
 אכילי וז' על נביאי האשורה ואלמך: (כ) ויקבץ וז' כל
 אשר יבדלו הדין של שניהם וזה לא קבץ כל נביאי הבעל ולא נביאי
 שניהם: (כא) אתם פוסחים ר"ל כחלל חס אשר פסח יסע על ד'

פירוש ע"ט

המ אלהיהו גי'אגמ יא קבצי' איה האב גימ בפרד'מ
 די ישראל כי אם אהה נאר דו אונ דיין פאטערס הוו
 גיונד' בעקבם אה נפיה ה' ווייל איר ה'מ פר לאמ' די
 מצות פון גאט'מך אונ דו ביסט גאנגען נאך די אפ
 געטער בעל'ים: (יט) ויקח שלח אונ היינט שיק אונ
 זאמל' איין צו מיר אלי ישראל צו דעם פארג' בראר
 ואת נביאי הנבי אונ די נביאים פון דר אפ גאט בעל
 פיקהר הונדערט אונ פופציג מאן נביאי האשורה אונ

המ אלהיהו גי'אגמ יא קבצי' איה האב גימ בפרד'מ
 די ישראל כי אם אהה נאר דו אונ דיין פאטערס הוו
 גיונד' בעקבם אה נפיה ה' ווייל איר ה'מ פר לאמ' די
 מצות פון גאט'מך אונ דו ביסט גאנגען נאך די אפ
 געטער בעל'ים: (יט) ויקח שלח אונ היינט שיק אונ
 זאמל' איין צו מיר אלי ישראל צו דעם פארג' בראר
 ואת נביאי הנבי אונ די נביאים פון דר אפ גאט בעל
 פיקהר הונדערט אונ פופציג מאן נביאי האשורה אונ

אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וְהָיָה
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶנָּה בְּאֵשׁ הוּא
הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב
הַדָּבָר: כֹּה וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הַלְנִבִּיאִי הַבֶּעַל
בְּחָרוּ לָלֶכֶת הָפֶר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֵאשִׁינָה
כִּי אַתֶּם הָרַבִּים וְקָרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם
וְאֵשׁ לֹא תֵשִׁימוּ: כִּי וַיִּקְחוּ אֶת־הָפֶר
אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־
הַבֶּעַל מִתְבַּקֵּר וְעַד־הַצֹּהֲרִים לֵאמֹר
הַבֶּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: כִּי וַיְהִי
בַּצֹּהֲרִים וַיִּתֵּל בָּהֶם אֱלֹהֵי וַיֹּאמְרוּ

טענהכון ולא תתענו
מן הקדש דלית ביה צדוק
כרם אנה אצלי בשמא
דני וישלח מימניה
ויחות אשקה ארי וי
הוא אלהים ונאמיר כל
עמא ואמרו סקין
פתנקא: כה נאמר
אליהו לנביו בעלא
בחרו לכון הוקא חד
ועבדו קדמיא ארי
אתון סגיאין וקרו בשום
טענהכון ואשקה לא
תשון: כי ונסכו ית
הוקא דיהב להון
ועבדו וקרו בשום
בעלא מצדק ועד עון
טיקרא למימר בעלא
עניא ולית קל ולית
העני ואשפטו על
אגורא העבר: כי ויהיה
בעון טיקרא וסוף
בחון אליהו נאמר קרו
ת"א ויבטל: פקדס ס' ג' ג'

רד"ק

הבחנה ענו ואמרו טוב הדבר: (כו) אשר נתן להם. פירוש
נתן להם בדברו שאמר להם בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשון
אי פירוש אשר נתן להם אחאב כמו שאמר אליהו ויחנו לנו
שני פרים וגרמם להם אחאב. ויש בדברו אגדה דברים דחוקים
מן השכל כי כשבתו את הפר האחד ובאו לקחת אותו לא יכלו
לזוז אותו במקומו עד שאמר לו אליהו לך צפיתם אמר לו חפר
עלח לחלק האל ושמ האל יתקדש עליו ואני עליתי לחלק הבעל
לזוז אותו ופשוטו עד שפירש על זה ששני כר מתקדש עליו אמר
לו וכך אחת יתקדש עד שתמסרני בידם החד"ד אשר נתן ביום: ויפסחו על המזבח אשר עשה: תרגם יונתן
ואשתדל אל אגורא דעבר ופשוטו עשו עצמם כפסחיהם וכואבים הולכים רשבים על המזבח ופירוש אשר עשה דרך כלל כמו אשר
עשו כלומר אשר עשה ישראל: (כו) ויתהל בהם אליו. כא דגש כמשפטו והוא רפ"י וענינו כי התלוצץ ואמר להם דרך

מנחת שי

(כו) ויפסחו. כו"ל נפחיהם כפסחים כ"ל אשר עשה. נפסחו פ' וילך כפסח ואלפי
ספסר אשכר וגו' על כל כרשה אשר עשה כ' ספסר פשו. ויפסחו: (כו) ויהל:

מצודת ציון

(כו) ויפסחו. ודלנו: (כו) ויתהל. ולגט כמו ואלין סתל כי (כח)
אח"ל אסר שכתבו הסר לא להם. אחר"ל אסר שכתבו הסר לא להם
לזוז אותו במקומו עד שפירש על זה ששני כר מתקדש עליו אמר
לו וכך אחת יתקדש עד שתמסרני בידם החד"ד אשר נתן ביום: ויפסחו על המזבח אשר עשה: תרגם יונתן
ואשתדל אל אגורא דעבר ופשוטו עשו עצמם כפסחיהם וכואבים הולכים רשבים על המזבח ופירוש אשר עשה דרך כלל כמו אשר
עשו כלומר אשר עשה ישראל: (כו) ויתהל בהם אליו. כא דגש כמשפטו והוא רפ"י וענינו כי התלוצץ ואמר להם דרך

פירוש

נאמ ונאני אקרא בשם ה' אונ איה וועל רופן אונ דעם
נאמן פון נאמ יהיה האלילים אונ עם וועט זיין דר נאמ
ווס וועט ענפערן מיט פייער הווא האלילים דר איז איין
נאמ וועל כל העם הם יענפערט נאר דס פאלק אין
האבן נאמט טאטערדע צו איז גיט דו נאך: (כח) ויאמר
אליהו הם אליהו נאמט צו דינביאים פון אפ נאמ
בעל בחרי וקם קלויבם אייה אוים דעם איינם אוקם
אונ מאמט אים צום ערשטן דען איר ענטש דאך פיל
סענטישן וקרא בשם אלילים אונ רופט דעם נאמן פון

(כו) אשר נתן להם. פירוש נאמט סלא יקרב
לעכו"מ ויכרת לו תחת כנפיו כל אליהו אמר לו לך כשניסם
יתקדש המזבח: ויפסחו על המזבח אשר עשה. תרגם
יונתן ואשתדו היו מרקדין כמשפטן על מזבחותם: ויפסחו.

אלהיה אני וחברי יצאנו מבטן אחד ונרדנו באבוס אחד הוא
לחבשים את בוראי אמר לו אליהו לך צפיתם כשם ששמו של
הקדוש ברוך הוא מתקדש על זה ששני כר מתקדש עליו אמר
לו וכך אחת יתקדש עד שתמסרני בידם החד"ד אשר נתן ביום: ויפסחו על המזבח אשר עשה: תרגם יונתן
ואשתדל אל אגורא דעבר ופשוטו עשו עצמם כפסחיהם וכואבים הולכים רשבים על המזבח ופירוש אשר עשה דרך כלל כמו אשר
עשו כלומר אשר עשה ישראל: (כו) ויתהל בהם אליו. כא דגש כמשפטו והוא רפ"י וענינו כי התלוצץ ואמר להם דרך

(כו) ויפסחו על המזבח. ר"ל כהן הולכים ופסחים אלל המזבח אשר
עשה להלל צפת קדשם הכעט ענטו:

מצודת דוד

וכמה מרובים ע"ל נראה עתה ספלת מי הוקול: (כד) אשר
יענה באש. ר"ל המזבחה שהיה צדק הולדת כלם: (כה) כי
אתם הרבים. והוא דרך המוכח אשר הכנים יכתבו לנלמס ויעשו
לזאת המהירות עד בלתיאמו מכו דכיון: ויפסחו. דלנו על המזבח אשר עשה אחאב לא וולנו וסדלנו כוח סיהם מדרך מכוחים: (כו) כי
אלהים הוא. מחר כדרך החול כלל אללים הוא ויכול כוח לעשות כבישע אלל עדיין לא שטע כי מדבר כוח כעט עס מי לא כוח סמיג
פירוש
נאמ ונאני אקרא בשם ה' אונ איה וועל רופן אונ דעם
נאמן פון נאמ יהיה האלילים אונ עם וועט זיין דר נאמ
ווס וועט ענפערן מיט פייער הווא האלילים דר איז איין
נאמ וועל כל העם הם יענפערט נאר דס פאלק אין
האבן נאמט טאטערדע צו איז גיט דו נאך: (כח) ויאמר
אליהו הם אליהו נאמט צו דינביאים פון אפ נאמ
בעל בחרי וקם קלויבם אייה אוים דעם איינם אוקם
אונ מאמט אים צום ערשטן דען איר ענטש דאך פיל
סענטישן וקרא בשם אלילים אונ רופט דעם נאמן פון

קראו בקול גדול בִּיְיָ אֱלֹהִים הוּא בִּי־
 שֵׁיחַ וְכִי־שִׁיחַ לוֹ וְכִי־דָרַךְ לוֹ אוֹרֵי
 יֵשֶׁן הוּא וַיִּקָּץ : כִּי וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל
 וַיִּתְגַּדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים בַּחֲרָבוֹת וּבִרְמָחִים
 עַד־שִׁפְךָ־דָם עֲלֵיהֶם : כִּי וַיְהִי כַּעֲבֹר
 הַצְהָרִים וַיִּתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה
 וַאֲיִן־קוֹל וַאֲיִן־עֲנָה וְאִין קָשָׁב : לֵיאוֹמֵר
 אֱלֹהֵינוּ לְכֹל־הָעַם גִּישׁוּ אֵלַי וַיִּגְשׁוּ כָל־

בְּקוֹל רַב אָרִי אֶתֶּן
 אֶמְרִין דְּחֵלָא הוּא דְלָקֵא
 שׁוּעֵי לֵיהּ אוּ אֶשְׁתַּדָּא
 אֶשְׁתַּדִּיף אוּ אוֹרַח בְּתַת
 לֵיהּ אוּ דְלָקֵא דְמִדָּה
 הוּא וַיִּתְעַר : כִּי וַקְרוּ
 בְּקוֹל רַב וַתַּחֲסִימוּ
 בְּגִיטְסוֹהוֹן בְּסִפְרִין
 וּבְרוֹמִיחִין עַד דְּאֶשְׁתַּפִּיף
 דָּמָא עֲלֵיהוֹן : כִּס וַיְהִי
 כַּעֲבֹר מִי־הָרָא
 וַאֲשֶׁתִּמְטִיאוּ עַד לְמִסְכָּה
 מִנְחָתָא וְלִית קָר לִית
 דְּעֵנִי וְלִית דְּמִצִּית :
 ל וַאֲמַר אֱלֹהֵינוּ לְכָא
 ת"א וַיִּגְשׁוּ עַד מִסַּח כ"א :

רד"ק

הק' רפה

רש"י

כמו ויפסעו: (כו) כי אלהים הוא. ארי אמתן אמרין
 דחלף הוא: כי שיח וכי שיח לו. סמך יס לו דבר עס
 וועליו עכשו או מסב ורודף הוא עכשו במלחמה: וכי
 דרך לו. לביט הכסא: (כז) ויתגדדו. לשון שריטות
 כעלו וכו' הוה ומוסיון: (כח) ויתנבאו. ואשתמאו:
 השרש נעלמה: (כח) ויתגדדו. כמו לא תתגדדו ענין שריטה
 (כט) ויתנבאו עד לעלות המנחה. או יהיה הנגידה במשפטו
 לפני הבעל ותרנומו ואשתמאו: עד לעלות המנחה.
 עד שעת קרבן מנחת הערב: ואין קשב. מהם היה עונה אותם קשב כמו והקשוב קשב רב קשב: וירפא.
 דרך השאלה אמר לשון רפואה לבנות הריסת הבנין וכן כי עלתה ארוכה לחובת ירושלים וכן יואב יחיה את שאר
 העיר: את מובה ה' התרים. אמר כי מובה היה שם בקרב שנבנה לשם ה': ואמרו בדרש כי זה המובה בנה אותו שאל
 מנחת שי

זו לבדו בא על משפטו דבא התי"ו ובהלך הוסיף דבא:

(כח) ויתגדדו. כ"ל חסדו בדרם בחרבות ובעמיתים עד שיספדו
 עמיתם: (כט) ויתנבאו עד לעלות המנחה. כ"ל וידעו חלם בדבריו
 מסבכל ולא עמם מוסם: בולט קול לעשות בקשתם ולא שפם ממנו דבר
 מצורת דוד

פסגות וממין בחכמות וכל כי הוא סוד דבר מה יבטל מזה חוש
 השפע בקלף לו חלי הוא בדרך ויתקנה המקום לא ישמע ולא קרול
 בקול גדול ולו סל סדרתו יתעורר וקף חס וחס בדבר החס
 ישמע בקול גדול: אולי ישן. או סמך יסן הוא וכאשר תהיה בקול
 גדול ויקץ משנתו: (כח) ויקראו בקול גדול. שנתו נרדפה אליה
 עשו ויתנבאו. עשו
 פס כי אמר בהחל ונלם: ויתגדדו. שרשו בחרבות עד כי
 את עלמם כללו מדברים בנבואה סתם ולא חללו מלחמות עד
 גללו ולא הסבכו עוד: ואין קול. חלל אין קול וכו': ואין קשב. כ"ל וזה לפי שחין מי יקשוב להם כי חלי חלם: (ז) גשו אלי.

הַצְהָרִים אִין עִם אִין גִּטְעִין אִין עִם אִין אִיבָר גִּיפְאָרְן
 דְּעַר מִיטָן סָאן וַיִּתְנַבְּאוּ הָאֶמְרִין וַיֵּיִא נִאֲרִישֵׁעַ גְּבִירָאוֹת
 גִּנְאָמֵת בִּין עִם אִין צִיִּים גִּטְעִין מִעַן נִאֵל אוֹף בְּרַעְעָנָן
 דִּי מִנְחָה דָם אִין פִּרְ נִאֲכָם וַאֲיִן קוֹל אִין עִם אִין נִימ
 גִּטְעִין אִין קוֹל אִין אִין עֲנָפֵר אִין אִין פִּר נְעִמְוִג
 פִּין דִּי אֶפְנָאֵם : (ל) וַיִּאֲסֹר אֱלֹהֵינוּ הָאֵמֵת אֱלֹהֵינוּ גִּנְאָמֵת
 צו גִּאֵר דְּעַם־בְּאֵלְקֵי גִישׁ גִּנְעִהוֹמֵם צו מִיר וַיִּגְשׁוּ הָאֶמְרִין
 גִּנְעִהוֹמֵם גִּאֵר דָּאֵם פֶּאֲלֵק צו אִים וַיִּבְרָא אֵת מִבְּחַח ה'ִ
 עַר הֵם נִיחִימֵם פֶּלְוִמֵר גְּבוּיִים דְּעַם בְּוִבָּח פִּין גִּאֵם
 וְוִם אִין גִּטְעִין צו פִּירִישׁ שְׁרִיבִיבֵם דָּם אִין
 גִּטְעִין דִּר מִבְּחַח וְוִם שְׁאוֹר הַמִּלְכָּה הֵם גִּבְאוּיִים אוֹף
 דְּעַם בִּאֲרַג פֶּרְמֵם אִין דִּי מִלְכִּים פִּין דִּי יִשְׁרָאֵל הָאֶמְרִין
 צו בְּרִאֲבָן דְּעַן נִי הָאֶמְרִין צו בְּרִאֲבָן אֱלִי מִבְּחַח
 וְוִם אִין גִּטְעִין צו גִּאֵם הֵם אֱלֹהֵינוּ וַיִּתְעַר גְּבוּיִים
 דָּעַם

דוומיט: ואין קול ואין עונה ואין קשב. כ"ל סלל בא סוס קול
 מצורת ציון

ל"א: שית. ענין דבור כמו שיתו כי (הכלים ט'): שית. כ"ל השגת
 דבר חסם: (כח) ויתגדדו. ענין שריטת עשאו כמו לא תתגדדו
 (דברים י"ז): כמשפסם. כמנחם: בחרבות. מלחם חרב:
 (כט) ויתנבאו. עשו מלחם כמנחם: קשב. סלחם כמו וקשית

פס כי אמר בהחל ונלם: ויתגדדו. שרשו בחרבות עד כי
 את עלמם כללו מדברים בנבואה סתם ולא חללו מלחמות עד
 גללו ולא הסבכו עוד: ואין קול. חלל אין קול וכו': ואין קשב. כ"ל וזה לפי שחין מי יקשוב להם כי חלי חלם: (ז) גשו אלי.

סָאן וַיִּתְעַר הֵם אֱלֹהֵינוּ גִּנְשִׁפְעַם פִּין וַיִּיִּיאֲמַר אִין הֵם
 גִּנְאָמֵת קִרְאוּ רִנְפֵם מִיט אִין גִּרֹם קוֹל בִּי אֱלֹהִים הוּא
 וַאֲרֹחַם אִיר וַאֲנֵם דָּאָה אוּ עַר אִין אִין גִּאֵם בִּי שִׁיחַ
 דְּעַן סָאֲמֵר אִין הִיִּינֵם דָּא צוֹא אִים אִין חִיד צוֹא
 רַעְדָן מִיט וַיִּנְעִי וַיִּנְעִים וְכִי שִׁיחַ לוֹ אוֹדֵר סָאֲמֵר וַאֲנֵם
 עַר הִיִּינֵם גִּאָה וַיִּנְעִי פִיִּינֵם אִין דְּעַר מִלְחָמָה צוֹא
 גְּבִיִּיבִין וַיִּי וְכִי דָרַךְ לוֹ אוֹדֵר סָאֲמֵר אִין אִין וַיִּנְעִי צו
 אוֹם דָם עַר אִין גִּנְאָמֵת אִין וַיִּנְעִי אִין אִין אִין וַיִּנְעִי
 אוֹדֵר סָאֲמֵר שְׁרִיבִיבֵם עַר וַיִּנְעִי וַיִּנְעִי אִין אוֹף חָאֶפֶן
 אוּ אִין עִיר שְׁרִיבֵם מִיט אִין גִּרֹם קוֹל: (כח) וַיִּקְרָאוּ
 הָאֶמְרִין וַיִּי גִרֹפֶן מִיט אִין גִּרֹם קוֹל וַיִּתְגַּדְּדוּ אִין הָאֶמְרִין
 גִּבְרָאֲמֵם וַיִּתְעַר פִּלִּישׁ אִין וַיִּתְעַר שְׁמִיִּינְעֵר אִין
 גִּטְעִין בַּחֲרָבִית מִיט שְׁוֹעֲרַדָן אִין מִיט שְׁפִינְעִין בִּין
 בְּלִים אִין גִּנְאָמֵת גִּנְאָמֵת אוֹף וַיֵּיִא : (כח) וַיִּתְעַר בְּמִיר

מלכים א יא

הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מִזְבַּח יְהוָה
הַחֲרוּם׃ לֹא־וַיִּקַּח אֵלָיו שְׁתֵּים עָשָׂר
אֲבָנִים כַּמִּסְפָּר שִׁבְטֵי בְנֵי־עֲקֵב אֲשֶׁר
הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל
יְהִי שִׁמְךָ׃ לֵב וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים
מִזְבַּח בָּשֶׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה כְּבֵית

עמא אהקריבו לותיה
וקריבו כל עמא לותיה
ובנא ית מדבחא דיו
דבהו מפרג: לא וגסיב
אלהיו פרקא עמרי
אבנא למנו שבמי בני
יעקב די יהוה פתנקא
ייעא עמיה למימר
ישאל יהי שמך:
ובנא ית אבנא
מדבחא בשמא דיו
ועבד מויתקא בבית

ה"א וירפא , זוכר פרשת נח : ויעש העלה , בנח בחרת טו :

סאתן

הגרי"ב ויאל, רב מובהק למדרי פנים לעבוד הכוחות וממתיים עבודה האהוב 'א' אלאות אשר מידו לנצל כל פעולות הכוחות וכוונות וכוונות שמש
אמנות שם הכוחות החל ידע וזה אמרו כחשבו ששני ענין עבוד אשר בידה 'א' אליו להחזיק תפלה יהיה שער כוחם שישארו על של פנים לנחם
מפרנסת וזהו היותו נחמד וזה ענין שיש על מהלך שיש על מהלך לעבוד בלתי ידן וכן מליון ביוסעם שער על העם
ועל קירית לעמוד בן כחם מיישראל שחשבו מערכם מלאם כוחותם. שער הכוחות מלאם חקיקה

דד"ק

והוא מה שאמר והנה מציון לו יד יהיה וזה המובן הרום כי
הרום עיבדי הבעל לכל המוכחות שבננו לשם ה' בשעת החרב
הבטוחה ויהיה משהו שישאר ויבטח ויהיה מזה מחקריו במקום
אחר אל אביב אל בן דן והרסי המוכחות מה שאמר איהו
אין מחבולתו הרום ובעל אלה מוכח הקרוב עליו בשעת
איסור הבטוח לצורך שעה ויש מפרשים וירא את מוכח ה'
הרום כי בנס עשהה על ידו שכן בני ישראל הכניסו וכוונת
ונחיה במוכח ה' ויהיה הרס נכבד מהם : (ל) הכניסו שפני
בני יעקב . שהיו וכו' השמים כדבר הזה ויהיו ויהיו השם
בפחלתו אל הלהות כי שנים שפני בני יעקב עלות
להיות מחבולתו ודקום בה להעלות במוכח אחר אל כמו שהיו
עושים עתה כי שני השפנים והפסלים עלה במוכח ה' והשאר
במוכח הבעל לזכור מה לעשות המוכח בשנים שיש אנשים
ופעם אחר היה רבו ה' אליו לאמר ישראל היה שפני כי בבת
אל שבעה שם יעקב אלו מוכח לה נאמר שם ישראל יהיה
שפני כדי להגדיל שם זהו כי יהיו דקום בו כי ישראל יהיה
שם שרר כמו שאמר כי שרות שם אלהים שם אנשים ובו
במקום שבה יעקב אלו מוכח לה נאמר לו שם ישראל
יהיה שם נל ובו שם מוכח לכלל . ודבריו ודבריו ויל ישראל
עושה שם לה נאמר נאן לשם שפנים שפניות שפנית על יעקב
ממך עתידים בניך להקלל בשאר הגוים ולבנות מוכח ולהקשר
ועלה . עשה חפיר . סביב למוכח שפני בו הימים ורובת התעלה

(ו) וירפא את מנחם ה' ההרוס, בלע מנחם והזכיר
 ליהוה ישראל להו' מנחם ה' שהיה עולה על לבם ושגור פיהם
 ליהוה הרוס ונפטר וצלט שמו והזכרתו מפי כל עשרה
 העשנים כך ששתי פסוקיו, ומדבריו ששאלו שאלו בנה
 מנחם בזה הכרמל וזה שאמר (במנחם ה' ט"ו י"ב) בא
 שאלו הכרמלה והנה מניב לו יד ולהלן (בראשית י"ג ה)
 הוא אמר ויבן שם מנחם ומלכי ישראל הרוס כל המזבחות
 והבמות שבראשם (ששאל לבס ובינה ליהוה מנחם ה'
 והכרמל שהיה הרוס: (נפח) אשר היה דבר ה' אצלו
 לאמר ישראל יהיה שמך, למה נאמר כאן לפי שביום
 שנגלתה טענה על יעקב בבית אל וקראו ישראל בו ביום
 אמר לו גוי וקהל גוים יהי' ממך שעתידו כינן להקהל כשאר
 עמים ולכנות מנחם להקטיר עליו בשעת איסור הבמות ואלי
 ממתרצה בדבר (כב"ר) (ר"ב) העצה, פושאד"ו בלע"ו:
 בכבית סאתים, רחבו בית סאתים מזה על חמשים כחצר
 בבית אל וקראו ישראל בו ביום אמר לו גוי וקהל גוים יהיו
 מקטרת עליו בשעת איסור הבמות ואני מתרצה בדבר: (לכ) ויעש

רמב"ם

(לה) כחסדו ששני בני יעקב. כהנז במק"ל לית דמי וחד כחסדו ע"כ. פי' דמי האומר כלן ר"ל הכ"ף בשוא ודמי הא"ס האחר הכ"ף בפחה ודגש הא"ס והוא **בַּמִּסְפָּר** אחר הפשו דפדא שח לך. ועיין בספר מסורת המסורת מאמר ג' שהביא דומים רבים כאלו:

יחזקאל שם שם מקשיב לקולו: (ב) וירפא את מזבח ה' ההרוס. ר"ל שבה הפעל העלה רפואה אל מזבח ה' ההרוס בישראל ועד שלא היו זוכים לו יחדוך כי אם לע"ג או אפשר שהיה שם מזבח כנזי לה' להיוות צמת יחיד והרסו אותו בעבד' ע"ג ולא

ציון

קשב (ישעיה כ"א) : (ל) ההדרום . ענין שדירה ונחילה : (לז) תעלה .

מוצודת דור

בין שכיח

הזה בנה שאלו ונכרם על ידי עובדי הכעל) : (לא) ישראל יהיה
(ג) וכלו יתן טעם למע לקח "כ אכנים ואחר לפי שם במספר
אלהים אחרים ואנשי נביוו הכעל : (ב) יעשה תעלה . עשה חסירה
למנוי יברח

[illegible]

דער

דיא סדרה ווצא עקב איז אנפאלאסן פון כאר שבע אויף האם
באנעניגס דעם בארד מולד אויף האם דארט נעמענס אונזער
האם דארט געפונן די שפיטער פון דעם קינד וויס אונזערס אבינו
האם שפיטאס פון דער עקל פון זיך. און אויף דעם מובן איז
לעבן זיך נעבן אונז. און דיא שפיטער זענן געווען צוועלף
האם קינד'ס נאמען צו עקב'ס ווען צוועלף מאל איז דיא
האם אונז צוועלף שעה איז דיא און און אונז צוועלף שפיטער
און געווען דעם מובן. דאס איז פאר דיא צווייטן צו דיא וועס
האם צוועלף קינד'ס. האם עקב צו אונזערס נעמען די צוועלף
נעמען וועלן ווערן אין שפיטן וועלן און וועסן און שפיט און
דעקס. און אז איז געווען פון אלע צוועלף שפיטער איז נאמען

דעם מזבח : (רא) וְהָיָה אֵלֶיהֶם אוֹרֹתוֹ הַט גְּנוּזִן
צוועלף שטייגער אזוי ווי די צאל פון די שקמים דא
קוקנדיך פון עקב אשר היה דבר ה' אלי ווס עסאי גווען
די רייך פון נאמ צו אים צו זאגן ישראֵל זאל זיין
זיין נאמען; (כ) וַיִּכְנֶה אֶת הָאֲנָשִׁים מִזֶּבֶחַ בָּשָׂם ה' אֹנֶן
ער האט גבאים מיט דא שטייגער איין מזבח אונ
דעם נאמן פון נאמ וישל העלה אונ ער הט גמאכט
זיין גראכן זיין בריווט איז גווען כהית סאתים ובי אזוי
שטייגער איז האט גיאנס פאר הקבה אויב דא אלע צוועלף זיין
וועלעך קוקנדיך זעלבן זיין וואס איין קוקנדיך וואס זעלבן אלע זיין

994

יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל
הַיּוֹם יוֹדַע כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל
וְאֲנִי עֲבָדְךָ וּבְדַבְרֶיךָ עָשִׂיתִי אֵת כָּל־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: לִי עֲנֵי יְהוָה עֲנֵי
וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה יְהוָה
הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסֹּבֵת אֶת־לִבָּם

דאָרפֿס יצחק ווייַזאַל
ווימאָרין יחידע אַר אַת
דשכֿנתה שְׂרוא
בייַזאַל ואַנא עבֿרה
בכֿתומה עבֿרית ית
קל פֿתגמא האַלין :
לו קבֿל צלוּתוּ יי
באַשקא קבֿל צלוּתוּ יי
במבֿרא ווֿרעון עמא
לדין במעבֿרה לֿהון
בסא אַר אַת יי אַלֿהים
אַת בְּרִיחִתָּה וַתִּהְיֶה
מִשְׁתַּאֲלִי לִהְיוֹן בְּמִיטְרָה

ענין ה' ענין , ברכות ט חצות י (אשרים דם) : ואלה המכות , ברכות ט לג :

ד"ר ז"ק

מִנְחַת הָעֶרֶב: וּבִדְבָרְךָ. כִּתּוּב כִּי־לֹא קָרָא לֵאלֹהֵי הַיּוֹד הַזֶּה
אֶחָד אֶלֶּה שֶׁהוּא חֵיד הָרִבּוּעַ וְעַתָּה בְּדִבְרְךָ שֶׁלֹא מִדְּבַר רַמְתִּי
עִשְׂתִּי כֵן לִי עֲשִׂיתִי וְעַתָּה שֶׁאֵין מִי־שֶׁהוּא כִּי מִדְּבַר הַנֶּחֱמָה
וְכִי־כִשְׁפָא אֶרְסֹס וְאֵם קִסְסֹס וְאֵם שִׁירֹם מִן הַשְּׁמַיִם
עַל כִּי לֹא מִה שֶׁאֵין עֲשִׂיתִי וְעַתָּה בְּדִבְרְךָ וְעַתָּה בְּדִבְרֵי
יִרְדֹּתִי בִּי אֶתֶּה אֶלֶּהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֵין עֲדָךְ לֹא כִנְיָנִים שֶׁתֶּם
עֲשִׂיתִי וְדִבְרֵי רַמְתִּי לֹא לְיִבְרִיִּים עֲשִׂיתִי וְאֵין יִבְרִיִּים אֶלֶּהִים
מִקְרִיב לִבֵּם בְּשֶׁתֶּם יִסְרֹם הַבְּמִתָּה וּבְדִבְרְךָ עֲשִׂיתִי בְּדִבְרֹךְ
עֲשִׂיתִי (וְ) עֲשִׂיתִי ה' עֲשִׂיתִי. הַכֶּפֶל לֹחֵם כְּמִי שֶׁהוּא בְּכָל מִקְרֵי שֶׁאֵין
לִי שֶׁעַם אֶחָד וְכֵן אֶלֶּהִים ה' אֶלֶּהִים ה' וְכֵן יִדְרֹךְ לִי הַכֶּפֶל
לְעֲשׂוֹת דְּבָרֵי וְלִשְׁלֹשׁ וְכֵן ה' שֶׁבֶתֶה ה' מִלְחָה ה' הַקִּשְׁבָּה
וְהַיִּרְסָה לָּהֶם וְיִהְיֶה לָּהֶם לְעִלּוֹת ה' כִּי־אֶשְׁמָה אֶפֶס לְעִלּוֹת ה'
בְּמִסְרָם כְּמִדְּבַר כָּל־הַבְּתִילִיּוֹת הֵנָּה עֲשִׂיתִי קִשְׁבָּה שְׁהִיָּה עֲשִׂיתִי
לְהַפְּלֵל עָלֵינוּ בַּיּוֹם וְרַבְתִּינוּ וְלֹא אִסְרֹם עֲשִׂיתִי ה' בָּאֵשׁ עֲשִׂיתִי
וְאִסְרֹם מִי־שֶׁהוּא כִּשְׁפָא הֵנָּה וְעַתָּה בְּדִבְרֵי בְּדִבְרֵינוּ עֲשִׂיתִי
אֶלֶּהִים. וְכִּי־שֶׁתֶּה לְעִלּוֹת לְשֶׁמֶל לְעִלּוֹת לֹא־יִבְרִיִּים אֶלֶּהִים בִּי אֶתְנִי
וְכִי־מִדְּבַר לִבֵּם שֶׁהוּא אֲחֻרֹּתִית הַכֶּסֶב אִתּוֹ אֵין עִתָּה אֶלֶּהִים אֶתְנִי
שֶׁ לֹאִם אֶתְנִי יִרְעוּ כִּי אֶתֶּה אֶתְנִי לְכַדֵּר וְאֶתֶּה אֶתְנִי
שֶׁאֶתֶּה מִסְבּוֹת אֶתְנִי לְכֶם אֲחֻרֹּתִית. וְכִי־שֶׁתֶּה אֶתְנִי לֹא אֶתְנִי אֶלֶּהִים
אֶתְנִי מִהֵאָּה אֶתְנִי לִי הֵאָּה מִי־שֶׁהוּא אֶתְנִי אֶלֶּהִים אֶתְנִי וְכֵן
אֶתֶּה מִסְבּוֹת אֶתְנִי לְכֶם בִּי הֵן לֹא לְהִיבִי אֶתְנִי לְכֶם לְמִסְבּוֹת אֶתְנִי
וְשִׁכְחוֹת הֵנָּה נִתְּחִי לְפָנֶיךָ הֵימָּה אֶתְנִי חֲחִים וְאֶתְנִי הַכֶּסֶב אֶתְנִי
וְכֵן לִי בְּדִבְרֵי שְׁמִיִּים וְכֵן מִי־שֶׁהוּא אֶתְנִי הַכֶּסֶב הַכֶּסֶב הַכֶּסֶב
וְכֵן עֲשִׂיתִי עֲשִׂיתִי עֲדָךְ וְיִחוּת ה' אֶתְנִי לִי פִּתְחֵה כֵּן כִּי הַקִּשְׁבָּה

על דיו: (יז) ודברך עשיתי. שהקדתי צדקה בשעת איסור הכמות: (יח) ענני ה' ענני. ענני כאש ענני במטר כך תי' ורבותיו אמרו ענני כאש ענני שלא יאחרו מעשה השמים הם: וידעונו' כי אתה ה' ואני עבדך וכשתשלחני לבשר לעתיד לבא יאמניו כי אם יסוף תענני: ואהיה הסבות את לבם. מתת להם מקום להסוף מאחריך ויבדל ה' להכין לבכם אליך ומדרש אנדה אם לא תענני אף אני אהיה כופר ואומר אתה הסבות את לבם. וכן אמר משה במדבר י"א (כ"ט) אם כמות כל האדם ימותון מלה אף אני כופר ואומר לה' שיהי לבדך את המורה והמלות וכן אמר מחימר ומלכים"א כ"ב"א אם שוב תשוב בשלום לך

בבוכתי ענני בוכות תלמידיו: וידעו העם הזה כי אתה ה' (י' פסוק ה').
 ויש תפנים: וארתה הסיבות את אחריות. פירש הגאון
 הרמב"ם פסוקים רבים אחריות מאונות הכלל וידעו כי שקר נסבם ה'
 הראות להם עד עתה מופת גלוי שיכירו כי אתה אלהים ידוע
 מאז אהיה כבוד ואומר שאהיה הסיבות את לבם אחזיות וכן
 אמר סיבות את שוב משום בלשון אל דבר כי יועד דברם
 דאיו לסמוך על זה הפירוש כי הבחירה נתנה לבני אדם כי
 הבנות אתה אחר אדם ובחר כמה שירצו ורבותיו יזיל אמרו
 כי פירש כמשענו בחרת מזה התשובה לרבותיו פסעם כי

רלב"ג

הכל אם היה הענין קן יאמרו כי מקרה היה זה על כבוד החלום
היו הן הכהנים שניסו תהלה עם ימים סדד להורסו ומנסו
לעלו יום הכהנים ואלו יצירו כי עומותיהם סדד עליהם בשמים:
לעלו ידעו שם היה כי אלהי הוה אלהים. יצירו בזה כי אלה
היו אלהים לבד וזה שגורלה לכל לפעמים בעצלי בזה
הקדשה אלהים אם היה שגורלה לכל ליתן פסולות בזה מחלוק
והואלוי הכהנים אלה בנים חתומים בשפספס אורח פסולות מחלוק
היה שמו שם כבודם חתומים והואכל סדד היה חתומים כי בנדם

[illegible]

מצודת דוד

[illegible]

היום יודע. ר"ל כאשר תדע האם יודע היום וגו': בישראל, ר"ל
ממלכת המינוח בישראל: ואני עבדך. ובהיות האם הזו על ידי
דמו הכל שאני עבדך נביא נאמן לה' ונאמן בי לעולם בהנבואה להם:

י' יקרים

מִכֻּבֹּת וְיֵין נִגְנָן פֶּאֶר סִידִּי. דַּעַם סִסְטָן הָאֵם אֶלְיָהוּ אֶצֶם אוֹיֵךְ
וְיִצְחָאֵל מֵאִכֵּן יֵרֵךְ הָאֵם דִּלְשִׁיכְיָה צִירִין צוֹ וְאֶפְסִין לְשִׁשְׁפֶּלֶס
אֵאוֹבֵם צוֹעֵם צִירִין וְעִירִין אֵלִי לְשִׁיכְיָה צִירִין לְשִׁיכְיָה וְעֵם
צוֹ וְיִשְׁכָּאֵן אֵלִי יֵדִין רִיעֵן צִירִין צוֹ הֶבְקָה. אֵם אֶרִיִּין צוֹ
לְרִעֵנָה אֵין אֵין הֶעֱרַעֵר פֶּרֶא יֵדִין וְיֵאֵל וְלֵאֵל צִירִין רִיעֵן
הֶבְקָה הֵם יֵרֵךְ לְעוֹרֵינָן פֶּרֶא יֵאֵל נִסִּים. אֵיִין נֶם טֵם פֶּן אֵלֵךְ
לְשִׁיכְיָה אֵין צִירִין וְיִצְחָאֵל אֵין לְשִׁיכְיָה. דַּעַם אֶפְסִירֵעַ נֶם וְעֵם אֵין
אֶפְסִירֵעַ לְקִיבֵלֵן אֶפְסִירֵר פֶּן רִיעֵנָה אֵין הֵם פֶּרֶא לְרִעֵנָה נֶעֱמֵן לְקִבֵּלֵן
צוֹ וְיֵאֵל וְיֵאֵל אֵין גִּינִינָה אֵין מִלְּשֹׁן אֵין כּוֹת הֶבְקָה:

[illegible]

הַיְּמִינוֹת הָאֵלֶּים

וְלִמְשָׁהוּ וְאֵלֶיהוּ סָלִיק
 לְרִישׁ מִזְרָא דְּכִרְמָא
 וְנַחֲמִין לְאַרְעָא וְשׁוּי
 אַפּוּרִי בִין בְּרֻבּוּהִי :
 מִן וְאַמְרָא לְעוֹלָמִיָּהּ סָק
 בְּעֵץ סָבִי לְאוֹרֶחַ מַעֲרָבָא
 וְסָלִיק וְקָבֵא וְאַמְרָא לִית
 מִדְּעֵם וְאַמְרָא תוֹב שְׁבַע
 זִמְנִין : מִדּוּ וְהוּא בְּזִמְנָא
 שְׂבִיעִיָּהּ וְאַמְרָא הָא
 עֲנָא סָלִיק וְעִירָא
 בְּפִיסָה יָד נָבֵר סָלִיק
 מִמַּעֲרָבָא וְאַמְרָא סָק
 אֶמֶר לְאַחָאב אֲדִירִי
 וְחַיָּה וְלָא יַעֲבִידִיךָ
 מִמִּזְרָא

רד"ק

ברכיו קרי

רש"י

(מב) ויגהר ארצה. וגמין לארעא להתפלל על הגשמים:
 (מג) דרך. אס תראה ענן מן הים: (מד) אסור
 ורד. אסור מרכבותיך ורד מזה מלה הכרמל לשבז לביתר פן

בין ברכיו. כתיב חסד יורד הרבים ומה שאמר וישם פניו בין ברכיו אחר שאמר ויגהר ארצה מסתחלת התנפלה והשתמשה ארצה
 והתפלל ואח"כ יושב לו וישם פניו בין ברכיו ולא רצה לקום גדיין סתפילתו עד שידעו ארץ שישם פניו מסר לסיכך אמר לגנורו
 הבמ דרך ים בעוד שהיה הוא בתפילתו או פ"י וישם פניו ויגהר ארצה כלומר שלא התפלל בפשוט ידים ורגלים אלא שחזר
 כלפי הארץ כפניו בין ברכיו והתפלל: (מג) עלה נא. אולי לא עלה נערו עמו אל ראש הרר או אם עלה עמו היה בראש
 הרר מקום גבוה יותר מאותו מקום שהיה בו אליהו הובר לו הבס דרך ים והוא צד המערב כתרנום או פ"י ים מבס כי הרר
 הכרמל קרוב לים וכן הים יעלו העננים לסיכך אמר לו הבס דרך ים: שוב שבע פעמים. ו' פעמים אמר לו שוב כי לא היה
 דרוה בכל פעם שום סימן עד השביעית: (מד) עלה אמר אל אחאב. אולי המקום שעלה בו אחאב לאכול ולשתות חיות מקום
 גבוה בהר: אסור ורד. פ"י אסור מרכבה ורד ללכת ליורעאל מזה שלא יעצרכה הגשם כל כך ויהי הגשם גדול שלא תוכל
 רלב"ג

אליהו וישאל והסע בענן אליהו בש"י שיעשה זה או ידע זה זכבנו':
 (מב) ואליהו עלה אל ראש הכרמל. ודמה שכבד עלה שם כדי שיוכל
 לראות ממש את עבים מוליד מלך המערב או אולי היה לויר המקור'
 הכוונת יוסף דן וזה יתכן שהיה סתמול ויחד נשמעו ושמעו' הסאס כי לזכות הלווי יסיה העקור' ויחד מוכן אל עידיך בו כשעת הלווי:
 ויגהר ארצה. ר"ל שכתב ראשו למטה כדרך ששם פניו בין ברכיו והיה מתפלל לנ"י עם זה הכעסוע וההנצח כדי שיהיה סתמול
 כשעת יוסף כי ייתכן שש"ל לכביד המטר להנצחו על הכרם שלא יסקוד בזה בענן: (מג) עלה אל הכס נא דרך ים. ודמה שלח מלך
 עמו נעור וקרא לו שיעלה שם להשיע דרך ים אם יראה דבר מופך על ירידת המטר כי לא היה מסכים אליהו להסיר עלמנו מהמפלג הכוונת
 המלצר ואחר כך ראה כשעת המטר הכס סתמול וזה לא היה כי לא היה בעלמנו יכול להסיע יסיה מתפלל אליהו מעיד כדיווח כס
 סתמול ונראה היה משיגים המטר כ"י קורא לגנורו שיעד דרך ים אם יראה שום ענן והיה ואמר לו אין מומהם לו אין הפסס כשעניו' שאמר
 לו שכבד ראה עד קטנס כקף ארס מוליד מים. וזהו הולך אליהו בכל זה לפי שהיה רואה ראוים מלך עלמנו כשעניו להס הכס"י וס
 הכוונת על דרך תפלה אליהו והנעטלו בזה המושג לא היה מניע לכס מטר כדי שדק אלל יכל להס כמנצח סענע
 כשחסור עליהם המטר שהיה הכס"י להס ואמנם ראה אליהו שיעד להס המטר כקף כדי שיכיר לו פונותיהם היו מסכנים עליהם
 כשענן וזהו בזה המטר כקף שבו אל ה': (מד) אסור ורד ואל יעצרכה הגשם. ר"ל אם תפלה שלא יעצרך הגשם על לבניו אסור

מצורת דוד

מצורת ציון
 (מב) ויגהר. ענין השתמחות עם ויגהר פליו (מ"ד'): (מג) אין
 באברה. אין כלום: (מד) אסור. קשור המסכים להמכר:
 יעצרכה. יעכד מושך כמו אם תפלה לא אוכל (שפוטס"ג):

המניח הגשם: (מג) עלה נא. ענין מתחילה אל ראש הכר: הבס דרך ים. כלה לפאת המערב אם נראה עבים עולים ובעלמנו לא ראה
 להסעום חיה ולמה עד עת מקוצו תפלה: שוב, שבע פעמים. ר"ל כשעה פעמים אמר לו לשבז ולהכניס: (מד) אסור ורד. אסור

פירוש ע"פ

אין אחאב אור גמאנן צו עקן אונ צו מרינקן ואליהו
 אונ אליהו אין אור גמאנן אור דעם שפיין פון
 דעם בארג פרמל ויגהר ארצה אונ קט וך אן גבולן
 צו דר ערד גיש פני אונ קט גיטוהן גיין פנים צווישן
 וייגע קנא צו בעלן אור רענן: (מג) ויאמר אן גיני
 אונ ער קט גמאנן צו גיין וינגן עלה נא גיין גון אור אונ
 קיק אור דעם וועג פון דעם ים אויב איין וואלקן
 גיין אור דעם ים ושל ויבט אין ער אור גמאנן אונ
 קט גיקקט ויאמר אונ קט גמאנן אין פאקטע עם אין

הַנָּשִׁים: מִה וַיְהִי עַד-כֹּה וְעַד-כֹּה
וְהַנָּשִׁים הַתִּקְדְּרוּ עִבִים וְרוּחַ יְהוָה
נָשָׂם גָּדוֹל וַיִּרְכַּב אֶחָב וַיֵּלֶךְ
יִזְרְעֵאלָה: מִי יָד יְהוָה הִיְתָה אֵלַי
אֲלֵיהֶו וַיִּשְׁנֶם מִתְּנִי וַיֵּרֶץ לִפְנֵי אֶחָב
עַד-בֵּאֲכָה יִזְרְעֵאלָה: יֵט אֲוִיגַד אֶחָב
לְאִיזָבֵל אֵת כֶּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֲלֵיהֶו
וְאֵת כֶּל־אֲשֶׁר הִרְג אֶת־כָּל־הַנְּבִיאִים
בַּחֶרֶב: יִוְהַשִּׁלָּה אִיזָבֵל מִלֶּאֱכָל אֵלַי
אֲלֵיהֶו לֵאמֹר כֹּה־יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים וְכֹה

מִטָּרָא: מִה וְהָיָה עַד
דְּמִן־רֵוּחַ וְנָחִית וּשְׁמִיָּא
אֶתְחַפֵּיאוּ עֲנָנָא וְרוּחָא
נָהָה קִמָּר סְגִי וְרִכִּיב
אֶחָב וְאֵל לְיִזְרְעֵאל:
מִי וְרוּחַ גָּדוֹל מִן קִדְּם
יִי נָהָה עִם אֲלֵיהֶו וְרוּי
סְרַצִּיָּה וַיִּרְכַּב קִדְּם
מִטָּרָא עַד בֵּאֲכָה
לְיִזְרְעֵאל: אֲוִיגַד אֶחָב
לְאִיזָבֵל יֵט כֶּל דִּי עֲבַד
אֲלֵיהֶו וְיֵט כֶּל דְּקָשַׁל יֵט
כֶּל נְכִי שְׁקָרָא בְּסִרְפָּא:
ב וּשְׁלִחַת אִיזָבֵל אֲוִיגַד
לְבֵית אֲלֵיהֶו לְמִיָּקֵר כְּדִין
יַעֲבִידֵן בְּחֶלְתָּאֵי וְכִדִּין
יוֹסֻפוּן

ר"א ויד ה' . נחמיה קט מזמור
לח נחמיה עקידה שער פז

רשי

ידחק אותך הגשם בדרך: (מה) עד כה ועד כה. בזהך
שהלך השליח וכתובך שאמר המרכבה והשמים התקדדו:
(מו) ויד ה'. רוח גבורה מן קדש ה' נתלכס כח לרוח לפני
המרכבה ברגליו של יליך אחאב ימדי שחלק כבוד למלכות:
וישנם מתניו. כמו ויאמר ואין לו דמיון ואף הוא לא בל
חלל ללמד לשון וירוח נודדו כנבחר:
יט (ב) כה יעשון אלהים. כמו שפסוק לנבואי הכשל:

המקרא להורות המקום כמו באבא מניח באבא אשורה וכן
המקרא וכן ויסיפון. דרך שבועה כמו כה יעשה אלהים לי וכן ויסיפון
הבעל והאשורה וכן התיבה מה שתרגם יונתן כיון ועבדו דחלוא
רכב"ג

אשר עשה אליהם. הוא מה שעשה להוריד האש על הסוניה בדרך
שאלה העולה והפועל והאשיות והשמים והשמים והשמים והשמים
כי ה' הוא האלהים ומה שעשה מהשמים והשמים: ומה כה
אם כל הנביאים בזה. ומה שהודיע לה שהוא זה האש כל
להורידם לנחל קישון ומה שחש חס כלילו לזה שלא יטמא דמם אם האש
ולא בשפך דמם אל הנחל שזילכיה למקום רכוש: (ג) כה יעשון

מצודת דוד

המרכבה ויד לביקן לכל יעלה חושך הגשם כי אם חשפה עוד חסיה
מנוכח מן הגשם: (מה) עד כה ועד כה. כיון ק ויין כר ליל צמור
שחלק המרכבה ויכר מנוכחו חסו השמים ברכיו ויכר חסו
הכוח ויהי הגשם: וירכב. עם חסיה הגשם: (מו) ויד ה'. כ"ל
רוח גבורה מה: וישנם. חגר מתניו להיות מזורז בזה וכן רגלי לפני מרכבת אחאב עד המקום אשר יבואו צו ליזרעאל ופשה זאת להחוק
כבוד למלכות: יט (ה) אשר עשה. כהרעה האש והגשם: (ג) כה יעשון וגו'. הוא ענין שפועל ונעמה ולא אמרה וכלילו חסיהם הסוניה
פירוש ע"מ

יד כה אונ עם איו גווען איי דער שלים איו גנאנגן
אונ איי מען האט איין גשפאנט דעם רייט וואגן
והשמים התקדדו אין די הימלן וענן שווארץ גווארען
פון וואלקינס אין ווינטען ויהי גשם גדול אונ עם איו
גווען איין גרוסער רעגן וירכב אחאב אונ אחאב המ
גרישען אונ איו גנאנגן קיין יזרעאל: (מו) ניד ה' אונ
אייני רוח גבורה פון גאט איו גווען אף אֲלֵיהֶו דם
ער המ בל גיהאמ צו לופן צו פים פאר דעם רייט
וואגן פון אחאב גישנס פתני אונ ער האט אן גיגורט

ללכת בדרך: יעצרכה. בה"א כמו וחיו לאית על ירכה כמו

הנצבת עמכה ולא יענוכה הדרומים להם: (מה) ויהי עד כה
ועד כה. בין כך ובין כך כלומר בעוד שהיה אוסר מרכבתו
ויורד מן המקום אשר אצל שם ויהי וזהו עד דמיוורו ונחית:
התקדדו עבים ורוח. חשבי מפני העבים והיה רוח והרוח סימן
למטר ותרנום אתחפאו עננא ורוחא: (מו) ויד ה' היתה אל
אליהו. כתרגומו ורוח גבורה מן קדש ה' הות עם אליהו ורוח
הרציה כי כה וגבורה נוסף לו שחרי אחאב כבר רכב והוא חלק
אחוריו רגלי ותשיגו ריץ לפניו עד יזרעאל: וישנם. ויוחנר
ולכדו רבותינו ויל מזה ואמר לעולם תבא אימת מלכות עליך
שחרי אליהו שם מתניו ויץ לפני אחאב: באבא. כן דרך
כולם וכמו הב"ק כנגד וירע המקום: (ג) כה יעשון אלהים וכן
ואמר בלשון רבים כי דעתה אל האלהים שהיתה עובדת

רד"ק

המרכבה חקך ויד ליזרעאל קודם צה הגשם: (מה) וירכב אחאב
ויין ויזרעאל. ודמה שביחיתו בדרך יד גשם גדול קודם בלו
ליזרעאל: (מו) ויד ה' היתה אל אליהו. כ"ל שכך צה חליו דבר
ה' שפשה זס כ"ל לשנס מתניו ולרון לפני אחאב עד שצא אחאב
ליזרעאל והנס שנס מתניו הוא שחגר מתניו בדרך שמתן לו לרון
נזולת מן בלכדיו הפסימיים מפני חוק הסנוטה: (ה) את כל

מצודת ציון

(מה) התקדדו. נקשכו כמו שנס וירק קדדו (ויאל ב'): (מו) וישנם.
ענין המורק ואין לו דומה: עד באבא. עד אשר תבוא וכלילו ידבר
למול כיועד המקום:

רוח גבורה מה: וישנם. חגר מתניו להיות מזורז בזה וכן רגלי לפני מרכבת אחאב עד המקום אשר יבואו צו ליזרעאל ופשה זאת להחוק
כבוד למלכות: יט (ה) אשר עשה. כהרעה האש והגשם: (ג) כה יעשון וגו'. הוא ענין שפועל ונעמה ולא אמרה וכלילו חסיהם הסוניה
פירוש ע"מ

יד כה אונ עם איו גווען איי דער שלים איו גנאנגן
אונ איי מען האט איין גשפאנט דעם רייט וואגן
והשמים התקדדו אין די הימלן וענן שווארץ גווארען
פון וואלקינס אין ווינטען ויהי גשם גדול אונ עם איו
גווען איין גרוסער רעגן וירכב אחאב אונ אחאב המ
גרישען אונ איו גנאנגן קיין יזרעאל: (מו) ניד ה' אונ
אייני רוח גבורה פון גאט איו גווען אף אֲלֵיהֶו דם
ער המ בל גיהאמ צו לופן צו פים פאר דעם רייט
וואגן פון אחאב גישנס פתני אונ ער האט אן גיגורט

וַיִּסְפֹּן כִּי־כָעַת מָחָר אֲשִׁים אֶת־נַפְשׁוֹ
בְּנֶפֶשׁ אֶחָד מֵהֶם׃ וַיֵּרָא וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ
אֶל־נַפְשׁוֹ וַיָּבֹא בְּאֵר שֶׁבַע אֲשֶׁר
לַיהוּדָה וַיִּנָּח אֶת־נַעֲרוֹ שָׁם׃ וְהוּא־
הָלַךְ בַּמִּדְבָּר הַרְדֵּי יוֹם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב
תַּחַת רֵתֶם אֶחָת וַיִּשְׁאַל אֶת־נַפְשׁוֹ
לָמוּת וַיֹּאמֶר ׀ רֹב עֲתָה יְהוָה קָח
נַפְשִׁי כִּי לֹא־טוֹב אֲנִי מֵאֲבֹתִי׃
וַיֵּשֶׁב וַיִּשָּׁן תַּחַת רֵתֶם אֶחָד וְהִנֵּה־
זוֹה מַלְאָךְ נֹגֵעַ בּוֹ וַיֹּאמֶר הֲלוֹ קוֹם אֲכֹל׃

יוספון אֶלְהֵינִי כְּעֶרְנָא
 קִרְיָן מִחֵר אֲשׁוּי ית
 בְּפֶשֶׁר בְּנִפְשָׁא דְחֵר
 מִנְהוֹן : יִחְזֹא וְהָם
 נֶאֱוֹל לְשִׁיבְתָּא בְּפִשְׁיָהּ
 וְאִתָּא לְבָאָר שְׁבַע דִּי
 לְשִׁבְתָּא יְהוּדָה וְשִׁבְק
 ית עֲלִימִיָּה מִקֵּין :
 דִּי וְהוּא חֲלִיף בְּמִרְבְּרָא
 מִתְּקֵה וְיֹמָא וְאַתָּא וְיִתְב
 תְּחוֹת רִתְמָא חָד וְשִׁאֵל
 ית בְּפִשְׁיָהּ לְקִמְתָּא וְאִמְר
 סְגִי לִי אִרְכָּא עַד אִמְתִּי
 אֲנִי מִתְּקֵה בְּרִין כְּעֵן יו
 אֲבָק נִפְשִׁי אֲרִי לִי מִב
 אֲנִי אִתְּבִיחֵת וְיִשְׁכִּיב
 וְיִמְכֹּר תְּחוֹת רִתְמָא חָד
 וְהָא דִּין מִלְּאָכָא קִרְיָב
 בְּיָה וְאִמְר לִיָּה קִים
 ת"א וְיִתְב וְיִשְׁכִּיב וְיִמְכֹּר וְיִתְב וְיִשְׁכִּיב וְיִמְכֹּר

ת"א יחזקאל ויקם, עשר ימים יושב,
ועשר חמס: ויבטל, עשר ימים

27

אחד קרי פתח בוזק

(ד) רתם. ייניכר"א בלע"ז : ויאמר רב. סגוי לי

(ד) רתם, "ייערל"ל געט": ויאמר רב. סני לי דה' ובנסתא סוכה מצאתי כרן יעברך דחלתא וזה הוא האמת והנכון שכתוב בהם דחלתא דה' שנית ספר דה' (ז) ויבן וינקם. ראה עצמו בסכנה והלך ונטלם אל נפשו והתפרשם וראו כמי ויורא אל יעשהו וכל עוד לי זה הכן מדרך הדורקן וינתן תרעם וחזו ורב ואלו לשינוי תנפשיה: ויבא באר שבע אשר ליהודה. לא נאמר אשר ליהודה אלא כמבור באר שבע אשר נמצא במחלה גם בשערי כל הוא אהרן הכהן ג"כ בלתי מני יהודה. וכבר פירשנו כי שתיקון אחד ולפי שגלות גם ששמן ביהרן תהיה בני יהודה מיה איהם גם ששמן אלא אפר אשר ליהודה כלומר יצא לו מחמת רשות תואבו ומאד-זה והלך לו אל ארץ יהודה מפתח מויאביל: (ו) והוא הלך כבדור. אפילו בארץ יהודה לא בשטח כי ירא ששם תשחל איובל לחרגו שם ויצא מן הישוב והלך לו כבדור בבקום אשר יצאצא מחיה וימות כי בחד מותו מחיו ואירא אהל רב ר' משה גישה: וכתב ריהם אחת. אחר תהיה קצת אהרן כי יאמר בלשון אהל וינכח אהל כלל ויורה יורה ויהיה מן גהלי הרמס' כמנו מן בשר בקרם והוא ק"ל ששן שגלהו חתם משהו שפשישם שהיה לשלוקן אותו וישימ'ל ויש אומרים שהיה משיקין ויכיר': ויאמר רב. לא יכלו רב לו עד גהלי ואנני כי בסכנה כל פיו יום וינתן תהיה מותו ויני לי איבא עד אומרי: גאון מלוקין כרין: לא אלו מותו מאמר. נראה כי ארבו ויני מופי אבתינו וזה יראה לאופר פתחו דה' אליהו: (ז) תחת דיהם אהרן. ובאשרו פגם שנית תחת הדים אהרן ולא תחת הדים תחת הדים תחתיו כי תחתיהם פתחו דה' אהרן: ויבאנוו הסדרם אחר שישבם שם אלא אותו רותם בלתי ודבוחה היה יכול להסית תחתיו: והנה זה מלאך. אינו אסר

ל"ב"

[illegible]

113

מצודת דוד

י"ב (ב) כעת. ה"ק"ף בזה למעשה ה"ק"ב: (ד) דהם. שם חילין שנקליו חמיר חמיר מחד וכן נקליו חמיר (הכללים כ"ב):

(ג) וירא, ראה עלמיו בסכנת: אל נפשו, צעזעק לחלמי נפשו:

[illegible]

הנהגות אלו הן חלק מההתאמה של החברה לשינויים הטכניים, המדעיים והכלכליים. ההתאמה הזו היא חלק מההתאמה של החברה לשינויים הכלליים. ההתאמה הזו היא חלק מההתאמה של החברה לשינויים הכלליים.

היה זה דבר נדיר

אויפן זיך געזעט אונזער איין רותם בויס זשאזא און האט געזען דאס דאס זיין לייב וואל שטארקן נאכער און ער האט געזאגט דא איר האב שוין גענוג געקענט זעה זי היינט האט געט צו מיין נפש זי דען איר ביט מיין ערשטער פון מיינע עלטערן: (דא) מיינע מיינע און ער האט זיך געלייגט און איז איין שלאפן געווארן אונזער איין רותם בויס זשאזא און נאך איין שלאפן האט באהער

יְהוָה אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה לָּךְ פֶּה אֵלֶיךָ׃
וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵי
עֲבָאוֹת כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־מִזְבְּחֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ
הָרְגוּ בַחֶרֶב וְאוֹתָר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקֹשׁוּ
אֶת־נַפְשִׁי לִקְחָתָהּ׃ וַיֹּאמֶר צֹא
וַעֲמַדְתָּ בְּהָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִנֵּה יְהוָה
עָבַר וְרוּחַ גְּדוּלָּה וְחֹזֶק מִפְּרֶק הָרִים
וּמִשְׁבַּר סַלְעִים לִפְנֵי יְהוָה לֹא בְרוּחַ

פִתְּחָא דִּי עֲמִית וְאִמֵּר
לֵיהּ כּוּן לָךְ בֵּא אֵלַיְהּ:
וְאִמֵּר קִנְיָה קִנְיִיתִי
וְקָדָם יְיָ אֱלֹהָא צְבֹאוֹת
אֲרִי שִׁבְכוּ קִימָךְ בְּנִי
יִשְׂרָאֵל יֵת מִדְּבַחַךְ פָּגְרוּ
וְיֵת גְּבִינְךָ קִשְׁמוּ בְּחִירָא
וְאֵשׁ בְּאֵרֵי אֲנִי
בְּלִחְדִּי וּבְעוֹת נִפְשִׁי
לְמַקְלָהּ: וְיֹאמְד פּוֹק
וְתִקְוֹם כְּטוֹרֵי קָדָם יְיָ
וְהָא יְיָ מִתְּגַלֵּי וּקְדוּמֵיהּ
מִשְׁרֹת מְלָאכֵי רוּחָא
מִפְּדִקִין שׁוֹרְדִי וּמִתְּגַרְרִין
בְּפִיא קָדָם יְיָ וְלֹא
בְּמִשְׁרֹת מְלָאכֵי רוּחָא
שִׁכְנָתָא דִּי וּבְהֵר
מִשְׁרֹת מְלָאכֵי רוּחָא
ת"א סח ע"י. וְאִמֵּר חֲסִי: יְיָ מִיֵּדִי
רש

מקדמה בעד פנ זוכר לו : לא צרוח' התיבה סו : קמץ בוזק
רד"ק

(י) קָמָה קִנְיָתִי לָהּ. הַקִּנְיָה שֶׁקִּנְיָתִי לִשְׁם ה' הִדְרָתָהּ בְּיָמֶי
הַדָּגִל הַתְּמִימִים; יִשְׂרָאֵל דָּן שְׁעוֹתָיו בְּרִחֹתָיִם שֶׁכֵּרַת עָנִי
וְשֶׁכֵּרַת גָּדוֹל סוּיָּי, וּבִדְרֵשׁ בְּרִיחֹת שֶׁכֵּלְלִי מִכָּל בְּרִית מִלֵּי אֵל
הַקִּנְיָה גִּבְרָתָהּ לִצְלָח מִסְקוֹמֵי לִכְרוֹת כִּפְנֵי אִיחֹל וְלֹא מֶה;
אֵת מִסְכּוֹחֶתָי הִרְסוּ, כִּכּוֹ שֶׁאֲבֵר לִצְלָח אֵת מִסְכָּה ה' הַחֲרוֹס;
חַי בְּיָמֵי ה' וְאוֹתָר אֵל לְבָדִי, הִלָּל נִירוֹ הַפֶּהא שֶׁחֲרוֹסָה
וְיִמְדַת בָּהֶר, יִנְאֶה כִּי פִתַח מִסְתָּרֵי הַיָּה שֶׁכֵּסֶה הָאֵל
עֲלֵי פֶתַח מִסְתָּרֵי; וְהִנֵּה ה' עֹבֵר. כִּי בְּיָמֵי ה' עֲבַר לִפְנֵי
עַמִּי הַחֲלֵה רוּחַ גְּדוֹלָה וְזִקֹן וְהִי אֲזַכֵּר לוֹ הַקּוֹל אֶל בְּרוּחַ ה'
שֶׁלֹּעִים דֶּרֶךְ חִפְלָתָהּ וְאֲסֹר לוֹ הַקּוֹל בְּעִבּוֹר הָרֹחַ כִּי הַכְּבוֹד לֹא

לגור שעמד זה משה (שמות ל"ג כ"ב): (י) את מזבחותיך
הרסו. צמות יחיד הנעשות לשם שמים שהרי מזבח בית
הבחינה בירושלים היה: (יא) ורוח גדולה. משרית

יהיו מקבילים חובות לא רלה לעצמם על אלו החסאים לפי מה שראוי אבל המתין להם אם ישונו מדרכם הרעה. והנה היה אחר

ממשכרת שלשים : (יא) ולא היה ברוח ה' . כי אין מדרך כש"י שיביא
הבריות הם לא לחללים שיגיע מהם שוב ולפי שנתבאר לש"י שלא

מצודת דוד

(י) קנא קנאתי - נקם נקמתי וכן בקנאו את קנאתי - מדבר
כ"ה): (י"א) בפרק. משבר כמו ופרסיון יפרק (זכריה י"א):

המעררה. שערך זה משה וכמ"ס ובמסך בנקרת הלוח (שמות ל"ג)
הכוננו במלכות מלך : מה לך פה. למען באת הנה ובא השאלה

להצגה נביאי העצל ולעזר העובר על ארץ חזון בריחה וגו' :
מחל הצניעות שהצניע עובדיה וזים דיוטיו להם : ויבקשו וגו' :
(ה) צא , וכו' למה מן העשרה ולמנוח בדר לפי ה' כי כבוד
וריה גדולה , מרגום יונתן עשרים מלאך דוחק כלל לומר משה
כלל לומר בזה אף קול הצנועה , ואשר שם כלל השמים

[illegible]

פירוש ע"ז

[illegible][illegible]

ווינט אישטערקער קאפער הרים ווס שוט אום רייסן בערג
צום פאר גאט לא ברות ה' גוט אונ ווינט אין גאט

[illegible]

אֶלְהִי צְבָאוֹת כִּי־עֲזָבוּ בְרִיתְךָ פְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֶיךָ הָרְסוּ וְאֶת־
נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בַּחֶרֶב וְאֹתָר אֲנִי לְבָדִי
וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ׃ ^{טו}וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֱלֹהֵי לֵךְ שׁוּב לְדֶרֶכְךָ מִדְּבָרָה
דְּמִשְׁקֹב וְאֶת־וּמִשְׁחַת אֶת־הַזֶּה אֶל־לְמַלְךְ
עַל־אַרֶם׃ ^{טז}וְאֵת־יְהוּא בֶן־נִמְשִׁי תִמְשַׁח
לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־
שַׁפְטַי מֵאֵבֶל מַחֲלָה תִמְשַׁח לְנָבִיא

חֲמִשָּׁה בְּיָמֵי חֲדָשׁ
 אֵלֶּיָּהּ יִבְאֹת אִנִּי
 שֶׁבֶדֶד חֲמִשָּׁה בְּיָמֵי
 בֵּת הַדְּרֹסֶת שֶׁנִּי
 נִבְרָה קִשְׁלוֹ הַדְּרֹסֶת
 וְאֵשׁ שֶׁאֵרִיב אֶמָּה
 בְּלִחְדֵי וְנִשְׁלַח בִּי
 לְמַעֲבָרִים יֵשׁ וְאֶמָּה
 לֵית אֵלֶּי טֹב לְאִתְּךָ
 לְמַעֲבָרִים וְנִשְׁלַח
 וְנִשְׁלַח לְאִתְּךָ
 מִלֵּב אֶל אֶרֶץ יֵשׁ
 וְנִשְׁלַח מִלֵּב
 לְמַעֲבָרִים מִלֵּב
 לְמַעֲבָרִים יֵשׁ
 שֶׁנִּי מִלֵּב מִלֵּב

ה'א יעקב וז' בעשרת שבט
יחזיקה על קולו של עשירית

דר"ק
 תמים המכיר עם פלא גדול עשיה עמו בדר"ק הראה לו כל
 המעשים הנה ונור"ק להמבין בזה וברש"י ואש"י ובקי"ל המטה
 לזכור: (טו) שוב לדר"ק. אחר שאמר לו שוב המטה שלא
 ידרכו אלא אמר לו ק"ל לדר"ק ותקח מדר"ק הזה דרך המדרב
 א"י והוא אמר לו ע"כ לא הקדש אשר קדש לו כי ענינו
 כל המעשים אב"ד בדר"ק ואתה תהיה תלמוד על ארץ כלומר
 שיהיה א"י ישראל וכן יהיה המשח תלמוד תלמוד כלומר
 לו שיקח בדר"ק המטה כיון שלא משה הוא הוצא וכן לפי
 המראה אמר לו משיח אלישע אחרון הוצא והוא
 המטה מביא אל על דרך המטה ודר"ק ראשון הוצא ואחריו
 השם: ומהחל ה"ל"ת המעשים וכן מדרב"ה שם א"י:
 משיח בזה נאמר לפני אל"ף שאינו ע"י משיח בלשון
 חזק וכן אמר על האבות לא תהיו משיחין וכן למשיח
 כן העולם שאמרתם עתה ח"ק את נפשי צריך שתנינו נביא
 מביא שי

רש"י
קטן בוקר חמשה
כ"ב (ט'): המשה לנביא החתוך. לו יוסף
דקדק: וילך פניו. ככה פניו כמו לישע שסמלה פניו הוזה
היוצא אחרי יוסף לדרך. בדבר המשה ויבדדו המעט לא היה
המשה לנביא חתוף אלא היה ונתן אלוהי לו משה את חואל
שנראה את ברתו וכן מביאנו ב"ז וכן שיעם את חואל
הנביא אלעזר שיהיה נביא החתוך שיעם את חואל ויהיה
שמישהו כן משה אלעזר ו"ל אחד הנביאים א"ן חואל היה
ב"ז כיון שהיה מבידדו המעט ונמצא בדברו אלעזר ב"ז שיעם
חואל אלעזר חתוף ב"ז כ"ז ידוע ונבדדוהו וזה תדקדק
הוא ויהיה אלעזר כיון שראה אותו הנביא ויהיה מבידדו
משה את חואל. לפי שמונו מלפניה את הנביא חואל
שיוחה לפיך אשר ימשה את חואל וכן אשר המשה לנביא
לכרש: (ט') המשה לנביא החתוך. כיון שראה רוצה להחליק
לרש"י

(10) **הערה נוספת:** ענין זה נדון במכתב שליח:

שאלה וטעם: ומה חשבו בן עמרם וזמלן מהרה לבנות חתן, למה
ויו חפץ רוב מנחתם והנה לך? שיקרא לו אבנן, ולפי שכל
היון שיהיה יצא ויבנה בניהם אליהם הם שבעים הבהרה
דעת שהיה ליהם למה לא יבנוהו ויהיו שיהיו חסד
למה לא יבנוהו וטעם אליהם לו יבנוהו ויהיו כזה ויבנו
הנה הוא בזה הנה הוא חסד לענין על חסד ומה יהיה לענין
דור

[illegible][illegible]

קמח כ' ולא לבדו וזהו שם עשר אלקים הם לאתן כבוד שמו:
(שם) לך שוב לדרךך. בדרך זאת באת הלא וזהו כעבורה למקום:
פרוש ע"פ

והקם גווען פון וועגן דעם גאט פון אלע חילולת ב'י
העבד ביהודה דען די בני ישראל האבן פאר לאזט דיין
ברית אהמבןחיהודי דייער מןכותות האבן זיי צו פירט
אונז קאלע גמאכט ואת בנייהודי אונז דייער גביאים
האבן זיי גסרנות מיט דער שווערד ויהיה אונז איד
אלזין בין איינר גבלין געווען אין זיי בעלען גאר
זיין נפש צונעמן זי: (שם) ויהיה ה' גאט גאנץ
צו אים ב'ש' אידן קער דן אונז צו דיין וועג אונז דר
גערב מ'שך ויהיה אונז זיין אלעס קומן אונז
אלבן דעם חולל צו איין סלח איינר אדם: (שם) ואת

שָׁמַט פֿון אַבֶּל מְחוּלָה וְאֶל־קֶטֶד וְאֶל־פֶּן צו אײַן נָבִיא
אִרְאֶה

מִלֵּךְ אֵיבֶעֶר דִּיא וְיִשְׂרָאֵל יָחַד אֵלִישֶׁת אֹנָן אֵלִישֶׁת בֶּן

וְהָיָה בְּסוּף מִתְרֵי עֶמְקָא
וְעָבַר אֲלֵיהּ לְוִמְיָה
וְקָמָא שׁוֹשִׁיפִּיה עֲלוּמִי :
כִּי וּשְׁבָכִית תּוֹכְרָא וְרַחֲמֵ
בְּמֵר אֲלֵיהּ וְאָמַר
אֲנִשְׁקֹק בְּעֵין לֵאמָר
וְלֵאמָר וְאִמְרָה בְּהִרְךָ
וְאָמַר לֵיהּ אֲזִיל תּוֹב
אֲרִי מָה עֲבָדִית לָךְ :
בְּאִי וְסָב מִבְּתְרוּהִי וְנִסִּיב
נִת פְּדִין תּוֹרָא וְסִכְמִיה
בְּקִמְנִי תּוֹרָא בְּשִׁמְרָא
לְהוֹן בְּקָרָא וְרַחֲמֵ בְּקָרָא
וְאִכְלוּ

דעם

ידי הדונים בריחו (מ"ב ב' כ"ה): (ב) לך שוב. מאחרי.
כיו מה עשיתי דך. שתנא אחרי: (כא) בשלם הבשר:
בשלם להם הבשר כך פירשו דוגש ומנחם וכן מ"י בשמי
ואני אומר אין צריך לחלקו לשתי טיבות ומהו בשלם
ההבשר בשלם לשני השאורים את הבשר טיבה שלמה אין
פחות ממנחם: ויהי לעם. מרוב שמחה עשה שמחה

[illegible][illegible]

מצודת ציון

מצות דוד
 ה'יו שם י"ב חודשים וכו' למך בך דוד וכו' באחרונה בשנים
 נשפא א"ר הלכו לפני וכו' לא למדו כל לפני כי דרך החושם
 לבנות אחרי הבקר: אדרתה. השני' עליו קלת מאדורו ולמדו
 לבנות צויה להי' ויגשם הוא אדרת משנתה הגבישית ובמ"ס שולחם
 לבנות אדרת וגו' (אכזים יג'): (כ) חשקתך נא. דרך שולחם
 ומרת ושבו אלי: (כ) חשקתך נא. דרך שולחם ויחיתם
 (כ) ובכלי הבקר. ששנה מילים: ויחיתם

משלי חכמים

פירוש ע"מ
 באקורט מיט דר צוועלפטער פאר וועבד אליהו איז
 אליהו אייך גפארן ביי אים און האט ארויף גנוארפן
 זיין מאנטל אויף אים: (כ) וועבד אה הבקר האט ער פאר
 גאט דר רינדער און אינגלפארן נאך אליהו ויאמר אין
 האטם גאנצם אפטייט איה וועל נון קושען צוא מיין
 ויאמר און בוקר און וועל גיין נאך דיר ויאמר לו האט
 אליהו גאנצם צו אים גיין קער דיה אום בן יצחק עשיתי
 לך דען גוט האב איך גטאן צו דיר וואס דו ווייזט
 זיין נאך מיר: (כא) וישב בבחורי האט ער זיך אום
 קערט פון הונטר אום און האט גינעמן זיין פאר

פעורה

וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיו וַיִּשְׁרְתֵהוּ :
 כ" וּבֶן־הַדָּד מֶלֶךְ־אֲרָם קָבַץ אֶת־כָּל־
 חֵילוֹ וַיִּשְׁלָשִׁים וּשְׁנַיִם מֵלָךְ אֹתוֹ וְסוּם
 וַרְכָב וַיַּעַל וַיַּצֵּר עַל־שִׁמְרוֹן וַיִּלָּחֶם
 בָּהּ : ד וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־אַחָאב
 מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל הָעִירָהּ : ג וַיֹּאמֶר לוֹ בַּה
 אֲמַר בֶּן־הַדָּד כִּסְפְּךָ וַהֲבִיךָ לִי־הוּא
 וַנִּשְׂיָהּ וּבְנֶיהָ הַטּוֹבִים לִי־הֵם : ד וַיַּעַן
 מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר כְּדָבָרְךָ אֲדֹנָי
 הַמֶּלֶךְ לֹךְ אֲנִי וְכָל־אֲשֶׁר־לִי : ה וַיָּשֻׁבוּ
 הַמַּלְאָכִים וַיֹּאמְרוּ כֹה־אָמַר בֶּן־הַדָּד
 לֹאֲמַר כִּי־שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כִּסְפְּךָ

וַיִּקְרָא וְקָם וַיֵּלֶךְ
 אַחֲרָיו וַיִּשְׁמְשֵׂהוּ : א וְכִי
 הָבַד מֶלֶכָא דְאַרְם כְּגַשׁ
 נַחַת כָּל מִשְׁתַּמְיָהוּתָתָן
 וַתִּרְצוּ מַלְכִין עִמָּיה
 וְסוּסוֹן וְתַנְיִין וְסִלְקִין
 וְצִר עַל שׁוּקְרוֹן וְאִנִּים
 קָרָבָא בָּהּ : ב וַיִּשְׁלַח
 אֲנָדִין לָנֹחַ אַחָאב
 מֶלֶכָא דְיִשְׂרָאֵל לְקָרְתָּהּ :
 ג וַיֹּאמֶר לֵיהּ בֶּרְנָא אֲמַר
 בֶּן־הַדָּד כִּסְפְּךָ וְהַבִּיכָהּ
 דִּילִי הוּא וְנִשְׂיָהּ וּבְנֶיהָ
 שְׂפִירָא דִּילִי אֵינִן :
 ד וַיִּתְּנוּ מֶלֶכָא דְיִשְׂרָאֵל
 נְאֻמָּה כְּפִתְקָא רַבּוּנִי
 מֶלֶכָא דִּילָךְ נְפִשִׁי וְכָל
 דִּילִי : ה וַתָּבוּ אֲנָדִין
 וַיֹּאמְרוּ בֶּרְנָא אֲמַר בֶּן־
 הַדָּד לְמִי מִר אֲרִי
 שְׁלַחְתִּי לְנֹחַ לְמִימֶר
 כִּסְפְּךָ

ר"א וישלח מלכא יס : סטכרין קב :

רד"ק

רש"י

ומ"ם בשלם בטקום להם וכמדתו ארץ הנגב נתתני נתת לי ואמר כנוי העם ועדיין לא זכר העם וכמדתו והפחת והתראה את הילד והחביתו חתור להם והדריסים להם : (ד) לך אני וכל אשר לי לא אמר על דעת שוקת אלא שיהא הכל תחת ממשלתו לחטיל כס ועבודה עליהם והוא שלח לו אחר כן לי תתן כלומר מה שאמרת לי הם על דעת כן אמרתי כי מעתה תתן אותם כי אם כעת סחר אשלח את עבדי וגו' וזה היה בין הרבנים הראשונים והאחרונים ופסני זה מאן אחאב והוקנים בדבריו האחרונים ומה שאמר ולא מנעתי ממנו פי' לא מנעתי אלא תודיתו לא שיתו לו ולא שיקום לפיכך אמרו לו הוקנים לא תשמע ולא תאבה וברדש כל מה שתבט כראשונה ותבע בשניה חמדה הוא כסף חתב גשים ובני' כלם חמדה הם אלא מהו כל מחמד ענין דבר שהוא חמדה מחמד ואינו זו זו היתרה הנחמדים מזה רב כיון ששמע מלך ישראל כי אמר אין שלי הרבה הזה של וקנים הוא מיד ויקרא מלך ישראל לכל וקני הארץ ויאמרו אליו לא תאבה ולא תשמע לו כיון ששמע מלך ישראל לעצת הוקנים מיד ויצא מלך ישראל ויד את חסום ואת הרבב ואמרו עוד לא נוכל לומר כי מחמד ענין על ע"כ אמר שהרי כתיב ויאמרו אליו הוקנים וכל העם אל תשמע ולא תאבה והלא חיו בהם כמה שלא עבדו לבעל שנאמר והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הרבבים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו אלא ודאי מחמד ענין זה ספר תורת ואמרו עוד מפני כה וזה אחאב למלכות עשרים ושתים שנה מפני שכבר את התורה הכתובה בכ"ב אותיות ר"ל תיבות כי בפסוק ויאמר למלאכי בן הדד וגו' כ"ב תיבות וכן הדד חושב בתיבה אחת לפי שהיא שם אחד ויש נסחאות כתוב בהן מפני

מנחת שי

רלב"ג

דכריו תמיד וילמד ויחזק מנח טלמוד הלמוד שאינו מנח : (ד) לך לני ויאמר לו כס מאר בן הדד : י"ב דכריו ויאמר וישני ב"ש סוף מנחת פסוק :

מצורת דוד

(6) וסום ורכב : כ"ל הכנס סום ורכב כלאוי לל"ז מלכים : (ד) כדברך : כלשך דכרת כן סוף כי השב כלל שאלת כן סדר פירוש ע"מ

קערה וקם וילך אחר ארץ ארץ גשמתאן און און גמאנאן נאח אלוהיו און קם אום בדינא : (א) וכן הדד און דר בן הדד דר מלך פון ארם קם איין גומאמלך גאר ויין חיל ושלשים וישנים און צווי און דרייסיג מלכים נענען גווען מיט אים וסום ורכב און פערד און ברייט וועגן וועג און ער איז ארץ גמאנאן און קם באקנערט ארץ שוקרון און קאמ מלחמה גמאלטן מיט איר : (ב) וישלח מלכא און ער קם גשוקט שלוחים צו אחאב מלך ישראל און שקאט אריין : (ג) ויאמר לו און דר שלים קם גמאנאן

וירב

[illegible]

רעפּי

ענין שישנו בידם ולקחון. ויחל כל החסידים דברי חמדה הם. כלל אשר יעזב ענין חמדה מן חמדה ו"ס ספר חורב בלתי נאמר ויחל כל החסידים ו"ס (16) אשר חמדה זו חמדה ויחל כל החסידים ו"ס

מנצח: **דוד**

בצורה חד

כיום נהנה חגג סדר מצחצח יומיו של חתן חתונה וסמל חתונה

[illegible]

צִירֵיט צִירֵיט

וילקב את נאדל און דייעט לייקב און דייעט קינדן
עפֿן צו מיר דעם ווייס איך'ל מן או די וועסט ווי
עפֿן צו מיר'ן (א) האט זייערע איין אנדער גיורע פון
איר גור און ריר קאט קאר מארגן און דר צייט וועל
איר שיקען פיינע קעקעס צו דיר וועל איין גיי וועלן
בויען דיין הויז אין די הייער פון דייעט קעקעס וועל
אונט צום וועט ויין גאר דעם גליסטונג פון דייעט אונט
קענס מינט ער דאט קער וועל וועל קעס דרום איין זינגט
ווארן (ווארן) וועל וועל וועל וועל וועל פון דיר תורה
עפֿן גליסטונג קער פון נאדל און פון פיל גרן נאדל
שיינע וועל וועל מינע קעקעס וועל איין וועל וועל
אין וועל צום געבן מיט וועל (ו) נאדל קעל וועל קעל
דר קעל ישראל גרופן צו אלע וועל פון דעם לאנד

הפ

דָּבְרוּ וְנָחִית בְּקִרְבָּא
כְּגִבּוֹר וְנִצָּח וְסָלִיק מִנְהָ:
יִי וְהוּהוּ כִּד שְׁמַע ית
פִּתְקָא הָרִין וְהוּהוּ שְׁתִּי
הוּא וּמִלְכָּא בְּמִסְלָא
נֶאֱמַר לְעִבְדֵּיהּ אֲדֹרְזוּ
וּבְמִנּוּ עַל קִרְבָּא: יִי וְהוּהוּ
נָבִיא חֵד קָרִיב לְוֹת
אֲחָאב מִלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל
נֶאֱמַר בְּרִנָּן אֲמַר יִי
הַתְּחִיבָא ית קֶל הַמִּנְחָא
סְנִינָא הָרִין הָא אָנָּא
מִסַּר לִיה בִּידָהּ יוֹקֵאדִין
וְהִידַע אֲרִי אָנָּא יִי:
יִי וְאֲמַר אֲחָאב בְּמִן
נֶאֱמַר בְּרִנָּן אֲמַר יִי
בְּעוֹלָמִי רִבְרִי מְרִינָתָא
נֶאֱמַר מִן יִשְׁקִים קִרְבָּא
וְאֲמַר

רש"י

אִם יִי דִי: (יא) דְּבָרוּ אֶל יְהוֹהָלָה חֲנוּר כַּמְּפַתָּח .
אֲמַרו לִיה לֹא שֶׁתִּבְחַד לְמִזְדְּרוֹ וְנָחִית בְּקִרְבָּא כְּגִבּוֹר דְּלִנָּח
וְסָלִיק מִינָּה . אֶל יְהוֹהָלָה הַחֲנוּר חָרְצוּ לְרַחֵם לְמַלְחָמָה שְׁלִיט
יִידַע אִם יִנָּלֵחַ אִם לֹא: כַּמְּפַתָּח . חֲנוּרָת הַרְצוּ שְׁעָלָה כְּכַר
מִן הַמַּלְחָמָה וְנָלֵחַ כִּךְ אִין לְאֲדוּמִים לְהַתְּחַלֵּל בְּדִבְרֵי הַעֲתִיד:
(יב) שִׁיבֹנוּ . כָּלִי הַמָּלֹךְ עַל הָעִיר: (יג) נָבִיא אֶחָד . הוּא
מִיכִיָּהוּ בֶן יִמְלָה: (יד) בְּנִעְרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינֹת . הֵם כְּנִי
הַתַּעֲרֻבוֹת שֶׁהָיוּ כָּל הַשָּׂרִים עַל שָׂאֵר הָאֻמּוֹת נֹתְנִים בְּיֵהֱם
שִׁינְדְּלוּ בַּחֲצִיזָהוּן כְּנִי הַשָּׂרִים הַגְּדוֹלִים וְיִיאֵ כִּיהֵם בְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת
בּו הַשָּׂרִים וְכֵה שֶׁאֲבָר בְּנִעְרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינֹת ר"ל לֹא הַצֹּמֶד
הַלְבִּיאוּ חָלִיל וְשָׂרִים מִחוּץ אֵלָּא בְּאוֹתָם שֶׁנֶּכֶךְ נִעְרֵי שְׂרֵי
הַמְּדִינֹת וְתַחֲלִיל אֲשֶׁר אֶחָד בְּעִיר וְאֲשֶׁר שְׂנֵאסָמוּ אֶל שְׂכָרָן חָלִיל
מִן הָעָרִים הָאֲחֵרוֹת אִי הָיוּ מִסְּפָרָן הַשְּׂכָנִים אֲלֵפִים וְאַפְשָׁר
רַבִּינָן

הַמִּלּוּ וְהַמַּלְחָמָה עַל הָעִיר: (יד) בְּנִעְרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינֹת . יִמְלָה שְׂכָנִי
שְׂרֵי הַמְּדִינֹת הָיוּ גְּדוֹלִים עִם הַמֶּלֶךְ בְּכֹחֵן וְהָיוּ אֲלֵלִי לְעִירָן כֹּלֵל
מַצּוֹת צִיּוֹן

הַחֹלְסִים עִמִּי וְאֲחֵרֵי וְכֵן וְעַל כִּדְגָלִי (שׁוֹפָטִים ד'): (יז) יְהוֹהָלָה .
יִתְפַּאֲרַ: כַּמְּפַתָּח . עִינִן הַתִּבְּרִי: (יח) הַתְּחִיבָא . עִינִן דְּכֹוֹ:
כְּנִי
ר"ל כֹּסֶם אֶתָּה נֹחֵן לֵב לְגוֹדֵל דְּרִי וְהֵם וְעַל: כְּנִי
מִתְּחִיל עַל הָעִיר: (יג) נָבִיא אֶחָד . אֲנִיִּל שְׁהוּא מִיכִיָּהוּ בֶן יִמְלָה: הָרִאיוֹת .
כְּנִי
(יד) בְּנִי . מִי הֵם אֲשֶׁר לֹא כִדְלֵם לְמַלְחָמָה לְעִימָסָמוּ כִדְלֵם: בְּנִעְרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינֹת . מִשְׁכָּתֵי שְׂרֵי הַמְּדִינֹת שְׂכָנִי וְהֵם
פִּירוּשׁ ע"ט

שְׁוֹעֲרֵדָם עַר אִין שְׁוִין גִּקְוִמן פִּון דְּר מִלְחָמָה אִין
הָמָּ מִנְצִים גִּוִּעִין דִּי מִלְחָמָה אִין אִין קִיעֵר וְיִי אִין
הָעִיר גִּיט בְּרִקְוִן מִיט אִין וְאִין וְאִין וְעַם עֲרִשְׁמ
צִיּוֹן: (יב) וְיִי הָעִיר אִין אִין אִין וְעַם אִין גִּוִּעִין דְּעִר בֶּן
הָדָר הָמָּ גִּוִּעִין דִּי דִּי אִין וְאִין וְאִין וְאִין וְאִין וְאִין
הָמָּ גִּוִּעִין דִּי דִּי אִין וְאִין וְאִין וְאִין וְאִין וְאִין
אִין עֲבָרִי הָמָּ עַר גִּוִּעִין דִּי אִין וְאִין וְאִין וְאִין וְאִין
דִּי בְּרִים פִּון מִלְחָמָה אִין דְּעִר שְׁמָאט וְיִי אִין
יִי גִקְוִן דִּי מִלְחָמָה פִּלִּים אִין דְּר שְׁמָאט: (יג) וְיִי
נָבִיא אֶחָד וְיִי אִין גִּוִּעִין דִּי אִין וְאִין וְאִין וְאִין וְאִין

בִּינָר

וַאֲמַר אֵת: סוּ וּמָנָא ית
עוֹלָמִי בְּרַבְרִי מְדִינָהָ
וְהָיוּ מֵאֲמָן וְהַלְתִּין וְהָרִין
וּבְרַבְרִיהוֹן מָנָא ית כֹּל
עֲמָא כֹּל בְּגִי יִשְׂרָאֵל
שִׁבְעָא אֲלָפִין: סוּ וּנְפִקוּ
בְּמִיתְרָא וּבְרַבְרִי שְׁמִי
רְבִי בְּמִשְׁרָאֵי הוּא
וּמְלִכְנָא הַלְתִּין וְהָרִין
מְלִכְנָא מְסַעְדִין לִיה: י
וּנְפִקוּ עוֹלָמִי בְּרַבְרִי
מְדִינָהָ בְּמִשְׁרָאֵי
וּשְׁלַח בְּרַבְרִי וְחִוּיָא
לִיה לְמִימְרָא גְבָרִין נְפִקוּ
מִשְׁמָרֹן: יח וַאֲמַר אִם
לְשִׁמְרָא נְפִקוּ אַחֲדוֹנוֹן
כֹּד מִיָּין וְאִם לְקַבְרָא
נְפִקוּ כֹּד מִיָּין אַחֲדוֹנוֹן:
וארין

וַיִּפְקֹד אֶת־נְעָרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינֹת
וַיְהִיו מֵאֲתָיִים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים וְאַחֲרֵיהֶם
פָּקֵד אֶת־כָּל־הָעָם בְּלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
שִׁבְעַת אֲלָפִים: ^{אֲלָפִים} וַיֵּצְאוּ בַצְהָרִים
וּבִן־הַדָּד שְׁתֵּה שְׂכֹר בַּסָּכּוֹת הוּא
וְהַמְּלָכִים שְׁלֹשִׁים־וּשְׁנַיִם מִלֶּךְ עֹזֶר
אֹתוֹ: י וַיֵּצְאוּ נְעָרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינֹת
בְּרֹאשֹׁנָה וַיִּשְׁלַח בֶּן־הַדָּד וַיִּגְדּוּ לוֹ
לְאֹמֶר אֲנָשִׁים יֵצְאוּ מִשְׁמָרֹן: יח וַיֹּאמֶר
אִם־לְשָׁלוֹם יֵצְאוּ תַּפְשׁוֹם חַיִּים וְאִם
לְמִלְחָמָה יֵצְאוּ חַיִּים תַּפְשׁוֹם:

רש"י

קבץ בסרחא

רד"ק

תחת ידו ערבים שלא ימנעו לו: מי יאסור המלחמה.
יערוך לזנות אותה: אותה. לא אתה תהלה וכה תמיתנו
(ועתה תרשעו סח"ל): (מו) שבעת אלפים. אומר אני
אלפים (מלכים א' י"ט): (מו) בסכות. עשו להם מפני

שאותם שבעת אלפים היו אותם אשר לא כרעו לבעל: מי
יאסור המלחמה. בענין ויאסור את רכבו שהיא ענין סיקוס
הרכב כי ראש המלחמה יקרא אוסר לפי שהיא כתחיל והעם
אחריו ולמה שאל אחאב מי יאסר ומי יאסור אלא הוא שהיה
מלך אלא לפי שהיה עובד ע"ג והקב"ה עושה עם ישראל גם
חשב אחאב שלא יעשה הקב"ה הגם אם יהיה שם הוא לפי
שהוא עובד ע"ג לפיכך שאל מי יאסור המלחמה ויאמר אתה:
(טו) שותה שכור. שותה ומשתכר כדאם בוסת שלא היה
(יח) תפשוש חיים. מה שכתבו תפשוש חיים חיים תפשוש אחר הוא אלא ששנה מפני הכפל ר"ל בין יצאו למלחמה בין
יצאו לשלום תפשוש חיים כי היה בדעתו כי יהיו מתגברים עליהם האנשים אשר היה ושלח אליהם עד שאם ירצו

רלב"ג

מנחת שי

ימנעו לו שריו: (מו) פקד את כל הסם כל בני ישראל שבעת
אלפים. ר"ל שכר פקד כל ישראל שהיו בשמרון ובעד היו שבעת
אלפים ואלה לבדם יאלו להלחם עם חיל מלך אדם: (יח) אם לשלום

יח) למלחמה יאלו. כדאם כי לפלחמה הלכתי כדאם ויש עתה נ"כ
מחילוי זה דפשוש ית אלכ בשאר ספרים כדאם:
אלפים ואלה לבדם יאלו להלחם עם חיל מלך אדם: (יח) אם לשלום

מצודת דוד

וגו': (טו) שותה שכור. שם עד ששכר מרוב היין עזר אותו.
שהיה כ"ל מורכב לו: (יח) וישלח בן הדד. לדעת מה נעשה בזה
לכס על העיר: (יח) אם לשלום וגו'. ר"ל בין כך ובין כך תפשוש
והסוף בעלות לופי העמלה לו חיים הול ענין וזכרון וכן כן איש
קי (שמואל ב' י"ג) וכה אמר להם אם תרלו שם יאלו לשלום
להמסר עמלם לשני וזהו בהיותם יולאים בעלות בעלות יולאים
ובהיות כן אין רלו וכן תפשוש לוחם תפשוש חיים ר"ל בזה
כד מרס יאמרו הם שילאו לשלום ואם תרלו שילאו למלחמה כי יאלו

נתי מספר ואולם מלחמה וזהו כדדי שהיה כנס עוד וימסר
גדול להפליא: מי יאסור המלחמה. ראש המלחמה נקרא אוסר
על כי מעמיד הוא את אדם המלחמה וקושר אותם בזהירות בעניני
המלחמה וכן ויפסוק אדם את המלחמה (דברי הימים ב' י"ג):
(טו) ואחרים. ר"ל ללכת לחימה כי נערי שרי המדינות הלכו
בדאם כדכר ס': כל בני ישראל. ר"ל לא היה עוד בזה חסד אשוי
מלחמה לו ששנה היו הכשרים בכל בני ישראל וכוונתם למעלה
והשארתי בשרל שבעת אלפים כל הדברים אשר לא כרעו לבעל

פירוש

די ביידיקין נוס ער הם גמאכט פון פר דער זין הא
והפליגים ער אין די מלכים די צוויי אין דרייסיג מלכים
נוס האבן אים גהאלפן: (יח) ויצאו אין זיי וענן ארום
גמאכט די יונקן פון די הערן פון דיא מדינות צום
ערשטן מלשכן בן הדד און דער בן הדד האם גישוקט
גמאר נערן נערן עס איז געווען די האבן די שלוחים
גמאכט צו אים צו נאכן אגשים יצאו מאכן וענן ארום
גמאכט פון שומרון: (יח) ויאמר האם ער גמאכט אם
לשלום או זיי וענן ארום גמאכט צו שלום האפטי זיי
לעבדיק ער הייר ואם למלחמה אה אוב זיי וענן ארום

ביידיק די מלחמה בלומר נער ואלו אין רעכטן ויאמר
הם דער גמאכט אהם דו: (טו) ויפקוד האם ער
גמאכט די יונקן פון די מדינות יהיה וענן זיי גווען
צוויי הונדערט צוויי אין דרייסיג ויאמר אין נאך
זיי הם ער גמאכט גמאכט פאלק אלי קינדר וישלח
וענן זיי גווען שבעת אלפים זיבן מווינד (רש"י שרייבט
דס וענן גווען זיבן מווינד נוס האבן גים גמאכט
צו דר אפ גמאכט בעל: (טו) ויצאו בזהרים אין זיי וענן
ארום גמאכט אין מיטן קאנ יון הדד און דר בן הדד
הם גמאכט ביי ער הם זיבן און גישפירת ביכיות אין

יֵשׁ וְאֵלֶּה יֵצְאוּ מִן־הָעִיר נְעָרֵי עָרֵי
 הַמְּדִינֹת וְהַחִיל אֲשֶׁר אַחֲרֵיהֶם :
 כִּי יִכּוּ אִישׁ אִישׁוֹ וַיִּנְסוּ אֲרָם וַיִּרְדְּפֵם
 יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹט בֶּן־הֶדֶד מֶלֶךְ אֲרָם עַל־
 סוּם וּפְרָשִׁים : כֹּא וַיֵּצֵא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
 וַיֵּךְ אֶת־הַפּוֹם וְאֶת־הַרֶכֶב וְהִפֵּה
 בְּאֲרָם מִכַּף גְּדוּלָּה : כִּי וַיִּגַּשׁ הַנָּבִיא
 אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הַתְּחִזֵּק
 וְדַע וְרֵאֵה אֵת אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה בִּי
 לְתִשׁוּבַת הַשָּׁנָה מֶלֶךְ אֲרָם עָלָה
 עֲלֶיךָ : כִּי וַעֲבַדִּי מֶלֶךְ־אֲרָם אֱמָרוּ אֵלָיו

רע"י

רד"ק

התחמה: (כב) להשובת השנה. לזמן סופה דשחא: לתפשס חיים שיוכלו כי לא יעלה בלב אנשי שמרון שיצאו להלחם עמם כיון שיצאו אליהם מפתחיהם לפיכך אשר יאמרו אלם יצאו מן העיר נעזי שר הדגיונה החילו אשר יאמריהם כלומר החילו אשר נתבנו ללכת אחריהם הכו איש את אישו: (ז) ויכו איש אישו. כן האנשים אשר יצאו משמרון לאיש מלחם הכה איש אחד לגנורו במאס אשר שלח מלך ארם אליהם לראות אם יכלמסוהו יצאו אם שלחם ואילו כיון שראו הארם כי חכו האנשים אשר שלחו אליהם וכן כי יצאם השנה אחשבו כי הגנורה והם שפלה עמם פחדו מאנשיהם וינסו כי פחד אליהם נפל עליהם: על פים פירשים. נמלס על סוף שהיה רובם של פירשים שהיו עמם כי נסו ולא אמר הכה פירשים כיאז מיומ פירשים שזו יות' על פים וינתי הרין תוכסין ונכסח אחרת במצתי על סומון ונתיחתי חזר על תופשיני: (כג) ויצא מלכ ישראל. אחרי אשר יצאו נגזרי שרי הדגיונה ונכסח החלה אחריהם התחילו להבה במאס ראה מלך ישראל כי החלה התהוהתה אחר חזר כי כי ידיו היה לבו נקפו על שראה כי החלה התהוהתה נסור ארם יצא חזר וישאר החיל ויחזר הרכב בעירו וידרו גם הם אחרי ארם: ויך את אחשבה ואת הכה. כי ארם שהיו רובים פוסים ורכב היו נסים על הסוסים ועל הרכב הרכב באים אחריהם היו מכים הסוסים: מפליהם הרכב התרובים נעלפיהם וימכים בהם כי לא הבה הסוס והרכב איש בעבור התרובים שהיו נאלי ויהי משיגים אותם לא היו מכים הסוסים וכת' ויכאחי ויפסחמה ומגזיר: ויחזר תריכאי: (כד) ויבשר הנביא. הוא הנביא הנ"ל ונביא אחר: לך התחוק. בפרה ולא כן ברוב הצויו בפרתה וכמהוה התנגנו על ה' בפרתה ופירוש התחוק שחבין עצבן לנלמסיה כי עתיד הוא לגלות עליך בסוף השנה אה פירוש התחוק במעשים שובים ולעקור ע"פ שררי ראית והכרת רלב"ג.

חיים ולא יהנום : (כ) ויבו איש איש . ה"ל שבצר הכה כל ההר
מזה האיש כהל אלו ופסח : (לה) ויד תח הסוס וזה הכרז .

מצודת דוד

היום "כל מזרחים ביד רמה נמשפט יולאי מלחמה אזי תפסום לבד ואין לזכר כל רחוק" (ש"ס) ואת"י יאזר. (שכלה כה) הכר ילחו פניו
המזרחים והיחול כה נבטת כלפיהם : (א) איש איש. (ב) איש איש.

פירוש ע"ז

גמאנאן צו מלחמה האלטן האפט זיי אוף לעבדיגן הייד: (יט) וואלד צאט אין דיא דאווענע זענען ארום גמאנאן פון דר שטאט נצרי די ווינגן פון דיעהערן פון די מדינות אין דס חיל ווס נאך זיי: (כ) ווי אין זיי האבן דר שטאטן איטליכר מאן ווס אזי אים אקעגן גקומן צו האפן אים וויטוס ארס אין זיי זענן אנטלאפן גווארן די צייט פון ארם ווידעס ישראל אין די ישראל האבן זייא נאך גלאגט וועלט אונ ער איז אנטרינגן גווארן דער רבן הבר סלח ארם אוף איין פערד אין צוויי פאר רייכר זענן מיט אים: (כא) וואס סוף ישראלי

אלהי הרים אלהיהם על-בן חזקו ממנו
ואולם נלחם אתם במישור אם-לא
נחזק מהם: כי ואת-הדבר הזה עשה
הסר המלכים איש ממקמו ושם
פחות תחתיהם: כי ואתה תמנה-דן
חיל בחיל הנפל מאותך וסוס-כסוס
ורכב פרכב ונלחמה אותם במישור
אם-לא נחזק מהם וישמע לקלם ויעש
כן: וייהי לתשובת השנה ויפקד בן
הדר את-ארם ויעל אפקה למלחמה
עם-ישראל: ויובני ישראל התפקדו

רד"ק

כי ה' הוא האלהים ושקר הסוס לתועה שנתן כל החמון הזה
בדוך: לתשובת השנה. בחיובו לזכר סוסא דשחא שהשוב
הששש לנקודה אשר החלה מבנת בראש השנה: (כג) אלהי
הרים. כי אמרו זה הנצחון לא מבגרותם ומהמנס כי אגחוני ויינו רבים מאד עליהם אם כן מבנת אלהיהם היה להם זה
אלהי הרים הוא והיה לו כח לעורר במלחמה שנלחמו אתם בחר: אם לא נחזק מהם. תראה אם לא נחזק מהם אם נלחם
אתם במישור: (כד) הסר המלכים. ומהמנס שלא יתנאו החיל כשיראו מלכים ראשים עליהם ותשים תפחות
במקום כדי שיתחזקו יותר להלחם: (כה) בחיל הנפל. כדי שנהיה כבו שהיינו בתחילה בטנן: (כו) ויעל אפקה. ואפקת
לכני הדרה הוא ואנפ"י שבמצא אפק כנחלת בני אשר זה אפק היה לבני יהודה כי אשר שמלכותו חאבא היה ואנפ"י שות
לכני יהודה היאך עלו שם אלא לפי שהיה לפני תעיר הוצאת מישור גדול חנו שם וקראו להם לבני ישראל להלחם עמם
שם ובני ישראל הלכו לקראתם: (כז) התפקדו וכלכלו. התפקדו החיל אשר יצאו במלחמה הראשונה: וכלכלו. כלומר היו כלם
מנחת שי

(כג) נחזק מהם. ה'ית' נחזק סגול בכדים מתייקים: (כד) תמנו לו
בכדים מתייקים. כי ידועים יבנים בכדים מתייקים:
אפקה נלחמה עם ישראל. לחשוב שאפק היה להם ולקחום מישראל כנלחמה ולא היו נלחמים שם קן סוד וחילי: (כו) ובני ישראל
מצודת ציון

פחות. כלעזים וכן פסח יהודה (חני א'): (כז) ויפקד. ענין מנין:

על הכה: אם לא. ר"ל או תראה אם לא נחזק מהם כי הדבר נחזק כחזק נחזק על אשר נתן המורס לישלל
לנלח אותם: הסר המלכים. לנלח אותם הם הנלחמה כי על כי מלכים הם יקרה נפשו בעיניהם ולזכר מנעיס עלמם כמנהג לנדרת
בשומק כנלחמה למנן יקנו כבוד ע"י כללחון כי מכוונת הם מלד המלוכה לכל הפחות חין נפשו יקרה בעיניהם כ"ל ונפשו הכבוד
יסמכנו לנדרת בשומק הנלחמה: (ככ) בחיל הנפל. ולזכר מנעיס ויחזק מנעיס: (כו) ויפקד. לנלחם כששור
חיל הנפל: (כז) התפקדו וכלכלו. מלא התפקדו כנלחמה הראשונה והיו כולם קיימים ולא נפקד מהם אש: כשני עשירי
פירוש ע"י

אנפי הרים אלהיהם דר גאט פון ישראל או איין גאט
נום או גאר מושל איקר די קערנ דרום האבן ויאי
זיה גשטארקט מיין פון איינז או מיר האבן מלחמה
גהאלטן מיט זיי אוף די קערנ וואלס ווי אונ פרוואר
לאמער מלחמה האלטן מיט זיי אוף דעם פלאץ
וועקטו זעהן אוב מיר וועלן זיה נישט שטארקט מיין
פון זיי: (כד) ואת הדבר הזה עשה וואו
הסר המלכים מוא אפ די מלכים אימליכן מאן פון זיין
אורט וישם פחות מוא שררות אוף וייער אורט נאין
נייער דיא שררות וועלען גיט זיין פון קיין הובער
משפחה דרום וועלן זיי זיך פלייסן צו שטארקט זיך

דשלים על מוריא
אלהיהם על בן חזקו
מנא וברם גניח עמהון
במישור אם לא נתקף
מנהון: כי ואת פתגמא
הרין עביר אערי מלכיה
גבר מאתריה ומני
שלמוניא חלופיהון:
כה ואת המני דף
משרין פמשרין
דאתקמלא מנה וסמון
פסמון ותיכין פרתיקין
וגניח עמהון במישור
אם לא נתקף מנהון
וקביר למיפריהון ועבר
בן: כי ויהי לזמן סופא
דשקא ומנא בר הדר
ית אנש ארם וסליק
לאפק לאנחא קרבא
עם ישראל: כי ובני
ישראל

ר"א אלהי הרים. עקרים עבר כל
הסר המלכים. סס:

רש"י

(כד) ושים פחות תחתיהם. מתוך שלא היו ממספחה
רמה יתנו לכ להתחזק כדי למלוא חן: (כה) אם לא
נחזק מהם. כי אמרו זה הנצחון לא מבגרותם ומהמנס כי אגחוני ויינו רבים מאד עליהם אם כן מבנת אלהיהם היה להם זה
אלהי הרים הוא והיה לו כח לעורר במלחמה שנלחמו אתם בחר: אם לא נחזק מהם. תראה אם לא נחזק מהם אם נלחם
אתם במישור: (כד) הסר המלכים. ומהמנס שלא יתנאו החיל כשיראו מלכים ראשים עליהם ותשים תפחות
במקום כדי שיתחזקו יותר להלחם: (כה) בחיל הנפל. כדי שנהיה כבו שהיינו בתחילה בטנן: (כו) ויעל אפקה. ואפקת
לכני הדרה הוא ואנפ"י שבמצא אפק כנחלת בני אשר זה אפק היה לבני יהודה כי אשר שמלכותו חאבא היה ואנפ"י שות
לכני יהודה היאך עלו שם אלא לפי שהיה לפני תעיר הוצאת מישור גדול חנו שם וקראו להם לבני ישראל להלחם עמם
שם ובני ישראל הלכו לקראתם: (כז) התפקדו וכלכלו. התפקדו החיל אשר יצאו במלחמה הראשונה: וכלכלו. כלומר היו כלם
מנחת שי

רלב"ג

הכן כסכה חוקס להבון הכוכים: (כג) אלהי הרים אלהיהם.
ידוע כי כמלון סיס בניו כסר כי סס עכא אותם עמדי: (כו) ויעל
אפקה נלחמה עם ישראל. לחשוב שאפק היה להם ולקחום מישראל כנלחמה ולא היו נלחמים שם קן סוד וחילי: (כו) ובני ישראל
מצודת דוד

עולה עליך. לנלחמה: (כג) אלהי הרים אלהיהם. אלהי ישראל
מושל בכדים לבד (ויחזק) שהבנו מוח על אשר נתן המורס לישלל
לנלח אותם: הסר המלכים. לנלח אותם הם הנלחמה כי על כי מלכים הם יקרה נפשו בעיניהם ולזכר מנעיס עלמם כמנהג לנדרת
בשומק כנלחמה למנן יקנו כבוד ע"י כללחון כי מכוונת הם מלד המלוכה לכל הפחות חין נפשו יקרה בעיניהם כ"ל ונפשו הכבוד
יסמכנו לנדרת בשומק הנלחמה: (ככ) בחיל הנפל. ולזכר מנעיס ויחזק מנעיס: (כו) ויפקד. לנלחם כששור
חיל הנפל: (כז) התפקדו וכלכלו. מלא התפקדו כנלחמה הראשונה והיו כולם קיימים ולא נפקד מהם אש: כשני עשירי
פירוש ע"י

אין דער מלחמה פדי זיי נאך גיפין חן אונ דייע
אויגן: (כה) ואת תבנה אונ דו ואלקט דיר ציילן
חיל או פיר ווי דס חיל ווס או גפאלן פון דיר ווס
פסס אין פערד או פיר ווי די ערשטי פערד אונ
רייט וועגן או פיר וויא דיא ערשטי רייט וועגן
ונלחמה ווי אונ לאמך מלחמה האלטן מיט זיי אוף
דעם פלאץ. וועקטו זעהן אוב מיר וועלן זיך נישט
שטארקט מיין פון זיי וישעם לקול דס ער צו גהערט
וייער קול אונ דס או גאטן: (כו) ויהי לתשובת השנה
אונ עם איי גווען אונ דעם ארום רינגלונג פון יאר
כלומר אונ סוף יאר נפקד בן חזקו דער דר דר

וּכְלָכְלוּ וַיִּלְכּוּ לְקַרְאֲתָם וַיַּחֲנוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל נֶגְדָם כְּשֵׁנִי חֲשָׁפִי עֵזִים וְאֶרֶם
מִלֵּאוֹ אֶת־הָאָרֶץ כִּי וַיֵּשׁ אִישׁ
הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר כֹּה־אָמַר יְהוָה יְעַן אֲשֶׁר אָמַרְתִּי
אֶרֶם אֱלֹהֵי הָרִים יְהוָה וְלֹא־אֱלֹהֵי
עֲמָקִים הוּא וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־הַהַמּוֹן
הַגָּדוֹל הַזֶּה בְּיָדְךָ וַיִּדְעָתָם כִּי־אֲנִי
יְהוָה: כִּסּוּיַחֲנוּ אֶלֶּה נִכַּח אֶלֶּה שִׁבְעַת
יָמִים וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וַתִּקְרַב

יִשְׂרָאֵל אֶת־מִנְיָאוֹ
וְאֶת־כִּנּוֹ וְאֶת־לִבּוֹ
לְקַדְמֹתָהוּן וַיִּשְׂרוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְקַבְּלָהוּן בְּתֵרֵן
גִּזְרֵי עֵזִין וְאִנְשֵׁי אֶרֶם
מִלֵּאוֹ יַת אֶרְעָא:
כִּי וַתִּקְרַב גִּבְיָא דְבִי
וְאָמַר לְוֹת מִלְכָּא
דְּיִשְׂרָאֵל וְאָמַר לֵיה
כְּדָנָן אָמַר יְיָ הִלָּף
בְּאֶמְרוֹ אִנְשֵׁי אֶרֶם אֱלֹהֵא
דְשָׁלִים עַל טוֹרֵיָא יְיָ
וְלֹא אֱלֹהֵא דְשָׁלִים עַל
מִישְׁרֵיָא הוּא וְאָמַסְרֵיָא
כִּל הַמּוֹנָא רָבָא דְבִין
בִּידָא וְהִדְעוּן אֲרִי אָנָּא
יְיָ: כִּסּוּיַחֲנוּ אֶלֶּה שִׁבְעַת
יָמִין וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי
שְׂבִיעֵיָא

רד"ק

שלא נפקר מהם איש באותה המלחמה וכמו שהיו או כן יצאו
עתה למלחמה הזאת ויית איתמניאו ואיורכנו: כשני חשופי
עזים, אמר בו התרנום כתרין גזרי עזין כלומר שני עדרים
קטנים מן העזים: כלאו את הארץ, קל וראוי להדגש:
(כח) ויאמר אל מלך ישראל, אמר לי פעם אחת פעם לחזק
בלבו כי מה חזשועת וכן ויאמר המלך ויאמר לאסתר המלכה
ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבִי, וברדש אמרית
ראשונה אמר לו נתתי את כל החמון הזה בידך שנית אמר לו
אם יפול בן חדר לירד אל תחטול עליו לפיכך כשחטל עליו
אמר לו יען אשר שלחת את איש חרמי: יען אשר אמרתי
כלומר לא בדרךך וביושר לכבד כי לא עובת הבעלים
בראותך חתשועה הנוראה שששה כל האל ועודך בדרךך אלא
להקדיש ישועה האל עמכם גם לפי שאמר אלהי היום
הוא ולא אלהי עמקם: וידעתם כי אני ה', כי אולי בתשועה
הראשונה חשבתם כי מקרה היה עתה תוכלו לדעת כי מה'
הייתה חתשועה: (כס) ותקרב המלחמה, כתרגומו הקריבו עברי

מנחת ש

(כז) מלוא את הבל, כספר אחד ל' י"ט וס' י"ב כס' כ'ת"ק וילפתם הוא
פועל עבר מננין הקל את כל ספרים מדויקים כתיבה וזאת פועל עבר מננין
פעל הדגש ויספר כלומר הלמד להגיד ויחזק ויכח ד"ק כ"י וכשנים וסעו
מדושי' שבעים וספוחו קטון עין נמסרות: **מלך** אל כל ספר מלכים חזק:

(כח) ויכניסו כוונתו היו לעבר אחד והסבטת האלפים

מצורת ציון

(כז) וכלכלו, מלשון כל, חשפי, הוא טעין מרד ואין לו דומם:
(כס) נכח, מול: המלחמה, סם המלחמה:

פירוש ע"ט

הָאֵם גָּאָם גָּאָמָם יַעַן דְּרוֹם נֹס דָם פֶּאֶלֶךְ פֹּון אֶרֶם
הָאֵבֶן גָּאָמָם גָּאָלִי הָרִים ה' גָּאָם אִיז אִיזִן גָּאָם וֹס אִיז
גָּאָר מִשָּׁל אִיבְרֵי קֶעֶרֶג וְלֹא אֱלֹהֵי עֲמָקִים הוּא אֹנֶן גִּימ
אִיזִן גָּאָם פֹּון דִּי סָאָלֶן אִיז עַר גִּימִי דְרוֹם וְעַל אִיךְ
גֶּעֶבֶן גָּאָר דָּס־דְּאִוִּיגִי גִרוֹם בְּרִימֹנָג אֹנֶן וַיִּינִי הָעֵנָם
וַיִּדְעָתָם כִּי אֲנִי ה' אֹנֶן אִיר־נָאֶלְט וַיִּסְקֵן אִיךְ בִּין גָּאָם:
(כח) וַיַּחֲנוּ אִין נִי הָאֵבֶן גִּירֶעַם דִּי דְאִוִּיגֶע־אֶקֶעֶנֶן דִּי
דְאִוִּיגֶע וַיִּקְעֵן מַעַן יִהְיֶה בְיוֹם הַשְּׂבִיעִי אֹנֶן עִם אִיז גִּוֹעֵן
אֹנֶן דָּעַם וַיִּבְטְעֵן מָאָג וַתִּקְרַב הַמִּלְחָמָה הָאֵם גִּינֶע־הָעֵנָם
דִּי מָאָג פֹּון דִּר מִלְחָמָה אִיבְרֵי צוֹם אֲנִדְעֵרֶן וַיְהִי בְנִי
יִשְׂרָאֵל אִין דִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הָאֵבֶן גִּשְׁלָאָן דָּעַם אֶרֶם

רש"י

נחוק מהם, כלומר ותראה האם לא נחוק מהם: (כז) וכלכלו, פרכסת יודה למלחמה הנטייתו הם כלי וזין וכל זרבי המלחמה: וכלכלו, נחלכלו: כשני חשופי עזים, קבלי עזים ואין לו דמיון ומנחם חזרו כלשון גילוי כמו מתחוק הלבן (בראשית ל' ל"ז) חשפי שובל (ישעיה מ"ו ב) ולשון גילוי נופל על עדירי עזים כמו שגלסו מהר גלעד (שה"ש ד' א') כשיוירד מן ההר נתגלה ההר: (כח) ויאמר אל מלך ישראל ויאמר וגו', אל"ף יוחנן כ"ח שנאמר ויאמר ויאמר ריך לדרום אמירה השנויה אמר לו ונתתי את כל ההמונה הזה בידך אמירה עניינה אל יפול בן הדד בידך אל תחטול עליו לפיכך כשחטל עליו אמר לו יען שלחת את איש חרמי מיד וגו' (לכמן פסוק מ"ב):

רד"ב

התפקדו וכלכלו, ר"ל שכבר התפקדו החיל הנלחם ראשונה עם מלך ארם במלחמה וממלוא כלם לא נפקד איש ולפי שחזרס הנכחו לכיוון המלחמה על ידם לא סם אחלם עמיהם איש אחר מישראל: כשני חשופי עזים, ר"ל כשני עדרים הקטנים של עזים, ובהם היו שני חלקים כי נערי שרי המדינות היו לעבר אחד והסבטת האלפים

מצורת רוד

עזים, נערי שרי המדינות לכל וסבטת האלפים נלד: מלאי וגו', אמר דרך גומא לרוב הסם: (כח) ויאמר, כפל מלה ויאמר כי

גִצְיִילְט דָאָם פֶּאֶלֶךְ פֹּון אֶרֶם וַיֵּשׁ אֶשְׁכָּה אֹנֶן אִיז אֹרֶן
גִנְאָנָגֶן קִיין אֶשְׁכָּה צו מִלְחָמָה הָאֵבֶן מִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל:
(כז) וַיְהִי יִשְׂרָאֵל אִין דִּיא קִינְדֵר יִשְׂרָאֵל וַעֲקֵן וַיֹּאמֶר
גִצְיִילְט וְהִלָּף וַעֲקֵן וַיֹּאמֶר אִיין גִשְׁפִּיזִים מִיִּם אֶלֶּע
בְּדַעַרְפִּינִיש פֹּון דִּר מִלְחָמָה וַיִּלָּף אִין וַעֲקֵן גִנְאָנָגֶן
צו אֶקֶעֶנֶן וַיִּי וַיַּחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִין דִּי קִינְדֵר יִשְׂרָאֵל
הָאֵבֶן גִרִיעַם אֶקֶעֶנֶן וַיִּי כְּשֵׁנִי חֲשָׁפִי עֵזִים אֹנֶן וַיִּי צוֹוִי
מִשְׁעַרְדִּים צִיָּן וַיֹּאמֶר מִיָּא אֹנֶן דָאָם פֶּאֶלֶךְ פֹּון אֶרֶם
הָאֵבֶן דִּר פִּילְט דָּם לֶאָנֶר: (כח) וַיֵּשׁ אִישׁ אֱלֹהִים אֹנֶן
עַר הָאֵבֶן גִינֶע־הָעֵנָם דִּר גֶּעֻמְלִיכֵר מָאָג אֹנֶן הָאֵבֶן גָּאָמָם
צוֹם מִלָּךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֹנֶן הָאֵבֶן גָּאָמָם כֹּה אָמַר ה' אֹנֶן

הַמִּלְחָמָה וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־אֶרֶם
מֵאֶת־אֶלֶף רֶגֶל בְּיוֹם אֶחָד : ל וַיָּנֹסוּ
הַנּוֹתָרִים וְאַפְקָה אֶל־הָעִיר וַתִּפֹּל
הַחוֹמָה עַל־עֲשָׂרִים וּשְׁבַע־אֶלֶף אִישׁ
הַנּוֹתָרִים וּבֶן־הֶדֶד גַּם וַיָּבֹא אֶל־הָעִיר
חֹדֶר בַּחֹדֶר : ל א וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו עַבְדֶּיךָ
הִנֵּה־נָא שְׂמַעְנוּ כִּי־מַלְכִי בֵּית יִשְׂרָאֵל
כִּי־מַלְכִי חֶסֶד הֵם נִשְׁמָה נָא שָׁקִים
בְּמַתְנֵינוּ וַחֲבָלִים בְּרַאשֵׁינוּ וְנִצֵּא אֶל־
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אוֹלִי יְחִיָּה אֶת־נַפְשְׁךָ :
כ וַיַּחֲגְרוּ שָׁקִים בְּמַתְנֵיהֶם וַחֲבָלִים
בְּרַאשֵׁיהֶם וַיָּבֹאוּ אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמְרוּ עַבְדְּךָ בֶּן־חֹדֶד אָמַר תַּחֲרִינָא
נַפְשִׁי וַיֹּאמֶר הָעוֹדְנֹו חִי אֶתִּי הוּא :

רד"ק

קרבא : (ג) וינוסו הנותרים אפקה אל העיר. כי מלך יהודה היה בשלום עם מלך ארם לפיכך היו נוסים שם להמלט כי לא היו הורגים אותם כיוון שהיה בשלום עם לפיכך הוצרכו ישראל לנס גדול הזה ובהיותם בסבוא העיר להכנס שם ולהמלט נפלה החומה עליהם ומתו רבן חדר גם ובא אל העיר עם עבדיו הקרובים אליו והיה ראשון לאותן כ"ו אלף או אחרון לפיכך לא מנחת שי

(כ) עַל־אֶלֶף רֶגֶל. מִלְחָמָה עֲשָׂרִים כְּסוּדֵי וְדַמְיוֹת וְשֵׁם הַמֶּלֶךְ בְּחֹדֶר : (ל) וַחֲבָלִים בְּרַאשֵׁינוּ. כְּדוּם פִּסְתִּים עֲלֵינוּ חֶסֶד וְיָד וְסוֹכֶת מִלֵּב ב' וְחֶסֶד וְחֶסֶד דְּמוּ כִּדְרָשִׁנוּ (וְסוֹכֶת ב') וְכֵן תִּכְלֹל יוֹנֵס וְשֵׁם פִּסְתִּים וְחֶסֶד כִּדְרָשִׁנוּ

מקרבא אשכנזי המלחמה קלחם לקלחם בדרך שנלחמו זה עם זה : (ג) וכן סדר גם ויבא אל העיר חדר בחדר. וינעם שכתב ענין כי חדר קודם נפילת החומה וזה נמלט וכבר היה ידע כי לא היה יכול ללכת מן חדר זה כי חדר זה היה בא הרחוק בחולם כמו בכל ראשון קרחה רכב"ג

סעיר ולא לקחו עבדיו וסע בני עיר חסד עלה נמלט את נפש חסד

מצורת דוד

נא שקים וגו'. להלכות הכנעה ללכת כשכשו מלחמה לנפוש שקים והכלים בלשונם מוכנים להלחמה כסע : (ג) העוררתי חי. וסי

חמך לו פסס ב' לחוק לבנו : (ג) חדר בחדר. חדר לפנים מחדר להסמיר עמנו : (ל) מלכי חסד. להחמסד עם אויביהם : גשיבה

פירוש ע"ט

מיר האבן גהקעט או די מלכים פון דעם חזו גוינד פון ישראל זענן מלכי חסד גשיבה נא לאמר נון טאן זעק אין אינגערי לעגן אין אונ שטריק ארום אינגערי קעפ געצא אונ לאמר ארום גיין צום מלך ישראל אויל מאקער נעמט ער לאזן לעגן דיין געש : (ל) ויחרי שקים אין וי האבן גגגות זעק אין ויגעי לעגן אין שטריק ארום ויגעי קעפ געצא אין זעגן גקסן צום מלך ישראל אין האבן גאגמט צוא אים געזיגן חדר דיין גקעקט בן חדר האט גקאמט הוי נא לא בלייבן

הוהקעטט מווינד פים גייערם אונ איין טאג : (ל) וינוסו הנותרים אין די אינגעריע זענן אנטלאפן גווארן קיין אפק אונ שטאמט אריין ונפול חסות אונ עם איז איין גפאלן די מאוויר פון דר שטאמט אוף די זיבעני אונ צוואנציג מווינד טאן וואס זענן איגר געליגן וכן חדר גם אונ דר בן חדר איז אנטלאפן גווארן אונ איז גיקומן אונ שטאמט אריין פון איין חדר אונ דעם אנדערן חדר אריין צו באהלטן ויה : (ל) ויאמרו אליו האבן זיינע גקעקט גאגמט צו אים חנה נא שבענו נון

אֶחָד מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים אָמַר אֶל־רֵעֵהוּ
בְּדָבָר יְהוָה הֵבִינִי נָא וַיִּמָּאן הָאִישׁ
לִהְיוֹתוֹ: ^ווַיֹּאמֶר לוֹ יָעַן אֲשֶׁר לֹא־
שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה הוֹלֵךְ מֵאֲתֵי
וְהִכָּה הָאָרֶץ וַיִּלָּךְ מֵאֲצִלוֹ וַיִּמְצָאֵהוּ
הָאָרֶץ וַיִּכְהוּ: ^זוַיִּמְצָא אִישׁ אֲחֵר
וַיֹּאמֶר הֵבִינִי נָא וַיִּכְהוּ הָאִישׁ הַזֶּה
וּפָצַע: ^חוַיִּלָּךְ הַנְּבִיא וַיַּעֲמֹד לִמְלָךְ
אֶל־הַדָּרֶךְ וַיִּתְחַפֵּשׂ בְּאַפֵּר עַל־עֵינָיו:
לְטוֹיָהּ הַמֶּלֶךְ עֹבֵר וְהוּא צָעֵק אֶל־

מלמדי נביאי ונבוא אומר
לחבריה בפהקווא בני
מחני קען ולא אבא
בבא לטמיה
ליואמר ליה חנך קלא
קבלתא למימרא בני
הא את אור מלכותי
ויקמלנה אורא ואול
מלכותיה ואשקמיה
אורא וקמלנה
ליואשכח בבא
אחרתא ואמר מחני
קען ומחיה בבא קמיה
ופרעה: לה ואור נבוא
וקם למלך על אורקא
וכרוך במעקרא עינויה:
יש נהיה מלך עבר
והוא צוח קרם מלך
ואמר

ח"א וספר המלכים: סג.

ר"ק

בתרגומו מתלמדי נביאי ואמר כי זה הנביא היה מיכיהו:
הביני נא, וכתב וי"ד מקום למ"ד תפעל ומשל זה ה' על
אתאב שאמר לו הנביא ונתתו את כל התפון תוה בידך וכמו
שהאיש הזה מאן להכותו כן אחאב לא רצה להכות את בן
הדוד ועבר על פי ה' הלא ראה כי הנותרים שנמו אל אפקה
הרגם האל כדי שלא יותר מהם אחד ולא השאיר בן הדוד אלא
לנסות בו אחאב והוא היה לו להביני כי לא רצה האל יתברך
שיתר אחר מהם וחמל על בן הדוד ותחמלה על הרשעים
אכזריות כי ידוע כי סופם לעשות מלחמה וכן שאול שחמל על
הנביא בדבר ה' כי בן היה ידוע כמו שאמר העובר על דברי נביא
מיתתו בידו ששים שנאמר אנכי אדרש מעמו ואם תאמר
היאך ידע האיש כי בשם ה' אמר והלא לא נתן לו אית כשפוחק
הנביא אין שואליו מבטאות חובות אורם להאכיל בו כן אחאב
שמן להכות מלך ארם נפל בידו ותברו כמו שאמר לו הנביא נפשך
תחת נפשו ועמך תחת עמו: (ז) הנה רוצעו, הפצע
הוא מכות דם, וברדש אותה ספד דם שיצאה מן הצדוק היתה כפרה
לישראל שלא מתי מהם במלחמת רמות גלעד
שהרי אמר לו הנביא ועמך תחת עמו כי חייבי מיתה היו אלא
שאיתה בפת דם היתה כפרה להם: (ח) ויתחפש באפר
השתנה באפר ששם על עיניו שלא יכירוהו בלך ישראל ותרגום
וכרוך במעקרא עינויה ונסתרא אחרת וכרוך במעקרא על
אפודיו, באפר אפר הוא ציעף והוא הפך מן פארי המגבעות
ובח"א באפר קמרה מורה על החוריה ואע"פ שהתרגום כבר
זכיר:

(ז) הביני נא, סומן זה רע על אחאב שאמר לו הנביא
על פי הנבזורה להכות את בן הדוד ולא הכהו ואף זה שאמר
לו הנביא בדבר ה' הכני ולא הכהו כשם שגפרע מזה ופרע
מאחאב: בדבר ה', הקב"ה אמר שתכה אותו: (ז) ופצועו.
מכת חטורה: (ז) ויתחפש באפר, סינה את מעשורו
שלא יכירוהו כל סגנו בגדים הוא לטון חיפוש: באפר.
אכזריות כי ידוע כי סופם לעשות מלחמה וכן שאול שחמל על
הנביא בדבר ה' כי בן היה ידוע כמו שאמר העובר על דברי נביא
מיתתו בידו ששים שנאמר אנכי אדרש מעמו ואם תאמר
היאך ידע האיש כי בשם ה' אמר והלא לא נתן לו אית כשפוחק
הנביא אין שואליו מבטאות חובות אורם להאכיל בו כן אחאב
שמן להכות מלך ארם נפל בידו ותברו כמו שאמר לו הנביא נפשך
תחת נפשו ועמך תחת עמו: (ז) הנה רוצעו, הפצע
הוא מכות דם, וברדש אותה ספד דם שיצאה מן הצדוק היתה כפרה
לישראל שלא מתי מהם במלחמת רמות גלעד
שהרי אמר לו הנביא ועמך תחת עמו כי חייבי מיתה היו אלא
שאיתה בפת דם היתה כפרה להם: (ח) ויתחפש באפר
השתנה באפר ששם על עיניו שלא יכירוהו בלך ישראל ותרגום
וכרוך במעקרא עינויה ונסתרא אחרת וכרוך במעקרא על
אפודיו, באפר אפר הוא ציעף והוא הפך מן פארי המגבעות
ובח"א באפר קמרה מורה על החוריה ואע"פ שהתרגום כבר
זכיר:

(ח) ויתחפש באפר, סומן זה רע על אחאב שאמר לו הנביא
על פי הנבזורה להכות את בן הדוד ולא הכהו ואף זה שאמר
לו הנביא בדבר ה' הכני ולא הכהו כשם שגפרע מזה ופרע
מאחאב: בדבר ה', הקב"ה אמר שתכה אותו: (ז) ופצועו.
מכת חטורה: (ז) ויתחפש באפר, סינה את מעשורו
שלא יכירוהו כל סגנו בגדים הוא לטון חיפוש: באפר.
אכזריות כי ידוע כי סופם לעשות מלחמה וכן שאול שחמל על
הנביא בדבר ה' כי בן היה ידוע כמו שאמר העובר על דברי נביא
מיתתו בידו ששים שנאמר אנכי אדרש מעמו ואם תאמר
היאך ידע האיש כי בשם ה' אמר והלא לא נתן לו אית כשפוחק
הנביא אין שואליו מבטאות חובות אורם להאכיל בו כן אחאב
שמן להכות מלך ארם נפל בידו ותברו כמו שאמר לו הנביא נפשך
תחת נפשו ועמך תחת עמו: (ז) הנה רוצעו, הפצע
הוא מכות דם, וברדש אותה ספד דם שיצאה מן הצדוק היתה כפרה
לישראל שלא מתי מהם במלחמת רמות גלעד
שהרי אמר לו הנביא ועמך תחת עמו כי חייבי מיתה היו אלא
שאיתה בפת דם היתה כפרה להם: (ח) ויתחפש באפר
השתנה באפר ששם על עיניו שלא יכירוהו בלך ישראל ותרגום
וכרוך במעקרא עינויה ונסתרא אחרת וכרוך במעקרא על
אפודיו, באפר אפר הוא ציעף והוא הפך מן פארי המגבעות
ובח"א באפר קמרה מורה על החוריה ואע"פ שהתרגום כבר
זכיר:

נביא חייב מיתה כדכ כחז זה תחורה: (ז) ויתחפש באפר, סומן זה רע על אחאב שאמר לו הנביא
על פי הנבזורה להכות את בן הדוד ולא הכהו ואף זה שאמר
לו הנביא בדבר ה' הכני ולא הכהו כשם שגפרע מזה ופרע
מאחאב: בדבר ה', הקב"ה אמר שתכה אותו: (ז) ופצועו.
מכת חטורה: (ז) ויתחפש באפר, סינה את מעשורו
שלא יכירוהו כל סגנו בגדים הוא לטון חיפוש: באפר.
אכזריות כי ידוע כי סופם לעשות מלחמה וכן שאול שחמל על
הנביא בדבר ה' כי בן היה ידוע כמו שאמר העובר על דברי נביא
מיתתו בידו ששים שנאמר אנכי אדרש מעמו ואם תאמר
היאך ידע האיש כי בשם ה' אמר והלא לא נתן לו אית כשפוחק
הנביא אין שואליו מבטאות חובות אורם להאכיל בו כן אחאב
שמן להכות מלך ארם נפל בידו ותברו כמו שאמר לו הנביא נפשך
תחת נפשו ועמך תחת עמו: (ז) הנה רוצעו, הפצע
הוא מכות דם, וברדש אותה ספד דם שיצאה מן הצדוק היתה כפרה
לישראל שלא מתי מהם במלחמת רמות גלעד
שהרי אמר לו הנביא ועמך תחת עמו כי חייבי מיתה היו אלא
שאיתה בפת דם היתה כפרה להם: (ח) ויתחפש באפר
השתנה באפר ששם על עיניו שלא יכירוהו בלך ישראל ותרגום
וכרוך במעקרא עינויה ונסתרא אחרת וכרוך במעקרא על
אפודיו, באפר אפר הוא ציעף והוא הפך מן פארי המגבעות
ובח"א באפר קמרה מורה על החוריה ואע"פ שהתרגום כבר
זכיר:

למלך, עמד על הדרך להמתין עד שיטור האנך: ויתחפש באפר, סומן זה רע על אחאב שאמר לו הנביא
על פי הנבזורה להכות את בן הדוד ולא הכהו ואף זה שאמר
לו הנביא בדבר ה' הכני ולא הכהו כשם שגפרע מזה ופרע
מאחאב: בדבר ה', הקב"ה אמר שתכה אותו: (ז) ופצועו.
מכת חטורה: (ז) ויתחפש באפר, סינה את מעשורו
שלא יכירוהו כל סגנו בגדים הוא לטון חיפוש: באפר.
אכזריות כי ידוע כי סופם לעשות מלחמה וכן שאול שחמל על
הנביא בדבר ה' כי בן היה ידוע כמו שאמר העובר על דברי נביא
מיתתו בידו ששים שנאמר אנכי אדרש מעמו ואם תאמר
היאך ידע האיש כי בשם ה' אמר והלא לא נתן לו אית כשפוחק
הנביא אין שואליו מבטאות חובות אורם להאכיל בו כן אחאב
שמן להכות מלך ארם נפל בידו ותברו כמו שאמר לו הנביא נפשך
תחת נפשו ועמך תחת עמו: (ז) הנה רוצעו, הפצע
הוא מכות דם, וברדש אותה ספד דם שיצאה מן הצדוק היתה כפרה
לישראל שלא מתי מהם במלחמת רמות גלעד
שהרי אמר לו הנביא ועמך תחת עמו כי חייבי מיתה היו אלא
שאיתה בפת דם היתה כפרה להם: (ח) ויתחפש באפר
השתנה באפר ששם על עיניו שלא יכירוהו בלך ישראל ותרגום
וכרוך במעקרא עינויה ונסתרא אחרת וכרוך במעקרא על
אפודיו, באפר אפר הוא ציעף והוא הפך מן פארי המגבעות
ובח"א באפר קמרה מורה על החוריה ואע"פ שהתרגום כבר
זכיר:

הקב"ה הביני נא וימאן האיש להיותו: ויאמר לו יען אשר לא שמעת בקול יְהוָה הִנֵּה הוֹלֵךְ מֵאֲתֵי וְהִכָּה הָאָרֶץ וַיִּלָּךְ מֵאֲצִלוֹ וַיִּמְצָאֵהוּ הָאָרֶץ וַיִּכְהוּ: ויאמר איש אחר ויאמר הִבֵּינִי נָא ויכֹהוּ הָאִישׁ הַזֶּה ופָצַע: וילך הנביא ויעמד למלך אל־הדרך ויתחפש באפר על עיניו: למלך, עמד על הדרך להמתין עד שיטור האנך: ויתחפש באפר, סומן זה רע על אחאב שאמר לו הנביא
על פי הנבזורה להכות את בן הדוד ולא הכהו ואף זה שאמר
לו הנביא בדבר ה' הכני ולא הכהו כשם שגפרע מזה ופרע
מאחאב: בדבר ה', הקב"ה אמר שתכה אותו: (ז) ופצועו.
מכת חטורה: (ז) ויתחפש באפר, סינה את מעשורו
שלא יכירוהו כל סגנו בגדים הוא לטון חיפוש: באפר.
אכזריות כי ידוע כי סופם לעשות מלחמה וכן שאול שחמל על
הנביא בדבר ה' כי בן היה ידוע כמו שאמר העובר על דברי נביא
מיתתו בידו ששים שנאמר אנכי אדרש מעמו ואם תאמר
היאך ידע האיש כי בשם ה' אמר והלא לא נתן לו אית כשפוחק
הנביא אין שואליו מבטאות חובות אורם להאכיל בו כן אחאב
שמן להכות מלך ארם נפל בידו ותברו כמו שאמר לו הנביא נפשך
תחת נפשו ועמך תחת עמו: (ז) הנה רוצעו, הפצע
הוא מכות דם, וברדש אותה ספד דם שיצאה מן הצדוק היתה כפרה
לישראל שלא מתי מהם במלחמת רמות גלעד
שהרי אמר לו הנביא ועמך תחת עמו כי חייבי מיתה היו אלא
שאיתה בפת דם היתה כפרה להם: (ח) ויתחפש באפר
השתנה באפר ששם על עיניו שלא יכירוהו בלך ישראל ותרגום
וכרוך במעקרא עינויה ונסתרא אחרת וכרוך במעקרא על
אפודיו, באפר אפר הוא ציעף והוא הפך מן פארי המגבעות
ובח"א באפר קמרה מורה על החוריה ואע"פ שהתרגום כבר
זכיר:

הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר עֲבֹדֶנָּה וַיֵּצֵא בַּקֶּרֶב
הַמִּלְחָמָה וְהִנֵּה אִישׁ סָר וַיָּבֵא אֵלָיו
אִישׁ וַיֹּאמֶר שְׂמֹר אֶת־הָאִישׁ הַזֶּה אִם־
הִפְקֹד יִפְקֹד וְהִיתָה נִפְשׁוֹ תַּחַת נִפְשׁוֹ
אוֹ כִּבְר־כֶּסֶף תִּשְׁקֹל: וַיְהִי עֲבֹדֶנָּה
עֲשֵׂה הֵנָּה וְהֵנָּה וְהוּא אֵינָנו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בֶּן מִשְׁפָּט אַתָּה
חֲרַצְתָּ: מֵא וַיִּמָּהֵר וַיִּסֹּר אֶת־הָאֶפֶר
מֵעַל עֵינָיו וַיִּכַּר אֹתוֹ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
כִּי מִהֲנִבְיָאִים הוּא: מִבְּנֵי־אֶמֶר אֵלָיו
כֹּה אָמַר יְהוָה יַעַן שָׁלַחְתָּ אֶת־אִישׁ־

וְאָמַר עֲבֹדֶנָּה נֶפֶק בְּנוֹ
בְּרָכָא וְהָא גְבָרָא וְר
וְאִתְּהִי לִי גְבָרָא וְאָמַר
סָר יֵת גְבָרָא הָדִין אִם
מִשְׁנָא וְשִׁנְי וְהִנֵּה נִפְשָׁה
חֲלָף נִפְשָׁה אוֹ כִּכְרָא
דְּכִסְפָא תִּשְׁקֹל: כִּי נִתְּהוּ
עַד דְּעֲבֹדֶנָּה מִקִּפְנֵי לְכָא
וְלָכָא וְהָא לִיתְהוּ וְאָמַר
לִיה מִלְכָּא דִּישְׂרָאֵל אֶת
בְּנִיָּא דִּינָה וּפְסָקָה:
מֵא וְאִתְּהִי וְאִתְּהִי יֵת
מִשְׁפָּרָא מַעֲלִי עֵינֵיהוּ
וְאִשְׁתַּמּוּדֵיהוּ מִלְכָּא
דִּישְׂרָאֵל אִרִי מִהֲלִיטִי
גְבִיָּא הוּא: מֵב נֶאמַר
לִיה פִּדְנָן אָמַר וְיִחְלָף
דְּשִׁיבָתָא יֵת גְבָר
דְּחִיב

חולדות אהרן

כן משפט . עקירה שר . מ .
איש חרמי . חרמי . מ .

רש"י

מעלי קרי

רד"ק

עשה משל על דבר אחאב אמר לכלל עור דבר משל שישפוט
הוא בעצמו המושפט: (לס) אם הפקר יפקד . כמו ולא נפקד
מפניו איש ענין חסרון: (מ) עשה הנה והנה . כהרגו . מהפני
לכא ולכא כלומר מהעסק כאן וכאן: אהה חרבת . אהה חרבת
הדיון בעצמך שקבלת שמירתו ונתחייבת לו: (מב) איש חרמי
מיד . ר"ל מידך ופירוש חרמי היותי מן חרב וחרמי ונבט
לאלהים יחרם ר"ל שיהי חרמי חרב וכן ת"י נבטא דחייב קטול
ישת ובכבודות וכן הוא בדרש כמה מצורים וחרמים פירשתי

מנחת שי

חרמם ויוזן: (מב) מעלי . מעלי קרי:

תרגמו ויוזן כמעשה הוא סודר: (לס) והנה איש סר .
מן הדרך חלי: ויבא אלי איש . שכני מן המלחמה: אם
הפקד יפקד . אם יכרת לשון לא נפקד ממנו איש (כמדבר
לא מט) לשון חסרון: (מ) והוא איננו . כרה לו: אתה
חרצת . או נפש או ככר כסף: (מב) איש חרמי . איש
או יהיה פירוש: חרמי מן יצודי חרם חרמים ומצודים שענינם

רלב"ג

יכירה מלך ויבא: (לס) או ככר כסף השקול . כ"ל אם השאירו
כדלוי: (מ) כן משפטן . חסר חסר . דולק טעם חסר נזקק על טעמן
להיות נפקד חסר נפש: (מב) ויכר את האפר מפני טעמו . וזהו

מצודת דוד

יכירי העלן ט"ו לבוש האפר חסר לו: (לס) והוא צעק . כללי
קול על המותם אשר הוכה מנוי הספק צדו בחיים: אם הפקר
יפקד . אם יכרת ויכיר נכסר כמו ולא נפקד ממנו איש (כמדבר
ל"ח) השקול . לירי השקול לפיט בעדו: (מ) עשה הנה והנה .
או נפש או ככר כסף כי כן הולת וזכרת על טעמן: (מב) את איש חרמי .
הנה כהננו על כי לא היה לו חסד נכסר: והיתה נפש .
משל על זה כדבר שנאמר להטות דבר כי כמו שהסר הארץ את
מ"מ עשה שוב משל כדלי בהלכות בעלמא יפסוק דדון ויהאן כן משפטן חסר הולת כללי פסק אהלכט גס על פלגו על כי יסיונו דומה

פירוש ע"ט

נגעקט פון דעם וועג צו מיר ויבא אלי איש און הט
גיבראקט צוא מיר איין גיפאנגניגס מאן פון דער
מלחמה יאידט שמו און הט גאנגט צו מיר היט דעם
דאוינן מאן אס הפך אויב גומיטערט וועט ער גומיטערט
ווערין גרומט אויב ער וועט אנגלופין ויהיה נפסד
וועט ויין דיין לייב אוף דעם אורט פון ויין לייב או
כבר אודר איין צענמן וילכר ואלקסט וועגן צו מיר
פאר אים: (מ) ויהי עבדך און עם איז געווען . ווי אויך
דיין געעכט האב ויה געקערט הין אין הער ויה אינע
דר שבו איז נישט דא דען ער איז אנגלאפן גווארן
ניאמר אליי האט גאנגט צו אים דר מלך ישראל כן

חֲרָמִי מִיָּד וְהִיתָה נִפְשְׁךָ תַּחַת נִפְשִׁי
וְעַמְּךָ תַּחַת עַמִּי : מִיָּלְךְ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
עַל־בֵּיתוֹ כִּי וְזַעַף וַיָּבֹא שִׁמְרוֹנָה :
כֹּא * וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּרְם
הָיָה לְנָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי אֲשֶׁר בַּיִזְרְעֵאל
אֵצֶל הַיָּבֵל אַחָאב מֶלֶךְ־שִׁמְרוֹן :
בַּיּוֹדֵבֶר אַחָאב אֶל־נָבוֹת וַלֵּאמֹר
תִּנֶּה־לִּי אֶת־כֶּרְמְךָ וַיְהִי־לִי לְגַן־יֵרֶק
כִּי הוּא קָרוֹב אֵצֶל בֵּיתִי וְאַתָּה לֶךְ
תַּחֲתֵי כֶרֶם טוֹב מִמֶּנּוּ אִם טוֹב בְּעֵינֶיךָ

דְּמִיב קָמוֹס מִיָּד וְהִתִּי
נִפְשְׁךָ חֲרָף נִפְשִׁיה
וְעַמְּךָ חֲרָף עַמִּיה :
כִּי וַיָּבֹא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
לְבֵיתָה נָסִים וְדָוִד
נִתְּנָה לְשִׁמְרוֹן : * וְהָיָה
בְּכֶרֶם פְּתַח־מֵאֵה הָאֲלָן
בְּרָמָה הָיָה לְנָבוֹת
וְהַיִּזְרְעֵאלִי דִּי בַּיִזְרְעֵאל
בְּכֶרֶם הַיָּבֵל אֶחָאב
מֶלֶךְ־שִׁמְרוֹן : כִּי וַיָּבֹא
אֶחָאב עִם נָבוֹת לְמִימֶר
כִּי לִי נָתַתְּ בְּרָמָה וַיְהִי
לִי לְגִנַּת יֵרֶק אֲבִי הוּא
קָרִיב לְבֵיתִי וְאַתָּה לֶךְ
תַּחֲרִיבֶיהָ בְּרָמָה דְּמִיב
מִיָּדִיה אִם פְּתִיחַ בְּעֵינֶיהָ
אֶתָּה

ה'א כל ענין החלף עם נבול.
פירוש ענין זה :

מלחמת לשון חירום ולשון חירום נוסל במלחמה וכן על הדום
תרד ועל עם חרמו (ועני' ל"ד ה') ומדרש אגדה כמה
מלחמות ומרמים פרשתי לך עד שנפל בידך : (מג) סר
וועף . נסום דווי . רחום סרה ממנו :
כא (א) ויהי אחר הדברים האלה . עוד אחרת לקרב
מיתתו : (ב) מחיר זה . הכרם הזה :

רד"ק

הס' בפתח

לחשוב בידך כי לא היה לו מקום נוסל : (מג) על ביתו . ר"ל כל
ביתו אשר הלק שם בעבור כסותו . ביתו כי מצינו יאל ללחם עם
שכרם החפץ מזה חכמים ההפסדות והיה על זה : פסוק וזמן וזמן
לעבור קלמך למן לך כרם חמר . מוכ ממנו ואם חסרם ללמדו למן
מצודת דוד
לו : (מג) על ביתו . כל ביתו והוא מקום מלגו מחון ללחם מקום
המלחמה ומסל כל על שומרון :
כא (א) אשר ביזרעאל . אשר עמד ביזרעאל : אצל היכל אחאב .
אשר היה לו ביזרעאל : (ב) לגן ירק . לגדל זו היק :

לע עד שנפל בידך : (מג) על ביתו . כמו אל ביתו וכן וילך
אולקנה דרמחה על ביתו אל ביתו ודרמחה על הנביאים אל
דבריהם : סר וועף . כמו מה זה רוחך סרה ענינו קרוב לועף
וחרגו נסום דווי ותרומם ותרם וועפים והוא איננו נסיון
וסר פתח שלא כמנהג נתי הע"ן וכן חבירו השני : (ב) אשר
ביזרעאל . הכרם שהיה לו ביזרעאל ולאחאב היה היכל ביזרעאל
כמו שכתוב למטה : (ג) לגן ירק . הוא העשב שהוא מאכל
האדם או עשבים שיש להם ריח טוב וטובה לעשות כהם בן
מנחת שו

(מג) סר וועף . כי בפתח על פי המסורה שלא כמנהג נתי הע"ן והכתיב ויבא
חלחל אל ביתו סר וועף שמשמור :

כן סרד : סר וועף . סר הוא מצינו נכונים וסר . מהמנהג וסלון
מאוד : (ג) ואסנה לך תחמין כרם סרם ממנו . ר"ל אם לא תחמין

כמו ילדו חרם (מיכס ז') : (מג) סר . ר"ל סרה מעמי הכרם
וכדבר וכו' מה סר כרם (לקמן ז') : וועף . ענין כרם
כמו זקם ה' אשל (מיכס ז') : כא (ב) מחיר . דמי סר :

אם טוב בעיניך . דמי סרם חסר יותר

פירוש ע"פ
אורם פון ניין לייב אונ ביין פאלק אופ דעם אורם פון
ניין פאלק : (מג) ויגדל מלך ישראל איז גמאנן דר מלך
ישראל צוא ניין הוז סר וועף שומרוני אין צאירינג
ויבא שומרוני אונ איז גקומן קיין שומרון :
כא (א) ויהי אחר הדברים אונ עם איז גנוען גאף דיא
דאזיגע רייד בנס היה איין טיין גארטן איז
גנוען צו נבות פון יזרעאל אשר ביזרעאל וסר דר טיין
גארטן איז גנוען אונ ביזרעאל אצל היכל ביין דעם
פאלץ פון אחאב דר מלך פון שומרון (ב) ויבא אחאב
הם אחאב גרעם צו נבות צו נאמן תנה לי גיב כרם
ביין טיין גארטן אונ ער נאר זיין צו כרם צוא און
גארטן פון ירקות כי הוא קרוב דען ער איז גארום
צו ביין הוז ואתנה לך וועל איך צו דיר געבן אופ ניין
אונ אוב . עם גפעלמ אונ דיינע אויגן וועל איך דיר
געבן

לְקוֹשֵׁי יִקְרִים
(א) כֶּרֶם הָיָה לְנָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי וְהָיָה יֶלֶקֶם וְנָאֵם עִם
שְׂפָתָיו אֵין פְּסִיק בְּבֵר אֶת ה' בַּחוּנֶה . וְאָלֵסִים נִים לִיִּנֶנְן
בַּחוּנֶה גֵאָר וְאָלֵסִים לִיִּנֶנְן בַּחוּנֶה . פִּין וְהָאֵם הַקְּבִיָּה הָאֵם דִּיר
גִּיעֵבִין וְאָלֵסִים גִּיעֵבִין בְּבֵר צו הַקְּבִיָּה . אִיבִי דִר מִקְּבִישׁ הָאֵם
אִשְׁיִנֶנְךָ שְׁמִימֶנְךָ וְאֵל עֵר דַּוּוֹנֶנְךָ פֶּאָר דֶּעם מַעֲמֹד . נָבוֹת הָאֵם
אִיבִי גִעֵבִים אִשְׁיִנֶנְךָ שְׁמִימֶנְךָ וְעֵין עֵר פִּלְגֶנְךָ קִטְעֵנְךָ אִיבִי יִם
סוֹב אֵין יִזְרְעֵאלִים פִּלְגֵנְךָ אִשְׁיִנֶנְךָ שְׁמִימֶנְךָ וְעֵין עֵר פִּלְגֶנְךָ קִטְעֵנְךָ אִיבִי יִם
מִקְּבִישׁ וְעֵין אִשְׁיִנֶנְךָ שְׁמִימֶנְךָ וְעֵין עֵר פִּלְגֶנְךָ קִטְעֵנְךָ אִיבִי יִם
יִזְרְעֵאלִים הָאֵם אִים גִּיטְרָאפִין דֶּעם אִיבִימִלִּיק פִּין אַחָאב וְהָיָה עִם
שְׂמִימִים אֵין דִּיא פִּסְקִים . דִּיא אֵין גִּיטְרָאפִין וְעֵין אִשְׁיִנֶנְךָ שְׁמִימֶנְךָ
אִיבִי אִים גִּיטְרָאפִין אֵין יִזְרְעֵאלִים אִיבִי עֵר אִיבִי גִיטְרָאפִין גִּיטְרָאפִין
קִבֹּד צוֹא הַקְּבִיָּה דִּירִיעֵר אֵין עֵר בִּאֲדֶר גִּיטְרָאפִין גִּיטְרָאפִין
וְהָאֵם אֵין עֵר וְהָאֵם אֵין גִּיטְרָאפִין וְהָאֵם דִּיא מִקְּבִישׁ אִים גִּעֵבִים
פִּין אִשְׁיִנֶנְךָ שְׁמִימֶנְךָ אֵין פִּין דֶּעם אִיבִימִלִּיק אִיבִי . וְהָיָה רִבִּי פִּתְחָה
הָאֵם דִּר אִיבִימִלִּיק גִּיטְרָאפִין דִּירִיעֵר הָאֵם גִּיטְרָאפִין אֵין גִּיטְרָאפִין וְהָאֵם
אִיבִימִלִּיק גִּיטְרָאפִין אֵין אִים אֵין גִּיטְרָאפִין אֵין אִים אֵין גִּיטְרָאפִין אֵין אִים אֵין גִּיטְרָאפִין

אָמַן לָךְ בְּקָפָא דְמִוְתִּי
מִה דְשׁוּי : וְנֶאמַר נְבוֹת
לְאַחָאב חֵס לִי מִן קָדָם
יְיָ מִלְמֶנֶן ית אַחֲסָנָה
אַבְהִיתִי לָךְ : ד וְאַחָא
אַחָאב לְבִיתִיהּ נָסִים
וְדָדִי עַל פְּתִיגְמָא דְמִלִּי
עֲמִיהּ נְבוֹת יִקְרְעָאֶלָּהּ
וְנֶאמַר לֹא אָמַן לָךְ ית
אַחֲסָנָה אַבְהִיתִי וְשָׂכִיב
עַל עֲרִסְיָהּ וְאַסְחָר ית
אֲפוּתִי וְלֹא אֶכֶל לְחֻמָּא :
ה וְאַחַת לְבִיתָהּ אֲיוּבָל
אַבְהִיתָהּ וּמִלִּילָת עֲמִיהּ
כִּה דִין רִחֻקָּה סִמְיָא וְלִית
אַתְּ אֶכֶיִר לְחֻמָּא :
ו וּמִלִּי עֲמָה אָרִי
מִלְלִיהּ עִם נְבוֹת
יִקְרְעָאֶלָּהּ וְאַסְרִית לִיהּ
כִּב לִי ית בְּרִטָּהּ בְּקָפָא
אוּאִם רַעֲי אַתְּ אָמַן לָךְ
בְּרִטָּא חֲלוּפִיתִי וְנֶאמַר
לֹא

45

רד"ק

בחדר הבית או אחורי הבית : מחיר זה, מחיר כרם זה כלומר
מה שישוה אם תרצה למכור בכסף (:) מהתי, במחיר כסף
ר

לך כסף מהירו: (ד) ויבדד על מטתו. הנה מרוב הכנס לא יכלה
שיהיה לו עסק עם האנשים אבל בדד על מטתו ויבדד פניו אל הקיר

מצודה דוד

(ג) חלילה לי מזה. חולץ הוא לי בעבור מלות ה' שאמרה
החורה והאבן לא תמכר לנמיתות (ויקרא כ"ה) : (ד) ויסב .
החור פגיו על הקיר כדרך הצינור ודואג : (ה) רוחך סרה. פ

פירוש ע"מ

געבן וילך פאר דעם בייטאג פון דעם דאזיקן ניין
גאט: (ג) ויאסר נבות האט נבות גאנצט צו אהאב
הילת'ל פאר גוי פאר מיין האר זיין צוא מיר פון
גאט דס איז נאל געבן דו נחלה פון מיינע עלטערן
צו דיר: (ד) ונבא עקבא אזי אהאב גקוקט צו זיין הויז
מורווי אין גאנצן ווי דער אייבך דער וואס וואס
נבות הורעאלי האט גרעסט צו אים וואס אונז האט
גאנצט לא אפן איד וועל נישט געבן צו דיר דו נחלה
פון מיינע עלטערן וויסנדיג ער האט זיך גלייבט אויף זיין
בעסט וויסנדיג אז ער האט אונזעם געקוקט זיין פנים
דער וואנד אונז האט נישט געקוקט קיין גרויס: (ה) ונבא
זיין וואנד אונז האט נישט אים געקוקט זיין וואנד וואס

און זי האט גרעט צו אים פה יח וואס איז דאס דאזיגע
קליין ברוט : (ו) וידבר אליה האט ער גרעט צו איר פ
האב גואגט צו אים תהא לי גיב קור דיין וויין גארטע

לֹא אָמַן לָךְ יְהוָה בְּרִשִּׁי:
וְנִמְכַּרְתָּ לַיהוָה אֶתְּכָל
אֲהַבְתִּיהָ אֵת בָּעֵץ מַעֲלָח
מִלְכוּתְךָ עַל יִשְׂרָאֵל קוֹם
אֲכֹל לֶחֶם וְיִשְׁפֹּר
לָךְ אָמַן לָךְ יְהוָה
בְּרִמָּא דְנִבּוּת וְיִרְעָאֵלָה:
חֻבְתַּבְתָּ אֲנִירָמָא בְּשִׁמָּא
דְּאַחָא בְּנִתְמַת
בְּעֻקְמָתָא וְשִׁדְרַת אֲנִין
דְּסִבְיָא וְלִתְדִקְנִי
דְּבִקְרָמָא דְנִתְבִין עִם
נִבּוּת: ׀ וְיִרְעָאֵלָה
בְּאֲנִירָמָא דְמִימְרָא גְזִיר
צוּמָא וְאוֹתִיבּוּ יְהוָה
בְּרִישׁ עֻמָּא: ׀ וְאוֹתִיבּוּ
תִרְיִן גְּבִירִין בְּנֵי רִשְׁמָא
לְקַבְלִיהָ וְיִסְקְדוּנִיהָ
לְמִימְרָא גְדִירָמָא קְרָם ׀
וּמְלָכָא

אָמַן לָךְ אֶת־כְּרָמִי: וַתֹּאמֶר אֵלָיו
אֵיזֶבֶל אִשְׁתּוֹ אֵתָה עֵתָה תַעֲשֶׂה
מְלוּכָה עַל־יִשְׂרָאֵל קוֹם אֲכַל־לֶחֶם
וַיֵּטֶב לָכֶךָ אֲנִי אֵתָּן לָךְ אֶת־כְּרָם נְבוֹת
הַיִּזְרְעָאֵלִי: ׀ וַתִּכְתֹּב סְפָרִים בְּשֵׁם
אֲחָאב וַתַּחֲתֶם בַּחֲתָמוֹ וַתִּשְׁלַח
הַסְּפָרִים אֶל־הַזִּקְנִים וְאֶל־הַחֲרִים
אֲשֶׁר בְּעִירוֹ הַיֹּשְׁבִים אֶת־נְבוֹת:
׀ וַתִּכְתֹּב בַּסְּפָרִים לֵאמֹר קְרָאֲדָעוּם
וְהַשִּׁיבוּ אֶת־נְבוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם:
׀ וְהוֹשִׁיבוּ שְׁנֵים אֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיעַל
נִגְדּוּ וַיַּעֲדוּהוּ לֵאמֹר בִּרְכַת אֱלֹהִים

רש"י

ספרים קרי

רד"ק

(ח) אל הזקנים. זקני אשמהל סבי דכחאל: (ט) קראו צום. וכיום לוס דרכס לדוק בעצירות עשירים:

אדרב. עתיד במקום עבר רובי כבוהו או הוא בלשון הוה כלומר הייתי מדבר לו זה הדבר: (י) תעשה מלוכה. כתרונמו תצלה במלכותא והוא לי תמיתה: (ח) ותשלח הספרים. כתוב בה"א הידיעה וקרי בלא ה"א ושניהם נכונים: ואל החורים. השרים והסגנים כמו את חורי יהודה ואריה את החורים וי"ת תורבניא: קראו צום. כמשמעו לשון תענית וכת"י נזיר צומא ואמרה זה לפי שביום חג צום שבידמיהו מלשון רז"ל צומת הגידון שהוא מקום קבוץ הגידון: (י) ויעידוהו. יעירו בו. יש לשאול כיון שהשרים והסגנים ידעו הדבר כי שקר היה למה היו צריכין לכל זה?

רלב"ג

(י) אתה עתה תעשה מלוכה על ישראל. ר"ל האם נמנע כזה טעם מלוכה על ישראל הכה בני ספק אף מחק העלך להספיק כזה הכוונה: (ח) אל הזקנים ואל החורים. ר"ל השופטים והעשירים וסבי לנדי ידעו זה הסוד וימנעו כזה אינך יסכימו למה ששלח להם אחלך ותחמם בחותמו וידמה עושה שלם היו יודעים הכעם זאת התחבולה לא היו (ט) קראו לוס. שלח להם כי ידעו הכעם הם מתקבלים ולא ימנעו שיעידו זה העדים לעיני כל העם: (י) וסנה קרא העדים בני בלעל כי בזאת לא יסכימו להספיק על שקר:

מצודת דוד

(ישיעו י"א): (י) עתה תעשה מלוכה. אמרם בתמים וכי בדבר שאלת מושע עתה תכניס את המלוכה. וכללו אמרם כי לא ימנע להספיק ולהתחכם שיעולא כלונו ולא להיות סב וזסף: (י) וישוב לנבך. להספיק ולהתחכם שיעולא כלונו ולא להיות סב וזסף: (ט) קראו צום. על כי צום הלוס סדך הלוס להספיק זקני העיר אש"י העיר: (י) בני בלעל. כי כשרים לא יעידו שקר: ויעידוהו ע"מ

אין הם פר חתמית מיט זיין חוקתם וישלח וגו' אונ זי הם גשיקת די בררר צו די שלעקמי ונקנים אין צו די הארץ ווס זעקן אונ זיין שיקמא היישיקים ווס זיין קיימ נבות: (ט) ויכתבו אונ זי הם גשריקא אין די בררר צו זאן אונ צום רופט איין פאקטט קאן פלומר זיימ גזיר פנעגית ואין זייער סדר איז גיווען אונ איין פנעגית צו בודק זיין ווס פאר איין גבירות איז דא צווישן זיי והושיבו את נבות בראש העם אונ נעצט דעם נבות אונ דעם אן הוב פון דעם פאלק: (י) והושיבו

כא (ח) ושלח הספרים. ספרים ק': (י) ברכת אלהים ושלח. כל שמות האלוים נכונות קודם (פסוק מוסבס) כסוף ס' פסוקים הכונות ופי' דע' נכונות כתיב כד נכונות אלהים עד כאן. וז"ל שה' ברכת אלהים וכן פסק ספרמ"ס סוף מהלכות יסודי העדים. ונמשכת פוסקים כל השמות האלוים נכונות קודם חוץ מפני נכונות אלהים ומלך וכו' פסוק ודאי:

מסכמים בהרבה נכונות ואפי"ס שהיו מסכמים כזה זקני העיר ושניהם: (י) וסנה קרא העדים בני בלעל כי בזאת לא יסכימו להספיק על שקר: ימנעו שיעידו זה העדים לעיני כל העם: (י) וסנה קרא העדים בני בלעל כי בזאת לא יסכימו להספיק על שקר:

מצודת ציון

(ח) ספרים. אגרות ע"ש שהיו יוספר דברים: החורים. השרים וכן זלריכה את החורים (נמנים ה'):

ר"ל היה שמח: (ח) ותחתום בחותמו. חתמה האגרת כחותם טעמו: (י) ויכתבו אונ זי הם גשריקא אין די בררר צו זאן אונ צום רופט איין פאקטט קאן פלומר זיימ גזיר פנעגית ואין זייער סדר איז גיווען אונ איין פנעגית צו בודק זיין ווס פאר איין גבירות איז דא צווישן זיי והושיבו את נבות בראש העם אונ נעצט דעם נבות אונ דעם אן הוב פון דעם פאלק: (י) והושיבו

אין זיין גאָרשן און זיין אָרשן יאָגד האָט ער גאָגט אַיך וועל גיט געבן צו דיר מיין גאָרשן: (י) ויכתבו אונ זי הם גשריקא אין די בררר צו זאן אונ צום רופט איין פאקטט קאן פלומר זיימ גזיר פנעגית ואין זייער סדר איז גיווען אונ איין פנעגית צו בודק זיין ווס פאר איין גבירות איז דא צווישן זיי והושיבו את נבות בראש העם אונ נעצט דעם נבות אונ דעם אן הוב פון דעם פאלק: (י) והושיבו

וּמִלֶּכֶךְ וְהוֹצִיאתוֹ וּסְקָלְהוּ וַיָּמָת :
 יֵא וַיַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי עִירוֹ הַזִּקְנִים וְהַחֲרִים
 אֲשֶׁר הָיִשְׁבִּים בְּעִירוֹ כַּאֲשֶׁר שָׁלַח
 אֲלֵיהֶם אִיזָבֵל כַּאֲשֶׁר כָּתוּב בַּסְּפָרִים
 אֲשֶׁר שָׁלַח אֲלֵיהֶם : י קָרְאוּ צוּם
 וְהָשִׁיבוּ אֶת־נְבוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם :
 י וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיעֵל
 וַיֵּשְׁבוּ נִגְדוֹ וַיַּעֲדוּהוּ אַנְשֵׁי הַבְּלִיעֵל אֶת־
 נְבוֹת נִגְדֵי הָעָם לֵאמֹר בְּרֶךְ נְבוֹת
 אֱלֹהִים וּמִלֶּכֶךְ וַיַּצֵּאֵהוּ מִחוּץ לָעִיר
 וַיִּסְקָלְהוּ בַּאֲבָנִים וַיָּמָת : י וַיִּשְׁלַחוּ אֶל־
 אִיזָבֵל לֵאמֹר סָקֵל נְבוֹת וַיָּמָת :

וּסְקָלָא לְמָתָא וּמִלֶּכֶךְ וַיָּמָת :
 וַיַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי עִירוֹ הַזִּקְנִים וְהַחֲרִים
 אֲשֶׁר הָיִשְׁבִּים בְּעִירוֹ כַּאֲשֶׁר שָׁלַח
 אֲלֵיהֶם אִיזָבֵל כַּאֲשֶׁר כָּתוּב בַּסְּפָרִים
 אֲשֶׁר שָׁלַח אֲלֵיהֶם : י קָרְאוּ צוּם
 וְהָשִׁיבוּ אֶת־נְבוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם :
 י וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיעֵל
 וַיֵּשְׁבוּ נִגְדוֹ וַיַּעֲדוּהוּ אַנְשֵׁי הַבְּלִיעֵל אֶת־
 נְבוֹת נִגְדֵי הָעָם לֵאמֹר בְּרֶךְ נְבוֹת
 אֱלֹהִים וּמִלֶּכֶךְ וַיַּצֵּאֵהוּ מִחוּץ לָעִיר
 וַיִּסְקָלְהוּ בַּאֲבָנִים וַיָּמָת : י וַיִּשְׁלַחוּ אֶל־
 אִיזָבֵל לֵאמֹר סָקֵל נְבוֹת וַיָּמָת :

ה'א בך נבות . סקלדיו כס מח
 (נפלה ליה) :

רש"י
 (יג) בך נבות . מילוף של קללה ותרנוס גדיף נבות קדם
 רצו הקונים ללולת הדבר לעם לא היו מניחין להרנו כחנם כל שכן הקרובים שהיו לנבות בעיר ואילו רצתה איזבל להרנו
 בלא משפט לא היה כח בידה כי אף ללול הכרם לא היה לה כח כי אחאב ואיזבל אף על פי שהיו רשעים היו לשפים לעבוד
 ע"ג אבל אם היו הורגין ונוולין שלא במשפט היו ישראל סורדין בו כי לא היו מניחין מלך עליהם אם לא יעמיד ארץ במשפט אבל
 לכעוץ מע"ג לא היו נכבדים כי לא היו אלא שבעת אלפים אשר לא כרעו לכעוץ רשאי ישראל היו רבים מאד שהיה להם באמונת
 הדביל שהיו מסעים אותם גביאי הדביל לפיכך בקשה איזבל עליה שיהרג נבות במשפט כי הרנו מלכות נכסיהם למלך ובטחה
 איזבל בוקי ישראל שיכנס עליה ויעלימו הדבר אז ידעה בהם שהיו יראין את אחאב מאד לפיכך כתבה להם בישם אחאב והתכתה
 להם בכותבי כי ידעו שלא ישנו אחרי דברו ואנ"ש שהיו יודעים שבדבר ערות שקר ורציחת נפש היו רשעים הקונים כמו שהיו
 חודים כמו שאמר' היא וחושבו שני אנשים בני בליעל נגדו ויש לשאול עוד אחאב למה לא היה לוקח זה הכרם במשפט המליכה
 שהיו כחוב את שדותיהם וכרמיהם וזיתיהם והשובים יקח . התשובה כמו שפי' בס' שמואל כי אין במשפט הפלכות שיקח אלא
 חפירות לצורך עבדיו ואנשי מלחמתו אם יצטרכו וזרעיהם שאמר' ונתן לעבדיו ולא אמר שיקח לעצמו וזרעיהם עוד שאמר' שדותיהם
 כרמיהם וזיתיהם ולא אמר כרמיהם משמע על כל הפירות אמר לא על נוף הקרקע ברכת אלהים ומלך . התרנומי גרפאת קדם ה'ומלכה
 לפתא למה אמר אלהים ומלך ובאחד מהם חייב מיתה אמרה . זה להגדיל קצת העם עליו ויסקלוהו מיד : (יג) אשר היושבים בעירו
 חודעה אתר חודעה כי די היה אם אמר היושבים אי אם אמר אשר יושבים : (יג) ויעידוהו . אמר הכנוי החלה ואח"כ חודעת
 שאמר נגדו ואמר ויעידוהו : ואח"כ אמר את נבות כי כן דרך הכתוב במקומות ותפתח ותראתו את הילד ואחרים וולחו :

רלב"ג
 (ג) ויולחו מחוץ לעיר ויסקלו . למדנו מהם שנים הסקילה הים מחוץ לעיר :
 מצודת דוד
 יעידו עליו והזכר ופיהם על נבות : ברכת . הוא כתי' הקללה : אלהים ומלך . להגדיל הקץ לסקלו מהר .

פירוש ע"ט
 און געזעט צוויי שלעקטע מאנן אקעגן אים ויעידוהו
 לאמר אין זיי נאלן עדות זאגן און אים צו זאגן ברכת
 אלהים ויסקל די נבות האקט גלעקסמירט נאט און דעם
 מלך ודיצאווה און זיי נאלן אים אום ציהען און זאגן
 אים פאר שטייגן וימיה און ער זאל ווערן גטייט :
 (יא) ויגישו אנשי גיר האבן גיטוהן דיא מאנן פון זיין
 שטאט די שלעקטי וקנים אין די האבן וואס זענען
 געקען און זיין שטאט אזו ווי אים און אים געשקט צו
 זיי כאשר אזו ווי עס איז געשטאנן אין די גרין ווס זי
 הט געשקט צו זיי : (יב) קרא צום זיי האבן גרופן איין
 פאקט קאן אין האבן געזעט דעם נבות און דעם
 אן הוב פון דעם פאלק : (יג) ויבאו שני האנשים אין זיי
 זענען גקומן צווייא שלעקטע מאנן אין האבן זיך
 געזעט אקעגן אים יעידוהו אין זיי האבן עדות גזאגט
 די שלעקטע מאנן און דעם נבות אקעגן דעם פאלק
 לאמר צוא זאנען בך נבוא אלהים ויסקל נבות האקט
 גלעקסמירט נאט און דעם מלך ויציאווה אין זיי האבן
 אים אום געצונען און אים דער שטאט אין זיין
 האבן אים פאר שטייגט מיט שטייגן וימיה און ער
 איז געשטאנן : (יד) ויגישו אל איזבל אין זיין האבן
 גשוכט

וַיְהִי כִשְׁמַע אֱלִיבָל כִּי־סָקַל נְבוֹת
וַיָּמָת וַתֹּאמֶר אֱלִיבָל אֶל־אַחָב קוֹם
רֵשׁ אֶת־כָּרְסִי נְבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי
אֲשֶׁר מֵאֵן לָתֵת־לְךָ בְּכֶסֶף כִּי אֵין
נְבוֹת הִי כִי־מָת׃ מִן וַיְהִי כִשְׁמַע אַחָב
כִּי־מָת נְבוֹת וַיָּקָם אַחָב לָרֶדֶת אֶל־כָּרְסִי
נְבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי לָרֶשֶׁתוֹ׃ יְיָ וַיְהִי
דְּבַר־יְהוָה אֶל־אֱלִיהוֹ הַתִּשְׁבִּי לֵאמֹר׃
יִי קוֹם יֵרֵד לְקִרְיַת אַחָב מִלְּךְ־יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר בִּשְׁמֵרוֹן הִנֵּה בְּכָרְסִי נְבוֹת אֲשֶׁר־
יֵרֵד שָׁם לָרֶשֶׁתוֹ׃ יְיָ וַדְּבַרְתָּ אֵלָיו
לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה הַרְצַחְתָּ וְגַם־

ומית: מן ויהי כששמע
אליבאל אתהגיש נבות ומית
ונאמרת אליבאל לאחאב
קום אחסין נת פרקא
דנבות וזרעאלה וזלא
אבא למסן לך בכספא
ארי לית נבות קנס
אלהין מית: מן ויהי
כד שמע אחאב ארי
מית נבות וקם אחאב
למיתת לבקרא דנבות
וזרעאלה למיתתיה:
י ויהי כששמע נבואה מן
קדם יי עם אליהו דמן
הושב למימר: יי קום
חות לקדמות אחאב
מלבא דישאל די
בשכרון קא הוא
בבקרא דנבות דנחת
מסן למינתייה:
ישאל לילי עמיה למימר
דנן אסר יי הקטלה
ואף

רד"ק

רש"י

(טז) קום רש. אמר לשון ירושה לפי שנפלו לו נכסיו בדין
הוא כמקום היורשים וכן בארץ כנען וירשת וישבת בה לפי
שהיה להם מתנה וירושה מאלה והיא להם כמו אם יירשה
מאבותם ולפי מה שזמיר נבואה כי קלל אלהים ונכסיהם
ונחלקו רבותינו ז"ל בזה הדבר ואמרו הרוגו נכסיהם
בברך ואלו נכסיהם כי ברך נבואת אלהי ומלך כי אילו ואמרו ברכ
אלהי לבד והיה דינו כסור לב"ד והיו נכסיו לירושם ובשארם
הוצרך לומר אלהים לא אמרו אלהים אלא להגדיל הקצף עליו ורבי
שאמר קום רש ואמר אשר ירד שם לרשתו לפי שקרבו היה בן אחי
עמו כמו שכרוב אם לא דמי נבות ואת דמי בניו ראיתי אמש וגו' ולדברי ר' יהודה לא הוצרך לומר ומלך אלא לתתו הקצף
עליו: כי מת, אחר שאמר כי אין נב"ד חי למת אמר כי מת לומר שלא מת מיתת עצמו אלא מת שנתחייב מיתת מלך
ונכסיו למלך: (יח) אשר בשמרון, לא אמר שומצא אחאב בשמרון שהרי ירד לכרם נבות שהיה ביזרעאל אלא המלך אשר
בשמרון וכאשר שמע כי מת נבות ירד ליזרעאל לרשת כרם נבות חשב כי הויה הוא הפסיד: (יט) הרצחת וגם ירשת.

ה' ומלכא לט: (טז) קום רש. יס מהכמים אומרים הרוגו
מלכות נכסיהם למלך ויס מהן אומרים בן אחי אביו היה
ואתו ואת כזיו הרג וראוי לירוש:

מית ומי שנתחייב מיתת למלכות הוא וכל אשר לו למלך
למלך הרוגו ב"ד נכסיהם לירושם ומפני זה אמרת איובל
אלהי לבד והיה דינו כסור לב"ד והיו נכסיו לירושם ובשארם
הוצרך לומר אלהים לא אמרו אלהים אלא להגדיל הקצף עליו ורבי
שאמר קום רש ואמר אשר ירד שם לרשתו לפי שקרבו היה בן אחי
עמו כמו שכרוב אם לא דמי נבות ואת דמי בניו ראיתי אמש וגו' ולדברי ר' יהודה לא הוצרך לומר ומלך אלא לתתו הקצף
עליו: כי מת, אחר שאמר כי אין נב"ד חי למת אמר כי מת לומר שלא מת מיתת עצמו אלא מת שנתחייב מיתת מלך
ונכסיו למלך: (יח) אשר בשמרון, לא אמר שומצא אחאב בשמרון שהרי ירד לכרם נבות שהיה ביזרעאל אלא המלך אשר
בשמרון וכאשר שמע כי מת נבות ירד ליזרעאל לרשת כרם נבות חשב כי הויה הוא הפסיד: (יט) הרצחת וגם ירשת.

ישאל לשם ירשבים בשמרון לנד ומפני מלכו מליהם הוא שלם למשום
הממסים שהוא רוצה לעשות וזה כי מפני היות בני הסרים תחת
ידו בשמרון כוכמנו השבים אשר ביזרעאל לרשת כרם נבות:

מצודת דוד

(טז) קום רש. כי סונו מלכות נכסיהם למלך: (יט) הרצחת. כי

(טז) רש. מלכות ירושה: כאן. לא להס:

פירוש

גשוקט צו איבאל צו זאגן סקל נבות נבות איז פאר
שמינינג גווארן און איז גשטארבן: (טז) ויהי כששמע
אליבאל און עם איז גיווען אז איבאל האט גיהערט אז
נבות איז פאר שמינינג גווארן און איז גשטארבן
באמא איבאל האט איבאל גזאגט צו אחאב קום רש שמיני
אוף און יירש דעם וויין גארטן פון נבות היזרעאלי
אש-באן ווס ער האט גט גוואלט געבן אים דיר פר
זיקבר כי אין נבית הי דען נבות לעבט שון גים גיערמ
ער איז גשטארבן: (טז) ויהי כששמע אחאב און עם איז
גיווען ווי אחאב האט געהערט אז נבות איז גשטארבן

גשוקט צו איבאל צו זאגן סקל נבות נבות איז פאר
שמינינג גווארן און איז גשטארבן: (טז) ויהי כששמע
אליבאל און עם איז גיווען אז איבאל האט גיהערט אז
נבות איז פאר שמינינג גווארן און איז גשטארבן
באמא איבאל האט איבאל גזאגט צו אחאב קום רש שמיני
אוף און יירש דעם וויין גארטן פון נבות היזרעאלי
אש-באן ווס ער האט גט גוואלט געבן אים דיר פר
זיקבר כי אין נבית הי דען נבות לעבט שון גים גיערמ
ער איז גשטארבן: (טז) ויהי כששמע אחאב און עם איז
גיווען ווי אחאב האט געהערט אז נבות איז גשטארבן

וּרְבָעַם בְּרִנְתָּם וּבְבִית
בְּעֵשָׂא בְּרִיאָחִיָּה אֶל־הַכַּעַם אֲשֶׁר
הַכַּעֲסָתָ וְהַחֲטָא אֶת־יִשְׂרָאֵל : כג וְגַם
לְאִיזָבֵל דְּבַר יְהוָה לֵאמֹר הַכְּלָבִים
יֹאכְלוּ אֶת־אִיזָבֵל בַּחֹל יִירָעָאָל :
כד הַמֵּת לְאַחָאָב בְּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים
וְהַמֵּת בַּשָּׂדֶה יֹאכְלוּ עֹף הַשָּׁמַיִם :
כה רַק לֹא־הָיָה כְּאַחָאָב אֲשֶׁר הִתְמַכֵּר
לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר־הִסְתָּה
אֹתוֹ אִיזָבֵל אִשְׁתּוֹ : כו וַיִּתְּעַב מְאֹד
לְלֶכֶת אַחֲרֵי הַגִּלּוּלִים כָּכָל אֲשֶׁר
עָשׂוּ הָאֹמְרֵי אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : כז וַיְהִי כִשְׁמַע אַחָאָב אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיִּשָּׁם
שָׁק עַל־בְּשָׁרוֹ וַיֵּצֵאם וַיִּשְׁכַּב בִּישָׁק

וּרְבָעַם בְּרִנְתָּם וּבְבִית
בְּעֵשָׂא בְּרִיאָחִיָּה אֶל־הַכַּעַם אֲשֶׁר
הַכַּעֲסָתָ וְהַחֲטָא אֶת־יִשְׂרָאֵל : כג וְגַם
לְאִיזָבֵל דְּבַר יְהוָה לֵאמֹר הַכְּלָבִים
יֹאכְלוּ אֶת־אִיזָבֵל בַּחֹל יִירָעָאָל :
כד הַמֵּת לְאַחָאָב בְּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים
וְהַמֵּת בַּשָּׂדֶה יֹאכְלוּ עֹף הַשָּׁמַיִם :
כה רַק לֹא־הָיָה כְּאַחָאָב אֲשֶׁר הִתְמַכֵּר
לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר־הִסְתָּה
אֹתוֹ אִיזָבֵל אִשְׁתּוֹ : כו וַיִּתְּעַב מְאֹד
לְלֶכֶת אַחֲרֵי הַגִּלּוּלִים כָּכָל אֲשֶׁר
עָשׂוּ הָאֹמְרֵי אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : כז וַיְהִי כִשְׁמַע אַחָאָב אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיִּשָּׁם
שָׁק עַל־בְּשָׁרוֹ וַיֵּצֵאם וַיִּשְׁכַּב בִּישָׁק

ת"א בחול יורעאל. ויגדלם לא :
רק לא היה כחאחאב. כהא מניע
נע מהדרינן קב (כס) : וילום. (כס) :

רש"י

קמץ בוד"ק

רד"ק

(כב) בחול יורעאל. צבקות יורעאל. בחול תרגומו של
גיא : (כה) רק לא היה כאחאב. הכתוב מעיד עליו שלא
היה במלכים כמותו שרבעם וכל אשר אחריו עבדו את
העגלי' מיראה אס ועלה העם ירושלי' תשוב הממלכה לבית
דוד וזה הוסיף הכפל והאשרה להכעיס : היתמכר. נמכר

רד"ב

לחזק כמו שיתבאר צמה שיבא : ר"ל הכהן כחאחאב. כל זה
אמר לו אליהו : (כז) ויש שק על בשרו וילום. ר"ל שובס בגדי שק
שם עשויים משער קשם והספסוף ושכס צלילם כבגדי שק והכל

מצורה דוד

(כה) רק לא היה גור. ר"ל הכהן שרבעם כחאחאב עכולם רק
כהא בעבור שכס הכהן אותו איזבל אשתו : (כז) ויתעב מאד. עשס

ע"מ

(כד) רק לא היה כאחאב בייצקם עם איז גיט גווען אזו
איין שלעקטור קלף ווי אהאב ווס ער האט זיך פר
קופט צו טוהן דס ווס בייז איז אונ גאטס אויגן אש
הספס וואס איזבל זיין ווייב האט אים אן גרעט :
(כז) ויתעב מאד ער האט זיך ווייזער פאר אים ווערדיקט
צו גיין נאך דו אפ געטראזן אזו אלץ ווס די אמורים
האבן גטוהן אשך הוריש ה' ווס גאט האט זיך פר טריבן
פון פר די בגי' ישראל : (כז) ויהי כששמע אחאב אזו עס
איז

שאין לו חלק לעולם הבא : (כג) בחול יורעאל. ת"י גיא חוליתא
ועוד תרגם כאחאב ולדעתו חסר ק"ף והוא כמו בחולק יורעאל
וכן אמר במקום אחר בחולק יורעאל : (כה) רק לא היה כאחאב.
כי ירבעם והבאים אחריו אע"פ שעבדו העגלים כיונתם לשמים
אבל אחאב עבד הבעל והאשרה כשאר הע"ג לפיכך אמר ויתעב
באד וגו' ככל אשר עשו האמרי : אשר הסתה. הרגש תמורת
בח הסתה ת"י דאמניא : (כז) וישם שק על בשרו. וצם והלך

מוצטו ביד ומונן ומונל : (כב) אל הכעס אשר הכעסת. ר"ל על
הכעס : (כג) כחל יורעאל. ר"ל גיא יורעאל וזה הוא משוב ואשכ
עשים מענין חול ומונח כי אל הכעס חלנו הכעיס את כה

מצורת ציון

(כג) בחל. היא חומה גבוהה כמו וסעמוד כחל (שמואל ב' כ') :
(כד) הסתה. ענין פתוי : (כז) הוריש. גירש :

פירוש

בן אחיה אל תפסם איבר דעם צארנוואס דוא האקט
גמאכט ויגדינן דיא ישראל : (כג) וגם איזבל דבר ה'
אונ אוף אוף איזבל האט גאט גירעט צו נאנן הפלבים
יאכני די הינד ווערן עקסען די איזבל אונ דעם טאל
פון יורעאל : (כד) המת לאחאב בעיר דר וואס נועט
שטארבן צו אהאב אונ שטאמט דעם ווערן אוף עסין
די הינד תחת בשדה אונ דר ווס נועט שטארבן אונ
פעקד דעם ווערן די פונליץ פון הימל אוף עקסען :

בְּסָמָא וְתִלְיָה יִחִי : וַיְהִי כֵן וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־
אֱלֹהֵיהֶם הַתְּשִׁבִי לְאָמְרָא : כִּי הִרְאִיתָ כִּי־
נִכְנַע אַחֲבָב מִקִּפְנִי יַעֲזֹב כִּי־נִכְנַע מִפְּנֵי
לֹא־אֲבִי הָרַעָה בְּיָמָיו בְּיָמֵי בְנֵי אֲבִיא
הָרַעָה עַל־בֵּיתוֹ : כִּב * וַיֵּשְׁבוּ שְׁלֹשׁ
שָׁנִים אֵין מִלְחָמָה בֵּין אָרָם וּבֵין
יִשְׂרָאֵל : ד וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית וַיֵּרֶד
יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֶל־מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל :
וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־עַבְדּוֹ
הַיָּדְעָתָם כִּי־לָנוּ רָמָת גִּלְעָד וְאַנְתָּנוּ

ת"א ה'ה' : ימות מו (ס) : ח'ן

מלחמה. (סופר יח)

רש"י

פתח ב"ס אביא קרי

רד"ק

לע"ג. רחמי בירושלמי בית האלי שזכינו היה וכלל
יוס סס דמיו ונתן לע"ג : (כו) ויהלך אמי. יקף : (כט) לא
אביא הרעה. רעת ביתו לא אביא בימיו אבל גוררת ילוקו
הכלבים את דמו חי אפסר לבא בימיו בנו אלף עליו :
כב (ב) בשנה השלישית. ששלה את בן הדד :
(ג) ואנחנו מחשים. מתעללים (ס'אח"מ ופינר")
זאת כשלא השיב להם הערים ועוד לבח אחר אחר
ארם ממכרי אבי אחאב כי קודם לכן לקחה ורואו א"ל הערים אשר לקח אבי מאת אביך אשכ ויחאב לא נתן דעתו לא לשאול
סמנו רמות גלעד כי ג"כ היה בשיב לו שהרי בדמשק נתן לו הוצות כ"ש שהיה משיב מה שהיה לו אלא שלא נתן דעתו או

רלב"ג

מנחת ש

(ס) לא ח"י * . אביא קרי :

צנחם כאלב וכמנייה לו יכלה באלמו ויהלך חט שכבר הלך בנחמ
שלא ירחקו הכלבים כאלב וכמנייה : (כט) לא אביא הרעה בימיו
ידמה שגילה כי נכנס אחאב נפשי הכס היה מח על יד יהוא בחלקת נצוח היורשתי ושם ילקחו הכלבים דמו אך מפני שנכנס אחאב
מפני הכ"י החרץ הש"י הכעה הולח עד ימי כמו וכו נתקיים כל היסוד הרע וכו"ל נכנס מפני ששלה בן הדד בשלום הייתה נפשו נחמיו
והכדו ברכות נלמד ושם ילקחו הכלבים את דמו שנספס מן הכדב : (ח) וישבו שלש שנים ח"ן מלחמה. מפני שנכנס אחאב מפני הכס
האריך לו כשם מה שחבר לו שהיה נפשו נחמ נפשו מכן הדד כאלחמו עמו שלש שנים וידמה שמה שחבר לו ועמך נחמ עמו האריך
הש"י עד מח הולח : (א) הידעתם כי לנו רמות נלמד. יתכן שחבר הכ"י לו בן הדד הערים אשר לקח אבי משיב מה שהיה לו אלא שלא נתן דעתו או

מנחת ש

מנחת ש

מנחת ש : (כז) אס. נחמ וכן לא לי נלמד (סס י"ח) :
כב (ג) מחשים. שותקים כמו פה נחמ (קבלת ג') :
(ה) וישבו. ר"ל ישבו כששקט : (ו) הידעתם. הלא אתם נחמין לכ

מנחת ש

מנחת ש

גוינד (א) וישבו שלש שנים אין וי' וענן נעסן רביי יאר
אין ב'תחם עם אין ג'ים ג'יוען ק'ין מ'לחמה
צ'ווישן אָרם אין און צ'ווישן ד'יא יִשְׂרָאֵל : (ב) יח'י
ב'שנה השלישית און עם אין ג'יוען און ד'עם ד'רישן יאר
ד'אם אַחֲבָב האַם אַנְוַעק ג'שיקט ד'עם בן הדד וי'ר
י'הוֹשָׁפָט ה'מ ג'ענירד'עם. ה'ושפֿט ד'ר מ'לך י'הוּדָה צ'ום
מ'לך יִשְׂרָאֵל : (ג) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־עַבְדּוֹ
ג'אָמְרָם צ'ו וַיֵּנַע קָעֶכְמ ה'תְּרָקָם אַבִּי אִיר וַיִּישָׁק אִו

מנחת ש

מנחת ש

אין ג'ווען ווי אַחֲבָב האַם ג'הַעַרְמ ד'י ד'אוינע רייר
ב'יבד ג'דרי ה'מ ע'ר צ'ו ר'סן וַיֵּנַע קָעִירִיר און ה'מ אָן
ג'מ'והן אִיין ז'אק און ויין לִיבִי ה'צִים ע'ר האַם ג'פּאָסֵם
און אין ג'לעגן און אִיין ז'אק ב'יבד אַם און אין ג'נאָנגן
ש'מיר : (כח) ה'יה ד'ר ה' אין ג'ווען ד'י ב'יד פון ג'אָם
צ'וא אֱלֹהֵי ה'הִשְׁבִּי צ'ו ז'אָן : (כט) ה'רִאִיתָ ה'אֲסַמַּע
ז'עֶהָן ד'ס אַחֲבָב אין וַיֹּאֲרִן אִינְקַעַר שְׁעִנִּי פון פּאָר
מִיר יִצְי * ג'נע ד'רעם וִים ע'ר אין אִינְקַעַר שְׁעִנִּי פון
פּר מִיר ז'על אֱבִיא וַעַל אִיךְ גִּים בְּרַעֲנָגָן ד'אם בִּיין פון
זִיין ג'ווינד און וַיֵּנַע ז'על בִּיבִי בְּנֵי אִין ד'ר מִעֵן פון
זִיין ז'ון וַעַל אִיךְ בְּרַעֲנָגָן ד'אם בִּיין און זִיין ה'ו

מנחת ש

מנחת ש

אין ג'ווען ווי אַחֲבָב האַם ג'הַעַרְמ ד'י ד'אוינע רייר
ב'יבד ג'דרי ה'מ ע'ר צ'ו ר'סן וַיֵּנַע קָעִירִיר און ה'מ אָן
ג'מ'והן אִיין ז'אק און ויין לִיבִי ה'צִים ע'ר האַם ג'פּאָסֵם
און אין ג'לעגן און אִיין ז'אק ב'יבד אַם און אין ג'נאָנגן
ש'מיר : (כח) ה'יה ד'ר ה' אין ג'ווען ד'י ב'יד פון ג'אָם
צ'וא אֱלֹהֵי ה'הִשְׁבִּי צ'ו ז'אָן : (כט) ה'רִאִיתָ ה'אֲסַמַּע
ז'עֶהָן ד'ס אַחֲבָב אין וַיֹּאֲרִן אִינְקַעַר שְׁעִנִּי פון פּאָר
מִיר יִצְי * ג'נע ד'רעם וִים ע'ר אין אִינְקַעַר שְׁעִנִּי פון
פּר מִיר ז'על אֱבִיא וַעַל אִיךְ גִּים בְּרַעֲנָגָן ד'אם בִּיין פון
זִיין ג'ווינד און וַיֵּנַע ז'על בִּיבִי בְּנֵי אִין ד'ר מִעֵן פון
זִיין ז'ון וַעַל אִיךְ בְּרַעֲנָגָן ד'אם בִּיין און זִיין ה'ו

מנחת ש

מנחת ש

אין ג'ווען ווי אַחֲבָב האַם ג'הַעַרְמ ד'י ד'אוינע רייר
ב'יבד ג'דרי ה'מ ע'ר צ'ו ר'סן וַיֵּנַע קָעִירִיר און ה'מ אָן
ג'מ'והן אִיין ז'אק און ויין לִיבִי ה'צִים ע'ר האַם ג'פּאָסֵם
און אין ג'לעגן און אִיין ז'אק ב'יבד אַם און אין ג'נאָנגן
ש'מיר : (כח) ה'יה ד'ר ה' אין ג'ווען ד'י ב'יד פון ג'אָם
צ'וא אֱלֹהֵי ה'הִשְׁבִּי צ'ו ז'אָן : (כט) ה'רִאִיתָ ה'אֲסַמַּע
ז'עֶהָן ד'ס אַחֲבָב אין וַיֹּאֲרִן אִינְקַעַר שְׁעִנִּי פון פּאָר
מִיר יִצְי * ג'נע ד'רעם וִים ע'ר אין אִינְקַעַר שְׁעִנִּי פון
פּר מִיר ז'על אֱבִיא וַעַל אִיךְ גִּים בְּרַעֲנָגָן ד'אם בִּיין פון
זִיין ג'ווינד און וַיֵּנַע ז'על בִּיבִי בְּנֵי אִין ד'ר מִעֵן פון
זִיין ז'ון וַעַל אִיךְ בְּרַעֲנָגָן ד'אם בִּיין און זִיין ה'ו

מנחת ש

מנחת ש

אין ג'ווען ווי אַחֲבָב האַם ג'הַעַרְמ ד'י ד'אוינע רייר
ב'יבד ג'דרי ה'מ ע'ר צ'ו ר'סן וַיֵּנַע קָעִירִיר און ה'מ אָן
ג'מ'והן אִיין ז'אק און ויין לִיבִי ה'צִים ע'ר האַם ג'פּאָסֵם
און אין ג'לעגן און אִיין ז'אק ב'יבד אַם און אין ג'נאָנגן
ש'מיר : (כח) ה'יה ד'ר ה' אין ג'ווען ד'י ב'יד פון ג'אָם
צ'וא אֱלֹהֵי ה'הִשְׁבִּי צ'ו ז'אָן : (כט) ה'רִאִיתָ ה'אֲסַמַּע
ז'עֶהָן ד'ס אַחֲבָב אין וַיֹּאֲרִן אִינְקַעַר שְׁעִנִּי פון פּאָר
מִיר יִצְי * ג'נע ד'רעם וִים ע'ר אין אִינְקַעַר שְׁעִנִּי פון
פּר מִיר ז'על אֱבִיא וַעַל אִיךְ גִּים בְּרַעֲנָגָן ד'אם בִּיין פון
זִיין ג'ווינד און וַיֵּנַע ז'על בִּיבִי בְּנֵי אִין ד'ר מִעֵן פון
זִיין ז'ון וַעַל אִיךְ בְּרַעֲנָגָן ד'אם בִּיין און זִיין ה'ו

מנחת ש

מנחת ש

מחשים מקחת אתה מיד מלך ארם :
 ויאמר אל יהושפט התלך אתי
 למלחמה רמת גלעד ויאמר יהושפט
 אל מלך ישראל כמוני כמוך בעמי
 בעמך בסוסי בסוסיה ויאמר יהושפט
 אל מלך ישראל רשנא כיום את
 דבר יהוה ויקבץ מלך ישראל את
 הנביאים בארבע מאות איש ויאמר
 אלהם האלך על רמת גלעד
 למלחמה אם אחדל ויאמרו עקב
 ויתן אדני ביד המלך ויאמר יהושפט
 האין פה נביא ליהוה עוד ונדרשה

ואנחנא שתיקין
 מלמסב יתה מיד
 מלכא דארם : ויאמר
 ליהושפט התלך עמי
 למלחמה רמת גלעד
 ויאמר יהושפט
 למלכא דישראל אנא
 פותך עמי בעמך
 בסוסיה בסוסיה :
 ויאמר יהושפט למלכא
 דישראל תבע קצין
 פיומא בין ית פתגמא
 דיו : ו ונש מלכא
 דישראל ית נבי שקרא
 בארבע מאה נבוא
 ואמר להון האזיל
 ברמות גלעד למלחמה
 קרבא אם אהמנע
 ואמרו סק וימסר יו ביד
 מלכא : ויאמר יהושפט
 הליה פה נבוא נדרש
 עוד

ת"א כמוי כמור. חולין ה : האן
 פס. מסה דין פס :

רש"י

חצי הספר בפסוקים

רד"ק

בלע"ו : (ז) האין פה נביא לה' עוד. מקובלי חין ב'
 נביאים מתנבאים בלשון א' ואלה כולם בלשון א' ואומרים :

כלומר כי אין אלה לה' כי הכיר יהושפט כי
 ספני כבוד אחאב כי נשא את פניו אבל אמר האין פה עוד נביא
 לה' וכמו שפירשנו בלשון א' עוד נביא לה' הם אמר לו יהושפט
 כך מקובלי סבית אבי אבא סגנון אחד עולה לכמה נביאים ואין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד עובדיה אמר ודון לך
 רלב"ג

לשאל לו את רמות גלעד ולזה אמר למנדי הלא ידעתם כי לנו רמות
 גלעד ואנחנו שופקים מלקחית אותם מיד מלך ארם : (ד) כמור
 כמור. ר"ל כמור שחלף חסה חלף אלי וכמו שילך עמך כן ילך עמי
 וכמו שפירשנו בלשון א' אביא עם כוסי : (ה) דש נל
 לא הסכים לעשות דבר כי אם על פי ה' : (ו) האין פה נביא לה'
 עוד ונדרשה מנחם. ראו שלל ויעל ממנו שיושפט כבר הכניש כי אלו הארבע מאות נביאים לא היו נביאים ה' שם היה מושב כיוות
 נביא ה' היה ראו שיצטק על דברי א' מהם ולא לא היה מושב בהם עם היוסם ארבע מאות הנה לא היה ראו שיצטק בהם אם
 מצודת דוד

דש נל : (ז) הנביאים. נביא העל : ויתן ה' . דשני ויושפט
 אמרו בהם ה' שיתשוב סכמם נביא ה' : (ז) האין פה נביא לה'
 עוד. ר"ל וכי כולם תכנסו לחלל ולא נשאר עוד נביא לה' ואח"כ
 פירוש

ישראל דש נל כיום את דבר ה' פארשט נאר דעם מאג
 דו זאג פון גאט : (ז) ויקבץ מלך ישראל הם דר מלך
 ישראל איין גאמלמ די פאלקשע נביאים אזו וויא
 פיהר הונדערט מאנן ויאמר אליהם אזו הם גאמלמ צו
 ניי האלד צו זאל איך גיין אופ רמות גלעד צו מלחמה
 האלען אס אהלל אודר איך זאל פרי מיינן ויאמר עליה
 האלען ניי גאמלמ גיי אופ אונג גאט וועט ניי עקן אונ
 דער האלמ פון דעם מלך : (ז) ויאמר יהושפט האמ
 יהושפט גאמלמ האין פה נביא לה' ער איך דא גיט דא
 נאך איין נביא צו גאט מיר זאלן פון אים פארשטמן :
 ויאמר

ואח"כ כשנוכח לא יכול להחליט עמו על זאת שהרי עולתו
 בברית לפיכך היה שלום ביניהם שלש שנים ועתה כשראה
 אחאב כי מלך יהודה היה עמו ואמר לעורר לו אמר שילך
 למלחמה על מלך ארם לקחת רמות גלעד כמנו : (ז) האין פה
 נביא לה' ולא אמר בפי' כי נביאי שקר הם ספני כבוד אחאב כי נשא את פניו אבל אמר האין פה עוד נביא
 לה' וכדברי רבותינו ז"ל כשאמר יהושפט האין פה נביא לה' עוד נביא לה' הם אמר לו יהושפט
 כך מקובלי סבית אבי אבא סגנון אחד עולה לכמה נביאים ואין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד עובדיה אמר ודון לך
 מנחת שי

כב (ז) ויקבץ מלך ישראל. ה"ל הספר בפסוקים. (ז) ונדרשה מנחם. חולין ה : האן
 דשני נסחא כ"י דכתיב בהו מאתו ויקבץ מני נבי ויאמר אלך
 ישראל ונ"ל דש נל ה' מאתו נסחא. הדא כתיב מאתו נסחא
 נסחא דייקי פרוויסו

כיום אח דבר ה' . הכה יושפט מפני שהיה עושה הישר בעיני ה' לא הסכים לעשות דבר כי אם על פי ה' : (ז) האין פה נביא לה'
 עוד ונדרשה מנחם. ראו שלל ויעל ממנו שיושפט כבר הכניש כי אלו הארבע מאות נביאים לא היו נביאים ה' שם היה מושב כיוות
 נביא ה' היה ראו שיצטק על דברי א' מהם ולא לא היה מושב בהם עם היוסם ארבע מאות הנה לא היה ראו שיצטק בהם אם
 מצודת דוד

לדעת אשר רמות גלעד הוא מהגבול שלנו ואנחנו שופקים מלקחית
 אותם וכו' : (ז) כמור כמור. כמו שחלף חסה חלף אלי : (ז) האין פה נביא לה'
 עוד. ר"ל אם חלף חסה חלף עלי דלדש דלדש ה' הכה כעת
 פירוש
 צו איין קער דו שפאט רמות גלעד ואנחנו מחשים אונ
 מיר שנויין פון אונעם צונעמזין פון דר האנט פון
 דעם מלך ארם : (ד) ויאמר אל יהושפט הם דער מלך
 ישראל גאמלמ צו יהושפט התלך עמי צו וועסטו גיין
 מיט מיר צו מלחמה האלען אופ רמות גלעד ויאמר
 יהושפט הם יהושפט גאמלמ צום מלך ישראל כמנו
 כמור איך בין אזו ווי דו . מיין פאלק איין אזו וויא
 דיין פאלק . מינע פערד זענן אזו ווי דיין פערד.
 פלומר איך וועל גיין צו דר מלחמה גלייף מעדרי:
 עה ויאמר יהושפט הם יהושפט הם גאמלמ צום מלך

עוד ונתבע מניה :
 והאמר מלכא דישאל :
 ליהושפט עוד נברא חד :
 למתבע ית פתנמא בן :
 מניה ואנא מניה ארי :
 לא ונתבי עלי טב :
 אלהין ביש מיכה בר :
 ומלך ואמר יהושפט לא :
 ימר מלכא בן : מוקרא :
 מלכא דישאל קנווא :
 חד ואמר אוהי תבע :
 מיכיהו בר ומלך :
 ומלכא דישאל :
 ויהושפט מלכא דיהודה :
 נתבין גבר על כורסיה :
 רבויין רבישין ונתבין :
 באידרא במעלא :
 דתע שפרון וכל נבין :
 שקרא :
 ה"א ומלך ישראל : חולין :

רש"י
 (ח) כי אם רע. לפי שאמר יען שלחת את איש
 חרמי וגו' :

הראית כל החמץ הזה נתנו נותנו בידך וכן אמר לו בפעם
 שנייה כמו שכתבנו כי רבותינו ו"ל אמרו זה הנביא חיה מיכיהו
 בן ימלה אלא פי' שהתנבא עליו פעם שלישית והיה נמשך תחת
 נפשו ועמך תחת עמו התנבא לו שיפול ביד מלך ארם
 מהיום והוא ואיך שנה אותו ואמר כי לא יתנבא עליו טוב.
 ר"ל ידעתי כי לא יתנבא עלי טוב : (ט) מהרה מיכיהו בן
 ימלה : (ח) תבע מיכיהו ותרנב ורשע עתידות כמו וטבע דעתיד לתון : (י) מלובש
 בגדים : פי' בגדים המסודות כי מה שהיה אומר
 מלובשים ידענו כי לא היו ערופים אלא פי' בגדי מלכות
 המסודות וכמורו ויפוחו אנשים ר"ל אנשים חתורים
 באנשים זקנים : בגרן : פי' ויושיבים בגרן וכן הוא בדברי
 הימים ויושיבים בגרן והגרן היה פתח שער שמרון
 אולי באנשים שהיה להם בלחמה עם ארם תמיד היו ערופים
 גרנות מסודות לעיר ובדברי רבותינו ו"ל אמרו וכי שער
 שמרון גורן היה אלא לאו בגורן דהנאי סגודתיו
 היתה כחצי גורן עגולה כדי שהיו רואין זה את זה
 ור"ל כן היה יושבים אחאב ויהושפט עם שיתן כחצי
 גורן : מתנבאים לפניהם : כי מתנבאים בגבולו זה או
 בדברים אחרים מתנבאים לשעת הכל לא ברוח השם
 כי לבאי השקר היו והיו מתפארים בגבולת האל כמ"ש דצדיקיהו
 כה אמר ה' ואברו שאר הנביאים ונתן ה' ביד המלך
 וצדקיהו לאמת נבואתו

ר"ל סיון מלובשים בגדי מלכות וכוונת הכיב מיכיהו
 לחלחל עלב ונתן ה' ביד המלך כי ידמה שגבר הללו
 כמלכותם עליו ופי' על פי שגבר מה חלחל שם
 וזה כי ארם חתם מה שגבר לו מיכיהו חלחל עלב
 היסח מסוכנו מספקת לפי הכלכלה כי עדיין לא
 הודיע אלם יקדם כוב לחלחל דע אלם לא ולין
 לאוי שנחשד שאמר לו מיכיהו כסם ה' דג

מצודת דוד
 שהסביל יהושפט לדעת אשר לא נבדיל ה' בהם
 על כי בולם אהבו כסגנון אחד ולין כן דרך נבדיל ה' : (ח) לדרוש :
 אשר חולל לדודם את ה' : עמנו : כי לא יתנבא עלי טוב :
 מנח אשר שלחתי את ה' : (ט) מהרה :
 אולי למיכיהו סיפור מה : (י) בגדים : ר"ל
 בגדי מלכות : בגורן פתח : כהנאן המומר מול
 פתח הסער :

פירוש ע"ט
 (ח) ויאמר מלך ישראל למלך דוד וישאל וישאל
 יהושפט ער איש אחד לדרוש : ה"ה ע"ס איין דאנאך
 איין מאן צוא פארשטן דא רייד פון גאט פון אים
 ואנא שניאטיו און איך האב אים פייגט און דען ער
 מוט גיט גביאות ואנן אור מיר קיין גיטס נאר
 ביי מיכיהו ער הייסט מיכיהו בן ומלך ויאמר
 יהושפט הם יהושפט גאנצט אל יאמר לאו
 גיט ואנן דר מלך און : (ט) ויקרא מלך
 ישראל הם דר מלך ישראל גורבן צו איין
 בדינר ויאמר און הם גאנצט צו אים מהרה
 מיכיהו אייל צוא רבוי צהער מיכיהו בן
 ימלה : (י) ומלך וישאל וישאל און מלך
 ישראל און ויהושפט מלך יהודה ויענן
 גיטסן אומליכער מאן און פון שמיס אן
 נקליר בנדי

בנדי

הַנְּבִיאִים מִתְנַבְּאִים לְפָנֶיהֶם: יֵאָדָּם
 לֹא צִדְקָה בְּכַנְעָנָה קִרְנִי בְּרִי וְיֹאמֶר
 כֹּה־אָמַר יְהוָה בְּאַלֶּה תִּנְגַּח אֶת־אֲרָם
 עַד פְּלוּתָם: יִבְכְּ־הַנְּבִיאִים נְבִיאִים
 כֵּן לֵאמֹר עֲלֵה רִמָּת גִּלְעָד וְהַצֵּלָח
 וְנָתַן יְהוָה בְּיַד הַמֶּלֶךְ: יִבְכְּ־אֶלֶךְ
 אֲשֶׁר־הִלָּךְ וְלִקְרָא מִיכֵיהוּ דְּבַר אֱלֹהֵי
 לֵאמֹר הִנֵּה־נָא דְּבָרֵי הַנְּבִיאִים פְּהִי
 אֶחָד טוֹב אֶל־הַמֶּלֶךְ יְהִי־נָא דְּבָרֶיךָ
 כִּדְבַר אֶחָד מֵהֶם וּדְבַרְתָּ טוֹב:
 יֵאָמַר מִיכֵיהוּ חֵי־יְהוָה כִּי אֶת־אֲשֶׁר
 יֹאמַר יְהוָה אֵלֵי אֲתוּ אֲדַבֵּר: מוּ וַיְבֹא

שְׁקָרָא מִתְנַבְּאִין
 קְדַמְהוֹן: יֵאָדָּם
 צִדְקָה בְּכַנְעָנָה
 קִרְנִין בְּרִי וְיֹאמֶר
 כֹּה־אָמַר יְהוָה
 תִּנְגַּח אֶת־אֲרָם
 עַד פְּלוּתָם: יִבְכְּ
 הַנְּבִיאִין נְבִיאִין
 כֵּן לֵאמֹר עֲלֵה
 רִמָּת גִּלְעָד וְהַצֵּלָח
 וְנָתַן יְהוָה בְּיַד
 הַמֶּלֶךְ: יִבְכְּ־אֶלֶךְ
 אֲשֶׁר־הִלָּךְ וְלִקְרָא
 מִיכֵיהוּ דְּבַר אֱלֹהֵי
 לֵאמֹר הִנֵּה־נָא
 דְּבָרֵי הַנְּבִיאִים
 פְּהִי אֶחָד טוֹב
 אֶל־הַמֶּלֶךְ יְהִי־נָא
 דְּבָרֶיךָ כִּדְבַר
 אֶחָד מֵהֶם וּדְבַרְתָּ
 טוֹב: יֵאָמַר מִיכֵיהוּ
 חֵי־יְהוָה כִּי אֶת־אֲשֶׁר
 יֹאמַר יְהוָה אֵלֵי
 אֲתוּ אֲדַבֵּר: מוּ וַיְבֹא

ת"א קרינו כח' י
 סוכרין פס:

דברך קרי

רש"י

(פו) עלה והצלח. לא אמר לו בשם ה'. ונתן ה'. הלוא יתן ביד המלך:

מנחת שני

(יא) נזקים בן כנענים. הכי' בחס' פסח: עד כלסם. בנזכר ספרים מדויקים חסר ואלו: (יג) ויהי נא דברך. דברך קרי וספרים כסוי יד יאן

מצודת ציון

(יב) תנחום. מלשון נתיחם והכסם:

דמיונות ודומות לדברי הכנענים: (יג) פה אחד. בהסכמה אדם מנבאים מוכ מל המלך לזה הכנען כנענים לנזכר:

משלי חכמים

נעלם צוא קיפין צווייטונגס אין ער אפבין אויף פחור. דאס
 זעלבנע אין גייען ביי דעם מלך ישראל און דר מלך יהודה.
 דער מלך ישראל האט צוא נאכען גירופין פיר הונדערט ארבעס
 זייס פיר הונדערט מענטשן ווס זענען גייען ארבעס פון גביאות.
 הקב"ה האט אין זיי קיין סאפל גיגעבן גביאות. און ער האט
 גיגעבן פון זיי זיי ואלן אים זאגן אויב אין היסעל דעם הקב"ה
 גיזאגט ער וועט איין נעמען דאס הקב"ה. פון וואנען קענען זיי
 נאכאפ גרענגען פון היסעל ווס הקב"ה האט גיזאגט. האבן זייא
 דען אין זיך פורקמייס הקב"ה זאל מיס זייא ביידין. אדער
 פאר שטייען זייען אין חלום צו אונטערשיידן וועלכעס אין נאר
 אהולם און וועלכעס אין אנביאות אזוי וויא דאס גביאי השם
 פערשטייען. דרייער האט וועלכעס גיזאגט צום מלך ישראל
 סאכר איז דא ארבעט גביא. אנביא ווס איז אצריק. ווס ער קען
 וויסען ווס הקב"ה וויל סאקן מיס די מלחמה. אדער ער ווייסט
 שוין אדער ער וועט וויסען וועלן מיר אים פערענן ער וועט
 אונז שוין אפן זאגן. ווי דער סוף איז גייען הקב"ה דעם אלץ
 גיזאגט צום גביא מיכיהו:

יהי נא דברך לאונן ויין ביינע ביידי אזו ווי די ביידי פון יעדען איינס פון זייא און דו נאכעס און ביינען
 גינס: (יד) ויאמר מיכיהו האט מיכיהו גזאגט חיי אזו ווי גאט לעבט כי את אשר יאמר ה' גייערמ דס וואס
 גאט נועם זאגן צו מיר דס וועל איר רעדן: (טו) ויבא אל המלך אז ער גקומן צו דעם מלך ויאמר המלך האט

אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵלָיו מִי־כִהוֹ
הַנֶּלֶךְ אֶל־רַמֹּת גִּלְעָד לַמֶּלְחָמָה אִם־
נִהְיָל וַיֹּאמֶר אֵלָיו עֲלֶיהָ וְהִצֵּלָה וְנָתַן
יְהוָה בְּיַד הַמֶּלֶךְ: 10 וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַמֶּלֶךְ
עַד־כַּמָּה פַעַמִּים אֲנִי מִשְׁבִּיעֶךָ אֲשֶׁר
לֹא־תִדְבֹר אֵלַי רַק־אַמַּת בִּשְׁם יְהוָה:
11 וַיֹּאמֶר רֵאיוֹתִי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל נִפְעִים
אֶל־הַתְּהִיָּם בְּצֵאֵן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רֹעִה
וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא־אֲדֹנִים לְאֵלֶּהָ יֵשׁוּבוּ
אִישׁ־לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם: 12 וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוֹשָׁפָט הֲלֹא אָמַרְתִּי

לְיָהּ מֶלֶכָּא וְאָמַר מֶלֶכָּא
לִיה מִי־כִהוֹ הַנִּיזִיר
רְמוֹת גִּלְעָד לַאֲנָחָא
קִרְבָּא אִם נִתְמַנְעֵ וְאָמַר
לִיה סָק וְאֶצֶּלָה וַיִּסָּר
יְי בִּידָא רִמְלָכָא:
10 וַיֹּאמֶר לִיה מֶלֶכָּא עַד
כַּמָּא זִמְנִין אֲנִי מִסְבִּיעֵ
עֲלֶיךָ לֹא תִמְלִיל לִי
לְחֹדֶר קְשׁוּמָה בְּשָׁמָא דִּי:
11 וַיֹּאמֶר יְהוֹתִיה נָה קִל
יִשְׂרָאֵל מִבְּדִרִין עַל
טִירָא בְּעֵזָא דְלִית דְּהוּן
קִיעִי וַיֹּאמֶר יְי לִית
רְבוּנִין לְאִרְצִין יְהוֹבֹן
גְּבִר לְבִיתִיה בְּשָׁלָם:
12 וַיֹּאמֶר מֶלֶכָּא דִּישְׂרָאֵל
לִיהוֹשָׁפָט הֲלָא אָמַרְתִּי

תולדות אהרן
מלס וסלס . יופלס ע"ג עקידס
שער ס:

רשי

יחזק עשו לו קרני ברזל למשל כמו שנאמר בירמיהו עשה
לך מוסרית ומוסרית ונתתם על צווארך: (סו) עלת ותצלח . דרך
חתול אמר לו כלשון שאר הנביאים ולא אמר לו כה אמר ה'
שהרי נשבע כי את אשר יאמר ה' אותו אדברר וחזירי מלך יתורה
בלשוננו כי דרך תהול חזית ואמר לו לפיכך אמר לו עד כמה
פעמים אני משיבִיעֶךָ וכו'ן שהשיבניו אמר לו חאמת בשם ה':
תחת עמי אפשר שהיה זה במלחמות אחרות אבל

(יו) לא אדונים לאלה . אחת לכך תמות במלחמה
כענין שנאמר (לקמן פסוק י"א) לא תלחמו את קטן ואת
גדול כי אם את מלך ישראל לבדו . ופע"ס שנאמר ועמך
תחת עמו (לפיל כ' מ"ב) פוסה שילח מחותו לדיק
(יז) ישורו איש לביתו בשלום . והנה ראינו למעלה שאמר לו הנביא

נביא מלחמה: (סו) אמר לו חזק . כתיב ויהיה כל פסוקי כ"י וכן חזק
דברי יחזקאל כ"י . ויניין מה שכתבתי נגדתי כי חזק כל פסוקי כ"י
(יז) פסוקי אל כסדר . כסדר אחד כ"י פסוקי כסדר וקדוה וכל פסוקי
כחול וכן כד' פסוקי כסדר וכן כסדר כ"י חזק וחד מלך וסלס פסוק
חזק וד' פסוקי (כ"י) פסוק מלך וד' פסוקי כחול:

שקר כי כבד יחזיקי מופה מזה וזו כמו שנאמר במוסר: (סו) ויחזק
אליו המלך עד ממש סמכים אני משיבִיעֶךָ . ר"ל עד כמה סמכים
למלך להשיבִיעֶךָ אמר לו המלך אלי רק דבר אחת ודבר כיון כסם
ס' וסלס חזק משיבִיעֶךָ ומוסר למלך כי ס' יודע כי כבדתי ס' ס'ו
סלס חזק משיבִיעֶךָ סלס חזק כבדתי ס' ופע"ס סלס חזק משיבִיעֶךָ
לסם לאמר דבר שקר סלס כבדתי משיבִיעֶךָ מה שיוזק בו המלך כי לא הודיעו מה
יקרה לו כפעלו ס' . והנה אין זה דבר אחת לפי שהלשון חזק שקלל מלשון כבדתי ופע"ס
סלס חזק משיבִיעֶךָ סלס חזק משיבִיעֶךָ סלס חזק משיבִיעֶךָ סלס חזק משיבִיעֶךָ
סלס חזק משיבִיעֶךָ סלס חזק משיבִיעֶךָ סלס חזק משיבִיעֶךָ סלס חזק משיבִיעֶךָ

מצודת דוד
(יז) נפצים . מוסרים : אל התרים . כל ההרים :

מצודת דוד
(סו) עלת והוצלח . מנעל אמר לו בכרכם סלס חזק משיבִיעֶךָ ויחזק

ס' בידך או שחזק כללנו והחזק כמנען נכדתי כמנען: (סו) עד כמה
פעמים . ר"ל אני משיבִיעֶךָ מזה לא סלס ולא סמכים כ"ל חזק כמה סמכים
שנאמר בכרכם וסלס חזק משיבִיעֶךָ סלס חזק משיבִיעֶךָ סלס חזק משיבִיעֶךָ
(יז) ראיתי . כמלך הכנעני : אין להם רועה . להכניס יחד : לא אדונים לאלה . ר"ל הולכי וכו'ן לסם חזק משיבִיעֶךָ וכו'ן
שחזק מלכס יחזק וסלס ישובו בשלום: (יח) הלא אמרתי וגו' . ר"ל משיבִיעֶךָ סלס חזק משיבִיעֶךָ סלס חזק משיבִיעֶךָ סלס חזק משיבִיעֶךָ

פירוש ע"פ
מִי־כִהוֹ גִּלְעָד וַיֹּאמֶר רֵאיוֹתִי אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְגַם
נִתְמַנְעֵ וְאָמַר מֶלֶכָּא עַד כַּמָּא זִמְנִין אֲנִי מִסְבִּיעֵ
עֲלֶיךָ לֹא תִמְלִיל לִי לְחֹדֶר קְשׁוּמָה בְּשָׁמָא דִּי:
11 וַיֹּאמֶר יְהוֹתִיה נָה קִל יִשְׂרָאֵל מִבְּדִרִין עַל
טִירָא בְּעֵזָא דְלִית דְּהוּן קִיעִי וַיֹּאמֶר יְי לִית
רְבוּנִין לְאִרְצִין יְהוֹבֹן גְּבִר לְבִיתִיה בְּשָׁלָם:
12 וַיֹּאמֶר מֶלֶכָּא דִּישְׂרָאֵל לִיהוֹשָׁפָט הֲלָא אָמַרְתִּי

מִי־כִהוֹ גִּלְעָד וַיֹּאמֶר רֵאיוֹתִי אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְגַם
נִתְמַנְעֵ וְאָמַר מֶלֶכָּא עַד כַּמָּא זִמְנִין אֲנִי מִסְבִּיעֵ
עֲלֶיךָ לֹא תִמְלִיל לִי לְחֹדֶר קְשׁוּמָה בְּשָׁמָא דִּי:
11 וַיֹּאמֶר יְהוֹתִיה נָה קִל יִשְׂרָאֵל מִבְּדִרִין עַל
טִירָא בְּעֵזָא דְלִית דְּהוּן קִיעִי וַיֹּאמֶר יְי לִית
רְבוּנִין לְאִרְצִין יְהוֹבֹן גְּבִר לְבִיתִיה בְּשָׁלָם:
12 וַיֹּאמֶר מֶלֶכָּא דִּישְׂרָאֵל לִיהוֹשָׁפָט הֲלָא אָמַרְתִּי

דער מלך גואגט צו אים מִי־כִהוֹ גִּלְעָד וְגַם
נִתְמַנְעֵ וְאָמַר מֶלֶכָּא עַד כַּמָּא זִמְנִין אֲנִי מִסְבִּיעֵ
עֲלֶיךָ לֹא תִמְלִיל לִי לְחֹדֶר קְשׁוּמָה בְּשָׁמָא דִּי:
11 וַיֹּאמֶר יְהוֹתִיה נָה קִל יִשְׂרָאֵל מִבְּדִרִין עַל
טִירָא בְּעֵזָא דְלִית דְּהוּן קִיעִי וַיֹּאמֶר יְי לִית
רְבוּנִין לְאִרְצִין יְהוֹבֹן גְּבִר לְבִיתִיה בְּשָׁלָם:
12 וַיֹּאמֶר מֶלֶכָּא דִּישְׂרָאֵל לִיהוֹשָׁפָט הֲלָא אָמַרְתִּי

אליה לא יתנבא עלי טוב כי אסדרע :
 יי ויאמר לכן שמע דבר יהוה ראיתי
 את יהוה ישב על כסאו וכל צבא
 השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו :
 כי ואמר יהוה מי יפתה את אחאב
 ויעל ויפל ברמת גלעד ויאמר זה בכה
 זה אמר בכה : כי ויצא הרוח ויעמד
 לפני יהוה ויאמר אני אפתנו ויאמר
 יהוה אליו בכה : כי ויאמר אצא והייתי

רד"ק

במלחמה זו לא נתן מישוראל כיון שהמלחמה הייתה כל היום
 או אפשר שלא נתן כיון שלא לא כחו אלא כמרים ובאדם
 חתו רבים וחתו בשלום : (יט) ראיתי את ה' יושב על כסאו
 דרך כסא המלך יושב על כסאו ועבריו עומדים לפניו
 מימינו ומשמאלו : צבא השמים : הם המלאכים : עומד עליו
 סמוך לו וכן הנצבים עליו והרומים להם : מימינו ומשמאלו
 דרך משל ובדברי רבותינו ז"ל ובי יימין למעלה ויש שמאל
 למעלה אלא אלו מימינים לזכות ואלו משמאלים לחובה :
 (כ) ואמר ה' מי יפתה את אחאב : הדברים האלה הם סבוכה
 נביאי שקר לפתות את אחאב ללכת לרדת גלעד לפי שנתחייב ביתה
 לשמים לא שבח לאחת מהם רוח נבואה אלא הגדת רוח
 וחזק לדבר אל אחאב בדברים אלו ורוח כזה שאמר מיכיהוה נה' ה' רוח
 שקר כפי כל נביאיו אלה ה' דבר עליך דבר וישאר
 כל הדברים כמו ויאמר זה אומר בכה וזה ויאמר בכה ויאמר
 אחרים מיכיהוה דרך הצעת דברים לא שראו מיכיהוה דברים
 אלה ולא שביטו דברים אלה ולא שביטו דברים אלה ולא שביטו
 דברים אלה ולא שביטו דברים אלה ולא שביטו דברים אלה
 אחרים מיכיהוה דרך הדריש כמו שכתוב ג' ב' בתרגומי של
 תוספתא בויצא הרוח ונפק רוחא דנבואה וקם קדם ה' ואיש
 בטיב מינך יתקם לרבי ע"י דאנא מצניא למעניהא ולאנדא יתיה מן
 עלמא ואמר ליה ה' בפה את כול ואמר איפוק ואהוי רוח
 שיקרא בצדקיה בר כנענה ובשאר נביאי שיקראו דליה ומשום דלית
 רעותיה דקורשא בריך הוא בעבדי לזאת שקר ולא צני

רלב"ג

בשני עשרה מלחמות ה' ולפי שכתבם יצא מהשפט השופט מלחם לכל
 השמים כמו שכתבם שם אחר כלל לכל השמים מימינים ומשמאל
 שכלת מה שיפסע מהם הוה מלחם כפולו וזלתי שמואל אס לא
 מלך הכהנת והוה מה שיפסע מהם מהדעות אחר שלכל השמים היו
 מומדים אללו נתינו ומשאלו וזה כי מה שיפסע מהם מכוון פלגו
 הוה מימין השם ויתקן והשאר הוה משמאלו והנה מה שחכם מהם

מצודת דוד

(יט) לכן : ר"ל הוהיל ומשדתי כזה אפשר לך מולא הדבר ותשכיל
 לדעת שהאמת אפי' מימינו ומשמאלו אלו' ל' מימינים רמז להמלכים
 שכלת מה שיפסע מהם הוה מלחם כפולו וזלתי שמואל אס לא
 מלך הכהנת והוה מה שיפסע מהם מהדעות אחר שלכל השמים היו
 מומדים אללו נתינו ומשאלו וזה כי מה שיפסע מהם מכוון פלגו
 הוה מימין השם ויתקן והשאר הוה משמאלו והנה מה שחכם מהם

פירוש ע"מ

את אחאב ווער וועט איפער הייך דעם אחאב ראם
 ער זאל אוף גיין אונ זאל פאלן אין רמות גלעד
 ויאמר זה בכה ה' גלעד אונ אונ דר האט גלעד
 אונ : (כא) ויצא הרוח ויעמד לפני ה' איז ארום גלעד
 דר רוח פון נבואה אונ ה' גלעד גלעד פאר גלעד
 ויאמר ער ה' גלעד איה וועל אים אפער הייך ויאמר ה'
 ה' גלעד גלעד צו אים מיט ווס וועקמו אים איפער
 הייך : (כב) ויאמר ה' דר רוח גלעד אונ איה
 וועל ארום גיין אונ וועל זיין איין פאלשי נבואה
 אין דעם מול פון אלי זיני נביאים ויאמר ה' גלעד
 גלעד

השם אחאב לדברי מיכה וסגס אס צגדו בדרך של ויכר צו סגס
 מלך להמלט ממה שיעיד לו מיכיהוה כי חשך כסובלו ה' אס של
 וסגסו מל אס להסגו כי אס מלך וישראל וכלשר לא יכירוהו וימלט
 מזה : (יט) ראיתי את ה' יושב על כסאו : אחר זה מל לך המלך
 וממכון ממנו כל הוה שש"ס' השפט השופט על הקוסמים כל
 נפילי אחאב כמות גלעד כי דקס מן הסמכון מה שכבר בלדנו

מצודת ציון

(יט) עליו : סמוך לו :

אזות ומשמאלו רמז להמלכים חוכה : (כ) מי יפתה : על כי נגמר הדן לחובה אחר מי יפתה : לזכות להמלחמה לזכות כל השמים (וכל
 הדברים האלה נאמרו במשל להפסיד את הארון כדרך מהנני בני אדם) ויאמר זה בכה : מי מהם אחר בלחם זה ומי בלחם אחר (כל) הרוח
 אלו' רמז ש' נבואה ויזעמלי : (כב) והייתי רוח שקר : ר"ל אפי' אחר שקר כפי כל נביאיו להטעות על ההלכה : הפהרה וגם תוכל :

פירוש ע"מ

גלעד אונ ער וועט גיט נביאות ואנן אוף מיר קיין
 נבואם גלעד ביי : (יט) ויאמר ה' מיכיהוה גלעד גלעד
 שפע דבר ה' דרום הער צו די הייך פון גלעד ראיתי את
 ה' איך האב גלעד דעם פבור פון גלעד רוחן אוף
 זיין שמייל וכל צבא השמים אונ אלי חיליות פון הייך
 נענן גלעד ביי אים פון זיין עקבם זיין אונ פון
 זיין לינקר זיין : (רש"י) שרייבט דאם מייגט מען
 איין מייל פון די מלאכים האבן מלמד זכות גלעד
 אוף אחאב אונ איין מייל האבן מלמד חוב גלעד
 אוף אים : (כ) ויאמר ה' אונ גלעד ה' גלעד ה' יפתה

רוח שקר בפִּי כָּל־נְבִיאֵי־יְהוָה וַיֹּאמֶר הַתְּפִלָּה
וְגַם־תֹּכֵל צֵא וַעֲשֵׂה־כֵן: כִּי־וַעֲתָה הִנֵּה
נִתֵּן יְהוָה רוּחַ שִׁקְר בְּפִי כָּל־נְבִיאָיִךְ
אֲלֶה וַיְהִי־הָדָבָר עָלֶיךָ רָעָה: כִּי־וַיִּגַּשׁ
צִדְקִיָּהוּ בֶן־בְּנַעֲנָה וַיִּכֶּה אֶת־מִיכָהוּ
עַל־הִקְדּוֹ וַיֹּאמֶר אֵיזָה עֹבֵר רוּחַ־יְהוָה
מֵאֵתִי לְדַבֵּר אוֹתָךְ: כֹּה וַיֹּאמֶר מִיכָהוּ
הִנֵּךְ רֹאֵה בַּיּוֹם הַהוּא אֲשֶׁר תִּבְאֶה חֹדֶר
בַּחֹדֶר לְהַחֲבֹה: כִּי־וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
קַח אֶת־מִיכָהוּ וְהַשִּׁיבֵהוּ אֶל־אֲמֹן־שֹׁרֶת
הָעִיר וְאֶל־יִיאֵשׁ בֶּן־הַמֶּלֶךְ: כִּי־וַיֹּאמְרָתָּ
כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ שִׁימוּ אֶת־יְהוָה בֵּית

לְרוּחַ שִׁקְר בְּפִי כָּל־נְבִיאֵי־יְהוָה וַיֹּאמֶר הַתְּפִלָּה וְגַם־תֹּכֵל פּוֹק וְעֹבֵד בֶּן: כִּי וַיִּבְעֶן הָאֵלִים וְיְהוָה רוּחַ שִׁקְר בְּפִי כָּל־נְבִיאָיִךְ אֲלֵךְ וְיִגַּשׁ צִדְקִיָּהוּ בֶן־בְּנַעֲנָה וַיִּכֶּה אֶת־מִיכָהוּ עַל־הִקְדּוֹ וַיֹּאמֶר אֵיזָה עֹבֵר רוּחַ־יְהוָה מֵאֵתִי לְדַבֵּר אוֹתָךְ: כֹּה וַיֹּאמֶר מִיכָהוּ הִנֵּךְ רֹאֵה בַּיּוֹם הַהוּא אֲשֶׁר תִּבְאֶה חֹדֶר בַּחֹדֶר לְהַחֲבֹה: כִּי־וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל קַח אֶת־מִיכָהוּ וְהַשִּׁיבֵהוּ אֶל־אֲמֹן־שֹׁרֶת הָעִיר וְאֶל־יִיאֵשׁ בֶּן־הַמֶּלֶךְ: כִּי־וַיֹּאמְרָתָּ כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ שִׁימוּ אֶת־יְהוָה בֵּית

ת"א (ז) דבר: (בסוף יד מוסדיו)
רש"י
קמז ב"ק
על נכות: (כד) אי זה עבר רוחה'. אי זה הדבר עבר והרי זה מיר' קלר' (וכד' ה'ב' א"ח"ג) כתיב לוי' הדבר עבר וגו': של אחאב לפני אלהי הרוחות לא נמצא לו עון שחיבבו ולא היה שם דבר אחר ששקל כנגדו אלא דמי נכות שנאמר יצא הרוח ויעמוד לפני ה' וגומר' ורוח רוח נבות: (ס) להתבה. נכתב כה"א בסקום אלהי': (כו) והשיבהו אל אמון. נראה מנחת ש'
(כז) אי זה עבר. ונדרש' י"ח חומר לוי' הדבר עבר ונכתב דביו יום נפטר דקראש עשירי' כמסוד י"ז י"ח הדבר ילמד נאמר נפטר נפטר וכן נכתב רש"י י"ז ב"א הרי זה מיר' קלר':
ע"כ
מיתח אחרת מפי שכתבם וסוף סוף שם: (כו) וכשיבהו אל אמון שר
מצודת ציון
(כז) תוכל. מלשון יכולת: (כד) חלחי. הוא כמקום שאלל הסין:
(כח) הדג. הכה חמה: להחבה. מלשון מחבול ומסתור:
(כו) לחץ. ענין דומק ר"ל כלמלס:
ע"כ
עלמך לכל יסמךך על סיועך סיבה לכל זה: (כו) והשיבהו. לולי
ע"כ
איך נקראו דר רוח נבואה פון נאם און איז גווארן
אפ נקאן פון מיר צו רייזן מיט דיר: (כח) ויאמר
מיכיהוה קט גואנט מיכיהוה הנה רוחה נון דו וועקסט
וועהן אין דעם דאויגן קאן דאס דו וועקסט מוון
קובן פון איין חדר אין דעם אנדערן חדר צוא
בהאלטן ויה: (כו) ויאמר מלך ישראל קח את מיכיהוה
ישראל גואנט צוא איין בדינג קח את מיכיהוה נעם
דעם מיכיהוה און קער אים אום צו אמון דר הער
פון דר שטאט און צו ייאש אום צו אמון דר הער
(כו) ויאמר און ואלקסט וואגן צו גוי כה אבד הפלג און
קט דר מלך גואנט שימו מוט דעם דאויגן אין דער
הפיקה הון וואלדע און גיט אים עקן ווייניג פרומ
און

רש"י יתיר רר"ק

[illegible]

נקדים ונדעוקים צו גלייבן בענין הקשרים וכו"ש ושירון הקשרים
הוא לבוש (ש"ס) ונפשים הם נפשות נקדי השירון לבד ויזה
בסם חן וזכס הם הקשרים דעקס וצן ההם דעקס בשירון ויזה
אמז שכל אלה הן צלם הקשרים וצן השירון ויזה דעקס בנקב
וימהז שנקום. לרעבוב. סוף השירון אפי כרעב: ויזה ידן. לשב
לחשוב: החליתו. נעשית חולה ולא גללם לרעבוב הסודה שכל יעשית

רינגליד

וַתַּעֲלֶה הַמֶּלֶכְמָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהַמֶּלֶךְ:

הָיָה מַעֲמַד בַּמֶּרְכָּבָה נֹכַח אֲרָם וַיָּמַת

בְּעָרֵב וַיֵּצֵק דָּם הַמֶּלֶכְמָה אֶל־חֵיק

הָרֶכֶב: וַיַּעֲבֹר הָרֶנָּה בַּמַּחֲזָה כִּבְּא

הַשֶּׁמֶשׁ לֹאמַר אִישׁ אֶל־עֵירוֹ וְאִישׁ

אֶל־אֲרָצוֹ: וַיּוֹמַת הַמֶּלֶךְ וַיָּבֹא שִׁמְרוֹן

וַיִּקְבְּרוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ בַּשִּׁמְרוֹן: וַחַי וַיֵּשְׁטַף

אֶת־הָרֶכֶב עַל בִּרְכַּת שִׁמְרוֹן וַיֵּלְקֻן

הַכִּלְבִּים אֶת־דָּמָו וְהַזֹּנוֹת רָחְצוּ בַדָּבָר

ח"א סוף מעמד . מועד קטן כת : ויפטר הכהן . ספרהין . ספ . והנזות . ספ :

רש"י

מְשִׁירָתָא אֲרִי מְרַעֲנָא :
ה' וסליקו עבדי קרבא
ביוקא יהוא וסלקא
היה מתקיף וקאים
ברתיבא לקביל אנש
אדם ומית ברשעא
ואתריק קאא דמחמא
לגו רתיבא : לו ואעברו
כרוו במשוריהא כמיער
שמשא למימר גבר
למרתיה וגבר לארעיה :
ו ומית מלכא ואתא
לשמרון וקברו ית
מלכא בשמרון :
ח וישטף ית רתיבא
על ברכתא דשמרון
ולקחו כלביא ית דמיה
וקמי זינא שטפו
כפהנמא

דנקים : (ה) מעמד במרכבה . מתחזק ועומד כדי שלא
יכירו יס' : נמתו ויברחו ותהלת נפילה ניסה : (ח) איירוקו
הכלבים את דמו . ואומר אני ששם נכרנו נכות שהרי
אמר הנציח צמקוס אשר לקחו הכלבים את דם נכות וגו' :
והזנות רחצו . וכלי הזין רחצו שם מן הדם כך מ"י :
ורבתינו אמרו אלאכ מלנן היה ועשתה לו אינול דמות כ'
רש"י

הרכב על ברכת שומרון . ר"ל כי נבצרו שם שטף הרכב על פי
הכרכם ומתקם הרכב מהרש ומתעורר כמים ושם לקחו הכלבים דמו
נשמות מהמים הם ועוד כיוו לו נחשו מהמים הזנות כחולות
נבצרה היום רחצו דמיו אשר נבצרו במים הם : כדכר ס' אשר
מצודת דוד

לוח ויודע לכלל יוטוס מן הצלמא : (ל) ותעלה המלחמה .
עלתה למעלה כי נתחזקו מערכה מול מערכה : היה מעמד .
בהיותו חזן למחנה היה מתחזק לעמוד במערכה מול ארס של
יבשו בו הלחי וימם לבס : חיק הרכב . ר"ל מלחמות מקום
הכרכה : (מ) וישטף . מוליך הרכב שטף וסמל : חיק הרכב דמו כמי
הכרכה : (נ) ויפטר הכהן . כמים הזנות : והזנות : כמים הזנות
כדבר ח' . שאמר צמקוס אשר לקחו וגו' (ל) ילקו וגו' וידמה שהמקום הוא היה קרוב ליהעזאל מקום שהזנות נכנס וכל
פירוש ע"ט

רַגְלֵיהֶם וַיַּעֲרֹן אֶן גִּרְוֹנָן דְּקִרְסִין וַיִּשְׂרֹן לִלְבָּנִי הָמָּה דִּר
סִלְךָ יִשְׂרָאֵל נִזְאָנָם צו דָּעַם וְזָאֵם הָמָּה גִּפְרִיט גִּיין
רִיטִין וְזָאֵן הָמָּה יִדֵּן פֶּר קַעֲרֵי דִיין הָאָנָם אֹנִי צִיא
מִיָּה אֹם פִּון דִּר מַחֲנֶה בִּי הַחֲלִיתִי וְזָאֵרֹם אִיָּה בִּין
קִרְאָנָם גִּוֹאֲרִין : (ל) וַיַּעֲלֶה הַמֶּלֶכְמָה אֹנִי דִי מַלְחָמָה
אִין אֹף גִּנְאָנָן אִין דָּעַם דִּיאִוִּין סָאָם (עִיין מִצְוֹרֶת
דִּוֹר) וַיַּחֲלֶה הָיָה מַעֲמַד בַּמֶּרְכָּבָה אֹנִי דִר סִלְךָ הָמָּה יִיָּה
נִשְׁמָאֲרָקָם אֹנִי אִין גִּשְׁמָאָן אִין דָּעַם רִיטִין וְזָאֵן
אִקְעִין אִרְם בְּדִי יִשְׂרָאֵל וְזָאֵן גִּיט וְזָאֵן אִין עֵר אִין
נִשְׁלָאָן גִּוֹאֲרִין וְזָאֵן בְּרִיב אֹנִי עֵר אִין גִּשְׁמָאֲרָקָן
אֹף דִּר נִאָקָם וְזָאֵן דִּם בִּפְנֵה אֹנִי עֵם אִין וְזָאֵן
הַכִּלְבִּים

רד"ק
כי גם לרכבו לא רצה לגלות שהוכה אלא אמר לו כי החלה לא
שהוכה וכן הוא משמעות הכתוב שאמר החליתי ולא אמר
הזנותי וכת"י ארי פרע אנא : (ל) ותעלה המלחמה . היתה
הולכת ומתגברת וכמהו רבים והנה מים עולים : מעמד
במרכבה . שלא חשה עצמו מפני הסבה אלא התחזק בעצמו
והיה מחזיק מעמד כמו שהיה במרכבה רוכב כדי שלא יכירו
ישראל שהוא ניכר וירד לבסם במלחמה נכח ארם כשאר
הגלחמים : אל חיק הרכב . כהרומה לגו רתיבא : (נ) ויעבר
הרגה . כהרומה כרוו ואמר ויעבר לשון זכר והרגה לשון נקבה לשון זכר ונפיל על הקול כמו ויעברו קול במחנה ואמר ויעבר
על האדם הפעבוד את הקול . ובררש ויעבר הרבה באבד רשעים רבה : איש אל עירו . שלא ילחמו עוד והכרוז חוה כבר
במתח ישרא או בשתי המחנות ולא נמצא בכתוב כי היו המצודים והמחנכים אם ישראל ואם ארם וכיון שאמר הנביא
ישיבו איש לביתו בשלום נראה שלא מהו משיאל ואם מהו מצדדים היו ומה שאמר הנביא ויפטר הכהן עשר מלחמות
אחרות היה זה : (ל) וישטף . השטף כמו ויפטר ויפטר ויפטר : (מ) ויפטר הכהן . ויפטר הכהן את דמו . ר"ל דם אחאב כי כל זה
שטפו הרכב ורחצו הזנות על ברכת שומרון והשפיטה חוקה מהדחיצ' : וילקו הכלבים את דמו . ר"ל דם אחאב כי כל זה

עס ארס : (ל) ותעלה המלחמה . ר"ל שכבר חזקה והתגברה מאד :
ויקל ס' הכנה אל חיק הרכב . ר"ל שמוכר ספיט דמו ער ויפטר אל
חיק הרכב אשר היה רוכב עליו : (נ) ויעבר הרגה . הרגו בו
ויעבר קול הכנה והיה הלעג ופניו קול הכנה : (נ) וישטף את
מצודת ציון

(ל) הרגה . קול הכנה ח"י : (ל) ברכת . מקום הבניו בלבים
וכבוד וסם מתלכדים המים כמו על ברכה נבצרו (שמואל ב' כ') :
וילקו . ענין למיכס כמו כל אשר ילך בלבושיו (שופטים ז') : (ל) וישטף .

הכרכה על ברכת שומרון . ר"ל כי נבצרו שם שטף הרכב על פי
הכרכם ומתקם הרכב מהרש ומתעורר כמים ושם לקחו הכלבים דמו
נשמות מהמים הם ועוד כיוו לו נחשו מהמים הזנות כחולות
נבצרה היום רחצו דמיו אשר נבצרו במים הם : כדכר ס' אשר
מצודת דוד

[illegible][illegible]

יְהוָה אֲשֶׁר דָּבַר: יִטְוֶהָ דְּבָרִי אַחָאב
וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וּבֵית הַשֵּׁן אֲשֶׁר בָּנָה
וְכָל־הָעָרִים אֲשֶׁר־בָּנָה הִלּוּא־הֵם
כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכִּי
יִשְׂרָאֵל: מ וַיִּשְׁכַּב אַחָאב עִם־אִבְתָּיו
וַיִּמְלֹךְ אַחֲזִיהוּ בְּנוֹ תַחְתָּיו: מֵאִי־הוּשָׁפֹט
בְּנֶאֱמָא מֶלֶךְ עַל־יְהוּדָה בִּשְׁנַת אַרְבַּע
לְאַחָאב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: מ בִּיהוּשָׁפֹט בֶּן־
שְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה בְּמֶלְכוֹ וְעֲשָׂרִים
וְחָמֵשׁ שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ
עֲזוּבָה בַת־שִׁלְחִי: מ וַיָּלֶךְ בְּכָל־הָרָדֶּה

פִּתְחָקָא דִּין דְּמַלְכִּי :
לֵט וּשְׂאָר פִּתְחֵי אַחָאב
וְכָל דְּעַבְדֵּי וּבֵית שְׁנָא
דְּפִי דִּי בָנָא וְכָל קְרֻנָא
דְּבָנָא הִלּוּ אִינוֹן דְּתִבְיָן
עַל סֵפֶר פִּתְחֵי יוֹמָא
לְמַלְכִּי : מ וְיִשְׂרָאֵל :
מ וּשְׁכָב אַחָאב עִם
אִבְתָּיו וַיִּמְלֹךְ אַחֲזִיהוּ
בְּרֵיהּ תַּחְתָּיו הִי :
מ וַיְהוּשָׁפֹט בְּרֵיהּ
מֶלֶךְ עַל בֵּית יְהוּדָה
בִּשְׁנַת אַרְבַּע לְאַחָאב
מֶלְכֵּהּ יִשְׂרָאֵל :
מ בִּיהוּשָׁפֹט בְּרֵיהּ
נְחֻשְׁתָּן שְׁנִין כֶּדֶם
וְעֲשָׂרִין נְחֻשְׁתָּן שְׁנִין
בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ
עֲזוּבָה בַת שִׁלְחִי :
מ וַאֲנִי בְּכָל אֹרְחָא
אִמָּא

רש"י

וונות במרככתו: (ל) וביית השן. שן דפיל:

רד"ק

הרם מאחאב ה' וילקו הכלבים את דמי כדבר ה' אשר דבר
במקום אשר לקחו הכלבים את דם נבות וילקו הכלבים את דרכי.
והונת פירושו בתרגום מאני ונא ובדברי דליל אחאב מצונו היה וישתה לו איזבל דמות וונות במרככתו כדי שיראה ויתחשם
ועוד דרשו הונות כמו חוינות הניער שני חוינות של אליהו ושל מיכה אליהו אמר במקום אשר לקחו הכלבים וגו' מיכה
אמר אם שוב תשוב וגו' ויש לשאול היאך אמר כדבר ה' הנה נבות נסקל ביורעאל ודם אחאב כשפרוץ ודם הכלבים
והנהגה כי יורעאל קרוב לשפרון וסי ברכת שפרון הולכים עד יורעאל והמים באו אדומים מן הרם עד יורעאל ודם לקחו
הכלבים הרם: (ל) וביית השן. שן הפיל עושין כסנו מלאכה אחאב בנה כסנו בית אחת או שתיים כי בית כלל וכן נאמר
רל"ב

על הרעה ונמסר ספר שלל כועיל לאחאב היותו מתחפש ונא כנאלחם
שלל יפול כמה שיער לו ה"י מל יד כנאלו ולפי שזכר החקיקו
במיתתו ייחודים רבים כמו שזכרנו למר כדבר ה' אשר דבר ולא
למר כדבר ה' אשר דבר יד כדבר כדבר פלוגי: ה"י הוא להודיע שיש
במה שיושפע מלחם המעים מה שזכרנו מיומן ה"י וכו מה שהוא
לשאלו וכלל הכה הרעות המסודרי' ממה כללנו הם ממלח' ה"י
מפני היותו בלתי מכוונת כשלון כמו שזכרנו כספר מלחמות ה'
והסוכות כספוטות מהם הם מכוונת כשלון: (מ) ויושפט כן חסא
מלך על יהודה בשנת ארבע. עד ימלך מלחיה מן תחתיו:

רוד

מלך אחזיה (שם מ) וכ"כ לאחר בשנת ד' ר"ל כדבר ע"ד לאחאב
כי אחאב מלך ב"ח לאחאב הכי מלך ד' שנים עד שנת חסא בשנת מ"א
למלכו ר"ל מלך יוספטס כה' לאחאב מיד אחז כללנו ד' (מ) ועשרים
ע"מ

ויה ג' ייגמט מים וייני עלשערין ויפילוף אחיחיו אונ
אחיחיו ויין זון האט גקינגט אופ ויין אורט :
(מא) ויהושפט בן אסא אונ יהושפט בן אסא האט
גקינגט אופ שבת יהודה בשנת ארבע אין פערדין
יאר צו אחאב מלך ישרא'ל : (מב) ויהושפט בן אסא
וחפש שנה יהושפט איז אצט גווען פארג אונ דרייסיג
יאר אין ויין קיניג אונ פיניג אונ צוואנציג יאר
האט ער גקינגט אין ירושלים ושם אמו אונ דער
נאמן פון ויין מוסר איז גווען עזובת ד' מאכט פון
שליחי : (מג) ויהי בך דרך אסא אונ ער איז גנאגן
אין יאר דעם וועג פון אסא ויין פאקט לא דר מבי

מצודת

שנה הדס עם מרדח העם: (מא) בשנת ארבע. ר"ל כדב עכר
ד' לאחאב ונכ"ט ושכנא י"א ליהודס וגו' מלך אחזיה (מ"ב ט') וע"כ
ר"ל כדב עכר י"א בסיס כי במקום אחר לאחר בשנת י"ב ליהודס וגו'

פירוש

הכלבים אונ די הינט האבן גלעקט ויין בליט (אונ
דארטן איז נבות הברקית גווארן ייחודת דחצו אונ די
כ"י ויין גען דארטן אפ גוואשן גווארן פון דעם
בליט בדרה' אזו ווי די רייד פון גאט ווס ער האט
גרעט : (ל) ויהי דברי אחאב אונ די איבריג וזבן
פון אחאב אונ אלץ ווס ער האט גטאן וביית השן אונ
דס הוא פון העלפאנד ציין ווס ער האט גבאווים
והל הגרים אונ די אלי שטעט ווס ער האט גבאווים
הוא הם בתיבים פר וואר ויי שטייגן גשריגן אופ
דעם בוך פון די צייטיג ווס איז גווען צו די מלכים
פון די ישרא'ל : (מ) והיבד אחאב אונ אחאב האט

אסא אביו לאסר ממנו לעשות הישר
כגיה? לעשר דקשר
קדם יי: מר כרם בקהא
לא עמרא עד קצו עמא
מדבדון ומקטין בוסמין
על בקהא: מה ואשלים
יהושפט עם מלכא
דושרא: מו וישאר
פתגמי יהושפט
וגבורתיה עד דאגית
קרבא הלא אינון פתיבין
על ספר פתגמי יומין
למלכי דבית יהודה:
מו וישאר נפקת קרא
דאשאר ביומי אקטו
אבויה פלי מן ארעא:
מח ומלכא לית בארז
ממנא אלהין אקטוטיגי
מלכא: סס יהושפט

ר"א ומלך חן תלמוד (ע"ג ט)

אסא אביו לאסר ממנו לעשות הישר
בעיני יהוה: יי אך הבמות לאסרו עוד
העם מזבחים ומקטרים בבמות:
מה וישלם יהושפט עם מלך ישראל:
מו ויתר דברי יהושפט וגבורתו אשר
עשה ואשר נלחם הלאהם כתובים
על ספר דברי הימים למלכי יהודה:
מו ויתר הקדש אשר נשאר בימי אסא
אביו בער מן הארץ: מה ומלך חן
בארז נצב מלך: מט יהושפט עשר

רדק

עשה קרי

רשי

(מה) וישלם יהושפט עם מלך ישראל. לפי שמלחמה
היתה בין אסא לבין כעשא מלך יסרואל הווקע לומר כן
(מו) ויתר הקדש. ויבטין ילואף כפרהסא: (מח) ומלך
אין בארז. בימי דוד הנליז הוא המלך וכלן נכתב לפי

יגותן וישאר נפקת קרא יתיר לדעתו שם כלל לקדשות ולגות: (מח) אבר כי בימי יהושפט לא היה מלך בארז
לפי שהחל מלכות יהודה היה אדום מימי דוד והיו מלכי יהודה ממנים עליהם נציבים והנציב היה מלכא ולפי שבני
יהודה בנו כרדו ויצאו מתחת ידי מלכי יהודה אבר כי בימי יהושפט עדיין היו אדום תחת ידם אלא שבניו בנו פשוט מחמת
ידם לפי שהלך בנו בדרך רעה: (מט) יהושפט עשר אגרות. כן כתוב וקרי עשה והכתוב אומר כי עשר ספנות הם ששנה
נמפני שנתחבר באגרות עם מלך ישראל שהיו רשע נשברו כמו שכבר בדברי הימים בתחתבר עם אחזיהו לפי כשאמר לו
אחזיהו שיהכר עמו פעם שנית באגרות ולא אבה יהושפט: נשברה. כן כתוב וקרי נשברו אלא נשברו בדרך אחר אלא

רנכ"ג

(מד) עוד הטעם נמנעים ומקטרים בבמות. ר"ל לשם ה' אך היו
חוקרים מפני שכבר נאסרו הבמות אחר הבנות דכ"ס: (מו) ויתר
הקדש אשר נשאר בימי אסא. הטעם היו זכרים (מז) ומקטרים
הקדש אשר נשאר בימי אסא: (מח) ומלך חן בלדום נצב מלך. ר"ל בלא היה עד הנה מלך
בלדום לכל הנלב שבין נעמיים על אדום מלכי בית דוד היה המלך עליהם וימינו דוד היה זה כן כי הוא שם בלדום נלכדים כמו שקדם
ולפי שבני יסרואל כן יהושפט כמדו כמדוים וכך זה היה המקום כלילי יאמר שער סוף וימלכות יהושפט חמדה זה הענין להיות כן
לא אחר זה: (מט) יהושפט השלם אגרות מרשים ללכת לוסיס. יתה שערב להיות פסח ולא כתיב עבר וקרי עשה וכבר זכר בספר דברי

מזורה דוד

וגר. ומקטפות היו: (מד) הבמות. כמות יחיד כעשויות לנצות
האסור מלכמה הכים: (מח) נצב מלך. כי מנח שכבש דוד אס

ע"ט

הקדש וגר. און די איבריגע הייזר פון ווונת ווס און
איבר גבליבן אין די מעג פון אקא ויין פאטער הט
ער אום גרוכט פון דעם לאנד: (מח) ויתר און בארז
און איין מלך. און גיט גווען אין אדום (פון די מעג
פון דוד ביו אהער) נייערט נצב מלך. איין ממנה
(פון יידן) אין גווען דארטן איין מלך. (נדס אין דיא
מעג פון יהושפט איין נאך אדום גווען אונגער
מעניג. אונגער אין די מעג פון יהודה ויין זון דאס
ער איז שלעכט גווען הט אדום מורד גווען און
האבען זיך אליין גמאכט קניגזען איין מלך:
(מט) יהושפט עשה יהושפט הט גמאכט שיפן פון
הרשיש

בנבואת עמוס ואברהם בתי חן ומה שאמרנו כי בית אמר דרך
כלל מצאנו כמורו לא השב לי אשה בבית דוד כי קדש הבית:
(מה) וישלם יהושפט. כי אביו היה לו מלחמה עם מלך ישראל
וחוה השלים עמו ומעם חספס חוה כי נודע זה שהשלים עמו
שהיו עזרו כ"ש שהיה בשלום עמו אלא טעם חספס חוה
יכתבו אותו אחר אך הבמות לא סרו אמר ועוד רעה אחת
נמצא בו שחשלים עם מלך ישראל ויצור כמו שאמר לו הנביא
יגותן וישאר נפקת קרא יתיר לדעתו שם כלל לקדשות ולגות:
לפי שהחל מלכות יהודה היה אדום מימי דוד והיו מלכי יהודה ממנים עליהם נציבים והנציב היה מלכא ולפי שבני
יהודה בנו כרדו ויצאו מתחת ידי מלכי יהודה אבר כי בימי יהושפט עדיין היו אדום תחת ידם אלא שבניו בנו פשוט מחמת
ידם לפי שהלך בנו בדרך רעה: (מט) יהושפט עשר אגרות. כן כתוב וקרי עשה והכתוב אומר כי עשר ספנות הם ששנה
נמפני שנתחבר באגרות עם מלך ישראל שהיו רשע נשברו כמו שכבר בדברי הימים בתחתבר עם אחזיהו לפי כשאמר לו
אחזיהו שיהכר עמו פעם שנית באגרות ולא אבה יהושפט: נשברה. כן כתוב וקרי נשברו אלא נשברו בדרך אחר אלא

מנחת שי

(מח) לא כדמנו. ו' דכ"ס: (מח) ויתר און בארז. און גיט גווען
מה שבנו כ"ש שהיה בשלום עמו אלא טעם חספס חוה כי נודע זה שהשלים עמו
(מט) יהושפט עשה. עשה קרי: ככ"ס: ככ"ס: קרי:

למעשה לכל הבא וכבר נשאלו מהם בימי אסא וכבר חושם יהושפט מן הארץ: (מח) ויתר און בארז. און גיט גווען
בלדום לכל הנלב שבין נעמיים על אדום מלכי בית דוד היה המלך עליהם וימינו דוד היה זה כן כי הוא שם בלדום נלכדים כמו שקדם
ולפי שבני יסרואל כן יהושפט כמדו כמדוים וכך זה היה המקום כלילי יאמר שער סוף וימלכות יהושפט חמדה זה הענין להיות כן
לא אחר זה: (מט) יהושפט השלם אגרות מרשים ללכת לוסיס. יתה שערב להיות פסח ולא כתיב עבר וקרי עשה וכבר זכר בספר דברי

מזורה דוד

פיל: (מה) וישלם. עשה שטות: (מח) הקדש. הילוף וכן לא
יהיה קדש (דכ"ס כ"ג): בער. פנה מן העולם:

פירוש

ער הט גיט אפ גקערט פון אים צוא טון דס וואס
אין רעכט פארמיג אין די אונג פון נאט: (מח) ויתר
הבמות גיינען די במות האבן זיי גיט אפ גטון דס
פאלק האבן נאך גקולים און גרעמפט און דיא
במות: (מה) וישלם יהושפט און יהושפט הט שלום
גמאכט מיט דעם מלך ישראל: (מו) ויתר דברי
יהושפט און די איבריגי נאכן פון יהושפט און ויין
שטאנקייט ווס ער הט גטון אש גיט און ווס ער
הט מלחמה גהאלטן הלא הם כחבים פר וואר זיין
שטייען גשריבן און דעם הנה פון די צייטיגן ווס
אין גווען צו די מלכים פון שבת יהודה: (מו) ויתר

אֲנִיּוֹת תְּרִשִׁישׁ לָלַכְתָּ אֹפִירָה לְזֹהֵב
וְלֹא הָלַךְ בִּי־נִשְׁבְּרָה אֲנִיּוֹת בַּעֲצִיּוֹן
גִּבֹּר׃ נֹא אָמַר אַחֲוֵיהוּ בְּךָ אֲחָאֵב אֶל־
יְהוֹשֻׁפָּט יֵלְכוּ עִבְדֵי עִם־עַבְדֶּיךָ
בְּאֲנִיּוֹת וְלֹא אָבָה יְהוֹשֻׁפָּט׃ נֹא וַיִּשְׁכַּב
יְהוֹשֻׁפָּט עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּר עִם־אֲבֹתָיו
בְּעִיר דָּוִד אָבִיו וַיִּמָּלֶךְ יְהוֹרָם בְּנוֹ
תַּחְתָּיו׃ נֹא אַחֲוֵיהוּ בְּךָ אֲחָאֵב מֶלֶךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְרוֹן בִּשְׁנַת שֶׁבַע עֶשְׂרֵה
לְיְהוֹשֻׁפָּט מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמָּלֶךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל שְׁנָתַיִם׃ נֹא וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי

םד

נשברו קרי

רד"ק

רע"י

שבימי יהורם בנו שקולקל בימיו פשע חדוש וימליכו להם מלך אהל ימי יהושפט עדיין היו כפופים לו: (בט) כי נשברו אניות. לפי שנתחדש עם אחזיהו כולת לך נסבדו וכן אמר לו הניח ב'ת' (כ"ב י"ז) שהתחדש עם רשע פרו' את מעשיך: (גב) בשנת שבע עשרה ליהושפט יס תחמיהם על המקרא הזה לפי שנאמר בנחמך שאלך ועשרים ושתיים ויהושפט נאמר שבעת חרבע נחמך נאמא כעלו מים אלחם בשנת תשע עשרה ליהושפט וכן אמר שאלך אחזיה בשנת י"ז ליהושפט אך בדקתי ומאמתי

[illegible]

מצודה דור

[illegible]

פירוש ע"ז

תַּרְשִׁישׁ צו גִּיין קִיין אוֹפִיר צו פֿרענגן גאלד וואָלד וואָלד
און איז נים גגאנגן וואָרן די שיפֿן זענן צו פֿראַכן
גנוואָרן אין ערצין גבֿר ווייל ער האָט זיך קודֿבר געווען
מיט דעם רשע אַחֲזִירוֹ: (ג) אַז אָפֿר אַחֲזִירוֹ דענסט
קאַל האָט גזאַגט אַחֲזִירוֹ בֵּן אַחֲאָב צו יְהוֹשֻׁפֿט
גִּבְרִי עֲבִיר לָאֵן גִּיין מִיַּדֵּךְ קִנְעֶכֶם מִיט דײַנע קִנְעֶכֶם
אין דִּיא שִׁיפֿן וואָ אַהֲבֵהּ הָאֵם יְהוֹשֻׁפֿט נִים גוואַלט:
(גא) וַיִּשְׁכַּח יְהוֹשֻׁפֿט אֹנֶן יְהוֹשֻׁפֿט הָם זיך גִּלְיָנִים מִיט

וַיֵּנֶע עֲלֻמֶּרְן וַיִּפְּרֹ אֹנֶן אִיז גוואָרן בִּגְרָאָבִן מִיט
וַיֵּנֶע עֲלֻמֶּרְן אִיז דִּר שְׂטָמֹת פֿון דוד זיין פֿאַטער
בִּיפֿלוֹד יְהוֹרֵם אֹנֶן יְהוֹרֵם זיין זון האָט גקִינִגט אָפֿן זיין
אָרֶם: (גב) אַחֲזִירוֹ אַחֲזִירוֹ בֵּן אַחֲאָב האָט גקִינִגט
אָפֿן דִּי יִשְׂרָאֵל אִיזן שווערן בִּשְׁנֵת שָׁבַע גִּשְׁתָּה אִיזן
וַיִּפְצִיטֵן יֶאֱרֹ צו יְהוֹשֻׁפֿט מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּפְלֹד אֹנֶן עֵר
הָם גקִינִגט אָפֿן דִּי יִשְׂרָאֵל צוֹוִי יֶאֱרֹ (עֵיין דִּישׁׁׁ):
(גג) וַיִּשְׁכַּח יְהוֹשֻׁפֿט בִּיפֿלוֹד אֹנֶן עֵר האָט נאָמן דִּם וּסִם בִּיזן

22

קדם יי ואמר באורח
אבותי ובאורח אמי
ובאורח ירבעם בר נבט
דחב ית ישראל :
נרפח ית בעלזא וסגיד
ליה וארניו קדם יי
אלהא דישראל קבר
בעבר אבותי :

יהוה וילך בדרך אביו ובדרך אמו
ובדרך ירבעם בן נבט אשר החטיא
את ישראל : נרפח את בעלזא
וישתחוה לו ויבטע את יהוה אלהי
ישראל בכל אשר עשה אביו :

רש"י

בן אחאב מלך בשכנה עשרה ליהושפט אלא לפי שלא שלמה
לאחזיהו שנה שניה כנה אותה לו ולאחזי ולאביו :
אותה לו במקום אחר לכך אני אומר בשנת ארבע לאחאב שאמר בעמידתו של יהושפט לא נמנית שנה שבע עשרה הללו :

רלב"ג

שנים שהרי מ' ואחת שנה מלך ובהיות הענין כן הנה עברו ד' למלכות
לאחאב למנין השנים שאמר שאלך עשרים שנה והתחילה השנה
החמישית וידמה שכבר עבר ממנה מעט כשאלך יהושפט כי לא מלך
חזק בדגש שמת אביו ואחר זה לא כשלמו י"ז שנים שלמות ליהושפט
כשנכנס אחאב מעט משנת ה"ב אך ע"פ היתה נכנסת השנה
השמונה עשרה כשנמנה ממיסת אבא . ואפשר שאמר והוא היותר
נכון כי הלזן בלמנו בשנת ד' לאחאב שכבר עברו ארבע שנים

פירוש ע"מ

אין אין די אונן פון גאט וילך אונן אין גאנגן אין
דעם וועג פון זיין פאטער אונן אין דעם וועג פון זיין
מוטער ויברך ירבעם אין דעם וועג פון ירבעם בן נבט
ווס ער קט גמאקט ויגריגן די ישראל : (גד) ויעבוד

